



รวมคำบรรยาย

ภาคสอง สมัยที่ ๕๘ ปีการศึกษา ๒๕๔๘

เล่มที่ ๑๐

จัดพิมพ์โดย

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

www.thethai.bar.thaigov.net

www.thai.bar.thaigov.net

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY



3961178126

ออกแบบปก : นายประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์



**รายนามคณะกรรมการ
หนังสือรวมคำบรรยาย
ภาคสอง สมัยที่ ๕๙
ปีการศึกษา ๒๕๕๙**

เล่มที่ ๑๐

ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นายเข้มชัย ชุตินวงศ์

เลขาธิการ

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

บรรณาธิการ

นายประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์

รองเลขาธิการ

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

รองบรรณาธิการ

นายแรงรณ บริพนธ์พนพิสุทธิ์

นายอติคม อินทุภูติ

คณะกรรมการ

นายชัยยุทธ ศรีจำนงค์

นายชลิต จันประดับ

นายนิพันธ์ ช่วยสกุล

นายสมจิตร ทองศรี

นายสุภัทร์ สุทธิมนัส

นางอโนชา ซีรัตไสกณ

นายสมชัย ฑีมาอุตมากร

นายอุทัย ไสกาโชติ

นายพอพันธ์ ดิดจิตต์

นายวิวัฒน์ วงศกิตติรักษ์

นายวิชัย จิตตานิษฐ์

นายเชิดพันธ์ วิลาวรรณ

นายวิรัตน์ วิเศษภู่วงศกร

เลขานุการคณะกรรมการ

นายนวรรตน์ กลิ่นรัตน์

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ

นางสาวนิภา ชันดี



PHOLSIAM PRINTING AND PUBLISHING (THAILAND) LIMITED PARTNERSHIP

สารบัญ

| วิชา | อาจารย์ผู้สอน | หน้า |
|---|--------------------------------|------|
| กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๒ | อาจารย์มนตรี ยอดปัญญา | ๑ |
| กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๑ ว่าความและการถามพยาน | อาจารย์อุดม เฟื่องฟุ้ง | ๒๕ |
| พยานหลักฐาน | อาจารย์ณิ เทพภักดี | ๖๑ |
| กฎหมายล้มละลาย | ศาสตราจารย์จรัญ ภักดีธนากุล | ๗๑ |
| การจัดทำเอกสารทางกฎหมาย | อาจารย์ชีพ จุลมนต์ | ๑๒๓ |
| กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๑ | อาจารย์เดชอุดม ไกรฤทธิ | ๑๔๓ |
| สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง | อาจารย์อุดม เฟื่องฟุ้ง | ๑๕๑ |
| กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๔ | อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์ | ๑๘๕ |
| กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑-๒ | อาจารย์สมชาย จุฬินดี | ๒๐๕ |
| กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๓-๔ | อาจารย์เรวัต ฉ่ำเฉลิม | ๒๒๕ |
| สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม | อาจารย์ไสว จันทะศรี | ๒๔๑ |
| กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๔ | อาจารย์สมบัติ เดียววิเศษ | ๒๕๗ |
| สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา | อาจารย์ประจักษ์ พุทธิสมบัติ | ๓๒๑ |
| กฎหมายล้มละลาย | อาจารย์ประพันธ์ นัยโกวิท | ๓๓๕ |
| | ศาสตราจารย์วิชา มหาคุณ | ๓๕๕ |

รวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ ๕๙

กำหนดเวลาหนังสือออกจำหน่าย

| | | | | |
|------------|-------------------------|------|-------------------------------|------|
| เล่มที่ ๑ | ออกวันที่ ๑๒ ธันวาคม | ๒๕๔๙ | รับได้ถึงวันที่ ๑๕ มกราคม | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๒ | ออกวันที่ ๑๔ ธันวาคม | ๒๕๔๙ | รับได้ถึงวันที่ ๒๒ มกราคม | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๓ | ออกวันที่ ๒๕ ธันวาคม | ๒๕๔๙ | รับได้ถึงวันที่ ๒๙ มกราคม | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๔ | ออกวันที่ ๓ มกราคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๕ | ออกวันที่ ๘ มกราคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๖ | ออกวันที่ ๑๕ มกราคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๗ | ออกวันที่ ๒๒ มกราคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๘ | ออกวันที่ ๒๙ มกราคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๕ มีนาคม | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๙ | ออกวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๑๒ มีนาคม | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๑๐ | ออกวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๑๙ มีนาคม | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๑๑ | ออกวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๒๖ มีนาคม | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๑๒ | ออกวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๓ เมษายน | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๑๓ | ออกวันที่ ๕ มีนาคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๗ เมษายน | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๑๔ | ออกวันที่ ๑๒ มีนาคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๑๔ เมษายน | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๑๕ | ออกวันที่ ๑๙ มีนาคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๒๑ เมษายน | ๒๕๕๐ |
| เล่มที่ ๑๖ | ออกวันที่ ๒๖ มีนาคม | ๒๕๕๐ | รับได้ถึงวันที่ ๒๗ เมษายน | ๒๕๕๐ |

ผู้ที่สั่งจองโดยแสดงความจำนงว่าจะมารับหนังสือด้วยตนเอง โปรดมารับหนังสือให้ทันภายในกำหนดเวลา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของท่านเอง

สำหรับผู้ที่สั่งจองทางไปรษณีย์ หากยังมีได้รับหนังสือภายใน ๑๔ วัน นับแต่วันที่หนังสือออกจำหน่าย กรุณาแจ้งแผนกตำราฯ สำนักอบรมฯ หรือ โทร. (๐๒) ๘๘๗-๖๘๐๑-๐๙ ต่อ ๑๐๖ และ (๐๒) ๘๘๗-๖๘๐๘

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ตารางสอบภาคสอง สมัยที่ ๕๙ (ภาคปกติ)

กำหนดเปิดเรียนภาคสอง วันศุกร์ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ ถึงวันศุกร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๐ กำหนดสอบภาคสอง วันอาทิตย์ที่ ๑ เมษายน และวันอาทิตย์ที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๐

| วันเวลา | ๘.๐๐-๙.๕๐ น. | พัก | ๙.๕๐-๑๑.๓๐ น. | พัก | ๑๒.๓๐-๑๔.๑๐ น. | พัก | ๑๔.๒๐-๑๖.๐๐ น. |
|----------|---|-----|--|-----|--|-----|--|
| จันทร์ | ว่าความและการถามพยาน ศ.มารุต ปุณนาค อ.มนี เทพนาคี | พัก | พยานหลักฐาน ศ.เข็มชัย ชูติวงศ์ | พัก | สัมมนาวิ.อาญา อ.ประพันธ์ นัยโกวิท อ.ธานิต เกศพิทักษ์ | พัก | วิ.อาญา ภาค ๑ - ๒ ศ.ดร.คณิต ณ นคร อ.ชัยเกษม นิติศิริ |
| อังคาร | วิ.แพ่ง ภาค ๑ อ.อุดม เพื่องฟู | พัก | วิ.แพ่ง ภาค ๔ อ.สมิทธิ์ วรารุบถ อ.สมชาย จุฬินดี | พัก | กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ศ.จรัญ ภักดีธนากุล | พัก | กฎหมายล้มละลาย อ.ประวิทย์ เอกชัย อ.พิพ จุลมนต์ |
| พุธ | วิ.แพ่ง ภาค ๔ อ.ประจักษ์ พุทธิสมบัติ อ.มานิตย์ สุภาพร | พัก | สัมมนาวิ.แพ่ง อ.สุพรรณ ตระการพันธ์ อ.ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์ | พัก | วิ.แพ่ง ภาค ๒ อ.มนตรี ยอดปัญญา | พัก | กฎหมายล้มละลาย ศ.วิชา มหาคุณ |
| พฤหัสบดี | การจัดทำเอกสารทางกฎหมาย อ.ศักดิ์ กอแสงเรือง อ.เดชอุดม ไกรฤกษ์, อ.มีชัย ฤชุพันธ์ | พัก | วิ.อาญา ภาค ๑ - ๒ อ.เรวัตี ข้าเฉลิม | พัก | สิทธิมนุษยชนในกระบวนการ การยุติธรรม อ.สมบัติ เดียวศิริเรศ อ.วิรัช วิวิธเสวี | พัก | วิ.อาญา ภาค ๓ - ๔ อ.ชูชาติ ศรีแสง อ.ไฉว จันทะศรี |
| ศุกร์ | วิ.แพ่ง ภาค ๑ อ.อุดม เพื่องฟู | พัก | วิ.แพ่ง ภาค ๒ อ.จำลอง สุขศิริ ศ.สมชาย พงษ์ชา | พัก | ระบบศาลและพระธรรมนูญ ศาลยุติธรรม อ.สมพล สัตยาอภิธาน อ.ศิริชัย สวัสดิ์มงคล | พัก | วิ.แพ่ง ภาค ๓ ศ.อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ |

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ตารางสอบภาคสอง สมัยที่ ๕๙ (ภาคคำ)

กำหนดเปิดเรียนภาคสอง วันศุกร์ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ ถึงวันเสาร์ที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๐ กำหนดสอบภาคสอง วันอาทิตย์ที่ ๑ เมษายน และวันอาทิตย์ที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๐

| วัน/เวลา | ๑๗.๐๐-๑๗.๕๐ น. | ๑๘.๐๐-๑๘.๕๐ น. | ๑๙.๐๐-๑๙.๕๐ น. |
|----------|---|---|--|
| จันทร์ | วิ.อาญา ภาค ๑ - ๒ อ.พล.ต.อ.ดร.น. โสภิตพันธ์ | สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อ.กุลพล พลวัน, อ.ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ | ๑๙.๐๐-๑๙.๕๐ น. |
| อังคาร | วิ.แพ่ง ภาค ๒ อ.ทองธาร เหลืองเรืองรอง | วิ.แพ่ง ภาค ๒ อ.สุวัฒน์ วรรณระหทัย | สัมมนา วิ.แพ่ง อ.สมชัย ทีสาอุดมกร |
| พุธ | วิ.แพ่ง ภาค ๔ อ.ชัยยุทธ ศรีจันทร์ | วิ.แพ่ง ภาค ๓ อ.เนพร โพธิ์รังสิยากร | วิ.แพ่ง ภาค ๓ อ.เนพร โพธิ์รังสิยากร |
| พฤหัสบดี | กฎหมายล้มละลาย อ.ไกรสร บารมีอวยชัย | | สัมมนา วิ.แพ่ง อ.ชลิต จันประดับ |
| ศุกร์ | สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม อ.สไบเชด สุชารมณี | ระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม อ.อนันต์ ชุมวิสูตร | วิ.อาญา ภาค ๑ - ๒ อ.จุลสิงห์ วสันตสิงห์ |
| วัน/เวลา | ๑๐.๐๐ - ๑๑.๕๐ น. | พัก | ๑๕.๐๐ - ๑๕.๕๐ น. |
| เสาร์ | วิ.อาญา ภาค ๓ - ๔ อ.อติชาล พวงชมพู อ.ธานี สิงหนาท | กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน อ.พรเพชร วิจิตรชลชัย | วิ.แพ่ง ภาค ๑ อ.ไพฑูริ์ เศรษฐโกกุล |
| | | | ว่าความและการถามพยาน อ.จรัส กาญจนวิจิตร อ.สุชาติ ธรรมมาพิทักษ์กุล |
| | | | ๑๕.๕๐ - ๑๖.๕๐ น. |
| | | | การจัดทำเอกสารทางกฎหมาย อ.ไชยวัฒน์ ปูนนาค อ.วีระวงศ์ จิตต์มิตตภาพ อ.สมัคร เขาวงกต |

บทบรรณาธิการ

มีคำถามจากนักศึกษาว่า แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่เคยนำมาออกเป็นข้อสอบเนติบัณฑิตไทย แล้วปัจจุบันแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวเปลี่ยนไปจากเดิมแล้ว มีหรือไม่

ก็ขอตอบว่ามี ซึ่งอาจเป็นเพราะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงด้วยกฎหมาย หรือศาลฎีกาเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัย ดังเช่น คำถามต่อไปนี้

คำถาม การสอบสวนพยานซึ่งมีอายุไม่เกินสิบแปดปี มีได้ปฏิบัติ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๓๓ ทวิ จะถือว่าเป็นการสอบสวนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องหรือไม่

คำตอบ มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๕๔/๒๕๔๕ ในชั้นสอบสวนพนักงานสอบสวนได้สอบปากคำเด็กหญิง ว. ซึ่งมีอายุ ๑๓ ปีเศษ ในฐานะพยาน โดยไม่ได้จัดให้มีจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำแต่อย่างใด ทั้งไม่เข้าเหตุกรณีจำเป็นเร่งด่วนตามวรรคห้าของบทบัญญัติข้างต้นด้วย ดังนี้ ทำให้การของเด็กหญิง ว. จึงไม่ชอบด้วยบทบัญญัติดังกล่าว แต่ผลของการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติมาตรานี้ คงทำให้ทำให้การในชั้นสอบสวนของเด็กหญิง ว. ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๔๓ วรรคสอง เท่านั้น ไม่เป็นเหตุให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนเสียไปทั้งหมด กรณีถือได้ว่าพนักงานสอบสวนได้มีการสอบสวนความผิดในคดีนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๐ แล้ว โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๕๒/๒๕๔๕ ซึ่งออกเป็นข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๕๕ จึงไม่เป็นบรรทัดฐานต่อไป)

แม้การสอบสวนเด็กหญิง ว. ซึ่งมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี จะไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๓ ทวิ วรรคหนึ่ง แต่เมื่อในชั้นพิจารณาโจทก์อ้างเด็กหญิง ว. เป็นพยาน และเด็กหญิง ว. ได้เบิกความต่อศาลโดยผ่านนักสังคมสงเคราะห์ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ ตี แล้ว ศาลยอมรับฟังคำเบิกความของเด็กหญิง ว. เป็นพยานได้

คำถาม กรณีทายาทหลายคนฟ้องขอแบ่งทรัพย์มรดกจากจำเลยโดยฟ้องรวมกันมา การพิจารณาสีทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในข้อเท็จจริงของคู่ความมีหลักเกณฑ์อย่างไร

คำตอบ กรณีทนายหลายคนฟ้องขอแบ่งทรัพย์มรดกจากจำเลยโดยฟ้องรวมกันมาไม่ ว่าโจทก์หรือจำเลยเป็นผู้อุทธรณ์ ก็ต้องถือหลักการคำนวณทุนทรัพย์เหมือนกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๗๑/๒๕๔๔ (ประชุมใหญ่) โจทก์ทั้งสี่ฟ้องขอให้บังคับจำเลย ซึ่งเป็นผู้จัดการมรดกแบ่งที่ดินทรัพย์มรดกแก่โจทก์ทั้งสี่ซึ่งเป็นทายาทคนละ ๑ ส่วน รวม ๔ ส่วน ใน ๕ ส่วน คิดเป็นเงินรวม ๒๗๕,๖๓๒ บาท จำเลยให้การว่าที่ดินดังกล่าวมิใช่ทรัพย์มรดก แม้โจทก์ทั้งสี่ฟ้องรวมกันมา การอุทธรณ์ฎีกาก็ต้องถือทุนทรัพย์ของโจทก์แต่ละคน แยกกันเพราะเป็นเรื่องโจทก์แต่ละคนใช้สิทธิเฉพาะของตน เมื่อที่ดินแต่ละส่วนที่โจทก์แต่ละคนฟ้องขอแบ่ง มีราคาไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท จึงต้องห้ามคู่ความฎีกาในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง ที่จำเลยฎีกาว่าพยานหลักฐานของโจทก์ทั้งสี่ฟังไม่ได้ ว่าที่ดินพิพาทเป็นมรดกเป็นฎีกาโต้แย้งข้อเท็จจริงจึงต้องห้ามตามบทบัญญัติดังกล่าว

คำสั่งศาลฎีกาที่ ๕๖๑/๒๕๔๔ โจทก์ทั้งห้าฟ้องให้จำเลยไปจดทะเบียนแบ่งที่ดินมรดกตามฟ้องให้แก่โจทก์ทั้งห้าคนละหนึ่งในห้า โดยตีราคาทุนทรัพย์พิพาท ๒๕๐,๐๐๐ บาท กรรมสิทธิ์ที่โจทก์แต่ละคนกล่าวอ้าง สามารถแยกต่างหากจากกันได้ จึงต้องถือตามราคาที่ดินที่โจทก์แต่ละคนอ้างว่ามีกรรมสิทธิ์เป็นเกณฑ์พิจารณาว่าต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงหรือไม่ เมื่อที่ดินพิพาทมีราคา ๒๕๐,๐๐๐ บาท ดังนั้นที่ดินที่โจทก์แต่ละคนขอแบ่งเมื่อคำนวณแล้วมีราคาไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับฎีกาของโจทก์ทั้งห้าชอบแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๒๘/๒๕๔๔ โจทก์ทั้งสามฟ้องขอให้บังคับจำเลยแบ่งที่ดินพิพาทราคา ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นทรัพย์มรดกแก่โจทก์ทั้งสามคนละส่วนรวม ๓ ส่วน ใน ๖ ส่วน จำเลยให้การว่าที่ดินพิพาทมิใช่ทรัพย์มรดก แต่จำเลยได้รับโอนกรรมสิทธิ์จากผู้มีชื่อโดยสุจริตและถูกต้องตามกฎหมายตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ และครอบครองทำประโยชน์เพื่อตนตลอดมาเป็นเวลานานกว่า ๑๐ ปี ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยไปจดทะเบียนแบ่งแยกที่ดินทรัพย์มรดกที่พิพาทให้แก่โจทก์ทั้งสามคนละหนึ่งส่วนเท่า ๆ กัน จำเลยอุทธรณ์ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษายืน จำเลยฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้โจทก์ทั้งสามฟ้องขอให้บังคับจำเลยแบ่งที่ดินพิพาทซึ่งเป็นทรัพย์มรดกแก่โจทก์ทั้งสามคนละส่วนรวม ๓ ส่วน ใน ๖ ส่วน คิดเป็นเงินรวม ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท ดังนี้ แม้โจทก์ทั้งสามจะฟ้องรวมกันมา การอุทธรณ์ฎีกาของจำเลยก็ต้องถือทุนทรัพย์ตามทุนทรัพย์ของโจทก์แต่ละคนแยกกันเพราะเป็นเรื่องที่โจทก์แต่ละคนใช้สิทธิเฉพาะตน เมื่อที่ดินพิพาท ๓ ส่วน ที่โจทก์ทั้งสามตีราคาเป็นทุนทรัพย์รวมกันมานั้นมีราคา ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท ที่ดินพิพาทแต่ละส่วนที่โจทก์แต่ละคนฟ้องขอแบ่งจึงมีราคาไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ดังนั้น ราคาทรัพย์สินหรือทุนทรัพย์ที่พิพาท

กันในระดับภูมิภาคสำหรับจำนวนต่อโจทก์แต่ละคนจึงไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงตามป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค ๗ พิจารณาข้อเท็จจริงว่าที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์สินมรดกที่จำเลยฎีกาว่าพยานหลักฐานของโจทก์ทั้งสามฟังไม่ได้ว่าที่ดินพิพาทเป็นมรดก จึงเป็นฎีกาในข้อเท็จจริงต้องห้ามตามบทกฎหมายดังกล่าวแม้ศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกาขึ้นมาก็เป็นการไม่ชอบ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย” พิพากษายกฎีกาจำเลย

จากคำวินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๕๕๓๑/๒๕๔๔ ประชุมใหญ่ เท่ากับเป็นการกลับหลักตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๖๐/๒๕๓๘ (ประชุมใหญ่) และฎีกาที่ ๑๔๕๕/๒๕๓๘ (ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๔๘) ซึ่งแต่เดิมถือหลักว่ากรรมสิทธิ์หลายคนฟ้องขอแบ่งทรัพย์สินมรดกจากจำเลย จำเลยต่อสู้ว่าทรัพย์สินที่ขอแบ่งทั้งหมดเป็นของจำเลย มิใช่ทรัพย์สินมรดก หากโจทก์อุทธรณ์ฎีกาต้องคำนวณทุนทรัพย์ของโจทก์แต่ละคนแยกกัน หากจำเลยเป็นผู้อุทธรณ์ฎีกา ต้องนำทุนทรัพย์ที่โจทก์ แต่ละคนเรียกร้องทั้งหมดมารวมกัน แต่จากผลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๓๑/๒๕๔๔ (ประชุมใหญ่) ไม่ว่าโจทก์หรือจำเลยเป็นผู้อุทธรณ์ฎีกาก็ต้องถือหลักการคำนวณทุนทรัพย์เหมือนกัน

นายประเสริฐ เสียงสุทริวงศ์
บรรณาธิการ

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๒
 อาจารย์ผู้สอน อาจารย์มนตรี ยอดปัญญา
 ผู้พิพากษาศาลฎีกา
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์อุทัย โสกาโชติ
 วันพุธที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๘



ครั้งที่แล้วพูดถึงทางแก้ของจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การในชั้นตอนที่ ๒ คือ การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากที่ศาลพิพากษาให้แพ้กดี หมายถึง จำเลยที่ไม่ได้มาศาลในระหว่างการพิจารณาจนศาลตัดสินไปแล้ว จึงทราบว่าตนถูกฟ้องและศาลพิพากษาคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การ จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๑๕๕ ตรี มีหลักเกณฑ์

๑. ต้องเป็นจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและแพ้กดี
๒. ต้องไม่ยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษา
๓. ต้องอ้างเหตุว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นมีได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร

๔. จำเลยที่จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้จะต้องไม่ใช่จำเลยใน (๑) และ (๒) ของมาตรา ๑๕๕ ตรี คือ จำเลยที่ต้องห้ามไม่ให้ขออนุญาตยื่นคำให้การหรือขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๑๕๕ วรรคสาม

คำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่เป็นคำฟ้องชนิดพิเศษที่จะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ไม่ใช่เหมือนคำฟ้องตามปกติทั่วไป ดังนี้

๑. ต้องยื่นภายในกำหนดเวลาของมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง
๒. ต้องบรรยายคำร้องขอตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคสอง

กำหนดเวลายื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่เป็นไปตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา

มาตรา ๑๕๕ จัตวา บัญญัติว่า คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ แต่ศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีสงหมายธรรมดา หรือโดยวิธีอื่นแทนจะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดเช่นนั้นแล้ว ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือ

ไม่อาจบังคับได้ จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

กำหนดเวลาการขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๑๕๕ วรรคหนึ่ง แบ่งเป็น ๒ กรณี ได้แก่

๑. กำหนดเวลาตามปกติ
๒. กำหนดเวลาในกรณีที่มีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้

มาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคแรก ตอนต้น บัญญัติว่า คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นให้ยื่นต่อศาลภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ แต่ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใดๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นแล้ว

กรณีแรก กำหนดเวลาตามปกติ แบ่งเป็น ๒ กรณี ได้แก่

๑. กำหนดเวลา ๑๕ วัน นับจากวันที่ส่งคำบังคับให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ

ในกรณีแรกนี้ จะต้องมีการส่งคำบังคับให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ การส่งคำบังคับอาจส่งได้โดยจำเลยเป็นผู้รับคำบังคับไว้เอง หรือมีบุคคลซึ่งอยู่ในภูมิลำเนาอยู่ในบ้านเดียวกันเช่นรับไว้เอง การส่งคำบังคับก็จะมีผลทันที ระยะเวลา ๑๕ วัน ก็จะเริ่มนับ ๑ ในวันรุ่งขึ้น จำเลยมีสิทธิจะมาขอพิจารณาคดีใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับแต่ได้มีการส่งคำบังคับ

ถ้าเป็นการส่งคำบังคับโดยวิธีอื่นตามมาตรา ๑๕๕ เช่น วิธีการปิดคำบังคับ หรือวิธีประกาศทางหนังสือพิมพ์ เป็นการส่งคำบังคับโดยวิธีอื่นกรณีนี้การคำบังคับจะมีผลต่อเมื่อระยะเวลา ๑๕ วัน ได้ล่วงพ้นไปแล้ว ตามมาตรา ๑๕๕ วรรคสอง เช่น เจ้าพนักงานศาลนำคำบังคับไปปิดไว้ที่บ้านจำเลยหรือได้ประกาศทางหนังสือพิมพ์ในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐ คือวันนี้ การส่งคำบังคับจะมีผลต่อเมื่อระยะเวลา ๑๕ วัน ได้ล่วงพ้นไปก่อนการนับเวลาก็คือ เริ่มนับ ๑ ในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐ แล้วนับต่อไปจนครบ ๑๕ วัน ซึ่งจะครบกำหนดในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ การปิดถึงจะมีผลจากนั้นก็นับระยะเวลาขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง ตอนต้น

อีก ๑๕ วัน รวมแล้วก็จะเป็นเวลา ๓๐ วัน ซึ่งจะครบกำหนดเวลาที่ต้องยื่นคำร้องขอ
ให้พิจารณาคดีใหม่ในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

ข้อสังเกต

๑. ระยะเวลา ๑๕ วัน ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง จะเริ่มนับต่อเมื่อ
การส่งคำบังคับนั้นเป็นการส่งโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าการส่งคำบังคับเป็นไปโดยไม่ชอบ
ด้วยกฎหมาย ระยะเวลา ๑๕ วัน ก็ไม่สามารถจะเริ่มนับได้ เท่ากับว่าจำเลยจะมาขอเมื่อไร
ก็ได้ ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๓๓/๒๕๒๓ ในการขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐๘ (เดิม คือ มาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง
ในปัจจุบัน) ไม่ว่าในกรณีปกติหรือในกรณีที่มีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้
ระยะเวลาในการพิจารณาคดีใหม่ภายใน ๑๕ วันหรือภายใน ๖ เดือนแล้วแต่กรณี นั้น
จะเริ่มบังคับต่อเมื่อได้มีการส่งคำบังคับโดยชอบแล้ว หากไม่มีการส่งคำบังคับโดยชอบ
แล้วจะยื่นคำขอพิจารณาใหม่เมื่อใดก็ได้ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา ๒๐๘ ดังกล่าว

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๘๐/๒๕๓๐ ศาลชั้นต้นสั่งคำฟ้องของโจทก์ว่า ถ้าส่ง
หมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยไม่ได้ให้โจทก์แถลงเพื่อดำเนินการต่อไปภายใน ๑๕ วัน
นับแต่วันส่งไม่ได้ มิได้สั่งให้ปิดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง แต่เจ้าพนักงานศาลกลับส่ง
หมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยด้วยวิธีปิดหมายซึ่งไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๖
จึงต้องถือว่าศาลยังไม่ได้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย กระบวนพิจารณา
ของศาลชั้นต้นตั้งแต่การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยและภายหลังแต่นั้นมา
เป็นการไม่ชอบและไม่ผลตามกฎหมาย ศาลชั้นต้นจะต้องดำเนินกระบวนพิจารณาใหม่ แม้
จำเลยยื่นคำขอเมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของจำเลย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๖๔/๒๕๓๕ จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาที่บ้านเลขที่ตามฟ้อง
แต่ในชั้นส่งคำบังคับได้กระทำโดยวิธีปิดคำบังคับที่บ้านเลขที่ตามฟ้องโดยไม่ปรากฏว่าจำเลย
ได้ย้ายกลับมาอยู่ที่บ้านดังกล่าว การส่งคำบังคับให้จำเลยจึงไม่ชอบ เมื่อไม่มีการส่งคำบังคับ
โดยชอบเช่นนี้ จำเลยย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอพิจารณาใหม่เมื่อใดก็ได้ไม่อยู่ในบังคับตาม
มาตรา ๒๐๘ (เดิม)

๒. ถ้ายังไม่มีการส่งคำบังคับ กำหนดเวลา ๑๕ วันยังไม่เริ่มนับ จำเลยมีสิทธิ
ขอพิจารณาคดีใหม่ได้เสมอ โดยไม่มีกำหนดเวลา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๖๕๘/๒๕๔๑ จำเลยทั้งสองได้ย้ายไปจากบ้านเลขที่ ๒๕๒

ไปมีภูมิลำเนาอยู่ที่อื่นแล้ว บ้านเลขที่ดังกล่าวจึงมิใช่ภูมิลำเนาของจำเลยทั้งสอง โดยมีพักต้องคำนึงว่าจำเลยทั้งสองย้ายไปอยู่ที่อื่นด้วยเหตุผลใด และการที่ยังมีชื่อของจำเลยทั้งสองในทะเบียนบ้านดังกล่าวด้วยเหตุผลเพียงไม่ได้แจ้งย้ายชื่อออกไปเพียงอย่างเดียวย่อมไม่ทำให้บ้านหลังดังกล่าวยังคงเป็นภูมิลำเนาของจำเลยทั้งสอง เหตุนี้การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องและหมายนัดสืบพยานของโจทก์ให้แก่จำเลยทั้งสองที่บ้านเลขที่ ๒๕๒ จึงเป็นการไม่ชอบ และย่อมไม่มีทางที่จำเลยทั้งสองจะทราบว่าได้ถูกโจทก์ฟ้อง การที่จำเลยทั้งสองไม่ได้ยื่นคำให้การต่อสู้คดีและไม่ได้มาศาลในวันนัดสืบพยาน จะถือว่าจำเลยทั้งสองจงใจขาดนัดยื่นคำให้การหรือจงใจขาดนัดพิจารณายอมไม่ได้ เมื่อคดีไม่ปรากฏว่าก่อนที่จำเลยทั้งสองจะยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นได้มีการออกคำสั่งบังคับและส่งคำสั่งบังคับให้แก่จำเลยทั้งสองให้ปฏิบัติตามคำพิพากษา จึงยังไม่มีวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดที่จะนับกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๒๐๘ (เดิม) จำเลยทั้งสองจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๓๘/๒๕๔๒ จำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ แต่ตามคำร้อง จำเลยอ้างว่าไม่มีการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยโดยชอบ จำเลยมิได้จงใจขาดนัด เนื่องจากจำเลยมีภูมิลำเนาที่อื่นมิใช่มีภูมิลำเนาตามฟ้องโจทก์แต่อย่างใด หากข้อเท็จจริงเป็นดังที่จำเลยอ้างย่อมแสดงว่าสถานที่ซึ่งพนักงานเดินหมายนำหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องไปส่งโดยวิธีปิดหมายนั้น มิใช่ภูมิลำเนาของจำเลย การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลแรงงานกลางนับแต่นั้นจึงเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย และการขาดนัดของจำเลยมิใช่การจงใจขาดนัด ระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ตามมาตรา ๒๐๘ วรรคหนึ่ง (เดิม) ประกอบ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๑ ที่กำหนดไว้ ๑๕ วันนับจากวันที่ได้รับคำสั่งบังคับหรือนับจากกรณีมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลง หรือ ๖ เดือนนับแต่วันที่ไต่คดีทรัพย์สินหรือมีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่นแล้วแต่กรณีนั้นจะเริ่มนับต่อเมื่อการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องเป็นไปโดยชอบ หากการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องเป็นไปโดยมิชอบ จำเลยจะยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่เมื่อใดก็ได้ ไม่อยู่ในบังคับของบทบัญญัติมาตรา ๒๐๘ (เดิม)

ในเรื่องการนับระยะเวลา ๑๕ วัน นี้ก็เคยนำมาตั้งเป็นคำถามในการสอบเนฯ สมัย ๒๕ ถามว่า โจทก์ฟ้องจำเลยเรียกเงินตามสัญญา จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การศาลสืบพยานโจทก์ฝ่ายเดียวและพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้ตามฟ้อง ปรากฏว่าการส่งหมาย

เรียกและหมายนัดต่าง ๆ โจทก์ส่งไปยังศาลอันเป็นที่อยู่เดิมของจำเลยซึ่งความจริงแล้วจำเลยได้ย้ายไปอยู่ที่อื่นก่อนฟ้อง โดยโจทก์ไม่ทราบ ปรากฏว่าบัดนี้จำเลยกลับจากธุรกิจต่างประเทศจึงทราบศาลได้พิพากษาให้จำเลยแพคดีไปเป็นเวลา ๑ เดือน ปรากฏว่าและได้ความว่าจำเลยมีหลักฐานว่าจำเลยได้ชำระเงินตามสัญญาที่ถูกฟ้องแล้วเพราะมีใบรับที่โจทก์ออกให้ไว้ คดีนี้ยังไม่มีการส่งคำบังคับ เพราะทนายโจทก์ถึงแก่กรรมจึงไม่มีผู้ดำเนินการจำเลยมาปรึกษาท่านว่าจะควรทำประการใดจึงจะไม่ต้องรับผิดชอบชำระเงินตามคำพิพากษาดังกล่าวนี้ ท่านจะให้คำแนะนำอย่างไร

ขงคำตอบ ข้าฯ จะให้คำแนะนำว่า จำเลยจะอุทธรณ์คดีนี้ไม่ได้เพราะคดีนี้ได้ถึงที่สุดเนื่องจากเกิน ๑ เดือน นับแต่ศาลพิพากษาแล้ว ก็ศาลตัดสินคดีไปแล้ว ๑ เดือน คดีถึงที่สุดตามมาตรา ๑๔๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ จึงไม่สามารถอุทธรณ์ได้ และจำเลยจะฟ้องคดีใหม่ว่าคำพิพากษาไม่มีผลผูกพันจำเลยไม่ได้ เพราะเมื่อศาลตัดสินว่าจำเลยกู้เงินโจทก์ เป็นการวินิจฉัยในประเด็นตามคำฟ้องอันเป็นเนื้อหาแห่งคดี คำพิพากษาย่อมผูกพันจำเลยตามมาตรา ๑๔๕ จำเลยจะรื้อร้องฟ้องในประเด็นที่ศาลวินิจฉัยชี้ขาดแล้วไม่ได้เพราะเป็นการฟ้องซ้ำต้องห้ามตามมาตรา ๑๔๘ แต่จะแนะนำให้จำเลยใช้สิทธิขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๑๕๕ ตี, ๑๕๖ จัดว่า วรรคหนึ่ง เพราะคดีนี้ยังไม่ได้มีการส่งคำบังคับ แม้ศาลจะพิพากษาคดีไปแล้วเป็นเวลาถึง ๑ เดือนก็ตาม ระยะเวลา ๑๕ วัน ที่กำหนดให้ต้องร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ยังไม่เริ่มนับ เพราะยังไม่ได้มีการส่งคำบังคับ ส่วนระยะเวลา ๖ เดือน ก็ยังไม่เริ่มนับเช่นเดียวกัน เพราะระยะเวลา ๖ เดือน จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ได้มีการยึดทรัพย์ คดีนี้ไม่ปรากฏว่าข้อเท็จจริงว่าได้มีการยึดทรัพย์ หรือมีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น จำเลยย่อมมีสิทธิที่จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เพราะจำเลยมีหลักฐานว่าโจทก์ออกไปรับเงินว่าได้ชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว มีเหตุที่จะมาร้องคัดค้านว่าคำตัดสินชี้ขาดของศาลที่ให้จำเลยชำระหนี้เงินกู้แก่โจทก์นั้นไม่ถูกต้อง หากให้พิจารณาคดีใหม่จำเลยจะเป็นฝ่ายชนะคดีได้

ในการสอบเนฯ สมัยที่ ๓๕ ถามว่า โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนการโอนที่ดินระหว่างจำเลยที่ ๑ กับจำเลยที่ ๒ จำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ ศาลสืบพยานโจทก์ฝ่ายเดียวแล้วพิพากษาให้เพิกถอนการโอนที่ดินระหว่างจำเลยที่ ๑ กับจำเลยที่ ๒ โจทก์ก็ให้เจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการเปลี่ยนแปลงโฉนดแก้ไขโอนทะเบียนตามคำพิพากษา หลังจากนั้น ๑ เดือน จำเลยที่ ๑ ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่อ้างว่าโจทก์กับพนักงานเดินหมายสมคบกันหลอกลวงศาลโดยรายงานจำเลยที่ ๑ ไม่มีภูมิลำเนาตามที่ฟ้อง

ศาลหลงเชื่อจึงมีคำสั่งให้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องโดยประกาศทางหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีชื่อเป็นหนังสือพิมพ์ที่แพร่หลายในหมู่ประชาชนให้จำเลยที่ ๑ ให้การแก้คดีและกำหนดวันสืบพยาน และประกาศให้จำเลยที่ ๑ ทราบคำบังคับ ซึ่งความจริงแล้วจำเลยที่ ๑ มีภูมิลำเนาอยู่ที่เดิม ซึ่งโจทก์ก็ทราบดี จำเลยเพิ่งทราบเรื่องถูกฟ้องหลังจากกลับต่างประเทศก่อนยื่นคำร้อง ๑๐ วัน ศาลชั้นต้นตั้งยกคำร้องดังกล่าวโดยเห็นว่า จำเลยที่ ๑ ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่เมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่ได้มีการบังคับตามคำพิพากษาแล้ว คำร้องจึงต้องห้ามตามกฎหมาย ให้วินิจฉัยว่าคำสั่งของศาลชั้นต้นชอบหรือไม่

ธงคำตอบ คำสั่งศาลชั้นต้นไม่ชอบเพราะการขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะในกรณีปกติหรือกรณีที่มีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ระยะเวลาในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ภายใน ๑๕ วัน หรือภายใน ๖ เดือน จะเริ่มนับต่อเมื่อมีการส่งคำบังคับโดยชอบแล้ว หากยังไม่มีการส่งคำบังคับโดยชอบ คู่ความที่ขาดนัดจะยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่เมื่อใดก็ได้ ถ้าหากความจริงเป็นดังที่จำเลยอ้างว่า โจทก์กับเจ้าพนักงานเดินหมายสมคบกันหลอกลวงศาลในเรื่องภูมิลำเนาของจำเลยที่ ๑ จริง การส่งคำบังคับให้จำเลยที่ ๑ ก็ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยจะยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่เมื่อใดก็ได้ คำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ของจำเลยจึงไม่ต้องห้ามในเรื่องกำหนดเวลา (อ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๓๓/๒๕๓๓)

แนวคำพิพากษาศาลฎีกาในระยะหลัง ๆ ถ้าการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องเป็นไปโดยไม่ชอบมาตั้งแต่เริ่มต้นคดี ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ แม้จำเลยจะมาร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ โดยอ้างหลักเกณฑ์ไม่ครบถ้วนตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา เช่น ไม่ได้บรรยายชัดแจ้งซึ่งข้อกีดกันคำตัดสินชี้ขาดของศาล หรือยื่นเกินกำหนดเวลา ศาลก็จะปรับว่าเป็นการร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามมาตรา ๒๗ ซึ่งไม่อยู่ในบังคับของหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา แต่ต้องปฏิบัติตามมาตรา ๒๗ ก็ต้องยื่นคำร้องภายใน ๘ วัน นับแต่ทราบเหตุแห่งการผิดระเบียบซึ่งเป็นมูลแห่งข้ออ้าง ถ้าหากทราบเหตุผิดระเบียบภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว จำเลยก็สามารถร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบภายหลังจากศาลพิพากษาได้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๐/๒๕๓๖ บทบัญญัติมาตรา ๒๗ วรรคสอง แห่ง พ.วิ.แห่ง ที่ว่าการร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบต้องยื่นก่อนมีคำพิพากษานั้น ใช้กับกรณีที่ถูกความฝ่ายที่เสียหายได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์ อันเป็นมูลแห่ง

ข้ออ้างของการผิดระเบียบก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น จำเลยไม่เคยทราบว่าตนถูกฟ้องทั้งปรากฏว่ามีผู้แอบอ้างเป็นจำเลยเข้ามาดำเนินคดีในฐานะจำเลย ทำให้จำเลยได้รับความเสียหาย จำเลยเพิ่งทราบภายหลังจากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแล้ว ดังนี้ จำเลยขอมอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นให้เพิกถอนการพิจารณาที่ศาลชั้นต้นดำเนินไปโดยผิดระเบียบได้ตามมาตรา ๒๗ วรรคแรก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๗๖/๒๕๓๘ บทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๗ วรรคสอง บัญญัติขึ้นใช้กับกรณีที่คุณความฝ่ายที่เสียหายได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างของการผิดระเบียบนั้นก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น จะนำมาใช้กับกรณีที่ความฝ่ายที่เสียหายเพิ่งทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างของการผิดระเบียบนั้นภายหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วหาได้ไม่ เพราะเป็นการขัดต่อเหตุผลและความเป็นจริงที่จะบังคับให้ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาเสียก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษาโดยที่ตนยังไม่ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้นได้ ฉะนั้น กรณีเพิ่งทราบภายหลังศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาดังกล่าว คุณความที่เสียหายจึงขอจะยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ตามมาตรา ๒๗ วรรคแรก

๓. กำหนดเวลา ๑๕ วันนับแต่วันส่งคำบังคับนี้จะนำระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติตามคำบังคับมารวมด้วยไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๘๑๒/๒๕๓๖ และ ๓๔๔๔/๒๕๔๒)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๔๔/๒๕๔๒ ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ (เดิม) บัญญัติไว้แต่เพียงว่าคำขอให้พิจารณาใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายใน ๑๕ วันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษา หากได้บัญญัติให้นับจากวันที่พ้นกำหนดระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติตามคำบังคับเข้าไว้ด้วยไม่

๔. กำหนดเวลา ๑๕ วัน นับจากการส่งคำบังคับนี้ ถ้าเป็นกรณีที่มีจำเลยหลายคน จะต้องแยกพิจารณาตามจำเลยแต่ละคน เพราะการส่งคำบังคับให้จำเลยแต่ละคนอาจจะไม่พร้อมกัน บางคนอาจส่งได้โดยปิดหมาย บางคนอาจเซ็นรับหมาย กำหนดเวลา ๑๕ วันจะนับไม่พร้อมกัน ถือเป็นเรื่องเฉพาะตัวของจำเลยแต่ละคน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๕๒/๒๕๓๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐๘ (เดิม) วรรคแรก ตอนท้ายที่บัญญัติว่า “แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น” นั้น หมายถึงเฉพาะจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์หรือจำเลยที่ถูกบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเท่านั้น เมื่อจำเลยที่ ๓ ไม่เคยถูกยึดทรัพย์

หรือมีการบังคับคดีในคดีนี้มาก่อน ข้อกำหนดหกเดือนจึงไม่ผูกพันจำเลยที่ ๓ จำเลยที่ ๓ จึงขอให้พิจารณาใหม่ได้

๒. กำหนดเวลา ๑๕ วัน นับแต่ระยะเวลาที่ศาลกำหนดเพื่อให้การส่งคำบังคับนั้นมีผล

มาตรา ๑๕๕ จัตวา บัญญัติว่า แต่ศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีสงฆกรรมหรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นแล้ว

กำหนดเวลาในกรณีนี้เป็นเรื่องที่ศาลจะกำหนดการไว้เป็นพิเศษนอกเหนือจากมาตรา ๑๕ เช่น จำเลยไปทำงานในเรือประมงนาน ๆ จะกลับมาบ้าน หรือจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในชนบทห่างไกล จำเลยไปทำไร่หรือไปทำสวนเกษตรอยู่ห่างไกลจากชุมชนนาน ๆ ถึงจะเข้ามาในหมู่บ้าน กรณีนี้ศาลอาจมีคำสั่งให้ปิดคำบังคับไว้ที่บ้านของกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านมีกำหนดเวลา ๓๐ วัน ก่อนการส่งคำบังคับจึงจะมีผล กรณีนี้จะต้องมีการปิดประกาศคำบังคับไว้ ณ ที่บ้านกำนันหรือบ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นเวลา ๓๐ วัน ตามคำสั่งศาลแล้ว การส่งคำบังคับจึงจะมีผล จากนั้นก็นับระยะเวลาต่อไปอีก ๑๕ วัน โดยนับวันถัดจากวันครบกำหนด ๓๐ วัน เป็นหนึ่ง แล้วนับต่อจนครบ ๑๕ วัน

ทางปฏิบัติระยะเวลา ๑๕ วัน ตามกรณีที่ ๒ นี้แทบจะไม่ได้ใช้เลย มักใช้กำหนดระยะเวลาตามกรณีที่ ๑ โดยอาศัยมาตรา ๑๕ ซึ่งกฎหมายเขาบังคับไว้อยู่แล้ว

กำหนดเวลาในกรณีที่ ๒ คือ กำหนดเวลาในกรณีมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ มี ๒ กรณี ได้แก่

๑. กำหนดเวลา ๑๕ วัน นับแต่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลง

๒. กำหนดเวลา ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้อัยการหรือบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

กำหนดเวลาในกรณีที่ ๒ ในกรณีแรก คือ กำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลง

มาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง ตอนท้าย บัญญัติว่า ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง

กำหนดระยะเวลาในกรณีนี้จะใช้ได้ต่อเมื่อเป็นกรณีที่ไม่สามารถยื่นคำขอได้ตามระยะเวลาปกติ คือ ไม่สามารถยื่นคำขอได้ภายในกำหนด ๑๕ วัน นับจากวันที่ส่งคำบังคับให้แก่จำเลย ถ้าสามารถยื่นคำขอได้ตามกำหนดระยะเวลาตามปกติ คือ ต้องยื่นคำขอในกำหนด ๑๕ วัน นับจากวันที่ส่งคำบังคับให้แก่จำเลย จะมาใช้กำหนดเวลาตามกรณีที่ ๒ นี้ไม่ได้

กำหนด ๑๕ วัน นับแต่ พุทธการณนอกเหนือไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลง มีข้อสังเกต ดังนี้

๑. คำว่า พุทธการณนอกเหนือไม่อาจบังคับได้ หมายถึง เหตุใด ๆ ที่ทำให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ต่อศาลได้ทันภายในกำหนด ๑๕ วันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับ ได้แก่

๑.๑ จำเลยไม่ทราบว่าถูกฟ้อง อาจจะเป็นเพราะจำเลยเดินทางไปต่างประเทศหรือเป็นกรณีที่มีการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องและคำบังคับไปยังสถานที่ที่ไม่ใช่ที่อยู่แท้จริงของจำเลย ทำให้จำเลยไม่ทราบว่าถูกฟ้อง ถือว่าเป็นพุทธการณนอกเหนือไม่อาจบังคับคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๒/๒๕๐๖ จำเลยไม่ทราบว่าถูกฟ้องเพราะไปอยู่ต่างประเทศ ย่อมถือได้ว่าเป็นพุทธการณนอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยทราบว่าถูกฟ้องเมื่อไรก็ต้องถือว่าพุทธการณนอกเหนือไม่อาจบังคับได้สิ้นสุดเมื่อนั้น จำเลยก็ต้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ทราบว่าถูกฟ้อง

๑.๒ ความเจ็บป่วยของจำเลย ถือว่าเป็นพุทธการณนอกเหนือไม่อาจบังคับได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๘/๒๕๑๕ จำเลยเจ็บป่วยไม่สามารถจะไปยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนด ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้มีการส่งคำบังคับ ถือว่าเป็นพุทธการณนอกเหนือไม่อาจบังคับได้ เมื่อจำเลยยื่นขอพิจารณาคดีใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่จำเลยหายป่วยก็ต้องถือว่ายื่นภายในกำหนด

๑.๓ เจ้าพนักงานศาลถ่ายเอกสารในสำนวนให้แก่จำเลยล่าช้า ทำให้จำเลยไม่สามารถตรวจคำฟ้องและกระบวนพิจารณาคดีตลอดจนคำพิพากษาของศาลได้ ถือว่าเป็นพุทธการณนอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยได้รับเอกสารจากเจ้าหน้าที่เมื่อไรก็เริ่มนับกำหนดเวลา ๑๕ วัน นับแต่นั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๓๓/๒๕๓๒ ในการขอให้พิจารณาใหม่จำเป็นต้องตรวจดูสำนวนคดีเพื่อทราบคำฟ้องและกระบวนพิจารณาคดีตลอดจนคำพิพากษาของศาลเสียก่อน

ดังนั้น เมื่อปรากฏว่าการได้รับสำเนาสำนวนคดีจากเจ้าพนักงานศาลล่าช้า ทำให้ไม่สามารถตรวจดูสำนวนคดีคำฟ้องและกระบวนพิจารณา ตลอดจนคำพิพากษาของศาลได้ ถือได้ว่ากรณีดังกล่าวเป็นเหตุการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้

ข้อสังเกต ถ้าจำเลยได้รับสำเนาเอกสารที่ขอลายเอกสารจากเจ้าหน้าที่ศาลวันไหน ถือว่าเหตุการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้สิ้นสุดลงในวันนั้น จำเลยต้องยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาเอกสารจากเจ้าหน้าที่ของศาล การนับระยะเวลาที่จะเริ่มนับ ๑ ในวันรุ่งขึ้น และนับต่อไปจนครบ ๑๕ วัน เช่น ได้รับสำเนาเอกสารที่ขอคัดในวันนี้ ระยะเวลาที่จะเริ่มนับ ๑ ในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐ และจะครบกำหนด ๑๕ วันในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๖๘๔/๒๕๔๑ ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ วรรคสอง (เดิม) บังคับให้ผู้ร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่จะต้องกล่าวโดยละเอียดชัดแจ้งซึ่งเหตุที่คู่ความได้ขาดนัด และข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล และในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้ากว่ากำหนดก็ต้องกล่าวถึงเหตุที่ยื่นคำร้องล่าช้ามาด้วย การขอให้พิจารณาคดีใหม่จึงจำเป็นที่จำเลยผู้ร้องขอต้องตรวจสำนวนคดีเพื่อทราบคำฟ้องและกระบวนพิจารณาคดี ตลอดจนคำพิพากษาของศาลเสียก่อน แต่เมื่อจำเลยยังไม่ได้ตรวจสำนวนหรือเห็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น จำเลยก็ไม่อาจทราบคำฟ้องและกระบวนพิจารณา ตลอดจนคำพิพากษาของศาลที่จะทำคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลชั้นต้นได้ เท่ากับจำเลยไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวได้ เมื่อตามคำร้องของจำเลยอ้างว่าเจ้าพนักงานศาลยังหาสำนวนไม่พบ ทำให้จำเลยไม่สามารถตรวจดูสำนวนคดี ตลอดจนไม่สามารถคัดหรือถ่ายคำฟ้องและคำพิพากษาของศาลได้ กรณีตามคำร้องขอมติถือได้แล้วว่าเป็นเหตุการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ และเมื่อใดที่จำเลยได้ตรวจสำนวนคดีทราบคำฟ้องคำพิพากษา ตลอดจนกระบวนพิจารณาของศาลชั้นต้นนั้นแล้ว จึงจะถือได้ว่าเหตุการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้นั้นสิ้นสุดลงในวันนั้น

ตามคำพิพากษาฎีกาเรื่องนี้จำเลยได้รับเอกสารที่ขอลายจากศาลชั้นต้นในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๐ ถือว่าเหตุการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้สิ้นสุดลงในวันดังกล่าว กำหนดเวลาที่จะยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่จะต้องเริ่มนับ ๑ ในวันรุ่งขึ้น คือนับแต่วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๐ เป็นต้นไป ซึ่งจะครบกำหนด ๑๕ วัน ในวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๐ จำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๐ ยังไม่ล่วงระยะเวลา ๑๕ วัน ตามที่กฎหมายบัญญัติบังคับไว้

๒. เหตุการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้นี้ต้องไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความผิด

ของจำเลยเอง ถ้าพฤติการณ์ที่ทำให้จำเลยไม่สามารถยื่นคำขอภายในกำหนด ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับให้แก่จำเลยเกิดขึ้นเพราะความผิดของจำเลย จำเลยจะยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่เมื่อพ้นกำหนดเวลาตามปกติ โดยอ้างว่ามีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๐๕๐/๒๕๓๕ เจ้าพนักงานศาลส่งคำบังคับให้จำเลยโดยวิธีปิดคำบังคับตามคำสั่งศาลที่ภูมิลำเนาของจำเลยเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ ถือได้ว่าเป็นการส่งคำบังคับให้แก่จำเลยโดยชอบแล้ว เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ก็ต้องยื่นคำร้องดังกล่าวต่อศาลภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๗ ซึ่งเป็นวันที่การส่งคำบังคับให้แก่จำเลยมีผลตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ วรรคหนึ่ง (เดิม) คือจำเลยจะต้องยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ภายในวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๓๗ แต่จำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ในวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ซึ่งเกินกำหนด ๑๕ วัน ล่วงพ้นระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ และการที่จำเลยได้หลบหนีคดีอาญาไปเสียจากภูมิลำเนาของจำเลยเป็นเหตุที่เกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลยเอง จึงจะนำมาอ้างว่าเป็นพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ไม่ได้ แม้จำเลยจะอ้างว่าเพิ่งทราบว่าถูกฟ้องและมีการส่งคำบังคับให้จำเลยเมื่อถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยแล้ว ซึ่งนับแต่เมื่อทราบดังกล่าวถึงวันยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ยังไม่ครบกำหนด ๑๕ วัน ก็ตาม แต่กรณีดังกล่าวไม่เป็นพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้เสียแล้ว จำเลยจึงไม่มีสิทธิขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยเหตุนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๓๓๑/๒๕๔๐ การที่โจทก์ได้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องหมายนัดสืบพยานโจทก์ และคำบังคับให้จำเลยที่บ้านซึ่งจำเลยและครอบครัวไม่ได้พักอาศัยอยู่โดยจำเลยให้บุคคลอื่นเช่า จำเลยไม่ทราบถึงการถูกดำเนินคดี นับเป็นพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ แต่ต่อมาเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดที่ดินและบ้านของจำเลยจำเลยก็อยู่ด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีได้แสดงหมายบังคับคดีให้จำเลยดูและบอกให้จำเลยไปดำเนินการศาลต่อไป กรณีถือได้ว่าจำเลยได้ทราบแล้วว่าตนถูกฟ้อง และทราบถึงการส่งคำบังคับแล้ว จึงถือได้ว่าพฤติการณ์นอกเหนือ ไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลงแล้วในวันนั้น การที่จำเลยยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่เมื่อพ้นกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์ดังกล่าวนั้นได้สิ้นสุดลงตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ วรรคหนึ่ง (เดิม) จำเลยไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่

๓. จะอ้างพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ แล้วมายื่นคำขอในกรณีที่ ๒

นี้จะต้องเป็นกรณีที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้นั้นได้สิ้นสุดลงเมื่อพ้นกำหนดเวลาในขั้นตอนที่ ๑ แล้ว เป็นเหตุทำให้จำเลยไม่สามารถยื่นคำขอตามกรณีปกติได้ จึงต้องมายื่นคำขอในกรณีมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ ถ้าหากพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลงในกำหนดระยะเวลา ๑๕ วัน นับแต่ส่งคำบังคับให้แก่จำเลย อันเป็นระยะเวลาของการขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามปกติ ตามขั้นตอนที่ ๑ กรณีเช่นนี้ จำเลยต้องยื่นคำขอในกำหนดเวลาตามขั้นตอนที่ ๑ คือ ต้องยื่นคำขอภายในกำหนด ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับให้แก่จำเลย จำเลยจะมาขอโดยอาศัยกำหนดเวลาตามขั้นตอนที่ ๒ นี้ไม่ได้ ประเด็นนี้เคยมีการนำมาตั้งคำถามเป็นข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา ในปี ๒๕๔๗

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๓๘๒/๒๕๓๕ โจทก์ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาให้แก่จำเลยที่ ๑ โดยปิดหมายเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๓๗ ซึ่งจำเลยที่ ๑ มีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ได้ภายในวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๗ แม้ทนายจำเลยที่ ๑ จะยื่นคำร้องต่อศาลขอคัดเอกสารเกี่ยวกับคดีและเพิ่งได้รับเอกสารที่ขอคัดนั้นในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๓๗ ก็ตาม ก็ยังมีเวลาอีก ๖ วันที่จำเลยที่ ๑ สามารถยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาให้แก่จำเลยที่ ๑ ได้ กรณีจึงถือไม่ได้ว่าจำเลยที่ ๑ ไม่สามารถยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวอันจะทำให้มีสิทธิยื่นคำขอภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลง เพราะตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ วรรคหนึ่ง (เดิม) กรณีจะยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลงได้ นอกจากต้องมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้แล้ว ยังต้องเป็นกรณีที่ไม่สามารถยื่นคำขอภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาให้แก่จำเลยที่ ๑ ได้ด้วย กรณีของจำเลยที่ ๑ จึงไม่ต้องด้วยบทบัญญัติดังกล่าว เมื่อเป็นดังนี้ จำเลยที่ ๑ ต้องยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายในวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๗ การที่จำเลยที่ ๑ ยื่นคำขอในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๗ จึงล่วงพ้นกำหนดเวลาตามกฎหมายแล้ว

ข้อสังเกต กรณีนี้หากจำเลยที่ ๑ ไม่สามารถยื่นคำร้องต่อศาลได้ทัน จำเลยที่ ๑ ควรยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นคำร้องตามมาตรา ๒๓

๔. จำเลยจะต้องบรรยายมาในคำร้องว่าพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้เกิดขึ้นเมื่อใด และสิ้นสุดลงเมื่อใด เพื่อให้เห็นว่าจำเลยยื่นคำขอภายในกำหนด ๑๕

วัน นับแต่พุดกการณันไดลันสุดลงหรือไม ถ้าไมบรยายถือว้าเป็นคำขอให้พิจารณาใหม่ที่ไม่ชอบ เท้ากับไมได้บรยายเหตุแห่งการยื่นคำขอล่าช้า

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๒/๒๕๓๗ คำร้องขอให้พิจารณาใหม่ของจำเลยได้กล่าวโดยละเอียดชัดเจนแต่เพียงเหตุที่จำเลยได้ขาดนัดและขอคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลเท่านั้น ส่วนในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้า จำเลยมิได้กล่าวโดยละเอียดชัดเจนว่าจำเลยไม่อาจยื่นคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ได้โดยพุดกการณันนอกเหนือไม่อาจบังคับได้อันจะทำให้จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่พุดกการณันไดลันสุดลง คำร้องขอให้พิจารณาใหม่ของจำเลยจึงไม่ชอบด้วย ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ (เดิม)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๖/๒๕๔๐ จำเลยยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ล่วงพ้นกำหนด ๑๕ วัน นับจากวันที่ส่งคำบังคับ แม้จะอ้างว่าจำเลยได้ย้ายไปเสียจากภูมิลำเนาตามฟ้องไปอยู่ที่อื่นก่อนฟ้องแล้ว จำเลยไม่ทราบว่าจะถูกฟ้อง อันเป็นพุดกการณันนอกเหนือไม่อาจบังคับได้ แต่จำเลยมิได้กล่าวว่าจำเลยได้ทราบคำบังคับตั้งแต่มื่อใดเพื่อให้ทราบว่าจะพุดกการณันนอกเหนือไม่อาจบังคับได้นั้นลันสุดลงเมื่อใด ทำให้ไม่อาจเริ่มต้นนับกำหนด ๑๕ วัน ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ (เดิม) ได้ ถือได้ว่าจำเลยมิได้กล่าวโดยละเอียดชัดเจนถึงกรณียื่นคำขอล่าช้าและเหตุแห่งการที่ล่าช้า นั้น จึงเป็นคำร้องที่ไม่ชอบ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๑๗/๒๕๔๗ คำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ของจำเลยอ้างเหตุแห่งการขาดนัดว่า โจทก์ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยที่บ้านเลขที่ ๑๓๘ ไม่ได้ เพราะบ้านของจำเลยรื้อถอนไปแล้ว โจทก์รู้ว่าจำเลยไปมีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๖๘/๑๑ แต่โจทก์กลับขอให้ศาลส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องและคำบังคับให้แก่จำเลยโดยวิธีประกาศหนังสือพิมพ์ จำเลยจึงไม่ได้ยื่นคำให้การต่อสู้คดีและไม่ได้จงใจขาดนัด เช่นนี้แม้ข้ออ้างของจำเลยจะเป็นพุดกการณันนอกเหนือไม่อาจบังคับได้ แต่จำเลยต้องบรยายให้ชัดเจนว่าพุดกการณันนั้นได้เริ่มต้นและลันสุดลงเมื่อใดเพื่อแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้ยื่นคำขอภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่พุดกการณันนอกเหนือไม่อาจบังคับได้ลันสุดลงหรือไม คำร้องของจำเลยไม่ไ้ระบว้าพุดกการณันนอกเหนือไม่อาจบังคับได้เกิดเมื่อใดและลันสุดลงเมื่อใดจึงไม่ชอบตามมาตรา ๑๘๘ จัตวา วรรคสอง ศาลยกคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยไมต้องไ้สวน

คำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ไ้มีการนำไปออกสอบผู้ช่วยผู้พิพากษาเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๔๘ ถามว่า โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๒ ร่วมกัน

ชำระหนี้ตามสัญญาจ้างทำของจำนวน ๔๐๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ย จำเลยทั้งสอง ขาดนัดยื่นคำให้การ ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระหนี้แก่โจทก์ตามฟ้อง โดยศาลชั้นต้นออกคำสั่งบังคับกำหนดให้จำเลยทั้งสองชำระหนี้ภายในกำหนด ๓๐ วัน สามารถส่งคำสั่งบังคับให้ทั้งสองโดยวิธีปิดหมาย ณ ที่อยู่ ของจำเลยทั้งสองตามทะเบียนราษฎรเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๔๘ ต่อมาวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ จำเลยที่ ๒ ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ยกคำร้องของจำเลยที่ ๒ เพราะจำเลยที่ ๒ ไม่บรรยายคำร้องให้ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๘๘ วรรคสอง คือไม่ได้อ้างเหตุแห่งการขาดนัดและขอคัดค้านคำสั่งตัดสินชี้ขาดของศาล ครั้นวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ จำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๒ ต่างยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยบรรยายคำร้องมาครบถ้วนตามกฎหมาย และจำเลยที่ ๑ อ้างถึงเหตุที่เพิกถอนคำร้องในวันดังกล่าวมาด้วยว่าจำเลยที่ ๑ ได้ไปพักอาศัยอยู่ที่อื่น เพิ่งไปพบคำสั่งบังคับที่หน้าบ้านตามทะเบียนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ ส่วนจำเลยที่ ๒ อ้างมาด้วยว่า จำเลยที่ ๒ ขอคัดสำนวนคดีจากศาลและเพิ่งได้รับเอกสารดังกล่าวจากเจ้าพนักงานศาลเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ ทำให้ไม่สามารถตรวจดูสำนวนคดีและคำพิพากษาของศาลได้ก่อนหน้านั้น ให้วินิจฉัยว่าศาลชั้นต้นจะรับคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ของจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ไว้พิจารณาได้หรือไม่ และจะสั่งคำร้องดังกล่าวอย่างไร

คำตอบ เจ้าพนักงานศาลได้ส่งคำสั่งบังคับโดยการปิดคำสั่ง ณ ภูมิลำเนาของจำเลยทั้งสองตามที่ปรากฏในทะเบียนราษฎรจึงเป็นการส่งโดยชอบ ดังนี้ จำเลยที่ ๑ ต้องยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ภายใน ๑๕ วันนับจากวันที่ได้ส่งคำสั่งบังคับให้แก่จำเลยที่ ๑ ตามมาตรา ๑๘๘ จัตวา วรรคหนึ่ง ซึ่งจะนำระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งบังคับอีก ๓๐ วัน มารวมด้วยไม่ได้ จำเลยที่ ๑ ต้องยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ภายในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ จำเลยที่ ๑ ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ จึงพ้นกำหนดระยะเวลาตามกฎหมาย ส่วนข้ออ้างในคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ของจำเลยที่ ๑ ในทำนองว่ามีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ เพราะจำเลยที่ ๑ พักอาศัยอยู่ที่อื่นและเพิ่งไปพบคำสั่งบังคับที่หน้าบ้านตามทะเบียนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ นั้นมิใช่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ที่จะทำให้จำเลยที่ ๑ สามารถยื่นคำขอได้ภายใน ๑๕ วัน นับแต่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง (อ้างคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๔๐/๒๕๔๕) เมื่อจำเลยที่ ๑ มายื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ จึงพ้นกำหนดเวลาตามกฎหมาย ศาลชั้นต้นไม่อาจรับคำขอพิจารณาคดีใหม่ของจำเลยที่ ๑ ไว้พิจารณาได้ ต้องสั่งยกคำร้องดังกล่าว

ส่วนกรณีจำนวนที่ ๒ แม้การที่จำนวนที่ ๒ ได้รับสำเนาเอกสารที่ขอคัดถ่ายจากเจ้าพนักงานศาลล่าช้าถือว่าเป็นพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ (อ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๓๓/๒๕๓๒) แต่การที่จะยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง นอกจากจะต้องมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้แล้วยังต้องเป็นกรณีที่ไม่สามารถยื่นคำร้องขอได้ภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับให้แก่จำเลยด้วย (อ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๓๘๒/๒๕๓๕) เมื่อจำนวนที่ ๒ ได้รับสำเนาเอกสารที่ขอคัดถ่ายสำเนาสำนวนคดีนี้ในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้จึงสิ้นสุดวันดังกล่าว ซึ่งยังมีเวลาอีก ๑ วันที่จำนวนที่ ๒ จะสามารถยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาให้แก่จำนวนที่ ๒ ได้ กรณีจึงถือไม่ได้ว่าจำนวนที่ ๒ ไม่สามารถยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวอันจะทำให้มีสิทธิยื่นคำขอภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ได้สิ้นสุดลง จำนวนที่ ๒ ต้องยื่นคำขอภายในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ (เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๓๘๒/๒๕๓๕) แม้จำนวนที่ ๒ จะเคยยื่นคำขอมานี้แล้วในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ อันเป็นการยื่นคำขอภายในกำหนดเวลา แต่เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ยกคำร้องของจำนวนที่ ๒ หากจำนวนที่ ๒ จะยื่นคำร้องขอพิจารณาใหม่ฉบับที่ ๒ แม้จะเป็นคำร้องขอที่ต่อเนื่องกับฉบับแรก จำนวนที่ ๒ ก็ต้องยื่นคำขอภายใน ๑๕ วัน นับจากที่มีการส่งคำบังคับ (อ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๗/๒๕๓๘) จำนวนที่ ๒ ยื่นคำขอฉบับที่ ๒ ในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ จึงล่วงพ้นกำหนดเวลาตามกฎหมายแล้ว ศาลชั้นต้นก็ไม่อาจรับคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ของจำนวนที่ ๒ ไว้พิจารณาได้ ต้องมีคำสั่งให้ยกคำร้องขอดังกล่าว

กำหนดเวลาในกรณีที่ ๒ ในกรณีที่ ๒ คือ กำหนดเวลา ๖ เดือน นับแต่วันที่ไต่คดีทรัพย์สินหรือบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

มาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง ตอนท้าย บัญญัติว่าแต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ไต่คดีทรัพย์สินหรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

กล่าว กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม หมายความว่า กำหนดเวลา ๖ เดือน เป็นระยะเวลาอย่างยาวที่สุดที่จำเลยจะยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ จำเลยจะขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ช้าที่สุดก็ต้องขอในกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ไต่คดีทรัพย์สินหรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น จำเลยจะยื่นคำขอหลังกำหนด ๖ เดือน ไม่ได้

เป็นอันขาด เพราะเมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่นแล้ว จำเลยเป็นอันหมดสิทธิไม่อาจยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้อีกต่อไป

หลักเกณฑ์ในการยื่นคำขอในกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น มีดังนี้

๒.๑ ต้องมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ทำให้ไม่อาจยื่นคำขอภายใน ๑๕ วันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับให้แก่จำเลยตามขั้นตอนที่ ๑ ถ้าจำเลยสามารถยื่นคำขอในกำหนดเวลาในขั้นตอนที่ ๑ ได้ คือ สามารถยื่นคำขอภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับให้แก่จำเลยได้ จำเลยจะต้องยื่นคำขอภายในกำหนด ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับให้แก่จำเลย จะรอให้มีการยึดทรัพย์แล้วค่อยมาขอโดยอาศัยกำหนดเวลา ๖ เดือนนี้ไม่ได้ (คำพิพากษาศฎีกาที่ ๓๕๒๖/๒๕๓๒ , ๓๑๕๓/๒๕๓๓ และ ๓๕๗๒/๒๕๓๗)

๒.๒ ถ้าพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้เกิดขึ้นและยังไม่สิ้นสุดลงจนล่วงพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่นแล้ว พฤติการณ์ดังกล่าวก็ยังไม่สิ้นสุดลง กรณีนี้จำเลยไม่อาจร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้อีกต่อไป เพราะล่วงเลยกำหนดเวลาตามกฎหมายแล้ว (คำพิพากษาศฎีกาที่ ๒๕๒๐/๒๕๓๒ และ ๑๗๔๖/๒๕๓๖) เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อไว้รับกับมาตรา ๓๑๗ ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่จะต้องบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งได้พิพากษาหรือสั่งโดยจำเลยขาดนัดนั้น ห้ามมิให้เฉลี่ยเงินที่ได้มาจนกว่าระยะ ๖ เดือน จะได้ล่วงพ้นไปแล้ว นับแต่วันที่ยึดทรัพย์หรืออายัดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้น ถ้าหากระยะเวลา ๖ เดือนได้ล่วงพ้นไปแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจ่ายเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปหมดแล้ว การพิจารณาคดีใหม่ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร เพราะไม่สามารถจะทำให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากลับคืนสู่สภาพเดิมได้แล้ว กฎหมายจึงบัญญัติตัดสิทธิมิให้จำเลยขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้อีกต่อไป

คำพิพากษาศฎีกาที่ ๑๗๔๖/๒๕๓๖ จำเลยอ้างแต่เพียงว่าระหว่างถูกฟ้องคดีนี้ จำเลยมิได้อยู่ที่บ้านเพราะจำเลยเดินทางไปประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งแสดงว่าจำเลยยังมีภูมิลำเนาตามที่โจทก์ระบุในคำฟ้อง การที่เจ้าพนักงานเดินหมายส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องตลอดจนคำบังคับให้จำเลยตามภูมิลำเนาดังกล่าว จึงเป็นการส่งโดยชอบแล้ว เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินพิพาทเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ และทำการขายทอดตลาดที่ดินพิพาทเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๒๘ จำเลยมายื่นคำขอพิจารณา

ใหม่เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ ล่วงเวลามา ๕ ปีแล้ว จึงพ้นกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์ แม้จะมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยก็ไม่อาจยื่นคำขอล่าช้าเกิน ๖ เดือน นับแต่วันยึดทรัพย์ได้

คำพิพากษากฎีกาที่ ๒๕๒๐/๒๕๓๒ ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ วรรคแรก (เดิม) กำหนด ระยะเวลาแก่คู่ความในการใช้สิทธิขอให้พิจารณาใหม่ไว้เป็น ๒ ประการ กล่าวคือ ประการแรก จะต้องยื่นคำขอต่อศาลภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลย แต่ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน ก็ให้นับแต่เมื่อการส่งคำบังคับมีผลใช้ได้ และประการหลังหากมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้จนเป็นเหตุให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดไม่อาจยื่นคำขอภายในเวลาที่กำหนดไว้ในประการแรกแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นมีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง ส่วนข้อความตอนท้ายของบทบัญญัติดังกล่าวซึ่งห้ามมิให้ยื่นคำขอเมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่นมีความหมายว่า ห้ามมิให้ยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่เมื่อพ้น ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือมีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น แม้จะมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้จนทำให้การยื่นคำขอต้องล่าช้าเกิน ๖ เดือนก็ตาม

ข้อสอบเนฯ สมัยที่ ๔๗ สอบเมื่อปี ๒๕๓๗ ถามว่า โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ ให้อับผิดตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี ให้จำเลยที่ ๒ รับผิดชอบในฐานะผู้กำกับประกัน จำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ ศาลก็พิพากษาให้จำเลยทั้งสองแพ้คดี ได้ส่งคำบังคับให้แก่จำเลยทั้งสองโดยปิดประกาศหน้าศาลเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๗ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๓๗ โจทก์ขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๗ โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์จำเลยที่ ๑ ต่อมาวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๗ จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ต่างยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ โดยคำขอนี้ได้บรรยายรายละเอียดชัดเจนซึ่งเหตุที่ได้ขาดนัดและรวมทั้งข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลและเหตุแห่งการยื่นคำขอล่าช้ามาด้วย ให้วินิจฉัยว่าศาลจะมีคำสั่งรับคำร้องของจำเลยทั้งสองไว้พิจารณาได้หรือไม่ และจะมีคำสั่งอย่างไร

ธงคำตอบ ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๑๕๘ จัดว่า วรรคหนึ่ง คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายใน ๑๕ วัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่น

คำขอกภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

สำหรับจำเลยที่ ๑ ศาลส่งคำบังคับให้แก่จำเลยที่ ๑ โดยปิดประกาศหน้าศาลเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๗ คำบังคับมีผลเมื่อกำหนดเวลา ๑๕ วันได้ล่วงพ้นไปแล้ว นับแต่วันที่ปิดหมาย ซึ่งครบกำหนดในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๗ จำเลยที่ ๑ ต้องยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ภายในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗ หากจำเลยที่ ๑ ไม่อาจยื่นคำขอกภายในกำหนดดังกล่าวเพราะมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยที่ ๑ ต้องยื่นคำขอกภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์เช่นว่านั้นได้สิ้นสุดลง แต่อย่างไรก็ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคแรก บัญญัติห้ามมิให้จำเลยที่ ๑ ยื่นคำขอเมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น ปรากฏว่าโจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์จำเลยที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๗ จำเลยที่ ๑ จึงต้องยื่นคำขอกภายในกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้มีการยึดทรัพย์ของจำเลยที่ ๑ ซึ่งจะครบกำหนดในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๗ จำเลยที่ ๑ ยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๗ พ้นกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันที่ได้มีการยึดทรัพย์ของจำเลยที่ ๑ แล้ว คำขอของจำเลยที่ ๑ จึงเป็นคำขอที่ยื่นพ้นกำหนดเวลาตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง ศาลไม่อาจรับคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ของจำเลยที่ ๑ ไว้พิจารณาได้ ต้องมีคำสั่งให้ยกคำร้องขอดังกล่าว

สำหรับจำเลยที่ ๒ ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคแรก ตอนท้าย ที่ห้ามมิให้ยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่เมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่นนั้น หมายถึงเฉพาะจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์หรือจำเลยที่ถูกบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเท่านั้น เมื่อจำเลยที่ ๑ เป็นผู้ที่ถูกยึดทรัพย์แต่จำเลยที่ ๒ ไม่เคยถูกยึดทรัพย์หรือมีการบังคับคดีมาก่อน ข้อกำหนด ๖ เดือนจึงไม่ผูกพันจำเลยที่ ๒ (อ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๕๒/๒๕๓๖) จำเลยที่ ๒ จึงขอให้พิจารณาใหม่ได้ เมื่อคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ของจำเลยที่ ๒ ได้บรรยายรายละเอียดชัดเจนซึ่งเหตุที่ได้ขาดนัดและรวมทั้งข้อกีดกันคำตัดสินชี้ขาดของศาลและเหตุแห่งการยื่นคำขอล้ำขึ้นมาด้วยแล้ว จึงเป็นคำร้องที่ยื่นโดยชอบ ศาลจึงต้องมีคำสั่งให้รับคำร้องของจำเลยที่ ๒ ไว้พิจารณา

๒.๓ กำหนด ๖ เดือน ต้องนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์ ไม่ใช่ นับจากวันขายทอดตลาด (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๔๐/๒๕๓๑)

๒.๔ กรณีที่มีการบังคับตามคำพิพากษาโดยวิธีอื่นที่ไม่ใช่การยึดทรัพย์ กำหนด ๖ เดือนจะนับแต่วันที่ที่มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น เช่น คำพิพากษาที่บังคับให้จำเลยแสดงเจตนาทำนิติกรรมโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่โจทก์ ศาลจะพิพากษาให้จำเลยจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่โจทก์ หากไม่ปฏิบัติตามก็ให้ถือเอาตามคำพิพากษาของศาลเป็นการแสดงเจตนาแทน คำพิพากษาประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องบังคับคดีโดยการยึดทรัพย์หรืออายัดทรัพย์ของจำเลย จึงไม่มีการออกคำบังคับ โจทก์สามารถบังคับคดีได้โดยนำคำพิพากษาไปแสดงต่อเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่โจทก์ได้ โดยถือเอาตามคำพิพากษาเป็นการแสดงเจตนาของจำเลย ดังนี้ กำหนดเวลา ๖ เดือน จะนับแต่วันที่โจทก์นำคำพิพากษานี้ไปแสดงต่อเจ้าพนักงานที่ดิน ซึ่งถือว่าเป็นการบังคับคดีตามคำพิพากษาโดยวิธีอื่น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๑๖๕/๒๕๓๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐๘ วรรคแรก (เดิม) บัญญัติว่า “คำขอให้พิจารณาใหม่นั้นให้ยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลย แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นนั้นเมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น” เมื่อโจทก์ยังมีได้ส่งคำบังคับให้จำเลยทราบ กำหนดเวลา ๑๕ วัน จึงยังไม่เริ่มนับ ส่วนที่โจทก์ได้เปลี่ยนชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดินจากจำเลยมาเป็นของโจทก์เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ อันถือเป็นการบังคับตามคำพิพากษาโดยวิธีอื่น แต่จำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ ยังไม่พ้นกำหนดระยะเวลา ๖ เดือน ตามบทบัญญัติดังกล่าว จึงยังไม่ล่วงเลยเวลาที่จะขอให้พิจารณาใหม่ได้ตามกฎหมาย

ในคดีหย่า เมื่อศาลพิพากษาให้หย่า โจทก์สามารถนำคำพิพากษานั้นไปแสดงต่อนายทะเบียนให้บันทึกการหย่าไว้ในทะเบียนสมรสได้ กำหนดเวลา ๖ เดือนก็จะนับแต่วันที่โจทก์นำคำพิพากษาไปให้นายทะเบียนบันทึกการหย่าไว้ในทะเบียนสมรส เพราะเป็นการบังคับตามคำพิพากษาโดยวิธีอื่น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๓๐/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีโจทก์ไปฝ่ายเดียวเนื่องจากจำเลยขาดนัดและพิพากษาให้โจทก์จำเลยหย่าขาดจากกันโดยไม่มีการส่งคำบังคับให้จำเลย แต่โจทก์นำคำพิพากษาไปให้นายทะเบียนบันทึกการหย่าไว้ในทะเบียนสมรส เป็น

การบังคับตามคำพิพากษาโดยวิธีอื่น จำเลยมีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ภายใน ๖ เดือน นับแต่วันที่มีการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าว

ทางแก้สุดท้ายของจำเลยที่ไม่อาจร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่เพราะเกินกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ไต่คดีทนายหรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น ได้แก่

๑ จำเลยต้องกลับมาเป็นโจทก์ฟ้องโดยตั้งสภาพแห่งข้อหาเป็นเรื่องละเมิด โดยอ้างว่าโจทก์ในคดีก่อนใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ทำให้เกิดความเสียหายแก่จำเลย เช่น โจทก์ในคดีก่อนอ้างว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ที่หนึ่ง แต่ส่งหมายไปให้จำเลยที่บ้านอีกหลังหนึ่ง และระบุชื่อจำเลยไม่ตรง ทำให้เจ้าพนักงานศาลส่งหมายไปที่อื่น เป็นการฟ้องคดีโดยไม่ให้จำเลยทราบว่าจะถูกฟ้องและต้องขาดนัดแพ่งคดี มีการบังคับคดีแก่ทนายของจำเลย ทำให้จำเลยได้รับความเสียหาย เป็นการทำละเมิดต่อจำเลย จำเลยจึงมาเป็นโจทก์ฟ้องให้โจทก์ในคดีเดิมได้ ไม่เป็นฟ้องซ้ำหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำเพราะคดีที่จำเลยฟ้องโจทก์มีสภาพแห่งข้อหากนละอย่างกันกับคดีก่อน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๔๓/๒๕๓๘ ในการฟ้องคดีก่อน จำเลยเตรียมการไว้ล่วงหน้าที่จะฟ้องโจทก์โดยไม่ให้โจทก์ทราบว่าถูกฟ้อง แม้แต่ชื่อของโจทก์ก็ระบุไม่ตรงกับชื่อและนามสกุลของโจทก์ หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว จำเลยนำคำพิพากษาไปให้เจ้าพนักงานที่ดินจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินของโจทก์ให้จำเลย ทั้ง ๆ ที่ชื่อและนามสกุลของโจทก์ไม่ตรงกับชื่อของโจทก์ที่ระบุไว้ในโฉนดที่ดิน เป็นการใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นอันเป็นการมิชอบด้วยกฎหมายตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๒๑ ถือว่าเป็นละเมิดต่อโจทก์ตามมาตรา ๔๒๐ โจทก์จึงฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนโอนที่ดินได้

คดีนี้โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินโฉนดเลขที่ ๔๓๖ โดยถือกรรมสิทธิ์ร่วมกับผู้อื่น เฉพาะส่วนของโจทก์มีเนื้อที่ ๑ ไร่ เมื่อต้นปี ๒๕๒๘ โจทก์ทราบว่าจำเลยนำคำพิพากษาของศาลแพ่งซึ่งจำเลยได้ฟ้องโจทก์ว่า โจทก์ผิดสัญญาขายที่ดินแปลงดังกล่าวเฉพาะส่วนของโจทก์ให้แก่จำเลย คดีดังกล่าวโจทก์ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา ศาลแพ่งมีคำพิพากษาให้จำเลยเป็นฝ่ายชนะคดี เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดนนทบุรีจึงโอนกรรมสิทธิ์ส่วนของโจทก์เป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยตามคำพิพากษา โจทก์ไม่เคยทราบเรื่องที่ถูกจำเลยฟ้องจึงมิได้ไปให้การต่อสู้คดี ความจริงโจทก์ไม่เคยทำสัญญาขายที่ดินดังกล่าวให้จำเลย สัญญาซื้อขายที่จำเลยนำไปฟ้องโจทก์เป็นเอกสารปลอมลายมือ



ชื่อโจทก์เป็นผู้ชาย ขอให้พิพากษาเพิกถอนการโอนโฉนดที่ดินดังกล่าวเฉพาะส่วนของจำเลย ให้กลับคืนเป็นของโจทก์ตามเดิม โดยให้จำเลยชำระค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียน ถ้าโจทก์ชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าวไปก่อนก็ให้จำเลยใช้คืนพร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ ถ้าไม่สามารถจดทะเบียนให้โจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามเดิมได้ ให้จำเลยใช้ราคาค่าที่ดิน เป็นเงิน ๔๕๐,๐๐๐ บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์

ศาลชั้นต้นพิเคราะห์คำฟ้องแล้วมีคำสั่งว่า เป็นกรณีที่โจทก์จะต้องใช้สิทธิร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ที่ศาลเดิมมิใช่มาขึ้นฟ้องจำเลยเป็นคดีใหม่ จึงไม่รับฟ้องโจทก์ โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรับฟ้องของโจทก์ไว้ ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป จำเลยให้การว่า จำเลยซื้อที่ดินตามฟ้องจากโจทก์และได้ชำระราคาครบถ้วนแล้ว แต่โจทก์ไม่โอนกรรมสิทธิ์ให้จึงต้องฟ้องคดีให้ศาลแพ่งบังคับโจทก์ฟ้องคดีที่ศาลชั้นต้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์ต้องร้องต่อศาลแพ่งให้พิจารณาคดีใหม่ซึ่งคดีของโจทก์ในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ก็ขาดอายุความแล้ว ขอให้ยกฟ้องศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาให้เพิกถอนการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ระหว่างโจทก์จำเลย ซึ่งได้จดทะเบียนไว้เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๒๖ ในโฉนดที่ดินเลขที่ ๔๓๖ ตำบลบางตลาด อำเภอตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี แล้วให้จดทะเบียนลงชื่อโจทก์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์จำนวน ๑ ไร่ ตามเดิม คำขออื่นให้ยกเสีย

จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ พิพากษากลับ ให้ยกฟ้องโจทก์ โจทก์ฎีกาว่า โจทก์มีสิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินโฉนดเลขที่ ๔๓๖ ตำบลตลาดขวัญ(บางตลาด) อำเภอเมืองนนทบุรี(ตลาดขวัญ) จังหวัดนนทบุรี เฉพาะส่วนของโจทก์ที่ได้โอนไปเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยได้ ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้โจทก์กล่าวอ้างว่าในการดำเนินคดีที่ศาลแพ่งตามคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ ๕๕๑๑๓/๒๕๒๒ โจทก์ไม่เคยทราบเรื่องเลย ศาลแพ่งจึงพิจารณาคดีของจำเลยไปฝ่ายเดียวและพิพากษาให้จำเลยชนะคดี หลังจากนั้นจำเลยนำคำพิพากษาไปดำเนินการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินเฉพาะส่วนที่เป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ไปเป็นของจำเลย จึงขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าว ถ้าพิจารณาการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีดังกล่าวก็ปรากฏตามคำฟ้องว่า จำเลยได้ระบุภูมิลำเนาของโจทก์ว่าอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๐๗/๕๓ ถนนลาดพร้าว ซอยโชคชัย ๓ ตำบลวังทองกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร แต่ตามสำเนาทะเบียนบ้านเอกสารหมายเลข ร.๓ ระบุว่าโจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๕๓ ถนน

บำรุงเมือง ตำบลศาลเจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในการส่งหมายเรียก และสำเนาคำฟ้องให้แก่โจทก์ครั้งแรก พนักงานเดินหมายได้รับแจ้งจากนางสาวนภาพร วิเชียรชิต ว่าไม่มีบุคคลชื่อเดียวกับโจทก์อยู่ในบ้านตามภูมิลำเนาที่ระบุไว้ในคำฟ้อง และนางสาวชุตินาถ รุ่งทองทาบทนา ซึ่งมีชื่อเป็นผู้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแทนโจทก์ และมาเบิกความในคดีนี้ตามที่โจทก์ขอให้ศาลมีหมายเรียกมาว่า ในปี ๒๕๒๒ ถึงปี ๒๕๒๓ พยานอยู่ที่บ้านเลขที่ตามที่ระบุไว้ในคำฟ้องว่าเป็นภูมิลำเนาของโจทก์ โดยพยานเป็นเจ้าของบ้าน พยานไม่เคยรู้จักโจทก์มาก่อน จึงฟังได้ว่าในขณะที่จำเลยฟ้องโจทก์เป็นคดีที่ศาลแพ่งดังกล่าว โจทก์ไม่ได้มีภูมิลำเนาตามบ้านเลขที่ที่จำเลยระบุไว้ในคำฟ้อง และไม่เคยไปอาศัยอยู่ในบ้านดังกล่าวด้วย การที่ในปี ๒๕๒๒ โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๕๓ ถนนบำรุงเมือง ตำบลศาลเจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร และไม่เคยมีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๐๗/๕๓ ซอยโชคชัย ๓ ถนนลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร และเมื่อจำเลยฟ้องโจทก์ต่อศาลแพ่งก็ระบุว่า โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๐๗/๒๓ ในการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย บุคคลที่อยู่ในบ้านดังกล่าวแจ้งว่าไม่มีคนชื่อเดียวกับโจทก์อยู่ในบ้าน จำเลยก็แถลงยืนยันว่า โจทก์มีภูมิลำเนาตามฟ้อง โดยไม่ได้แสดงหลักฐานอะไรต่อศาลแพ่ง แสดงให้เห็นว่า ได้มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าที่จะฟ้องโจทก์โดยไม่ให้โจทก์ทราบ ว่า ถูกฟ้อง แม้แต่ชื่อของโจทก์ก็ระบุในคำฟ้องว่าชื่อนางสาวสุชลักษณ์ ดิษสกุลเวช ซึ่งไม่ตรงกับชื่อและนามสกุลของโจทก์ หลังจากศาลแพ่งมีคำพิพากษาแล้ว จำเลยนำคำพิพากษาไปให้เจ้าพนักงานที่ดินจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของโจทก์ทั้ง ๆ ที่ชื่อและนามสกุลของโจทก์ซึ่งเป็นจำเลยในคดีที่จำเลยเป็นโจทก์ฟ้องไม่ตรงกับชื่อของโจทก์ที่ระบุไว้ในโฉนดที่ดิน พฤติการณ์ของจำเลยในการดำเนินคดีที่ศาลแพ่งและการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นการใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่น อันเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๒๑ ถือว่าเป็นการละเมิดต่อโจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๒๐ ดังนั้น การได้ไปซึ่งที่ดินพิพาทของจำเลยเป็นการได้ไปโดยกระทำละเมิดต่อโจทก์ ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว โจทก์จึงขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนโอนที่ดินพิพาทได้ ศาลฎีกาพิพากษากลับให้บังคับคดีไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

๒. จำเลยขอให้ศาลเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๗ โดยต้องไปร้องขอในคดีเดิม และต้องยื่นคำขอใน ๘ วัน นับแต่ทราบถึงการผิดระเบียบ

ถ้าหากการดำเนินคดีโดยขาดนัดนั้นมีการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น จำเลยไม่ได้มีภูมิลำเนาตามที่ระบุในฟ้อง หรือส่งหมายผิดที่ ส่งหมายไปที่แฟลตคนละหลังกับที่จำเลยอยู่ ถือว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นการผิดระเบียบ ไม่มีผลผูกพันจำเลย ศาลต้องเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบดังกล่าว และให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเสียใหม่ แม้จำเลยจะขาดนัดยื่นคำให้การและแพคดี และได้ร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา แต่ก็ถือว่าเป็นการร้องขอเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามมาตรา ๒๗ เพราะฉะนั้นเมื่อไม่ใช่เรื่องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา แล้ว เรื่องกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขอก็ไม่ต้องยื่นในกำหนดเวลาตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคหนึ่ง และไม่ต้องบรรยายให้เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๕๕ จัตวา วรรคสอง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๒๘/๒๕๓๗ วินิจฉัยว่า จำเลยมิได้ยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด - และคำขอนั้นมิได้โต้แย้งคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลชั้นต้น อันเป็นการไม่ชอบด้วย ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๐๘ (เดิม) แต่เมื่อศาลชั้นต้นมิได้ส่งหมายแจ้งวันนัดชี้สองสถานให้จำเลยทราบ ซึ่งจะถือว่าจำเลยทราบวันนัดสืบพยานตามที่ศาลชั้นต้นกำหนดไว้ในวันชี้สองสถานไม่ได้ จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา ข้อมเป็นกรณีที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรมและเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกาให้เพิกถอนคำสั่งของศาลชั้นต้นที่สั่งว่าจำเลยขาดนัดพิจารณาอันเป็นการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นเสีย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๑๑/๒๕๓๕ คำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่อ้างเหตุว่าไม่มีการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยที่ ๑ โดยชอบ จำเลยที่ ๑ ไม่ทราบว่าถูกฟ้องจึงไม่ได้ให้เข้ามาต่อสู้คดีเนื่องจากจำเลยที่ ๑ ไม่ได้มีภูมิลำเนาตามที่โจทก์ได้ระบุไว้ กรณีตามคำร้องเป็นการขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบ ซึ่งหากเป็นความจริงตามคำร้อง การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลนับแต่นั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยที่ ๑ จะยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่เมื่อใดก็ได้ไม่อยู่ในบังคับของเรื่องระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา ๒๐๘ (เดิม) ซึ่งจะเริ่มนับต่อเมื่อการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องเป็นไปโดยชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๗๖/๒๕๔๕ วินิจฉัยว่า การขอเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๗ หากต้องยื่นคำร้องต่อศาลก่อน ศาลมี

คำพิพากษาเสมอไปไม่ หากคู่ความฝ่ายที่เสียหายเพิ่งทราบกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้วก็ชอบที่จะใช้สิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอน กระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ แต่ต้องไม่ช้ากว่าแปดวันนับแต่วันที่ คู่ความฝ่ายนั้น ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้น

หมายเหตุ ก่อนปี ๒๕๓๖ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบจะต้องยื่นก่อนศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น จะยื่นภายหลังจากที่ศาลพิพากษา ไม่ได้ แต่หลังจากมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๒๐/๒๕๓๖ และ ๓๒๑/๒๕๓๖ แล้ว แนวคำพิพากษาฎีกาได้เปลี่ยนไปเป็นว่า ถ้าหากคู่ความฝ่ายที่เสียหายเพิ่งจะทราบเหตุแห่งการผิดระเบียบหลังจากศาลพิพากษาแล้วจะไปบังคับให้เขาต้องยื่นคำขอก่อนศาลพิพากษาไม่ได้ เพราะเป็นการผิดต่อความเป็นจริง คู่ความฝ่ายที่ต้องเสียหายสามารถยื่นคำร้องขอให้เพิกถอน กระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ แม้จะเป็นเวลาภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา แต่จะต้องไม่ช้ากว่า ๘ วัน นับแต่ทราบถึงการผิดระเบียบ หลังจากนั้นก็มีคำพิพากษาฎีกา เดินตามมาอีกหลายเรื่อง เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๕๒๘/๒๕๓๗ และคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๗๖/๒๕๓๘ วินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๗ วรรคสอง บัญญัติ ขึ้นใช้กับกรณีที่คู่ความฝ่ายที่เสียหายได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้าง ของการผิดระเบียบนั้นก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น จะนำมาใช้กับกรณีที่คู่ความฝ่าย ที่เสียหายเพิ่งทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างของการผิดระเบียบนั้น ภายหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วหาได้ไม่ เพราะเป็นการขัดต่อเหตุผลและความ เป็นจริงที่จะบังคับให้ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาเสียก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมี คำพิพากษาโดยที่ตนยังไม่ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้นได้ ฉะนั้น กรณีเพิ่งทราบภายหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาดังกล่าว คู่ความที่เสียหายจึงชอบจะยื่นคำร้อง ขอให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ตามมาตรา ๒๗ วรรคแรก

การขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามมาตรา ๒๗ โดยหลักคู่ความ ต้องขอภายใน ๘ วัน นับแต่ทราบเหตุแห่งการผิดระเบียบ แต่ถ้าในสำนวนปรากฏว่าการส่ง หมายเรียกและสำเนาคำฟ้องเป็นกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ แม้จำเลยจะยื่นคำขอมา เกินกว่า ๘ วัน แต่ศาลก็มีอำนาจเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นได้ เพราะ ปัญหาว่าศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความ สงบเรียบร้อยของประชาชน

คราวหน้าจะเป็นเรื่องแบบของคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ตาม มาตรา ๑๕๕ จีตวา วรรคสอง

วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๑
 อาจารย์ผู้สอน อาจารย์อุดม เฟื่องฟุ้ง
 ผู้พิพากษาอาวุโสศาลอาญากรุงเทพใต้
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์
 วันอังคารที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๑๕



การโอนสิทธิเรียกร้องนั้น ไม่ใช่การโอนสิทธิฟ้องคดี สิทธิฟ้องคดีนั้นจะโอนกันไม่ได้ ข้อตกลงในการมอบหมายหรือโอนสิทธิฟ้องคดีนั้นถือว่าเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย ซึ่งศาลฎีกาใช้คำว่าเป็นการขายความ การโอนสิทธิฟ้องคดีไม่ใช่การมอบหมายหรือมอบอำนาจให้ฟ้องคดี แต่การโอนสิทธิเรียกร้องข้อโต้แย้งสิทธิที่เกิดจากสิทธิเรียกร้องที่มีอยู่ก่อนนั้น สิทธิการฟ้องคดีก็โอนไปยังผู้ที่รับโอนสิทธิเรียกร้องได้ ไม่ใช่การโอนสิทธิในการฟ้องคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๐/๒๕๓๘ แม้มีการประกาศโฆษณา พ.ร.ฎ. กำหนดแนวทางหลวงที่จะสร้างทางหลวงพิเศษสายพระประแดง-บางแค-ตลิ่งชัน-บางบัวทอง ตอนพระประแดง-บางแค-ตลิ่งชัน พ.ศ. ๒๕๒๓ ในราชกิจจานุเบกษา แต่ก็มีผลเพียงให้เจ้าหน้าที่เวนคืนอสังหาริมทรัพย์หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายมีอำนาจดำเนินการแก่ที่ดินที่อยู่ในแนวทางหลวงดังกล่าวตาม ป.ว. ฉบับที่ ๒๕๕ ข้อ ๖๕ (๑) ถึง (๔) ห้ามผลเป็นการห้ามโอนที่ดินดังกล่าวเป็นการเด็ดขาดไม่ เมื่อโจทก์รับโอนที่ดินดังกล่าวมาโดยชอบข้อมมีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทน เมื่อเงินค่าทดแทนยังไม่เหมาะสมและเป็นธรรม โจทก์ก็มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ ให้รับผิดชอบชำระส่วนที่ยังขาดอยู่ได้

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้ข้อเท็จจริงของเรื่องก็คือการเวนคืนถนนที่ผ่านหน้าสำนักอบรมฯ แล้วก็มีกรณีโต้แย้งกันในเรื่องค่าทดแทนที่ดินที่ถูกเวนคืน เจ้าของที่ดินก็โอนที่ดินให้คนอื่น ปัญหาก็คือว่าสิทธิในการได้ค่าทดแทนนั้นจะโอนไปด้วยหรือไม่ ฎีกานี้ก็ถือว่าเมื่อตัวทรัพย์คือที่ดินสามารถจะโอนไปได้โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ข้อโต้แย้งสิทธิที่เกี่ยวข้องกับที่ดินแปลงนั้นที่มีอยู่ก็โอนตามตัวทรัพย์ที่โอนไปด้วย ไม่ใช่การโอนเฉพาะสิทธิในการฟ้องคดี แต่เป็นการโอนตัวทรัพย์ที่มีการโต้แย้งสิทธิ การโต้แย้งสิทธิอาจมีสิทธิอยู่ก่อนก็มีผู้โต้แย้งสิทธิ หรือสิทธินั้นเป็นของบุคคลอื่นแล้วสิทธินั้นถูกโต้แย้ง แต่ว่าเจ้าของสิทธิหรือทรัพย์สินเดิมนั้นไม่ได้ดำเนินคดี การโต้แย้งนั้นก็โอนมาจากผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องเดิม ผู้รับโอนสิทธิมาก็มีอำนาจดำเนินคดีต่อไปตามสิทธิที่ถูกโต้แย้งนั้นได้

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ก็มิได้อยู่ว่า เมื่อมีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเวนคืนแนวเขตที่ดินแล้ว เจ้าของที่ดินจะโอนที่ดินโดยลำพังไม่ได้ จะต้องแจ้งการโอนไปยังหน่วยงานที่ออกพระราชกฤษฎีกาเวนคืน แต่ไม่ได้ห้ามโอนเพียงแต่ว่าถ้าจะมีการโอนกันจะต้องบอกกล่าวก่อนการโอนนั้นจึงจะสมบูรณ์ไซ้ยันกับหน่วยงานที่ออกพระราชกฤษฎีกาเวนคืนได้ เพราะฉะนั้นในคดีอย่างนี้เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาเวนคืน เจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืนก็ถูกโต้แย้งสิทธิโดยการเวนคืนที่ดินนั้น ซึ่งมีสิทธิที่จะรับเงินค่าทดแทนที่เป็นธรรม ต่อมาเมื่อเจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืนโอนหรือขายที่ดินให้ต่อบุคคลอื่นต่อไป บุคคลที่รับโอนนั้นก็ได้รับสิทธิรับค่าทดแทนตามแนวเวนคืนนั้นมา ถ้าไม่พอใจหรือการกำหนดค่าทดแทนที่ดินไม่เป็นธรรม ก็มีสิทธิที่จะดำเนินคดีเรียกค่าทดแทนที่เป็นธรรมได้ การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นไม่ใช่การโอนสิทธิฟ้องคดี แต่เป็นการโอนตัวทรัพย์สินที่มีการโต้แย้งสิทธิ ข้อโต้แย้งสิทธิก็โอนตามกับทรัพย์สินด้วย แต่ว่าการโอนนั้นต้องเป็นการโอนโดยชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีอย่างนี้ถ้าหากว่ามีการโอนโดยไม่แจ้งกับหน่วยงานที่ออกพระราชกฤษฎีกาแล้วก็ถือว่าเป็นการโอนโดยไม่ชอบ อย่างนี้ก็ไม่ใช่การโอนสิทธิเรียกร้องที่ถูกต้อง การโอนสิทธิเรียกร้องก็ไม่สมบูรณ์ เมื่อไม่สมบูรณ์แล้วสิทธิฟ้องคดีก็ไม่ตามไปก็ไม่เกิดขึ้น เพราะว่าสิทธิเรียกร้องไม่ตกเป็นของผู้รับโอน เพราะฉะนั้นในชั้นตอนต่าง ๆ ในส่วนนี้จะมีปัญหาที่เราจะต้องทำความเข้าใจอยู่ ๓ ประเด็นปัญหาด้วยกันคือ

๑. การโอนสิทธิเรียกร้อง สิทธิฟ้องคดีตามตัวทรัพย์สินที่โอนไป หรือตามตัวสิทธิที่โอนไป

๒. การมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนั้นเป็นเรื่องที่เจ้าของสิทธิมอบอำนาจให้คนหนึ่งคนใดทำแทนในลักษณะของตัวการตัวแทนสามารถทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

๓. การโอนสิทธิฟ้องคดีไม่สามารถที่จะทำได้ เพราะสิทธิฟ้องคดีนั้นเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ที่ถูกโต้แย้งไม่สามารถจะโอนให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดได้ เพราะถ้าโอนได้ก็จะมี การขายความกัน ซึ่งเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๕/๒๕๓๘ แม้พนักงานสอบสวนไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่ก็ เป็นบุคคลธรรมดาซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจทำสัญญาประกันได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖, ๑๑๓ จึงย่อมมีอำนาจฟ้องขอ บังคับตามสัญญาประกันในฐานะเจ้าพนักงานตามอำนาจแห่งหน้าที่โดยชื่อตำแหน่งหน้าที่ของตนได้ ส่วนกรมตำรวจไม่ใช่พนักงานสอบสวนและไม่ได้เป็นคู่สัญญาประกันจึงฟ้องเองหรือมอบอำนาจให้ฟ้องหาได้ไม่

ข้อสังเกต ตามข้อเท็จจริงในฎีกานี้กรมตำรวจฟ้องผู้ผิดสัญญาประกันในการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนเพราะผู้ประกันไม่ส่งตัวผู้ต้องหาตามกำหนดในสัญญา ปัญหาที่มีว่ากรมตำรวจฟ้องได้หรือไม่ ในเมื่ออำนาจในการปล่อยชั่วคราวเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานสอบสวนเป็นคู่สัญญากับผู้ขอประกันที่ขอประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวน กรมตำรวจไม่ใช่เป็นคู่สัญญาด้วย ดังนั้นบุคคลใดก็ตามที่มาเป็นพนักงานสอบสวนไม่จำเป็นจะต้องเป็นคนที่ทำสัญญาประกันเท่านั้น เมื่อมาเป็นพนักงานสอบสวนในขณะที่มีการผิดสัญญาประกัน พนักงานสอบสวนคนนั้นก็มีความอำนาจที่จะฟ้องนายประกันตามสัญญาประกันได้ ถึงแม้ว่ากรมตำรวจจะมีอำนาจบังคับบัญชาพนักงานสอบสวนก็ตาม แต่อำนาจบังคับบัญชากับอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้แต่ละคนมีนั้นเป็นคนละอย่างกัน อำนาจของพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรมตำรวจไม่มีอำนาจบังคับบัญชา กรมตำรวจมีอำนาจบังคับบัญชาในฐานะของการปฏิบัติราชการเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๐๔/๒๕๔๐ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๕๕ ให้อำนาจเจ้าของรวมคนใดคนหนึ่งใช้สิทธิอันเกิดแต่กรรมสิทธิ์ครอบไปถึงทรัพย์สินทั้งหมด การใช้สิทธิดังกล่าวรวมถึงการใช้สิทธิทางศาลด้วย เมื่อโจทก์เป็นเจ้าของรวมคนหนึ่งในที่ดินพิพาท โจทก์แต่ผู้เดียวย่อมมีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินพิพาทโดยไม่จำเป็นต้องได้รับมอบหมายให้ฟ้องคดีจากเจ้าของรวมคนอื่นแต่อย่างใด ดังนั้น หนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีจะปิดอากรแสตมป์หรือไม่และนาง ล. กับนาง ส. ซึ่งเป็นเจ้าของรวมคนอื่นจะมอบอำนาจให้ฟ้องคดีโดยได้รับความยินยอมจากสามีหรือไม่จึงไม่ใช่ข้อสาระสำคัญจะต้องวินิจฉัย โจทก์มีอำนาจฟ้อง

การพิจารณาถึงสิทธิในการดำเนินคดีนั้นได้พูดมาตั้งแต่ต้นแล้วว่าต้องดูในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติเป็นสำคัญ ในเรื่องเจ้าของรวมนั้นกฎหมายสารบัญญัติบัญญัติว่าเจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดใช้สิทธิแทนเจ้าของรวมคนอื่นได้ทั้งหมดในทางที่จะรักษาประโยชน์ของทรัพย์สิน ข้อเท็จจริงในคดีนี้ก็ถือว่าเจ้าของรวมมอบอำนาจให้โจทก์เป็นผู้ฟ้องคดี ซึ่งโจทก์เป็นเจ้าของรวมคนหนึ่ง แล้วเจ้าของรวมคนอื่นนั้นบางคนหนังสือมอบอำนาจก็ไม่ได้ปิดอากรแสตมป์ บางคนหนังสือมอบอำนาจก็ไม่ได้ได้รับความยินยอมจากสามี ก็เกิดมีปัญหาโต้เถียงขึ้นมาว่าหนังสือมอบอำนาจนั้นชอบหรือไม่ ผู้มอบอำนาจได้รับความยินยอมจากสามีหรือไม่ แต่ในเมื่อโจทก์มีสิทธิดำเนินคดีโดยไม่ต้องให้เจ้าของรวมอื่นมอบอำนาจแล้ว ปัญหาที่ว่าใบมอบอำนาจปิดอากรแสตมป์ครบ

ถ้วนหรือไม่ ผู้มอบอำนาจได้รับอนุญาตจากสามีมหรือไม่ก็ใช้ข้อสาระสำคัญที่จะนำมาพิจารณาในเรื่องอำนาจฟ้องหรือสิทธินำคดีมาฟ้องของโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าของรวมคนหนึ่ง เพราะว่าตามกฎหมายสารบัญญัติเจ้าของรวมคนหนึ่งมีอำนาจเต็มที่จะทำแทนเจ้าของรวมคนอื่นอยู่แล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๔๐๓/๒๕๔๐ การที่โจทก์ลงลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจซึ่งยังไม่มีการกรอกข้อความ พร้อมกับมอบสำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและโฉนดที่ดินพิพาทให้จำเลยที่ ๑ ไปนั้นเป็นการกระทำโดยความประมาทเลินเล่อซึ่งเป็นการยอมเสี่ยงภัยในการกระทำของตนเองอย่างร้ายแรง แม้จำเลยที่ ๑ จะปลอมหนังสือมอบอำนาจโดยกรอกข้อความว่าโจทก์มอบอำนาจให้จำเลยที่ ๑ ขายที่ดินและบ้านพิพาทและจดทะเบียนซื้อขายเปลี่ยนชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินและบ้านพิพาทจากโจทก์เป็นจำเลยที่ ๑ แล้วจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ต่อธนาคารจนกระทั่งจดทะเบียนไถถอนจำนองและโอนขายให้แก่จำเลยที่ ๒ ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์ดังกล่าวโดยตรง เมื่อจำเลยที่ ๒ รับโอนที่ดินและบ้านพิพาทมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนไม่ได้คบคิดกับจำเลยที่ ๑ ฉ้อฉลโจทก์หากจะให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขายที่พิพาทด้วยเหตุว่าจำเลยที่ ๒ ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้โอนยอมก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยที่ ๒ เป็นอย่างมาก และความเสียหายนี้ก็เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์โดยตรง ดังนั้น การที่โจทก์ใช้สิทธิติดตามเอาที่ดินและบ้านพิพาทคืนโดยฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขาย ถือได้ว่าโจทก์ใช้สิทธิไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกาย่อมยกขึ้นวินิจฉัยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ (๕) ประกอบมาตรา ๒๔๖, ๒๔๗

ข้อสังเกต แม้จะมีการโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้นแล้วก็ตาม ก็ต้องดูด้วยว่าการโต้แย้งสิทธินั้นเจ้าของสิทธิมีส่วนทำให้เกิดขึ้นหรือไม่ ถ้าเจ้าของสิทธิมีส่วนทำให้เกิดขึ้นก็ต้องถือว่าเหตุแห่งการกระทำนั้นเป็นการกระทำของเจ้าของสิทธิ การมาอ้างสิทธิที่ถูกโต้แย้งเช่นนี้ถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ถ้ามองในเหตุผลหนึ่งในหลักของทางแพ่งแล้ว ถ้าหากว่าเจ้าของสิทธิยินยอมให้มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น อาจจะมีการยินยอมโดยตรง โดยปริยาย หรือโดยประมาทเลินเล่อก็ตาม ถ้าในหลักทางแพ่งแล้วก็ถือว่าความยินยอมให้กระทำการนั้นจะถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิไม่ได้ ต้องถือว่าตนรับสภาพของการกระทำนั้นแล้ว จะถือมาเป็นการโต้แย้งสิทธิไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๐๒/๒๕๕๑ ข้อเท็จจริงตามที่โจทก์บรรยายฟ้องเป็นที่เข้าใจว่าโจทก์ได้ทำนิติกรรมขายที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างให้แก่จำเลยที่ ๑ เพราะกลฉ้อฉลโดยจำเลยที่ ๑ ใช้อุบายปกปิดความจริงมาตั้งแต่ก่อนที่จำเลยที่ ๑ จะซื้อที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างไปโดยเจตนาไม่ชำระราคา พร้อมทั้งติดต่อขายฝากที่ดินดังกล่าวให้แก่จำเลยที่ ๒ ข้อเท็จจริงที่จำเลยที่ ๑ ปกปิดนี้เป็นสาระสำคัญในคุณสมบัติของจำเลยที่ ๑ ถ้ามิได้มีการปกปิดเช่นนั้น นิติกรรมขายที่ดินคงจะมีได้ถูกกระทำขึ้น ฟ้องโจทก์จึงเป็นเรื่องการทำนิติกรรมจดทะเบียนขายที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างเป็นโมฆียะ ถือได้ว่ามีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ ๑ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ แล้ว ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นทั้งการโต้แย้งสิทธิการทำนิติกรรมและการผิดสัญญาซื้อขาย โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ โดยเลือกฟ้องกรณีใดกรณีหนึ่งก็ได้ตามหลักของโมฆียะกรรม กล่าวคือ ถ้าโจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ เกี่ยวกับการทำนิติกรรมเพื่อให้เพิกถอนนิติกรรมถือว่าโจทก์บอกกล่าวนิติกรรมนั้น แต่ถ้าโจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ เกี่ยวกับสัญญาซื้อขายเพื่อให้ชำระราคาที่ดินตามสัญญา ก็ถือว่าโจทก์ให้สัตยาบันโมฆียะกรรมนั้น เมื่อโจทก์เลือกฟ้องจำเลยที่ ๑ โดยขอให้เพิกถอนนิติกรรม โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ และจากคำฟ้องข้างต้นย่อมเป็นที่เข้าใจได้ว่าจำเลยที่ ๒ รับซื้อฝากที่ดินซึ่งเกิดจากนิติกรรมอันเป็นโมฆียะโดยไม่สุจริต ถือว่ามีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ ๒ แล้ว โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๒ ได้เช่นเดียวกัน

ข้อสังเกต การพิจารณาสหสิทธิในการดำเนินคดีเนื่องจากการโต้แย้งสิทธิ ถ้าการโต้แย้งสิทธินั้นก่อให้เกิดความเสียหายหลายทางแล้ว ผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิสามารถที่จะดำเนินคดีทุกทางที่เกิดขึ้นหรือจะดำเนินคดีในทางหนึ่งทางใดก็ได้ เป็นสิทธิของผู้ที่ถูกโต้แย้งที่จะดำเนินการ ตัวอย่างเช่นว่า โจทก์กับจำเลยมีนิติสัมพันธ์กันในทางนิติกรรมแล้วการทำผิดนิติกรรมหรือผิดสัญญาของจำเลยนั้นเป็นการละเมิดอยู่ด้วย อย่างนี้โจทก์ก็มีสิทธิที่จะดำเนินคดีฟ้องทั้งสิ่งที่เป็นการผิดสัญญาซึ่งเป็นการโต้แย้งสิทธิทางนิติกรรม และสามารถที่จะฟ้องคดีของการโต้แย้งสิทธิในทางนิติเหตุที่เป็นการละเมิดได้ เพราะฉะนั้น การโต้แย้งสิทธิเกิดผลหลายอย่างนั้น เจ้าของสิทธิมีสิทธิที่จะดำเนินคดีในทางใดทางหนึ่งก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๕๒/๒๕๕๒ ป.พ.พ. มาตรา ๕๓๘ หาได้บัญญัติให้การเรามีกำหนดกว่าสามปีขึ้นไปจะต้องจดทะเบียนการเช่าในทันทีหรือในขณะที่ทำสัญญาไม่

ดังนั้น การที่โจทก์และจำเลยสมัครใจทำสัญญาเช่ากันเป็นหนังสือมีกำหนด ๒๐ ปี ๕ เดือนนั้น ตราบใดที่ยังมิได้จดทะเบียนการเช่า สัญญาเช่าดังกล่าวย่อมมีผลบังคับได้ ๓ ปี และข้อกำหนดทุกข้อตามสัญญาโดยเฉพาะข้อที่ระบุให้ผู้เช่าต้องไปจดทะเบียนการเช่าตามสัญญาภายในวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๖ โดยผู้ให้เช่าเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายค่าธรรมเนียมและค่าอากรในการจดทะเบียนการเช่านั้น ก็ย่อมผูกพันจำเลยให้ต้องปฏิบัติตามสัญญาภายในระยะเวลาดังกล่าวด้วย เพราะข้อตกลงไปจดทะเบียนการเช่าในภายหลังเป็นเจตนาของคู่สัญญาที่จะดำเนินการให้ถูกต้องตามที่มาตรา ๕๓๘ กำหนดไว้ เมื่อโจทก์บอกกล่าวให้จำเลยไปจดทะเบียนการเช่าภายในกำหนดที่ระบุในสัญญาแล้ว จำเลยไม่ยอมไป โจทก์จึงฟ้องร้องบังคับใช้สิทธิดังกล่าวภายในระยะเวลาที่สัญญาเช่า และข้อกำหนดยังมีผลบังคับได้ จำเลยจึงต้องไปจดทะเบียนการเช่าให้แก่โจทก์ตามสัญญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๒๔/๒๕๔๓ แม้มรดกจะมีผู้จัดการมรดกแล้ว ทายาทก็ยังมีสิทธิฟ้องให้บุคคลภายนอกชำระหนี้ของกองมรดกได้ (มีฎีกาที่ ๒๐๐๔/๒๕๔๔ วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

ข้อสังเกต ข้อกฎหมายตามฎีกานี้มีข้อน่าคิด คือ ถ้าทายาทใช้สิทธิฟ้องแล้ว ผู้จัดการมรดกจะใช้สิทธิฟ้องกรณีเดียวกันได้หรือไม่ หรือผู้จัดการมรดกฟ้องแล้วทายาทจะฟ้องในกรณีเดียวกันได้หรือไม่ กรณีผู้จัดการมรดกฟ้องแล้วทายาทคงมาฟ้องอีกไม่ได้ เพราะผู้จัดการมรดกทำแทนพยานทุกคน แต่ในกรณีทายาทฟ้องนั้น ไม่อาจจะถือว่าเป็นการทำแทนพยานคนอื่นได้เพราะยังไม่อยู่ในฐานะเจ้าของรวม จึงยังมองไม่เห็นบทกฎหมายที่จะมาตัดสิทธิฟ้องของผู้จัดการมรดกและทายาทอื่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๗๖๓/๒๕๔๓ บทบัญญัติในมาตรา ๓๐ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินเป็นเพียงการกำหนดวิธีการให้เจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการสอบสวนเปรียบเทียบและสั่งการในกรณีที่มีการโต้แย้งสิทธิในการขออนุญาตออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์เท่านั้น แม้จะมีข้อกำหนดไว้ว่า เมื่อเจ้าพนักงานที่ดินสั่งการอย่างไรแล้วให้ฝ่ายที่ไม่พอใจไปดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันทราบคำสั่งก็ตาม แต่ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดขั้นตอนเพื่อให้เจ้าพนักงานที่ดินปฏิบัติภายหลังจากที่ได้สั่งการไปแล้ว คือหากมีการฟ้องคดีต่อศาลก็ให้เจ้าพนักงานที่ดินรอเรื่องไว้จนกว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดประการใด ก็ให้ดำเนินการไปตามนั้น ถ้าไม่ฟ้องคดีภายในกำหนดก็ให้ดำเนินการไปตามที่เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสั่งหาใช่เป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลไม่ ทั้งบทบัญญัติดังกล่าวก็มีได้ห้ามมิให้ฟ้อง

คดีหากมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ดังที่บัญญัติห้ามไว้ในกฎหมายอื่น ดังนั้น เมื่อโจทก์ถูกโต้แย้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ โจทก์ จึงมีอำนาจฟ้อง

ข้อสังเกต ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๖๐ ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินแล้วมีผู้ยื่นคำร้องขออย่าขัดไม่ให้ทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินนั้น ในประมวลกฎหมายที่ดินกำหนดว่า ผู้ขอจะต้องดำเนินการฟ้องร้องภายใน ๖๐ วัน ที่กำหนดให้ดำเนินการฟ้องร้องภายใน ๖๐ วัน ก็หมายความว่า ถ้าฟ้องภายใน ๖๐ วันแล้ว ผลของการอายัดนั้นยังมีผลอยู่และมีผลจนกว่าคดีที่ฟ้องร้องกันจะถึงที่สุด จะถึงที่สุดในทางใดก็ไปดำเนินคดีตามผลคำพิพากษาที่ถึงที่สุดนั้น แต่ถ้าภายในกำหนด ๖๐ วัน แล้วไม่ฟ้อง ผลของการอายัดก็หมดไป เจ้าพนักงานที่ดินสามารถที่จะดำเนินการเกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้นได้เมื่อมีผู้มีส่วนได้เสียอื่นมาร้องขอ ไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องถูกอายัดตลอดไป ต้องเข้าใจเสียก่อนว่าบทกฎหมายบางอย่างนั้นไม่ใช่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการฟ้องคดี ไปเกี่ยวข้องกับสิทธิอื่น ในกรณีที่มีบทบัญญัติของกฎหมายในสารบัญญัติอื่นบัญญัติไว้ต้องดูว่าเป็นการบัญญัติกำหนดเวลาในการใช้สิทธิฟ้องคดีหรือไม่ ถ้าเป็นการบัญญัติกำหนดเวลาใช้สิทธิฟ้องคดีแล้วจะต้องฟ้องตามนั้น แต่ถ้าไม่มีการบัญญัติกำหนดเวลาเพื่อจะให้สิทธิฟ้องคดีแล้วก็ต้องฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ เพราะฉะนั้นก็ต้องดูเสียก่อนว่ากรณีที่กฎหมายกำหนดเวลาไว้เป็นการกำหนดเวลาใช้สิทธิฟ้องหรือกำหนดเพื่อรักษาสิทธิอย่างอื่น อย่างตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๖๐ นี้ กำหนดเวลาฟ้องเพื่อรักษาสิทธิในการอายัดเท่านั้น ไม่ใช่กำหนดเวลาให้ฟ้องคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๔๖/๒๕๔๕ ชายหรือหญิงที่ทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่แล้ว เป็นการสมรสที่ฝ่าฝืน ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๕๓ และทำให้การสมรสนั้นเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๔๕๕ ซึ่งมาตรา ๑๔๕๓ ระบุว่า การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๕๒ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งจะกล่าวอ้างขึ้น หรือจะร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะก็ได้ ปรากฏว่าขณะที่ ท. จดทะเบียนสมรสกับจำเลยนั้น ท. มีคู่สมรสคือ ป. อยู่แล้ว การที่ ท. มาจดทะเบียนสมรสกับจำเลยอีกโดยที่ยังมิได้หย่าขาดจาก ป. จึงเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๕๒ ข่มตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๔๕๕ แม้โจทก์ทั้งเจ็ดจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของ ท. กับ จ. ซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่ก็เป็นการตายโดยธรรมชาติของ ท. เมื่อ ท. ถึงแก่ความตายโจทก์ทั้งเจ็ดย่อมมีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกของ ท. โจทก์ทั้งเจ็ดจึงอยู่ในฐานะเป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสระหว่าง ท. กับจำเลยเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๔๕๓ ได้ โจทก์ทั้งเจ็ดมีอำนาจฟ้อง

ข้อสังเกต ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้การใดตกเป็นโมฆะนั้น โดยหลักแล้วไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีให้เป็นโมฆะ สภาพโมฆะเป็นในตัว เว้นแต่การสมรสต้องให้ศาลพิพากษาว่าเป็นโมฆะ เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นโมฆะแล้ว ถึงแม้ว่าคู่สมรสจะตายไปแล้ว ทายาทก็ฟ้องเพิกถอนการสมรสนั้นได้เพราะว่าถ้าศาลพิพากษาว่าเป็นโมฆะจะเป็นโมฆะตั้งแต่เริ่มจดทะเบียนสิทธิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนตายนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปทันที ทายาทก็มีสิทธิที่จะฟ้องคดีขอให้เพิกถอนการสมรสที่เป็นโมฆะนั้นได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๘/๒๕๕๑ ที่ดินที่ตกเป็นสาธารณประโยชน์ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาข้อมตกเป็นของอธิบดีกรมที่ดินตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ แต่สำหรับทางสาธารณประโยชน์นั้นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฯ มาตรา ๑๒๒ ได้บัญญัติให้กรรมการอำเภอเป็นผู้มีหน้าที่ตรวจตรารักษาซึ่งต่อมาได้โอนมาเป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ มาตรา ๖๒ วรรคสาม เห็นได้ว่าอำนาจในการกำหนดแนวเขตทางหรืออำนาจในการดูแลรักษาทางอันเป็นสาธารณประโยชน์มิใช่อำนาจหน้าที่ของกรมที่ดินจำเลยและส่วนราชการของจำเลย เมื่อส่วนราชการของจำเลยไม่มีหน้าที่กำหนดให้ทางพิพาทเป็นทางสาธารณประโยชน์ การที่เจ้าพนักงานที่ดินประจำส่วนราชการของจำเลยได้รังวัดที่ดินและระบุทางพิพาทเป็นทางสาธารณะตามที่ผู้ได้รับมอบอำนาจจากนายอำเภอหัวหน้าชี้และระวางแนวเขตที่ดิน จึงถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ข้อสังเกต โจทก์ไม่มีอำนาจที่จะฟ้องกรมที่ดินเพราะว่ากรมที่ดินมิใช่เป็นผู้ดูแลรักษาทางสาธารณประโยชน์ ผู้ดูแลรักษาทางสาธารณประโยชน์คือนายอำเภอตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฯ เพราะฉะนั้นการชี้ว่าทางพิพาทเป็นทางสาธารณะก็เป็นการชี้ตามผู้ที่ได้รับมอบหมายจากอำเภอ เพราะฉะนั้นข้ออ้างที่เป็นการโต้แย้งสิทธินั้นก็ไม่ใช่กรมที่ดิน แต่ว่าเป็นนายอำเภอ เวลาที่มีการโต้แย้งสิทธิแล้วก็ต้องดูว่าใครเป็นคนโต้แย้งสิทธิ สิทธินั้นเป็นของใคร การฟ้องคดีจึงจะถูกต้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๘/๒๕๕๑ โจทก์บรรยายฟ้องว่า โจทก์ฟ้องคดีในฐานะนิติบุคคล มี ว. เป็นกรรมการผู้มีอำนาจทำการแทนโจทก์ โดยมีได้ระบุว. ฟ้องคดีนี้ในฐานะผู้ชำระบัญชีบริษัทโจทก์ ดังนั้น เมื่อปรากฏว่าโจทก์จดทะเบียนเลิกบริษัทก่อนฟ้องแล้ว อำนาจในการฟ้องคดีจึงตกอยู่แก่ผู้ชำระบัญชีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๒๕๕ โจทก์โดย ว. ในฐานะกรรมการผู้มีอำนาจทำการแทนจึงไม่มีอำนาจฟ้อง

ข้อสังเกต ในเรื่องอำนาจฟ้องนั้นสาระสำคัญที่จะต้องพิจารณาคือกฎหมาย
สารบัญญัติ ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ ว. มีฐานะเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือบริษัทจำกัด
ก็สามารถที่จะดำเนินคดีได้ มีอำนาจฟ้องแทนบริษัทจำกัดได้ แต่เมื่อบริษัทจดทะเบียน
เลิกแล้ว กฎหมายสารบัญญัติบอกว่าอำนาจหน้าที่เป็นของผู้ชำระบัญชี ผู้แทนไม่มีแล้ว
เพราะฉะนั้น ว. พันสถานะผู้แทนนิติบุคคล ผู้จัดการแทนนิติบุคคลก็เป็นเรื่องของผู้ชำระ
บัญชี ว. ไม่มีอำนาจที่จะดำเนินคดีต่อไป คือไม่มีอำนาจฟ้องอีกต่อไป อำนาจในการ
ดำเนินการต่อไปเป็นของผู้ชำระบัญชีตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสารบัญญัติ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๑/๒๕๔๗ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
๑๗๑๕ บัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกมีสิทธิและหน้าที่ที่จะทำการอันจำเป็นเพื่อให้การเป็น
ไปตามคำสั่งแจ้งชัดหรือโดยปริยายแห่งพินัยกรรม และเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไปเพื่อ
แบ่งปันทรัพย์มรดกตามบทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติให้ผู้จัดการมรดกมีหน้าที่รวบรวมทรัพย์
มรดกเพื่อแบ่งปันแก่ทายาท เมื่อ ส. เจ้ามรดกเป็นเจ้าของรวมในที่ดินพิพาทคนหนึ่ง
โจทก์ทั้งสองในฐานะผู้จัดการมรดกของ ส. ย่อมมีสิทธิฟ้องขอแบ่งที่ดินพิพาทได้เพื่อ
นำที่ดินส่วนที่เป็นมรดกดังกล่าวมาแบ่งปันให้ทายาทต่อไป

โจทก์ทั้งสองฟ้องขอแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ที่ดินในที่พิพาทเฉพาะส่วนของ ส. แต่
จำเลยที่ ๑ ถึงจำเลยที่ ๓ ซึ่งเป็นเจ้าของรวมด้วยได้นำโฉนดที่ดินแปลงดังกล่าวไป
จำนองไว้แก่จำเลยที่ ๔ และจำเลยที่ ๕ เป็นผู้ครอบครองโฉนดที่ดินดังกล่าว ก่อนฟ้อง
โจทก์ทั้งสองได้บอกกล่าวให้จำเลยที่ ๔ ส่งมอบโฉนดที่ดินเพื่อมาทำการแบ่งแยก แต่
จำเลยที่ ๔ เพิกเฉยไม่ส่งมอบโฉนดที่ดินให้ ถือว่าจำเลยที่ ๔ โต้แย้งสิทธิของโจทก์
ทั้งสองแล้ว โจทก์ทั้งสองจึงมีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๗๐๕/๒๕๔๗ แม้โจทก์กับจำเลยจะมีนิติสัมพันธ์ต่อกัน
แต่การที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้เช่าที่พิพาทจากโจทก์รวมเข้าครอบครองทำประโยชน์ในที่พิพาท
ไม่ได้ เนื่องจากจำเลยซึ่งเป็นผู้เช่าที่พิพาทจากโจทก์รวมและสัญญาเช่าได้สิ้นสุดลงก่อน
หน้านี้ ไม่ยอมออกไปจากที่พิพาทนั้น ย่อมเป็นการรอนสิทธิของโจทก์ โจทก์จึงมีสิทธิ
ดำเนินคดีแก่จำเลยโดยการยื่นคำฟ้องพร้อมกันขอให้เรียกผู้ให้เช่าคือโจทก์รวมเข้ามาเป็น
โจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๗๗ และ ๕๔๕ ซึ่งโจทก์ก็
ปฏิบัติตามบัญญัติกฎหมายดังกล่าวแล้ว กรณีไม่ใช่เรื่องโจทก์รวมร้องสอดเข้ามาเป็น
โจทก์รวมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๒) เมื่อโจทก์รวม
ยินยอมเข้าร่วมเป็นโจทก์ตามที่โจทก์มีคำขอแล้ว ก็ย่อมมีผลทำให้โจทก์และโจทก์รวม
มีอำนาจฟ้องจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๒/๒๕๔๘ จำเลยที่ ๑ กู้ยืมเงินโจทก์ ๒๐,๐๐๐ บาท โจทก์คิดดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑๐ ต่อเดือน จำเลยที่ ๑ ชำระดอกเบี้ยแก่โจทก์ประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท เมื่อจำเลยที่ ๑ หยุดชำระดอกเบี้ยดังกล่าว โจทก์จึงนำสัญญากู้เงินที่จำเลยที่ ๑ ลงลายมือชื่อไว้ และสัญญาค้ำประกันที่จำเลยที่ ๒ พิมพ์ลายมือชื่อไว้มากรอกข้อความในภายหลังเกินกว่าความจริงโดยจำเลยทั้งสองไม่ได้รับเห็นยินยอมด้วยสัญญาเงินและสัญญาค้ำประกันจึงเป็นเอกสารปลอม ถือว่าการกู้ยืมเงินและการค้ำประกันคดีนี้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องบังคับให้จำเลยทั้งสองชำระต้นเงินพร้อมดอกเบี้ยแก่โจทก์ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๔๒/๒๕๔๘ แม้สำเนาหนังสือมอบอำนาจที่แนบมาพร้อมคำฟ้องจะระบุว่าโจทก์มอบอำนาจให้ พ. ฟ้องจำเลยเรื่องตัวเงิน ซึ่งไม่ตรงกับที่โจทก์บรรยายมาในคำฟ้อง ขอให้บังคับจำเลยชำระหนี้ตามบันทึกข้อตกลงการชำระหนี้ก็ตาม แต่ก็เห็นได้ชัดว่าเป็นการระบุข้อหาผิดพลาดซึ่งถือเป็นข้อบกพร่องเล็กน้อย ไม่ถึงกับทำให้อำนาจฟ้องของโจทก์เสียไป ทั้งโจทก์ได้ขอแก้ไขคำฟ้องก่อนจำเลยยื่นคำให้การว่าสำเนาหนังสือมอบอำนาจฉบับดังกล่าวนั้นพิมพ์ผิดพลาด และขอส่งต้นฉบับที่ถูกต้อง แทนซึ่งศาลชั้นต้นอนุญาต จึงถือได้ว่าโจทก์ได้แก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องอำนาจฟ้องแล้ว และมีผลเสมือนสำเนาหนังสือมอบอำนาจฉบับใหม่นี้เป็นเอกสารที่โจทก์ได้แนบมาพร้อมคำฟ้องตั้งแต่ต้น จึงถือได้ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ พ. ฟ้องคดีนี้

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้เป็นเรื่องที่ว่าศาลฎีกาจะแปลกฎหมายวิธีพิจารณาในทางที่ว่าถ้าอะไรที่แก้ไขแล้วไม่ทำให้คู่ความใดเปรียบเสียเปรียบกันในเนื้อหาของคดี ก็ควรจะแก้ไขคือเป็นการแปลกฎหมายวิธีพิจารณาในทางที่ไม่ทำให้เสียเวลาในการดำเนินคดี เพราะถ้าหากว่าไม่แปลตามนี้ยกฟ้องไปให้มาเริ่มต้นกันใหม่ ก็มาเริ่มต้นในเรื่องเดิมนั่นเองนี้เป็นหลักของการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาซึ่งเป็นแนวคิดที่ศาลฎีกาก่อนข้างจะทำได้ดีในสภาพปัจจุบันนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๖๕/๒๕๔๘ จำเลยที่ ๑ เป็นสามีจำเลยที่ ๒ ได้ลงชื่อเป็นพยานในสัญญาจ้างก่อสร้างบ้านลงในที่ดินของจำเลยทั้งสอง จึงเป็นพฤติการณ์ที่จำเลยที่ ๑ เห็นยินยอมและมุ่งผูกพันในสัญญาก่อสร้างกับโจทก์ในฐานะอย่างถูกหน้ร่วมกัน แม้จำเลยที่ ๒ จะเป็นผู้ลงลายมือชื่อในสัญญาจ้างผู้เดียวก็ตาม หนี้ค่าก่อสร้างบ้านที่จำเลยทั้งสองมุ่งหมายจะได้อาศัยคือไปข้อมผูกพันจำเลยที่ ๑ ดังนี้ โจทก์ข้อมมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ ให้ร่วมรับผิดชอบตามสัญญาดังกล่าวได้

ข. คดีที่ต้องทำเป็นคำร้องขอ คดีที่ต้องทำเป็นคำร้องขอหมายถึงคดีที่เริ่มคดีอย่างคดีไม่มีข้อพิพาท เพราะไม่มีการโต้แย้งสิทธิ แต่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล การดำเนินคดีโดยทำเป็นคำร้องขอนี้จะต้องเป็นกรณีที่กฎหมายในส่วนสารบัญญัติได้บัญญัติไว้เป็นการชัดแจ้งว่า สามารถที่จะให้บุคคลหนึ่งบุคคลใช้สิทธิทางศาลได้อาจจะเป็นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่นก็ได้

การใช้สิทธิทางศาลที่จะเสนอคดีต่อศาลเป็นคำร้องขออย่างคดีไม่มีข้อพิพาทนั้นมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญก็คือ

๑. ต้องมีกฎหมายบัญญัติให้ต้องใช้สิทธิทางศาลในเรื่องนั้น การเสนอคดีโดยทำเป็นคำร้องขอนั้น ที่จะเสนอคดีประเภทนี้ได้จะต้องมีกฎหมายในส่วนสารบัญญัติบัญญัติไว้ไม่ไขว้ว่าจะร้องขอตามอำเภอใจได้ทุกอย่าง อย่างเช่น กรณีที่เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๒ ในเรื่องการครอบครองปรปักษ์นั้น บทบัญญัติในมาตรานี้ไม่ได้บัญญัติให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์แล้วจะต้องใช้สิทธิทางศาลที่จะยื่นคำร้องขอเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทได้ การร้องขอแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งมีคดีขึ้นสู่ศาลอยู่เป็นประจำนั้น ไม่ใช่กรณีของการใช้สิทธิตามบทบัญญัติในมาตรา ๑๓๘๒ แต่เป็นการอาศัยสิทธิตามที่ประมวลกฎหมายที่ดินบัญญัติไว้ ซึ่งประมวลกฎหมายที่ดินให้ยื่นคำร้องขอต่อศาลได้เฉพาะการได้มาซึ่งที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์เท่านั้น ทั้งนี้โดยบทบัญญัติของประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๑๘ และกฎกระทรวง (ฉบับที่ ๑) พ.ศ. ๒๔๘๗ ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๗ ข้อ ๘ ที่ให้เสนอคำร้องขอเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทต่อศาลได้เมื่อได้กรรมสิทธิ์ที่ดินมาโดยการครอบครองปรปักษ์ ส่วนที่ดินที่ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือสังหาริมทรัพย์อื่น ถึงแม้จะเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียน หรือสังหาริมทรัพย์ซึ่งกฎหมายบังคับให้มีทะเบียน ก็ไม่สามารถที่จะใช้สิทธิทางศาลขอให้ศาลสั่งแสดงกรรมสิทธิ์ได้ เพราะกรรมสิทธิ์นั้นย่อมได้โดยผลของกฎหมายในส่วนสารบัญญัติอยู่แล้ว แต่สำหรับที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์นั้น ถึงแม้ว่าจะได้กรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๒ แล้วก็ตามบุคคลซึ่งได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ยังไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนก็สามารถที่จะดำเนินการเพื่อให้ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนได้ โดยเหตุนี้ประมวลกฎหมายที่ดินจึงบัญญัติรับรองให้ต้องใช้สิทธิทางศาล โดยร้องขอต่อศาลแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อนำคำสั่งศาลนั้นไปเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนได้

อสังหาริมทรัพย์อื่น สมมติว่าครอบครองบ้านของบุคคลอื่น โดยสงบ โดยเปิดเผย

ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของตัดต่อกันจนครบสิบปีได้กรรมสิทธิ์ในบ้านหลังนั้นก็จะไปขอให้ศาล
สั่งแสดงกรรมสิทธิ์ไม่ได้ หรือว่าเป็นที่ดินไม่มีหลักฐานอะไรเป็นที่ดินมือเปล่า ที่ดิน ส.ค.
๑ กรอบครองจนได้สิทธิครอบครอง ก็ไปขอแสดงกรรมสิทธิ์ หรือแสดงสิทธิครอบครอง
ทางศาลไม่ได้ หรือเป็นกรณีครอบครองสังหาริมทรัพย์เกินกว่า ๕ ปี ได้กรรมสิทธิ์เช่น
ครอบครองรถยนต์ของผู้อื่นไว้โดยสงบโดยเปิดเผย ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของจนเกินกว่า ๕
ปีแล้วได้กรรมสิทธิ์มาโดยหลักของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
๑๓๘๒ ก็จะไปขอแสดงกรรมสิทธิ์โดยยื่นคำร้องขอต่อศาล ให้ศาลสั่งว่ามีกรรมสิทธิ์ใน
รถยนต์คันนั้นไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายในส่วนสารบัญญัติรับรองไว้ให้ใช้สิทธิทางศาลใน
กรณีอย่างนั้นได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๕๓๘/๒๕๕๒ ขอบังคับของบริษัท ข. กำหนดให้ ส.
ลงลายมือชื่อร่วมกับผู้รองและประทับตราสำคัญของบริษัท จึงมีอำนาจกระทำการแทน
บริษัทได้แต่ ส. ขัดขวางและกระทำการเป็นปฏิปักษ์ไม่ยอมลงลายมือชื่อร่วมกับผู้รอง
ในกิจการที่ต้องกระทำในนามบริษัท ผู้รองจึงยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้รองเป็น
ผู้แทนชั่วคราวของบริษัท โดยผู้รองและผู้เดียวลงลายมือชื่อและประทับตราสำคัญของบริษัท
มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทเพื่อแก้ไขอุปสรรคและข้อขัดข้องของบริษัทมิให้เกิดความ
เสียหาย ดังนี้ แม้คำร้องขอของผู้รองจะไม่ใช่กรณีตำแหน่งผู้แทนของบริษัทวางลง
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓ แต่ก็ไม่มียกกฎหมายที่จะมาปรับ
กับคดีนี้ได้ ทั้งไม่มีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นในกรณีนี้ จึงต้องอาศัยเทียบบทกฎหมาย
ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาวินิจฉัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ วรรคสอง
ซึ่งก็ได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓ ศาลจึงสามารถตั้งผู้รองเป็น
ผู้แทนชั่วคราวตามกฎหมายดังกล่าวได้

ข้อสังเกต ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกานี้ไม่มีบทกฎหมายที่จะ
ให้เสนอคดีต่อศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท คือเสนอคดีโดยทำเป็นคำร้องขอได้ แต่ก็มี
บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓ มีหลักการให้ผู้มีส่วน
ได้เสียหรือพนักงานอัยการ ร้องขอให้ตั้งผู้แทนนิติบุคคลได้ ในกรณีที่จำนวนของผู้แทน
นิติบุคคลว่างลงและจะเกิดความเสียหายแก่นิติบุคคลนั้น ซึ่งตามข้อเท็จจริงในฎีกาเรื่อง
นี้ไม่ใช่เรื่องที่ผู้แทนนิติบุคคลว่างลง แต่เป็นเรื่องที่ว่าบุคคลที่เป็นผู้แทนของนิติบุคคล
คนใดคนหนึ่งนั้นไม่ยอมกระทำการอีกคนคนหนึ่งก็ไม่สามารถที่จะทำการไปได้ เพราะ
การกระทำการในฐานะเป็นผู้แทนนิติบุคคลต้องเป็นไปตามข้อบังคับของนิติบุคคลนั้น

ในกรณีอย่างนี้บุคคลที่เหลือก็ไม่สามารถที่จะทำการแทนนิติบุคคลนั้นได้ ซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติโดยตรง ฎีกานี้ก็นำหลักการของมาตรา ๑๓ มาอนุโลมใช้ว่าในกรณีอย่างนี้ก็สามารถที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งให้ตนมีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้นได้ ตามฎีกานี้แปลบทบัญญัติของกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดให้ใช้สิทธิทางศาลมาอนุโลมใช้ในกรณีใกล้เคียงกัน

๒. ต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ร้องขอหรือเสนอคดีได้ บุคคลที่จะเสนอคดีต่อศาลโดยการยื่นคำร้องขอนั้น จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนสารบัญญัติว่า ให้บุคคลใดเป็นผู้ใช้สิทธิร้องขอนั้น หรือกำหนดคุณสมบัติอย่างไรไว้ให้เป็นผู้ใช้สิทธิร้องขอ ผู้ร้องขอก็ต้องมีเงื่อนไขหรือคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายส่วนสารบัญญัตินั้นเช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๑๓ ผู้ที่จะร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้ต้องเป็นทายาท หรือผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ บุคคลอื่นนอกจากนี้จะใช้สิทธิร้องขอต่อศาลไม่ได้ ในบางกรณีนั้นการร้องขอเพื่อตั้งบุคคลอื่นกฎหมายอาจกำหนดเฉพาะอำนาจหรือสิทธิของบุคคลที่จะเสนอคดี หรือยื่นคำร้องขอ แต่ไม่ได้จำกัดตัวบุคคลที่จะตั้งหรืออีกนัยหนึ่ง คุณสมบัติของผู้ร้องขอกับผู้ที่ศาลจะตั้งตามคำร้องขอนั้นเป็นคนละส่วนกัน เช่น ผู้ที่จะร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกจะต้องเป็นทายาทฯ แต่ผู้ที่จะถูกตั้งเป็นผู้จัดการมรดกนั้นจะเป็นใครก็ได้ กฎหมายไม่ได้กำหนดเงื่อนไขหรือกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เหมือนกับที่ยื่นคำร้องขอ เพียงแต่กำหนดคุณสมบัติบางอย่างไว้ เช่น ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ไม่เป็นบุคคลไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถที่มีอำนาจที่จะได้รับการแต่งตั้งได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๒/๒๕๓๔ ผู้ที่จะมาเป็นผู้จัดการมรดกได้นั้น ไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสีย เพียงไม่เป็นบุคคลที่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๑๘ แล้ว ก็อาจถูกร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งเป็นผู้จัดการมรดกได้ เมื่อผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกแล้ว ผู้ร้องก็มีอำนาจกระทำการอันจำเป็นเพื่อจัดการมรดกซึ่งได้แก่การรวบรวมทรัพย์สินมรดกแล้วดำเนินการแบ่งปันให้ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกต่อไป

ในเรื่องการจัดการมรดกนั้นครุอยากจะพูดถึงฎีกาเรื่องหนึ่งซึ่งหลายคนคงมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนไปเพราะอ่านแต่เพียงฎีกาย่อ แล้วเอาส่วนที่ย่อมานั้นมาเป็นหลักกฎหมายก็ทำให้ความเข้าใจหลักกฎหมายในเรื่องนี้คลาดเคลื่อนไป มีคดีเรื่องหนึ่งปรากฏว่าผู้ตายไม่มีทายาทมีแต่เจ้าหน้าที่ของผู้ตาย เมื่อไม่มีทายาทเจ้าหน้าที่ฟ้องทายาทไม่ได้ จะฟ้องกองมรดกก็ฟ้องไม่ได้เพราะกองมรดกไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคล ในคดีนั้น

เจ้าหน้าที่ไม่มีทางอื่นก็จึงมาเขียนคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกของผู้ตาย ศาลชั้นต้นก็ยกคำร้องขอโดยอ้างว่าไม่ใช่ทายาท หรือผู้มีส่วนได้เสีย ผู้ร้องอุทธรณ์ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนว่าผู้ร้องไม่ใช่เป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือทายาทตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๑๓ กดีจึงมาสู่การพิจารณาของศาลฎีกา ในปัญหานั้นมีการโต้แย้งกัน ในที่สุดก็ได้นำปัญหานั้นเข้าสู่ที่ประชุมใหญ่ คือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๕๕/๒๕๓๑ วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ว่า กองมรดกซึ่งไม่มีทายาทนั้นแม้มรดกจะตกทอดแก่แผ่นดิน แผ่นดินก็มีไม่ใช่ทายาท เจ้าหน้าที่ไม่อาจบังคับชำระหนี้จนกว่าจะได้ตั้งผู้จัดการมรดก และหากไม่มีผู้จัดการมรดกอยู่ครบใด เจ้าหน้าที่ก็ไม่มีทางได้รับชำระหนี้ได้เลย การที่เจ้าหน้าที่จะได้รับชำระหนี้จากกองมรดกขึ้นอยู่กับการที่กองมรดกมีผู้จัดการ ในกรณีเช่นนี้จึงต้องถือว่าเจ้าหน้าที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีสิทธิร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๑๓

ส่วนปัญหาว่าสมควรตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกหรือไม่นั้น แม้ผู้ร้องเป็นเจ้าหน้าที่กองมรดกซึ่งตามปกติย่อมมีส่วนได้เสียเป็นปฏิบัติต่อกองมรดก แต่เมื่อไม่ปรากฏว่ามีผู้มีส่วนได้เสียอื่นอีก และพนักงานอัยการก็ได้คัดค้าน จึงสมควรตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดก

ข้อสังเกต ที่จะถือว่าเจ้าหน้าที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียได้ก็ต่อเมื่อไม่มีทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นถ้าเจ้ามรดกยังมีทายาทอยู่เจ้าหน้าที่จะมาร้องขอจัดการมรดกไม่ได้ ต้องถือว่าเจ้าหน้าที่ไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสีย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๗/๒๕๒๔ ผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ถ้ามีไม่ใช่ทายาท หรือพนักงานอัยการ ก็ต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียซึ่งหมายความว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทางมรดกหรือในทางพันธุกรรม หรือเกี่ยวกับทรัพย์สินในกองมรดก ผู้ร้องในฐานะเจ้าหน้าที่มิใช่เป็นผู้ที่จะได้ประโยชน์ถ้าหากกองมรดกไม่มีผู้จัดการมรดก คดีนี้ผู้ตายยังมีทายาทอยู่ถึงแม้ไม่มีผู้จัดการมรดกผู้ร้องก็สามารถฟ้องร้องบังคับชำระหนี้ได้ ผู้ร้องจึงมิใช่ผู้มีส่วนได้เสียซึ่งมีสิทธิร้องขอต่อศาล ขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกของผู้ตาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๓๒/๒๕๕๕ ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงว่าผู้ร้องได้สิทธิครอบครองที่ดินมือเปล่านั้น เป็นเรื่องที่ไม่มิมีผู้ใดโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และไม่มีความจำเป็นอย่างไรที่ผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิทางศาล ผู้ร้องจึงมาร้องขอให้ศาลแสดงสิทธิไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕

ข้อสังเกต ที่ดินมือเปล่าไม่ถือว่าเป็นที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ได้แต่เพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น ที่ดินที่มีสิทธิครอบครองไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้ใดสิทธิครอบครองสามารถใช้สิทธิร้องขอต่อศาลได้เหมือนกับที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ ซึ่งประมวลกฎหมายที่ดินกำหนดไว้ว่าจะต้องมาใช้สิทธิทางศาลเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน

มีข้อที่น่าคิดตามหลักการของฎีกานี้คือในปัจจุบันที่ดินมือเปล่าที่มี น.ส.๓ หรือ น.ส.๓ ก. การโอนสิทธิครอบครองที่ดินประเภทนี้ตามประมวลกฎหมายที่ดินที่แก้ไขใหม่จะต้องมีการจดทะเบียน ถ้ามีการร้องขอในปัจจุบันว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนจึงขอให้ศาลมีคำสั่ง แสดงสิทธิครอบครองศาลจะแปลโดยอนุโลมว่าเป็นสิทธิที่จะร้องได้เช่นเดียวกับที่ดินมีโฉนดโดยอาศัยแนวฎีกาที่ ๘๕๓๘/๒๕๔๒ ที่อนุโลมให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓ มาใช้ในการร้องขอตั้งผู้แทนนิติบุคคลได้หรือไม่ ซึ่งคงต้องรอดูต่อไปเมื่อมีปัญหาเป็นคดีเกิดขึ้นจริง ๆ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๗/๒๕๒๔ เพศของบุคคลธรรมดา นั้น กฎหมายรับรองและถือเอาตามเพศที่ถือกำเนิดมา และคำว่า หญิง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายความว่าคนที่ยังไม่แต่งงาน ผู้ร้องถือกำเนิดมาเป็นชาย ถึงหากจะมีเสรีภาพในร่างกายโดยรับการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศเป็นอวัยวะเพศของหญิงแล้วก็ตาม แต่ผู้ร้องก็รับอยู่ที่ไม่สามารถมีบุตรได้ ฉะนั้น โดยธรรมชาติและตามที่กฎหมายรับรอง ผู้ร้องยังคงเป็นเพศชายอยู่ และไม่มีกฎหมายรับรองให้สิทธิผู้ร้องขอเปลี่ยนแปลงเพศที่ถือกำเนิดมาได้ ทั้งมีโทษกรณีที่ผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมาย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๒๔/๒๕๒๕ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๘๖ มาตรา ๑ วรรคสอง บัญญัติให้เทศบาลเป็นทบวงการเมืองมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวและกฎหมายอื่น เทศบาลเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงที่จะต้องดูแลว่าสมาชิกสภาเทศบาลผู้ใดขาดจากสมาชิกภาพหรือไม่ เทศบาลจึงมีอำนาจหน้าที่ที่จะยื่นคำร้องให้ศาลวินิจฉัยว่า สมาชิกสภาเทศบาลขาดจากสมาชิกภาพของสภาเทศบาล การยื่นคำร้องไม่อยู่นอกขอบวัตถุประสงค์ของหน้าที่เทศบาล และเทศบาลมีอำนาจยื่นคำร้องได้เองโดยไม่ต้องให้นายกเทศมนตรีทำการแทนในนามของนายกเทศมนตรี

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๗๓/๒๕๔๕ ผู้ร้องกับ ด. อยู่กินฉันสามีภรรยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส มีบุตรคือ ข ต่อมา ด และ ข ถึงแก่ความตาย ทางราชการจะจ่ายเงินบำเหน็จตกทอดแก่ทายาทของ ข ซึ่งผู้ร้องเป็นทายาทคนเดียวที่ ข ระบุตัวผู้รับบำเหน็จตกทอดไว้ แต่กรมบัญชีกลางแจ้งว่าผู้ร้องไม่ใช่บิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของ ข

ผู้ตาย ผู้ร้องจึงยื่นคำร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตร แต่นายทะเบียนไม่สามารถดำเนินการให้ได้ เพราะไม่มีผู้ใดมาให้ความยินยอม เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ด และ ช ถึงแก่ความตายแล้ว บุคคลทั้งสองจึงไม่อาจให้ความยินยอมในการที่ผู้ร้องขอจดทะเบียนรับ ช เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๔๘ วรรคสาม ผู้ร้องไม่อาจกระทำได้โดยวิธีอื่นนอกจากการดำเนินการทางศาล ในเมื่อบุคคลที่จะต้องให้ความยินยอมในการขอจดทะเบียนดังกล่าวไม่มีชีวิตอยู่ ผู้ร้องก็ชอบที่จะใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้ศาลพิพากษาให้ผู้ร้องจดทะเบียน ช เป็นบุตรได้

ข้อสังเกต กรณีที่กฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องได้รับอนุญาตจากบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถที่จะให้คำอนุญาตได้อย่างเช่นเพราะเหตุว่าเป็นบุคคลวิกลจริตหรือตายไปเสียก่อนแล้วก็ตาม ก็มาใช้สิทธิทางศาลให้ศาลเป็นผู้สั่งอนุญาตได้ ถือว่าบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา ๕๕ นี้ได้เหมือนกัน เป็นการแปลกฎหมายวิธีพิจารณาในทางที่จะให้ปฏิบัติได้

การฟ้องคดีหรือเสนอคดีต่อศาลตามหลักของมาตรา ๕๕ นี้ไม่ว่าจะเสนอคดีโดยเป็นคำฟ้อง เป็นคดีมีข้อพิพาท หรือเสนอคดีเป็นคำร้องขอไม่มีข้อพิพาท นอกจากมีข้อที่จะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของมาตรา ๕๕ ตามที่กล่าวมาข้างต้นมาทั้งหมดแล้วนั้น ยังมีหลักที่จะต้องพิจารณาเป็นพิเศษอีก ๒-๓ ข้อ ด้วยกัน ก็คือ

๑. ผู้เสนอคดีไม่ว่าจะเสนอคดีประเภทใดก็ตาม ใช้สิทธิโดยสุจริตหรือไม่ หลักการนี้ก็มีจากหลักสภามิตที่ว่าต้องมาศาลด้วยมือสะอาดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ ถ้าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแล้ว ศาลอาจพิพากษายกฟ้องโดยไม่ต้องพิจารณาปัญหาอื่นอีก กล่าวคือ ศาลจะต้องไม่ยอมรับบังคับให้แก่ผู้ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต การพิจารณาเรื่องนี้อาจดูได้จากคำฟ้อง คำร้องขอหรือข้อเท็จจริงที่ได้ความตามทางพิจารณาของคดีนั้นก็ถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยสุจริตหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๕/๒๔๘๒ การใช้สิทธิทางศาลจะต้องกระทำการโดย สุจริตไม่จงใจให้ผู้ใดได้รับความเสียหายโดยใช้ศาลเป็นเครื่องมือบังคับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๕/๒๕๑๕ โจทก์รู้เห็นเป็นใจให้ ด นำโฉนดของโจทก์ไปหลอกลวงขายฝากจำเลยโดยอ้างว่าเป็นโฉนดของ ด เอง ดังนี้ โจทก์จะอ้างเอาความไม่สุจริตของโจทก์มาฟ้องขอให้เพิกถอนการขายฝากที่ดินที่จำเลยรับซื้อไว้โดยสุจริตไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๘๐/๒๕๔๓ ตามสัญญาทรัสต์รีซีทีระบุให้โจทก์มีสิทธิ

ถอนหรือหักเงินจากบัญชีเงินฝากประจำพร้อมดอกเบี้ยชำระหนี้โจทก์ได้ทันทีหากจำเลย
 ที่ ๑ ผิดนัด เมื่อจำเลยที่ ๑ ผิดนัดไม่ชำระหนี้ค่าสินค่าที่โจทก์ชำระแทนไปก่อน โจทก์
 ย่อมมีสิทธิที่จะหักเงินฝากจากบัญชีชำระหนี้แก่โจทก์ได้ทันที ซึ่งย่อมเป็นประโยชน์แก่โจทก์
 ในการได้รับชำระหนี้บางส่วนและเป็นประโยชน์แก่จำเลยทั้งสามที่จะไม่ต้องเสียดอกเบี้ย
 ในจำนวนต้นเงินส่วนที่ควรหักชำระหนี้ไปนั้น เมื่อไม่ได้ความว่ามีเหตุขัดข้องที่ทำให้โจทก์
 ไม่สามารถหักเงินฝากชำระหนี้ได้ การที่โจทก์มิได้หักเงินฝาก นอกจากจะเป็นการไม่ใช้สิทธิ
 ของโจทก์ตามสัญญาแล้ว ยังเป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นได้ว่าโจทก์ซึ่งประกอบกิจการ
 ธนาคารพาณิชย์ไม่คำนึงถึงประโยชน์ลูกค้า แต่กลับมุ่งหวังประโยชน์ในดอกเบี้ยจากลูกค้า
 อันเป็นการเอาเปรียบโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรถือได้ว่าการที่โจทก์ไม่หักชำระหนี้
 ต้นเงินบางส่วน แต่กลับมาฟ้องให้จำเลยชำระดอกเบี้ยจากต้นเงินที่ควรได้รับการชำระ
 หนี้แล้ว เป็นการใช้สิทธิไม่สุจริตโจทก์ย่อมไม่มีอำนาจฟ้องให้จำเลยทั้งสามรับผิดชอบ
 เฉพาะดอกเบี้ยของต้นเงินดังกล่าวได้

๒. ถึงแม้จะมีการโต้แย้งสิทธิหรือมีอำนาจฟ้องตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๕
 แล้ว ถ้ามีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษจะต้องดำเนินการผ่านขั้นตอน
 ในทางบริหารหรือขั้นตอนอื่นอย่างไรจึงจะฟ้องคดีได้ ก็ต้องดำเนินการตามขั้นตอน
 ที่กฎหมายในเรื่องนั้น ๆ บัญญัติไว้ ถ้าไม่ผ่านขั้นตอนตามที่กำหนดไว้ก็ยังไม่
 มีอำนาจที่จะฟ้องคดีได้ กฎหมายที่บัญญัติให้ผ่านขั้นตอนในทางบริหารก่อนที่จะนำ
 คดีมาฟ้องนั้นจะมีอยู่หลายเรื่องด้วยกันต้องไปศึกษาในลักษณะเฉพาะของกฎหมายนั้น ๆ
 ต้องดูว่าเป็นการฟ้องคดีเกี่ยวกับเรื่องอะไร และมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะหรือ
 ไม่ได้บัญญัติขั้นตอนไว้ อย่างไรก็ตามจะนำคดีมาสู่ศาลก็ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนด
 ในบทกฎหมายนั้น ๆ ไว้อย่างเช่นขั้นตอนของประมวลรัษฎากรว่าจะฟ้องคดีก็ต้อง
 ผ่านขั้นตอนของการพิจารณาคดีอุทธรณ์หรือตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ หรือ
 พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคารหรือพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์
 หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้จะบัญญัติ
 ขั้นตอนให้ผ่านทางบริหารไว้บทบัญญัติของกฎหมายที่จะต้องผ่านขั้นตอนในทางบริหาร
 ก่อนที่จะนำคดีมาสู่ศาลนั้นส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่จะต้องนำไปพิจารณาในศาลปกครอง ชั้นต้น

๓. เมื่อมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษว่าจะฟ้องใครได้หรือไม่ได้อย่างไร
 ก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่
 พ.ศ. ๒๕๓๘ บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ ว่าหน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบผู้เสียหายในผล

แห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่สังกัดหน่วยงานของรัฐแห่งใดให้ถือว่ากระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องรับผิดชอบวรรคหนึ่ง

เพราะฉะนั้นถ้ามีการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลใด ถึงแม้กฎหมายจะถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ได้แก่สิทธิของผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดนั้นก็ตาม ผู้เสียหายจะฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นการส่วนตัวไม่ได้ จะต้องฟ้องหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่นั้นสังกัดอยู่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ นี้ ซึ่งถ้าหากว่าไม่แน่ชัดว่าเจ้าหน้าที่คนนั้นสังกัดหน่วยงานใด หรือไม่มีหน่วยงานสังกัดก็ต้องฟ้องกระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมที่จะต้องพิจารณานอกเหนือจากบทบัญญัติในมาตรา ๕๕ นี้ ก็มีปัญหาต่อไปว่าคดีในลักษณะอย่างนี้ บางประเภทก็จะต้องไปขึ้นศาลปกครอง บางประเภทก็อาจจะขึ้นศาลยุติธรรมซึ่งจะต้องพิจารณาไปอีกเรื่องหนึ่งเรื่องของอำนาจศาลในระบบที่ต่างกัน

การดำเนินคดีของผู้ไร้ความสามารถ หลักที่พูดกันมาในมาตรา ๕๕ นั้น คู่ความจะดำเนินคดีได้จะต้องเป็นบุคคล ซึ่งรวมทั้งบุคคลทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่มีความสามารถโดยสมบูรณ์ หรือบุคคลที่หย่อนความสามารถหรือที่เรียกว่าผู้ไร้ความสามารถในบางประการ บุคคลสองประเภทนี้สถานะและวุฒิภาวะจะต่างกัน เมื่อโดยธรรมชาติวุฒิภาวะของบุคคลสองประเภทนี้ต่างกันกฎหมายจึงบัญญัติหลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีของผู้ไร้ความสามารถไว้ในบทบัญญัติในมาตรา ๕๖ ก็เพื่อที่จะรักษาความถูกต้องเป็นกลางในเบื้องต้นว่าผู้ที่เข้ามาดำเนินคดีนั้นต้องมีวุฒิภาวะที่เท่าเทียมกัน มาตรา ๕๖ บัญญัติว่า ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้กระทำการแทนจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถและตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ การให้อนุญาตหรือความยินยอมตามบทบัญญัติ เช่นว่านั้นให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวนความ

ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลมีอำนาจทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของผู้ขอหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และถ้าเป็นที่พอใจว่ามีการบกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาลอาจมีคำสั่งกำหนดให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นเสียให้บริบูรณ์ภายในกำหนดเวลาอันสมควรที่ศาลจะสั่ง

ศาลเห็นว่าเพื่อความยุติธรรมไม่ควรให้กระบวนพิจารณาคำเนินยื่นเข้าไปศาลจะสั่งให้คู่ความฝ่ายที่บกพร่องในเรื่องความสามารถนั้น ดำเนินคดีไปก่อนชั่วคราวก็ได้แต่ห้ามมิให้พิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าข้อบกพร่อง นั้นได้แก้ไขโดยบริบูรณ์แล้ว

ถ้าผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้อนุญาตหรือให้ความยินยอมตามที่ต้องการหรือตั้งผู้แทนเฉพาะคดีนั้นให้แก่ผู้ไร้ความสามารถ ถ้าไม่มีบุคคลอื่นใด ให้ศาลมีอำนาจตั้งพนักงานอัยการหรือพนักงานฝ่ายปกครองอื่นให้เป็นผู้แทนได้

การดำเนินคดีในศาลนั้นเป็นเรื่องที่ทำให้สิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมายในส่วนสารบัญญัติ นั้นได้รับผลในทางบังคับตามสิทธิของตน หรือทำให้ถูกบังคับตามสิทธิของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือทำให้สิทธิของตนนั้นเสียไป เพราะผลของคดีนั้นก็ได้อีกหากว่าไม่สามารถพิสูจน์ให้เข้าหลักเกณฑ์ในกฎหมายสารบัญญัติก็จะทำให้สิทธิที่มีอยู่นั้นเสียไปได้เพราะว่าการเสนอพยานหลักฐานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ การดำเนินคดีในศาลค่อนข้างจะมีขั้นตอนและหลักเกณฑ์วิธีการต่าง ๆ ซับซ้อนเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนต้องใช้ความรอบคอบในการปฏิบัติทุกขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะต้องใช้ความรู้ความสามารถเป็นพิเศษ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้บุคคลที่มีความสามารถบริบูรณ์ที่จะเข้ามาเป็นคู่ความตามกฎหมายและทุกฝ่ายต้องมีความสามารถบริบูรณ์ คือมีความเท่าเทียมกันในเบื้องต้น กฎหมายจึงได้วางหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีของผู้ไร้ความสามารถ

ความหมายของผู้ไร้ความสามารถและผู้แทนโดยชอบธรรมนั้นได้ทำความเข้าใจและพูดกันไว้แล้วในบทวิเคราะห์ศัพท์ มาตรา ๑(๑๒) และ (๑๓)

หลักของมาตรา ๕๖ มีสาระสำคัญจะต้องทำความเข้าใจอยู่ ๔ ข้อ คือ

๑. กฎหมายไม่ได้ห้ามผู้ไร้ความสามารถเข้ามาเป็นคู่ความในคดี เพียงแต่ถ้าจะดำเนินคดีจะต้องแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถเสียก่อนเพื่อให้ทุกฝ่ายที่ดำเนินคดีนั้นมีความสามารถเท่าเทียมกันในเบื้องต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๑๕/๒๔๕๒ ป.วิ.พ. มาตรา ๕๖ ไม่ได้ห้ามฟ้องผู้เยาว์เป็นแต่ถ้าผู้เยาว์ถูกฟ้องผู้เยาว์จะดำเนินคดีไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมเข้าดำเนินคดีแทนเสียทีเดียว

๒. การแก้ไขข้อบกพร่องของคู่ความที่ไร้ความสามารถ เมื่อกฎหมายให้สิทธิผู้ไร้ความสามารถเป็นคู่ความได้โดยจะต้องแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถเสียก่อน ซึ่งวิธีการแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๖ นี้ กำหนดไว้ ๔ วิธี คือ

ก. ผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมในการดำเนินคดีของผู้ไร้ความสามารถ ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมในกรณีที่ให้ผู้ไร้ความสามารถเขาดำเนินคดีเองนั้นต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลรวมไว้ในสำนวนความ ก็เป็นเอกสารที่จะต้องยื่นพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘ การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมนั้นก็เป็นหลักธรรมดาที่ว่า ผู้แทนโดยชอบธรรม ซึ่งเป็นผู้ปกครอง ผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ดูแลผู้เขานั้น จะเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดว่า วุฒิภาวะของผู้เขาวหรือผู้ไร้ความสามารถนั้นมีความสามารถที่จะดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้หรือไม่ ถ้ารู้วุฒิภาวะของผู้เขวเช่นนั้นแล้วบุคคลนั้นก็สามารที่จะให้ความยินยอมแก่ผู้เขวให้ทำการในระดับหนึ่งระดับใดตามความเหมาะสมของเรื่องได้ บุคคลอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้ดีกว่าผู้ที่ดูแลผู้ไร้ความสามารถหรือผู้ปกครองดูแลผู้เขว การให้ความยินยอมกฎหมายกำหนดไว้ว่าจะต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวนความ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าได้มีการให้ความยินยอมกันจริง ๆ เป็นหลักฐานทั้งสองฝ่าย ปัญหาว่าถ้าไม่ได้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลแต่บุคคลนั้นมาศาลแล้วศาลจครายงานกระบวนพิจารณาโดยบุคคลนั้นแสดงว่าได้ให้ความยินยอมแก่บุตรผู้เขวที่จะดำเนินคดีไปเองได้ และผู้แทนโดยชอบธรรมลงลายมือชื่อจะถือว่าเป็นการให้ความยินยอมตามที่บัญญัติไว้หรือไม่ ในเรื่องนี้ไม่มีแนวคำพิพากษาฎีกา แต่ในความเห็นของครูแล้วเห็นว่าน่าจะถือว่าเป็นเหมือนกับทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลแล้ว เพราะกฎหมายบัญญัติแต่เพียงว่ามีหลักฐานเป็นหนังสือเท่านั้น เพราะถ้ามีหลักฐานเป็นหนังสือของผู้แทนโดยชอบธรรมอย่างหนึ่งอย่างใดในสำนวนที่อนุญาตให้ผู้เขวดำเนินคดีได้ก็ต้องถือว่าใช้ได้เหมือนกัน ในเรื่องให้ความยินยอมนี้ก็มีตัวอย่างคือ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๑๖-๘๑๗/๒๕๕๔ ผู้เขวเมื่อได้รับความยินยอมจากบิดาแล้ว ก็ยอมเป็นโจทก์ฟ้องคดีขอไถ่ถอนการขายฝากจากผู้รับซื้อฝากได้โดยลำพังตนเอง

การให้ความยินยอมเป็นหนังสือไม่ได้มีแบบว่าจะต้องทำอย่างหนึ่งอย่างใด ฉะนั้น ถ้ามีหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งก็ถือว่าใช้ได้แม้ว่าจะเป็นคำเบิกความก็ตาม

สำหรับการให้ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม ถึงแม้จะให้ความยินยอมภายหลังก็ถือว่าเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องตั้งแต่ต้นมาได้ เช่น ก. ฟ้องคดีโดยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ก. เป็นผู้เขว ต่อมาภายหลังผู้แทนโดยชอบธรรมรู้ก็ให้ความยินยอม เช่นนี้ก็ถือว่าเป็นการให้ความยินยอมให้ ก. ซึ่งเป็นผู้เขวฟ้องคดีมาตั้งแต่ต้น การฟ้องคดีก็ถือว่าสมบูรณ์มาตั้งแต่ต้น

ข. ผู้แทนโดยชอบธรรมดำเนินคดีแทน การดำเนินคดีของผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นการใช้สิทธิของตนเองในฐานะที่เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมตามกฎหมาย โดยไม่ต้องให้ผู้ไร้ความสามารถมอบอำนาจแต่อย่างใด และจะเข้าดำเนินคดีแทนหรือไม่นั้นเป็นสิทธิของบุคคลนั้น ศาลไม่อาจบังคับได้ ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมเข้าดำเนินคดีแทน ถ้าผู้ไร้ความสามารถถูกจำกัดในการดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ก็ต้องถือว่าผู้แทนโดยชอบธรรมที่เข้ามาดำเนินคดีนั้นถูกจำกัดในการดำเนินคดีนั้นเช่นเดียวกับผู้ไร้ความสามารถเหมือนกัน อย่างเช่นผู้เข่าจะฟ้องบุพการีไม่ได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมจะดำเนินคดีแทนผู้เข่าโดยฟ้องบุพการีของผู้เข่าไม่ได้เหมือนกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๘๘/๒๕๐๖ โจทก์ฟ้องคดีในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เข่าวนั้น ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิของตนเอง แต่เป็นการใช้สิทธิของผู้เข่า เพราะผู้เข่าใช้สิทธิด้วยตนเองยังไม่ได้ ผู้ใช้อำนาจปกครองจึงใช้สิทธิแทนด้วยอำนาจกฎหมาย โดยมีต้องให้ผู้เข่ามอบอำนาจดังเช่นบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ เมื่อผู้เข่าไม่มีสิทธิฟ้องบุพการีโดยต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๓๔ แล้ว ผู้แทนโดยชอบธรรมก็ไม่มีสิทธิที่จะฟ้องด้วย

นอกจากต้องห้ามฟ้องตามฎีกาข้างต้นแล้วถ้าอำนาจกระทำแทนของผู้แทนโดยชอบธรรมถูกจำกัดโดยเงื่อนไขตามกฎหมายเรื่องใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของกฎหมายเรื่องนั้น ๆ กำหนดไว้ อย่างเช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๔ (๑๒) การประนีประนอมยอมความ (๑๓) การมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน การดำเนินคดีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้ไร้ความสามารถนั้น ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีนั้นจะมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัยก็ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายในส่วนสารบัญญัติ

ค. การตั้งผู้แทนเฉพาะคดี ในกรณีที่ผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือมีผู้แทนโดยชอบธรรมแต่ผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ ศาลก็อาจตั้งผู้แทนเฉพาะคดีดำเนินคดีต่อไปได้ ซึ่งการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการที่จะตั้งใครก็ได้ตามที่เห็นสมควร ไม่ได้ถือหลักว่าจะต้องตั้งญาติใกล้ชิดสนิทสนมเสมอไป ต้องดูความเหมาะสมของผู้ที่จะมาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีว่าจะดำเนินคดีในการที่จะรักษาประโยชน์ของผู้ไร้ความสามารถซึ่งเป็นตัวความในคดีนั้นได้มากน้อยเพียงใด แต่การจะตั้งใครเป็นผู้แทนเฉพาะคดีนั้นจะต้องให้บุคคลนั้นยินยอมที่จะมาเป็นผู้แทนเฉพาะคดี

หรือถ้าไม่มีบุคคลที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้แทนเฉพาะคดี ศาลก็มีอำนาจตั้งพนักงานอัยการหรือพนักงานฝ่ายปกครองได้ การตั้งผู้แทนเฉพาะคดีจะต้องเป็นกรณีที่ผู้ใดความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้เท่านั้น ถ้าหากผู้เข่าวมีผู้แทนโดยชอบธรรมยังทำหน้าที่ได้แต่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ยอมทำหน้าที่ที่จะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีไม่ได้ หรือผู้แทนโดยชอบธรรมจะขอตั้งผู้แทนเฉพาะคดีไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๑๕/๒๔๕๒ เมื่อความปรากฏว่าจำเลยเป็นผู้เข่าว ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๑ (๑๒) กรณีก็ต้องตามมาตรา ๕๖ การที่ผู้แทนโดยชอบธรรมจะให้อนุญาตหรือยินยอมแก่ผู้เข่าวที่จะดำเนินคดีหรือไม่เป็นอำนาจของผู้แทนโดยชอบธรรม ศาลไม่มีอำนาจบังคับผู้แทนโดยชอบธรรมให้ดำเนินคดีแทนผู้เข่าว

การหมายเรียกตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๕๗ (๓) เป็นการหมายเรียกให้เข้ามาเป็นคู่ความ ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้ความยินยอมแก่ผู้เข่าวในการดำเนินคดี หรือไม่เข่าวดำเนินคดีแทนผู้เข่าวตามที่ควร ศาลจะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้ตามมาตรา ๕๖ วรรคท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ไม่ได้ เพราะเป็นบทบัญญัติเฉพาะแต่ในกรณีไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ แต่ถ้าในกรณีที่บิดาเป็นผู้ปกครองและไม่ยอมให้คำยินยอมเช่นนี้ ผู้เข่าวอาจขอต่อศาลให้รอคดีไว้หรือศาลสั่งรอไว้เองก็ได้ โดยให้ผู้เข่าวไปหาญาติสนิท ดำเนินการตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๕๒ ตอนอำนาจบิดาในส่วนนี้ฐานใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบเสียก่อนได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๕๒/๒๕๐๔ (ประชุมใหญ่) บุคคลใดแม้จะเป็นคนใบ้มาแต่กำเนิดก็ตาม เมื่อศาลมิได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ก็ย่อมไม่ใช่บุคคลที่ไร้ความสามารถตามกฎหมาย ฉะนั้นจึงมีอำนาจดำเนินคดีได้อย่างบุคคลธรรมดา ผู้อื่นจะร้องขอให้ศาลตั้งตนเป็นผู้แทนเฉพาะคดีไม่ได้

ข้อสังเกต คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้นั้นถึงแม้จะวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ แต่เป็นข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยในคดีที่นานมาแล้ว ครูเองยังไม่แน่ใจว่าถ้ามีกรณีอย่างนี้เกิดขึ้นในสภาพปัจจุบัน ศาลฎีกาก็ยังจะถือหลักนี้ต่อไปหรือไม่ เพราะถ้าถือหลักเคร่งครัดอย่างนี้ต่อไปแล้วก็จะเกิดความเสียหายกับบุคคลบางประเภทที่มีลักษณะพิเศษ อย่างเช่นคนใบ้ ซึ่งส่วนมากจะหูหนวกอยู่ด้วย หากไม่มีผู้ดำเนินคดีแทนโดยกฎหมายก็ไม่เปิดช่องให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดมาดำเนินคดีแทน ความเสียเปรียบในทางคดีจะเกิดอยู่กับบุคคลประเภทนี้ ในความเห็นของครูก็เห็นว่าจะต้องแปลกฎหมายไปทางหนึ่งทางใดที่จะคุ้มครองสิทธิเบื้องต้นในการเข่าดำเนินของบุคคลประเภทนี้ ซึ่งเห็นโดยชัดแจ้งว่าไม่มีความสามารถเท่าเทียมกันกับบุคคลที่บรรลุนิติภาวะทั่ว ๆ ไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๘๗/๒๕๐๕ คำสั่งแต่งตั้งหรือถอดถอนผู้แทนเฉพาะคดีของผู้เข่าวเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา จึงต้องห้ามตามอุทธรณ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๖

ข้อสังเกต ศาลฎีกาเห็นว่าคำสั่งประเภทนี้เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ถ้าไม่ถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาแล้วคดีก็ไม่สามารถที่จะดำเนินไปได้ ถ้าร้องขอให้ตั้งแล้วไม่ตั้งจะถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาหรือไม่ จะต้องไปพิจารณาในลักษณะอุทธรณ์ฎีกา

ง. ขออนุญาตศาลดำเนินคดีเอง เมื่อผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ ผู้ไร้ความสามารถอาจจะขออนุญาตดำเนินคดีเองได้ ในกรณีที่ศาลจะพิจารณาให้ผู้ไร้ความสามารถดำเนินคดีเองหรือไม่นั้น ศาลก็ต้องพิจารณาว่าผู้ไร้ความสามารถนั้นอยู่ในภาวะที่จะดำเนินคดีได้เองหรือไม่เป็นสำคัญ เพราะถ้าศาลอนุญาตแล้วผู้นั้นก็สามารถดำเนินคดีได้เองอย่างเต็มที่และมีข้อผูกพันจากการดำเนินคดีนั้นอย่างเต็มที่เหมือนกัน การที่ผู้เข่าวจะร้องขออนุญาตต่อศาลดำเนินคดีนั้นมีข้อจะต้องพิจารณาอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า ผู้เข่าวจะต้องขอต่อศาลใด ในเรื่องนี้จะต้องพิจารณาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวประกอบด้วย ถ้าหากว่าผู้เข่าวอยู่ในเขตท้องที่ที่มีศาลเยาวชนและครอบครัวตั้งอยู่ ก็ต้องดำเนินการขออนุญาตต่อศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นตามหลักของการพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว

๓. การแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถ ถ้าจะต้องพิจารณาข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถในการดำเนินคดีแล้วจะทำให้การดำเนินคดีนั้นล่าช้าไปแล้ว ศาลก็สามารถที่จะดำเนินคดีไปก่อนชั่วคราวได้ถึงแม้ว่ายังไม่ได้แก้ไขในเรื่องความสามารถก็ตาม แต่ว่าจะพิพากษาคดีนั้นไม่ได้จนกว่าจะมีการแก้ไขข้อบกพร่องแล้ว หมายความว่าพิพากษาไม่ได้ หากพิพากษาไปในขณะที่ยังไม่ได้แก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถของคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด คำพิพากษาที่พิพากษาไปนั้นก็ต้องถือว่าเป็นกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ ถ้าไปปรากฏในศาลสูงก็ต้องยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นต้องให้ศาลชั้นต้นแก้ไขข้อบกพร่องนั้น การพิจารณาไปพลางก่อนนั้นศาลก็ต้องดูว่าถ้าจะพิจารณาไปพลางก่อนเพื่อไม่ให้คดีเสียเวลา คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะได้เปรียบเสียเปรียบหรือไม่ต้องพิจารณาในจุดนี้เป็นสำคัญ

๔. การแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถนั้นถ้ามีการแก้ไขแล้ว ก็ถือว่ามีความสามารถบริบูรณ์มาตั้งแต่ต้น กระบวนการพิจารณาที่ดำเนินมาก่อนหน้านั้นก็ถือว่าสมบูรณ์ตลอด ไม่ต้องเพิกถอน มีตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๖๒/๒๕๔๗) การที่ไปแต่งตั้งนายความของโจทก์ใช้ตราประทับของห้างหุ้นส่วนจำกัด ท. แทนที่จะใช้ตราประทับของบริษัทโจทก์ เป็นผลมาจากการหยิบตราประทับผิด อันเป็นการผิดพลาดบกพร่องในตัวผู้แต่งตั้งนายความไม่ใช่การพิจารณาผิดระเบียบ แม้โจทก์จะยื่นคำร้องขอแก้ไขพร้อมกับยื่นใบแต่งตั้งนายความที่ถูกต้องเข้ามาใหม่พร้อมคำแก้อุทธรณ์ อันเป็นระยะเวลาภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว ก็ขอที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๔ จะส่งสอบสวนหรือยอมรับการแก้ไขนั้นได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ไม่ว่าฝ่ายจำเลยจะยกเอาข้อบกพร่องนี้ขึ้นอุทธรณ์ด้วยหรือไม่ การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๔ วินิจฉัยว่าลายมือชื่อผู้แต่งตั้งนายไม่เหมือนและไม่ใช่ลายมือชื่อของ บ. ก็เป็นการวินิจฉัยนอกประเด็น เพราะจำเลยอุทธรณ์ว่า บ. ลงลายมือชื่อและประทับตราของห้างหุ้นส่วนจำกัด ท. เป็นการกระทำในนามของห้างไม่ใช้บริษัทโจทก์ นอกจากนี้บทบัญญัติตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๖ วรรคสอง ที่ว่าไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา... นั้นมิได้หมายความว่าก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา เพราะบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติทั่วไปที่ใช้ได้ในทุกชั้นศาล เมื่อความสามารถในการฟ้องของโจทก์บกพร่องและโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอแก้ไขพร้อมทั้งยื่นใบแต่งตั้งนายความฉบับใหม่เข้ามาพร้อมกับคำแก้อุทธรณ์และศาลชั้นต้นสั่งรับขึ้นมาแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจึงเห็นสมควรอนุญาตยอมรับการแก้ไขนั้น ดั่งนี้อำนาจฟ้องที่ไม่สมบูรณ์จึงกลับเป็นอำนาจฟ้องที่สมบูรณ์มาแต่แรก โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง

ข้อสังเกต ข้อบกพร่องในการดำเนินคดีนั้น ในหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาถ้าส่วนใดบกพร่องสามารถแก้ไขได้ให้บริบูรณ์หรือสมบูรณ์โดยคู่ความไม่เสียเปรียบกันในเนื้อหาของกฎหมายสารบัญญัติแล้ว เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องใช้กฎหมายบทบัญญัติของมาตรา ๕๖ นี้เข้าไปแก้ไขให้สมบูรณ์เพื่อไม่ให้คดีจะต้องล่าช้าและย้อนไปดำเนินการกันใหม่ซึ่งเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ค่อนข้างจะมีแนวคิดสมัยใหม่ในการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาแก้ไขปัญหาของการดำเนินคดี ข้อเท็จจริงในคดีนี้จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาได้ให้คำอธิบายของความหมายว่าก่อนศาลพิพากษานั้นไม่ใช่เฉพาะศาลชั้นต้นพิพากษา ก่อนศาลอุทธรณ์ หรือก่อนศาลฎีกาพิพากษาก็ได้ ถ้าพบข้อบกพร่องก็ต้องแก้ไขเสียก่อนที่ศาลนั้น ๆ จะพิพากษา ส่วนที่ศาลอื่นพิพากษามาแล้วนั้นก็ถือว่าเป็นการพิจารณาที่ผิดระเบียบ แต่จะไปพูดกันในมาตรา ๒๗ มาแล้ว กระบวนพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นถ้าหากว่าไม่เกิดความเสียหายได้เปรียบกันในทางคดีแล้วไม่จำเป็นจะต้องเพิกถอน

การร้องสอด บทบัญญัติเรื่องการร้องสอดนั้นมีหลักการเดียวกับบทบัญญัติในเรื่องการเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือ การฟ้องแย้ง การรวมคดี หรือการโอนคดี ซึ่งบทบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้กฎหมายมีหลักการในแนวทางเดียวกันก็คือต้องการให้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกัน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกันหลายคนในเรื่องเดียวกัน ถ้ามีคดีพิพาทกันแล้วควรจะได้รับ การพิจารณาไปเสียในคราวเดียวกัน จะมีหลักการในทำนองเดียวกันอย่างนี้ แต่ว่าวิธีการ แต่ละอย่าง ๆ ต่างกันไปเท่านั้น

มาตรา ๕๗ บัญญัติว่า บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความ ได้ด้วยการร้องสอด

(๑) ด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็น เพื่อยังให้ได้รับความ รับรอง คู่ครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้น อยู่ในระหว่างพิจารณา หรือเมื่อตนมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษา หรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น

(๒) ด้วยความสมัครใจเองเพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่ง คดีนั้น โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา ขออนุญาตเข้าเป็น โจทก์รวมหรือจำเลยรวม หรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียทีเดียว โดยได้รับความยินยอมของคู่ความฝ่ายนั้น แต่ว่าแม้ศาลจะได้อนุญาตให้เข้าแทนที่กันได้ก็ตาม คู่ความฝ่ายนั้นจำต้องผูกพันตนโดยคำพิพากษาของศาลทุกประการเสมือนหนึ่ง ว่ามิได้มีการเข้าแทนที่กันเลย

(๓) ด้วยถูกหมายเรียกให้เข้ามาในคดี (ก) ตามคำขอของคู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่าตนอาจฟ้องหรืออุทธรณ์คู่ความเช่นนั้นฟ้องตนได้ เพื่อการใช้สิทธิไต่เบี่ยง หรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาลพิจารณาให้คู่ความเช่นนั้น แพ้คดี หรือ (ข) โดยคำสั่งศาลเมื่อศาลนั้นเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งมีคำขอในกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี หรือศาลเห็น จำเป็นที่จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ถ้า คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีดังกล่าวแล้ว ให้เรียกด้วย วิธียื่นคำร้องเพื่อให้หมายเรียกพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การหรือในเวลาใด ๆ ต่อมา ก่อนมีคำพิพากษาโดยได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเป็นที่พอใจว่าคำร้องนั้นไม่อาจยื่น ก่อนนั้นได้

การส่งหมายเรียกบุคคลภายนอกตามอนุมาตรานี้ต้องมีคำเนาคำขอ หรือคำสั่ง ของศาลแล้วแต่กรณี และคำฟ้องตั้งต้นคดีนั้นแนบไปด้วย

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ไม่ตัดสิทธิของเจ้าหน้าที่ในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ และที่จะเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีตั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการร้องสอดก็มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ตามมาตรา ๕๗ นี้ ซึ่งมีหลักทั่วไปที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการร้องสอดเข้ามาในคดีก็คือ

๑. ต้องมีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาก่อนมีคำพิพากษาหรือพิจารณาหลังมีคำพิพากษาแล้วก็ตาม ถ้ามีการพิจารณาเรื่องหนึ่งเรื่องใดหรือจะต้องดำเนินการในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใด ก็ถือว่าคดีนั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณา หากไม่มีคดีอยู่ในศาลที่จะต้องพิจารณาหรือดำเนินการ การร้องสอดก็เกิดขึ้นไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๘๓/๒๕๓๔ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) บัญญัติให้บุคคลภายนอกร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา เมื่อปรากฏว่าในวันที่ผู้ร้องทั้งสองยื่นคำร้องขอมาเป็นคู่ความนั้น ศาลชั้นต้นได้สั่งยกคำร้องของผู้ร้องไปแล้ว จึงไม่มีคดีของผู้ร้องที่ผู้ร้องรวมทั้งสองจะเข้ามาเป็นคู่ความได้ ศาลจึงชอบที่จะสั่งไม่รับคำร้องของผู้ร้องรวมทั้งสองได้

ข้อสังเกต เมื่อไม่มีคดีที่จะต้องพิจารณาหรือค้างอยู่ในศาลไม่ว่าด้วยเหตุใด ก็ไม่สามารถจะร้องสอดเข้ามาในคดีได้ ตามคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ศาลได้สวนแล้ว ยกคำร้องของผู้ร้องไป เมื่อยกคำร้องของผู้ร้องไปแล้ว ในวันที่ผู้ร้องสอดยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดีนั้น ไม่มีคดีอยู่ในศาล เพราะศาลได้ยกคำร้องไปแล้ว ในกรณีอย่างนี้ก็จะร้องสอดเข้ามาไม่ได้ หรืออย่างเช่น โจทก์ฟ้องจำเลย โจทก์ไม่นำส่งหมายนัดและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยภายในกำหนดเวลา ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดี เพราะถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้องเช่นนี้ก็จะร้องสอดเข้ามาไม่ได้เพราะไม่มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล แต่ถ้าหากว่าภายหลังศาลเพิกถอนคำสั่งจำหน่ายคดี คดีก็กลับอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอีก ในกรณีเช่นนี้ผู้ที่มีคุณสมบัติและเงื่อนไขครบถ้วนที่จะร้องสอดเข้ามาก็สามารถร้องสอดเข้ามาในคดีได้ ข้อสำคัญก็คือว่าจะต้องดูว่าในขณะที่ร้องสอดนั้นมีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลหรือไม่เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาอยู่ในชั้นตอนใด

ในการทำความเข้าใจความหมายของคำว่าค้างพิจารณาหรือระหว่างพิจารณาตามมาตรา ๕๗ นี้ จะต้องแปลความอย่างกว้างจึงจะสมประโยชน์ของบทบัญญัติในเรื่องร้องสอดคดีที่ต้องมีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลก็ถือว่าอยู่ในความหมายของคำว่าค้าง

พิจารณาหรือระหว่างพิจารณาในข้อนี้เหมือนกันหรืออาจจะพูดให้เข้าใจได้ง่ายก็คือว่า ยังมีคดีที่จะต้องดำเนินการระหว่างกระบวนการอย่างไรอย่างหนึ่งก็ถือว่าค้างพิจารณาหรือว่าอยู่ในระหว่างพิจารณาเหมือนกัน อย่าไปเข้าใจว่ามีความหมายเฉพาะคดีอยู่ในระหว่างการสืบพยานเท่านั้นและในส่วนของข้อนี้ต้องเข้าใจว่าถ้าขอเข้ามาในขณะที่คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาแล้วถึงแม้ว่าคดียุติแล้วก็ตามก็จะมีกรดอนฟ้อง กระบวนการในการพิจารณาของผู้ร้องสอดก็ยังดำเนินต่อไปอยู่ได้เมื่อเข้ามาเป็นคู่ความแล้วสิทธิดำเนินคดีก็มีอยู่ต่อไป ถึงแม้ว่าคู่ความเดิมจะถอนฟ้องไปก็ตามถ้ายังมีข้อพิพาทของผู้ร้องสอดอยู่คดีของผู้ร้องสอดก็สามารถดำเนินการต่อไปได้

๒. การร้องสอดนั้นต้องเป็นเรื่องที่บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี ไม่ว่าจะโดยขอเข้ามาเองหรือคู่ความเดิมขอให้เข้ามาก็ตาม กล่าวคือ ผู้ร้องสอดนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่ใช่เป็นคู่ความอยู่เดิมในขณะที่ขอเข้ามาเป็นผู้ร้องสอด หากเป็นคู่ความในคดีอยู่แล้วจะเรียกหรือร้องเข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอดไม่ได้ เพราะเมื่อเป็นคู่ความในคดีเดิมอยู่แล้ว สิทธิที่จะนำคดีในคดีเดิมนั้นก็มีอยู่ บทบัญญัติในเรื่องการร้องสอดนั้นประสงค์ที่จะให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทในคดีนั้น แต่ไม่ได้เข้ามาในคดีนั้นได้เข้ามาในคดีนั้นเสียเพื่อให้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องนั้นได้รับการพิจารณาไปเสียทีเดียว เพราะฉะนั้นหากเป็นคู่ความอยู่แล้วก็ไม่มี ความจำเป็นที่จะเข้ามาในฐานะผู้ร้องสอด เพราะสิทธิดำเนินคดีมีอยู่เดิมแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๖๓/๒๕๓๔ ผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดต้องเป็นบุคคลภายนอกคดี โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ จำเลยที่ ๑ ขาดนัดยื่นคำให้การและ ขาดนัดพิจารณา แต่โจทก์ก็ยังดำเนินคดีกับจำเลยที่ ๑ ต่อไป ถือไม่ได้ว่าจำเลยที่ ๑ เป็นบุคคลภายนอกที่จำเลยที่ ๒ จะเรียกเข้ามาโดยการร้องสอด

ตามข้อเท็จจริงในฎีกานี้จะเห็นได้ว่า เมื่อจำเลยที่ ๑ ขาดนัดยื่นคำให้การ โจทก์ก็ยังดำเนินคดีกับจำเลยที่ ๑ ต่อไป เพราะฉะนั้นจำเลยที่ ๑ ก็เป็นคู่ความอยู่ในคดีนั้นจำเลยที่ ๒ จะเรียกจำเลยที่ ๑ เข้ามาเป็นคู่ความร่วมในฐานะผู้ร้องสอดก็ไม่ได้เพราะเป็นคู่ความในคดีนั้นอยู่แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๗๕/๒๕๐๖ จำเลยที่ถูกถอนฟ้องไปแล้วก็ยังถูกเรียกเข้ามาในคดีได้อีกถ้ามีเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๑ (๓)

ข้อสังเกต เมื่อศาลสั่งจำหน่ายคดีจำเลยคนหนึ่งคนใดไป หรือว่าจำหน่ายคดีของโจทก์คนหนึ่งคนใดไป ก็ต้องถือว่าโจทก์หรือจำเลยคนที่ศาลสั่งจำหน่ายคดีนั้น

ไม่ได้เป็นบุคคลในคดีนั้นอีกต่อไป ถ้าหากว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่จะเรียกเข้ามาหรือร้องเข้ามาได้ตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ บุคคลนั้นก็อาจจะร้องเข้ามา หรือถูกเรียกเข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอดได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๗๐๘/๒๕๔๔ ป.วิ.พ. มาตรา ๕๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่าบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด ตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวเป็นที่ชัดเจนว่าเฉพาะแต่บุคคลภายนอกที่มีใช่คู่ความเท่านั้นที่จะเข้ามาในคดีด้วยการร้องสอด แต่จำเลยที่ ๓ เป็นคู่ความในคดีอยู่แล้ว แม้จำเลยที่ ๓ อ้างว่าเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๑ ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา ละเลยไม่ต่อสู้คดีกับโจทก์ จำเลยที่ ๓ ต้องการเข้าเป็นคู่ความฝ่ายที่สามเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนในบริษัทจำเลยที่ ๑ ก็ตาม จำเลยที่ ๓ ก็ไม่ใช่บุคคลภายนอกไม่อาจร้องสอดเข้ามาในคดีตามมาตรา ๕๗ วรรคหนึ่ง (๑) ได้

(มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๖๓๑/๒๕๔๕ วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

๓. การร้องสอดนั้นเป็นการร้องเข้ามาเป็นคู่ความในคดี ต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติในมาตรา ๕๕ และ ๕๖ กล่าวคือจะต้องมีส่วนได้เสียในคดีโดยอาจเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ หรือมีเหตุที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๕ และต้องไม่เป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๖

๔. การร้องสอดเข้ามาในคดีนั้นต้องทำเป็นคำร้องแสดงเหตุผลที่จะขอเข้ามาในคดีว่ามีเหตุผลและความจำเป็นอย่างไร และเข้ามาโดยอาศัยสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ ในส่วนใด คำร้องของบุคคลภายนอกที่ร้องเข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอดในคดีนั้นถือว่าเป็นคำฟ้อง ซึ่งเป็นคำคู่ความตามที่บัญญัติไว้ในบทวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาที่ ๑ (๕) ถ้าศาลไม่รับคำร้องสอดของบุคคลภายนอกก็ถือว่าเป็นกรณีที่ศาลสั่งไม่รับคำคู่ความตามมาตรา ๑๘

แต่ในกรณีที่คู่ความยื่นคำร้องขอให้เรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดี คำร้องของคู่ความนั้นไม่มีสถานะเป็นคำคู่ความ เป็นคำร้องที่ยื่นระหว่างการพิจารณาคดีทั่ว ๆ ไปเท่านั้น ไม่ว่าจะสั่งอนุญาตให้เรียกเข้ามาหรือสั่งให้ยกคำร้องก็ตาม ไม่ถือว่าเป็นคำสั่งไม่รับคำคู่ความ แต่เป็นการสั่งคำร้องในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลเป็นการทั่วไปเท่านั้น ก็ถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ซึ่งผลทางกฎหมายหรือสถานะคำร้องทั้งสองประเภทนั้นทำให้เกิดผลในการดำเนินคดีแตกต่างกัน ถ้าบุคคลภายนอกร้องเข้ามานั้น คำร้องนั้นเป็นคำฟ้อง ถ้าศาลสั่งรับก็ถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาถ้าสั่งไม่รับก็เป็นคำสั่ง

ไม่รับคำคู่ความ ถ้าเป็นคำร้องของคู่ความในคดีเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาไม่ว่าศาลจะสั่งอย่างใดก็ถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาทั้งสิ้น

๕. คำร้องสอดในกรณีที่บุคคลภายนอกร้องสอดเข้ามาในคดีถือว่าเป็นคำฟ้อง เมื่อเป็นคำฟ้องแล้วคำร้องสอดนั้นต้องอยู่ในบังคับของบทบัญญัติในเรื่องการฟ้องคดี ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาชี้ ฟ้องซ้ำหรือฟ้องซ้อน และจะต้องเป็นคำฟ้อง ที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๒ ก็ต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับคือเหตุผลที่อ้างเข้ามาในฐานะที่ร้องเข้ามานั้นเอง

๖. การร้องสอดเข้ามาในคดีตามมาตรา ๕๗ ไม่ว่าจะกรณีจะเข้ามาในอนุมาตราใดก็ตามการที่ศาลจะอนุญาตหรือไม่นั้นจะมีขั้นตอนอยู่สองขั้นตอน คือ

ศาลจะต้องพิจารณาว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่จะขอเข้ามาหรือเรียกเข้ามาได้หรือไม่ และเมื่อเข้าหลักเกณฑ์แล้วศาลก็มีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจให้เข้ามาหรือไม่ก็ได้ ไม่ใช่บทบังคับว่าถ้าเข้าหลักเกณฑ์ตามอนุมาตราหนึ่งอนุมาตราใดในมาตรา ๕๗ แล้ว ศาลจะต้องอนุญาตให้เข้ามาเสมอไป แต่ถ้าหากว่าไม่เข้าหลักเกณฑ์แล้วก็ต้องยกคำร้องไป แต่ถ้าเข้าหลักเกณฑ์แล้วถึงจะมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่าสมควรที่จะอนุญาตหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาขั้นตอนนี้เป็นการพิจารณาในหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดเรียกว่าเป็นการพิจารณาในข้อกฎหมาย การพิจารณาในขั้นตอนที่สองนั้นเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจว่าถ้าให้เข้ามาแล้วจะเกิดประโยชน์ดีกว่าการที่จะไม่ให้เข้ามาหรือไม่อย่างไร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๐๘/๒๕๐๔ เจ้าของร่วมในนาที่จำเลยทำขอมโอนให้โจทก์จะร้องสอดเข้ามาในคดีเพื่อใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาในอายุความอุทธรณ์เพื่อทำลายสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์จำเลยมิได้ เพราะเหตุที่ผู้ร้องสอดยกขึ้นอุทธรณ์เป็นการตั้งประเด็นใหม่ไม่ใช่ข้อที่ยกเข้ามาแล้วในศาลชั้นต้น จึงขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๓๔๔/๒๕๔๑ โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยทั้งสองชดใช้เงินค่าเสียหายแก่โจทก์ ระหว่างพิจารณาผู้ร้องสอดยื่นคำร้องว่า จำเลยทั้งสองปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์และผู้ร้องสอดเป็นการละเมิดต่อผู้ร้องสอดผู้ร้องสอดเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนโดยตรงจากจำเลยทั้งสอง แต่โจทก์ก็นำสิทธิของผู้ร้องสอดมาฟ้องต่อศาลโดยมิได้รับความยินยอมจากผู้ร้องสอด ขอให้บังคับจำเลยทั้งสองชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ร้องสอด โดยข้ออ้างของผู้ร้องสอดนี้มีสภาพแห่งข้อหาเช่นเดียวกับคำฟ้องของโจทก์ ดังนี้ จึงเป็นการที่ผู้ร้องสอดอ้างว่าการกระทำ

ของจำเลยทั้งสองและโจทก์เป็นการโต้แย้งสิทธิของผู้ร้องสอด ถือได้ว่าเป็นกรณีจำเป็น เพื่อยังให้ได้รับความคุ้มครอง คู่ครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) ผู้ร้องสอดจึงชอบที่จะร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีนี้ได้ แต่เนื่องจากผู้ร้องสอดเพิ่งมายื่นคำร้องสอดหลังจากวันที่โจทก์ยื่นคำฟ้องเกือบ ๒ ปี และโจทก์ได้สืบพยานเสร็จแล้วซึ่งหากอนุญาตจะให้ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีก็จะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีช้าและยุ่งยากขึ้นไปอีก และสิทธิของผู้ร้องสอดมีอยู่อย่างไร ผู้ร้องสอดก็มีสิทธิที่จะฟ้องร้องเป็นอีกคดีต่างหากได้อยู่แล้ว จึงสมควรไม่อนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดี

ตามฎีกานี้ก็พอจะเห็นแนวการใช้ดุลพินิจในเรื่องของการร้องสอดอยู่สองประการก็คือ จะต้องพิจารณาว่าถ้าอนุญาตให้เข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอดแล้วจะทำให้คู่ความเดิมหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณายุ่งยากไปโดยใช่เหตุหรือไม่อย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งก็ต้องพิจารณาว่าถ้าไม่อนุญาตแล้ว จะทำให้สิทธิของผู้ที่ร้องเข้ามาหรือผู้ที่ขอเรียกให้บุคคลภายนอกเข้ามานั้นเสียไปหรือไม่ โดยจะต้องพิจารณาทั้งสองด้านประกอบกัน

๗. การร้องสอดเข้ามาในคดีนั้นมิใช่มีเฉพาะแต่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ เท่านั้น เมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่บัญญัติให้ร้องสอดเข้ามาในคดีได้ก็ต้องพิจารณาสहितตามบทกฎหมายอื่นนั้นว่าจะเข้ามาตามเงื่อนไขของกฎหมายที่บัญญัติไว้นั้นได้อย่างไรหรือไม่ ซึ่งต้องไปพิจารณาคตามหลักเกณฑ์ของบทกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษนั้น มิใช่พิจารณาตามหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ บทบัญญัติของกฎหมายที่ให้ร้องสอดเป็นพิเศษเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องการร้องสอดขอรับส่วนแบ่งมรดกตามมาตรา ๑๗๔๕ ซึ่งถือว่าเป็นการร้องสอดเข้ามาในคดีเหมือนกัน แต่ไม่ใช่ตามหลักเกณฑ์ของมาตรา ๕๗ ซึ่งก็ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติพิเศษนั้น หรือตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๗ วรรคสอง บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องหน่วยงานของรัฐ ถ้าหน่วยงานของรัฐเห็นว่าเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบ หรือร่วมรับผิดชอบ หรือในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเจ้าหน้าที่ ถ้าเจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบ หรือร่วมรับผิดชอบ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวมีสิทธิขอให้ศาลที่พิจารณาคดีนั้น เรียกเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐเข้ามาเป็นคู่ความในคดีนี้ ก็ต้องไปพิจารณาคตามบทกฎหมายพิเศษนั้นเป็นเรื่องการร้องสอดตามบทกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษนอกเหนือจากหลักเกณฑ์ที่จะเข้ามาในคดีในฐานะเป็นผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗

๘. การร้องสอดเป็นเรื่องบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคู่ความในคดีจึงต้องเป็นบุคคลที่สามารถที่จะเป็นคู่ความในคดีนั้นได้ไม่ต้องห้ามตามบทกฎหมายอื่น อย่างเช่น เขาในลักษณะเป็นคดีอุทลุมก็ร้องสอดเข้ามาไม่ได้ สมมติว่า โจทก์ฟ้องจำเลย ต่อมา นาย ก. ซึ่งเป็นบุตรของจำเลยมีส่วนได้เสียในผลของคดีที่โจทก์ฟ้องก็จะร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมไม่ได้ เพราะว่าจะอยู่ในฐานะเป็นคดีอุทลุม

หลักเกณฑ์การร้องสอดเข้ามาในคดีตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๑) นั้นเข้ามาได้ ๒ ระยะ หรือสองกรณีด้วยกันก็คือ

ก. ร้องสอดระหว่างที่คดีอยู่ในระหว่างพิจารณา ถ้าผู้มีส่วนได้เสียในคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณานั้นมีเหตุที่จะต้องขอรับรอง กลุ่มครอง หรือบังคับตามสิทธิที่ตนมีอยู่โดยเอกเทศมิได้อาศัยสิทธิของคู่ความเดิมที่มีอยู่ ผู้นั้นก็ร้องสอดเข้ามาโดยสิทธิของตนเองได้ ซึ่งอาจจะเป็นการโต้แย้งสิทธิกับคู่ความเดิมทุกฝ่ายหรือเฉพาะฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ได้ การร้องสอดเข้ามาตามมาตรา - ๕๗ (๑) เป็นสิทธิเอกเทศของผู้ร้องสอดที่เข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม ไม่เกี่ยวข้องกับคู่ความเดิม แต่เมื่อเข้ามาแล้วจะเกิดผลในคดีอย่างไรนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง อาจจะไม่สมประโยชน์กับคู่ความเดิมหรือจะสมประโยชน์กับคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ได้ ไม่เป็นการผูกพันคู่ความเดิม

การที่จะร้องสอดเข้ามาในระหว่างคดีเพราะมีข้อโต้แย้งสิทธินั้นจะต้องเป็นกรณีที่ข้อพิพาทของคู่ความเดิมนั้นไปโต้แย้งสิทธิของบุคคลหนึ่งบุคคลใด บุคคลนั้นก็ร้องสอดเข้ามาในคดีตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ (๑) ตอนแรกได้ ถ้าหากว่าเฉพาะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโต้แย้งอย่างนี้เข้ามาไม่ได้ ต้องเป็นเรื่องข้อพิพาทของคู่ความเดิมนั้นไปกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอก

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๖๔/๒๕๐๓ (ประชุมใหญ่) ผู้เสียหายในคดีอาญาฐานยักยอกทรัพย์และขอให้ไช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีอาญามีสิทธิร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สามในคดีแพ่ง ซึ่งบุคคลอื่นฟ้องจำเลยโดยสมคบกันโดยทุจริต เพื่อโอนทรัพย์สินของจำเลยให้พ้นจากการบังคับคดีเป็นเหตุให้ผู้เสียหายเสียเปรียบ และสิทธิที่จะร้องสอดในกรณีเช่นนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นหนี้แน่นอน เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) มิได้กำหนดห้ามไว้

เมื่อเจ้าหน้าที่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้แล้ว การที่ลูกหนี้ไปทำนิติกรรมโอนทรัพย์สินเป็นการฉ้อฉลเพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่ได้รับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ฟ้องกันเป็นการฉ้อฉลนั้น เจ้าหน้าที่ที่เสียหายก็ร้องสอดเข้ามาในคดีได้ เพราะถือว่าข้อพิพาทที่ฟ้องร้อง

กันนั้นไปทำให้สิทธิในการที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้นั้นเสียไปหมดไป ก็เป็นการโต้แย้งสิทธิอย่างหนึ่งเหมือนกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๕/๒๕๐๘ การที่ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) และ (๒) นั้นมิได้หมายความว่า ศาลจะอนุญาตให้เป็นคู่ความได้ทุกกรณี ศาลย่อมมีอำนาจพิจารณาว่ามีเหตุตามสมควรเพียงไร

ข้อสังเกต การพิจารณาเรื่องร้องสอดนั้นมีสองชั้นตอนตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว คือเข้าหลักเกณฑ์ที่จะร้องขอหรือเข้าหลักเกณฑ์ที่จะถูกเรียกเข้ามาในฐานะผู้ร้องสอดหรือไม่ ถ้าไม่เข้าก็ยกคำร้องไปแต่ถึงแม้เข้าหลักเกณฑ์ที่จะร้องสอดเข้ามาได้หรือเข้าหลักเกณฑ์ที่จะถูกเรียกเข้ามาได้ ก็อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะเรียกเข้ามา หรือให้เข้ามาในฐานะผู้ร้องสอดหรือไม่อีกชั้นหนึ่ง

การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สามหรือร้องสอดเข้ามาในขณะที่คดีค้างพิจารณานั้นซึ่งถือว่าเป็นคำฟ้อง เมื่อเป็นคำฟ้องก็ต้องดูว่าเป็นคำฟ้องที่มีทุนทรัพย์หรือไม่มีทุนทรัพย์ ถ้าคำร้องสอดนั้นเป็นคำขอที่มีทุนทรัพย์ ผู้ร้องสอดต้องเสียค่าขึ้นศาล เหมือนกับการยื่นฟ้อง แต่ถ้าหากร้องสอดเข้ามาในฐานะที่เข้ามาต่อสู้คดีถึงแม้จะถือว่าเป็นคำฟ้องก็เป็นคำฟ้องที่ไม่มีทุนทรัพย์อย่างอื่นก็ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

ตัวอย่าง โจทก์ฟ้องว่าโจทก์เป็นเจ้าของที่ดินพิพาท จำเลยบุกรุกเข้ามา ขอให้ขับไล่ออกไป จำเลยต่อสู้ว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลยไม่ใช่ของโจทก์ ขอให้ยกฟ้อง ผู้ร้องยื่นคำร้องว่าที่ดินพิพาทไม่ใช่ของโจทก์หรือจำเลย ทั้งจำเลยและโจทก์อาศัยผู้ร้องอยู่ ขอให้ขับไล่ทั้งโจทก์และจำเลย และขอให้ศาลพิพากษาว่าที่ดินพิพาทเป็นของผู้ร้อง ในกรณีอย่างนี้ผู้ร้องสอดก็ต้องเสียค่าขึ้นศาลเพราะเป็นคำร้องสอดในฐานะเป็นคำฟ้อง ซึ่งมีคำขอในลักษณะที่มีทุนทรัพย์ แต่ถ้าหากไม่มีคำขอในลักษณะที่มีทุนทรัพย์ก็ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล เหมือนกับการร้องขอเข้ามาในฐานะเป็นจำเลยแต่ต้องเสียค่าคำร้อง แต่ว่าคำร้องที่ยื่นเข้ามาผลทางกฎหมายก็ถือว่าเป็นสภาพเป็นคำฟ้องเหมือนกัน เพียงแต่ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลเท่านั้นถ้าไม่มีการขอบังคับตามคำร้องที่ยื่นเข้ามานั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๕๘๔-๗๕๘๒/๒๕๔๐ แม้ผู้ร้องจะมีสิทธิร้องสอดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) แต่ถ้าศาลรับคำร้องอนุญาตให้ผู้ร้องร้องสอดได้ ก็ต้องให้โจทก์จำเลยทั้งสามยื่นคำให้แก่ขอกกล่าวหาด้วย ซึ่งคดีนี้ผู้ร้อง

ยื่นคำร้องสอดภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นสั่งรวมพิจารณาคดีทั้ง ๘ ส่วนวนเข้าด้วยกันแล้ว และสั่งว่าข้อต่อสู้ของจำเลยที่ ๒ ที่ว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุม โจทก์ไม่ได้บอกกล่าวขอแบ่งแยกที่ดินและคดีโจทก์ขาดอายุความ ศาลสามารถวินิจฉัยได้โดยไม่ต้องสืบพยานและให้สืบพยานจำเลยที่ ๑ ฉะนั้น หากอนุญาตให้ผู้ร้องเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดโดยเป็นคู่ความฝ่ายที่ ๓ ก็อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากสับสนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนี้ได้ อีกประการหนึ่งหากผู้ร้องสอดมีสิทธิดังที่กล่าวอ้างในคำร้องสอดก็อาจยกสิทธินั้นยื่นยันหรือดำเนินคดีกับโจทก์และจำเลยทั้งสามเป็นคดีต่างหากได้ กรณียังไม่มีเหตุสมควรที่จะอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่ ๓ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑)

ข้อสังเกต ถึงแม้จะเข้าหลักเกณฑ์ที่จะเป็นผู้ร้องสอดได้ศาลก็ต้องพิจารณาว่าการเข้ามานั้นจะทำให้กระบวนการพิจารณาของคู่ความเดิมเกิดข้อขัดข้องขึ้นหรือไม่ ถ้ามีเหตุขัดข้องก็ไม่อยู่ในวัตถุประสงค์ของการเข้ามาที่จะทำคดีที่เกี่ยวข้องนั้นเสร็จไปโดยเร็ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๔๐/๒๕๔๖ โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกจากที่ดินและบ้านพิพาทว่า จำเลยขายฝากที่ดินพร้อมบ้านพิพาทแก่โจทก์และพันกำหนดไถ่ถอนแล้ว ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องเป็นสามีของจำเลย จำเลยขายฝากที่ดินและบ้านพิพาทซึ่งเป็นสินสมรสโดยมิได้รับความยินยอมจากผู้ร้องขอให้เพิกถอนสัญญาขายฝาก ดังนี้ แม้ศาลพิพากษาให้ขับไล่จำเลยและบริวารก็ไม่กระทบสิทธิของผู้ร้องในฐานะคู่สมรสที่ยังคงมีอยู่ในกรณีการขายฝากของโจทก์จำเลยตามที่ผู้ร้องอ้าง สิทธิของผู้ร้องสอดจะมีอยู่เพียงใด ก็คงมีอยู่เพียงนั้น คำร้องสอดของผู้ร้องจึงไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑)

ข้อสังเกต ข้อเท็จจริงในคดีนี้ เมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแล้ว ข้อพิพาทที่ฟ้องขับไล่ไม่ใช่ข้อพิพาทเรื่องนิติกรรม คำร้องสอดอ้างเรื่องนิติกรรม ข้อพิพาทในคดีจึงเป็นคนละเรื่องกับข้ออ้างในคำร้องสอด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๘๗/๒๕๔๗ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ตั้งผู้ร้องเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ ผู้คัดค้านที่ ๑ ยื่นคำคัดค้านขอให้ตั้งผู้คัดค้านที่ ๑ เป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ ผู้คัดค้านที่ ๒ ยื่นคำคัดค้านผู้คัดค้านที่ ๑ ขอให้ตั้งผู้คัดค้านที่ ๒ เป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ แม้ตามคำร้องของผู้คัดค้านที่ ๒ จะใช้ข้อความว่า ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมโดยได้รับความ

ยินยอมของโจทก์ (ผู้ร้อง) นั้น ก็เป็นกรณีที่ถูกคัดค้านที่ ๒ ร้องสอดโดยใช้สิทธิของตนเองเพื่อโต้แย้งกับผู้คัดค้านที่ ๑ ซึ่งเป็นการร้องขอเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คู่คุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) มิใช่มาตรา ๕๗ (๒) จึงสามารถใช้สิทธิเหมือนว่าตนได้ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ตามมาตรา ๕๘ แม้อต่อมาผู้ร้องและผู้คัดค้านที่ ๑ จะได้ยื่นคำร้องขอถอนคำร้องและคำคัดค้านและศาลได้สั่งจำหน่ายคดีของผู้ร้องและผู้คัดค้านที่ ๑ จากสารบบความก็ยังมีผลเฉพาะคดีของผู้ร้องและผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่มีคำร้องและคำคัดค้านเดิมตามลำดับที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปเท่านั้น ห้ามมิผลทำให้คำร้องของผู้คัดค้านที่ ๒ ตกไปด้วยไม่

ข้อสังเกต ตามข้อเท็จจริงในคดีนี้เป็นเรื่องการร้องสอดตามหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ (๑) หรือที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ (๒) และชี้ให้เห็นว่าการร้องคัดค้านเข้ามาในคดีถึงแม้ว่าจะไม่ใช่คำร้องสอดก็ตาม การร้องคัดค้านเข้ามาในคดีเป็นฝ่ายที่ ๓ ก็อยู่ในฐานะเป็นลักษณะของการร้องสอดตามมาตรา ๕๗ นี้เหมือนกัน ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ยังไม่มีปัญหาในทางกฎหมายเกิดขึ้นก็คือว่า เมื่อมีการร้องสอดเข้ามาในคดีแล้วถ้าคู่ความเดิมจะถอนฟ้องก็ไม่ทำให้สิทธิของผู้ร้องสอดตกไป ถ้าหากว่าสิทธิของผู้ร้องสอดยังถูกโต้แย้งอยู่ก็ต้องดำเนินคดีของผู้ร้องสอดต่อไป

คำพิพากษาศฎีกาที่ ๑๔๔๓/๒๕๔๘ ผู้ร้องสอดยื่นคำร้องสอดโดยอ้างว่า การที่โจทก์ฟ้องคดีนี้และคู่ความขอให้ศาลไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความต่อกัน หากศาลมีคำพิพากษาตามยอมจะเป็นผลเสียหายแก่ผู้ร้องสอด จึงเป็นกรณีจำเป็นเพื่อให้ได้รับความรับรอง คู่คุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของผู้ร้องสอดที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) เป็นการร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่ ๓ ผู้ร้องสอดอยู่ในฐานะเป็นโจทก์ ส่วนโจทก์เดิมและจำเลยอยู่ในฐานะเป็นจำเลย เมื่อคำร้องสอดดังกล่าวมีลักษณะเป็นคำฟ้องตามมาตรา ๑ (๓) จึงต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้นตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง แต่คำร้องสอดของผู้ร้องสอดไม่มีคำขอบังคับโดยชัดแจ้ง จึงเป็นคำร้องสอดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ข้อสังเกต สิทธิการร้องสอดมีครบถ้วนถูกต้องแต่เมื่อคำร้องสอดเป็นคำฟ้องจึงต้องครบถ้วนตามลักษณะของคำฟ้องตามมาตรา ๑๗๒ ก็คือมีคำขอบังคับ เมื่อ

คำร้องสอดตามฎีกานี้ไม่มีคำขอบังคับโดยชัดแจ้งศาลก็อาจจะไม่ดำเนินการให้ได้ ก็เป็นคำฟ้องที่ไม่ชอบเหมือนกัน แต่ต้องเข้าใจว่าคำฟ้องที่ไม่ชอบกับคำฟ้องที่เคลือบคลุมนั้นไม่อยู่ในความหมายเดียวกัน คำฟ้องที่ไม่ชอบนั้นศาลชอบที่จะไม่รับพิจารณาได้ แต่คำฟ้องเคลือบคลุมนั้นเป็นเรื่องที่ว่าผู้ที่ถูกฟ้องจะต่อสู้ว่าเคลือบคลุมหรือไม่จึงจะเป็นประเด็นให้ศาลพิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๒๓/๒๕๒๘ ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม เพื่อต่อสู้คดีกับโจทก์ เป็นการเข้ามาในฐานะจำเลย ย่อมไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๑๘๕/๒๕๒๔ ภาระจำยอมเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายก่อตั้งขึ้นสำหรับเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ และผู้ที่จะต้องรับภาระจำยอมคือเจ้าของทรัพย์ ผู้ร้องสอดเป็นเพียงผู้เช่าไม่มีสิทธิจะกล่าวอ้างว่าที่พิพาทไม่ตกอยู่ในภาระจำยอมเพื่อประโยชน์แก่ที่ดินโจทก์ หากโรงเรือนที่ผู้ร้องอาศัยอยู่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของโจทก์ ผู้ร้องสอดชอบที่จะไปว่ากล่าวแก่โจทก์เป็นคดีอื่น

ข้อสังเกต ข้อพิพาทในคดีนี้เป็นเรื่องภาระจำยอม เมื่อผู้ร้องไม่มีสิทธิเกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์แล้วก็ถือว่าข้อพิพาทในคดีนี้เป็นกรณีโต้แย้งสิทธิของผู้ร้องไม่ได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ดินโจทก์คนเดียวโต้แย้งสิทธิผู้ร้อง หรือจำเลยคนเดียวโต้แย้งสิทธิผู้ร้องในกรณีอย่างนี้ก็เป็นเรื่องที่ผู้ร้องจะต้องไปดำเนินคดีเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก ต้องเข้าใจในจุดนี้เป็นสำคัญว่า เหตุที่กฎหมายให้เข้ามาเป็นผู้ร้องสอดนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่ว่าข้อพิพาทเดิมในคดีนั้นเป็นการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลภายนอก หรือบุคคลภายนอกจำเป็นจะต้องเข้ามาคุ้มครองตามข้อพิพาทที่มีอยู่ในคดีเดิมนั้น ต้องเป็นข้อพิพาทในคดีเดิม แต่ถ้าหากว่าเปลี่ยนเป็นว่าพิพาทกับคนใดคนหนึ่งในคดีเดิมนั้นเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๑) นี้ไม่ได้ แต่อาจจะเข้ามาในฐานะเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในเรื่องอื่นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๗๗/๒๕๒๕ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยนำเจ้าพนักงานไปรังวัดที่ดินรุกล้ำเข้าไปในที่ดินโจทก์ และในการทำแผนที่พิพาท โจทก์นำชี้ที่ดินแปลงอื่นนอกเขตที่พิพาทว่าเป็นของโจทก์นั้นด้วย ถือไม่ได้ว่าเจ้าของที่ดินอื่นนอกเขตที่พิพาทมีส่วนเกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาทด้วยกันระหว่างโจทก์กับจำเลย เจ้าของที่ดินแปลงอื่นนอกเขตที่พิพาทจึงไม่มีสิทธิที่จะร้องสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าในฐานะเป็นจำเลยร่วมหรือคู่ความฝ่ายที่สาม

ข้อสังเกต การที่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำชี้ลำเข้าไปในที่ดินของผู้ร้องนั้นเป็นเรื่องที่คู่ความฝ่ายที่นำชี้ลำเข้าไปในที่ดินของผู้ร้องนั้นโต้แย้งสิทธิของผู้ร้อง ไม่ใช่คู่ความที่พิพาทในคดีเดิมโต้แย้งสิทธิของผู้ร้อง ไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดได้ การที่จะร้องสอดได้จะต้องเป็นกรณีข้อพิพาทในคดีเดิมหรือคู่ความในคดีเดิมนั้นทั้งสองฝ่ายโต้แย้งสิทธิของบุคคลภายนอก ถึงจะร้องสอดเข้ามาในคดีได้ ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ถ้าเปลี่ยนไปเป็นว่าทั้งโจทก์และจำเลยต่างนำชี้ที่พิพาทเข้าไปในที่ของผู้ร้องด้วยกันทั้งสองคน ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินที่ถูกโจทก์จำเลยชี้ว่าเป็นที่พิพาทนั้นก็ร้องสอดเข้ามาในคดีได้

วิชา วาความและการถามพยาน

อาจารย์ผู้สอน อาจารย์มณี เทพภักดิ์

ทนายความ

ผู้เรียบเรียง อาจารย์สุภัทร สุทธิมนัส

วันจันทร์ที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐

การบรรยายครั้งที่ ๑



อาจารย์ได้รับมอบหมายให้บรรยายวิชาว่าความร่วมกับอาจารย์มารุตในภาคปกติ โดยอาจารย์มารุตบรรยายเกี่ยวกับการว่าความในทางคดีอาญาเป็นหลัก ส่วนอาจารย์บรรยายเกี่ยวกับการว่าความในทางแพ่ง ทั้งอาจารย์มารุตและอาจารย์อยู่ในตรงนี้ตั้งแต่เนติบัณฑิตยสภา ยังอยู่ที่สนามหลวง บรรยายติดต่อกันมาก็ ๓๐ ปีแล้ว เราต้องเข้าใจว่าวิชาว่าความนี้ไม่มีตำรา ดังนั้นในการที่จะนำบรรยายตรงนี้อาจารย์ขอนำประสบการณ์มาให้ให้นักศึกษาทราบว่า เราปฏิบัติกันอย่างไร เราจะทำกันอย่างไรในการที่เราจะปฏิบัติในการว่าความ การว่าความ จะขอบรรยายเฉพาะในด้านของทนายความ อัยการ และศาลว่าเขาว่าความกันอย่างไร เราต้องถือว่าศาลที่ว่าความ ถ้าศาลว่าความไม่ได้ เช่น ท่านไม่รู้คำถามที่ทนายโจทก์ถามหรือ พนักงานอัยการถามหรือทนายจำเลยถามเป็นคำถามนำหรือไม่ เป็นคำถามดึงหรือไม่ อะไรต่ออะไร ท่านก็งงซึ่งขาดลงมาไม่ได้ สิ่งมาไม่ได้ บอกไม่ได้ ห้ามถามไม่ได้ อะไรเป็นต้น เพราะฉะนั้นนอกจากศาลต้องเป็นคนกลางแล้ว ยังต้องรู้ในวิชาว่าความเป็นอย่างดีด้วยว่า เขาทำกันอย่างไร ประสบการณ์ของอาจารย์ที่จะนำมาให้ท่านทราบนั้น อาจารย์กับอาจารย์มารุตรับราชการกันมาบ้าง แล้วก็ออกมาประกอบอาชีพวิชาว่าความตลอด อาจารย์เคยเป็นเสมียนศาลฎีกาตั้งแต่เงินเดือน ๑๘ บาท ในระหว่างที่เป็นเสมียนอยู่ที่ศาลฎีกานั้นมีคดีอาชญากรรมสงคราม จอมพล ป. กับพวกเป็นจำเลยในคดีอาญา กฎหมายบังคับให้พิจารณาคดีนี้ในศาลฎีกา เพราะฉะนั้นเหมือนกับศาลฎีกาเป็นศาลชั้นต้นและพิจารณาเรื่องนี้ศาลเดียวจบ เพราะฉะนั้นจำเลย โจทก์ พยานต้องไปว่าความกันในศาลฎีกา อาจารย์ได้พบได้เห็นในสิ่งเหล่านี้มาโดยตลอดชีวิต อาจารย์จึงเรียนนักศึกษาได้ว่าในขณะนั้นผู้พิพากษาในศาลฎีกาไม่มีนาย ที่ว่าไม่มีนายนั้นนักศึกษาอาจจะนึกว่ามีแต่ผู้พิพากษาเป็นผู้หญิงทั้งนั้น แต่ไม่ใช่ ความจริงผู้พิพากษาศาลฎีกาสมัยนั้นมีแต่เจ้าพระยา พระยา พระ คุณหลวง หลวง หลังจากนั้นอาจารย์สอบได้สัญญาบัตรก็ออกไปรับราชการตามหัวเมือง แล้วลาออกมาประกอบอาชีพตรงนี้ อยู่ตรงนี้เกือบ ๕๐ ปี เพิ่งหยุดมา ๑๐ กว่าปี ปัจจุบันนี้ไม่ได้ทำ เพราะ

จะนั้นประสบการณ์ในการที่อาจารย์พบผู้พิพากษา พบตัวพยาน พบตำรวจที่จะมาดำเนินคดี พบพนักงานอัยการหรือพบศาลแต่ละคนไม่เหมือนกัน ศาลแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน ในสมัยก่อนเรารู้ว่าความศาลไม่ได้บันทึกเทปอย่างในปัจจุบัน สมัยนั้นผู้พิพากษาก็ต้องนั่งจดว่าคำพยานเบิกความว่าอย่างไร โจทก์ถามว่าอย่างไร ท่านก็เอาไปจด ละเอียดดี แต่บางท่านนั่งฟัง ๘ ประโยคแล้วอมเอาแต่ข้อความจดลงไป บางคนจดเร็ว คนถามถามไม่ทัน บางคนจดช้าจนกระทั่งเราลืมคำถามที่สอง นี่เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในวงการสมัยก่อน เดียวนี้สะดวก ที่สะดวกยิ่งไปกว่านั้นนอกจากไม่ต้องบันทึกแล้ว เดียวนี้ท่านสามารถทำคำให้การแบบที่ศาลรัฐธรรมนูญทำอยู่ในปัจจุบันคือให้ตัวความที่จะเบิกความทำคำให้การส่งไปให้ตรวจก่อนแล้วพยานเซ็น แล้วอีกฝ่ายเตรียมคำถามมาถาม หลวงประสาท สุกนิตย์ กับอาจารย์ประมุล สุวรรณศรี ท่านเป็นรองประธานศาลฎีกา ท่านบอกว่าถ้าท่านเป็นศาล ท่านสามารถที่จะจดบันทึกคำคู่ความได้มากเท่าไร จดละเอียด จดได้ถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด ท่านก็สามารถที่จะพิจารณาคดีได้ถูกต้องเป็นธรรมที่สุดด้วยการว่าความนี้ใครบ้างที่ทำหน้าที่ว่าความ บางตำราเห็นว่ามีการ มีอัยการ มีศาล มีบังคับคดีและราชทัณฑ์เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมของการว่าความ ไม่มีทนายความติดเข้าไปอยู่ด้วย เพราะเขาเห็นว่าทนายความไม่ได้เป็นข้าราชการ แต่ความจริงขาดทนายความไม่ได้ ที่ว่าขาดทนายไม่ได้นั้น เพราะมีกฎหมายรองรับ กล่าวคือ ทนายความแม่ไม่ได้เป็นข้าราชการ แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม เพราะว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองสิทธิของบุคคลเมื่อมีคดีไว้ เช่น ในกรณีจำเลยไม่มีทนายศาลจะตั้งทนายให้ และได้บัญญัติถึงทนายไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓/๑, ๑๖๕, ๑๗๓ แม่คดียุติธรรมจะพิจารณาเป็นคดีลับไม่เปิดเผยตามมาตรา ๑๗๔ ทนายความก็อยู่ในห้องพิจารณาได้ เพราะฉะนั้นทนายจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม รัฐธรรมนูญฉบับที่ถูกเลิกไปปี ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๕, ๒๔๑, ๒๔๒ ให้สิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยปรึกษาทนายเป็นการเฉพาะตัว ในกรณีขอแรงทนายความให้จำเลย ทางราชการก็ยังคงออกค่าใช้จ่ายให้ด้วย นี่เป็นกฎหมายรองรับเอาไว้ นอกจากนั้นยังมีท่านอาจารย์ผู้ใหญ่วินิจฉัยในเรื่องนี้เอาไว้ เช่น ท่านศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ เคยอธิบายไว้ในหนังสือหลักวิชากฎหมายฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๘ หน้า ๒๘ ว่า “ทนายความแม่ไม่ใช่ข้าราชการก็มีส่วนอันเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติในราชการศาลยุติธรรมเช่นเดียวกัน เพราะเป็นสิทธิของตัวความที่จะมีทนายในการดำเนินคดี และเป็นกิจการผูกขาดของนักกฎหมายที่จะให้บริการนั้น นักกฎหมายไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ จึงต้องถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่

แต่ละฝ่ายที่จะขาดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียมิได้ รวมถึงทนายความด้วย ถ้าไม่มีทนายความดำเนินคดี ตัวความก็ไม่สามารถได้รับผลจากกิจการศาลยุติธรรมได้ครบถ้วนบริบูรณ์เท่าที่ควร ท่านศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ท่านพูดไว้ว่าเคยบรรยายไว้ในเรื่องจริยธรรมของนักกฎหมายว่า “ปัญหาที่น่าคิดปัญหาหนึ่งก็คือเหตุไฉนทนายความจึงไปช่วยแก้ต่างในคดีอาญาให้กับจำเลยซึ่งอาชญากรแท้ ๆ คำตอบก็คือแม้ว่าจำเลยจะเป็นคนร้ายก็ตาม จำเลยก็ยังเป็นบุคคลที่มีสิทธิจะได้รับความเที่ยงธรรมตามกฎหมายเหมือนบุคคลอื่น ๆ จำเลยพึงได้รับการปกป้องสิทธิที่เขามีในฐานะเป็นจำเลยในศาลในสายตาของกฎหมาย จำเลยไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะตัดสิน หน้าที่ของทนายความก็คือทำหน้าที่เป็นตัวแทนแก้ต่างให้กับจำเลยอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ต้องปฏิบัติอยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรม”

ที่ยกอาจารย์ทั้งสองท่านพร้อมด้วยคำรับรองของกฎหมาย นักศึกษาก็พิจารณาเห็นว่าทนายความจำเป็นใหม่ในกระบวนการยุติธรรม สำหรับประชาชนผู้มีอรรถคดีที่จำเป็นจะต้องได้รับการช่วยเหลือรวมทั้งศาล ถ้าไม่มีทนายศาลก็ไม่ทราบว่าจะดำเนินกระบวนการอย่างไร บางเรื่องเดินไม่ถูกเหมือนกัน อาจารย์ยังเห็นเลยไปอีกว่าอาชีพทนายความทั้งในประเทศและต่างประเทศได้รับการยอมรับ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาทนายความกับแพทย์เป็นอาชีพที่ใกล้เคียงกันเลยในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นอยู่และรายได้ นอกจากนี้ทนายความยังเป็นบันไดขั้นต้นในทางการเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าสภาผู้แทนราษฎรของไทยมีทนายความเข้าไปอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นผู้นำสองท่านในเมืองไทยเช่น นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ท่านนายกอาจารย์หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ท่านก็มีสำนักงานและประกอบอาชีพเป็นทนายความมาก่อนทั้งนั้น ในต่างประเทศ เช่น ท่านประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาท่านลินคอล์น นายคลินตัน ของประเทศอังกฤษ เช่น นายโทนี่ แบลร์ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าถ้าท่านเป็นทนายความมีความรู้ มีความสามารถ มีความประพฤติ สุจริต ยุติธรรม ได้รับการยอมรับนับถือทั่วไป ท่านมีโอกาสก้าวขึ้นสู่ที่สูงซึ่งในประเทศไทยก็มีหลายท่าน ในการเข้ามาประกอบอาชีพเหล่านี้จะกล่าวถึงทนายความ พนักงานอัยการ และศาล ส่วนการเริ่มต้นกระบวนการของคดีอาญา เช่น ดำรวจ การบังคับคดี และราชทัณฑ์ ถือว่าตำรวจก็เป็นผู้เริ่มต้นมา ส่วนราชทัณฑ์กรมบังคับคดีก็กระบวนการยุติธรรมที่จะต้องปฏิบัติคำพิพากษาของศาลให้ผู้นั้นคดีโดยยึดทรัพย์บังคับคดีเอาทรัพย์สินคืนมาให้คำพิพากษาเกิดผล คำพิพากษาในคดีอาญาจำเลยจำคุกก็จะนำไปไว้ที่ราชทัณฑ์ นี่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตามคำพิพากษาจากผลของการว่าความมา แต่จะไม่กล่าวในรายละเอียด จะกล่าวละเอียดเฉพาะสำหรับด้านทนายความ พนักงานอัยการ และศาล

ว่าทั้งสามหน่วยงานนี้ท่านจะเข้าไปอยู่ได้อย่างไร ความจริงสำหรับทางด้านพนักงานอัยการด้านศาล นักศึกษาเองรู้ดีกว่าอาจารย์เพราะเป็นเป้าหมายของท่านอยู่แล้วว่าท่านจะเข้าไปอยู่ในตำแหน่งใด แต่จะขอกล่าวสักเล็กน้อยเพื่อให้นักศึกษาได้ทราบตามสมควรในการประกอบอาชีพทนายความนั้น เมื่อจบปริญญานิติศาสตร์บัณฑิตแล้วต้องมาสมัครเป็นสมาชิกของสภาทนายความ เมื่อผ่านการอบรมแล้วก็สมัครเป็นสมาชิกสมทบเนติบัณฑิตยสภา การอบรมที่สภาทนายมีทั้งวิชาการและปฏิบัติการ ในการปฏิบัติส่วนใหญ่ให้เรียนวิธีดำเนินคดีต่าง ๆ แล้วจะส่งไปฝึก ณ สำนักกฎหมายต่าง ๆ เมื่อฝึกจนเป็นที่พอใจตามระยะเวลาที่สภาทนายกำหนดก็กลับมาที่สภาทนายความแล้วจะมีการสอบทั้งข้อเขียนและสัมภาษณ์ แล้วจึงจะออกใบอนุญาตให้ได้ หลังจากนั้นท่านจะไปเปิดสำนักงานทนายของท่านเอง หรือท่านจะไปอยู่ร่วมกับสำนักงานใหญ่ที่ไหน หรือร่วมกับใครก็เป็นเรื่องของท่าน ถ้าท่านมีเงินมาก ๆ เปิดยกป้ายเลขที่ย่อมทำได้ แต่อย่างไรก็ตามในความรู้สึกของอาจารย์จากประสบการณ์ที่ผ่านมาคิดว่าต้องว่าความไม่น้อยกว่า ๕ ปีที่ท่านจะต้องคลุกคลีอยู่ตรงนั้น ท่านจะต้องหิวกระเพาะ ท่านจะต้องหัดร่างคำร้อง คำบอกกล่าว คำฟ้อง เริ่มตั้งแต่ง่าย ๆ ขอจัดการมรดกฝ่ายเดียวจนกระทั่งจะฟ้องคดีใหญ่ ๆ กว่าจะร่างได้ไม่ใช่ของง่าย ๆ แล้วการไปว่าความในศาลจะขึ้นอย่างไร ขึ้นด้านไหน รายละเอียดมีอีกมากที่ท่านจะต้องฝึก ขอบรรยายตรงนี้ให้ท่านทราบไว้พอสังเขปเท่านี้ ส่วนด้านพนักงานอัยการท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ตรงนี้ย่อมทราบทิศทางของท่านดี เพราะจุดหมายปลายทางของท่านก็อยู่ตรงนั้นในทางปฏิบัติของพนักงานอัยการก็คือดำเนินคดีแทนรัฐ ในกรณีที่มีการทำผิดคดีอาญาและดำเนินคดีแพ่งให้แก่วิสาหกิจทั้งเป็นโจทก์และจำเลยว่าต่างแก่ต่างให้แก่ข้าราชการในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ส่งฟ้องส่งไม่ฟ้อง ตรวจร่างสัญญาให้แก่วิสาหกิจ การฝึกเป็นอัยการผู้ช่วยกว่าจะถามความได้ กว่าจะว่าความได้ ไม่ต่างกับทนายความ อาจต้องเดินกับลูกพี่และนั่งดูอยู่เป็นเวลานาน ยิ่งไปกว่านั้นพนักงานอัยการไม่รู้จักกับพยานโดยเฉพาะในคดีอาญาหรือในคดีแพ่งก็ดี ในคดีอาญาพนักงานสอบสวนเป็นคนสอบสวน พนักงานอัยการไม่รู้จักพยาน นี่เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเชื่อมต่อกันให้ได้ คดีแพ่งก็เช่นเดียวกัน พนักงานอัยการก็ไม่รู้จัก เพราะฝ่ายนิติกรของหน่วยงานนั้น ๆ เป็นผู้รวบรวมหลักฐานนำมาให้พนักงานอัยการ เวลาจะเบิกความในศาลมีแต่บันทึกคำให้การ เวลาไปศาลคนนี้เป็นพยานหรือเปล่า ไซ้หรือเปล่าไม่ทราบ นี่คือเรื่องจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างนี้ จึงเรียนว่าเป็นความลำบาก แต่อาจารย์เรียนให้ท่านทราบว่าในความรู้สึกที่เป็นจริงแล้วคนที่เหนื่อยที่สุดคือทนายความ เพราะทนายความจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม ท่านต้องหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองทั้งหมด

เมื่อคนเขามาเล่าว่านี่ทำผิดอย่างนี้ ทนายความต้องสอบข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง คดีอาญา ทนายความต้องไปดูสถานที่เกิดเหตุ เรียกจำเลยมาถาม ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ประโยชน์ เหนือที่สุดไม่เหมือนกับพนักงานอัยการ เพราะถ้าคดีแพ่งฝ่ายนิติกรของหน่วยงานนั้น ๆ รวบรวมข้อเท็จจริงมาให้พนักงานอัยการแล้วท่านก็นั่งดูว่าตรงนี้ขาดตรงนี้ไม่สมบูรณ์ ตรงนี้จะเอามาเพิ่มเติมมีไหม อะไรต่ออะไร คดีอาญาก็เช่นเดียวกันพนักงานสอบสวนสอบสวนไว้ละเอียดเรียบร้อย รวมทั้งฝ่ายนิติเวช หลักฐานทางข้อมูลทั้งหมดเสนอความเห็นส่งมาไว้ให้พนักงานอัยการตรวจดู ถ้าท่านไม่เห็นด้วยหรือท่านจะเห็นควรสอบสวนเพิ่มเติมหรือท่านจะทำอย่างไร ท่านก็เรียกพนักงานสอบสวนมาทำได้ แต่ทนายความไปเรียกจากใคร การประกอบอาชีพตราบนี้อาจารย์จึงเรียนท่านว่าเป็นงานที่หนักที่สุด ส่วนศาลนั้นอาจารย์ยังมองว่าสบายกว่าเพื่อน การเป็นผู้ตัดสินเขียนคำพิพากษาให้มีน้ำหนักมีเหตุผล จำเลยที่ถูกจำคุกไม่ปฏิเสธว่าผมควรถูกจำคุก คนที่แพ้ก็นึกว่าควรจะแพ้ท่านนั้นก็พอเพราะศาลจะต้องมีความรู้รอบอยู่แล้ว แล้วก็เอาข้อเท็จจริงซึ่งทั้งสองฝ่ายนำมาเสนอวางบนโต๊ะให้ท่านพิจารณาแล้วท่านก็พิพากษา ศาลนั้นเป็นกระบวนการยุติธรรมที่เป็นหลัก ปัจจุบันไม่ได้ขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม มีประธานศาลฎีกาเป็นประธาน การเป็นผู้พิพากษาก็ยากพอสมควร สอบได้แล้วต้องเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา ก่อน ต้องไปฝึกที่ศาลและก็อยู่กับดีวเตอร์ เมื่อได้รับโปรดเกล้าแล้วจึงจะออกไปอยู่หัวเมือง ต้องวางตัว จะไปที่ขวตรงอย่างหน่วยงานอื่น ๆ ก็ต้องระมัดระวัง ทำให้คนมองเห็นว่าการเป็นตุลาการกลายเป็นคนตระหนี่ ท่านอดีตประธานศาลฎีกา ดร.ประกอบ หุตะสิงห์ และท่านเคยเป็นองคมนตรี บัดนี้ท่านเสียชีวิตไปแล้ว ท่านพูดว่า “การรับราชการเป็นตุลาการนั้นต้องมีความพร้อมอยู่สองประการ คือ วิชาความรู้กับจิตใจที่เป็นกลางพร้อมที่จะรักษาความเที่ยงธรรมไว้ให้ได้ ไม่ว่าเหตุการณ์จะเป็นอย่างไรด้านวิชาความรู้ไม่น่าเป็นห่วง เพราะก่อนที่จะมาเป็นผู้พิพากษานั้นได้ผ่านการกลั่นกรองมาแล้วหลายขั้นตอนเมื่อเป็นผู้พิพากษาแล้วก็ยังต้องหาวิชาใส่ตัวอยู่ตลอด จึงไม่น่าห่วงใยในข้อนี้ แต่จิตใจในการที่จะเข้ารับหน้าที่ในการที่จะเป็นผู้พิพากษานั้นไม่ได้มีการฝึกอบรมมาอย่างด้านวิชาความรู้ จึงน่าจะเป็นห่วงอยู่มากในข้อนี้ การเป็นผู้พิพากษาต้องมีจิตใจหนักแน่นพร้อมที่จะรักษาตราซึ่งให้เที่ยงตรงอยู่ได้ในทุกสถานการณ์ ในชีวิตประจำวันผู้พิพากษาก็เป็นปุถุชนคนหนึ่งอาจจะรัก โลภ โกรธ หลง ได้อย่างคนทั่วไป แต่ในขณะที่ทำหน้าที่ผู้พิพากษานั้นต้องตัดรัก โลภ โกรธ หลงออก มีจิตใจที่มั่นคงไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งเป็นอันขาด บางครั้งก็ไม่ใช่ของง่าย แต่ก็จะต้องทำเพื่อรักษาความยุติธรรมให้ได้สมกับที่ประชาชนมอบความไว้วางใจให้” นักศึกษาเรียนจบ

นิติศาสตร์แล้วมาศึกษาที่เนฯ ในความรู้สึกของอาจารย์ว่าเรียนตรงนี้เรียนไปเพื่อประกอบวิชาชีพ ไม่ใช่เรียนเพื่อเอาประกาศนียบัตร แม้ประกาศนียบัตรเป็นบันไดอันหนึ่งที่จะนำไปเพื่อสอบอัยการ สอบศาล อดีตนายกรัฐมนตรีนายนพพล โกศล ได้กล่าวไว้ในการสัมมนา นักกฎหมายที่เนติบัณฑิตยสภาว่า “เราไม่ได้เรียนกฎหมายมาเพื่อจะเอาเปรียบคนอื่น ไม่ใช่รู้กฎหมายมาเพื่อหาทางหลีกเลี่ยงกฎหมาย ไม่ใช่เรียนกฎหมายมาเพื่อแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบหรือไม่สุจริต หรือเพื่อคิดว่ากฎหมายมีช่องโหว่จะได้อาศัยช่องโหว่นั้นหาประโยชน์ให้กับตนเองเอาเปรียบสังคมหรือทุจริตกับผู้อื่น” ในการออกข้อสอบนั้น ตรงไหนที่ไม่ได้เอามาบรรยายให้นักศึกษาก็จะไม่ออกข้อสอบ สมมุติข้อสอบออกมาให้เขียนพินัยกรรม นักศึกษาก็ต้องรู้ว่าพินัยกรรมเอกสารฝ่ายเมืองต้องไปทำที่อำเภอ ถ้าเขียนเองด้วยลายมือตัวเองทั้งหมดไม่ต้องมีพยานท่านเขียนของท่านเอง ถ้าไม่ได้เขียนด้วยตัวเองมีการพิมพ์ก็ต้องมีผู้พิมพ์รับรอง เป็นต้น อาจารย์เคยออกข้อสอบและตรวจข้อสอบเอง ข้อสอบว่าให้ท่านร่างพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้สภากาชาดส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งยกให้ภริยา ถ้านักศึกษาเขียนตามแบบฟอร์มพินัยกรรมได้ถูกต้อง ก็ได้คะแนน ๘, ๕ หรือ ๑๐ เต็มแล้ว นักศึกษาบางท่านเขียนว่ายกทรัพย์สินสภากาชาดไทยให้แก่ภริยาข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว อย่างนี้จะให้คะแนนได้อย่างไร การประกอบวิชาชีพตรงนี้ในทางปฏิบัติจริง ๆ แล้ว เราต้องระมัดระวังตามสมควร เมื่อมุ่งมาเรียนที่เนฯ เพื่อประกอบอาชีพนี้ นักศึกษาอาจคิดว่าถ้าจะเป็นอัยการก็ต้องก้าวหน้า เป็นศาลก็ไปให้ไกลเงินเดือนก็สูง แต่ขอเรียนนักศึกษาตรงไปตรงมาว่าท่านอาจารย์ทั้งหลายก็พยายามพูดตลอดว่า หากท่านหวังอนาคตไกลไม่ใช่เรียนดีอย่างเดียว ท่านต้องเป็นคนดีด้วย ท่านต้องประกอบด้วยจรรยาบรรณมรรยาทและมีคุณธรรมที่ดีด้วย ในการที่ท่านจะเดินต่อไปข้างหน้าในการประกอบวิชาชีพนั้นสำคัญอย่างมากเลย ดังนั้นทุกสถาบันจึงมีจริยธรรมของตนเองออกมาบังคับใช้ ให้ท่านประพฤติ ให้ท่านปฏิบัติ อาจารย์จะบรรยายเริ่มตั้งแต่ทนายความ เมื่อก่อนนี้ระเบียบออกมาตั้งแต่เรื่องการแต่งกายด้วยซ้ำ ไม่ใช่ท่านจะแต่งตัวไปว่าความอย่างไรก็ดี การแต่งกายสำหรับทนายความมีข้อบังคับ **สภาพทนายความว่าด้วยมรรยาท**

๑. ทนายความชายแต่งกายตามแบบสากลนิยมสีขาวหรือสีอื่นที่ไม่ฉูดฉาด เสื้อเชิ้ตขาว ผ่าผูกค้ำสีดำหรือสีอื่นที่สุภาพไม่ฉูดฉาดแบบเงือกกลาสี หรือแต่งเสื้อชุดไทยแขนสั้นหรือแขนยาวสีสุภาพไม่มีลวดลายแทนเสื้อชุดสากลก็ได้ รองเท้าหุ้มส้นสีขาว น้ำตาลหรือดำ ถุงเท้าสีคล้ายคลึงกับรองเท้า

๒. ทนายความหญิงแต่งกายสากลนิยม กระโปรงและเสื้อสีสุภาพไม่ฉูดฉาด

รองท่าหุ้มสัน หมายความว่า มีสิทธิแต่งเครื่องแบบราชการจะแต่งเครื่องแบบก็ได้ มีสิทธิสวมครุย ก็ให้สวมครุย

จริยธรรมและจรรยาบรรณ จริยธรรมคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติหรือข้อที่ควรปฏิบัติ มรรยาทก็คือกิริยาวาจาที่มุ่งหมายให้มีความเรียบร้อย สำหรับจริยธรรมนั้นขอแยกบรรยายในส่วนหมายความว่าควรจะมีจริยธรรมประการใดบ้าง เพราะแต่ละสถาบันมีจริยธรรมของตนเอง ในการปฏิบัติตนของนายความก็ข้อบังคับของสภานายความว่าด้วยมรรยาทนายความปี พ.ศ. ๒๕๒๕ กำหนดแยกไว้เป็นหลายหมวด มรรยาทต่อศาลและในศาล

การประพฤติตนในศาลของนายความ มีอยู่ด้วยกัน ๗ ประการ

๑. เมื่อผู้พิพากษาขอแรงให้เป็นนายความแก่ต่างในคดีอาญา นายความต้องให้ความร่วมมือ หากไม่รับหน้าที่โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันสมควรถือว่าประพฤติผิดมรรยาทนายความ เคยมีกรณีผู้จัดการฝ่ายกฎหมายของธนาคารแห่งหนึ่ง มีบัญชีชื่อและศาลขอแรง แต่เขาติดงานสำคัญจึงแจ้งมายังศาลบอกว่าไม่สามารถมาว่าความตามที่ศาลขอได้ ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายกฎหมายส่งใกรมาแทนก็ได้ ให้คนอื่นมาว่าความแทนก็ได้ แล้วมาขอเลื่อนก็ได้ แต่ไม่ทำ ศาลถือว่าเป็นเรื่องละเมิดอำนาจศาล ศาลเรียกมาต่อว่าลงท้ายที่สุดต้องลาออกจากความเป็นนายความ

๒. ต้องเคารพยำเกรงศาล หรือไม่กระทำการอันใดอันเป็นการดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในศาลหรือนอกศาล ที่ว่าการเคารพยำเกรงศาลก็คือต้องมีกิริยาสำรวมยำเกรงศาลไม่ถึงกับเรียกว่าประจบ แต่เป็นการให้เกิดริตศาล ถ้าท่านเป็นทนาย ท่านไม่ยำเกรงศาล ท่านเป็นตัวอย่างความประพฤติที่คู่ความที่อยู่ในศาลหรือพยานเห็นซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดี เพราะฉะนั้นเราต้องประพฤติตัวพอสมควร

๓. ต้องไม่กล่าวความหรือทำเอกสารหรือหลักฐานอันเป็นเท็จ

๔. ต้องไม่สมรู้เป็นใจโดยตรงหรือทางอ้อมเพื่อเลี้ยมสอนพยานให้เบิกความเท็จหรือปกปิดซ่อนเร้นอำพรางพยานหลักฐานใด ๆ ที่ควรนำมาขึ้นต่อศาล เคยมีคดีอยู่เรื่องหนึ่ง ราษฎรฟ้องกรุงเทพมหานครในการสร้างสะพานลอย กรุงเทพมหานครให้ย้ายสะพานลอยจากที่ก่อสร้างเดินไป ๕๐ เมตร เดิมให้สร้างในที่แห่งหนึ่งซึ่งราษฎรในพื้นที่และเจ้าพนักงานจราจรเห็นว่าเหมาะสม แต่ต่อมากรุงเทพมหานครให้ย้ายไปสร้างสะพานลอยที่แห่งใหม่บังหน้าร้านของราษฎรที่เป็นโจทก์ โจทก์จึงฟ้องกรุงเทพมหานคร มีหนังสือสำคัญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถึงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายโจทก์ได้แอบถ่ายหนังสือดังกล่าวโดยไม่ได้ขออนุญาตก่อน จึงไม่สามารถอ้างส่งศาลได้ ได้ขอให้ศาลหมายเรียก

จากกรุงเทพมหานคร แต่กรุงเทพมหานครไม่ยอมส่ง ในที่สุดได้แจ้งความว่าเอกสารหายไปทั้งแฟ้ม เป็นเหตุให้ไม่ได้เอกสารเข้าสำนวนศาล เป็นเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นและไม่สมควรกระทำ

๕. ให้สัญญาว่าจะให้สินบนแก่เจ้าพนักงานหรือสมรู้ให้สินบนแก่เจ้าพนักงานเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ

๖. ต้องประพฤติดนให้เรียบร้อยในบริเวณศาล คำว่าบริเวณศาลไม่ได้หมายความว่าถึงในห้องพิจารณาเท่านั้น แต่ในบริเวณศาลรวมถึงรอบรั้วทั้งหมด

๗. ต้องตรงต่อเวลาและถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าศาลนัดสืบพยานแล้วฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาไม่ตรงเวลา ก็อาจมีปัญหา

มารยาทของทนายความต่อตัวความ

๑. ไม่กระทำการใดกันเป็นการยุยงส่งเสริมให้มีการฟ้องคดีอันหามูลไม่ได้ คือไม่นำเรื่องซึ่งไม่ควรจะต้องฟ้องเรื่องไม่มีเหตุจะต้องฟ้องไปยุยงส่งเสริมให้ฟ้อง

๒. ไม่ใช่อุบายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจงใจให้เขาหลงว่าคดีนั้นจะชนะ ไม่อวดอ้างว่าเป็นสมัครพรรคพวกรู้จักกับผู้ใดอันกระทำให้เขาหลงเชื่อว่าสามารถที่จะช่วยเหลือเขาได้เช่นอ้างว่ารู้จักกับอัยการ รู้จักกับศาล เป็นต้น

๓. ไม่เปิดเผยความลับของลูกความที่รับรู้ในหน้าที่ของทนายความ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากลูกความแล้วหรือโดยอำนาจศาล

๔. ไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวนี้อาจทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ของลูกความ เช่น จงใจขาดนัด หรือทอดทิ้งคดี ถือเป็นคดีมารยาทที่รุนแรงฐานจงใจละเว้นหน้าที่อันควรกระทำ ไม่รับปรึกษาหรือไม่รู้เรื่องกรณีแห่งคดีโดยหน้าที่อันเกี่ยวข้องของคู่ความฝ่ายหนึ่งแล้ว ต่อมาก็ไม่ได้ว่าความ แต่ไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งหรือไปชี้แนะอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อได้รับเป็นทนายความแล้วภายหลังต้องไปใช้อุบายด้วยประการใด ๆ ปราศจากเหตุผลสมควรเพื่อจะได้ให้ได้รับประโยชน์นอกเหนือจากที่ได้ตกลงกันไป ในการประพฤดิเช่นนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดมารยาทเหมือนกัน แต่ในการอ้างว่าความต้องตกลงกันให้ชัดเจนในการรับและเรียกเงินจากลูกความ เมื่อได้ตกลงกับลูกความแล้ว ทนายความจะต้องพูดกันให้ชัดเจนว่าค่าว่าความเท่าไร ค่าธรรมเนียมศาลเท่าไร ค่าใช้จ่ายเท่าไร ต้องไม่กระทำการอันใดเป็นการฉ้อโกงขี้กขอก หรือตระบัดลูกความหรือครอบครองหรือหน่วงเหนี่ยวเงินหรือทรัพย์สินของลูกความเพื่อที่ตนได้รับมาโดยหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับการว่าความ ต้องไม่แย่งหรือทำการอันใดอันเป็นลักษณะประมุขคดี เพราะฉะนั้นคดีใดก็ตามที่ทนายความ

คนหนึ่งทำอยู่แล้วถ้าเขาไม่ถอนตนเป็นกิจจะลักษณะ เราจะเข้าไปสวมเป็นทนายความแทนไม่ได้ ต้องไม่ประกาศโฆษณาหรือยอมให้ผู้อื่นประกาศโฆษณาเกี่ยวกับเรื่องอัตราค่าจ้างว่าความ คุณวุฒิ ต้องไม่ประกอบอาชีพดำเนินธุรกิจหรือประพฤติดนอันเป็นการฝ่าฝืนต่อศีลธรรม อันดีงาม หรือเป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์และเกียรติคุณของทนายความ

๕. ต้องไม่ยินยอมตกลงหรือให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้คำนายหน้าหรือบำเหน็จรางวัลด้วยทรัพย์สินประการใดแก่ผู้ที่นำคดีมาให้

เงินที่ได้จากตัวความ มี ๓ อย่าง คือ

๑. ค่าธรรมเนียมศาล เช่น ค่าขึ้นศาล ค่าแต่งทนายความ ค่าคำขอ ค่าคำร้อง เป็นต้น ควรแจ้งแก่ตัวความ

๒. ค่าใช้จ่ายทั่วไป เงินค่าส่งประเด็น ค่ารถ ค่าที่พัก ค่าจ้างผู้เชี่ยวชาญ ค่าพยาน เป็นต้น

๓. ค่าวิชาชีพ ต้องตกลงกันให้ชัด อาจคิดจากทุนทรัพย์ คิดจากความยากง่ายของคดีที่ทำ บางสำนักงานคิดแบบต่างประเทศ คือ คิดเป็นรายชั่วโมงของงานที่ทำสิ่งหนึ่งที่ยากฝากไว้ ถ้าเราไปว่าความเสร็จแล้ว ลูกความชวนไปเลี้ยง ขอให้ปฏิเสธอย่างสุภาพเลยว่า ขอให้ชนะคดีเสียก่อนแล้วค่อยไปเลี้ยงก็ว่ากันไป

ในส่วนเกี่ยวกับจรรยาบรรณของพนักงานอัยการ หรือศาลวันนี่คงบรรยายไม่ทัน ขอแนะนำของท่านผู้ใหญ่ว่าหนึ่งคืออาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อดีตของท่านก็เป็นปลัดกระทรวงยุติธรรม ประธานศาลฎีกา นายกรัฐมนตรีสองสมัย แล้วเป็นประธานองคมนตรี จนกระทั่งเสียชีวิต ท้ายเคยบรรยายไว้ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๒๐ ท่านกล่าวถึงวิชาชีพในสาขานิติศาสตร์ อะไรเป็นจุดสำคัญที่สุดที่จะทำให้วิชาชีพของเราประสบความสำเร็จในชีวิต ด้วยประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้ได้ข้อสรุปว่า "จุดสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จก็คือศีลธรรม ต้องเป็นคนดีมีศีลธรรมไม่ว่าจะเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ หรือนิติกร จะต้องเป็นคนดีมีศีลธรรม อันนี้เป็นจุดสำคัญมาก แต่ในการที่จะเห็นจุดนี้ได้ต้องศึกษา ต้องมีประสบการณ์บางคนอาจจะนึกว่ามาสอนเพื่อให้มีศีลธรรมและจะไปเป็นทนายความที่มีชื่อเสียงได้อย่างไร เพราะการเป็นทนายความที่มีชื่อเสียงนั้นจะต้องมีเล่ห์เหลี่ยมพรวาไปทั้งตัวเลย แม้ว่าจะต้องโกงไปและต้องรู้ว่าคนอื่นเขาโกงกันอย่างไร ถ้าจะว่าอย่างนี้ต้องทำความเข้าใจกันมาพอสมควรทีเดียว หรือบางคนอาจพูดว่าถ้าให้มีศีลธรรมเคร่งครัดแล้วก็จะได้ไปตั้งเนื้อตั้งตัวถ้าเป็นผู้พิพากษาหรือเป็นอัยการก็ได้รับแต่เงินเดือนพออย่างชีพไป

วันหนึ่ง ๆ เท่านั้น จะสร้างบ้านจะซื้อรถไม่ได้ไม่มีเงินเพียงพอ อาจจะนึกไปอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจกันให้ดีพอสมควร เมื่อผมเป็นปลัดกระทรวง ยุติธรรมผมมีหน้าที่กำกับอยู่อย่างหนึ่งคืออำนวยการอบรมผู้พิพากษา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ผมเห็นจากประสบการณ์ที่เดียวว่าการจะเป็นผู้พิพากษารวมทั้งอัยการและทนายความนี้ ท่านจะปราศจากศีลธรรมเสียแล้วอย่ามาเป็นดีกว่า ออกไปที่อื่นไปใช้วิชาชีพทางทฤษฎีที่อื่น ที่นี้ไม่ต้องการ” เพราะฉะนั้นจึงเรียนท่านว่าที่ท่านประธานศาลฎีกาในช่วงระยะเวลาที่อาจารย์ มาสอน ท่านก็พยายามพูดเรื่องนี้ ท่านบอกว่าอันนี้เป็นสิ่งสำคัญให้เราสำนึกอยู่ตลอดระยะเวลาว่าจริยธรรม ศีลธรรม อาจารย์ก็ยังเรียนกับท่านว่าแล้วจะสอนวิชาจรรยาอะไรกับเด็ก เนติบัณฑิตทั้งหลาย ท่านก็บอกว่ามันเป็นบันไดก้าวไปสู่อนาคตข้างหน้า ถ้าตรงนี้ฐานไม่ดี แล้ว ต่อไปข้างหน้าก็จะมีปัญหาตามมาทุกอย่าง ทุกประธาน ทุกนายกเนติบัณฑิตยสภา จะแนะนำจะพูดจาในสิ่งเหล่านี้ ท่านก็จะเตือนให้รู้คุณค่าของสิ่งเหล่านี้ สำหรับจรรยาบรรณ ของพนักงานอัยการและของศาล อาจารย์จะบรรยายในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ หลังจากนั้น จะเข้าเนื้อหาสาระสำคัญว่าการที่เราจะมาประกอบวิชาชีพตรงนี้ เราจะต้องมีความรู้อะไร ใ้บ้าง วันนี้ขอยุติ

วิชา กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน
 อาจารย์ผู้สอน ศาสตราจารย์จรูญ ภักดีธนากุล
 ปลัดกระทรวงยุติธรรม
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์สมจิตร ทองศรี
 วันอังคารที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๗



หน้าที่นำสืบ

หน้าที่นำสืบเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่สุดเ็นทางกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน เรื่องหน้าที่นำสืบจะไขก็ต่อเมื่อกรณีนั้นจะต้องมีการสืบพยานหลักฐานกัน ประเด็นใดที่ไม่ต้องมีการสืบพยานหลักฐานเช่น ประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย ประเด็นปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งรู้กันอยู่ทั่วไป ซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้หรือซึ่งคู่ความรับกันแล้วในศาลเรื่องเหล่านั้น ไม่ต้องมีการสืบพยานหลักฐานจึงไม่มีปัญหาเรื่องหน้าที่นำสืบ

หลักกฎหมายพยานหลักฐานของไทยตรงกับประเทศส่วนใหญ่ว่าหน้าที่นำสืบหรือหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่โต้แย้งกันในคดีนั้น ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของศาล แต่ให้เป็นหน้าที่ของคู่ความในคดีนั้น ศาลไม่มีหน้าที่ไปแสวงหาพยานหลักฐาน แต่ศาลมีอำนาจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเข้ามาในคดีนั้นในฐานะเป็นพยานหลักฐานของศาลได้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ในคดีแพ่งมี ป.วิ.พ. มาตรา ๘๖ วรรคสาม บัญญัติว่า เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวข้องกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติมก็ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานนั้นต่อไปได้ ซึ่งอาจทั้งการที่จะเรียกพยานหลักฐานที่สืบไปแล้วมาสืบใหม่ด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ ซึ่งมาตรา ๘๖ วรรคสาม มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๘๘/๒๕๔๗^(๑) วินิจฉัยให้ขยายความเอาไว้อีกด้วยว่าเมื่อศาลมีอำนาจที่จะเรียกพยานหลักฐานใดที่เห็นสมควรมาสืบเองได้ในฐานะพยานหลักฐานของศาล เพราะฉะนั้นศาลจึงมีอำนาจที่จะกำหนดประเด็นข้อพิพาทประเด็นที่เกี่ยวกับจำนวนความเสียหายของโจทก์ในคดีนั้นว่า

(๑) คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๘๘/๒๕๔๗ ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๘ วรรคหนึ่ง ให้อำนาจศาลเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนว่าจะพึงใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ดังนั้น แม้จำเลยไม่ให้การต่อสู้ในเรื่องค่าเสียหาย ศาลอาจกำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาทและวินิจฉัยเรื่องค่าเสียหายได้

มีอยู่เพียงใดเพิ่มขึ้นจากเดิมได้ด้วยและเมื่อกำหนดประเด็นเรื่องจำนวนความเสียหายของโจทก์ว่ามีมากน้อยเพียงใดเพิ่มขึ้นแล้วศาลจึงให้คู่ความสืบพยานหลักฐานหรือเรียกพยานหลักฐานของศาลมาสืบเองในประเด็นเกี่ยวกับจำนวนค่าเสียหายของโจทก์ได้ด้วย คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ทำให้เราเห็นว่า ความจริงแม้ในคดีแพ่งศาลเองก็ไม่จำเป็นต้องนั่งเฉยเหมือนในระบบกล่าวหาตั้งเดิมเสมอไป มีกฎหมายที่ให้อำนาจศาลสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เกิดความยุติธรรมในคดีได้เช่นในมาตรา ๘๖ วรรคท้ายนี้เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติศาลไทยใช้อำนาจตามมาตรา ๘๖ วรรคท้าย น้อยมากแทบจะไม่ค่อยได้ใช้

ส่วนในคดีอาญา ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๘ บัญญัติอำนาจในการที่จะเรียกพยานหลักฐานเข้ามาสืบในคดีในฐานะเป็นพยานหลักฐานของศาลไว้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะคดีนั้นจะพิจารณาไปถึงขั้นตอนใดแล้ว คราบคดีที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษา ศาลย่อมเรียกพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่คดีนั้นเข้ามาสืบในฐานะเป็นพยานหลักฐานของศาลได้ เช่น คดีอาญาที่โจทก์จำเลยนำสืบพยานหลักฐานเสร็จหมดแล้ว คู่ความแถลงพยานหลักฐานและศาลสั่งให้นัดฟังคำพิพากษาแล้ว แต่ยังไม่ได้อ่านคำพิพากษามีพยานหลักฐานใหม่ปรากฏขึ้น มีผู้แจ้งหรือแสดงให้ศาลทราบว่าเวลานี้มีพยานหลักฐานสำคัญอยู่ตรงนี้เพื่อจะแสดงให้เห็นความจริงในคดีที่ไม่ตรงกับพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบกันมาเลย ตัวอย่างเช่น ตำรวจแถลงให้ศาลทราบว่าเพิ่งจับตัวคนร้ายตัวจริงได้ ที่ฟ้องจำเลยคนนั้นมาจึงไม่ใช่คนร้ายตัวจริง เช่นนี้แม้ศาลจะเขียนคำพิพากษาเสร็จแล้ว กำลังจะอ่านศาลก็ควรจะใช้อำนาจตามมาตรา ๒๒๘ เรียกพยานหลักฐานที่รู้เห็นความจริงที่สำคัญเรื่องนี้เข้ามาสืบในฐานะเป็นพยานหลักฐานของศาลแล้วฟังข้อเท็จจริงใหม่ตามพยานหลักฐานที่ได้มาในภายหลังนั้นด้วย

(เชิงอรรถต่อ)

การชี้สองสถานกำหนดประเด็นข้อพิพาทตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๘๒, ๑๘๓ ไม่ได้กำหนดว่าในคดีแต่ละเรื่องให้มีการชี้สองสถานกำหนดประเด็นข้อพิพาทได้เพียงครั้งเดียว จะกำหนดประเด็นข้อพิพาทเพิ่มเติมขึ้นมาในระหว่างการพิจารณาไม่ได้ และ ป.วิ.พ. มาตรา ๘๖ วรรคสาม ให้อำนาจศาลไว้ว่า เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติมให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ ดังนั้น การที่ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทเรื่องค่าเสียหายของโจทก์ขึ้นในระหว่างการพิจารณา เนื่องจากเห็นว่าในการชี้สองสถานครั้งแรกกำหนดประเด็นไว้ไม่ครบถ้วนและกำหนดให้โจทก์จำเลยนำพยานมาสืบเพิ่มเติมในประเด็นที่กำหนดเพิ่ม จึงไม่ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการสืบพยาน

กฎหมายวางหลักข้อแรกว่าหน้าที่นำสืบเป็นหน้าที่ของคู่ความ แต่คู่ความมีหลายฝ่าย และแต่ละฝ่ายก็มักจะเถียงกันว่าให้หน้าที่นำสืบไปอยู่แก่ฝ่ายตรงกันข้าม เพราะว่ามีหลักกฎหมายในหน้าที่นำสืบที่สำคัญเป็นบทที่สองวางไว้ว่า คู่ความฝ่ายใดที่มีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงใด ถ้าไม่นำสืบตามหน้าที่หรือนำสืบไม่ได้ตามมาตรฐานการพิสูจน์ในเรื่องนั้น คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบนั้นจะต้องเป็นฝ่ายแพ้ในประเด็นดังกล่าว หลักกฎหมายพื้นฐานบทนี้ทำให้คู่ความถือเป็นธรรมชาติหรือปกติประเพณีไปเลยว่าจะต้องพยายามผลักดันหน้าที่นำสืบให้ไปอยู่แก่ฝ่ายตรงข้าม เพราะฉะนั้นกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานในหมวดหน้าที่นำสืบนี้จึงมีความยากอยู่ตรงที่จะวางกฎเกณฑ์ในการกำหนดหน้าที่นำสืบว่าควรจะอยู่แก่คู่ความฝ่ายไหนอย่างไรจึงจะเป็นธรรม และให้ผลในทางคดีได้อย่างถูกต้องมากกว่ากัน หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่นำสืบมีรายละเอียดมากและจะต้องเข้าใจกฎหมายสารบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับคดีแต่ละเรื่องอย่างละเอียด ถึงจะสามารถกำหนดจัดแบ่งหน้าที่นำสืบในคดีนั้นได้อย่างแม่นยำ ในทางตำรากฎหมายลักษณะพยานหลักฐานจึงมักเรียกพยานหลักฐานในหมวดนี้ว่า กฎหมายพยานหลักฐานภาคสารบัญญัติ ไม่ใช่วิธีสบัญญัติ เพราะจะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ทางกฎหมายสารบัญญัติที่ละเอียดจริง ๆ ถึงจะใช้กฎหมายพยานหลักฐานในการจัดกำหนดหน้าที่นำสืบได้อย่างแม่นยำ

โครงสร้างของกฎเกณฑ์ในเรื่องหน้าที่นำสืบขอแบ่งเป็น ๔ เรื่อง คือ

๑. ประเด็นข้อพิพาท (Disputing Issues)
๒. ภาระการพิสูจน์ (Legal Burden of Proof) ในแต่ละประเด็นข้อพิพาท
๓. ลำดับก่อนหลังในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ (Order of Proof)
๔. มาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof)

(๑) ประเด็นข้อพิพาท

ความจริงเรื่องประเด็นข้อพิพาทต้องไปเรียนในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมากกว่าที่มาเรียนในวิชาพยานหลักฐาน คือเรื่องการชี้สองสถาน ซึ่งเป็นการกระบวนพิจารณาขึ้นก่อนการสืบพยานหลักฐาน เป็นวิธีพิจารณาที่เตรียมการเพื่อทำให้การสืบพยานหลักฐานสะดวกรวดเร็วขึ้นเท่านั้นเอง แต่จำเป็นต้องเอามาวินิจฉัยเป็นเงื่อนไขของการหาภาระการพิสูจน์ เรื่องประเด็นข้อพิพาทจะพิจารณารายละเอียด ๔ หัวข้อ คือ

๑. ความสำคัญของประเด็นข้อพิพาท เป็นเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของการใช้กฎหมายในภาคปฏิบัติ

๒. ความหมายและหลักเกณฑ์ในการกำหนดประเด็นข้อพิพาทว่ามีหลักเกณฑ์ในการกำหนดประเด็นข้อพิพาทในคดีอย่างไร

๓. ทางแก้ของคู่ความ ในกรณีที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิด ปกติศาลจะกำหนดประเด็นข้อพิพาทออกมาให้ชัดในชั้นชี้สองสถาน ถ้าศาลกำหนดผิดไปจากหลักเกณฑ์ในข้อ ๒ คู่กรณีหรือคู่ความฝ่ายที่เสียหาย จะมีทางแก้ไขอย่างไร

๔. ประเด็นข้อพิพาทในคดีอาญา สามหัวข้อแรกพูดในบริบทของคดีแพ่ง แต่ถ้าเป็นคดีอาญาเรื่องประเด็นข้อพิพาทมีแง่มุมในการพิจารณาอย่างไร เพราะในคดีอาญาไม่มีการชี้สองสถาน เมื่อไม่มีการชี้สองสถานในคดีอาญาศาลก็จะไม่กำหนดประเด็นข้อพิพาท

๑.๑ ความสำคัญของประเด็นข้อพิพาท

ความสำคัญของประเด็นข้อพิพาทที่รวบรวมไว้มีอยู่ ๔ ประการ

(๑) ความสำคัญประการแรก ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ ซึ่งวางหลักพื้นฐานในการดำเนินคดีแพ่งไว้ ๒ ประการ คือ หลักข้อ ๑. ศาลจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีไปตามประเด็นข้อพิพาท จะพิจารณาพิพากษานอกประเด็น เกินประเด็น ขาดประเด็นไม่ได้ ต้องรู้ประเด็นข้อพิพาทนั้นก่อน แล้วจึงจะพิจารณาให้สืบพยานหลักฐานและวินิจฉัยชี้ขาดไปตามประเด็น หลักเกณฑ์ข้อที่ ๑. นี้มีข้อยกเว้นให้เพียงข้อเดียว คือ ข้อยกเว้นตาม ๑๔๒ (๕) เว้นแต่เป็นข้อยกกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้คู่ความจะไม่ได้ต่อสู้กันให้เป็นประเด็นข้อพิพาทไว้ในคำคู่ความ ถ้าศาลเห็นสมควรศาลก็ยกขึ้นวินิจฉัยชี้ขาดได้เอง เมื่อหลักในมาตรา ๑๔๒ ข้อที่ ๑ เป็นอย่างนี้ ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องรู้ว่าคดีนี้มีประเด็นข้อพิพาทว่าอย่างไร เพื่อศาลจะได้พิจารณาพิพากษาคดีไปตามประเด็นนั้น หลักข้อ ๒. ในมาตรา ๑๔๒ คือ ห้ามไม่ให้พิพากษาเกินคำขอ นั้น มีข้อยกเว้นตาม (๑) ถึง (๔) และ (๖) ซึ่งไม่เกี่ยวกับเรื่องหน้าที่นำสืบของเรา

(๒) ความสำคัญประการที่สอง คือตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๕ และ ๒๔๕ ซึ่งอนุโลมไปใช้ในคดีอาญาได้ด้วย โดย ป.วิ.อ. ๑๕ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสองมาตรานี้ เป็นกฎหมายที่วางหลักการในการยื่นอุทธรณ์ฎีกา โดยจะเรียกว่าบทคัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาก็ได้ คือ ข้อเท็จจริงหรือข้อยกกฎหมายข้อใดก็ตามที่คู่ความไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้น ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ คู่ความไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ต้องห้ามมิให้ฎีกา บทคัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาตามมาตรา ๒๒๕ และ ๒๔๕ มีข้อยกเว้นอยู่ ๓ ประการ ในวรรคสองของมาตรา ๒๒๕, ๒๔๕ คือเป็นข้อที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเป็นข้อที่โดยพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้

กระทำได้ หรือเพราะเหตุเป็นเรื่องที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา

การที่จะใช้กฎหมายมาตรา ๒๒๕ และ ๒๔๘ มาเป็นบทคัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ ต้องรู้เสียก่อนว่าคดีนั้นมีประเด็นข้อพิพาทว่าอย่างไร เพราะข้อที่คู่ความยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้นนั้น หมายถึงข้อที่เป็นประเด็นข้อพิพาทในศาลชั้นต้นนั่นเอง ข้อใดที่ไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทในศาลชั้นต้นก็มีข้อที่คู่ความได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้น จึงยกขึ้นอุทธรณ์ในข้อนั้นไม่ได้ แม้จะอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยให้กลายเป็นเรื่องที่ว่ากล่าวกันมาในศาลอุทธรณ์ แต่เมื่อเรื่องนั้นไม่ได้เป็นประเด็นข้อพิพาทในศาลชั้นต้นก็ถือว่าเรื่องนั้นเป็นข้อที่ไม่ได้ว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้นห้ามมิให้อุทธรณ์ การที่ศาลอุทธรณ์ไปพิจารณา หรือว่าคู่ความยกขึ้นว่ากล่าวกันในศาลอุทธรณ์ จึงมิใช่ข้อที่ไต่กันว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลอุทธรณ์ จึงต้องห้ามฎีกา บทคัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาบทนี้จึงมีความสำคัญอยู่ที่ประเด็นข้อพิพาทในศาลชั้นต้น เราต้องวิเคราะห์หาประเด็นข้อพิพาทในศาลชั้นต้นให้ได้ชัดเจนเสียก่อน แล้วจึงจะใช้บทคัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างแม่นยำ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๘๗๘/๒๕๔๕^(๑) เป็นเรื่องที่โจทก์ฟ้องเรียกที่ดินมือเปล่าจากจำเลยอ้างว่าจำเลยได้ขายให้แก่โจทก์แล้ว จำเลยให้การต่อสู้ว่าไม่ได้ขายที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ ประเด็นข้อพิพาทจึงมีอยู่เพียงประเด็นเดียวว่า จำเลยได้ขายที่ดินพิพาท

^(๑) คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๘๗๘/๒๕๔๕ โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินพิพาทโดยซื้อจากจำเลยแล้วจำเลยทำสัญญาเช่า แต่จำเลยไม่ชำระค่าเช่าจึงบอกเลิกการเช่า ขอให้บังคับจำเลยชำระค่าเช่าและส่งมอบที่ดินพิพาทคืน จำเลยให้การตอนแรกว่า ไม่เคยทำสัญญาขายหรือสัญญาเช่าที่ดินพิพาทกับโจทก์แต่จำเลยกลับให้การตอนหลังว่าถึงอย่างไรจำเลยก็ครอบครองที่ดินพิพาทด้วยความสงบและเปิดเผย ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของเป็นเวลานานแล้ว หรือหากฟังว่าจำเลยขายที่ดินพิพาทแก่โจทก์จำเลยก็ครอบครองที่ดินพิพาทมาเกินกว่า ๑ ปีแล้ว ซึ่งเท่ากับเป็นคำให้การที่ไม่ขัดแย้งและขัดแย้งกับคำให้การในตอนแรก ไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง แต่คำให้การของจำเลยเป็นที่เข้าใจได้ว่า จำเลยให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์โดยสิ้นเชิง คดีจึงมีประเด็นข้อพิพาทเพียงข้อเดียวว่า จำเลยขายที่ดินพิพาทให้โจทก์แล้วจำเลยเช่าที่ดินพิพาทหรือไม่ การที่ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทว่าโจทก์ฟ้องคดีเอาคืนซึ่งการครอบครองที่ดินพิพาทเกิน ๑ ปีหรือไม่ และวินิจฉัยตามนั้นกับที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๖ พิพากษาขึ้นในประเด็นดังกล่าว จึงเป็นการไม่ชอบปัญหาแม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างในชั้นฎีกา แต่เป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ และเมื่อคดีไม่มีประเด็นข้อพิพาทเรื่องโจทก์ฟ้องเอาคืนซึ่งการครอบครองที่ดินพิพาทเกิน ๑ ปีหรือไม่ จึงถือเป็นข้อที่มีไต่กันว่ากล่าวกันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัยในปัญหาดังกล่าวให้

ให้แก่โจทก์แล้วหรือไม่ ถ้าขายแล้วโจทก์ก็ชนะถ้ายังไม่ขายโจทก์ก็แพ้ แต่ศาลชั้นต้นไปกำหนดประเด็นข้อพิพาทเพิ่มขึ้นว่าโจทก์ฟ้องคดีเรียกคืนการครอบครองที่ดินมือเปล่าแปลงนี้เมื่อเกิน ๑ ปีแล้วหรือไม่ ประเด็นนี้คู่ความไม่ได้หยิบยกขึ้นโต้เถียงกันเลย ไม่ใช่ประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี เมื่อศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทโดยไม่ชอบ และต่อมาพิพากษาว่าโจทก์ฟ้องเรียกคืนในกำหนด ๑ ปีแล้ว จึงไม่ต้องห้ามที่จะฟ้องเรียกคืนจากจำเลย จำเลยอุทธรณ์โต้แย้งในเนื้อหาว่าโจทก์ฟ้องเรียกคืนเกิน ๑ ปี ขอให้ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับเป็นยกฟ้องโจทก์ ถ้าแก่นี้ก็ต้องถือว่าอุทธรณ์ของจำเลยต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๕ เพราะเป็นการอุทธรณ์ในข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้น เหตุใดจึงต้องห้ามทั้ง ๆ ที่ศาลชั้นต้นก็กำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาทให้และก็ได้วินิจฉัยให้แล้ว ต้องถือว่าเป็นข้อที่ได้มีการยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วในศาลชั้นต้น แต่เนื่องจากการยกขึ้นว่ากล่าวนั้นเป็นการยกขึ้นโดยไม่ชอบ เพราะฉะนั้นปัญหาข้อนี้จึงเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้นต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๒๒๕ แต่คำพิพากษาศาลฎีกานี้ก็ไม่ได้วินิจฉัยตรงมาตรา ๒๒๕ เพราะประเด็นที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาเป็นประเด็นตอนที่จำเลยฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ซึ่งคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ก็พิพากษาเหมือนกันว่าโจทก์ฟ้องเรียกคืนภายใน ๑ ปีแล้ว จำเลยฎีกาว่าฟ้องเกิน ๑ ปี ศาลฎีกาใช้หลักกฎหมายเดียวกันว่าประเด็นเรื่องนี้ไม่ได้เป็นประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีที่ศาลชั้นต้นศาลอุทธรณ์ไปวินิจฉัยให้เป็นการวินิจฉัยโดยไม่ชอบ ปัญหาข้อนี้จึงไม่ใช่ข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบทั้งในศาลชั้นต้นและในศาลอุทธรณ์ จำเลยจึงฎีกาในเนื้อหาของปัญหาข้อนี้ไม่ได้ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๕ ความจริงต้องพิพากษายกอุทธรณ์หรือยกฎีกาของจำเลยแล้วแต่กรณี แต่แม้ฎีกาของจำเลยจะต้องห้าม แต่การที่ศาลชั้นต้นไปกำหนดประเด็นข้อพิพาทเกินไปจากหลักกฎหมายนั้นเป็นการกำหนดประเด็นข้อพิพาทโดยไม่ชอบและวินิจฉัยชี้ขาดไปโดยไม่ชอบ เช่นนี้ถือว่าศาลชั้นต้นทำผิดกฎหมายในข้อที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ไม่มีใครอุทธรณ์ฎีกาในประเด็นนี้ ศาลฎีกาก็มีอำนาจที่จะยกปัญหาข้อนี้ขึ้นวินิจฉัยเองได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ (๕) ประกอบมาตรา ๒๔๖, ๒๔๗ ว่าที่ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทในเรื่องระยะเวลาเรียกคืนการครอบครองนั้นเป็นการกำหนดโดยไม่ชอบ และการที่ไปวินิจฉัยในเรื่องนี้ก็เป็นการวินิจฉัยโดยไม่ชอบ ศาลฎีกาต้องพิพากษายกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นแล้วย้อนอำนาจไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่ให้ถูกต้องได้ตามมาตรา ๒๔๓ (๑) ประกอบมาตรา ๒๔๗

(๓) ความสำคัญประการที่สาม บทบัญญัติใน ป.วิ.พ. มาตรา ๘๖ วรรคสอง ซึ่งห้ามไม่ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่ฟุ่มเฟือย ประวิงให้ล่าช้า หรือไม่เกี่ยวกับประเด็น มาตรา ๘๗ (๑) บัญญัติว่า ถ้าเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เกี่ยวแก่ประเด็นแล้วห้ามไม่ให้ ศาลรับฟัง ไม่ให้คู่ความนำสืบ และมาตรา ๑๑๘ วรรคสาม (๑) บัญญัติห้ามไม่ให้ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถามพยานด้วยคำถามอันไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี สรุป เรามี บทคัดพยานหลักฐานที่สำคัญอยู่บทหนึ่ง คือบทคัดพยานหลักฐานที่ไม่เกี่ยวกับประเด็น จะใช้ได้ในทางปฏิบัติคือเมื่อเรารู้ว่าประเด็นข้อพิพาทในคดีนั้นมีว่าอย่างไรเสียก่อน แล้วจึง จะวินิจฉัยได้ว่าพยานหลักฐานชิ้นนี้เกี่ยวกับประเด็นหรือไม่ พอรู้ว่าคดีนี้มีประเด็นข้อ พิพาทว่าอะไร ก็จะวินิจฉัยไม่ยาก

(๔) ความสำคัญประการที่สี่ เรื่องประเด็นข้อพิพาทเป็นเงื่อนไขของการกำหนด หน้าที่นำสืบ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ เนื่องจากเรื่องหน้าที่นำสืบนั้น ต้องวิเคราะห์หา ประเด็นข้อพิพาทออกมาให้ได้เสียก่อน จึงจะไปกำหนดหน้าที่นำสืบตามมาตรา ๘๔ ได้ เพราะหน้าที่นำสืบตามมาตรา ๘๔ จะต้องกำหนดหรือวิเคราะห์เป็นรายประเด็นไป ซึ่ง หมายถึงประเด็นข้อพิพาท ถ้าไม่แยกประเด็นข้อพิพาทออกมาให้ชัดก็ไม่สามารถจะกำหนด เรื่องหน้าที่นำสืบให้ถูกต้องชัดเจนได้

๑.๒ ความหมายและหลักเกณฑ์ในการกำหนดประเด็นข้อพิพาท

กฎหมายไม่ได้ให้นิยามศัพท์คำว่าประเด็นข้อพิพาทไว้โดยเฉพาะ แต่เป็นที่ยอมรับกันเกือบทั้งหมดในทางภาคปฏิบัติว่า คำว่าประเด็นข้อพิพาทหมายถึง ข้อโต้แย้ง หรือข้อพิพาทระหว่างคู่ความในคดีนั้น ที่มีนัยสำคัญต่อผลในทางคดี ซึ่งได้ยกขึ้น กล่าวอ้างไว้ในคำคู่ความแล้ว จากความหมายที่ยกขึ้นสรุปซึ่งเอามาจากแนวทางปฏิบัติ เช่นนี้ ก็สามารถแยกหลักเกณฑ์ได้เป็น ๔ ข้อ คือ

๑. ประเด็นข้อพิพาทจะต้องเกิดจากคำคู่ความในคดีนั้นเสมอ ข้อใดที่คู่ กรณีไม่ได้ยกขึ้นกล่าวอ้างไว้ในคำคู่ความไม่เป็นประเด็นข้อพิพาท การแถลงตอบศาลใน วันซึ่งสองสถานตามที่ศาลถามในมาตรา ๑๘๓ ไม่ก่อให้เกิดประเด็นข้อพิพาทเพิ่มขึ้นไป จากที่ได้กล่าวไว้ในคำคู่ความ การตอบคำถามศาลหรือการแถลงด้วยวาจา หรือยื่นเอกสาร ต่อศาลนอกคำคู่ความนั้นอาจจะทำให้ประเด็นข้อพิพาทชัดเจนขึ้น หรืออาจจะทำให้ ประเด็นข้อพิพาทที่มีอยู่แล้วในคำคู่ความหมดไปหรือตกไปได้ เรียกว่าแถลงสละประเด็น ข้อพิพาทได้ แต่จะไปแถลงเพิ่มประเด็นข้อพิพาทให้มากขึ้นไปกว่าที่ได้กล่าวอ้างไว้ใน คำคู่ความไม่ได้

๒. ข้อที่ยกขึ้นกล่าวอ้างในคำคู่ความนั้น จะต้องเป็นข้อโต้แย้งกัน ข้อที่ไม่ขัดแย้งกันก็ไม่ใช่ประเด็นข้อพิพาท ข้อที่โจทก์กล่าวอ้างไว้เป็นประเด็นในคำฟ้องอาจจะมี ๑๐ ข้อ ๒๐ ข้อ แต่ถ้าจำเลยให้การสอดคล้องกับข้อกล่าวอ้างของโจทก์ ข้อที่จำเลยให้การสอดคล้องกับข้อกล่าวอ้างของโจทก์ก็ไม่ใช่ข้อขัดแย้งไม่ใช่ประเด็นข้อพิพาท แม้โจทก์จะอ้างไว้ในคำคู่ความก็ตาม ซึ่งต้องพิจารณา ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง อีกว่า ถ้าจำเลยไม่ให้การปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ก็ต้องถือว่ายอมรับและไม่ใช่ประเด็นข้อพิพาท

๓. ข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทในคำคู่ความนั้นต้องเป็นข้อโต้แย้งระหว่างคู่ความด้วยกันเอง ไม่ใช่ไปโต้แย้งโต้เถียงสิทธิกับคนภายนอกคดี ถ้าไปโต้แย้งสิทธิของคนภายนอกคดีไม่ได้โต้แย้งกับคู่ความด้วยกันเองในคดีนี้ไม่ใช่ประเด็นข้อพิพาทในคดี

๔. ข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งกันระหว่างคู่ความในคดีนี้ได้กล่าวอ้างไว้ในคำคู่ความนั้น จะเป็นประเด็นข้อพิพาทเฉพาะที่มีผลกระทบและมีนัยสำคัญต่อผลในทางคดีนั้นเท่านั้น ถ้าตัดสินใจทางใดทางหนึ่งแล้ว จะทำให้ฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบหรือได้เปรียบ อีกฝ่ายหนึ่งชนะหรือแพ้ อีกฝ่ายหนึ่ง จึงจะถือว่า มีนัยสำคัญทางคดีเอามา กำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาท แต่ถ้าขัดแย้งในคำคู่ความที่โต้แย้งกัน เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับผลคดีนี้ ไม่ใช่ประเด็นข้อพิพาทในคดีนี้

ตัวอย่าง โจทก์ฟ้องว่าจำเลยก่อสร้างโรงเรือนรुकกล้าที่ดินโจทก์ ขอให้ขับไล่หรือถอนออกไปและเรียกค่าเสียหาย จำเลยให้การว่าไม่ได้สร้างโรงเรือนรुकกล้าที่ดินโจทก์ และถึงแม้จะรुकกล้าจำเลยก็ก่อสร้างโดยสุจริต โดยเข้าใจว่าสร้างอยู่ในเขตที่ดินของจำเลยมาโดยตลอด ก่อนก่อสร้างก็ได้มีการรังวัดขอบเขตแล้วเห็นว่าที่ดินพิพาทอยู่ในเขตโฉนดของจำเลย จำเลยจึงได้สร้างภายในเขตที่รังวัด โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยขอให้ยกฟ้องในวันชี้สองสถานศาลชั้นต้นสอบถามโจทก์ว่า จำเลยให้การว่าไม่ได้สร้างรुकกล้า หรือถึงแม้รुकกล้าที่รुकกล้าโดยสุจริตตั้งแต่ต้น จำเลยมีสิทธิตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๑๒ โจทก์แถลงโต้แย้งว่าไม่เป็นจริงตามที่จำเลยให้การ ความจริงจำเลยรู้มาแต่ต้นแล้วว่าที่ดินพิพาทอยู่ในเขตโฉนดของโจทก์ แต่จำเลยใช้กลฉ้อฉลเพื่อที่จะเอาประโยชน์ตามมาตรา ๑๓๑๒ โดยไม่สุจริต ศาลฟังคำแถลงคัดค้านของโจทก์แล้วจึงชี้สองสถานว่าคดีมีประเด็นข้อพิพาท ๒ ประเด็น คือ

๑. จำเลยสร้างโรงเรือนรुकกล้าที่ดินโจทก์หรือไม่

๒. ถ้ารुकกล้าเป็นการก่อสร้างรुकกล้าโดยสุจริตหรือไม่

มีปัญหาว่าการชี้สองสถานหรือกำหนดประเด็นข้อพิพาทอย่างนี้ถูกต้องหรือไม่

เพราะทั้งสองประเด็นนี้คู่ความโต้แย้งกันในคำคู่ความ ส่วนคำแถลงของโจทก์เป็นเพียงเครื่องมือประกอบที่ทำให้ข้อโต้แย้งในคำคู่ความหรือประเด็นข้อพิพาทในคำคู่ความชัดเจนขึ้น เหตุใดจึงถือว่าเป็นข้อโต้แย้งที่ระบุไว้ในคำคู่ความแล้ว ตอบว่าคำคู่ความโดยปกติก็คือคำฟ้องของโจทก์คำให้การจำเลย เรื่องนี้โจทก์ไม่ได้กล่าวอ้างไว้ในคำฟ้องก็จริง แต่จำเลยได้ยกขึ้นกล่าวอ้างไว้ในคำให้การชัดเจน ข้อที่จำเลยยกขึ้นกล่าวอ้างใหม่ในคำให้การโดยชัดเจนนั้น โจทก์ไม่มีหน้าที่ต้องปฏิเสธ ไม่เหมือนฝ่ายจำเลยที่ว่าข้อที่โจทก์ยกขึ้นกล่าวอ้างไว้ชัดเจนในคำฟ้องนั้นจำเลยมีหน้าที่ต้องยกขึ้นปฏิเสธให้ชัดเจนในคำให้การ ไม่เช่นนั้นถือว่ารับ แต่หลักเกณฑ์นี้ไม่กลับมาใช้กับโจทก์ ใช้กับจำเลยฝ่ายเดียว ฉะนั้นข้อเท็จจริงใดที่จำเลยยกขึ้นกล่าวอ้างใหม่ในคำให้การ โจทก์ไม่มีหน้าที่ต้องโต้แย้งคัดค้านในทางกฎหมายถือว่าโจทก์ปฏิเสธทุกข้อกล่าวอ้างในคำให้การของจำเลยอยู่แล้ว เขาเรียกหลักกฎหมายนี้ว่าหลัก joining the issue หลักการนี้ก็ง่าย ๆ เป็นหลักที่ทำให้ดูว่าระบบของการยื่นคำคู่ความใช้แบบระบบสองชั้นหรือสามชั้น ถ้าเป็นระบบสามชั้นอย่างของอังกฤษ กล่าวคือ ของอังกฤษโจทก์ยื่นคำฟ้องจำเลยก็มีหน้าที่ต้องโต้แย้งโดยยื่นคำให้การ และถ้าจำเลยกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดขึ้นใหม่ในคำให้การโจทก์ต้องมีหน้าที่ตอบโต้ (reply) คำให้การอีกชั้นหนึ่ง ในระบบของเรามีระบบยื่นคำคู่ความ ๒ ชั้น ไม่ใช่แบบ ๓ ชั้นอย่างในอังกฤษ ฉะนั้นทุกข้อเท็จจริงที่จำเลยกล่าวอ้างขึ้นใหม่ในคำให้การถือว่าโจทก์ปฏิเสธแล้ว เว้นแต่โจทก์จะไปรับโดยชัดเจน ทั้งนี้โดยไม่ต้องยื่นคำคู่ความอะไรอีก

ขอให้สังเกตว่าระบบแก้ไขคำฟ้องแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การเป็นอีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องหรือคำให้การเดิมที่บกพร่องยังไม่สมบูรณ์บางส่วนให้ดีขึ้นเท่านั้นเอง แต่ไม่ใช่เป็นคำคู่ความรอบที่สาม โดยหลักการนี้ก็จะเห็นชัดว่าในตัวอย่างที่จำเลยยกเรื่องจำเลยก่อสร้างรुकλάโดยสุจริตขึ้นกล่าวอ้างในคำให้การไว้แล้วนั้น ถือว่าเป็นประเด็นข้อพิพาทในตัวของมันเองได้อยู่แล้ว โดยไม่คำนึงว่าโจทก์จะแถลงปฏิเสธหรือไม่ปฏิเสธ ปัญหาว่าในวันซึ่งสองสถานศาลไปถามโจทก์ทำไม เหตุผลก็คือเพื่อว่าโจทก์จะรับ ถ้าสอบถามแล้วโจทก์แถลงว่าถ้าจำเลยรับว่าสร้างรुकλάที่ดินของโจทก์ โจทก์ก็ยอมรับได้ว่าจำเลยสร้างโดยสุจริต ถ้าโจทก์รับอย่างนี้ประเด็นเรื่องรुकλάก็จบ ฟังข้อเท็จจริงได้ตามคำรับ คดีพอวินิจฉัยได้โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานอีกต่อไป งดการชี้สองสถานนัดฟังคำพิพากษา แล้วก็พิพากษาไปตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๑๒ หลายคนที่ไม่เข้าใจหลักการอันนี้ก็ไปตีความว่าคำแถลงของโจทก์นอกคำคู่ความซึ่งแถลงตอบคำถามศาลโต้แย้งข้ออ้างในคำให้การของจำเลยก่อให้เกิดประเด็นข้อพิพาทขึ้นแสดงว่าข้อโต้แย้งนอกคำคู่ความอาจทำให้เกิดประเด็นข้อพิพาทขึ้นได้ ซึ่งไม่ถูกต้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๒/๒๕๕๐^(๑) เทศบาลสั่งให้โจทก์รื้อถอนบ้านที่อยู่ในสภาพเก่าทรุดโทรมตามอำนาจของพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร โจทก์ฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งของเทศบาล โดยอ้างว่าบ้านของโจทก์ไม่อยู่ในสภาพทรุดโทรม จำเลยซึ่งเป็นเทศบาลให้การต่อสู้ว่าบ้านของโจทก์อยู่ในสภาพเก่าทรุดโทรม จำเลยมีอำนาจสั่งให้รื้อถอนได้ จากคำคู่ความคือคำฟ้องและคำให้การ จะเห็นว่า มีประเด็นที่คู่ความโต้แย้งกันอยู่เพียงประเด็นเดียวคือบ้านของโจทก์อยู่ในสภาพเก่าและทรุดโทรมจริงหรือไม่ แต่ก่อนสืบพยานคดีนี้ โจทก์ได้แถลงต่อศาลว่าโจทก์ไม่มีที่อยู่อื่นเพราะจำเลยไม่ได้จัดหาที่อยู่ใหม่ให้แก่โจทก์ จึงไม่อาจรื้อถอนบ้านได้ ฝ่ายจำเลยไม่ได้ปฏิเสธโต้แย้งให้ชัดเจน ศาลชั้นต้นสั่งคดีสืบพยานแล้วพิพากษายกฟ้อง โดยฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยไม่ได้จัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่โจทก์ ศาลฎีกาพิพากษาว่า คำแถลงของโจทก์จำเลยที่อยู่นอกคำคู่ความในเรื่องจัดหาที่อยู่อาศัยให้โจทก์หรือไม่ ไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทที่ศาลจะยกขึ้นวินิจฉัย กล่าวคือที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้จัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ให้โจทก์นั้นไม่ใช่เรื่องที่เป็นประเด็นข้อพิพาท เพราะในคำคู่ความโต้แย้งกันแต่เพียงว่า บ้านของโจทก์อยู่ในสภาพเก่าและทรุดโทรมหรือไม่ ส่วนประเด็นเรื่องจำเลยได้จัดหาที่อยู่อาศัยให้โจทก์หรือไม่ ไม่ได้โต้แย้งกันในคำคู่ความ จึงไม่เป็นประเด็นข้อพิพาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๒/๒๕๕๑^(๒) โจทก์ฟ้องเรียกที่ดินจากจำเลยครึ่งหนึ่ง

^(๑) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๒/๒๕๕๐ การที่ศาลจะกำหนดประเด็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๘๓ นั้น ขอมจะต้องกำหนดตามประเด็นที่คู่ความยกขึ้นกล่าวอ้างมาในคำฟ้องและคำให้การเท่านั้น การสอบถามของศาลตามมาตรานี้ก็เพื่อให้ได้ความชัดเจนในประเด็นที่โต้แย้งกันจะสอบถามแล้วตั้งประเด็นขึ้นใหม่หาได้ไม่

ประเด็นที่ว่าจำเลยออกคำสั่งมิชอบ เพราะไม่ได้จัดที่อยู่อาศัยให้โจทก์มิใช่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

^(๒) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๒/๒๕๕๑ โจทก์ทั้งสามฟ้องว่าโจทก์ทั้งสามกับจำเลยทั้งสามเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมในที่ดินพิพาทซึ่งได้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน ตามแผนที่สังเขปเอกสารทำนองฟ้องโจทก์ทั้งสามขอให้จำเลยทั้งสามไปจดทะเบียนแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ตามส่วนสัดส่วนที่แต่ละฝ่ายได้ครอบครองแล้ว จำเลยทั้งสามเพิกเฉยขอให้บังคับจำเลยทั้งสามไปทำการจดทะเบียนแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าวให้แก่โจทก์ทั้งสามครึ่งหนึ่ง จำเลยทั้งสามให้การว่า เดิมที่ดินพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์รวมของ ม. และ ส. ซึ่งได้ แบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนมานาน ๔๐ ปีแล้ว โดย ม. ครอบครองปลูกสร้างอยู่ทางทิศตะวันตกและ ส. ครอบครองปลูกสร้างบ้านอยู่ทางทิศตะวันออก ต่อมาโจทก์ทั้งสามได้ครอบครองที่ดินส่วนของ ม. ส่วนจำเลยทั้งสามได้ครอบครองที่ดินส่วนของ ส. เห็นได้ว่าคำให้การของจำเลยทั้งสามดังกล่าวมิได้ระบุว่าโจทก์ทั้งสามกับจำเลยทั้งสามแบ่งแยกการครอบครองที่ดินพิพาทเป็นส่วนสัดส่วนจำนวนเนื้อที่ฝ่ายละเท่าใด เพื่อเป็นการปฏิเสธว่าข้อกล่าวอ้างของโจทก์ทั้งสามที่ว่าโจทก์ทั้งสาม

โดยกล่าวอ้างว่าโจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม จำเลยให้การว่า เดิมที่พิพาทเป็นของ ม. และ ส. ต่างแยกกันครอบครองเป็นสัดส่วน แล้วต่อมาโจทก์ได้ครอบครองที่ดินพิพาท ต่อจากส่วนของ ม. ส่วนจำเลยครอบครองต่อจาก ส. แต่จำเลยมิได้ระบุในคำให้การว่า สัดส่วนของการครอบครองที่พิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นอย่างไร ต่อมาจำเลยแถลง ต่อศาลชั้นต้นซึ่งศาลชั้นต้นได้บันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาว่าจำเลยแถลงว่าที่ดิน ส่วนที่จำเลยครอบครองมีเนื้อที่ ๓ ใน ๔ ส่วนของทั้งหมด ที่ดินส่วนที่โจทก์ ครอบครองมีเนื้อที่เพียง ๑ ใน ๔ ส่วน มีปัญหาว่าคดีมีประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับ สัดส่วนในการครอบครองที่พิพาทตามที่จำเลยแถลงเพิ่มเติมนอกคำคู่ความหรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่จำเลยให้การว่า ที่พิพาทเดิมเป็นของ ม. และ ส. แยก ครอบครองเป็นสัดส่วนกัน ต่อมาโจทก์กับจำเลยได้ครอบครองของแต่ละคน คำให้การ ไม่ได้ระบุว่าสัดส่วนของการครอบครองของโจทก์จำเลย ม. และ ส. เป็นสัดส่วนคนละ เท่าใด ถือว่าเป็นคำให้การที่ไม่ชัดเจนในเรื่องของสัดส่วนการครอบครอง จึงไม่ทำให้ เกิดประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับสัดส่วนในการครอบครอง ฉะนั้น โดยหลักเมื่อข้อเท็จจริง ฟังว่าโจทก์จำเลยเป็นเจ้าของรวมในที่พิพาทแล้วก็แบ่งสัดส่วนครอบครองกันต่อมาจาก เจ้าของเดิมนั้น โดยไม่ปรากฏสัดส่วนให้ชัดก็ต้องเข้าบทสันนิษฐานของกฎหมายว่า ต้อง ถือว่าครอบครองเป็นสัดส่วนเท่ากัน โดยมีสัดส่วนของความเป็นเจ้าของรวมคนละครึ่ง แม้ต่อมาจำเลยจะได้แถลงต่อศาลตามที่ปรากฏในรายงานกระบวนการพิจารณาว่าที่ดินส่วน ที่จำเลยครอบครองมีเนื้อที่ถึง ๓ ใน ๔ ส่วน ประเด็นที่ว่าจำเลยมีสัดส่วนในการ ครอบครองที่พิพาทมากกว่าโจทก์อย่างนี้ ไม่ถือว่าเป็นประเด็นข้อพิพาทในคดี เพราะ ไม่ได้มีการระบุข้ออ้างนี้ไว้ในคำให้การของจำเลย ศาลฎีกาตัดสินว่าคำแถลงของจำเลย ดังกล่าวมิใช่คำให้การไม่ทำให้เกิดประเด็นข้อพิพาทตามคำแถลงนั้นขึ้น ที่ศาลชั้นต้นให้ งดสืบพยานโจทก์จำเลยและพิพากษาให้จำเลยแบ่งที่ดินพิพาทให้โจทก์กึ่งหนึ่ง หากแบ่ง ไม่ได้ก็ให้ขายทอดตลาดนำเงินมาแบ่งกันนั้นชอบแล้ว เฉพาะประเด็นเรื่องสัดส่วนของการ ครอบครองเป็น ๓ ใน ๔ กับ ๑ ใน ๓ นั้น ไม่เป็นประเด็นข้อพิพาท

(เชิงอรรถต่อ)

มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าวครั้งหนึ่งนั้นไม่ถูกต้องอย่างไร จึงเป็นคำให้การที่ไม่ชัดเจนไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๘๗ วรรคสอง ไม่ก่อให้เกิดประเด็นพิพาท แม้จำเลยทั้งสามจะได้แถลงต่อศาลชั้นต้นไว้ใน รายงานกระบวนการพิจารณาถึงส่วนสัดส่วนของที่ดินที่จำเลยทั้งสามได้ครอบครองก็ตาม คำแถลงดังกล่าวก็มีใช่ คำให้การไม่ก่อให้เกิดประเด็นพิพาทเช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๘๐/๒๕๕๖ วินิจฉัยว่าประเด็นข้อพิพาทจะตั้งขึ้นได้ก็ โดยคำคู่ความ ซึ่งหมายความว่ารวมถึงคำให้การด้วย เมื่อจำเลยให้การว่าหนี้ตามหนังสือ รับสภาพหนี้ที่โจทก์นำมาฟ้องได้ระงับไปแล้วด้วยการทำบันทึกตกลงประนีประนอมยอมความ ระหว่างโจทก์จำเลย ปัญหาว่าบันทึกข้อตกลงประนีประนอมยอมความเป็นโมฆะหรือไม่ จึง เป็นส่วนหนึ่งของประเด็นข้อพิพาทในคดีนี้เพราะมีผลโดยตรงต่อการวินิจฉัยชี้ขาดคดีตาม ข้อต่อสู้ของจำเลย ตัวอย่างฎีกานี้เป็นหลักที่ไปไกลกว่าหลัก joining the issue ธรรมดา คำให้การของจำเลยเป็นคำคู่ความลำดับสุดท้ายในคดีนี้ โจทก์ไม่มีหน้าที่หรือไม่มีโอกาส ที่จะไปยื่นคำโต้แย้งคำให้การอีก เพราะฉะนั้นอะไรที่จำเลยกล่าวอ้างขึ้นใหม่ในคำให้การ แล้วโจทก์ไม่รับข้อนั้นต้องเป็นประเด็นข้อพิพาท จำเลยกล่าวอ้างสัญญาประนีประนอมยอม ความขึ้นมาจะเอาสัญญานั้นมาบังคับโจทก์ ถ้าให้โอกาสโจทก์ยื่นคำโต้แย้งคำให้การ โจทก์ ก็อาจจะโต้แย้งได้หลายอย่าง เช่นไม่ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือไม่เช่นนั้น ก็โต้แย้งว่าสัญญาประนีประนอมเป็นโมฆะหรือโมฆียะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่โจทก์ไม่มี โอกาสโต้แย้งอย่างนั้น เพราะฉะนั้นปัญหานี้จึงเป็นประเด็นข้อพิพาทตามคำให้การของ จำเลยอยู่ด้วยแล้ว ฎีกานี้เป็นตัวอย่างของหลัก joining the issue ที่ศาลไทยนำเอามา ใช้เป็นหลักในทางปฏิบัติอยู่โดยไม่อธิบายที่มาหรือหลักการของมัน

หลักเกณฑ์ในการกำหนดประเด็นข้อพิพาทที่บอกว่าประเด็นข้อพิพาทต้องเกิดจาก ข้อโต้แย้งของคู่ความในคำคู่ความเท่านั้น มีข้อยกเว้นอยู่ข้อหนึ่งซึ่งมีมูลมาจากหลักกฎหมาย สารบัญญัติในเรื่องการฟ้องเรียกค่าเสียหายซึ่งมีหลักพื้นฐานอยู่ว่า ศาลจะไม่พิพากษาให้ใคร ได้รับชดเชยค่าเสียหายมากเกินไปกว่าจำนวนความเสียหายที่แท้จริงของเขา พุคอีกนัยหนึ่ง ก็คือกฎหมายไม่ประสงค์ที่จะให้ใครหากำไรจากการฟ้องเรียกค่าเสียหาย หลักการนี้ต่อ ยอด ขึ้นไปได้ว่า ในกรณีที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยนั้นโจทก์จะต้องแสดงให้เห็น ถึงจำนวนหรือปริมาณความเสียหายของโจทก์ด้วยเสมอ เพราะศาลจะไม่พิพากษาให้ โจทก์ได้รับค่าเสียหายมากเกินไปกว่าจำนวนหรือปริมาณค่าเสียหายที่โจทก์เสียหายไปจริง จากหลักกฎหมายสารบัญญัติเช่นนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากกฎหมายวิธีสบัญญัติว่า เฉพาะ ในประเด็นเรื่องปริมาณหรือจำนวนค่าเสียหายนั้น แม้จำเลยจะไม่ได้ปฏิเสธต่อสู้ไว้ในคำ ให้การก็ถือว่าเป็นประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีที่ศาลต้องกำหนดให้เป็นประเด็นข้อพิพาทไว้ด้วย และถ้าหลงลืมไปไม่ได้กำหนดไว้ในชั้นชี้สองสถานต่อมาภายหลังตรวจพบศาลก็มีอำนาจหน้าที่ ที่จะกำหนดเพิ่มขึ้นให้ชัดเจนได้ และถึงแม้จะไม่ได้กำหนดเอาไว้เลย ในตอนพิพากษาคดี ก็จะต้องยกประเด็นนี้ขึ้นวินิจฉัยให้ได้ หลักการนี้เป็นบรรทัดฐานในทางปฏิบัติตรงกันมาตลอด

ตั้งแต่โบราณจนในปัจจุบันนี้ก็ยังได้รับการยืนยันจากศาลฎีกาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๘๘/๒๕๔๓ มีข้อสังเกตว่าหลักหรือข้อยกเว้นข้อนี้ใช้กับเรื่องปริมาณความเสียหายเท่านั้นไม่ใช้กับปัญหาที่ว่าโจทก์เสียหายหรือไม่ โจทก์เสียหายหรือไม่อยู่ในหลักทั่วไป ถ้าจำเลยไม่ปฏิเสธหรือปฏิเสธไม่ชัดเจนในคำให้การถือว่ายอมรับว่าโจทก์เสียหายแล้วไม่เป็นประเด็นข้อพิพาท แต่แม้จะรับว่าโจทก์เสียหายแล้วศาลก็ยังวิเคราะห์ต่อไปว่าโจทก์เสียหายเพียงใด เพราะศาลจะพิพากษาให้โจทก์ได้รับชดเชยค่าเสียหายเกินกว่าความเสียหายที่แท้จริงไม่ได้

๑.๓ ทางแก้ในกรณีที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิด

ถ้าศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดผลเป็นอย่างไร ในทางคำราหรือบทสรุปเบื้องต้น ถ้าศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดคู่ความที่เสียประโยชน์ต้องโต้แย้งคัดค้านไว้ ถ้าไม่คัดค้านโต้แย้งก็ถือว่ายอมรับว่าคดีมีประเด็นข้อพิพาทตามที่ศาลชั้นต้นกำหนด เมื่อรับแล้วก็จะมายกเรื่องนี้ขึ้นโต้แย้งในชั้นอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ ด้วยเหตุผล ๒ ข้อ เหตุผลแรกบอกว่า ยกชั้นอุทธรณ์ไม่ได้ เพราะข้อนี้ตกไปแล้ว จึงไม่ใช่ข้อที่โต้แย้งขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้น หรือเหตุผลที่ ๒ อ้างว่า ที่ศาลสั่งกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดไปนั้นเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา เมื่อไม่โต้แย้งไว้จึงยกชั้นอุทธรณ์ในภายหลังไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา ๒๒๖ วรรคหนึ่ง (๒) บทสรุปอย่างนี้ก็ใช้ได้ แต่อาจมีเงื่อนไขที่ซับซ้อนไปอีก

ประการแรก การที่ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิด มีผิดได้ ๒ แบบ คือผิดแบบที่ ๑ เป็นแบบทั่วไปซึ่งตรงต่อผลที่กล่าวมาแล้วคือ ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทให้น้อยกว่าที่มีอยู่จริง เช่น คดีมีประเด็นข้อพิพาท ๓ ข้อ แต่ศาลชั้นต้นไปกำหนดว่าคดีนี้มีประเด็นข้อพิพาทเพียง ๒ ข้อ ขาดไปข้อหนึ่ง ที่ศาลชั้นต้นกำหนดผิดแต่ผิดไปในทางที่น้อยกว่าที่เป็นจริง อย่างนี้ก็เป็นหน้าที่ของคู่ความที่เสียประโยชน์จะต้องโต้แย้งคัดค้าน ไม่เช่นนั้นก็ถือว่ายอมรับว่าคดีมีประเด็นเพียงเท่าที่ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นนั้นจึงไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทในคดีอีกต่อไป คู่ความจะยกประเด็นนั้นมาอุทธรณ์ภายหลังไม่ได้ เพราะไม่ใช่ข้อที่ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้นแล้ว ความจริงเขายกขึ้นว่ากล่าวกันโดยชอบ แต่ศาลชั้นต้นต่างหากที่ไปทำไม่ชอบกำหนดของเขาขาดไป แต่การที่ศาลชั้นต้นกำหนดขาดไป คู่ความไม่โต้แย้ง จึงถือว่ายอมรับตามนั้น ข้อนั้นก็ไม่ใช่ประเด็นข้อพิพาท เมื่อไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทก็อุทธรณ์ไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา ๒๒๕ หรือถือว่าการที่ศาลสั่งอย่างนั้น เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาเมื่อไม่โต้แย้งไว้ก็อุทธรณ์ภายหลังไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา ๒๒๖ วรรคหนึ่ง (๒)

ผิดแบบที่ ๒ กรณีที่ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดในลักษณะที่เกินความจริงไป ซึ่งเกิดขึ้นน้อยแต่ก็อาจเกิดขึ้นได้ คดีตามคำคู่ความมีประเด็นข้อพิพาทประเด็นเดียวว่าจำเลยทำสัญญาว่าจ้างโจทก์ให้ทำงานชิ้นใดชิ้นหนึ่งหรือไม่ แต่ในชั้นที่สองศาลถามโจทก์จำเลยแล้ว ศาลก็ไปกำหนดว่าคดีมีประเด็นข้อพิพาท ๒ ประเด็น คือ ๑. จำเลยทำสัญญาว่าจ้างโจทก์ทำงานที่พิพาทให้แก่จำเลยหรือไม่ และ ๒. จำเลยได้บอกเลิกการว่าจ้างนั้นไปยังโจทก์โดยชอบก่อนแล้วหรือไม่ ประเด็นข้อที่ ๒ ไม่อยู่ในคำคู่ความ ไม่เป็นประเด็นข้อพิพาท ศาลเอามากำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาทเกินไปจากความจริง อย่างนี้ผลจะเป็นอย่างไร จะแก้อย่างไร ถ้าคู่ความเขาโต้แย้งคัดค้านถูกต้องก็ไม่มีปัญหา ศาลนั้นเองก็เพิกถอนได้ ถือเป็นเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามมาตรา ๒๗ ถ้าศาลนั้นไม่เพิกถอนคู่ความโต้แย้งคัดค้านแล้วอุทธรณ์ภายหลังได้ในฐานะที่เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ปัญหาเกิดกรณีที่ศาลกำหนดประเด็นผิดในทางเกินไปจากความเป็นจริง โดยคู่ความไม่ได้โต้แย้งคัดค้านไว้ ผลจะเป็นอย่างไร กรณีแรกหรือไม่ คำตอบก็คือ ไม่ใช่ ถ้าศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดในทางเกินไปจากความจริงอย่างนี้ ประเด็นส่วนที่เกินไปนั้นไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทในคดี เพราะประเด็นข้อพิพาทต้องเกิดจากคำคู่ความเท่านั้น ศาลจะกำหนดเอาเองก็ไม่ได้ การผิดพลาดในลักษณะนี้เป็นการผิดพลาดอย่างร้ายแรง เมื่อคดีนี้ไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทคู่ความก็อุทธรณ์ในข้อนี้ไม่ได้ แม้อุทธรณ์ขึ้นมา ก็เป็นการอุทธรณ์ในข้อที่ไม่ได้กล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้น ต้องห้ามอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัยให้ วินิจฉัยให้ประเด็นเดียวคือประเด็นที่เป็นประเด็นข้อพิพาทจริง ๆ แล้วตัดสินใจให้แพ้ชนะตามนั้น ศาลอุทธรณ์ไม่ต้องถูกผูกพันตามประเด็นที่ศาลชั้นต้นกำหนดเกินมาจากความเป็นจริง ปัญหาว่าเรื่องนี้คู่ความไม่ได้โต้แย้งคัดค้านถือว่ายอมรับได้หรือไม่ จะถือได้ว่าคู่ความยอมรับได้เฉพาะกรณีกำหนดประเด็นขาดจากความจริง เพราะคู่ความมีสิทธิที่จะสละประเด็นได้ แต่ไม่มีสิทธิเพิ่มประเด็นให้มากขึ้น

ตัวอย่างที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทเกินไป เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๕๗๕/๒๕๔๕ คดีมีประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความเพียงข้อเดียวว่าจำเลยขายที่พิพาทให้โจทก์และทำสัญญาเช่าจากโจทก์จริงหรือไม่ แต่ในการชี้สองศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทเกินมาอีกข้อหนึ่งว่า โจทก์ฟ้องคดีเรียกคืนการครอบครองที่พิพาทซึ่งเป็นที่ดินมือเปล่าเมื่อเกิน ๑ ปีแล้วหรือไม่ เข้าไปด้วย ประเด็นที่ว่าฟ้องเรียกคืนการครอบครองที่ดินมือเปล่าเกิน ๑ ปีหรือไม่ ไม่ได้มีการโต้แย้งกันในคำฟ้องคำให้การ ศาล

ชั้นต้นไปกำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาทขึ้นจึงเป็นการกำหนดที่ไม่ชอบ ศาลชั้นต้นทำผิด ปัญหาข้อนี้แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างในชั้นฎีกา แต่ก็ยังเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยว ด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ ศาลฎีกาก็ วินิจฉัยตัดเอาประเด็นข้อนี้ออกไป คงวินิจฉัยให้แพ้ชนะกันเฉพาะประเด็นว่าจำเลยชาย ที่พิพาทให้โจทก์และทำสัญญาเช่าจากโจทก์จริงหรือไม่ประเด็นเดียว ยกคำพิพากษา ศาลชั้นต้นโดยอาศัยมาตรา ๒๔๓ (๑) (๒) ประกอบมาตรา ๒๔๗ แต่ยกแล้วไม่ต้อง ย้อนสำนวนเพราะเป็นการกำหนดผิดในส่วนที่เกินไป ก็ตัดสินส่วนที่เกินออกเท่านั้นเอง นอกจากนั้นคำพิพากษาศาลฎีกานี้ทำให้ซับซ้อนขึ้นไปอีกว่านอกจากศาลฎีกาจะยกเพิกถอน ประเด็นข้อพิพาทที่เกินมานี้แล้วก็ยังพิพากษายกฎีกาของจำเลยด้วย เพราะคดีนี้จำเลย ได้ฎีกาในเนื้อหาของประเด็นดังกล่าว ถือว่าเป็นฎีกาที่ไม่ชอบ เพราะเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้น ว่ากล่าวกันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์เป็นฎีกาที่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

ประการที่ ๒ ถ้ากำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดนี้ ศาลทำในชั้นชี้สองสถาน ถ้า เรื่องไหนไม่มีการชี้สองสถานศาลก็ไม่กำหนดประเด็นข้อพิพาทไว้ การชี้สองสถานคือ การที่ศาลทำ ๒ อย่าง คือทำการกำหนดประเด็นข้อพิพาท และกำหนดหน้าที่นำสืบ ถ้าศาลชั้นต้นชี้สองสถานกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดไปคู่ความฝ่ายที่เสียประโยชน์จะต้อง คัดค้านและโต้แย้งไว้ให้ถูกต้องตามขั้นตอนในมาตรา ๑๘๓ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติ ว่าคู่ความมีสิทธิคัดค้านว่าประเด็นข้อพิพาท หรือหน้าที่นำสืบที่ศาลชั้นต้นกำหนดไว้ นั้นไม่ถูกต้อง โดยแถลงด้วยวาจาต่อศาลในขณะนั้นหรือยื่นคำร้องต่อศาลภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบ ให้ศาลชี้ขาดคำคัดค้านนั้น ก่อนวันสืบพยาน คำชี้ขาดคำคัดค้านดังกล่าวให้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๒๒๖ ซึ่งเป็น กรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ฉะนั้น ถ้าศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิด คู่ความ ที่จะเสียประโยชน์ต้องคัดค้านไว้ก่อนครั้งหนึ่ง โดยคัดค้านภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ ศาลชี้หรือกำหนดผิด เมื่อคัดค้านไว้ภายใน ๗ วันแล้วศาลจะต้องทำคำวินิจฉัยก่อนวัน สืบพยาน ศาลวินิจฉัยอย่างไร คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจหรือเสียประโยชน์จากคำวินิจฉัย ของศาล มีสิทธิต้องโต้แย้งไว้เพื่อใช้สิทธิอุทธรณ์ในภายหลังตามมาตรา ๒๒๖ ต่อไป เพราะคำวินิจฉัยของศาลเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ถ้าไม่คัดค้านและโต้แย้งให้เป็น ๒ ขั้นตอนให้ถูกต้องตาม มาตรา ๑๘๓ วรรคสาม การยกขึ้นอุทธรณ์ฎีกาในภายหลังอาจ จะต้องห้ามตามมาตรา ๒๒๖ วรรคหนึ่ง (๒)

ตัวอย่าง ศาลชั้นต้นชี้สองสถานกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิด คู่ความที่เสียหายยื่นคำร้องขอให้ศาลเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบแล้วสั่งใหม่ให้ถูกต้องตามมาตรา ๒๗ ศาลชั้นต้นสั่งว่ากำหนดไปถูกต้องแล้วไม่มีเหตุเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมให้ยกคำร้อง คู่ความฝ่ายนี้ไม่ได้ทำอะไรอีก ต่อมาศาลพิพากษาให้แพคดี จึงอุทธรณ์ในประเด็นที่ว่าศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิด ศาลฎีกาพิพากษาว่า การที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทไปนั้นเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ต้องโต้แย้งไว้ก่อนจึงจะยกขึ้นอุทธรณ์ภายหลังได้ตามมาตรา ๒๒๖ วรรคหนึ่ง (๒) แต่แม้ว่าผู้อุทธรณ์จะไม่ได้โต้แย้งไว้โดยตรง แต่ผู้อุทธรณ์ก็ได้ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งดังกล่าวแล้ว ตามมาตรา ๒๗ การที่ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนนั้นแสดงให้เห็นว่าหรือมีผลเท่ากับว่าเป็นการโต้แย้งคำสั่งกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดนั้นแล้วโดยปริยาย ฉะนั้นจึงอุทธรณ์ได้ แนวฎีกาที่กระโดดข้ามกฎหมายวิธีพิจารณาความเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปสู่ความยุติธรรมในเนื้อหาที่เป็นแนวคำพิพากษาฎีกาที่น่าชื่นชม หลักโดยทั่วไปน่าจะใช้ในแนวนี้เป็นเกณฑ์ในทางปฏิบัติ แต่ยกเว้นเฉพาะกรณีที่ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่น่าสืบผิดในการชี้สองสถานเท่านั้น ที่มีบทบัญญัติในมาตรา ๑๘๓ วรรคสามบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงว่า คู่ความที่ไม่พอใจต้องทำการคัดค้านก่อนภายใน ๗ วันก็ได้โต้แย้งอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ศาลวินิจฉัยแล้วจึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์ในภายหลังต่อไปได้ ถ้าเพียงแต่ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนตาม วิ.แพ่ง มาตรา ๒๗ แล้วศาลยกคำร้อง แล้วไม่ได้โต้แย้งอะไรอีกต่อไปเลย คำสั่งเดิมก็อุทธรณ์ไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๓ วรรคสาม คำสั่งใหม่ที่ยกคำร้องขอเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบก็เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา เมื่อไม่ได้โต้แย้งไว้ก็ยกขึ้นอุทธรณ์ไม่ได้ ต้องห้ามตาม ๒๒๖ วรรคหนึ่ง (๒) เช่นกัน

ข้อสังเกต ๒ ประการนี้เมื่อเอามาประกอบกันแล้วก็จะเกิดสถานการณ์พิเศษขึ้นมา คือว่า ถ้าเป็นเรื่องศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดโดยกำหนดน้อยกว่าความเป็นจริง ก็เป็นอย่างที่ว่าข้างต้น แต่ถ้าศาลกำหนดประเด็นเพิ่มขึ้นเกินจากความเป็นจริง ถือเป็นการผิดร้ายแรง ถึงแม้คู่ความที่เสียประโยชน์จะไม่ได้โต้แย้งคัดค้านให้ถูกต้องตามมาตรา ๑๘๓ วรรคสาม เขาก็ยังมีสิทธิที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ได้ เพราะไม่ใช่อุทธรณ์โดยคำสั่งที่กำหนดผิด แต่เป็นการอุทธรณ์ว่า ประเด็นที่กำหนดเกินมานั้นเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายที่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนและถึงแม้เขาจะไม่ยกขึ้นอุทธรณ์เนื่องจากเป็นข้อที่ผิดในข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลสูงก็มีอำนาจที่จะยกขึ้นวินิจฉัยให้เองได้ว่า ที่ว่ากันมานั้นไม่ได้ว่ากันมาโดยชอบในศาลชั้นต้น

ไม่รับวินิจฉัยให้ โดยใช้มาตรา ๑๔๒ (๕) ประกอบมาตรา ๒๔๖ หรือมาตรา ๒๔๗ แล้วแต่กรณี ในทางปฏิบัติศาลสูงก็มักจะยกขึ้นวินิจฉัยให้ว่าที่ศาลชั้นต้นไปกำหนดประเด็นเกินมาแล้วพิพากษาไปตามประเด็นนั้นทำให้เกิดผลคดีผิดเพี้ยนไป เป็นการพิจารณาพิพากษาคดีที่ไม่ชอบ ศาลสูงวินิจฉัยใหม่ให้ถูกต้องได้

๑.๔ ประเด็นข้อพิพาทในคดีอาญา

เรื่องประเด็นข้อพิพาทที่กล่าวมานั้นพูดในหลักของคดีแพ่งตาม ป.วิ.พ. ถ้าเป็นคดีอาญาจะต้องใช้ ป.วิ.อ. เป็นหลัก ถามว่ามีเรื่องประเด็นข้อพิพาทในคดีอาญาหรือไม่ก็ต้องตอบว่าไม่มี ถ้าเช่นนั้นแล้วประเด็นข้อพิพาทอยู่ที่ไหน คำตอบก็คืออยู่ในคำคู่ความ ขอให้พิจารณาหลักเสียก่อนว่าจะเริ่มที่ในคำฟ้องของโจทก์หรือในคำคู่ความเป็นหลัก และหากจะถามว่ามีกำหนดประเด็นข้อพิพาทขึ้นมาให้ชัดไหม ก็ต้องตอบว่าไม่มี เพราะศาลฎีกาไปวางบรรทัดฐานไว้ว่าเรื่องการชี้สองสถานเป็นกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่ง โดยเฉพาะ ในคดีอาญาไม่มีบทบัญญัติให้ทำการชี้สองสถานใน ป.วิ.อ. และไม่อาจจะอนุโลมเอามาตรา ๑๘๒, ๑๘๓, ๑๘๓ ทวิ ใน ป.วิ.พ. ว่าด้วยเรื่องการชี้สองสถานมาใช้ในคดีอาญา เพราะเรื่องชี้สองสถานเป็นเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะในคดีแพ่ง ในคดีอาญาศาลต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ชัดว่าจำเลยกระทำผิดจริงจึงจะลงโทษจำเลยได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๘๕ แต่ในคดีอาญามีการนัดชี้ คำว่านัดชี้ในคดีอาญาเป็นภาษาพูดที่ใช้กันในทางปฏิบัติไม่ใช่ภาษากฎหมายที่เป็นทางการ คำว่านัดชี้ในทางปฏิบัติที่ใช้กัน หมายความว่าถึงวันที่ศาลอ่านและอธิบายคำฟ้องให้จำเลยฟัง แล้วสอบถามจำเลยเรื่องทนายความประสงค์จะให้ศาลตั้งให้หรือไม่ จากนั้นจึงสอบถามคำให้การของจำเลย ถ้าจำเลยให้การอย่างไรก็บันทึกไว้ แล้วดำเนินกระบวนการต่อไป ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพก็นัดฟังคำพิพากษา ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธก็นัดสืบพยานโจทก์ต่อไป การนัดชี้ในคดีอาญาจึงหมายถึงการดำเนินการ ๓ อย่าง กล่าวคืออ่านอธิบายคำฟ้องให้จำเลยฟังให้เข้าใจ สอบถามเรื่องทนายความและตั้งทนายความให้จำเลยถ้าต้องการ และสอบถามคำให้การจำเลย นัดชี้ในคดีอาญาไม่เกี่ยวกับเรื่องการกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบเลย แต่จะพูดว่าเมื่อไม่มีการชี้สองสถานในคดีอาญา ไม่มีการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบออกมาให้ชัดจึงเท่ากับคดีอาญาไม่มีประเด็นข้อพิพาทให้ใหม่ ก็พูดไม่ได้เพราะเป็นคนละเรื่อง ประเด็นข้อพิพาทมีอยู่ตามสภาพของมัน แต่ไม่ได้มีการกำหนดประเด็นข้อพิพาทนั้นออกมาให้ชัดเท่านั้น ในคดีอาญาอาจจะแบ่งกลุ่มประเด็นข้อพิพาทออกได้เป็น ๓ กลุ่มด้วยกัน

กลุ่มแรก ประเด็นข้อพิพาทในคดีอาญาที่มีผลกระทบไปที่การวินิจฉัยว่า จำเลย มีความผิดหรือไม่ เช่น ประเด็นข้อพิพาทที่ว่าจำเลยกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายตามที่โจทก์กล่าวในฟ้องหรือไม่ เรื่องเกี่ยวกับการกระทำของจำเลยเป็นประเด็นข้อพิพาทในกลุ่มที่ ๑ เพราะถ้าไม่มีการกระทำก็ไม่มี ความผิดหรือประเด็นข้อพิพาทที่ว่า การที่จำเลยกระทำไปอย่างนั้นจำเลยกระทำไปโดยเจตนาหรือประมาท มีเจตนาทุจริต หรือเจตนาพิเศษหรือไม่ ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับเรื่องประมาท ประเด็นข้อพิพาทแบบที่ ๒ นี้กระทบไปที่สภาพจิตใจของจำเลย แต่จะมีผลไปทำให้จำเลยผิดหรือไม่ผิดในที่สุดก็ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ในกลุ่มที่ ๑ ด้วยไม่ว่าจะเป็นเจตนาธรรมดา เจตนาพิเศษหรือประมาทก็ตาม เพราะบางความผิดถ้าไม่มีเจตนาพิเศษ ก็ไม่ครบองค์ประกอบเป็นผิดตามกฎหมาย ไม่มีเจตนาธรรมดาก็ไม่ครบองค์ประกอบเป็นผิดตามหลักทั่วไป หรือถ้าไม่ประมาทก็ไม่ผิดฐานประมาท

นอกจากนี้ยังมีประเด็นว่ามีเหตุที่จะยกเว้นความผิดให้จำเลยได้หรือไม่ จำเลยปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่โดยชอบหรือไม่ จำเลยกระทำไปโดยป้องกันสิทธิโดยชอบหรือไม่ หรือจำเลยกระทำไปโดยได้รับความยินยอมอันบริสุทธิ์จากผู้เสียหายโดยชอบแล้วหรือไม่ ทั้งหมดนี้เป็นประเด็นข้อพิพาทที่มีผลไปกระทบถึงความผิดหรือไม่ผิดของจำเลย

กลุ่มที่สอง เป็นประเด็นข้อพิพาทหลังจากผ่านกลุ่มแรกมาแล้วถ้าข้อเท็จจริงฟังว่าจำเลยมีความผิดแล้วจึงจะมาถึงประเด็นข้อพิพาทในกลุ่มที่ ๒ ว่าจำเลยที่กระทำผิดนั้นได้รับยกเว้นโทษตามกฎหมายใดบทหนึ่งหรือไม่ เป็นการกระทำโดยจำเป็นหรือไม่ เป็นการกระทำไปในขณะที่ไม่รู้ผิดชอบชั่วดีเพราะเหตุวิกลจริตถึงขนาดหรือไม่ หรือกระทำความผิดในขณะที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๔ ปีหรือไม่ ประเด็นข้อพิพาทพวกนี้ไปยกเว้นโทษของจำเลย หรือประเด็นข้อพิพาทที่ไม่ได้ถึงกับยกเว้นโทษให้จำเลย แต่จะมีผลเป็นการลดหย่อนผ่อนโทษให้จำเลย เช่น จำเลยกระทำไปเพราะบันดาลโทสะเนื่องจากถูกผู้เสียหายข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม จึงกระทำความผิดไปในทันใดนั้นหรือไม่ ถ้าฟังว่าบันดาลโทสะก็ยังผิดและยังต้องรับโทษ เพียงแต่ศาลจะกำหนดโทษเบากว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้ ประเด็นข้อพิพาทในกลุ่มที่ ๒ กระทบไปที่เรื่องโทษของจำเลย

ในต่างประเทศเวลาพิจารณาคดีอาญา เขาพิจารณาแยกกันเป็น ๒ กลุ่มนี้ การพิจารณารอบแรกจะพิจารณาเฉพาะประเด็นว่าจำเลยผิดหรือไม่ผิด ถ้าฟังว่าไม่ผิดก็จบ แต่ถ้าฟังว่าจำเลยผิดจึงค่อยมาพิจารณารอบที่สองเฉพาะประเด็นที่สองที่ว่า จะลงโทษจำเลย

ได้หรือไม่เพียงใด แต่ในประเทศไทยเราจะพิจารณารวมรอบเดียว คดีอาญาของเรา จึงมีประเด็นข้อพิพาทซ่อนอยู่ทั้งสองกลุ่มนี้พร้อมกันไป โจทก์ในคดีอาญาจึงนำสืบถึง ประวัติอาชญากรรมของจำเลยเข้าไปในคดีได้เสมอ เพราะเกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทใน กลุ่มที่ ๒ ว่าจะลงโทษจำเลยหนักเบาอย่างไร แต่แม้โจทก์จะนำสืบประวัติอาชญากรรม หรือการกระทำผิดของจำเลย เข้ามาได้เกี่ยวกับประเด็นพิพาทกลุ่มที่ ๒ แต่ศาลก็จะ ต้องระมัดระวังว่าอย่าเอาพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมของจำเลยไปฟัง เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยในประเด็นข้อพิพาทในกลุ่มที่ ๑ เพราะไม่เกี่ยวกันเลย ในประเด็นพิพาทกลุ่มที่ ๑ ต้องการวิเคราะห์ว่าจำเลยกระทำผิดครั้งนี้ในคดีนี้หรือไม่เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการทำความผิดของจำเลยในครั้งอื่น ๆ

กลุ่มที่สาม ประเด็นข้อพิพาทในคดีอาญาอาจจะเกิดประเด็นเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับ ผิดหรือไม่ผิดและจะลงโทษอย่างไร แต่ไปเกี่ยวกับอำนาจฟ้องของโจทก์ว่าการสอบสวน ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องหรือไม่ ผู้เสียหายร้องทุกข์ไว้ โดยชอบหรือไม่ และผู้เสียหายที่ไปร้องทุกข์เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือไม่ ทั้งหมด นี้เป็นทั้งปัญหาข้อเท็จจริงข้อกฎหมายปนกันอยู่

ถ้าแยกประเด็นข้อพิพาทในคดีอาญาเป็น ๓ กลุ่ม แล้วจะสามารถวิเคราะห์ได้ ทุกคดี คดีอาญาเรื่องนี้ก็มีประเด็นข้อพิพาทอะไรบ้าง บางคดีก็มีประเด็นข้อพิพาทใน กลุ่มที่ ๑ ก็ประเด็น มีประเด็นข้อพิพาทในกลุ่มที่ ๒ ก็ประเด็นและในกลุ่มที่ ๓ ก็ประเด็นหรือไม่ เราจะเห็นแล้วแต่ศาลไม่ต้องกำหนดมา เอาไว้ไปวินิจฉัยในตอนเขียน คำพิพากษาเท่านั้น

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน
 อาจารย์ผู้สอน ศาสตราจารย์จรูญ ภักดีธนากุล
 ปลัดกระทรวงยุติธรรม
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์สมจิตร ทองศรี
 วันอังคารที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๘



๒. ภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบ

ในเรื่องภาระการพิสูจน์แบ่งโครงสร้างในการพิจารณาออกเป็น ๔ หัวข้อย่อย คือ

๑. ความหมายและความสำคัญของกฎหมายในเรื่องภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔

๒. หลักเกณฑ์ในการกำหนดภาระการพิสูจน์

๓. ผลทางกฎหมายในกรณีที่ศาลชั้นต้นกำหนดภาระการพิสูจน์ผิดไปจากหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

๔. ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญา

๒.๑ ความสำคัญของภาระการพิสูจน์

ความหมายของภาระการพิสูจน์นั้นไม่มีบทนิยามศัพท์ แต่ตามหลักทฤษฎีและทางปฏิบัติทั้งของไทยและต่างประเทศพอสรุปได้ว่าภาระการพิสูจน์หมายถึง ภาระหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในคดีต้องนำเอาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีนั้นเป็นดังที่เขากล่าวอ้าง

ความสำคัญของหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์มีความสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ

(๑) ประการแรก เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ถือปฏิบัติกันเป็นสากลว่า คู่ความฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ประเด็นข้อใดไม่นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ตามหน้าที่ของตนก็ดีหรือนำพยานหลักฐานมาสืบได้ไม่สมตามมาตรฐานการพิสูจน์ที่กฎหมายกำหนดไว้ในประเด็นนั้นก็ดี ถือว่าเป็นผู้ที่แพ้ในประเด็นนั้น หลักกฎหมายทั่วไปข้อนี้ ทำให้กฎเกณฑ์ในเรื่องภาระการพิสูจน์หรือในเรื่องหน้าที่นำสืบสำคัญมากที่สุดเพราะทำให้เกิดผลแพ้ชนะคดีกันโดยตรง

(๒) ความสำคัญประการที่สอง ของเรื่องหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ก็คือเรื่องภาระการพิสูจน์กฎหมายถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะจากหลักทั่วไปว่าเป็นหลักกฎหมาย

ที่จะทำให้เกิดผลเป็นการแพ้นะกันในทางคดีโดยตรง ฉะนั้นเวลาที่ศาลจะวินิจฉัยให้ใครแพ้หรือชนะกันโดยอาศัยหลักกฎหมายในเรื่องหน้าที่นำสืบนี้ ศาลจะต้องวิเคราะห์หาหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ให้ถูกต้องตามหลักกฎหมาย และถ้าศาลชั้นต้นไม่ปฏิบัติเช่นนั้น เมื่อเรื่องขึ้นมาสู่ศาลสูงไม่ว่าในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา ศาลสูงก็ไม่จำเป็นต้องถูกผูกมัดให้ต้องถือเอาภาระการพิสูจน์เป็นยุติตามที่ศาลชั้นต้นกำหนดมาอย่างไม่ถูกต้องนั้น หากศาลสูงต้องการจะนำเอากฎเกณฑ์ในเรื่องภาระการพิสูจน์มาตัดสินให้คู่ความแพ้นะกัน ศาลสูงชอบที่จะต้องกำหนดภาระการพิสูจน์ใหม่ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในกฎหมาย แล้วจึงจะใช้ภาระการพิสูจน์ที่ถูกต้องนั้นไปเป็นเหตุตัดสินให้คู่ความแพ้นะกันในทางคดีได้ ตรงนี้จะเห็นได้ว่า เรื่องภาระการพิสูจน์มีความสำคัญยิ่งกว่าเรื่องประเด็นข้อพิพาท เมื่อเทียบกับเรื่องประเด็นข้อพิพาทเราก็จะพบว่าถ้าศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทผิดพลาดโดยกำหนดคนน้อยไปกว่าที่มีอยู่จริง แล้วคู่ความไม่โต้แย้ง ศาลสูงก็ต้องถูกผูกพันให้ถือว่าคดีนั้นมีประเด็นข้อพิพาทเพียงเท่าที่ศาลชั้นต้นกำหนดมาเท่านั้น แต่ถ้าในเรื่องภาระการพิสูจน์ศาลชั้นต้นจะต้องกำหนดให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในกฎหมาย ถ้ากำหนดผิดพลาดไป ไม่เป็นการผูกพันศาลสูงให้ต้องถือเป็นยุติตามนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าคู่ความจะได้อุทธรณ์โต้แย้งขึ้นมาหรือไม่ก็ตาม หลักกฎหมายดังกล่าวนี้ ปรากฏชัดในคำพิพากษาฎีกาหลายฉบับ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๕๖/๒๕๔๕^(๑) และ ๔๔๕๕/๒๕๔๗ ซึ่งวินิจฉัยยืนยันหลักกฎหมายเดิมว่า ภาระการพิสูจน์ของคู่ความต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย หากในชั้นชี้สองสถานศาลชั้นต้นกำหนดภาระการพิสูจน์ผิดพลาดไป ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาก็ย่อมมีอำนาจที่จะพิพากษาคดีไปตามภาระการพิสูจน์ที่ถูกต้องได้ คือไม่ถือตามที่ศาลชั้นต้นกำหนดมาได้ ทั้งนี้ไม่ว่าคู่ความจะได้อุทธรณ์ฎีกาขึ้นมาหรือไม่ก็ตาม หรือคู่ความจะมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาหรือไม่ ก็ตาม

หลักกฎหมายทั่วไปที่วางความสำคัญของเรื่องภาระการพิสูจน์เอาไว้เช่นนี้มีข้อจำกัดอยู่ว่า จะใช้หลักการดังกล่าวนั้นก็ต่อเมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะเอาภาระการ

(๑) คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๕๖/๒๕๔๕ แม้ภาระการพิสูจน์ของคู่ความต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายและหากชั้นชี้สองสถานศาลกำหนดภาระการพิสูจน์ผิดพลาดไป ศาลย่อมมีอำนาจที่จะพิพากษาคดีไปตามภาระการพิสูจน์ที่ถูกต้องได้ แต่เมื่อโจทก์และจำเลยได้สืบพยานไปตามคำสั่งศาลชั้นต้นจนสิ้นกระแสนั้นแล้ว โดยศาลกลางทั้งสองได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นข้อพิพาทโดยมิได้ยกเอาหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์มาเป็นเหตุพิพากษาให้จำเลยแพ้คดี และคดีก็ยังคงห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง อีกด้วย ดังนั้น แม้ฝ่ายใดจะมีภาระการพิสูจน์ ผลแห่งคดีก็จะไม่เปลี่ยนแปลงไป การที่จำเลยฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวจึงไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

พิสูจน์ไปตัดสินให้คู่ความแพ้ชนะกัน ในทางตรงกันข้ามถ้าศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาไม่ได้ นำเอาเรื่องภาระการพิสูจน์มาใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินให้แพ้ชนะกันเลย ถึงแม้ศาลชั้นต้นจะกำหนดภาระการพิสูจน์ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไป ก็ไม่ถือว่าเป็นเหตุสำคัญที่ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาจะต้องยกคำพิพากษาศาลชั้นต้นแล้วย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่แต่อย่างใด และก็ไม่จำเป็นที่ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาจะต้องวินิจฉัยในเรื่องภาระการพิสูจน์เสียใหม่ให้ถูกต้องแทนภาระการพิสูจน์ที่ศาลชั้นต้นกำหนดมาอย่างผิดพลาดด้วย การที่คู่ความอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมาว่าศาลชั้นต้นกำหนดภาระการพิสูจน์ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากหลักเกณฑ์ในกฎหมายนั้น จึงต้องมาวิเคราะห์ก่อนว่า ถึงแม้เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ศาลสูงไม่ต้องถูกผูกพันตามที่ชั้นต้นกำหนดมาผิด ๆ ก็ตาม แต่ถ้ามติในศาลสูงจะไม่นำเอาเรื่องภาระการพิสูจน์มาใช้ตัดสินให้แพ้ชนะกันแล้ว ประเด็นในเรื่องการกำหนดภาระการพิสูจน์ผิดพลาดจึงเป็นประเด็นที่หมดความสำคัญไป การอุทธรณ์ฎีกาในข้อนี้จึงกลายเป็นการอุทธรณ์ฎีกาในข้อที่ไม่เป็นสาระสำคัญอันควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลอุทธรณ์ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๕ วรรคหนึ่ง ในชั้นอุทธรณ์ และมาตรา ๒๔๕ วรรคหนึ่ง ในชั้นฎีกาแล้ว แต่กรณี

๒.๒ หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดภาระการพิสูจน์

หลักเกณฑ์ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ ว่าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดเพื่อสนับสนุนคดีของตน คู่ความฝ่ายนั้นมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น ไม่ว่าจะพิสูจน์ยืนยันข้อเท็จจริงหรือเป็นการสืบเชิงปฏิเสธ คำพิพากษาที่ยืนยันในเรื่องนี้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๗๔/๒๕๔๐ ^(๑), ๗๓๗๓/๒๕๔๗ ^(๒) เป็นต้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติ สันนิษฐานข้อเท็จจริงนั้นไว้เป็นการ

^(๑) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๗๔/๒๕๔๐ จำเลยได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าพิพาทไว้แล้ว ต้องถือว่าจำเลยเป็นเจ้าของมีสิทธิที่จะใช้เครื่องหมายการค้านั้นสำหรับสินค้าจำพวกที่ได้จดทะเบียนไว้ดังกล่าว ดังนั้นเมื่อโจทก์อ้างว่าจำเลยมิได้ใช้เครื่องหมายการค้าพิพาทซึ่งได้จดทะเบียนไว้นั้นเลย อันเป็นมูลที่จะเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าของจำเลยที่ได้จดทะเบียนไว้ จึงเป็นหน้าที่ของโจทก์ผู้กล่าวอ้างที่จะต้องนำสืบพิสูจน์ให้ได้ว่าจำเลยมิได้ใช้เครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ตามที่โจทก์กล่าวอ้าง แม้จะเป็นการนำสืบในเชิงปฏิเสธ ก็ยังคงเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำสืบให้ได้ความดังกล่าวอยู่

^(๒) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๓๗๓/๒๕๔๗ โจทก์ฟ้องว่า จำเลยโดยกลฉ้อฉลแสดงหลักฐานอันเป็นเท็จต่อนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทจังหวัดอุดรธานีว่า บริษัท อ. ไค้ประจุมคณะกรรมการบริษัทและประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๑/๒๕๓๗ ที่ประชุมมีมติให้เปลี่ยนแปลงกรรมการผู้มีอำนาจทำการแทน

เบื้องต้นแล้ว ภาระการพิสูจน์จึงจะตกกลับไปอยู่แก่ฝ่ายตรงข้ามที่จะต้องมีหน้าที่นำสืบ
หักล้างข้อสันนิษฐานเบื้องต้นของกฎหมายนั้น

จากบทกฎหมายดังกล่าวก็สรุปได้ว่าหลักเกณฑ์ในการกำหนดหน้าที่นำสืบหรือ
ภาระการพิสูจน์ในกฎหมายไทยมี ๑ หลักกับ ๑ ข้อยกเว้นเท่านั้น หนึ่งในหลักก็คือหลักที่ว่า
ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดผู้นั้นต้องพิสูจน์ ส่วนข้อยกเว้นของหลักนี้มีอยู่เพียงข้อเดียวว่า
เว้นแต่ฝ่ายที่กล่าวอ้างจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน ที่มีกฎหมายบัญญัติสันนิษฐาน
ไว้ให้เบื้องต้น ในกรณีเช่นนี้ภาระการพิสูจน์จึงจะตกกลับไปอยู่แก่คู่ความฝ่ายตรงข้าม
ที่จะต้องพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนั้น

ทั้งหลักและข้อยกเว้นดังกล่าวง่ายที่จะเข้าใจและเข้าใจ แต่เวลานำไปใช้ในทางปฏิบัติ
ทำให้แม่นยำได้ยาก กรณีใดจะเรียกว่าโจทก์กล่าวอ้าง กรณีใดจำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง
กรณีใดเป็นเรื่องที่ผู้กล่าวอ้างได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานแล้ว กรณีใดยังไม่ได้รับ
ประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน และในสถานการณ์ที่ข้อสันนิษฐานชนกัน โจทก์ได้รับ
ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานบทหนึ่ง แต่จำเลยก็ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานอีก
บทหนึ่งชนกันอยู่ ผลในทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร สรุปว่าหลักเกณฑ์นี้ไม่ยากแต่ใช้ให้
แม่นยำยาก จึงจำเป็นต้องผ่านตัวอย่างในเรื่องนี้มาก ๆ แต่ก่อนจะไปถึงตัวอย่าง
เราสำรวจดูหลักเกณฑ์ประการอื่นที่ไม่อยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายไทยหรือหลักวิชาใน
ต่างประเทศที่เขานำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบ

หลักเกณฑ์ที่ไม่อยู่ในตัวบทกฎหมายของเราประการแรกคือหลักที่ว่า ในการ
กำหนดว่าจะให้คู่ความฝ่ายใดมีหน้าที่นำสืบนั้น ให้ตั้งตัวอย่างสมมติว่า ถ้าคู่ความในคดีนี้
ไม่สืบพยานหลักฐานในประเด็นข้อพิพาทข้อนั้น ฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายแพ้ ก็ให้ฝ่ายที่จะต้อง

(เชิงอรรถต่อ)

เป็นจำเลยเพียงผู้เดียว นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทจังหวัดอุดรธานีจึงจดทะเบียนให้โจทก์ออกจากการเป็น
กรรมการผู้มีอำนาจทำการแทนบริษัท อ. และให้จำเลยเพียงผู้เดียวเป็นผู้มีอำนาจทำการแทนตามคำขอ
ของจำเลย ขอให้บังคับจำเลยไปดำเนินการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงให้โจทก์เป็นผู้มีอำนาจทำการแทนบริษัท
อ. ดังเดิม จำเลยและจำเลยรวมให้การว่าจำเลยไม่เคยทำกลฉ้อฉลหรือหลักฐานเท็จ โจทก์พ้นจากการเป็น
กรรมการผู้มีอำนาจทำการแทนบริษัท อ. ตามมติที่ประชุม คดีจึงมีประเด็นโต้เถียงกันว่า บริษัท อ. ได้
ประชุมคณะกรรมการบริษัทและประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้น ครั้งที่ ๑/๒๕๓๗ หรือไม่ ที่ศาลชั้นต้นกำหนด
ประเด็นข้อพิพาทว่า การประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัท อ. ครั้งที่ ๑/๒๕๓๗ ชอบด้วยกฎหมาย
หรือไม่ เป็นการกำหนดประเด็นพิพาทที่ไม่ถูกต้อง ไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ และมาตรา
๑๕๓ เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษา
คดีไปตามประเด็นที่ถูกต้องได้ โดยไม่ต้องยกขึ้นสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิพากษาใหม่

แพ้นั้นเป็นฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบหรือมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นข้อนั้น หลักเกณฑ์นี้บางครั้งเราพบในทางปฏิบัติหรือในทางตำราบางเล่มระบุวิธีหาหน้าที่นำสืบว่า ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบ ฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายแพ้ ก็ให้ฝ่ายที่จะต้องแพ้นั้นมีหน้าที่นำสืบ เหตุผลที่ใช้หลักเกณฑ์แบบนี้เพราะมีหลักกฎหมายในเรื่องหน้าที่นำสืบเป็นพื้นฐานว่า คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบถ้าไม่สืบพยานหลักฐานก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้ในประเด็นข้อพิพาทข้อนั้น เพราะฉะนั้นเวลาจะหาว่าใครมีหน้าที่นำสืบจึงมาสมมติสถานการณ์จำลองขึ้น หลักเกณฑ์แบบนี้ต้องถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่ผิดไม่ควรใช้อย่างยิ่ง เพราะเป็นการเอาผลมาวินิจฉัยหาเหตุทำให้การหาผลในเรื่องนี้เข้าลักษณะเป็นวงวนหรือวนเวียนไม่รู้จบ เพราะจะต้องเริ่มต้นจากการถามว่า คู่ความฝ่ายใดมีหน้าที่นำสืบ ตอบไม่ได้ว่าใช้หลักเกณฑ์อะไรต้องไปดูผลมาก่อน ถ้าฝ่ายใดไม่สืบพยานหลักฐานแล้วใครแพ้ ให้ฝ่ายที่แพ้มีหน้าที่นำสืบก็จะวนเวียนอยู่เช่นนี้ไม่รู้จบ

หลักเกณฑ์ที่สำคัญประการที่สองที่ในต่างประเทศใช้กันมาก คือ หลักที่เรียกว่าข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายใดแต่เพียงฝ่ายเดียวควรจะให้คู่ความฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น หลักเกณฑ์นี้เรียกชื่อในภาษาอังกฤษว่า exclusive knowledge ข้อเท็จจริงในเรื่องที่คู่ความพิพาทโต้แย้งกันไม่ว่าโจทก์หรือจำเลยจะเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง ไม่สำคัญ แต่สมมติว่าข้อเท็จจริงเรื่องนี้อยู่ในความรู้เห็นของจำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียว ในกรณีเช่นนี้ถือเป็นอีกหลักเกณฑ์หนึ่งที่จะนำมาใช้กำหนดภาระการพิสูจน์และการกำหนดให้ฝ่ายที่มี exclusive knowlegde เป็นฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติเป็นอย่างอื่น ถามว่าในกฎหมายไทยมีหลักเกณฑ์อย่างนี้เข้ามาใช้หรือไม่ หรือต้องใช้หลักเกณฑ์อย่างนี้ด้วยหรือไม่ ตอบยาก เราจะได้วิเคราะห์ต่อไป

หลักเกณฑ์ประการที่สาม คือ ความเห็นในทางตำราบอกว่าการพิสูจน์ข้อเท็จจริงควรแบ่งข้อเท็จจริงเป็น ๒ ฝ่าย คือ ข้อเท็จจริงในทาง positive ว่าได้เกิดเหตุการณ์อย่างใดขึ้น เป็นข้อเท็จจริงปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไป ก็ควรจะอยู่ในหลักการกำหนดหน้าที่นำสืบทั่ว ๆ ไป ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ แต่ข้อเท็จจริงในประเภทที่เป็นข้อเท็จจริงในทางปฏิเสธ หรือในทางนิเสธ (negative fact) ฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างว่ามีข้อเท็จจริงนั้นเกิดขึ้น อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างว่าไม่ได้มีเหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้น อย่างนี้การที่จะให้คู่ความฝ่ายที่ต้องสืบข้อเท็จจริงในทางปฏิเสธเป็นฝ่ายนำสืบทำได้ยาก ไม่เหมือนกับการให้สืบในทางบวก จึงมีคำแนะนำว่า ในสถานการณ์เช่นนี้ก็ควรจะให้ฝ่ายที่กล่าวอ้างใน

ทางบวกเป็นฝ่ายมีหน้าที่นำสืบจะดีกว่าที่จะให้ฝ่ายที่อ้างในทางปฏิเสธต้องมีหน้าที่นำสืบ แต่ข้อเสนออย่างนี้ไม่ได้เป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กันแพร่หลายและก็เป็นเพียงข้อเสนอแนะในทางความคิดเห็นในทางวิชาการเท่านั้น จึงไม่มีนัยสำคัญมากนักในทางปฏิบัติโดยเฉพาะของไทยแทบจะไม่มีตัวอย่างที่ศาลไทยใช้หลักเกณฑ์อย่างนี้มากำหนดภาระการพิสูจน์เลย

หลักอีกประการหนึ่งคือ เรื่องข้อสันนิษฐานที่จะมาเปลี่ยนภาระการพิสูจน์จากฝ่ายที่กล่าวอ้างให้ไปอยู่กับฝ่ายตรงข้าม กฎหมายไทยคือ ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ (๒) บัญญัติให้ใช้ได้แต่เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายเท่านั้น แต่ในต่างประเทศหรือในหลักวิชาข้อสันนิษฐานอาจจะเกิดขึ้นได้ ๒ ทาง ทางหนึ่งเกิดขึ้นโดยกฎหมายบัญญัติ ซึ่งก็เป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย แต่อีกทางหนึ่งเป็นข้อสันนิษฐานที่เกิดจากความเป็นจริงหรือเกิดจากสภาพความเป็นจริงเราเรียกว่าข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง ตัวอย่างในต่างประเทศ ที่ใช้ข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงมากที่สุดตัวอย่างหนึ่งก็คือ หลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า *res ipsa loquitur* เป็นภาษาลาติน แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า *things speak for themselves* ภาษาไทยก็หมายถึงสรรพสิ่งย่อมประกาศตัวของมันเอง สิ่งทั้งหลายย่อมแสดงตัวของมันเอง หรือพูดแทนตัวของมันเองไม่ต้องให้ใครมาพิสูจน์ มันพิสูจน์ตัวของมันเองอยู่ หลักกฎหมายทั่วไปบทนี้เป็นหลักที่ใช้มากในคดีละเมิด โดยหลักทั่วไปแล้วโจทก์ต้องกล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำโดยประมาทเลินเล่อ แต่ในบางสถานการณ์ที่สภาพของเหตุการณ์แสดงตัวของมันอยู่ว่าจำเลยน่าจะประมาท ถ้าจำเลยไม่ประมาทแล้วเหตุร้าย หรืออุบัติเหตุร้ายนี้ไม่น่าจะเกิด ในสถานการณ์เช่นนี้ *res ipsa loquitur* ทำงาน และถือเป็นข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงที่เปลี่ยนภาระการพิสูจน์จากฝ่ายโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทให้ตกกลับไปอยู่แก่ฝ่ายจำเลยที่จะต้องพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงบทนี้ว่าตนไม่ได้ประมาทเพราะอะไร หรือตนได้ใช้ความระมัดระวังเพียงพอแล้วในสถานการณ์นั้นอย่างไร ถ้าจำเลยนำสืบไม่ได้ หรือไม่สมตามมาตรฐานการพิสูจน์ จำเลยต้องเป็นฝ่ายแพ้ในประเด็นนี้ บทสันนิษฐานตามความเป็นจริงบทนี้หรือบทอื่นก็ตาม มีอยู่ในกฎหมายไทยหรือไม่ เามาเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ตามหลักทั่วไปที่ว่า ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์ ได้หรือไม่ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่งในบ้านเรา คำตอบดูเหมือนจะไปเชื่อมโยงกันกับปัญหาที่เราพักไว้ตอนต้น ปัญหาในเรื่อง *exclusive knowlegde* คือข้อเท็จจริงซึ่งอยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยเฉพาะมักจะเกิดสถานการณ์ที่ทั้งหลัก *exclusive knowlegde* และหลักข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง (*factual presumption*) ทำงานไป

ในทิศทางเดียวกันว่า น่าจะเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ให้ไปตกอยู่แก่ฝ่ายตรงข้าม ไม่น่าจะ ต้องให้ฝ่ายที่กล่าวอ้างต้องมีภาระการพิสูจน์เหมือนอย่างหลักทั่วไป เพราะในสถานการณ์ ที่เราใช้หลัก *res ipsa loquitur* ที่มีข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงเกิดขึ้นมักจะ เกิดในสถานการณ์หรือในพฤติการณ์ที่คู่ความฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายที่รู้ข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นอยู่ เพียงฝ่ายเดียวว่ารายละเอียดเป็นอย่างไร

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๐๗/๒๕๐๑ ไฟไหม้หมู่บ้านและลามมา ไหม้บ้านของโจทก์ ไม่มีใครรู้ว่าอะไรเป็นต้นเหตุของไฟไหม้ และใครเป็นคนที่ทำให้ไฟไหม้ ผู้เสียหายฟ้องเจ้าของบ้านและผู้ครอบครองบ้านต้นเพลิงให้รับผิดชอบในฐานละเมิด ซึ่งใน กฎหมายไทยไม่มีบทสันนิษฐานความผิดของเจ้าของบ้านต้นเพลิงเอาไว้ ต้องกลับไปใช้ หลักทั่วไปที่ว่า ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์ โจทก์ฟ้องคดีละเมิดธรรมดาตาม มาตรา ๔๒๐ โจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าจำเลยประมาท โจทก์ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยจงใจหรือ ประมาทเลินเล่อทำให้เกิดไฟไหม้ขึ้น โจทก์มีพยานหลักฐานมาแสดงแต่เพียงว่าไฟไหม้ ครั้งนี้เกิดมาจากบ้านต้นเพลิงซึ่งเป็นบ้านที่จำเลยที่ ๑ เป็นเจ้าของ จำเลยที่ ๒ ครอบครอง ดูแลอยู่ในขณะเกิดเหตุ ในสถานการณ์เช่นนี้ถ้าให้โจทก์ต้องสืบว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ โจทก์ก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะไปหาพยานหลักฐานที่ไหนมาพิสูจน์ได้ เพราะสภาพที่เกิด ไฟไหม้เริ่มต้นขึ้นในบ้านของจำเลยเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของจำเลยแต่เพียง ฝ่ายเดียว ซึ่งในทางหลักวิชาหรือหลักสากลเขากำหนดให้จำเลยเป็นฝ่ายต้องนำสืบข้อ เท็จจริงนั้นและก็จะสอดคล้องกับหลักข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง ในสถานการณ์ เช่นนี้เองก็ต้องถือว่า *things speak for themselves* สรรพสิ่งประกาศตัวของ มันเองว่า ต้องมีอะไรผิดปกติผิดพลาดบกพร่องในการดูแลบ้านของจำเลยแน่ ไม่อย่างนั้น ไฟไหม้ไหม้ขึ้นมาทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน ฉะนั้น ก็เป็นสถานการณ์ที่ใช้ *res ipsa loquitur* เปลี่ยนภาระการพิสูจน์จากฝ่ายโจทก์ที่เป็นผู้กล่าวอ้างให้ตกไปอยู่แก่ฝ่ายจำเลย ได้ด้วยเช่นกัน ในสถานการณ์เช่นนี้ถามว่ากฎหมายไทยจะให้ใครมีหน้าที่นำสืบ คำ พิพากษาฎีกาที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้ทุกครั้งตรงกันตั้งแต่คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๐๗/๒๕๐๑ ซึ่ง ฎีกาฉบับหลัง ๆ เดินตามตรงกันว่า โจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าจำเลยประมาท จำเลย ปฏิเสธ ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ ไม่มีกฎหมายบทใด สันนิษฐานเบื้องต้นไว้เป็นคุณแก่โจทก์ในกรณีนี้ เรื่องนี้ไม่ใช่ความเสียหายเกิดจากทรัพย์ อันตราย ไม่ได้เกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล ไม่ได้เกิดจากโรงเรียน หรือสิ่งปลูกสร้างชำรุดบกพร่อง ไม่ได้เกิดจากสิ่งของตกหล่นจากโรงเรียนและไม่ได้เกิด

จากสัตว์ที่อยู่ในความครอบครองดูแลของจำเลยแต่อย่างใด ไม่เข้าบทสันนิษฐานตามกฎหมายให้เป็นคุณแก่โจทก์ ไม่มี legal presumption ตรงนี้ ส่วนข้อสันนิษฐานตามความจริงนั้นกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติให้นำมาใช้เปลี่ยนภาระการพิสูจน์ มาตรา ๘๔ (๒) ยอมให้เอามาใช้เปลี่ยนภาระการพิสูจน์เฉพาะข้อสันนิษฐานตามกฎหมายเท่านั้น ถึงแม้ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้จะข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของจำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียว ก็ไม่มีกฎหมายบทไหนให้นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ได้เช่นกัน เราจบตรงนี้เรื่องง่ายคือเราจบตรงหนึ่งหลักหนึ่งข้อยกเว้นตาม มาตรา ๘๔ แล้วทิ้งปัญหาไป อยู่ที่เราจะเอาไปใช้ให้มั่นอย่างไรเท่านั้น ส่วนหลักเกณฑ์อื่นที่ปรากฏอยู่ในทางตำราหรือในหลักกฎหมายต่างประเทศก็ไม่ใช่หลักเกณฑ์ที่จะต้องนำมาใช้ในกฎหมายไทย อาจจะนำเสนอเพื่อแสดงความรู้แต่ไม่อาจนำมาใช้เปลี่ยนภาระการพิสูจน์หรือกำหนดภาระการพิสูจน์ในศาลไทยหรือกฎหมายไทยได้ ถ้าสรุปจบอย่างนี้ไม่มีปัญหาอะไร แต่ว่าไม่จบอย่างนี้เพราะว่าเกิดสถานการณ์อื่นที่ยากยิ่งกว่าเรื่องไฟไหม้มาจากบ้านต้นเพลิงที่ทำให้เรากำหนดภาระการพิสูจน์ไปตามมาตรา ๘๔ อย่างเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์อย่างอื่นแล้วอาจนำไปสู่ผลในทางที่ไม่เป็นธรรมได้ ไม่ใช่เฉพาะแต่คดีนั้น แต่ในความรู้ลึกของประชาชนทั่วไปด้วย

ตัวอย่าง ในคดีศาลยกกรรมตกแต่ในต่างประเทศคดีประเภทนี้มักจะถูกบทสันนิษฐานตามความเป็นจริง เข้ามาเปลี่ยนภาระการพิสูจน์จากคนไข้ที่ได้รับความเสียหายให้ตกอยู่กับฝ่ายแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพ โดยถือว่าเป็นสภาพปกติว่าถ้าแพทย์ทำโดยถูกต้องตามหลักวิชาแล้ว ความเสียหายหรืออันตรายอย่างนั้นจะไม่เกิด เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นถึงเจ็บถึงตายน่าจะเกิดอะไรผิดปกติในการทำงานของแพทย์และแพทย์เป็นผู้รู้ข้อเท็จจริงเรื่องนี้เพียงฝ่ายเดียว โจทก์ไม่อยู่ในฐานะที่จะรู้ได้ ฉะนั้นควรให้แพทย์เป็นฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ว่า คนได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องตรงตามมาตรฐานและหลักวิชาแพทย์อย่างไร แนวคิดต้องเป็นอย่างนี้ และโดยสภาพความเป็นจริง ประชาชนที่เป็นคนไข้ไปรับการรับบริการจากแพทย์หรือวิชาชีพแขนงอื่นก็ตาม เขาไม่อยู่ในฐานะที่จะรู้ได้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพแขนงนั้นได้ปฏิบัติถูกต้องตามมาตรฐานหลักเกณฑ์วิชาการของวิชาชีพนั้นแล้วหรือไม่ คนที่อยู่ในฐานะจะพิสูจน์ได้ก็คือผู้ประกอบวิชาชีพนั้นเองที่จะต้องแสดงว่าได้ทำอย่างไรมีมาตรฐานวิชาการ วิชาชีพแขนงนั้นอย่างไร ในสถานการณ์อย่างนี้ยกตัวอย่างหญิงสาวไปทำศัลยกรรมเสริมความงาม ลดความอ้วนแพทย์ก็ใช้วิธีดูดเอาไขมันส่วนเกินออก หญิงสาวตาย พ่อแม่หญิงสาวจะฟ้องว่าแพทย์ทำละเมิด แม้จะเป็นละเมิดกรณีนี้

ไม่มีกฎหมายสันนิษฐานความรับผิดชอบของแพทย์เอาไว้ ไม่เข้า ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๓ - ๔๓๗ ก็ต้องไปฟ้องตามหลักทั่วไป ในมาตรา ๔๒๐ ก็ต้องไปกล่าวอ้างแล้วพิสูจน์ว่าจำเลย ประมาท จำเลยก็ต่อสู้ว่าไม่ได้ประมาทได้ทำตามหลักวิชาชีพแพทย์ตรงตามมาตรฐานแล้ว ที่ประเทศไหน ๆ เขาก็ตายกันเหมือนกัน อยากรวยก็ต้องเสี่ยงเอาเอง จะให้หมอรับผิดชอบได้อย่างไร ปัญหาก็คือจำเลยประมาทเกินเล่ห์หรือไม่ในการดำเนินการอย่างนั้นผิดมาตรฐาน วิชาการวิชาชีพแพทย์ในด้านนั้นหรือไม่ โจทก์ไม่มีปัญหาจะนำสืบ ถ้าสืบไม่ได้ก็ต้องแพ้ ตามหลักกฎหมายทั่วไปในเรื่องหน้าที่นำสืบว่า ผู้ที่มีหน้าที่นำสืบถ้าไม่สามารถนำสืบ หรือนำสืบไม่ได้ตามมาตรฐานก็ต้องแพ้ ก็ฟังไม่ได้ว่าจำเลยประมาทก็ต้องไม่เป็นละเมิด ศาลต้องยกฟ้อง ในสถานการณ์อย่างนี้ศาลฎีกาของไทยก็เริ่มลงเล่ห์ที่จะยึดหลักหนึ่ง หลักหนึ่งข้อยกเว้นอย่างเคร่งครัดตามมาตรา ๘๕ ศาลฎีกาในคดีนี้^(๑) เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าโจทก์เข้ารับการศัลยกรรมเสริมสวยจากจำเลยแล้วอาการผิดปกติเกิดเป็นแผลเน่าอักเสบ จนต้องเข้ารับการผ่าตัดหรือรักษาบำบัดจากโรงพยาบาลของรัฐอีกถึง ๒ หรือ ๓ ครั้ง จึงจะหายเป็นปกติ โจทก์สืบได้เพียงเท่านี้ เป็นหน้าที่ของฝ่ายจำเลยที่จะต้องสืบแก้ไขให้ได้ว่าจำเลยได้ดำเนินการรักษาโจทก์อย่างถูกต้องตามหลักวิชาแล้วหรือไม่ ถ้าจำเลยไม่นำพยานหลักฐานมาสืบอธิบายให้เห็นว่าจำเลยได้ทำถูกต้องตามหลักมาตรฐาน การแพทย์แขนงนี้แล้วอย่างไร ก็ต้องฟังว่าจำเลยประมาท โจทก์ไม่ต้องสืบให้เห็นเลย ว่าจำเลยประมาท สืบให้เห็นเพียงว่าเขาไปให้จำเลยทำศัลยกรรมแล้วผลออกมาแทนที่จะสวยกลับแย่กว่าเดิม จนกระทั่งต้องเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลของรัฐอีก ๒ - ๓ ครั้ง เพียงแค่นี้ถือว่าหมดหน้าที่นำสืบของโจทก์แล้ว ต่อจากนี้ไปเป็นหน้าที่ของฝ่ายจำเลยที่จะต้องนำสืบแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักวิชาและมาตรฐานการแพทย์

(๑) คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๒/๒๕๔๒ จำเลยที่ ๒ ทำการผ่าตัดหน้าอกโจทก์ที่มีขนาดใหญ่ ให้มีขนาดเล็กลงที่โรงพยาบาลจำเลยที่ ๑ หลังผ่าตัดแล้วจำเลยที่ ๒ นัดให้โจทก์ไปทำการผ่าตัดแก้ไข ที่คลินิกจำเลยที่ ๒ อีก ๓ ครั้ง แต่อาการไม่ดีขึ้น โจทก์จึงให้แพทย์อื่นทำการรักษาต่อ แม้วัวโจทก์และ นายแพทย์ ค. ผู้ทำการรักษาโจทก์ต่อจากจำเลยที่ ๒ จะไม่สามารถนำสืบให้เห็นว่า จำเลยที่ ๒ ประมาท เินเลื้อในการผ่าตัดและรักษาพยาบาลโจทก์อย่างไร แต่เมื่อจำเลยที่ ๒ เป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้าน ศัลยกรรมด้านเลเซอร์ผ่าตัด จำเลยที่ ๒ จึงมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์เป็น พิเศษ การที่นายแพทย์ ค. ต้องทำการผ่าตัดแก้ไขอีก ๓ ครั้ง แสดงว่าจำเลยที่ ๒ ผ่าตัดควรมีขอบกพร่อง จึงต้องแก้ไขและแสดงว่าจำเลยที่ ๒ ไม่ใช้ความระมัดระวังในการผ่าตัด และไม่แจ้งให้ผู้ป่วยทราบถึง ขั้นตอนการรักษา ระยะเวลา และกรรมวิธีในการดำเนินการรักษา จนเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย นับว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของจำเลยที่ ๒ ถือได้ว่าจำเลยที่ ๒ กระทำละเมิดต่อโจทก์

ในแขนงนี้อย่างไร ถ้าจำเลยไม่สืบแสดงให้เห็นก็ฟังได้ว่าจำเลยประมาท คำพิพากษา ศาลฎีกานี้หมายความว่า ศาลฎีกาของไทยยอมรับหลัก *res ipsa loquitur* เข้ามาใช้เปลี่ยนแปลงการพิสูจน์ได้เพิ่มเติมจากข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย หรือศาลฎีกายอมรับหลัก *exclusive knowledge* เรื่องนี้อยู่ในความรู้เห็นของจำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะฉะนั้นควรจะเปลี่ยนหน้าที่นำสืบให้ตกอยู่แก่ฝ่ายจำเลยเหมือนในต่างประเทศหรือไม่ ถ้าไม่ใช่ การใช้หลักตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ อย่างเดียว เหตุใดโจทก์ก็นำสืบแค่นี้จึงฟังว่าจำเลยประมาทเกินพอดี

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งที่ศาลฎีกาของไทยวางบรรทัดฐานไว้ซึ่งทำให้เรื่องนี้ยากกว่า บทสรุปที่ควรจะเป็นคือ คดีในเรื่องบัญชีเงินฝากธนาคาร มีการพิพาทกันว่าเงินในบัญชีธนาคารบัญชีนี้เป็นของใคร เจ้าของบัญชีว่าเป็นของเขา คนที่ไม่ใช่เจ้าของบัญชีกล่าวอ้างว่าไม่ใช่เงินของเจ้าของบัญชี ความจริงเงินนี้เป็นของคนอื่นหรือเป็นของตัวเองก็ได้ เอมามาฝากไว้ในบัญชีของเจ้าของบัญชีชั่วคราว ฝ่ายเจ้าของบัญชีก็คัดค้านว่าไม่จริง เงินนี้เป็นเงินของตัวเอง ถ้าใช้หลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ ภาระการพิสูจน์ก็ตกอยู่กับคนที่กล่าวอ้าง ถ้าเจ้าของบัญชีอ้างว่าเป็นของเขาก็ตกอยู่กับคนที่เป็นเจ้าของบัญชีที่จะต้องนำสืบ ถ้าใช้ข้อยกเว้นตามกฎหมาย ก็ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายบทไหนเขียนข้อสันนิษฐานว่าให้เงินในชื่อของใครเป็นของเจ้าของบัญชีนั้น ไม่มีบทสันนิษฐานตามกฎหมายนี้^(๑) ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นตัวอย่างอาจจะถือว่าเป็นบรรทัดฐานก็ได้ว่า เงินในบัญชีธนาคารของใครก็ต้องฟังว่าเป็นของเจ้าของบัญชี ผู้ใดโต้แย้งคัดค้านเป็นอย่างอื่นก็ต้องเป็นฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบ คือไม่ได้ใช้หลักใน ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ หรือใช้ก็ไม่ได้พูดให้ชัด แต่หน้าที่นำสืบไม่ได้อยู่แก่คนที่เป็นเจ้าของบัญชี คือเจ้าของบัญชีได้รับประโยชน์จากการสันนิษฐานตามความเป็นจริงว่า เงินในบัญชีเขาก็ต้องเป็นของเขาใครกล่าวอ้างว่าไม่ใช่ก็ต้องพิสูจน์

ในสองคดีนี้ศาลฎีกาไม่ได้ให้เหตุผลว่าเอาหลัก *res ipsa loquitur* มาใช้ไม่ได้ให้เหตุผลว่าเป็น *exclusive knowledge* ของฝ่ายใดฝ่ายนั้นต้องนำสืบ แต่

(๑) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๑๗๑/๒๕๓๒ เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่ามีการโอนเงินจำนวนหนึ่งจากธนาคารในเมืองฮองกงมาเข้าบัญชีกระแสรายวันของจำเลยในธนาคารผู้คัดค้าน ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นอย่างอื่นในเบื้องต้นต้องฟังว่าเงินจำนวนดังกล่าวเป็นของจำเลยผู้เป็นเจ้าของบัญชีเมื่อผู้คัดค้านอ้างว่าเงินจำนวนดังกล่าวไม่ใช่เป็นของจำเลยแต่เป็นของผู้ค้าประกันหนึ่งของจำเลยส่งมาชำระหนี้แก่ผู้คัดค้านแทนจำเลยผู้คัดค้านจึงมีภาระการพิสูจน์ให้ฟังได้ตามข้ออ้างของคน

ศาลฎีกาให้เหตุผลว่าโดยหลักทั่วไปนั้นข้อเท็จจริงย่อมต้องเป็นไปตามสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ ผู้ใดกล่าวอ้างหรือโต้แย้งว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้น หรือผู้ใดโต้แย้งหรือกล่าวอ้างให้ผิดเพี้ยนไปจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ย่อมต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น ถ้าไม่นำสืบพิสูจน์ให้เห็นก็ต้องฟังว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ ศาลฎีกาให้เหตุผลอย่างนี้ ถามว่าเหตุผลอย่างนี้นำมาสนับสนุนหลักเกณฑ์ข้อไหน ตอบได้หลายทาง ทางที่หนึ่งก็บอกว่าเหตุผลอย่างนี้ก็เป็นเหตุผลในเนื้อหาของหลัก *res ipsa loquitur* นั่นเอง เป็นเหตุผลที่ไปตรงกับสาระของหลักข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงนั่นเอง จึงเท่ากับว่าแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาในสองเรื่องนี้ได้ยอมรับให้อาเภอไหนเรื่องบทสันนิษฐานตามความเป็นจริงเข้ามาใช้เปลี่ยนภาระการพิสูจน์ หรือหน้าที่นำสืบในกฎหมายไทยได้ แต่จำกัดเฉพาะในกรณีที่ชัดเจนจริง ๆ เหมือนอย่างสองตัวอย่างนี้เท่านั้น นี่เป็นคำตอบที่หนึ่ง

คำตอบที่สองบอกไม่ใช่ คำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสองเรื่องนี้ไม่ได้พูดถึงหลัก *things speak for themselves* เลย พูดแต่เพียงว่าโดยทั่วไปแล้วข้อเท็จจริงย่อมเป็นไปตามสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ ผู้ใดกล่าวอ้างให้ผิดเพี้ยนไปจากสภาพปกติธรรมดานั้นย่อมต้องมีหน้าที่นำสืบนั้น คือการใช้หลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์ตามมาตรา ๘๔ นั่นเอง กล่าวคือในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าคนที่กล่าวอ้างให้ผิดเพี้ยนไปจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นฝ่ายกล่าวอ้าง เมื่อเขาเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง จึงต้องมีหน้าที่นำสืบตามหลักทั่วไป ไม่ต้องไปอาศัยข้อยกเว้นในเรื่อง *exclusive knowledge* หรือ *res ipsa loquitur* แต่อย่างใด คำพิพากษาศาลฎีกาสองเรื่องนี้จึงไม่ได้สร้างหลักเกณฑ์อะไรเพิ่มขึ้นมาในระบบกฎหมายไทย เพียงแต่เป็นตัวอย่างของการวิเคราะห์หาว่าคู่ความฝ่ายใดเป็นฝ่ายกล่าวอ้างกันแน่เท่านั้น

ถ้าสรุปหรือวิเคราะห์ผลออกมาตามแนวที่สองนี้ก็จะเป็นไปสอดคล้องกับบทสรุปแรกที่สรุปว่าหลักเกณฑ์ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ของไทยนั้นมีหนึ่งหลักหนึ่งข้อยกเว้นเท่านั้น ไม่มีหลักเกณฑ์อื่น ก็สอดคล้องกัน และผลเหมือนกันได้โดยไม่ต้องเอาหลักเกณฑ์อื่นขึ้นมาพิจารณา

ความเป็นไปได้ทางที่สามคือวิเคราะห์ว่า ความจริงสองเรื่องนี้ทั้งในเรื่องศัลยกรรมเสริมสวยและในเรื่องเงินฝากในบัญชีธนาคาร ศาลฎีกาไม่ได้ตัดสินในเรื่องของหน้าที่นำสืบเลย หน้าที่นำสืบเป็นอย่างไรก็เป็นไปตามมาตรา ๘๔ คือผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ เพราะฉะนั้นจึงไม่ได้เกี่ยวกับ *res ipsa loquitur* ไม่เกี่ยวกับ *exclusive knowledge*

แต่ศาลฎีกาในสองคดีนี้ตัดสินโดยใช้หลักการซึ่งนำหลักพยานหลักฐานในคดีศัลยกรรมเสริมสวยก็ยังต้องถือว่าหน้าที่นำสืบตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง เพียงแต่ศาลฎีกาฟังว่า การที่โจทก์ผู้มีหน้าที่นำสืบได้นำสืบให้เห็นว่าเขาไปให้จำเลยทำศัลยกรรมเสริมสวยแล้วผลออกมาต้องเสียสุขภาพอนามัยอย่างไรจนกระทั่งต้องไปเข้ารับการบำบัดรักษาจากโรงพยาบาลของรัฐอีก ๒ - ๓ ครั้ง ฟังว่าโจทก์ซึ่งมีหน้าที่นำสืบได้นำสืบสมมาตรฐานการพิสูจน์ของโจทก์แล้ว ทำให้พอเชื่อได้แล้วว่าจำเลยน่าจะประมาท ดังนั้นจำเลยจึงเกิด tactical burden of proof หน้าที่นำสืบในเชิงที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ว่าจำเลยไม่ได้ประมาทเพราะเหตุใดเมื่อจำเลยไม่นำสืบหักล้างให้เห็นว่าตนไม่ประมาท ทั้ง ๆ ที่โจทก์สืบได้ตามมาตรฐานแล้ว จึงต้องเป็นฝ่ายแพ้ ตรงนี้ก็เท่ากับวิเคราะห์ตัดสินโดยไม่เปลี่ยนภาระการพิสูจน์ แต่ลดมาตรฐานการพิสูจน์ของฝ่ายโจทก์ลงมา เหตุที่ต้องลดมาตรฐานการพิสูจน์ของฝ่ายโจทก์ลงเพราะโจทก์มีหน้าที่ต้องสืบ exclusive knowledge ของจำเลยซึ่งสืบยากเหมือนคดีรับของโจรที่โจทก์ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยรู้ว่าทรัพย์สินนี้เป็นของโจร แต่จำเลยรู้หรือไม่ว่าทรัพย์สินนี้เป็นของโจรเป็น exclusive knowledge ของจำเลย โจทก์พิสูจน์ไม่ต้องเน้นหนามาก หน้าที่นำสืบยังอยู่แก่โจทก์แต่อาจสืบให้เห็นพฤติกรรมแวดล้อมบ้าง ให้เห็นว่าน่าจะรู้ก็ฟังได้ในเบื้องต้นแล้ว เป็นการผลักระการพิสูจน์ในเชิงคดีให้ตกกลับไปอยู่ฝ่ายจำเลย ซึ่งถ้าจำเลยไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างพยานหลักฐานโจทก์ได้ ก็จะต้องเป็นฝ่ายแพ้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ศาลไม่นำหลักเกณฑ์อะไรใหม่มาใช้ ยังคงใช้หลักเกณฑ์เดิม หน้าที่นำสืบเป็นไปตามเดิม โจทก์ผู้กล่าวอ้างก็ยังต้องมีหน้าที่นำสืบ เพียงแต่ลดมาตรฐานการพิสูจน์ลงมาว่าสืบแค่นี้พอแล้ว แต่สมมติว่าทั้งสองฝ่ายต่อสู้โต้แย้งกันเต็มรูปแบบแล้วตกลงไม่ตั้งใจสืบพยานหลักฐานเลย ศาลตัดสินไปตามกฎหมายหน้าที่นำสืบ ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นแพ้ โจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าจำเลยประมาท โจทก์มีหน้าที่นำสืบ เมื่อไม่นำสืบโจทก์จึงต้องเป็นฝ่ายแพ้ ส่วนคดีบัญชีเงินฝากในธนาคารก็เหมือนกัน เมื่อมีข้อโต้แย้งว่าบัญชีเงินฝากในธนาคารเป็นของใครถึงแม้ฝ่ายเจ้าของบัญชีเป็นฝ่ายกล่าวอ้างจะต้องมีหน้าที่นำสืบแต่ถ้าเขาสืบได้ว่านี่คือเงินในบัญชีธนาคารของเขาก็ฟังได้แล้วว่า เงินนี้น่าจะเป็นของเขา เพราะฉะนั้นจึงเกิดภาระการพิสูจน์ในเชิงคดีไปตกแก่ฝ่ายจำเลยหรือฝ่ายตรงข้ามที่จะต้องพิสูจน์ว่าความจริงไม่ใช่ของเจ้าของบัญชีเพราะเหตุใด ถ้าฝ่ายตรงข้ามไม่พิสูจน์หักล้างให้เห็นที่มาที่ไปก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้ไป ตามหลักกฎหมายในเรื่องหน้าที่นำสืบทั่วไปนั่นเอง

การวิเคราะห์สามทางนี้เราจะเลือกทางใดยังไม่เป็นข้อยุติ แต่จะเลือกการวิเคราะห์แนวไหนในสามแนวนี้ ผลตรงกันคือในสถานการณ์ยาก ๆ ทำนองสองสถานการณ์นี้ศาลใช้เหตุผลว่า ข้อเท็จจริงย่อมต้องเป็นไปตามสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ เมื่อเหตุการณ์เป็นอย่างนี้ข้อเท็จจริงก็ชอบที่จะเป็นอย่างนี้ ใครกล่าวอ้างให้ผิดเพี้ยนไปจากนี้ต้องพิสูจน์ ถ้าไม่พิสูจน์ต้องแพ้ จะเรียกว่าฎีกาสองฎีกานี้เอาหลัก exclusive knowledge หรือ res ipsa loquitur ของคอมมอนลอว์มาใช้ในกฎหมายไทยก็ไม่ผิด จะอ้างว่าไม่ได้นำมาใช้แต่เป็นเรื่องการวิเคราะห์ว่าใครเป็นฝ่ายกล่าวอ้างจึงให้คนนั้นมีหน้าที่นำสืบก็ไม่ผิด โดยใช้ข้อความที่ว่าผู้ที่กล่าวอ้างให้ผิดไปจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์นั้นเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง จึงต้องพิสูจน์ หรือจะวิเคราะห์ว่าไม่ได้เปลี่ยนภาระการพิสูจน์อะไรเลย เพียงแต่ไปกระทบมาตรฐานการพิสูจน์ให้ลดลง แล้วทำให้การซึ่งนำหนักพยานหลักฐานโน้มไปในทางที่เป็นคุณแก่ฝ่ายที่กล่าวอ้างสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เป็นปกติธรรมดาของเหตุการณ์ เราจบหนึ่งหลักหนึ่งข้อยกเว้นซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ในกฎหมายไทยตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔

กลับมาดูที่บทสันนิษฐานเพราะว่าเราใช้บทสันนิษฐานตามกฎหมายมาเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ได้ กล่าวคือนำมาเป็นข้อยกเว้นของหลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นเป็นฝ่ายนำสืบได้ จึงต้องสำรวจว่าบทสันนิษฐานที่จะเอามาใช้เปลี่ยนภาระการพิสูจน์จะต้องมีเงื่อนไขในการวิเคราะห์อย่างไร บทสันนิษฐานนี้เราอาจจะแยกการวิเคราะห์ออกเป็น ๕ ประการ

ประการที่หนึ่ง เราผ่านมาแล้วก็ต้องแยกระหว่างบทสันนิษฐานเด็ดขาดกับบทสันนิษฐานเบื้องต้น ถ้าเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (absolute presumption) ไม่มีผลกระทบเรื่องหน้าที่นำสืบหรือไม่มีผลกระทบการเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ แต่ไปมีผลตามมาตรา ๘๔ (๑) ที่ทำให้ข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐานเด็ดขาดนั้นกลายเป็นข้อเท็จจริงที่คู่ความไม่อาจโต้แย้งได้ ศาลก็โต้แย้งเป็นอย่างอื่นไม่ได้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงไปตามที่กฎหมายสันนิษฐานโดยเด็ดขาดนั้น ในทางตรงกันข้ามข้อสันนิษฐานเบื้องต้น (Preliminary presumption) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า rebuttable presumption ข้อสันนิษฐานที่อาจถูกหักล้างได้ ก็ตรงกับข้อสันนิษฐานเบื้องต้น ข้อสันนิษฐานแบบนี้ถึงจะให้ผลเป็นการเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ตามมาตรา ๘๔ (๒) การแยกแยะว่าบทสันนิษฐานบทใดเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาด ข้อสันนิษฐานบทใดเป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้นดูไม่ยาก ฉะนั้นขอผ่านประเด็นแรกไป

ประการที่สอง ในการที่จะใช้ข้อสันนิษฐานนั้นไม่ว่าจะเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด

หรือข้อสันนิษฐานเบื้องต้นจะต้องแยกแยะให้ออกเสียก่อนว่า ข้อสันนิษฐานนี้มีข้อเท็จจริงใดเป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐาน และมีข้อเท็จจริงใดที่กฎหมายสันนิษฐานให้ข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานเรียกชื่อในภาษาอังกฤษว่า basic facts ถ้ามีข้อเท็จจริงหนึ่งบวกสองบวกสามแล้วจึงจะสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่สี่ให้ ข้อเท็จจริงที่กฎหมายสันนิษฐานเรียกชื่อภาษาอังกฤษว่า presumed fact ข้อเท็จจริงที่ถูกสันนิษฐานต้องแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานกับข้อเท็จจริงที่กฎหมายสันนิษฐานให้ชัดก่อนที่จะเอาข้อสันนิษฐานนั้นหรือบทสันนิษฐานนั้นมาใช้ไม่ว่าจะเป็นสันนิษฐานเด็ดขาดหรือข้อสันนิษฐานเบื้องต้นก็ต้องแยกแบบนี้ เมื่อแยกได้แล้วในส่วนของข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานนั้นถ้าโต้แย้งกันอยู่ต้องใช้หลักทั่วไปผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องพิสูจน์ ยังไม่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน จนกระทั่งได้ข้อเท็จจริงที่เป็น basic facts ครบแล้ว ข้อสันนิษฐานทำงานเกิดข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานตามกฎหมายนั้นแล้ว จึงส่งผลมายังมาตรา ๘๔ (๒) หรือ (๑) แล้วแต่กรณี ถ้าเราแยกแยะอย่างนี้ได้ก็ง่าย

ตัวอย่างบทสันนิษฐานความรับผิดเบื้องต้นตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะสันนิษฐานความรับผิดบทนี้จะต้องมี basic facts สองข้อ หนึ่งคือความเสียหายของโจทก์เกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลบวกด้วย basic facts ที่สองจำเลยเป็นผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะกันนั้น ถ้ามี basic facts สองข้อครบอย่างนี้ ข้อสันนิษฐานความรับผิดตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง จึงทำงานให้จำเลยต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ เว้นแต่จำเลยจะหลุดพ้นจากความรับผิดได้ จำเลยต้องมีหน้าที่นำสืบว่าเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือความผิดของผู้เสียหายเองร่อยเปอรเซ็นต์ ถ้าพิพาทกันตรง basic facts ว่าความเสียหายนี้เกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลหรือไม่ โจทก์วิ่งมาชนรถหรือรถวิ่งไปชนโจทก์ เถียงกันตรงนี้ ข้อสันนิษฐานยังทำงานไม่ได้ต้องใช้หลักทั่วไปที่ว่าผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ หรือโต้เถียงพิพาทกันว่าจำเลยเป็นผู้ครอบครองและควบคุมดูแลรถยนต์คันพิพาทจริงหรือไม่ ก็เถียงกัน basic facts ต้องใช้หลักทั่วไปผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ ยังไม่อาจใช้ข้อสันนิษฐานมาเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ ถ้าอ่านมาตรา ๘๔ (๒) ก็จะพบว่ากฎหมายเรื่องที่จะเปลี่ยนภาระการพิสูจน์เพราะผลแห่งข้อสันนิษฐานตามกฎหมายนั้นต้องเป็นเรื่องที่มีข้อเท็จจริงหรือผู้จะเอาประโยชน์ได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานนั้นให้ได้เสียก่อนแล้วจึงจะรับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้น

ซึ่งมาตรา ๘๔ (๒) เขียนตรงกับหลักการใช้บทสันนิษฐานในหลักวิชาที่ต้องแยก basic facts กับ presumed fact ไว้ชัด

มีข้อสังเกตว่ามีบทสันนิษฐานบางบทที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ให้เป็นการทั่วไป เราเรียกว่าบทสันนิษฐานทั่วไป ไม่มี basic facts เลย สันนิษฐานลอยเลยเช่น หลักพื้นฐานในรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้เป็นประเพณีการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทย ในระบอบประชาธิปไตยที่สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ไม่ต้องมีเงื่อนไขอะไรเลย ใครตกเป็นผู้ต้องหาเป็นจำเลย ก็ได้รับประโยชน์ จากข้อสันนิษฐานนี้ทันที หรือในคดีแพ่งก็จะมีบทสันนิษฐานตาม มาตรา ๖ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลกระทำการโดยสุจริตไม่ต้องมีเงื่อนไขอย่างอื่นเลย เพราะฉะนั้นถ้ามีประเด็นข้อพิพาทว่าใครสุจริตหรือไม่ ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับฝ่ายที่อ้างว่า เขาไม่สุจริตเพราะแม้ฝ่ายที่สุจริตที่จะกล่าวอ้างความสุจริตของตนมาก่อนเขาก็ไม่ต้องมี หน้าที่นำสืบเพราะได้รับประโยชน์จากบทสันนิษฐานทั่วไปตามมาตรา ๖ แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งไม่มี basic facts มาวางไว้

ประการที่สาม เราวิเคราะห์ไปแล้ว บทสันนิษฐานนี้เวลาจะเอามาใช้ต้อง พิเคราะห์ให้ออกระหว่างบทสันนิษฐานตามกฎหมายกับบทสันนิษฐานตามความเป็นจริง ถ้าเป็นบทสันนิษฐานตามกฎหมายก็ใช้มาตรา ๘๔ (๒) แต่ถ้าเป็นบทสันนิษฐานตาม ความเป็นจริงต้องวิเคราะห์ก่อนว่าจะเอามาใช้ได้หรือไม่เพราะอะไร

ประการที่สี่ ถ้าเป็นข้อสันนิษฐานในคดีอาญาต้องแยกก่อนว่าเป็นข้อสันนิษฐาน ที่เป็นคุณแก่จำเลยหรือเป็นโทษแก่จำเลย ถ้าเป็นข้อสันนิษฐานที่เป็นคุณแก่จำเลยก็ ใช้ได้เหมือนบทสันนิษฐานทั่วไปในคดีแพ่ง เหมือนที่เรวิเคราะห์กันมาแล้วไม่มีปัญหา อะไรเป็นพิเศษ แต่ถ้าเป็นข้อสันนิษฐานที่เป็นโทษแก่จำเลยมีปัญหาที่ต้องวิเคราะห์ก่อน ที่จะเอาไปใช้ ปัญหาแรกก็คือบทสันนิษฐานที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญานี้ขัดต่อ รัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะถ้าขัดต่อรัฐธรรมนูญบทสันนิษฐานบทนี้ก็ใช้บังคับไม่ได้ เพราะ หลักพื้นฐานในรัฐธรรมนูญบัญญัติสันนิษฐานไว้ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทุกคน เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด กฎหมายธรรมดาทั่วไปจะไปเขียนสันนิษฐาน ว่าจำเลยทำผิดไว้ก่อนไม่ได้ ไม่เปลี่ยนภาระการพิสูจน์

มีปัญหาว่ากฎหมายการพนันที่สันนิษฐานว่าผู้ใดอยู่ในวงการพนันให้สันนิษฐาน ว่าร่วมเล่นการพนันด้วย และผู้ใดร่วมเล่นพนันให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเล่นพนันเอา ทรัพย์สินกัน ซึ่งสันนิษฐานเป็นโทษแก่จำเลยขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เรื่องนี้ศาลแขวง

เคยส่งไปให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ วินิจฉัยแล้วได้คำวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานว่า กฎหมายการพนันอย่างนี้ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญไม่ขัดต่อ presumption of innocence ตามรัฐธรรมนูญเพราะไม่ได้สันนิษฐานว่าจำเลยมีความผิดฐานเล่นการพนัน แต่สันนิษฐานข้อเท็จจริงเพียงบางข้อให้เป็นคุณแก่โจทก์ให้เป็นโทษแก่จำเลยบ้างเท่านั้น ไม่ถึงกับสันนิษฐานความผิด จึงไม่ขัดรัฐธรรมนูญ

ประเด็นสุดท้ายในเรื่องข้อสันนิษฐาน ในกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่าย ต่างฝ่ายต่างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานตามกฎหมายด้วยกันทั้งคู่ยื่นกันอยู่ โจทก์อ้างว่าได้รับประโยชน์จากบทสันนิษฐานตามกฎหมายบทนี้ หน้าที่นำสืบจึงต้องตกอยู่แก่จำเลย ในขณะที่นำสืบจึงต้องตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ คู่ความต่างฝ่ายต่างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานตามกฎหมายมา ยื่นกันแบบนี้ ผลในทางปฏิบัติหรือในการใช้กฎหมายกำหนดหน้าที่นำสืบจะเป็นอย่างไร ขอแยกพิจารณาออกเป็น ๓ กรณี

กรณีแรก ให้วิเคราะห์ก่อนว่าข้อสันนิษฐานที่ทั้งสองฝ่ายอ้างมา ยื่นกันนั้นขัดแย้งกันหรือไม่ เพราะการที่แต่ละฝ่ายอ้างประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้น อ้างมาใช้ในคดีได้ด้วยกันทั้งคู่ ถ้าไม่ถึงกับขัดแย้งกันต้องดูว่าข้อสันนิษฐานบทไหนจะใช้ในข้อเท็จจริงข้อใด และปรับใช้ตามความเหมาะสมไปด้วยกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๕๕/๒๕๓๘ ภริยาเป็นโจทก์ฟ้องขอแบ่งสินสมรส ครั้งหนึ่งจากสามี เป็นที่ดินมีโฉนด ในโฉนดระบุชื่อสามีเป็นเจ้าของผู้ถือกรรมสิทธิ์ แต่เพียงผู้เดียว โดยสามีซื้อที่ดินแปลงนี้มาหลังจากที่จดทะเบียนสมรสกับภริยา ภริยาฟ้องแบ่งครั้งที่ดินแปลงนี้อ้างว่าเป็นสินสมรส สามีให้การโต้แย้งว่าที่ดินแปลงนี้เป็นสินส่วนตัวของตนไม่ใช่สินสมรส ประเด็นข้อพิพาทมีว่าที่ดินพิพาทเป็นสินสมรสหรือสินส่วนตัวของสามี หน้าที่นำสืบจะตกอยู่แก่ใคร เรื่องนี้ถ้าให้หลักทั่วไปภริยาเป็นฝ่ายกล่าวอ้างหน้าที่นำสืบก็ต้องตกแก่ภริยา เพราะภริยาอ้างว่าที่ดินพิพาทเป็นสินสมรส แต่ภริยาอ้างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๗๔ (๑) ที่ว่าสินสมรสได้แก่ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส และความในวรรคสองบัญญัติว่า ถ้ากรณีเป็นที่สงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรสหรือไม่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส เพราะฉะนั้นแม้ภริยาจะเป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าเป็นสินสมรสก็เป็นหน้าที่นำสืบของสามีที่จะต้องสืบหักล้างข้อสันนิษฐานข้อนี้หรือบทสันนิษฐานบทนี้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ (๒) แต่ขณะเดียวกันฝ่ายสามีก็อ้างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานสองบท คือ สามีเป็น

ผู้มีชื่อเป็นเจ้าของที่ดินแปลงนี้ ได้รับประโยชน์จากบทสันนิษฐานตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๗๓ ที่บัญญัติว่า ถ้าผู้มีชื่อในทะเบียนที่ดินให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง และในขณะเดียวกันโฉนดที่ดินเป็นเอกสารมหาชนจึงได้รับการสันนิษฐานเบื้องต้นตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๒๗ ว่าเป็นเอกสารที่ถูกต้องแท้จริง เพราะฉะนั้นฝ่ายใดโต้แย้งกล่าวอ้างว่าไม่ถูกต้องไม่แท้จริงตามที่ระบุไว้ในโฉนดหรือ น.ส.๓ ก็ต้องมีหน้าที่พิสูจน์หักล้างบทสันนิษฐานเบื้องต้นตามกฎหมายสองบทนี้ ถ้ามหาศาลการณ้อย่างนี้ โจทก์จำเลยต่างมีบทสันนิษฐานอ้างมาแย้งกัน บทสันนิษฐานทั้งสองฝ่ายขัดแย้งกันใหม่ ถ้าขัดแย้งเราก็จะต้องไปหาทางออกอย่างอื่น แต่ถ้าไม่ขัดแย้งกัน ก็หาทางใช้ไปด้วยกัน และคดีนี้ก็ถือว่าไม่ใช่เป็นกรณีที่ข้อสันนิษฐานขัดแย้งกัน เป็นเพียงแต่สันนิษฐานคนละจุดคนละประเด็น ข้อสันนิษฐานของฝ่ายสามีเป็นบทสันนิษฐานว่าที่ดินแปลงนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของสามี เพราะฉะนั้นถ้าพิพาทกันว่าที่ดินแปลงนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของใคร เป็นของสามีทั้งหมดจริงหรือไม่ ภริยาเป็นเจ้าของร่วมอยู่ด้วยจริงหรือไม่ต้องใช้ข้อสันนิษฐานบทนี้ตามที่สามีอ้างไว้ แต่คดีนี้ประเด็นข้อพิพาทไม่ได้พิพาทกันว่าที่ดินแปลงนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของสามีผู้เดียวหรือไม่ แต่มีประเด็นข้อพิพาทว่าเป็นสินสมรสหรือสินส่วนตัวของสามีซึ่งคนละประเด็นกับข้อสันนิษฐานบทแรก เมื่อประเด็นข้อพิพาทเปลี่ยนไปเป็นว่าที่ดินแปลงนี้มีฐานะเป็นสินสมรสหรือสินส่วนตัวของสามี จึงต้องใช้บทสันนิษฐานตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๗๔ วรรคสอง ซึ่งให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส สามีโต้แย้งว่าเป็นสินส่วนตัว สามีจึงมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่สามี

กรณีที่สอง ถ้าบทสันนิษฐานที่ทั้งโจทก์จำเลยอ้างมาแย้งกันนั้น ขัดแย้งกันโดยตรง ผลจะเป็นอย่างไร ตอบว่าให้เปรียบเทียบน้ำหนักก่อนว่าบทสันนิษฐานของฝ่ายไหนเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาด บทสันนิษฐานของฝ่ายไหนเป็นบทสันนิษฐานเบื้องต้น บทสันนิษฐานเด็ดขาดมีน้ำหนักมากกว่าบทสันนิษฐานเบื้องต้น ถ้าบทสันนิษฐานเด็ดขาดขัดแย้งกับบทสันนิษฐานเบื้องต้นต้องบังคับตามบทสันนิษฐานเด็ดขาดแล้วทำให้ข้อเท็จจริงนั้นเป็นคดีซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ตามมาตรา ๘๔ (๑) ตัวอย่างในเรื่องของคดีรถยนต์ชนคนในคดีแพ่งคนที่ถูกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายมาฟ้องคนขับรถชนคนนั้นได้รับประโยชน์จากบทสันนิษฐานเบื้องต้นตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง จำเลยผู้ควบคุมดูแลรถมีหน้าที่จะต้องพิสูจน์หักล้างให้เห็นว่าเหตุเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเกิดจากความผิดของผู้เสียหายโดยแท้ แต่ในขณะเดียวกันคดีนี้คนขับรถได้ถูกพนักงานอัยการฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาว่าขับรถโดยประมาทชนผู้เสียหายบาดเจ็บสาหัส ศาลในคดีอาญามีคำพิพากษา

ถึงที่สุดว่าจำเลยไม่ได้ประมาทเลินเล่อ จำเลยขับรถถูกต้องตามกฎหมายทุกอย่างไม่ได้ประมาท จึงไม่ต้องรับผิดชอบตาม ป.อ. มาตรา ๓๐๐ พิกษายกฟ้อง คดีนี้เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับ คดีอาญาจึงต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ ตามคำพิพากษาในคดีอาญาตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๔๖ จำเลยก็อ้างเอาประโยชน์จากมาตรา ๔๖ ว่าคดีอาญาพิพากษาหรือวินิจฉัยถึงที่สุดแล้วว่า จำเลยไม่ได้ประมาทเป็นการวินิจฉัยในข้อเท็จจริง เป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญา ศาลในคดีแพ่งต้องถูกผูกพันตามนั้น และบทสันนิษฐานบทนี้เป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาด มีน้ำหนักหรือมีกำลังในการใช้บังคับเหนือกว่าบทสันนิษฐานเบื้องต้นตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง ศาลในคดีส่วนแพ่งต้องวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้ประมาท โดยงดสืบพยาน หลักฐานแล้วพิพากษายกฟ้องไปเลย

กรณีที่สาม ถ้าบทสันนิษฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างอ้างเอาประโยชน์ได้นั้น ขัดแย้งกันโดยตรงและเป็นบทสันนิษฐานในระดับเดียวกัน เช่น เป็นบทสันนิษฐานเบื้องต้น ด้วยกันทั้งคู่ โจทก์อ้างประโยชน์จากบทสันนิษฐานเบื้องต้น จำเลยอ้างประโยชน์จาก บทสันนิษฐานเบื้องต้นอีกบทหนึ่งขัดแย้งกันในประเด็นเดียวกันผลจะเป็นอย่างไร ตอบ ว่าในบางประเทศให้ทั้งสองฝ่ายต่างอ้างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานได้ด้วยกันทั้งคู่ แต่ ในระบบคอมมอนลอว์ใช้แนวทางตรงกันข้ามว่าให้ถือว่าทั้งสองฝ่ายต่างฝ่ายต่างไม่อาจอ้าง เอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานด้วยทั้งคู่ แล้วให้ทั้งสองฝ่ายกลับไปใช้หลักทั่วไปว่าผู้ใด กล่าวอ้างผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ ศาลไทยใช้ในแนวทางเดียวกันศาลในระบบคอมมอนลอว์ คือให้ทั้งสองฝ่ายต่างฝ่ายต่างอ้างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานที่ขัดแย้งกันมาเปลี่ยน หน้าที่นำสืบไม่ได้ต้องกลับไปว่าตามหลักทั่วไป ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ แนวนับหักฐาน คำพิพากษาฎีกาในคดีละเมิดที่รถยนต์ชนรถยนต์ หรือรถโดยสาร รถทัวร์ชนรถสิบล้อ หรือรถเก๋งชนรถมอเตอร์ไซด์ ทั้งสองฝ่ายต่างฟ้องเรียกค่าเสียหายแก่กันและกัน หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาฟ้อง ทั้งสองฝ่ายต่างอ้างประโยชน์จากบทสันนิษฐานเบื้องต้นตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง ได้ด้วยกันทั้งคู่ว่าความเสียหายของตนเกิดจากยานพาหนะ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลของฝั่งตรงข้ามซึ่งเป็นคนควบคุมดูแล เพราะฉะนั้นฝ่าย ตรงข้ามต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่าเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือความผิดของฝ่ายผู้เสียหายโดยแท้ แต่ในขณะที่เดียวกันฝ่ายตรงข้ามเขาก็ได้รับความเสียหายจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกลของฝ่ายแรกและได้รับประโยชน์จากบทสันนิษฐานเบื้องต้นตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง เหมือนกัน ในกรณีนี้แนวนับหักฐานคำพิพากษาฎีกาของไทยบอกว่าทั้งสองฝ่ายจึงต่างไม่อาจอ้างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานเบื้องต้นตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง

ด้วยกันทั้งคู่ การฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดในกรณีนี้ต้องไปฟ้องตามมาตรา ๔๒๐ และการกำหนดหน้าที่นำสืบก็ต้องกำหนดตามหลักทั่วไปในมาตรา ๘๔ ตอนต้น ผู้ใดกล่าวอ้างผู้หนึ่งมีหน้าที่นำสืบไม่อาจใช้ ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ (๒) ได้ แต่ในกรณีคนโดยสารรถทัวร์ได้รับความเสียหายจากรถทัวร์ชนกับรถสิบล้อ ผู้โดยสารไม่ได้เป็นผู้ควบคุมหรือครอบครองยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกล ไม่ได้ถูกบทสันนิษฐานตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง สันนิษฐานความผิดของเขาไว้ด้วย ฉะนั้นผู้โดยสารจึงยอมมีสิทธิที่จะอ้างมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง เรียกค่าเสียหายจากคนขับรถทัวร์และคนขับรถสิบล้อทั้งสองกันได้ เพราะความเสียหายเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลสองคันนี้ชนกัน ผู้ควบคุมรถหรือยานพาหนะทั้งสองคันนี้จึงต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง

ตัวอย่างที่ฝ่ายโจทก์ได้รับประโยชน์จากบทสันนิษฐานเบื้องต้นบทอื่นแต่จำเลยกลับไปได้รับประโยชน์จากบทสันนิษฐานเบื้องต้นอีกบทหนึ่ง แต่เป็นกฎหมายคนละบท ขัดแย้งกันผลจะเป็นอย่างไร มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาฎีกาใกล้เคียงเรื่องนี้มากที่สุดก็คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๗๕/๒๕๑๐ คดีเรือหางยาวชนกระบือที่เจ้าของไม่ดูแลปล่อยให้เข้าไปนอนแช่อยู่ในลำคลองขวางทางเดินเรือ ถ้าเปลี่ยนฎีกานี้มาเป็นสมัยปัจจุบันคดีรถยนต์ชนวัวที่เดินข้ามถนนทางหลวง เสียหายทั้งคู่ - รถยนต์พังคนอาจจะบาดเจ็บหรือตาย เจ้าของวัวก็เสียหายวัวตาย ทั้งสองฝ่ายพิพาทกัน เจ้าของรถยนต์ที่เสียหายก็ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเจ้าของวัวตาม มาตรา ๔๓๗ ซึ่งสันนิษฐานความรับผิดชอบเบื้องต้นไปที่เจ้าของสัตว์ หน้าที่นำสืบตกอยู่กับฝ่ายเจ้าของสัตว์ที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าได้ใช้ความระมัดระวังดูแลสัตว์ของตนตามสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดและนิสัยของสัตว์นั้นแล้วจึงจะพ้นความรับผิดชอบได้ ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับฝ่ายจำเลยผู้เป็นเจ้าของสัตว์ แต่กลับกันฝ่ายเจ้าของวัวที่ต้องสูญเสียวัวไปฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ขับรถยนต์ได้ตาม มาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง เพราะความเสียหายเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล คนขับรถยนต์ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลต้องรับผิดชอบไปก่อน เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือความผิดของผู้เสียหายโดยแท้ ในกรณีของเจ้าของวัวเรียกค่าเสียหายนั้น คนขับรถยนต์ต้องมีหน้าที่นำสืบ ทั้งสองฝ่ายต่างอ้างประโยชน์จากบทสันนิษฐานเบื้องต้นเหมือนกัน ขัดแย้งกันในประเด็นเดียวกัน หน้าที่นำสืบตกใคร ศาลฎีกาในคดีนี้ไม่ได้วินิจฉัยปัญหาโดยตรง แต่วินิจฉัยว่าเจ้าของเรือเห็นกระบือแล้วไม่หยุดกลับเลี้ยงขับเรือฝ่าไปจึงเป็นฝ่ายประมาทและต้องรับผิด แสดงว่าศาลฎีกาวินิจฉัยให้

เจ้าของเรือรับผิดชอบตามมาตรา ๔๒๐ ไม่ใช่ตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม เพราะถ้าให้รับผิดชอบตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง ก็ไม่ต้องไปวิเคราะห์ว่าเขาประมาทหรือไม่ แต่ที่ก่อนจะให้เจ้าของเรือรับผิดชอบต้องวิเคราะห์ก่อนว่าเขาประมาท เขาเห็นกระบือแล้ว ไม่ยอมหยุดเรือ ขับเลี้ยวไปแล้วเลี้ยวไม่พ้นจึงประมาท เพราะประมาทจึงต้องรับผิดชอบ แสดงว่าไม่เอาบทสันนิษฐานตามมาตรา ๔๓๗ วรรคหนึ่ง มาใช้ ดูเหมือนจะเดินตามหลักในกฎหมายคอมมอนลอว์ว่าถ้าบทสันนิษฐานแย้งกันและเป็นบทสันนิษฐานระดับเดียวกัน ต่างฝ่ายต่างอ้างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานไม่ได้ด้วยกันทั้งคู่ต้องกลับไปใช้หลักทั่วไปที่ว่า ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ แต่ไม่ได้สรุปอย่างนั้น เพราะพอมาถึงการวิเคราะห์ความรับผิดชอบของเจ้าของกระบือ ศาลฎีกากลับไปบอกว่าแต่เจ้าของกระบือก็มีส่วนผิดอยู่ด้วยเพราะไม่รับตามกระบือที่หลุดไปให้กลับโดยเร็วต้องรับผิดชอบ ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๓ ตรงนี้ขัดแย้งกันเลย การที่ให้เจ้าของกระบือรับผิดชอบตามมาตรา ๔๓๓ ก็หมายความว่าเจ้าของเรือทางยาวอ้างเอาประโยชน์จากบทสันนิษฐานตามมาตรา ๔๓๓ ได้ซึ่งไม่ถูกต้อง ความจริงในเนื้อความศาลฎีกาบอกว่าเจ้าของกระบือมีส่วนผิดด้วย ไม่ใช่เพราะมาตรา ๔๓๓ แต่เพราะไม่รับตามกระบือที่หลุดไปกลับโดยเร็ว เพราะฉะนั้น ตรงนี้ถ้าจะไม่ให้สืบสานก็ต้องเปลี่ยนเลขมาตรา ๔๓๓ เป็น ๔๒๐ แต่เจ้าของกระบือก็มีส่วนผิดอยู่ด้วย เพราะไม่รับตามกระบือที่หลุดไปกลับโดยเร็วจะต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๔๒๐ เช่นเดียวกัน เอาส่วนผิดนี้มาหักกลบกันตามส่วน ส่วนที่เหลือใครผิดมากกว่าก็รับผิดชอบ

ต่อไปจะพิจารณาดูอย่างภาวะการพิสูจน์ โดยจะพิจารณาคดีผิดสัญญาที่เลือกกลุ่มคดีผิดสัญญาขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพราะในชีวิตจริงเกิดขึ้นมากที่สุด ในคดีประเภทนี้มีประเด็นข้อพิพาทกันพื้นฐานอยู่ไม่กี่ประเด็น ฉะนั้นเราเกาะไปตามประเด็นพื้นฐานแล้ววางหลักในเรื่องหน้าที่นำสืบในประเด็นพื้นฐานเอาไว้ให้แน่น หลังจากนั้นเราค่อยไปพิจารณาประเด็นที่พิศดารปลีกย่อย แล้วจึงวิเคราะห์หน้าที่นำสืบในประเด็นปลีกย่อยเหล่านั้นต่อไปได้แม่นยำขึ้น

คดีที่พิพาทโต้แย้งกันตามสิทธิในนิติกรรมสัญญานี้อาจจะเริ่มต้นประเด็นหลัก ๆ มาวิเคราะห์หน้าที่นำสืบ ดังนี้

ประเด็นแรก ถ้ามีประเด็นโต้แย้งว่ามีการทำสัญญาที่พิพาทกันจริงหรือไม่ โจทก์เอาสัญญามาฟ้องบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญา หรือจำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่เคยทำสัญญากับโจทก์เลย ประเด็นข้อพิพาทเป็นว่า จำเลยได้ทำสัญญาพิพาทกับโจทก์หรือไม่

หน้าที่นำสืบตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ตามหลักทั่วไปผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องนำสืบ เพราะโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างขึ้นมาก่อนว่าจำเลยทำสัญญากับโจทก์ซึ่งจำเลยปฏิเสธ

ประเด็นที่ ๒ บางครั้งจำเลยอาจจะไม่ต่อสู้อย่างประเด็นแรกตรง ๆ แต่ต่อสู้ว่าเอกสารตามสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นเอกสารปลอมทั้งหมดหรือบางส่วนหรือปลอมโดยเหตุใดเหตุหนึ่ง การที่จำเลยให้การต่อสู้ว่าเอกสารตามสัญญาที่โจทก์ฟ้องเป็นสัญญาปลอม แท้ที่จริงก็คือเท่ากับจำเลยต่อสู้โดยปริยายว่าความจริงจำเลยไม่ได้ทำสัญญานี้กับโจทก์ เพราะไม่ได้ทำสัญญาเอกสารนั้นจึงเป็นเอกสารที่โจทก์ปลอมขึ้นอย่างนี้ก็ได้ หรืออาจจะเป็นไปได้ว่าบางเรื่องจำเลยก็ไม่ปฏิเสธว่าไม่ได้ทำสัญญากับโจทก์ แต่อ้างว่าเอกสารนี้เป็นเอกสารปลอม โดยเฉพาะถ้าเป็นสัญญาที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีแบบหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ ถ้าเอกสารแห่งสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นเอกสารปลอมเสียแล้วก็ใช้เป็นพยานหลักฐานไม่ได้ เมื่อใช้เป็นพยานหลักฐานไม่ได้ก็เท่ากับคดีนั้นไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ โจทก์ก็ไม่มีอำนาจฟ้องบังคับตามสัญญานั้นได้ อาจจะเป็นได้ ๒ แบบ แบบไหนก็ตามถ้าจำเลยให้การต่อสู้ว่าเอกสารแห่งสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องจำเลยนี้เป็นเอกสารปลอม ภาระการพิสูจน์ก็ตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ โจทก์ต้องเป็นฝ่ายมีหน้าที่นำสืบว่าเอกสารสัญญาที่ตนนำมาฟ้องจำเลยนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริงไม่ปลอม ตรงนี้ความจริงโจทก์นำสืบในเชิงปฏิเสธซึ่งสืบยาก แต่กฎหมายไทยก็ยังไม่เอาประเด็นเรื่องสืบปฏิเสธหรือสืบในทางยืนยันข้อเท็จจริงมาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดภาระการพิสูจน์ ถึงแม้จะให้โจทก์สืบว่าเอกสารที่โจทก์นำมาฟ้องไม่ใช่เอกสารปลอมเป็นการสืบในทางปฏิเสธ แต่เมื่อโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างเอกสารนั้นมาฟ้อง และจำเลยให้การปฏิเสธชัดเจนว่าเอกสารนั้นปลอม ภาระการพิสูจน์จึงตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ ซึ่งเป็นฝ่ายกล่าวอ้างเอกสารนั้นมาฟ้องบังคับจำเลย เรื่องหน้าที่นำสืบตรงนี้ไม่ยาก แต่ความยากจะอยู่ก่อนและหลังเรื่องหน้าที่นำสืบในกรณีเรื่องเอกสารปลอม ก็คือ ก่อนที่จะเกิดเป็นประเด็นว่า เอกสารปลอมหรือไม่นั้น จำเลยจะต้องให้การให้ชัดเจน ให้เหตุผลว่าปลอมเพราะเหตุใด ปลอมโดยลักษณะใด จึงจะเป็นประเด็นข้อพิพาท ถ้าจำเลยให้การแต่เพียงว่าเอกสารการกู้หรือเอกสารสัญญาเช่าซื้อที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นเอกสารปลอมลอย ๆ โดยไม่ให้เหตุผลไว้ ก็ถือว่าคำให้การนี้ไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง จำเลยไม่มีประเด็นที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบ ฉะนั้น ในการให้การต่อสู้ในเรื่องเอกสารแห่งสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นเอกสารปลอม ต้องให้เหตุผลด้วยว่าปลอมเพราะเหตุใด ปลอมอย่างไร ซึ่งตามหลักกฎหมายไทยเอกสารปลอมอาจจะเกิดขึ้นได้ ๓ แบบ คือ

ปลอมแบบที่ ๑ ทำปลอมขึ้นทั้งหมด จำเลยต่อสู้ว่าเป็นเอกสารปลอม เพราะจำเลยไม่เคยทำให้เลย ไม่เคยเกี่ยวข้องกับเลย โจทก์ทำปลอมขึ้นเองทั้งหมด

ปลอมแบบที่ ๒ จำเลยให้การว่าสำเนาสัญญาอยู่ที่แนบมาท้ายฟ้อง ไม่มีต้นฉบับหรือไม่ตรงกับต้นฉบับ จำเลยเคยทำสัญญาไว้อย่างหนึ่ง แต่โจทก์นำเอาสำเนาามาแสดงอีกอย่างหนึ่ง เท่ากับจำเลยให้การต่อสู้ว่าเอกสารที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นเอกสารปลอม ปลอมโดยทำสำเนาไม่ตรงกับต้นฉบับ

ปลอมแบบที่ ๓ ขอมรับว่าได้เคยทำเอกสารที่แท้จริงให้โจทก์ แต่โจทก์เอาไปแก้ไข เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม ดัดทอนข้อความในเอกสารที่แท้จริงนั้นโดยพลการ เป็นการปลอมบางส่วน อย่างนี้ก็เป็นการต่อสู้ว่าเป็นเอกสารปลอมเหมือนกัน ภาระการพิสูจน์ตกโจทก์ ไม่ใช่ตกอยู่แก่ฝ่ายจำเลยที่จะต้องหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ว่าโจทก์ไปแก้ไขเพิ่มเติมดัดทอนข้อความในเอกสารโดยพลการอย่างไร

ปลอมแบบที่ ๔ ปลอมแบบที่เราเรียกชื่อตามกฎหมายเก่าว่า ยักยอกลายมือชื่อ คือจำเลยให้การยอมรับว่าได้ลงชื่อในเอกสารที่โจทก์นำมาฟ้องจริง เป็นลายมือชื่อของจำเลยจริง แต่จำเลยลงลายมือชื่อให้ไปในกระดาษเปล่าหรือในแบบพิมพ์สัญญาที่ว่างเปล่าแล้วโจทก์ไปกรอกข้อความให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริงโดยพลการ ถ้าจำเลยให้การอย่างนี้ก็เท่ากับจำเลยให้การต่อสู้ว่าเอกสารแห่งสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องนั้นเป็นเอกสารปลอมแบบประเด็นข้อพิพาทจึงต้องเป็นว่า เอกสารที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นเอกสารปลอมนี้หรือไม่ หน้าที่นำสืบตกโจทก์ เพราะถือว่าโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างเอกสารนี้มาฟ้องบังคับจำเลย เมื่อจำเลยต่อสู้ว่าเป็นเอกสารปลอม โจทก์ต้องนำสืบให้เห็นว่าไม่ปลอม แต่ถ้าตั้งประเด็นข้อพิพาทผิด ไปตั้งว่าโจทก์ได้เติมข้อความหรือแก้ไขข้อความหรือไปเติมกระดาษเปล่าที่จำเลยเซ็นชื่อลอยไว้ให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริงโดยพลการหรือไม่ เราอาจจะกำหนดหน้าที่นำสืบผิดเป็นว่า จำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้างข้อเท็จจริงนี้ขึ้นมา จำเลยจึงต้องพิสูจน์ซึ่งไม่ใช่

ประเด็นที่ ๓ ประเด็นต่อไปในคดีฟ้องเรื่องผิดสัญญา เมื่อโจทก์นำสัญญามาฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบ ถ้าจำเลยยอมรับว่าได้ทำสัญญากับโจทก์แล้วจริง เอกสารแห่งสัญญาก็เป็นเอกสารแท้จริงผ่าน ๒ ประเด็นแรกมาแล้ว อาจจะมีประเด็นช่วงที่สามซึ่งจำเลยอาจจะต่อสู้ว่า สัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นโมฆะหรือโมฆียะตามกฎหมายบทใดบทหนึ่งซึ่งจำเลยได้บอกกล่าวแล้ว ตรงนี้จำเลยต้องให้การให้ชัดแจ้งว่าเป็นโมฆะเพราะอะไร เป็นโมฆียะเพราะอะไร ถ้าเป็นโมฆียะเพราะถูกโจทก์ทำกลฉ้อฉลถึงขนาดก็ต้องให้การ

ต่อไปว่าโจทก์ทำกลฉ้อฉลอย่างไร ถึงขนาดแบบไหน ต้องให้การให้ชัดแจ้งเช่นนี้ จึงจะเป็น ประเด็นข้อพิพาท ถ้าไม่เช่นนั้น ไม่มีประเด็นที่จำเลยจะนำพยานหลักฐานมาสู้ได้ สมมติ ว่าจำเลยให้การถูกต้องแล้ว สัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นโมฆียะเพราะตัวโจทก์ทำกลฉ้อฉล หลอกลวงให้จำเลยทำโดยหลอกจำเลยอย่างไร จำเลยหลงเชื่อจึงทำไป ถ้าจำเลยรู้ความ จริงก็จะไม่ทำเช่นนั้น เมื่อจำเลยได้รับความจริงก็ได้แสดงเจตนาบอกกล่าวไปแล้ว ให้การ ชัดแจ้งเช่นนี้คดีก็จะมีประเด็นข้อพิพาท ๒ ประเด็นด้วยกัน คือ ๑. สัญญาเป็น โมฆียะเพราะถูกกลฉ้อฉลหรือไม่ ๒. จำเลยได้บอกกล่าวถูกต้องแล้วหรือยัง ประเด็นเรื่อง โมฆียะหรือไม่ โมฆะหรือไม่ หน้าที่นำสืบตกใคร คำตอบตกจำเลยเพราะจำเลยรับแล้ว ว่าได้ทำสัญญาที่โจทก์มาฟ้องกับโจทก์จริง เอกสารแห่งสัญญาก็เป็นเอกสารที่แท้จริงแล้ว การต่อสู้ว่าสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นโมฆะหรือโมฆียะเพราะเหตุใดเหตุหนึ่งนั้นเป็นข้อ เท็จจริงที่จำเลยกล่าวอ้างขึ้นใหม่ ภาระการพิสูจน์ตกฝ่ายจำเลย ตามหลักผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นต้องนำสืบ

จากประเด็นแบบนี้มาที่คดีกู้ยืมเงิน โจทก์ฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบตามสัญญากู้ยืมฟ้อง ๑๐๐,๐๐๐ บาท จำเลยให้การต่อสู้ว่า ได้รับเงินกู้จากโจทก์ไปเพียง ๑๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น อีก ๕๐,๐๐๐ บาท โจทก์บอกให้มารับภายหลังแล้วก็ไม่ยอมให้แก่จำเลยอีกเลย ฉะนั้น จำเลยคงต้องรับผิดชอบโจทก์เพียง ๑๐,๐๐๐ บาท คดีนี้มีประเด็นข้อพิพาทประเด็นเดียวว่า จำเลยได้รับเงินกู้ไปจากโจทก์ ๑๐,๐๐๐ บาท หรือ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ประเด็นเรื่อง ทำสัญญาจริงหรือไม่จำเลยไม่ปฏิเสธก็เท่ากับรับ เอกสารการกู้ยืม หรือแท้จริงหรือไม่ จำเลยไม่ปฏิเสธโต้แย้งถือว่ารับ สัญญาเป็นโมฆะหรือโมฆียะหรือไม่ จำเลยก็ไม่ได้ ปฏิเสธต่อสู้ในข้อนี้ ก็ไม่มีประเด็นนี้เกิดขึ้น การที่จำเลยให้การว่าทำสัญญาจริงแต่รับ เงินไปเพียง ๑๐,๐๐๐ บาท ไม่ใช่ ๑๐๐,๐๐๐ บาท อย่างที่ปรากฏในสัญญา เป็นประเด็นข้อพิพาทหรือไม่ หน้าที่นำสืบตกใคร ถ้าเราบอกว่าตกโจทก์เพราะโจทก์ กล่าวอ้างว่าจำเลยกู้ไป ๑๐๐,๐๐๐ บาท จำเลยปฏิเสธว่าได้รับเงินไปเพียง ๑๐,๐๐๐ บาท โจทก์ก็ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยได้รับไป ๑๐๐,๐๐๐ บาท ตอบว่าไม่ใช่ เพราะการที่จำเลย ต่อสู้ว่าได้รับเงินไป ๑๐,๐๐๐ บาท เท่านั้น เท่ากับจำเลยต่อสู้ว่าสัญญาครั้งนี้สมบูรณ์ เพียงแค่ ๑๐,๐๐๐ บาท เพราะไม่เหมือนสัญญาอื่น สัญญา สัญญา จำนำ สัญญาฝากทรัพย์จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับทรัพย์ที่กู้ ที่ยืม ที่ฝาก ที่จำนำ สัญญา ประเภทนี้มีความสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ขึ้นอยู่กับการส่งมอบทรัพย์ที่เป็นวัตถุแห่ง สัญญาด้วย ฉะนั้น การต่อสู้ของจำเลยแบบนี้เท่ากับต่อสู้ว่า สัญญาสมบูรณ์เพียงแค่

๑๐,๐๐๐ บาท ไม่สมบูรณ์ ๕๐,๐๐๐ บาท ประเด็นข้อพิพาทข้อนี้จำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง
 ขึ้นใหม่ เพราะอยู่ในกลุ่มเดียวกับโมฆะโมฆียะนั้นเอง เพราะความบกพร่องของสัญญา
 ๑. โมฆะ ๒. โมฆียะ และ ๓. ไม่สมบูรณ์เพราะยังไม่ได้ส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นวัตถุประสงค์แห่ง
 สัญญาก็อยู่ในกลุ่มนี้ด้วย หน้าที่นำสืบตกจำเลยซึ่งเป็นฝ่ายกล่าวอ้างขึ้นใหม่

จำเลยจะขอนำพยานบุคคลมาสืบได้หรือไม่ว่าความจริงตนได้รับเงินกู้จากโจทก์ไป
 เพียง ๑๐,๐๐๐ บาท ไม่ใช่ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ในคดีนี้สัญญากู้เป็นเอกสารการกู้ระบุชัดเจนว่า
 จำเลยได้รับว่าเป็นการกู้ ๑๐๐,๐๐๐ บาท และจำเลยผู้กู้ได้รับเงินกู้ ตามสัญญาคือ ๑๐๐,๐๐๐
 บาท ไปครบถ้วนแล้วในวันทำสัญญา สัญญาการกู้ระบุอย่างนี้ชัดเจน พอจำเลยจะนำ
 พยานบุคคลมาสืบ โจทก์ก็คัดค้านว่าสืบไม่ได้ เพราะต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๔
 วรรคหนึ่ง (ข) เป็นการสืบพยานบุคคลแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสารการกู้
 เพราะเอกสารการกู้ออกว่าได้รับเงินไป ครบ ๑๐๐,๐๐๐ บาท แล้ว จำเลยจะขอนำสืบพยาน
 บุคคลว่าได้รับไปเพียง ๑๐,๐๐๐ บาท ก็สืบบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารโดยตรงนั้น
 เอง ถ้าต้องห้ามไม่ให้สืบพยานบุคคล จำเลยเป็นฝ่ายมีหน้าที่นำสืบ พยานหลักฐานอื่นก็
 ไม่มี จำเลยก็ต้องแพ้ใน ประเด็นนี้โดยไม่ต้องสืบเลย ศาลก็สั่งคดีสืบพยานหลักฐานนัด
 ฟังคำพิพากษาได้เลย แต่ ว่าในเรื่องนี้แนวบรรทัดฐานศาลฎีกาก็ตรงกันว่า จำเลย
 มีสิทธินำสืบพยานบุคคลได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง (ข) เพราะ
 เข้าลักษณะเป็นการสืบบุคคล หักล้างเอกสารแบบที่ ๒ ได้ตามมาตรา ๕๔ วรรคสอง
 คือเป็นการขอสืบพยานบุคคลเพื่อแสดงว่าสัญญาหรือหนี้ตามเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ทั้งหมด
 หรือบางส่วน การที่จำเลย ในสัญญากู้ยืมจะขอสืบพยานบุคคลว่า ได้รับเงินกู้ไปเพียงแค่
 ๑๐,๐๐๐ บาท ไม่ใช่ ๑๐๐,๐๐๐ บาท นั้น เท่ากับขอสืบพยานเพื่อแสดงว่า หนี้เงินกู้
 นั้นสมบูรณ์เพียงแค่ ๑๐,๐๐๐ บาท อีก ๕๐,๐๐๐ บาท ไม่สมบูรณ์ คือไม่สมบูรณ์
 บางส่วน เข้าลักษณะเป็นการสืบหักล้างพยานเอกสารแบบที่ ๒ สืบพยานบุคคลได้ตาม
 มาตรา ๕๔ วรรคสอง แต่สืบแล้วศาลจะเชื่อพยานหลักฐานของจำเลยหรือไม่เป็น
 อีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องชั้นซึ่งนำพยานหลักฐาน ถ้าศาลเชื่อว่าจริงอย่างที่จำเลยอ้าง
 ก็ต้องให้จำเลยรับผิดชอบเพียงแค่ ๑๐,๐๐๐ บาท เรื่องนี้ไม่ขัดแย้งกับบทวิเคราะห์ในเรื่อง
 เอกสารปลอม เพราะเรื่องนี้จำเลยยอมรับว่าทำสัญญา ๑๐๐,๐๐๐ บาท จริง สัญญา
 กู้ไม่ใช่เอกสารปลอม เพียงแต่ได้รับเงินไป ๑๐,๐๐๐ บาท เท่านั้น ต่างกับตัวอย่างใน
 เรื่องเอกสารปลอม และเมื่อสัญญากู้สมบูรณ์เพียงแค่ ๑๐,๐๐๐ บาท สัญญาจำนอง
 หรือค้ำประกันผู้รับจำนองหรือผู้ค้ำประกันก็ต้องรับผิดชอบเพียงแค่ ๑๐,๐๐๐ บาท ไม่เกิน

จำนวนหนี้ประชาชนตามไปด้วย ฉะนั้น ข้อนี้ก็จึงเอาไปใช้กับสัญญาจำนองประกันหนี้เงินกู้นั้นได้ด้วย คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๔๕/๒๕๑๓ วินิจฉัยว่าภาระการพิสูจน์ในประเด็นนี้ตกอยู่แก่ฝ่ายจำเลย คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๔๕/๒๕๔๒^(๑) วินิจฉัยว่า จำเลยมีสิทธินำพยานบุคคลมาสืบตามข้อต่อสู้ข้อนี้ได้ เพราะเป็นการสืบหักล้างเอกสารตามมาตรา ๕๔ วรรคสอง คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๑๓/๒๕๓๗^(๒) วินิจฉัยต่อไปว่า มีผลเอาไปหักล้างสัญญาจำนองที่ดินเป็นประกันเงินกู้นั้นได้ด้วย

ประเด็นที่ ๔ ในคดีที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำสัญญากับโจทก์แล้วไม่ปฏิบัติตามสัญญาของบังคับให้ชำระหนี้ตามสัญญา จำเลยให้การต่อสู้ว่าจำเลยได้ชำระหนี้ตามสัญญา รายนี้ให้โจทก์ไปแล้วทั้งหมดไม่มีหนี้เหลืออยู่ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ขอให้ยกฟ้อง ถ้าชำระไปบางส่วน โจทก์ก็ยังมีสิทธิได้รับส่วนที่ยังค้างอยู่เท่านั้น จะมาฟ้องบังคับเต็มตามสัญญาเดิมไม่ได้ คำให้การต่อสู้คดีของจำเลยแบบนี้ทำให้เกิดประเด็นข้อพิพาทเพียงประเด็นเดียวว่าจำเลยได้ชำระหนี้รายนี้ตามสัญญาให้แก่โจทก์แล้วหรือไม่เพียงใด เพราะเท่ากับจำเลยรับแล้วว่าได้ทำสัญญากับโจทก์จริง เอกสารแห่งสัญญาเป็นเอกสารที่แท้จริง สัญญาตามเอกสารนั้นไม่เป็นโมฆะ ไม่เป็นโมฆียะ และไม่บกพร่องด้วยประการใด ต่อสู้ว่าได้ชำระหนี้ไปแล้ว ประเด็นนี้ภาระการพิสูจน์ตกจำเลย เพราะจำเลยยอมรับว่าทำสัญญากับโจทก์จริงตามที่โจทก์ฟ้อง แต่ต่อสู้ขึ้นใหม่ว่าไม่ต้องรับผิดชอบ

^(๑)คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๔๕/๒๕๔๒ สัญญากู้มีข้อความชัดเจนว่า จำเลยทั้งสามกู้เงินไปจากโจทก์รวม ๑๐๐,๐๐๐ บาท และรับเงินไปครบถ้วนแล้วในวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๖ จำเลยทั้งสามนำพยานบุคคลเข้าสืบว่าความจริงทำสัญญากู้กันวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๖ โดยจำเลยที่ ๑ เป็นคนกู้เงิน โจทก์คนเดียวจำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท ส่วนจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ เป็นเพียงผู้ค้ำประกันมิใช่ผู้กู้เป็นการนำสืบถึงความไม่บริบูรณ์ของสัญญาว่าจำเลยไม่ได้รับเงินเต็มจำนวน ตามที่ระบุในสัญญา เพราะสัญญากู้เป็นสัญญาพิมพ์ขึ้นเปลี่ยน จะบริบูรณ์ต่อเมื่อมีการส่งมอบทรัพย์สินที่ยึดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๐ วรรคสอง จึงหาใช่การนำสืบเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารสัญญากู้เงินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๔ (ข) ไม่ แต่เป็นการนำสืบถึงความไม่สมบูรณ์ แห่งหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๔ วรรคท้าย

^(๒)คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๑๓/๒๕๓๗ จำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้กู้เงินจาก ก. ที่จำเลยนำสืบว่าการทำสัญญาจำนองไม่มีการมอบเงินกันเป็นการนำสืบหักล้างว่าการกู้เงินไม่สมบูรณ์ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๔ วรรคท้าย และที่จำเลยนำสืบว่า จำเลยเป็นผู้เช่าซื้อและนำหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้ ก. ยึดถือไว้เป็นประกันเงินค้ำประกันเป็นการนำสืบถึงมูลเหตุที่จำเลยลงลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจซึ่งเป็นที่มาแห่งมูลหนี้กู้ยืมและจำนองที่โจทก์ฟ้อง มิใช่เป็นการนำสืบเพื่อบังคับหรือไม่บังคับตามสัญญาเช่าซื้อ จึงไม่อยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๔

ตามสัญญาเพราะได้ชำระหนี้ให้โจทก์ไปแล้ว หรือได้มีการหักกลบลบหนี้กันแล้ว หรือ หนี้เกลื่อนกลืนกันแล้วหรือปลดหนี้กันไปแล้ว หน้าที่นำสืบตกฝ่ายจำเลยซึ่งเป็นฝ่าย กล่าวอ้าง

ปัญหาว่าจำเลยมีสิทธินำพยานบุคคลมาสืบได้หรือไม่ ถ้าคดีนั้นเป็นคดีที่มี กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง เช่น หนี้ตามสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งต้องทำเป็นหนังสือ จึงอยู่ในบังคับมาตรา ๘๔ โจทก์เอาสัญญาเช่าซื้อส่งสืบแสดงต่อศาลแล้วว่าจำเลยผู้เช่า ซื้อมีหนี้ต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ จำเลยต่อสู้ว่าได้ชำระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อนั้นครบถ้วนแล้ว หน้าที่นำสืบตกฝ่ายจำเลย จำเลยเอาพยานบุคคลมาสืบได้หรือไม่ คำตอบคือได้ ไม่ต้อง ห้าม ตามมาตรา ๘๔ วรรคหนึ่ง (ข) เพราะตามมาตรา ๘๔ วรรคหนึ่ง (ข) ห้ามเฉพาะ การสืบพยานบุคคลแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสาร ข้อความในเอกสารไม่ได้บอก อะไรเลยว่าจำเลยชำระหนี้แล้วหรือไม่ บอกแต่เพียงว่าผู้เช่าซื้อต้องทำอย่างนี้และจำเลยก็ ขอนำพยานบุคคลมาสืบว่า จำเลยได้ทำอย่างนั้น ๆ แล้ว ไม่เห็นมีอะไรแก้ไขเปลี่ยนแปลง ข้อความในเอกสารเลย เพิ่มเติมหรือไม่ ก็ไม่ได้เพิ่มเติม ตัดทอนข้อความก็ไม่ได้ตัดทอน เพราะฉะนั้น โดยหลักทั่วไปการสืบพยานบุคคลว่าได้ชำระหนี้ตามเอกสารนั้นแล้ว ไม่ต้อง ห้ามตามมาตรา ๘๔ วรรคหนึ่ง (ข) เพราะไม่ได้เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติม ตัดทอนข้อความ โดยทั่วไปสืบพยานบุคคลได้ โดยไม่ต้องอาศัยข้อยกเว้นอะไรเลย ไม่ อยู่ในบังคับข้อห้ามตามมาตรา ๘๔ (ก) และ (ข) แต่ศาลจะเชื่อหรือไม่เชื่อนั้นเป็น อีกชั้นหนึ่ง สมมติว่าศาล เชื่อว่าจำเลยได้ชำระหนี้รายนี้แล้วตามสัญญาเช่าซื้อ ตาม สัญญาซื้อขาย ตามสัญญาอะไรก็ตาม ได้ชำระหนี้แล้วจริง จำเลยก็จะต้องรับผิดชอบ เพียง เท่าจำนวนหนี้ที่ค้างอยู่เท่านั้น ไม่มีปัญหาอะไร ตรงไปตรงมา ถ้าวิเคราะห์หน้าที่นำสืบได้ วิเคราะห์สิทธิในการสืบพยานบุคคลได้ เรื่องนี้ก็ง่าย

มีข้อสังเกตว่า ถ้าโจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญา จำเลยต่อสู้ว่าได้ ชำระหนี้รายนี้ให้โจทก์ไปแล้ว โจทก์แถลงรับ คือความจริงหน้าที่นำสืบต้องตกจำเลย แต่โจทก์ไปแถลงรับต่อศาลในชั้นชี้สองสถานหรือในวันสืบพยานก็ตาม ว่าได้รับการชำระ หนี้ของจำเลยจริง แต่เป็นการชำระหนี้รายอื่นไม่ใช่หนี้ในคดีนี้ ฉะนั้นหนี้ในคดีนี้จึงยังไม่ กระจ่าง เช่นนี้ถือว่า โจทก์ได้ยอมรับแล้วว่ามีการชำระหนี้ดังที่จำเลยกล่าวอ้างมาจริง แต่ โจทก์ไปยกเหตุใหม่ขึ้นมาว่าเป็นการชำระหนี้รายอื่น หน้าที่นำสืบตกโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ให้ เห็นว่าที่จำเลยได้ชำระหนี้ให้โจทก์ไปนั้นเป็นการชำระหนี้รายอื่นไม่ใช่ชำระหนี้รายนี้ คำ

พิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๖/๒๕๐๘^(๑) เป็นกรณียกเว้นในฎีกานี้ให้โจทก์มีหน้าที่นำสืบ เพราะโจทก์ไปแถลงรับว่าจำเลยชำระหนี้ให้ตัวแล้วจริงแล้วไปอ้างข้อเท็จจริงใหม่ซ้อนเข้ามาว่าเป็นการชำระหนี้รายอื่น โจทก์จึงต้องมีหน้าที่นำสืบว่าที่จำเลยชำระหนี้ให้แก่โจทก์นั้นเป็นการชำระหนี้รายอื่น ไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทนี้เลย

มีกรณีข้อยกเว้นอีกข้อหนึ่งคือ ในกรณีของหนี้เงินกู้ยืม จำเลยให้การต่อสู้ว่า ได้ชำระหนี้รายนี้ให้โจทก์แล้ว เท่ากับยอมรับว่าทำสัญญาถูกต้องจริง เอกสารการกู้แท้จริง สัญญาการกู้สมบูรณ์ ยอมรับหมดแล้วไม่เป็นประเด็นข้อพิพาท มีข้อพิพาทประเด็นเดียวว่าจำเลยชำระหนี้เงินกู้อย่างไรให้โจทก์แล้วหรือยัง หน้าที่นำสืบตกจำเลย เพราะจำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง ถามว่าจำเลยที่มีหน้าที่นำสืบขอนำพยานบุคคลมาสืบได้หรือไม่ตอบว่า กรณีนี้หนี้เงินกู้จำเลยสืบพยานบุคคลไม่ได้ เพราะหนี้เงินกู้ยืมที่มีหลักฐานเป็นหนังสือนั้น ป.พ.พ. มาตรา ๖๕๓ วรรคสอง บอกว่า ต้องมีหลักฐานการรับเงินของผู้ให้กู้มาแสดง หรือมีการเพิกถอนสัญญาเดิม หรือมีการเวนคืนสัญญาเดิม เพราะฉะนั้นในกรณีการชำระหนี้เงินกู้ยืมที่มีหลักฐานการกู้ยืมนั้นเท่ากับกฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง จะขอสืบพยานบุคคลแทนเอกสารไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง (ก) เรื่องนี้กลับมาเข้ามาตรา ๕๔ รอบที่ ๒ รอบแรกคือโจทก์ต้องมีสัญญาผู้มาแสดง จำเลยสืบว่าชำระหนี้แล้ว ไม่เป็นการสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมข้อความไม่ต้องห้ามตามมาตรา ๕๔ (ข) แต่พอเป็นหนี้เงินกู้ กลับต้องห้ามสืบพยานบุคคลตามมาตรา ๕๔ (ก) เพราะจะกลายเป็นการสืบพยานบุคคลแทนเอกสารการรับชำระหนี้เงินกู้จึงสืบไม่ได้

แต่ต้องหมายเหตุไว้ว่า ที่มาตรา ๖๕๓ วรรคสอง บังคับว่า การชำระหนี้เงินกู้ที่มีหลักฐานเป็นหนังสือจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ให้กู้มาแสดงนั้นใช้เฉพาะการชำระหนี้ต้นเงินกู้ด้วยเงินสดเท่านั้น เพราะฉะนั้น ถ้าโจทก์ฟ้องทั้งดอกเบี้ย

^(๑)คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๖/๒๕๐๘ โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกู้เงินโจทก์ ๒ ครั้ง ครั้งหนึ่งชำระแล้วอีกครั้งหนึ่งยังไม่ได้ชำระ ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชำระหนี้ที่ยังไม่ได้ชำระ จำเลยให้การว่ากู้เงินโจทก์เพียงครั้งเดียวและชำระไปแล้ว เมื่อโจทก์รับว่าได้รับชำระหนี้แล้ว แต่กล่าวอ้างว่าเป็นการชำระหนี้ตามสัญญาอีกฉบับหนึ่ง โจทก์จะต้องนำสืบก่อนในข้อนี้ เพราะทางฝ่ายจำเลยไม่ได้กล่าวข้อเท็จจริงอะไรขึ้นมาอีกเลย ถ้าให้จำเลยนำสืบก่อน จำเลยคงจะสืบแต่ปฏิเสธ ที่ศาลชั้นต้นสั่งให้จำเลยนำสืบในข้อนี้ก่อนผลของคดีก็ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง และไม่เกิดความเสียหาย เพราะต่างฝ่ายต่างนำสืบมาครบถ้วนบริบูรณ์ด้วยกันแล้ว

ทั้งต้นเงิน จำเลยบอกว่าชำระหมดแล้ว หน้าที่นำสืบตกจำเลย จำเลยสืบพยานบุคคลว่า ชำระหนี้ต้นเงินกู้ไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง (ก) ประกอบ ป.พ.พ. ๖๕๓ วรรคสอง แต่จำเลยมีสิทธินำสืบพยานบุคคลว่าได้ชำระหนี้ดอกเบี้ยเงินกู้รายนี้ได้เพราะ ป.พ.พ. มาตรา ๖๕๓ วรรคสอง ไม่ใช่บังคับกับการชำระหนี้ดอกเบี้ยจำเลยสืบพยานบุคคลได้ และถ้าเชื่อได้ว่าได้ชำระหนี้ดอกเบี้ยไปแล้วจริง จำเลยก็ควรรับผิดชอบเพียงแก่ต้นเงินให้โจทก์เท่านั้น ดอกเบี้ยไม่ต้องคืนอีก หรือจำเลยขอนำสืบพยานบุคคลว่า ได้มีการชำระหนี้ให้โจทก์โดยโอนที่ดินหรือโอนรถยนต์หรือเอาข้าวเปลือกให้โจทก์ไปแทนการไต่หนี้ เขาเรียกการชำระหนี้แบบนี้ว่า การตีไต่หนี้คือเอาทรัพย์สินอื่นมาตีไต่หนี้แทน ในกรณีนี้จำเลยไม่ได้ชำระหนี้ด้วยเงิน ไม่อยู่ในบังคับ ป.พ.พ. มาตรา ๖๕๓ วรรคสอง ที่จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือมาแสดง จำเลยจึงมีสิทธิสืบพยานบุคคลถึงการชำระหนี้เงินกู้รายนี้ด้วยวิธีการเอาสิ่งอื่นมาตีไต่หนี้ได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง (ก) หรือ (ข) แต่อย่างไร

ประเด็นที่ ๕ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำสัญญาแล้วผิดสัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา ขอให้บังคับจำเลยปฏิบัติตามสัญญาหรือให้ชดเชยค่าเสียหาย จำเลยให้การต่อสู้ว่าจำเลยไม่ได้ผิดสัญญา จำเลยปฏิบัติถูกต้องตามสัญญาแล้ว คดีมีประเด็นข้อพิพาทประเด็นเดียวว่าจำเลยผิดสัญญาหรือไม่ เว้นแต่โจทก์จะเรียกค่าเสียหายมาด้วยก็จะต้องมีประเด็นเรื่องค่าเสียหายต่อมาอีกประเด็นหนึ่งว่าโจทก์เสียหายเพียงใด แม้จำเลยไม่ได้ให้การต่อสู้ในเรื่องค่าเสียหายก็ฟังว่าจำเลยรับเพียงว่าโจทก์เสียหายเท่านั้น แต่เสียหายเพียงใดไม่ถือว่ารับ ก็ยังต้องเป็นประเด็นอยู่ ในที่นี้สมมติว่าไม่มีเรื่องค่าเสียหาย คดีมีประเด็นข้อพิพาทเพียงประเด็นเดียวว่าจำเลยผิดสัญญาหรือไม่ หน้าที่นำสืบตกโจทก์ซึ่งเป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าจำเลยผิดสัญญา จำเลยปฏิเสธว่าไม่ผิดสัญญา โจทก์ต้องมีหน้าที่นำสืบว่าจำเลยผิดสัญญา เว้นแต่ในคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๘/๒๔๘๕^(๑) โจทก์ฟ้องว่าจำเลยไม่ส่งมอบสินค้าตามสัญญา ก็คือผิดสัญญานั้นเอง จำเลยให้การว่า ตามสัญญานั้น โจทก์ต้องเป็นฝ่ายไปรับมอบสินค้าจากจำเลยเอง แต่โจทก์กลับไม่ไปรับมอบสินค้านั้นจำเลยจึงไม่ผิดสัญญา ขอให้ยกฟ้อง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าหน้าที่นำสืบตกอยู่แก่

^(๑)คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๘/๒๔๘๕ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยตกลงขายข้าวสารให้โจทก์ ๔๐๐ กระสอบ ราคากระสอบละ ๑๑.๐๑ บาทและรับเงินมัดจำไว้แล้ว ๒๐๐ บาท จำเลยให้การรับว่าได้ตกลงขายข้าวสารให้โจทก์ตามที่กล่าวจริง แต่โจทก์ไม่ชำระเงิน และรับข้าวไปในวันที่กำหนดคั้งนี้วันที่ตกลงให้รับข้าวเป็นข้อที่จำเลยกล่าวอ้างขึ้นมาใหม่และโจทก์มิได้รับ จำเลยจึงต้องนำสืบก่อน

จำเลย ไม่เหมือนหลักทั่วไป หลักทั่วไปถ้าเถียงกันว่าในคดีผิดสัญญา โจทก์อ้างว่า จำเลยผิดสัญญา จำเลยต่อสู้ว่าไม่ผิดสัญญาหน้าที่นำสืบตกโจทก์ เพราะโจทก์เป็นฝ่าย กล่าวอ้างมาก่อนว่าจำเลยผิดสัญญา แต่เหตุใดคดีนี้ศาลฎีกาให้จำเลยมีหน้าที่นำสืบว่า จำเลยไม่ผิดสัญญา ตอบว่าคดีนี้เป็นกรณียกเว้น เพราะจำเลยไปปรับข้อเท็จจริงแล้วว่าจำเลยไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาจริง แต่ไปอ้างเหตุใหม่ว่า ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาก็ไม่ได้ถือว่าผิดสัญญาเพราะตามสัญญานั้นโจทก์ต้องเป็นฝ่ายไปขอรับสินค้าจากจำเลยเอง แต่โจทก์ไม่ไปขอรับจำเลยจึงไม่ได้ส่งสินค้าให้โจทก์ ฉะนั้น ประเด็นข้อพิพาทลึกลงไป อีกชั้นหนึ่งว่า จำเลยที่ไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาแล้วนั้น มีเหตุแก้ตัวอย่างไรที่จำเลยกล่าว อ้างขึ้นใหม่หรือไม่ หน้าที่นำสืบจึงตกจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๔๒/๒๕๔๕^(๑) โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำสัญญาเช่าที่ดิน โจทก์เพื่ออยู่อาศัย แล้วจำเลยทำผิดสัญญาเอาที่พิพาทไปปลูกบ้านแบ่งให้คนเช่าโจทก์จึง บอกลีกสัญญาแล้วฟ้องขับไล่ จำเลยให้การต่อสู้ว่า จำเลยไม่ได้ผิดสัญญา ที่จำเลยเอา ที่ดินไปปลูกบ้านแบ่งให้คนเช่านั้น ได้รับอนุญาตจากโจทก์แล้ว โจทก์ให้ความยินยอมให้ จำเลยทำได้แล้ว จำเลยจึงไม่ผิดสัญญา ประเด็นข้อพิพาทก็คือ จำเลยผิดสัญญาเช่าหรือไม่ ถ้าผิดสัญญาเช่าโจทก์ก็บอกลีกสัญญาได้ สัญญาเช่าระงับก็ขับไล่ได้ แต่ถ้าจำเลยไม่ผิด สัญญา การบอกลีกก็ใช้ไม่ได้ การขับไล่ก็ทำไม่ได้ ถ้าตั้งประเด็นว่าจำเลยผิดสัญญา หรือไม่ หลักทั่วไปโจทก์เป็นฝ่ายอ้างว่าจำเลยผิดสัญญา โจทก์ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบ แต่ในคดีนี้ไม่เหมือนกับหลักทั่วไป เหมือนข้อยกเว้นทำนองเดียวกับฎีกาที่ ๕๕๘/๒๔๘๕ คือเท่ากับจำเลยยอมรับแล้วว่าจำเลยไม่ได้ทำตามสัญญา คือไม่ได้ให้อยู่อาศัยตามสัญญา แต่เอาไปปลูกบ้านแบ่งให้คนเช่า แต่ยกข้อแก้ตัวขึ้นมาใหม่ว่า แต่แม้กระนั้นก็ไม่ถือว่า

(๑) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๔๒/๒๕๔๕ จำเลยทำสัญญาแบ่งเช่าที่ดินพิพาทเพื่อปลูกสร้างบ้าน อยู่อาศัย แม้ว ป.วิ.พ. มาตรา ๕๔ (ข) ห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพยานบุคคลเพื่อเพิ่มเติม คัดถอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญาดังกล่าว ซึ่งต้องฟังว่าจำเลยเช่าที่ดินพิพาทเพื่อปลูกสร้างบ้าน อยู่อาศัยก็ตาม แต่จำเลยก็ให้การว่าโจทก์ยินยอมให้จำเลยปลูกสร้างบ้านในที่ดินพิพาทเพื่อให้บุคคลภายนอกเช่า และสัญญาแบ่งเช่าที่ดินไม่สมบูรณ์ ศาลชั้นต้นกำหนดประเด็นข้อพิพาทว่า จำเลยผิดสัญญาเช่าที่ดิน พิพาทจากโจทก์หรือไม่ โดยในการวินิจฉัยประเด็นข้อพิพาทดังกล่าวนี้ นอกจากศาลจะต้องฟังข้อ เท็จจริงที่ปรากฏตามสัญญาแบ่งเช่าที่ดินแล้ว ยังต้องฟังพยานบุคคลที่จำเลยนำสืบมาประกอบสัญญา แบ่งเช่าที่ดินว่า จำเลยได้กระทำการใด หรือไม่กระทำการใดผิดไปจากข้อตกลงตามสัญญาดังกล่าว อันจะถือว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญาหรือไม่ ดังนั้น จำเลยผู้เช่ายอมนำสืบข้อเท็จจริงที่ได้ปฏิบัติตามข้อกำหนด ไม่เป็นการสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารอันต้องห้าม ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๔ (ข)

ผิดสัญญาเพราะโจทก์อนุญาตให้ทำได้ ฉะนั้น หน้าที่นำสืบควรจะตกแก่ฝ่ายจำเลย แต่ศาลฎีกาในคดีนี้ไม่ได้วิเคราะห์เรื่องหน้าที่นำสืบไว้

ถามว่าจำเลยจะนำพยานบุคคลเข้าสืบตามข้อต่อสู้ได้หรือไม่ สัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง และในสัญญาเช่าบอกแล้วว่าให้เข้าไปเพื่ออยู่อาศัย จำเลยกำลังจะนำสืบพยานบุคคลว่า โจทก์อนุญาตให้จำเลยเอาที่ดินพิพาทไปปลูกบ้านให้เช่าต่อได้ สืบพยานบุคคลได้หรือไม่ ต้องห้ามตามมาตรา ๕๔ หรือไม่ ถ้าต้องห้าม จำเลยซึ่งมีหน้าที่นำสืบ แล้วสืบไม่ได้ก็ต้องแพ้ ศาลชั้นต้นตัดสินให้จำเลยแพ้ เพราะเห็นว่าจำเลยสืบไม่ได้ ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษากลับเป็นว่า เรื่องนี้จำเลยไม่ได้สืบแก้ไขข้อความในสัญญาเช่า ในเอกสารที่บอกว่าจะเช่าเพื่ออยู่อาศัย แต่จำเลยขอนำสืบพยานบุคคลถึงเหตุการณ์ใหม่ ข้อตกลงใหม่ที่แยกต่างหากจากสัญญาเช่าเดิม จริงอยู่สัญญาเช่าเดิมเป็นการเช่าเพื่ออยู่อาศัย แต่หลังจากนั้น ผู้ให้เช่ายินยอมให้ผู้เช่าหรืออนุญาตให้ผู้เช่าเอาที่ดินไปสร้างบ้านให้เช่าได้ สืบพยานบุคคลถึงข้อตกลงใหม่ที่แยกต่างหากจากสัญญาตามเอกสารที่กฎหมายบังคับให้มาแสดงนั้นทำได้ ไม่อยู่ในบังคับมาตรา ๕๔ (ข) ไม่ใช่การสืบแก้ไขเพิ่มเติมข้อความในเอกสาร และเมื่อสืบพยานบุคคล ได้แล้วศาลก็ต้องวินิจฉัยว่าน้ำหนักเชื่อได้หรือไม่ ในคดีนี้ศาลฎีกาเชื่อว่าเป็นจริงอย่างที่จำเลยกล่าวอ้างและนำสืบพยานบุคคลมา ฟังได้ว่าโจทก์อนุญาตให้จำเลยเข้าไปทำได้ เพราะฉะนั้นการที่จำเลยเอาที่ดินไปสร้างบ้านให้คนเช่าจึงไม่เป็นการผิดสัญญาเช่า โจทก์บอกเลิกไม่ได้ ฟ้องขับไล่ไม่ได้ ต้องพิพากษายกฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๔๓/๒๕๔๔ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยซื้อสินค้าจากโจทก์ไปแล้ว ไม่ยอมชำระราคา จำเลยให้การว่าซื้อสินค้าจากโจทก์และยังไม่ได้ชำระราคาให้แก่โจทก์จริง แต่ให้การต่อไปว่าจำเลยไม่ต้องชำระราคาให้แก่โจทก์ เพราะโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญา ก่อนในข้อนั้นข้อนี้เช่นเอาสินค้าผิดประเภทส่งให้จำเลย หรือเอาสินค้าที่ด้อยคุณภาพส่งให้แก่จำเลย จำเลยจึงส่งสินค้าคืนให้โจทก์ไปแล้ว ไม่จำเป็นต้องชำระราคาให้แก่โจทก์ที่จำเลยไม่ชำระนั้นไม่เป็นการผิดสัญญา ประเด็นข้อพิพาทเป็นประเด็นเรื่องจำเลยผิดสัญญาหรือโจทก์ผิดสัญญา โดยหลักทั่วไปโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างมาก่อนว่าจำเลยผิดสัญญา จำเลยปฏิเสธ โจทก์ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบ คดีนี้จำเลยไปยอมรับว่าจำเลยยังไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาจริงคือยังไม่ได้ชำระราคาสินค้าให้แก่โจทก์ตามที่โจทก์ฟ้อง แต่ไปอ้างเหตุใหม่ว่าถึงแม้จำเลยไม่ได้ชำระราคาให้แก่โจทก์ตามที่โจทก์ฟ้อง จำเลยก็ไม่ผิดสัญญา เพราะโจทก์ทำผิดสัญญาข้อนั้นข้อนี้มาก่อน ถือเป็นเรื่องข้อยกเว้นที่จำเลยมีหน้าที่นำสืบ เพราะเป็นฝ่ายกล่าวอ้าง

ประเด็นที่ ๖ ประเด็นว่าเบี้ยปรับที่โจทก์ฟ้องเรียกจากจำเลยตามสัญญา จำเลยอาจให้การต่อสู้ในเรื่องเบี้ยปรับได้ ๒ ข้อ ข้อแรกต่อสู้ว่า สิ่งที่โจทก์เรียกจากจำเลยนี้เป็นเบี้ยปรับหรือไม่ หรือต่อสู้ว่าดอกเบี้ยแบบนี้เป็นเบี้ยปรับ เพราะจำเลยจะต้องจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ ๑๕ หรือ ๑๗ ต่อปี ต่อเมื่อจำเลยทำผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่ง ฉะนั้นดอกเบี้ยจึงเป็นเบี้ย และ ข้อสอง เบี้ยปรับที่โจทก์ฟ้องเรียกสูงเกินสมควร ขอให้ศาลลดลงมาในระดับความเสียหายที่แท้จริงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๘๓ วรรคหนึ่ง ถ้าจำเลยให้การต่อสู้ชัดเจนอย่างนี้ คดีนี้ก็จะมีประเด็นข้อพิพาทในเรื่องเบี้ยปรับว่า ดอกเบี้ยนี้หรือสิทธิประเภทนี้เป็นเบี้ยปรับหรือไม่ และสูงเกินส่วนหรือไม่ ศาลอาจจะกำหนดรวบเลขก็ได้

ในประเด็นย่อยข้อแรกที่ว่า เป็นเบี้ยปรับหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ศาลวินิจฉัยได้เองโดยไม่ต้องเอาข้อเท็จจริงมาพิสูจน์ เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นต้องกำหนดหน้าที่นำสืบ ส่วนประเด็นย่อยข้อที่สองว่า เมื่อเป็นเบี้ยปรับแล้ว เบี้ยปรับสูงเกินส่วนหรือไม่ ข้อนี้เป็นปัญหาข้อเท็จจริง ถ้าสูงเกินส่วนศาลก็ลดลงให้อยู่ในระดับที่พอสมควรได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๓๘๓ วรรคหนึ่ง ประเด็นย่อยข้อสองนี้เมื่อเป็นปัญหาข้อเท็จจริงจึงต้องมาดูหน้าที่นำสืบ ใครมีหน้าที่นำสืบ ถ้าเรวิเคราะห์จาก ป.วิ.พ. มาตรา ๘๔ ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นก็มีหน้าที่นำสืบ เราก็จะต้องเห็นว่าจำเลยเป็นคนกล่าวอ้างมาใหม่ว่า เบี้ยปรับนี้สูงเกินไป จำเลยควรมีหน้าที่นำสืบ แต่ว่าบรรทัดฐานศาลฎีกาไม่ได้เป็นเช่นนั้น กลับวิเคราะห์ประเด็นเรื่องเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนว่าไม่ใช่เป็นเรื่องสิทธิหรือข้อต่อสู้ของจำเลย แต่เป็นเรื่องของอำนาจศาลที่ ป.พ.พ. มาตรา ๓๘๓ วรรคหนึ่ง ให้อำนาจศาลที่จะลดเบี้ยปรับที่กำหนดสูงเกินส่วนนั้นลงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร ศาลจึงมีอำนาจที่จะตรวจสอบว่าเบี้ยปรับที่ฟ้องเรียกกันมานั้นสูงเกินส่วนหรือไม่ แม้จำเลยไม่ได้ยกข้อต่อสู้ในคำให้การเลย ศาลก็มีอำนาจยกประเด็นเรื่องเบี้ยปรับสูงเกินส่วนหรือไม่ขึ้นวินิจฉัยได้เองในฐานะที่เป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตาม วิ.แพ่ง มาตรา ๑๔๒ (๕) และเมื่อศาลยกประเด็นนี้ขึ้นมาวิเคราะห์แล้วให้ถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายโจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงให้ศาลเห็นว่า เบี้ยปรับตามสัญญานั้นเป็นจำนวนที่พอสมควรแล้วหรือยัง สอดคล้องกับความเสียหายที่แท้จริงหรือไม่ ถ้าโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานมาแสดงให้ศาลเห็น ศาลก็มีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจพิจารณาเบี้ยปรับเองว่าสูงเกินส่วนหรือไม่ ตามแนว คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๑๕๔/๒๕๓๕ ที่วินิจฉัยว่าเมื่อโจทก์มิได้นำสืบว่าได้รับความเสียหายตามเบี้ยปรับอย่างไร ศาลย่อมใช้ดุลพินิจลด

เบี้ยปรับลงได้ตามที่เห็นสมควรเพราะเป็นอำนาจศาลตาม ป.พ.พ. มาตรา ๓๘๓ วรรคหนึ่ง แม้จำเลยไม่ได้ให้การต่อสู้ไว้

ประเด็นสุดท้าย ที่จะสู้กันในคดีสัญญาก็คือ ข้อสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องบังคับ จำเลยนั้นเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ และถ้าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ศาลมีอำนาจปรับลดให้บังคับกันได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น ศาลจะปรับลดลงมาแค่ไหนจึงจะถือว่าเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ฉะนั้นประเด็นข้อพิพาทในเรื่องข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมจึงมี ๒ ประเด็นข้อมแยกออกจากกัน

ประเด็นข้อแรก ข้อสัญญาที่พิพาทนี้เข้าลักษณะเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙ มาตราใดมาตราหนึ่งหรือไม่ ประเด็นข้อสอง ถ้าเข้าลักษณะเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม กฎหมายให้บังคับกันได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี แค่นั้นจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ประเด็นข้อแรกที่ว่า ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือไม่นั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริงไม่ใช่ปัญหาข้อกฎหมายล้วน ๆ เพราะการที่จะเข้าลักษณะเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้นต้องมีเงื่อนไขหลายอย่างตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา ๔ ถึงมาตรา ๙ จำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าข้อสัญญาที่พิพาทเข้าลักษณะเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม จำเลยมีหน้าที่นำสืบเพราะเป็นฝ่ายที่ยกข้อต่อสู้ขึ้นใหม่ว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ถ้าจำเลยนำสืบฟังได้ว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม กฎหมายบอกว่าให้บังคับได้เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี แค่นั้นจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี หน้าที่นำสืบตกโจทก์ ทั้ง ๆ ที่โจทก์ไม่ได้กล่าวอ้างมาในคำฟ้อง เพราะการปรับข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมให้บังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี นั้นเป็นอำนาจของศาล เมื่อเป็นอำนาจของศาลการที่โจทก์ต้องการที่จะให้ศาลบังคับเต็มตามข้อสัญญาข้อนั้น โจทก์จึงมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่า การบังคับเต็มตามข้อสัญญานี้เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีแล้ว ศาลจึงจะปรับลดให้ไม่ได้ แต่ถ้าโจทก์ไม่ได้นำพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่าข้อสัญญาข้อนั้นเป็นธรรมดีแล้วอย่างไร ศาลย่อมมีอำนาจใช้ดุลพินิจปรับลดการบังคับใช้ข้อสัญญาที่พิพาทนั้นอยู่ในระดับที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีได้ ลักษณะเดียวกับแนวคิดเรื่องการลดเบี้ยปรับหน้าที่นำสืบในประเด็นข้อข้อที่สองนี้จะตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ ไม่เช่นนั้นศาลก็ใช้ดุลพินิจปรับลดเอาได้ตามที่เห็นสมควร

วิชา กฎหมายล้มละลาย

อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ชีพ จุลมนต์
ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีล้มละลาย

ผู้เรียบเรียง อาจารย์ชีพ จุลมนต์

วันอังคารที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

การบรรยายครั้งที่ ๑



อาจารย์ได้รับมอบหมายจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาให้บรรยายวิชากฎหมายล้มละลาย ร่วมกับท่านอาจารย์ประดิษฐ์ เอกมณี ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายเดิมทั้งหมด ส่วนท่านอาจารย์วิชา มหาคุณ จะบรรยายในส่วนที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ท่านอาจารย์ประดิษฐ์ สอนมาถึงมาตรา ๕๐ ดังนั้นอาจารย์จึงจะสอนตั้งแต่มาตรา ๕๑ เรื่องการขอรับชำระหนี้เป็นต้นไปจนจบ

การขอรับชำระหนี้

พระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาดแล้ว เจ้าหนี้จะขอรับชำระหนี้ได้ก็แต่โดยปฏิบัติตามวิธีการที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัตินี้ แม้จะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นเจ้าหนี้ที่ได้ฟ้องคดีแพ่งไว้แล้ว แต่คดียังอยู่ระหว่างพิจารณาก็ตาม

มาตรานี้เป็นมาตราแรกที่บัญญัติถึงเรื่องการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย ปัญหา มีว่า วิธีการที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัตินี้คืออะไร ในส่วนนี้แยกได้เป็น ๒ กรณี

กรณีแรก ถ้าเป็นหนี้เงินก็ต้องปฏิบัติตามที่มาตรา ๕๑ บัญญัติไว้

กรณีที่สอง ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างอื่นที่ไม่ใช่หนี้เงิน

ขอเริ่มจากสิทธิเรียกร้องที่ไม่ใช่หนี้เงินก่อน ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องที่ไม่ใช่หนี้เงิน เจ้าหนี้ก็ไม่จำเป็นต้องไปขอรับชำระหนี้ตามมาตรา ๕๑ แต่อย่างไรก็ตาม ให้เจ้าหนี้แจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ปฏิบัติตามสัญญาหนี้แทนลูกหนี้ นักศึกษาคงจำได้เราเรียนมาในมาตรา ๒๒ (๑) ว่า เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวมีอำนาจจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้หรือกระทำการที่จำเป็นเพื่อให้กิจการของลูกหนี้ที่ค้างอยู่เสร็จสิ้นไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๐/๒๕๐๕ เดิมผู้ร้องได้ฟ้องจำเลยกับพวกขอให้โอนที่ดิน ๑ แปลง ให้ผู้ร้อง คดีถึงที่สุดโดยศาลพิพากษาให้จำเลยโอนที่ดินให้ผู้ร้อง และให้

ผู้ร้องจ่ายเงินให้จำเลยจำนวนหนึ่ง ต่อมาจำเลยถูกโจทก์ฟ้องและศาลพิพากษาให้จำเลยเป็นบุคคลล้มละลาย ผู้ร้องจึงร้องขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ปฏิบัติตามคำพิพากษาแทนผู้ล้มละลาย ดังนี้ ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะปฏิเสธต้องปฏิเสธภายใน ๓ เดือนนับตั้งแต่ทราบตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๒๒ ถ้าปฏิเสธเกินกำหนดหรือไม่ปฏิเสธเลย ก็ต้องผูกพันตามภาระนั้น และโดยที่มาตรา ๒๒ (๑) ให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวที่จะจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือกระทำการตามที่จำเป็นเพื่อให้งิการที่ค้างอยู่เสร็จไป ดังนั้น ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ปฏิบัติตามคำสั่งบังคับในคดีที่ผู้ร้องชนะความนั้นได้

การขอรับชำระหนี้เป็นเรื่องขอรับเงินและผู้ขอจะได้รับชำระหนี้เงินตามส่วนเฉลี่ยจำนวนหนี้ของเจ้าหนี้ ฉะนั้น จะนำมาใช้แก่กรณีในเรื่องโอนที่ดินตามคำพิพากษามีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๘๕/๒๕๓๓ หนี้ที่จะขอรับชำระได้ในคดีล้มละลายจะต้องเป็นหนี้เงินเท่านั้นซึ่งถ้ามีดอกเบี้ยรวมอยู่ด้วยก็คิดดอกเบี้ยได้ถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น การที่เจ้าหนี้ขอรับชำระหนี้โดยขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นคำขอที่มีที่ดินเป็นวัตถุแห่งหนี้ ไม่ใช่หนี้เงิน แม้จะมีคำขอว่าหรือให้ใช้ราคาที่ดินกำกับอยู่ด้วยก็เป็นเพียงคำขอสำรองสำหรับใช้เป็นสภาพบังคับในกรณีที่ไม่อาจโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่เจ้าหนี้ได้เท่านั้น จึงไม่มีสิทธิที่จะทำได้ เจ้าหนี้ชอบที่จะยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้ดำเนินการเพื่อบังคับตามสิทธิของตนเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

สำหรับถ้อยคำตอนท้ายในมาตรา ๒๗ ที่บัญญัติว่า แม้จะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นเจ้าหนี้ที่ได้ฟ้องคดีแพ่งไว้แล้ว แต่คดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณาก็ตามหมายความว่า เจ้าหนี้ของลูกหนี้ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดทุกคนต้องปฏิบัติตามวิธีการที่พระราชบัญญัติล้มละลายฯ บัญญัติไว้ แม้เจ้าหนี้คนนั้นจะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีแพ่งซึ่งชนะคดีมาแล้ว หรือได้ฟ้องคดีแต่คดียังอยู่ในระหว่างพิจารณา หรือแม้แต่เจ้าหนี้ที่ยังไม่ได้มีการดำเนินคดีในศาล ทุกคนมีสิทธิหรือหน้าที่เท่าเทียมกันหมดไม่มีข้อยกเว้นทั้งสิ้น

สำหรับหนี้เงินซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะในมาตรา ๕๑ ว่า เจ้าหนี้ซึ่งจะขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายจะเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์หรือไม่ก็ตาม ต้องยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดเวลา ๒ เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ในมาตรา ๕๑ ยังย้ำอีกว่า แม้แต่เจ้าหนี้เป็นผู้เป็นโจทก์ที่ฟ้องคดีล้มละลายเรื่องนั้นเองจนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดก็ไม่ได้รับสิทธิพิเศษใด ๆ

ทั้งสิ้น เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ที่ฟ้องคดีล้มละลายเองก็ต้องปฏิบัติเหมือนกับเจ้าหนี้ทั่ว ๆ ไป คือต้องมาขึ้นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เหมือน ๆ กัน ในทางปฏิบัติมีเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์หลายคดีที่หลงลืมไม่ได้มาขึ้นคำขอรับชำระหนี้ ซึ่งเราจะได้เรียนกันต่อไปว่า ถ้าเจ้าหนี้คนใดไม่มาขึ้นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาตาม มาตรา ๕๑ แล้วผลทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร

เกี่ยวกับการโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์นักศึกษาเรียนมาแล้วในมาตรา ๒๘ ว่า เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้วให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งนั้นในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์รายวันไม่น้อยกว่าหนึ่งฉบับ ซึ่งบางครั้งวันที่มีการโฆษณาใน ๒ แห่งดังกล่าวไม่ตรงกัน ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ว่า ระยะเวลา ๒ เดือนให้นับจากวันโฆษณาครั้งสุดท้าย ในทางปฏิบัติจะเกิดขึ้นบ่อยมาก เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ประสงค์จะให้ทั้งหนังสือพิมพ์และราชกิจจานุเบกษาลงโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ในวันเดียวกัน แต่ว่าหนังสือพิมพ์กับผู้รับผิดชอบจัดพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาไม่สามารถลงโฆษณาตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนด ก็ต้องนับวันโฆษณาครั้งหลัง คำว่า ประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษานั้นถือเอาวันที่มีการเผยแพร่แก่ประชาชนจริง ๆ ไม่ใช่ดูวันที่อยู่หัวกระดาษของราชกิจจานุเบกษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๒/๒๕๓๕ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๓๓ มาตรา ๒๘ กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดในราชกิจจานุเบกษา และในหนังสือพิมพ์รายวันไม่น้อยกว่าหนึ่งฉบับ และที่มาตรา ๕๑ กำหนดให้เจ้าหนี้ต้องขึ้นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดเวลาสองเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดนั้น หากวันโฆษณาคำสั่งในราชกิจจานุเบกษากับในหนังสือพิมพ์รายวันไม่ตรงกัน การนับวันโฆษณาตามมาตรา ๕๑ ต้องนับวันโฆษณาในฉบับหลัง และคำว่า "วันโฆษณา" ตามมาตรา ๕๑ นั้น หมายถึงวันที่มีการเผยแพร่หนังสือออกไปยังสาธารณชน

คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดได้ลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันก่อนแล้วจึงลงในหนังสือราชกิจจานุเบกษา การนับวันโฆษณาจึงต้องนับจากวันโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา แต่ราชกิจจานุเบกษาพิมพ์เสร็จแล้วนำออกเผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๓๒ วันดังกล่าวจึงเป็นวันที่มีการเผยแพร่หนังสือออกไปยังสาธารณชน อันเป็นวันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดตามความหมายในพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๓๓ มาตรา ๕๑ หาใช่วันที่ในราชกิจจานุเบกษาอันเป็นการลงดวงหน้าไม่ เพราะวันดังกล่าวยังไม่มีการพิมพ์โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๓๓/๒๕๓๕ คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดได้ลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันก่อน แล้วจึงลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา การนับวันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดจึงต้องถือเอาวันที่โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาซึ่งเป็นวันโฆษณาฉบับหลังเป็นเกณฑ์

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้ลงโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดในราชกิจจานุเบกษาฉบับวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๗ พร้อมทั้งในคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ได้แจ้งกำหนดให้เจ้าหนี้เสนอคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดเวลา ๒ เดือน นับแต่วันโฆษณาดังกล่าวและได้มีการจัดส่งเล่มแรกให้แก่สมาชิกที่ไปรับด้วยตนเองเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๗ แต่ในหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเอกสารหมายเลข ร.๒ นอกจากจะมีข้อความว่าได้จัดส่งราชกิจจานุเบกษาเล่มแรกให้แก่สมาชิกที่มารับด้วยตนเองเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๗ แล้ว ยังมีข้อความระบุไว้ด้วยว่า สำนักงานราชกิจจานุเบกษาไม่อาจตรวจสอบได้ว่าราชกิจจานุเบกษาเล่มดังกล่าวพิมพ์เสร็จเมื่อใด ส่วนการส่งให้แก่สมาชิกโดยทางไปรษณีย์นั้น น่าจะดำเนินการในเวลาก่อนหรือหลังจากวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๗ ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ดังนี้ จึงยังไม่อาจรับฟังเป็นยุติว่าได้มีการเผยแพร่ราชกิจจานุเบกษาเล่มดังกล่าวแก่บุคคลทั่วไปเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๗ เมื่อหนังสือที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีถึงกรมบังคับคดีลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ มีข้อความว่าสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ดำเนินการประกาศเรื่องคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดในหนังสือราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป เล่ม ๑๑๑ ตอนที่ ๔๑ ง วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๗ แล้วจึงฟังได้ว่า ณ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ได้มีการโฆษณาเผยแพร่คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดคดีนี้โดยราชกิจจานุเบกษาเล่มดังกล่าวแก่บุคคลทั่วไปแล้ว การนับระยะเวลา ๒ เดือน ตาม พ.ร.บ.ล้มละลายฯ มาตรา ๕๑ จึงต้องเริ่มนับแต่วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ไม่ใช่เริ่มนับแต่วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๗ อันเป็นวันที่จัดส่งราชกิจจานุเบกษาเล่มแรกให้แก่สมาชิกประเภทที่ไปรับด้วยตนเอง

ประเด็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องระยะเวลา ๒ เดือน มีปัญหาว่า ถ้าเจ้าหนี้ไม่ทราบว่าได้มีการประกาศโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด จึงไม่ได้มายื่นคำขอรับชำระหนี้ ผลจะเป็นอย่างไร ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจะรู้หรือไม่รู้ จะสุจริตหรือไม่สุจริตก็ไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายทั้งสิ้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๕๒/๒๕๒๘ โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้มิได้ยื่นคำขอรับชำระ

หนีภายในกำหนดเวลาตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา ๕๑ โจทก์ยอมหมดสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ จะอ้างว่าไม่ทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดโดยสุจริต หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่แจ้งคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดให้โจทก์ทราบหาได้ไม่ เพราะจะเท่ากับเป็นการขยายระยะเวลาตามมาตรา ๕๑ ออกไปโดยไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้ทำได้

กรณีมีลูกหนี้ส่วนหนึ่งเปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนนามสกุล เกิดปัญหาว่าถูกฟ้องล้มละลายและศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดในชื่อเดิม นามสกุลเดิม เจ้าหนี้ที่มาค้าขายกันในระยะหลัง ๆ ก็ไม่รู้เพราะว่าเจ้าหนี้ในกลุ่มเดิมเป็นคนฟ้อง มีการโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดในชื่อเดิม หรือตรงกันข้ามเปลี่ยนชื่อเปลี่ยนนามสกุลแล้วไปค้าขายขาดทุน เจ้าหนี้กลุ่มใหม่เป็นคนฟ้องล้มละลาย เจ้าหนี้กลุ่มเดิมก็รู้อีก ปัญหาว่าเจ้าหนี้ที่ไม่ทราบจะมาขอขยายระยะเวลาชำระหนี้ตามมาตรา ๕๑ ได้หรือไม่ หรือเราจะสรุปกันง่าย ๆ ว่าระยะเวลา ๒ เดือน ตามมาตรา ๕๑ จะขยายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓ ได้หรือไม่ แต่เดิมศาลฎีกาไม่อนุญาตแต่ระยะหลัง ศาลฎีกาเริ่มผ่อนคลายลงว่า กรณีที่มีการพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดคนละชื่อศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ถือว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษที่เจ้าหนี้อาจจะขอขยายระยะเวลาตามมาตรา ๕๑ ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๔๕/๒๕๓๘ พ.ร.บ. ล้มละลายฯ มาตรา ๕๑ ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขยายกำหนดเวลาชำระหนี้ให้อีกไม่เกิน ๒ เดือน เฉพาะแต่เจ้าหนี้ที่อยู่นอกราชอาณาจักรเท่านั้น เมื่อเจ้าหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในกำหนดเวลาตามมาตรา ๕๑ เจ้าหนี้ยอมหมดสิทธิที่จะขอรับชำระหนี้ การที่เจ้าหนี้ไม่ทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดโดยสุจริตเพราะเหตุจำเลยได้เปลี่ยนชื่อใหม่ ก็ไม่ใช่เหตุที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะขยายกำหนดเวลาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ เพราะมิเช่นนั้นจะเท่ากับเป็นการขยายเวลาตามมาตรา ๕๑ ออกไป ซึ่งไม่มีกฎหมายให้กระทำได้ และกรณีไม่อ้างนำ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๐ และมาตรา ๒๓ ประกอบด้วยมาตรา ๑๕๓ แห่ง พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๙๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๒๓๐/๒๕๓๘ เมื่อปรากฏว่าคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ก็ดี การโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ก็ดี ได้กระทำในชื่อใหม่ของจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ย่อมเป็นเหตุทำให้ผู้ร้องไม่อาจทราบ ว่า พ. และ อ. ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของผู้ร้องก็คือ ก. และ ข. จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ในคดีนี้ซึ่งถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด และผู้คัดค้านได้

โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์นั้น กรณีถือได้ว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษที่ผู้ร้องไม่อาจยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดสองเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ได้ตรวจได้ และถือว่าเป็นเหตุสุดวิสัย ผู้ร้องจึงมีสิทธิยื่นคำขอขยายระยะเวลาหลังจากสิ้นระยะเวลาแล้วก็ได้ แต่ผู้ร้องจะต้องยื่นคำขอขยายระยะเวลาเสียภายในเวลาอันสมควรที่ผู้ร้องอาจยื่นได้หลังจากที่ทราบเรื่องจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ได้ตรวจแล้ว การที่ผู้ร้องเพื่อยื่นคำขอรับชำระหนี้และขอขยายระยะเวลายื่นคำขอรับชำระหนี้หลังจากผู้ร้องทราบคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยทั้งสามได้ตรวจนานถึงเกือบ ๔ เดือน ผู้ร้องจึงไม่อาจขอให้ศาลขยายระยะเวลายื่นคำขอรับชำระหนี้ได้

ปัญหาที่เกี่ยวกับมาตรา ๕๑ ในลำดับถัดมาคือว่าถ้าเจ้าหนี้รายใดไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๕๑ ผลจะเป็นอย่างไร ซึ่งถ้าเราดูตัวบทมาตรา ๕๑ แล้ว กฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าผลจะเป็นอย่างไร แต่มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้หลายเรื่องว่า ถ้าเจ้าหนี้คนใดไม่ขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๕๑ แล้ว เจ้าหนี้คนนั้นเป็นอันหมดสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย และยิ่งกว่านั้นแม้ภายหลังลูกหนี้จะหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว เจ้าหนี้ที่ไม่ได้ขอรับชำระหนี้ไว้แต่แรกจะมาฟ้องร้องอีกก็ไม่ได้ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาหลายเรื่องเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๐๖/๒๕๓๘ ตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๕๑ เจ้าหนี้ทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม จะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดเวลาสองเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ได้ตรวจ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยที่ ๑ ได้ตรวจเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๕ ในคดีที่ ก. เป็นโจทก์ฟ้องขอให้จำเลยที่ ๑ เป็นบุคคลล้มละลาย แต่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลา จนศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลายของจำเลยที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๓๒ เพราะหนี้สินของจำเลยที่ ๑ ได้ชำระเต็มจำนวนแล้วตาม มาตรา ๑๓๕ (๓) แห่ง พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งเป็นผลให้จำเลยที่ ๑ หลุดพ้นจากบรรดาหนี้สินทั้งปวง โจทก์จะอ้างว่าไม่ทราบว่าจำเลยที่ ๑ ถูกฟ้องคดีล้มละลายไม่ได้ เพราะการฟ้องคดีล้มละลายได้กระทำโดยเปิดเผย และมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามที่ พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ บัญญัติบังคับไว้แล้ว โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องขอให้เพิกถอนการฉ้อฉล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๒๑/๒๕๓๘ โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดและขายทอดตลาดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างของจำเลยได้เงินจำนวน ๒,๑๐๐,๐๐๐ บาท เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔ ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยเด็ดขาดเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๓ การขายทอดตลาดดังกล่าวจึงเป็นการบังคับคดีในระหว่างที่จำเลยถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดซึ่งอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวที่จะจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของจำเลยเพื่อจัดการแบ่งในระหว่างเจ้าหนี้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๒๒, ๑๒๔ เมื่อความปรากฏเช่นนี้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ชอบที่จะแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดดังกล่าวมาเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายได้ตามมาตรา ๑๑๑ ดังนั้นกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับเงินจากการขายทอดตลาดจึงมิใช่เป็นการรับชำระหนี้ไว้ในฐานะเป็นผู้แทนโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

แม้โจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งมีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลย แต่โจทก์จะมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์ของจำเลยก็โดยยื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๒๗, ๕๑ และมาตรา ๕๔ เท่านั้น เมื่อโจทก์ไม่ได้ยื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด โจทก์ย่อมหมดสิทธิที่จะบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์อีกต่อไป ดังนั้นเมื่อเจ้าหนี้ที่ขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้รับชำระหนี้โดยเต็มจำนวนหมดแล้ว เงินที่เหลืออยู่ย่อมต้องคืนให้แก่จำเลยในคดีล้มละลายต่อไปตามมาตรา ๑๓๒

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๐๘๔/๒๕๔๘ โจทก์ทราบตั้งแต่ฟ้องจำเลยที่ ๒ เป็นคดีต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าจำเลยที่ ๒ มีชื่อใหม่ว่า พ. เมื่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยที่ ๒ เด็ดขาดในชื่อ พ. เพียงชื่อเดียว และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยที่ ๒ เด็ดขาดเพียงชื่อเดียวเช่นกัน โจทก์จะอ้างว่าไม่ทราบว่าจำเลยที่ ๒ ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดทำให้โจทก์มิได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หาได้ไม่ เมื่อโจทก์มิได้นำมูลหนี้ที่เป็นมูลฟ้องจำเลยที่ ๒ ต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางอันเป็นหน้าที่อาจขอรับชำระหนี้ได้ไปยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีดังกล่าว จนกระทั่งศาลแพ่งกรุงเทพใต้มีคำสั่งเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้ของจำเลยที่ ๒ แล้ว การประนอมหนี้ดังกล่าวจึงผูกมัดโจทก์ตามมาตรา ๕๖ แห่ง พ.ร.บ. ล้มละลายฯ โจทก์จึงไม่อาจนำมูลหนี้ตามฟ้องดังกล่าวมาฟ้องจำเลยที่ ๒ ให้ล้มละลายอีกได้

จากคำพิพากษาฎีกาทั้งสามเรื่องดังกล่าว ถ้าเจ้าหน้าที่รายได้ไม่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ ภายในกำหนดทำให้เจ้าหน้าที่รายนั้นหมดสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นอยู่ ๕ ประการ

ประการแรก ถ้าไม่ใช้หนี้เงินก็ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา ๕๑ เจ้าหน้าที่สามารถ แจงให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ปฏิบัติตามสัญญาแทนลูกหนี้ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามมาตรา ๒๒ (๑) การแจงให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ปฏิบัติ ตามสัญญาไม่อยู่ในกรอบเวลาของมาตรา ๕๑ แจงเมื่อไรก็ได้ภายในอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๗๘๕/๒๕๓๓ หนี้ที่จะขอรับชำระได้ในคดีล้มละลายจะต้องเป็นหนี้เงินเท่านั้นซึ่งถ้ามีดอกเบี้ยรวมอยู่ด้วยก็คิดดอกเบี้ยได้ถึงวันที่ศาลมีคำสั่ง พิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น การที่เจ้าหน้าที่ขอรับชำระหนี้โดยขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โอน กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นคำขอที่มีที่ดินเป็นวัตถุแห่งหนี้ ไม่ใช้หนี้เงิน แม้จะมีคำขอว่า หรือให้ ไร่ราคาที่ดินกำกับอยู่ด้วยก็เป็นเพียงคำขอสำรองสำหรับใช้เป็นสภาพบังคับในกรณีที่ ไม่อาจโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่เจ้าหน้าที่เท่านั้น จึงไม่มีสิทธิที่จะทำได้ เจ้าหน้าที่ชอบที่จะยื่น คำร้องต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้ดำเนินการเพื่อบังคับตามสิทธิของตนเป็นอีก เรื่องหนึ่งต่างหาก

ประการที่สอง เรื่องการประนอมหนี้มาตรา ๕๖ บัญญัติว่า การประนอมหนี้ ซึ่งที่ประชุมเจ้าหน้าที่ได้ยอมรับและศาลเห็นชอบด้วยแล้วผูกมัดเจ้าหน้าที่ทั้งหมดในเรื่องหนี้ซึ่ง อาจขอรับชำระได้ แต่ไม่ผูกมัดเจ้าหน้าที่คนหนึ่งคนใดในเรื่องหนี้ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ลูกหนี้ไม่อาจหลุดพ้นโดยคำสั่งปลดจากล้มละลายได้ เว้นแต่เจ้าหน้าที่คนนั้นได้ยินยอมด้วย ในการประนอมหนี้ การประนอมหนี้ซึ่งผ่าน ๒ ขั้นตอนคือที่ประชุมเจ้าหน้าที่มีมติพิเศษ ยอมรับและศาลเห็นชอบด้วยแล้วผูกมัดเจ้าหน้าที่ทุกคน หมายความว่าผูกมัดเจ้าหน้าที่เสี่ยง ข้างน้อยซึ่งไม่ได้ยอมรับด้วย เมื่อลูกหนี้ได้ชำระหนี้ตามข้อตกลงในการประนอมหนี้ครบ ถ้วนลูกหนี้ก็หลุดพ้นจากหนี้สินที่เหลือ ยกเว้นเจ้าหน้าที่คนหนึ่งคนใดในเรื่องหนี้ซึ่งตาม พระราชบัญญัตินี้ลูกหนี้ไม่อาจหลุดพ้นโดยคำสั่งปลดจากล้มละลายได้ ก็คือเจ้าหน้าที่ตาม มาตรา ๗๗ (๑) และ (๒) มาตรา ๗๗ อยู่ในเรื่องการปลดจากล้มละลาย ซึ่งลูกหนี้จะต้อง รับผิดชำระหนี้จนครบถ้วน

มาตรา ๗๗ บัญญัติว่า คำสั่งปลดจากล้มละลายทำให้บุคคลล้มละลายหลุด พ้นจากหนี้ทั้งปวงอันพึงขอรับชำระได้ เว้นแต่ (๑) หนี้เกี่ยวกับภาษีอากร (๒) หนี้ซึ่ง ได้เกิดขึ้นโดยความทุจริตฉ้อโกงของบุคคลล้มละลาย หรือหนี้ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่ได้เรียกร้อง

เนื่องจากความทุจริตฉ้อโกงซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนที่เกี่ยวข้องสมรู้ เช่น ลูกหนี้ขอ
 ประenomหนี้ได้สำเร็จโดยขอชำระหนี้ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ เมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ที่
 ขอรับชำระหนี้ทุกรายครบ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ หนี้ที่เหลือไม่ต้องรับผิดชอบ ลูกหนี้ก็หลุดพ้น
 จากหนี้สินอีก ๕๐ เปอร์เซ็นต์ไม่ต้องจ่าย ยกเว้นเจ้าหนี้ ๒ ประเภทตามมาตรา ๗๗ (๑)
 และ (๒) เจ้าหนี้ ๒ ประเภทนี้ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ต่อไปจนกว่าจะครบ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์
 นี้คือความหมายของมาตรา ๕๖ ตอนท้าย

ในมาตรา ๗๗ ก็เช่นเดียวกันเมื่อศาลมีคำสั่งปลดจากล้มละลายทำให้บุคคล
 ล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ที่เหลือ ทำให้ไม่ต้องจ่ายหนี้ที่เหลืออีกแล้วยกเว้นเจ้าหนี้ ๒
 ประเภทตามมาตรา ๗๗ (๑) และ (๒) ซึ่งบุคคลล้มละลายยังต้องชำระต่อไปจนกว่าจะ
 ครบ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ กฎหมายให้นำข้อยกเว้นในมาตรา ๗๗ (๑) และ (๒) ไปใช้
 กับเรื่องประenomหนี้ตามมาตรา ๕๖ ด้วย

อย่างไรก็ตาม หนี้ตามข้อยกเว้นในมาตรา ๗๗ (๑) และ (๒) ซึ่งลูกหนี้ตาม
 มาตรา ๕๖ หรือบุคคลล้มละลายตามมาตรา ๗๗ ยังต้องรับผิดชอบชำระหนี้ต่อไป
 จนกว่าจะชำระหนี้ครบถ้วนนั้น ศาลฎีกาวางหลักไว้ว่าลูกหนี้หรือบุคคลล้มละลายจะ
 ต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องค้ำประกันว่าเจ้าหนี้ทั้งสองประเภทนั้นได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้ตาม
 มาตรา ๕๑ หรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๕๕/๒๕๓๖ แม้โจทก์จะได้รับการประenomหนี้ก่อน
 ล้มละลายซึ่งศาลเห็นชอบด้วยแล้ว แต่จำเลยมิได้อื่นยอมด้วยในการประenomหนี้นั้น จึง
 ไม่อาจผูกมัดเจ้าพนักงานประเมินของจำเลยในการเรียกเก็บภาษีอากรจากโจทก์ เพราะ
 โจทก์ไม่อาจหลุดพ้นจากหนี้ดังกล่าวโดยคำสั่งปลดจากล้มละลายตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย
 พ.ศ. ๒๔๗๓ มาตรา ๕๖, ๗๗

พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๗๓ มาตรา ๗๗ บัญญัติเพียงว่าคำสั่งปลดจาก
 ล้มละลายทำให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันพึงขอรับชำระได้ โดยมีข้อยก
 เว้นหนี้อันพึงขอรับชำระได้เพียง ๒ กรณี ซึ่งข้อยกเว้นกรณีนี้กฎหมายหาได้บัญญัติ
 ว่าจะต้องเป็นหนี้ที่ได้ยื่นขอรับชำระแล้ว หรือเป็นบทบัญญัติที่อยู่ภายใต้บังคับของ
 มาตรา ๕๑ แม้จำเลยมิได้อื่นขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดตามมาตรา ๕๑ เจ้าพนักงาน
 ประเมินก็มีอำนาจประเมินเรียกเก็บภาษีอากรจากโจทก์

ประการที่สาม เจ้าหนี้มีประกันตามมาตรา ๕๕ กฎหมายบัญญัติว่า เจ้าหนี้
 มีประกันจะไม่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ก็ได้

ประการที่สี่ คือเรื่องการหักกลบลบหนี้ในคดีล้มละลายตามมาตรา ๑๐๒ ศาลฎีกาแปลความว่าเจ้าหนี้ที่จะใช้สิทธิหักกลบลบหนี้ แม้ในส่วนสิทธิของเจ้าหนี้จะไม่ได้ขอรับชำระหนี้ไว้ก็สามารถขอหักกลบลบหนี้ได้ คือไม่ได้อยู่ในบังคับของมาตรา ๘๑

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๐๓/๒๕๐๑ การหักกลบลบหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ผู้ล้มละลายนั้น บ่อมทำได้โดยเจ้าหนี้แสดงเจตนาไปยังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หนี้ก็เป็นอันระงับไป ไม่จำเป็นต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้เสียก่อนจึงจะหักกลบลบหนี้ได้

ประการที่ห้า เรื่องยกเลิกการล้มละลาย ตามมาตรา ๑๓๕ มีเหตุที่ศาลจะสั่งยกเลิกการล้มละลายได้ ๔ อนุมาตรา และมาตรา ๑๓๖ บัญญัติว่า คำสั่งยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ (๑) หรือ (๒) นั้นไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นหนี้สินแต่อย่างใด คำว่าลูกหนี้ไม่หลุดพ้นจากหนี้สินจากเจ้าหนี้พวกไหน มีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาคือ แม้เจ้าหนี้จะมีได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้ ลูกหนี้ก็ไม่หลุดพ้นจากหนี้สิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๐๓-๑๓๐๔/๒๕๐๖ คำสั่งยกเลิกการล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๓๕ (๑) หรือ (๒) ไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นหนี้สินแต่อย่างใด ตามมาตรา ๑๓๖ คำว่า "หนี้สิน" มีได้หมายความเฉพาะหนี้ที่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้ในคดีล้มละลายแล้วเท่านั้น ดังนั้น แม้เจ้าหนี้จะมีได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้ในคดีล้มละลายที่ยกเลิกนั้นตามมาตรา ๒๗ และตามกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๑ เจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิที่จะฟ้องลูกหนี้เกี่ยวกับหนี้สินนั้น เป็นคดีล้มละลายคดีใหม่หรือคดีแพ่งธรรมดาอีกได้ (ประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๒๑/๒๕๐๖)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๑๕/๒๕๓๖ ตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๓๖ บัญญัติว่า คำสั่งยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ (๑) หรือ (๒) นั้นไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นหนี้สินแต่อย่างใด แสดงว่ากฎหมายดังกล่าวมิได้ยกเว้นไว้ว่าหนี้ใดจะต้องหลุดพ้นเพราะคำสั่งยกเลิกการล้มละลาย จึงแปลว่าหนี้สินทุกชนิดที่มีอยู่ก่อนฟ้อง แม้ในคดีนี้จะได้ว่าเจ้าหนี้เคยฟ้องลูกหนี้ในมูลหนี้เดียวกันนี้เป็นคดีล้มละลายต่อศาลชั้นต้นและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำสั่งไม่รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้เพราะยื่นพันกำหนด ๒ เดือน ตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๘๑ แต่เมื่อศาลชั้นต้นในคดีดังกล่าวเห็นว่าลูกหนี้ไม่ควรถูกพิพากษาให้ล้มละลาย จึงมีคำสั่งให้ยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ (๒) แห่ง พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ แล้ว หนี้ดังกล่าวย่อมกลับสภาพเป็นหนี้ที่สมบูรณ์อันทำให้เจ้าหนี้มีสิทธินำมาฟ้องร้องบังคับคดีได้ และนำมาขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้

ประเด็นข้อกฎหมายในแง่มุมอื่นบ้าง ยังคงอยู่ในเรื่องระยะเวลา ๒ เดือน
 ก็มีประเด็นใหม่ว่า ถ้าเจ้าหน้าที่เคยยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้ภายในกำหนดเวลา ๒ เดือน
 นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว ถ้าหากเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะมาขอรับ
 ชำระหนี้เพิ่มเติม จำนวนหนี้ที่จะขอรับชำระหนี้เพิ่มเติมต้องยื่นภายในเวลา ๒ เดือน
 ตามมาตรา ๕๑ หรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าถึงแม้จะมาขอรับชำระหนี้เพิ่มเติม
 จากที่เคยยื่นไว้แล้ว ยอดหนี้ที่ขอรับชำระหนี้เพิ่มเติมจากที่เคยยื่นไว้แล้ว ก็อยู่ภายใน
 บังคับของมาตรา ๕๑ ด้วย คือหากพ้น ๒ เดือน ไปแล้วจะมาขอเพิ่มเติมไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๓๗/๒๕๓๒ ผู้ร้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ไปแล้ว จะยื่น
 คำขอแก้ไขเพิ่มเติมจำนวนหนี้เมื่อล่วงเลยกำหนดระยะเวลา ๒ เดือน ตามบทบัญญัติ
 มาตรา ๕๑ แห่ง พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๕๓ นั้น หากอาจทำได้ไม่ เพราะบท
 บัญญัติดังกล่าวได้กำหนดระยะเวลายื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้โดยเฉพาะแล้ว จึงไม่อาจนำ
 บทบัญญัติเกี่ยวกับการยื่นฟ้อง การแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องตามมาตรา ๑๗๘, ๑๘๐ แห่ง ป.วิ.พ.
 มาอนุโลมใช้ได้อีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๗๑๘/๒๕๔๔ ผู้ร้องไม่ได้ขอรับชำระหนี้ค่าปรับเป็น
 รายวันตามสัญญาตามฟ้องที่ศาลชั้นต้นไม่กำหนดให้รวมไว้ในมูลหนี้ในบัญชีรายละเอียด
 แห่งหนี้สินซึ่งยื่นไว้ การที่ผู้รับมอบอำนาจของผู้ร้องให้การต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์
 ในการสอบสวนคำขอรับชำระหนี้ว่าได้แจ้งความประสงค์ว่าผู้ร้องต้องการขอรับชำระหนี้
 ในส่วนค่าปรับรายวันจากลูกหนี้ตามที่ยื่นฎีกาไว้ มิใช่การขอรับชำระหนี้ตามแบบพิมพ์
 แสดงรายละเอียดแห่งหนี้สินตามบทบัญญัติ พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๕๑
 วรรคสอง และผู้ร้องสามารถยื่นคำขอรับชำระหนี้ส่วนนี้ได้ล่วงหน้าอยู่แล้วโดยไม่ต้อง
 รอให้ศาลฎีกามีคำพิพากษาเสียก่อน ดังนั้นเมื่อผู้ร้องนำหนี้ปรับรายวันตามคำพิพากษา
 ศาลฎีกาดังกล่าวมายื่นขอรับชำระหนี้เพิ่มเติมเมื่อพ้นกำหนดเวลา ๒ เดือน นับแต่
 วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดตามบทบัญญัติ พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๕๓
 มาตรา ๕๑ อีกทั้งนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวเกิดขึ้นหลังวันที่ศาลมีคำสั่ง
 พิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด ย่อมต้องห้ามมิให้ขอรับชำระหนี้ตามมาตรา ๕๔

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๒๗/๒๕๔๖ กฎหมายล้มละลายมีเจตนารมณ์ให้กระบวน
 พิจารณาคดีล้มละลายทั้งส่วนที่กระทำต่อศาลและที่กระทำต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์
 ดำเนินไปโดยรวดเร็วเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ ลูกหนี้ และผู้เกี่ยวข้อง ในส่วนการขอ
 รับชำระหนี้ของเจ้าหน้าที่นั้น หากให้เจ้าหน้าที่ขอแก้ไขเพิ่มเติมคำขอรับชำระหนี้ในช่วงที่

พันกำหนดเวลาให้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ยอมทำให้คดีต้องล่าช้าไม่อาจดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ ถือได้ว่า พ.ร.บ. ล้มละลายฯ ได้บัญญัติกระบวนการพิจารณาส่วนนี้ไว้เป็นกรณีเฉพาะ ไม่อาจนำ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๕, ๑๗๖ มาอนุโลมใช้เพื่ออนุญาตให้แก้ไขจำนวนหนี้ที่ขอรับชำระหนี้ได้

ถ้านักศึกษาอุทธรณ์มาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง ตอนท้าย ยังมีถ้อยคำที่บัญญัติว่า แต่ถ้าเจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักร เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะขยายกำหนดเวลาให้อีกได้ไม่เกิน ๒ เดือน มีปัญหาว่าเจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักรหมายความว่าอย่างไร ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักรตามมาตรา ๕๑ หมายถึงทั้งเจ้าหนี้ที่เป็นคนไทยและต่างประเทศ แต่ได้อยู่นอกราชอาณาจักรในขณะที่มีการประกาศโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ไม่ได้หมายถึงเฉพาะเจ้าหนี้ที่เป็นคนต่างประเทศเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๒๕/๒๕๒๑ กำหนดเวลาที่เจ้าหนี้จะขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๙๓ มาตรา ๕๑ นั้น ต้องถือเอาที่อยู่ของเจ้าหนี้เป็นสำคัญว่าอยู่นอกหรือในราชอาณาจักร ถ้าอยู่ในราชอาณาจักรต้องยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดเวลาสองเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ถ้าอยู่นอกราชอาณาจักร เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะขยายกำหนดเวลาให้อีกได้ไม่เกินสองเดือน ส่วนสถานะของเจ้าหนี้หรือสถานที่ที่หนี้เกิดขึ้นไม่เป็นข้อสำคัญ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๑๐/๒๕๔๐ ตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๙๓ มาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง เจ้าหนี้ที่อยู่นอกราชอาณาจักรนั้น หมายถึงเจ้าหนี้ทั้งที่เป็นคนไทยและต่างประเทศ โดยถือเอาสถานที่อยู่ตามความเป็นจริงของเจ้าหนี้ในช่วงระยะเวลาที่มีการประกาศโฆษณาให้เจ้าหนี้อื่นคำขอรับชำระหนี้เป็นสำคัญ ไม่ต้องคำนึงถึงภูมิลำเนาตามกฎหมายของเจ้าหนี้ดังกล่าวว่าอยู่ ณ ที่ใด ดังนี้ เมื่อในช่วงระยะเวลาที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ประกาศโฆษณาให้เจ้าหนี้อื่นคำขอรับชำระหนี้ ผู้ร้องอยู่ในราชอาณาจักร แม้ขณะนั้นผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่นอกราชอาณาจักรและได้เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรชั่วคราวในช่วงระยะเวลาดังกล่าวก็ตาม กรณีก็ต้องถือว่าผู้ร้องไม่ใช่เจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักรตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีอำนาจขยายกำหนดเวลาขอรับชำระหนี้ให้ผู้ร้องได้

ปัญหาว่า ถ้าเจ้าหนี้รายใดไม่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา

๕๑ แล้วจะเสียดสิทธิในการฟ้องลูกหนี้ร่วมกับคนอื่นหรือผู้ค้ำประกันที่มีได้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ เด็ดขาดด้วยหรือไม่ มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้หลายเรื่องว่าเป็นการเสียดสิทธิเฉพาะจาก ลูกหนี้ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด แต่มีได้ทำให้หนี้ระงับไป

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๔/๒๕๐๗ ผู้ค้ำประกันทำสัญญาค้ำประกันลูกหนี้เบิก เงินเกินบัญชีไว้กับธนาคารเจ้าหนี้ในวงเงินไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ลูกหนี้ได้เบิกเงินเกิน บัญชีไปเป็นเงิน ๑๒๕,๓๒๕.๘๔ บาท ต่อมาลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องล้มละลาย ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดและมีคำสั่งเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้ของลูกหนี้ ปรากฏว่าธนาคารเจ้าหนี้มีได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายเรื่องนั้น ต่อมาผู้ค้ำ ประกันถูกเจ้าหนี้อีกรายหนึ่งฟ้องล้มละลาย ธนาคารเจ้าหนี้จึงยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดี เรื่องหลังนี้ ดังนี้ การที่ธนาคารเจ้าหนี้มีได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีเรื่องก่อน หากทำให้ ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบหรือไม่ ธนาคารเจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้ ในคดีเรื่องหลังได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๐๘/๒๕๑๒ ศาลพิพากษายกฟ้องจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ โดยโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องเนื่องจากลูกหนี้ล้มละลาย ศาลก็มีอำนาจที่จะพิจารณาคดี สำหรับจำเลยซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันต่อไปได้ จำเลยผู้ค้ำประกันหาพยานความรับผิดชอบไม่ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๘ การที่โจทก์ไม่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ เมื่อจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดนั้น เป็นเรื่องของโจทก์ เมื่อไม่ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ โจทก์ก็หมดสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ รายนี้ได้เท่านั้น ส่วนจำเลยซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันยังต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ในฐานะเป็นผู้ค้ำ ประกันอยู่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๖๒๐/๒๕๓๐ ฤๅความทักกันให้ศาลชี้ขาดประเด็นเดียว โดยถือเป็นข้อแพ่งชนะในคดีว่าการถอนคำขอรับชำระหนี้ของจำเลยในคดีล้มละลาย จะ ทำให้ผู้ค้ำประกันของลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชอบต่อธนาคารจำเลยต่อไปหรือไม่ กรณีนี้ปรากฏ ว่าจำเลยซึ่งเป็นเจ้าหนี้ได้เคยยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายแล้ว แต่ต่อมาได้ถอน คำขอดังกล่าว เท่ากับว่าไม่เคยมีคำขอรับชำระหนี้ และเวลาก็ล่วงเลย ๒ เดือนไปแล้ว ย่อมเป็นผลให้จำเลยหมดสิทธิที่จะเรียกร้องหนี้รายนี้จากลูกหนี้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๒๗ และ ๕๑ แต่ก็เป็นการหมดสิทธิที่จะเรียกร้องจากลูกหนี้ มิใช่เป็นการที่หนี้ของลูกหนี้ระงับกันไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๘ อันจะทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิด ดังนั้นผู้ค้ำประกันจึงยังคงต้องรับผิดชอบ ต่อธนาคารจำเลยอยู่ โจทก์ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันย่อมต้องแพ่งคดีตามคำทำ

ระยะเวลา ๒ เดือน ตามมาตรา ๕๑ สามารถขยายขอบเขตออกไปได้อีกว่า
มีได้ ๒ เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดเท่านั้น มาตราที่ขยายความ
ออกไปคือมาตรา ๕๒ และ ๕๓

มาตรา ๕๒ บัญญัติว่า บุคคลใดได้รับความเสียหายเพราะสิ่งของของตน
ถูกยึดไปตามมาตรา ๑๐๕ (๓) ก็ดี เพราะการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ
ถูกเพิกถอนตามมาตรา ๑๑๕ ก็ดี เพราะเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ยอมรับทรัพย์สิน
หรือสิทธิตามสัญญาตามมาตรา ๑๒๒ ก็ดี มีสิทธิขอรับชำระหนี้สำหรับราคาสິงของ
หรือหนี้เดิมหรือค่าเสียหาย แล้วแต่กรณี ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๕๑ แต่ให้
นับจากวันที่อาจใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ได้ ถ้ามีข้อโต้แย้งเป็นคดีให้นับจากวันคดีถึงที่สุด

กฎหมายยังคงใช้ระยะเวลาตามมาตรา ๕๑ คือ ๒ เดือน แต่ไม่ได้นับจาก
วันที่โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์พิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด มาตรา ๕๒ พุคถึงที่มาจาก ๓
กรณีด้วยกัน

กรณีแรก สิ่งของของตนถูกยึดไปตามมาตรา ๑๐๕ (๓) กล่าวคือ สิ่งของซึ่ง
อยู่ในครอบครองหรืออำนาจสั่งการหรือสั่งจำหน่ายของลูกหนี้ในทางการค้าหรือธุรกิจ
ของลูกหนี้ด้วยความยินยอมของเจ้าของอันแท้จริงโดยพฤติการณ์ซึ่งทำให้เห็นว่า
ลูกหนี้เป็นเจ้าของในขณะที่มีขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย กฎหมายล้มละลายบัญญัติ
เป็นพิเศษแตกต่างจากกฎหมายทั่วไป ปกติในการยึดทรัพย์ของลูกหนี้มาขายไม่ว่าเป็น
คดีแพ่งสามัญหรือเป็นคดีล้มละลาย ก็ยึดได้เฉพาะทรัพย์ของลูกหนี้ แต่ตามมาตรา ๑๐๕
(๓) กฎหมายล้มละลายยอมให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถยึดทรัพย์ของบุคคลอื่น
เอาเข้ากองทรัพย์สินเพื่อแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ได้ด้วย ทรัพย์สินนั้นต้องมาอยู่ในครอบครอง
หรืออำนาจสั่งการหรือสั่งจำหน่ายของลูกหนี้ในทางการค้าหรือธุรกิจของลูกหนี้ด้วย
ความยินยอมของเจ้าของแท้จริง สิ่งของที่อยู่ในบ้านของลูกหนี้ในเคหสถานของลูกหนี้
ในความครอบครองของลูกหนี้บางครั้งเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกก็ยากที่จะรู้ว่าของนั้น
เป็นของลูกหนี้จริง ๆ หรือไม่ เช่น ลูกหนี้ไปเช่าซื้อรถยนต์มาใช้ในการค้าของลูกหนี้
ลูกหนี้เช่าซื้อมาแล้วก็ใช้อยู่ตั้งนานหลายปี ชำระค่าเช่าซื้อบ้าง ไม่ชำระค่าเช่าซื้อบ้าง
ผิคนัดแล้วแต่ผู้ให้เช่าซื้อไม่ได้บอกเลิกสัญญา จนใคร ๆ เข้าใจว่ารถคันนี้เป็นของลูกหนี้
แน่นอน ถ้าข้อเท็จจริงได้ความอย่างนี้กฎหมายก็ยอมให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถ
ยึดมาได้ เจ้าของที่แท้จริงมี ๒ ทางเลือก คือต้องร้องขจัดทรัพย์ตามมาตรา ๑๕๔
หรืออาจจะมาขึ้นค่าขอรับชำระหนี้ตามมาตรา ๕๒ ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยึดไป

เจ้าของก็ต้องเอาหลักฐานมาแสดงว่าลูกหนี้เช่าซื้อไปยังผ่อนชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนเป็นของลูกหนี้ ซึ่งการรื้องมัดทรัพย์ทั้งในชั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือชั้นศาลเขาอาจจะแพ้ก็ได้ ชนะก็ได้ ถ้าเกิดแพ้เจ้าของกลับมาใช้สิทธิตามมาตรา ๘๒ ได้เหตุผลที่มาตรา ๘๒ บัญญัติว่าไม่ได้นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด นับอย่างนั้นไม่ได้เพราะว่าการที่เจ้าของมารื้องมัดทรัพย์ และหากโต้แย้งเป็นคดีในศาลกว่าคดีจะถึงที่สุดย่อมพ้นระยะเวลา ๒ เดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว กฎหมายจึงขยายให้ว่านับจากวันคดีถึงที่สุด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๑/๒๕๑๑ เมื่อทำสัญญาเช่าซื้อรถพิพาทแล้ว จำเลยเอารถมาใช้รับส่งเด็กนักเรียนของจำเลย ได้เขียนเครื่องหมายอักษรย่อชื่อโรงเรียนไว้ที่กระจกท้ายรถตลอดมา จนเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไปยึดเอามา แต่ที่กระจกหน้ารถมีกระดาษวงกลมของนายทะเบียนยานพาหนะระบุชื่อผู้เป็นเจ้าของรถ และทะเบียนรถมีอยู่ที่กองทะเบียนยานพาหนะก็ลงว่าผู้ร้องเป็นเจ้าของรถ ดังนี้ แม้รถจะอยู่ในความครอบครองหรืออำนาจสั่งการในธุรกิจของจำเลยด้วยความยินยอมของผู้ร้อง ตามพฤติการณ์ยังไม่ทำให้เห็นว่าจำเลยเป็นเจ้าของรถ เพราะป้ายทะเบียนวงกลมของนายทะเบียนยานพาหนะยังแสดงให้เห็นประจักษ์แก่คนทั้งหลายว่าผู้ร้องเป็นเจ้าของรถ ส่วนตราอักษรย่อชื่อของโรงเรียนเขียนไว้ที่กระจกด้านหลังรถก็เป็นเพียงแสดงให้เห็นว่าเป็นรถรับส่งนักเรียนโรงเรียนใดเท่านั้น ไม่ได้ระบุว่าโรงเรียนเป็นเจ้าของรถ แม้ที่รถมีทั้งป้ายวงกลมของกองทะเบียนและตราอักษรย่อชื่อโรงเรียนดังกล่าวอยู่ด้วย ผู้เห็นจะต้องเข้าใจว่าผู้ร้องเป็นเจ้าของรถมากกว่าจะคิดว่าโรงเรียนเป็นเจ้าของ และที่ผู้ร้องผู้เป็นเจ้าของรถอื่นแท้จริงยอมให้รถอยู่ในความครอบครองใช้สอยของจำเลยก็เกิดจากสัญญาเช่าซื้อ พฤติการณ์ดังกล่าวย่อมไม่ทำให้เห็นว่าจำเลยผู้ล้มละลายเป็นเจ้าของรถพิพาท อันจะทำให้รถพิพาทตกเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายอันอาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๐๘ (๓)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๓๕/๒๕๓๔ ตามข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์พิพาทระหว่างผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าของรถยนต์พิพาทกับจำเลยผู้เช่าซื้อว่ามีว่า หากจำเลยผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ สัญญาเช่าซื้อเป็นอันเลิกกันทันทีโดยมิต้องบอกกล่าว จำเลยที่มีหน้าที่ส่งมอบรถยนต์พิพาทคืนแก่ผู้ร้องในสภาพที่ซ่อมแซมดีแล้วโดยค่าใช้จ่ายของจำเลย ถ้าไม่ส่งมอบคืนก็ให้ถือว่าครอบครองไว้โดยมิชอบ เมื่อจำเลยผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสัญญาเช่าซื้อก็เป็นอันเลิกกัน ซึ่งเป็นเวลาก่อนมีการขอให้จำเลยล้มละลายและก่อนที่ศาลชั้นต้น

สิ่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยชั่วคราว กับก่อนที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะยึดรถยนต์พิพาท ผู้ร้องได้มีหนังสือแจ้งเตือนให้จำเลยชำระหนี้ โดยกำหนดให้จำเลยไปติดต่อชำระ ค่าเสียหายและส่งมอบรถยนต์พิพาทที่เช่าซื้อในสภาพที่เรียบร้อยให้แก่ผู้ร้องภายในกำหนด ๑๐ วัน นับแต่วันที่ที่ลงในหนังสือเป็นต้นไป หากพ้นกำหนดดังกล่าว จำเลยยังมิได้จัดการให้เป็นที่เรียบร้อย ผู้ร้องจำเป็นต้องดำเนินคดีแก่จำเลย ดังนี้ แสดงว่าผู้ร้อง มิได้ยินยอมให้จำเลยครอบครองรถยนต์พิพาทนับแต่วันที่สัญญาเช่าซื้อเลิกกัน และ ผู้ร้องก็เตรียมจะฟ้องร้องจำเลยแล้ว จึงไม่ถือว่ารรถยนต์พิพาทอยู่ในครอบครองของจำเลย ด้วยความยินยอมอนุญาตของผู้ร้อง อันเป็นทรัพย์ในคดีล้มละลายอันอาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ ได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๐๕ (๓)

กรณีที่สอง เพราะการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ถูกเพิกถอนตามมาตรา ๑๑๕ เกี่ยวกับการเพิกถอนตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ นั้นกฎหมายบัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๑๓, ๑๑๔ และ ๑๑๕ กฎหมายให้สิทธิเฉพาะเจ้าหนี้ที่ถูกเพิกถอนตามมาตรา ๑๑๕ เท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๔๔/๒๕๒๓ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๘๒ บัญญัติถึงวิธีการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายไว้โดยเฉพาะแล้ว การที่ศาล เพิกถอนการชำระหนี้ระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้เพราะเหตุเจ้าหนี้ได้กระทำโดยไม่สุจริตตาม มาตรา ๑๑๔ นั้นเป็นกรณีที่ไม่ต้องด้วยมาตรา ๘๒ ดังกล่าว เจ้าหนี้จึงไม่มีสิทธิขอรับ ชำระหนี้ที่ถูกเพิกถอน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๖๕/๒๕๓๑ การเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือการ กระทำใด ๆ ที่จะเป็ผลให้เจ้าหนี้อื่นค่าขอรับชำระหนี้ได้นั้น ต้องเป็นการเพิกถอนตาม มาตรา ๑๑๕ คือเป็นเรื่องที่ลูกหนี้โอนทรัพย์สินหรือกระทำการใด ๆ ในระหว่าง ระยะเวลาสามเดือนก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้น ซึ่งหมายถึงการโอนที่ กระทำก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น ไม่รวมถึงการโอนที่กระทำภายหลังศาลสั่ง พิทักษ์ทรัพย์แล้ว ดังนั้น หากมีการชำระหนี้ภายหลังศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ การชำระหนี้ นั้นก็เป็นโมฆะ ไม่มีผลบังคับแม้เจ้าหนี้จะรับชำระหนี้ไว้ ก็ไม่ทำให้หนี้นั้นระงับไป เจ้าหนี้ มีหน้าที่ต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้สำหรับหนี้ที่นั้นภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๘๑ การ ที่เจ้าหนี้ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว แม้อต่อมาศาลจะมีคำสั่ง ให้เพิกถอนการชำระหนี้รายนี้เสีย เมื่อการเพิกถอนไม่เกี่ยวกับปัญหาตามมาตรา ๑๑๕ เจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา ๘๒ ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๓/๒๕๒๖ ผู้ขอรับชำระหนี้ไม่ได้เป็นผู้รับโอนที่ดินไว้ จากลูกหนี้โดยตรง แต่ได้รับโอนจากบุคคลภายนอกหลังจากที่ลูกหนี้ถูกฟ้องให้เป็น บุคคลล้มละลายแล้ว แม้ต่อมาศาลจะได้อำนาจคำพิพากษาให้เพิกถอนการโอนก็ถือไม่ได้ว่า ผู้ขอรับชำระหนี้เป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากการที่ศาลพิพากษาให้เพิกถอนการ โอนทรัพย์สินของลูกหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๕ ที่จะให้สิทธิแก่ผู้ขอรับชำระหนี้ ขึ้นคำขอรับชำระหนี้ได้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามมาตรา ๕๒ เพราะผู้ขอรับชำระ หนี้กับลูกหนี้ไม่มีนิติสัมพันธ์ใด ๆ ต่อกันอันเป็นมูลหนี่ก่อให้เกิดความเสียหาย

กรณีที่สามคือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ยอมรับทรัพย์สินหรือสิทธิตาม สัญญาตามมาตรา ๑๒๒ ในกรณีที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์ ปฏิบัติตามสัญญา เจ้าหนี้คนนั้นก็ไปแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ปฏิบัติตามสัญญาได้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาแทนลูกหนี้เพราะเป็นอำนาจหน้าที่ ตามที่มาตรา ๒๒ (๑) บัญญัติไว้ อย่างไรก็ตาม มาตรา ๑๒๒ บัญญัติว่า ถ้าทรัพย์สินของ ลูกหนี้หรือสิทธิตามสัญญามีภาระเกินควรกว่าประโยชน์ที่จะพึงได้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ มีอำนาจไม่ยอมรับทรัพย์สินหรือสิทธิตามสัญญานั้นได้ กฎหมายให้สิทธิเจ้าพนักงาน พิทักษ์ทรัพย์ที่จะทำได้ เพราะฉะนั้นเพื่อบรรเทาผลร้าย บรรเทาผลเสียหายให้แก่คู่สัญญา มาตรา ๑๒๒ วรรคสอง บัญญัติว่า บุคคลใดได้รับความเสียหายโดยเหตุที่เจ้าพนักงาน พิทักษ์ทรัพย์ไม่ยอมรับสิทธิดังกล่าวมีสิทธิขอรับชำระหนี้สำหรับค่าเสียหายได้ ตรงนี้ก็ขยาย อิกว่านับจากวันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ปฏิเสธและหากมีข้อโต้แย้งเป็นคดีให้นับแต่วันที่ คดีถึงที่สุดเหมือนกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๓๔/๒๕๓๕ กรณีที่เจ้าหนี้มีสิทธิตามสัญญาจะซื้อจะขาย ที่จะบังคับให้ลูกหนี้โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างแก่เจ้าหนี้ หากเจ้าพนักงาน พิทักษ์ทรัพย์ไม่ยอมรับสิทธิตามสัญญาดังกล่าวภายในกำหนดเวลา ๓ เดือน นับแต่วันที่ ทราบ ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา ๑๒๒ เจ้าหนี้จึงจะมีสิทธิขอรับชำระหนี้ สำหรับราคาที่ดินที่ได้ชำระให้แก่ลูกหนี้ไปแล้ว และค่าเสียหายที่ได้รับตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๕๒ เจ้าหนี้จะขึ้นคำขอรับชำระหนี้ทันทีตามมาตรา ๕๑ ไม่ได้

มาตรา ๕๓ บัญญัติว่า ในกรณีที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เชื่อว่าคดีที่ค้าง พิจารณายู่แทนลูกหนี้ ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แพคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา มีสิทธิขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๕๑ แต่ให้นับจากวันคดีถึงที่สุด

สำหรับตัวบทมาตรา ๕๓ นักศึกษาก็ต้องทราบว่ามีที่มาจากมาตรา ๒๕ ซึ่ง

บัญญัติว่า ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้าควบคุมค้ำประกันทั้งปวงอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลในขณะที่มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ และเมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ มีคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจงดการพิจารณาคดีแพ่งนั้นไว้ หรือจะสั่งประการใด ตามที่เห็นสมควรก็ได้ นอกจากมาตรา ๒๕ ก็ยังมีมาตรา ๒๒ (๓) บัญญัติไว้ให้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจฟ้องร้องหรือต่อสู้อคดีใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้

โดยสรุปแล้ว พระราชบัญญัติล้มละลายฯ มีบทบัญญัติที่ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ ทรัพย์เข้าไปดำเนินคดีแทนลูกหนี้ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์อยู่ ๒ มาตรา คือ มาตรา ๒๒ (๓) และมาตรา ๒๕ ข้อแตกต่างของมาตรา ๒๒ (๓) กับมาตรา ๒๕ อยู่ตรงที่ว่า มาตรา ๒๕ เป็นกรณีมีคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลก่อนแล้ว คือมีการฟ้องร้องไม่ว่าลูกหนี้ฟ้อง ผู้อื่นหรือผู้อื่นฟ้องลูกหนี้ก็แล้วแต่ คดีพวกนี้ค้างอยู่ในศาลแล้วลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ มาตรา ๒๕ บัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้ามาดำเนินคดีแทน ถ้าลูกหนี้ที่ถูก พิศักษ์ทรัพย์เป็นโจทก์เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็เข้าเป็นโจทก์ ถ้าลูกหนี้เป็นจำเลย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็เข้ามาเป็นจำเลยแทน ส่วนมาตรา ๒๒ (๓) ก็อธิบาย ได้ว่า หมายถึงคดีที่เกิดขึ้นใหม่หลังจากลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์แล้วถ้าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้อง หรือกองทรัพย์สินของลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องต่อใครถ้าจะฟ้องคดีกัน เจ้าพนักงานพิทักษ์ ทรัพย์ก็ฟ้องคดีแทน หรือใครฟ้องลูกหนี้หลังจากที่ลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์แล้ว เจ้าพนักงาน พิศักษ์ทรัพย์ก็จะเข้าไปต่อสู้อคดีแทน ศาลฎีกาแปลความว่าเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงาน พิศักษ์ทรัพย์ที่จะเข้าว่าคดีหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้าว่าคดีแทน ลูกหนี้แล้วแพ้อคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิขอรับชำระหนี้ได้ภายในกำหนดเวลา ๒ เดือน นับจากวันคดีถึงที่สุด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๑/๒๔๕๗ กรณีที่เจ้านั้นของผู้ล้มละลายกับเจ้าพนักงาน พิศักษ์ทรัพย์เข้าว่าคดีเป็นการพิพาทในประเด็นว่า เจ้านั้นจะมีบุริมสิทธิในทรัพย์สินของ ผู้ล้มละลายหรือไม่ ส่วนหน้าที่เจ้านั้นมีอยู่แก่ผู้ล้มละลายนั้นเป็นอันรับรองว่าได้มีอยู่จริงนั้น แม้ศาลจะตัดสินว่าเจ้านั้นไม่มีบุริมสิทธิ ก็คงถือได้ว่าเจ้านั้นคงเป็นเจ้านั้นธรรมดาของ ผู้ล้มละลายอยู่ คดีจึงเข้าอยู่ในพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา ๕๓ คือเจ้านั้นมีสิทธิ ขอรับชำระหนี้ภายใน ๒ เดือนนับแต่วันคดีถึงที่สุด (ประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๒/๒๔๕๗)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๑๖/๒๔๓๔ ผู้ร้องยื่นฟ้องจำเลยกับพวกเป็นคดีแพ่ง ระหว่างพิจารณาศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของจำเลยเด็ดขาด เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ยื่นคำแถลงต่อศาลในคดีแพ่งว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ขอเข้าว่าคดีแทนจำเลย ขอ

ให้จำหน่ายคดีเฉพาะจำเลย ผู้ร้องแถลงคัดค้าน ขอให้ดำเนินคดีต่อไป ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปตามคำคัดค้านของผู้ร้อง ข้อมมีผลเท่ากับศาลไม่อนุญาตตามคำแถลงของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบคำสั่งแล้ว แม้ในวันนัดต่อ ๆ มา เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะมีได้มาศาล แต่ศาลก็ได้ประกาศแจ้งวันนัดให้จำเลยทราบที่หน้าศาลทุกครั้ง กรณีดังกล่าวข้อมถือได้ว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้เข้าว่าคดีแทนจำเลยแล้ว เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยแพ้คดี ผู้ร้องข้อมมีสิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายภายในกำหนด ๒ เดือน นับแต่วันที่คดีแพ่งดังกล่าวถึงที่สุด ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๕๓

อนึ่ง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การจำกัดอำนาจลูกหนี้ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์ในการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สิ้นของลูกหนี้ตามมาตรา ๒๒ (๓) ก็ดี ตามมาตรา ๒๕ ก็ดี เป็นการจำกัดเฉพาะในทางแพ่งเท่านั้น ไม่รวมถึงการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีอาญาด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๐๒/๒๕๔๕ โจทก์เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัดถูกศาลแพ่งพิพากษาให้ล้มละลาย บริษัทโจทก์ข้อมเลิกกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๓๖ (๕) แต่ตามมาตรา ๑๒๔๕ ให้ฟังถือว่าบริษัทโจทก์ยังคงตั้งอยู่ครบเท่าเวลาที่ทำเป็นเพื่อการชำระบัญชี และการชำระบัญชีของโจทก์อันเป็นบริษัทจำกัดซึ่งล้มละลายให้จัดทำไปตามบทกฎหมายลักษณะล้มละลายตามแต่จะทำได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๔๗ วรรคแรก ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๒๒ มาตรา ๒๔ และมาตรา ๒๕ จำกัดอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สิ้นหรือกิจการของลูกหนี้ซึ่งเป็นโจทก์คดีนี้แต่เฉพาะในทางแพ่งเท่านั้น ไม่รวมถึงการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีอาญาด้วย

โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาขอหาบุกรุก มิได้มีคำขอบังคับในส่วนแพ่งให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายหรือขับไล่จำเลยออกจากที่ดินของโจทก์ กรณีจึงไม่ต้องด้วยพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๒๒ (๓) ที่โจทก์จะต้องดำเนินการฟ้องร้องโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ แต่เป็นกรณีที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายโดยกรรมการผู้มีอำนาจสามารถฟ้องร้องคดีอาญาได้เองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓ (๒) และมาตรา ๕ (๓) ประกอบมาตรา ๒๘ (๒) โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องและมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนี้ได้

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา การจัดทำเอกสารทางกฎหมาย
 อาจารย์ผู้สอน อาจารย์เดชอุดม ไกรฤทธิ
 นายกสภาทนายความ
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์ชลิต จันประดับ
 วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๓



วันนี้จะบรรยายถึงข้อพิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบของนิติกรรมสัญญา เวลาจะสร้างสัญญาขึ้นมาอันหนึ่งจะต้องมีกระบวนการคิด เราเรียนเรื่องนิติกรรม เรื่องวัตถุแห่งสัญญา เท่ากับเราเป็นผู้ดำเนินการสร้าง การสร้างไม่ว่าสัญญาฉบับเล็กฉบับใหญ่ในทุกขั้นตอนของสัญญานั้น เราต้องตอบได้ ต้องเข้าใจ ถ้าเขียนสัญญาโดยลอกข้อความของเขามาอย่างเดียว จับตรงโน้นมาต่อจับตรงนี้มาต่ออย่างนี้อันตราย ที่อันตรายเพราะเราไม่เข้าใจ จนสิ้นกระแสความว่าตัวหนังสือที่เราเขียนมีความหมายว่าอย่างไร เพราะตัวหนังสือที่เขียนก็คือการกำกับบททุกตัว ไม่ว่าจะเว้นวรรคหรือย่อหน้า การเขียนสัญญาต้องมีสำนึกในใจ ต้องรู้ว่าข้อไหนควรจะขึ้นก่อนข้อไหนควรจะมาทีหลัง แล้วเวลาดูสัญญาจะดูเป็นตอน ๆ ไป การที่จะเข้าไปเชี่ยวชาญสังคัมก็คือการสร้างสัญญาที่ถูกต้อง และเป็นธรรม กรอบรูปแบบของสัญญาในวันนี้จะเริ่มที่ข้อพิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบของนิติกรรมสัญญาว่ามีกรอบหรือขอบเขตอย่างไร จะได้คิดไปด้วยกันว่าสัญญาควรจะเป็นอย่างไร

ข้อพิจารณาประการแรกเกี่ยวกับรูปแบบของสัญญาคือ ลักษณะของสัญญา สัญญาที่จะทำนั้นมีรูปร่างอย่างไร ในหัวข้อย่อยลำดับแรกก็คือ

- สัญญามีลักษณะขัดต่อกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือไม่
- สัญญาขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่
- สัญญาเป็นไปตามข้อกำหนดที่ห้ามไว้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่

เป็นธรรม พุทธศักราช ๒๕๔๐ หรือไม่

นี่คือกรอบข้อกฎหมายที่ต้องคิดเรียงลำดับตามความสำคัญ แล้วก็มาถึงตัวคู่สัญญา สัญญานี้มีผลกระทบต่อใคร เฉพาะคู่สัญญาหรือมีผลกระทบต่อบุคคลภายนอกด้วย เช่น สัญญาสัมปทาน สัญญาที่เกี่ยวกับการสร้างโรงงาน สัญญาที่เกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้า พลังงานต่าง ๆ สัญญาสร้างเขื่อน ซึ่งในปัจจุบันไม่หนึ่คำว่ากระทบถึงสิ่งแวดล้อม ถ้าเป็นที่ปรึกษากฎหมายของบริษัทค้าขายเทปก็กลัวเขาจะลอกเลียนลิขสิทธิ์เสียงเพลง ก็เขียน

ไว้ว่า เมื่อท่านเปิดกล่องนี้แล้วให้ถือว่าท่านเป็นคู่สัญญากับเราแล้ว ห้ามนำไปทำซ้ำ ห้ามนำไปเปิดในร้านจำหน่ายอาหารสถานที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต สัญญาอย่างนี้เป็นสัญญาที่มีผลกระทบต่อผู้บริโภคหรือเป็นสัญญาที่ผูกขาดหรือเป็นนิติกรรมที่ผู้บริโภคไม่มีสิทธิเลือกอย่างนี้ถือได้ใหม่ว่าเป็นสัญญาที่ถูกต้องแล้ว เป็นสัญญาที่เมื่อเขียนลงไปแล้วต้องหวังผลว่าบังคับได้เป็นธรรมและโปร่งใส ถ้าขาดหลักเรื่องเป็นธรรมโปร่งใสก็ถือว่าเป็นผลกระทบต่อใครอีก เพราะฉะนั้นกระบวนการคิดเวลาจะทำในเรื่องนี้ก็ง่าย

เมื่อดูกรอบที่จะต้องคิดแล้วก็มาดูประเภท สัญญาจะมีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ในรูปแบบแรก สัญญาที่ทำด้วยวาจา หรืออาจทำด้วยวาจาก็ได้ หรือแม้กระทั่งกิริยาท่าทางในตลาดหลักทรัพย์ ในตลาดซื้อขายล่วงหน้าเรามีสัญญาณมือ สัญญาณเป็นตัวเขียนบนกระดานเป็นไวท์บอร์ดวิ่งไปแล้วก็ลบ แก่นนี้เป็นสัญญาแล้ว ไม่ได้มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ได้มีการลงลายมือชื่อ เพราะฉะนั้นเวลาเขาทำสัญญาณมือกันในตลาดหลักทรัพย์ถือว่าเขาขายแล้วสัญญาเกิดแล้ว สัญญาที่กล่าวมาก็ต้องดูสถานที่ ประเพณีที่เขาใช้ด้วย ตอนนี้สภาพนายความกำลังสอนกฎหมายให้แก่คนที่พูดไม่ได้ กำลังเขียนภาษากฎหมายให้แก่คนใบ้ จะเขียนศัพท์ให้เขาเรียนรู้ สัญญาเป็นอย่างไร เขาก็จะทำทำเป็นภาษามือ ต่อไปคนที่พูดไม่ได้ก็ทำสัญญากันได้ รูปแบบที่สองคือสัญญาต้องทำเป็นหนังสือ เช่นที่กฎหมายกำหนดไว้ ในเรื่อง กู้ยืมเงินเกิน ๕๐ บาท ซื้อขายเกิน ๕๐๐ บาท ต้องเขียนไว้ เพราะเป็นกฎกติกาของสังคมเพื่อไม่ให้มีการถกเถียงกัน สัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือก็คือเกณฑ์ที่สังคมต้องบังคับไว้ เพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวาย ทำเป็นหนังสือกับมีหลักฐานเป็นหนังสือก็ต่างกัน หลักฐานเป็นหนังสือเป็นเพียงข้อความที่ถือได้ว่ามีสัญญากันจริงเท่านั้น หนักไปกว่านั้นคือสัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ อันนี้เป็นส่วนที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นอำนาจรัฐ ซึ่งหากไม่ทำตามแบบนี้ถือว่าสัญญาไม่มีผลเลย เกี่ยวกับเรื่องของอสังหาริมทรัพย์ จะมีที่เกี่ยวข้องเลยไปก็คือสังหาริมทรัพย์บางอย่างที่พิเศษ เช่น เรือ อากาศยานก็ต้องจดทะเบียน เพราะมีพระราชบัญญัติพิเศษควบคุมอยู่ ถึงแม้จะเป็นสังหาริมทรัพย์ สัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เป็นเรื่องที่เป็นความต้องการพิเศษของสังคม ในสังคมใดสังคมหนึ่งที่ต้องมีความชัดเจนว่าใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยเฉพาะในกรณีที่ดิน สรุปลก็คือ

๑. สัญญาทำด้วยวาจาหรืออาจทำด้วยวาจา ก็ยกเว้นที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายพิเศษกำหนดไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือ ถ้าเขียนไว้ให้ทำเป็นหนังสือก็ต้องทำ นอกนั้นก็ทำด้วยวาจาได้ทั้งสิ้นและก็ตามกฎหมายพิเศษที่กล่าวมาแล้ว

๒. สัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือ เรื่องการรับสภาพหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓/๑๔ (๑) การให้สิทธิอันมีหนังสือตราสารเป็นสำคัญ ตามมาตรา ๕๒๔ สัญญาเช่าซื้อ ตามมาตรา ๕๑๒ เวลาจะเขียนสัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือ ก็ต้องไปดูสาระสำคัญในมาตรฐานของกฎหมายว่าเขาต้องการอย่างไร ต้องเข้าใจวิธีการเขียนด้วย

การตั้งตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๘ ก็สำคัญ มีหลายกรณีที่ตัวการไม่สามารถจะไปทำธุรกรรมหรือทำนิติกรรมเองได้ ก็สามารถจะตั้งตัวแทนได้ในหลาย ๆ เรื่อง เพราะฉะนั้นการตั้งตัวแทนต้องบอกกล่าว เรื่องของตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๘๒ และมาตรา ๕๘๓ ตัวเงินมีข้อสังเกตที่ดีคือมีกำหนดไว้ ว่าไม่ว่าจะเป็นตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินหรือเช็คจะต้องมีข้อความอย่างไร เช็คก็ต้องมีข้อความว่าเป็นเช็ค ตัวแลกเงินก็ต้องมีข้อความว่าเป็นตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินก็ต้องมีข้อความว่าเป็นตัวสัญญาใช้เงิน ถ้าไม่มีก็เป็นโมฆะในกฎหมายไทย ที่น่าเรื่องนี้น่ากลัวเพราะในต่างประเทศไม่มีคำว่าเช็ค เวลาส่งเอกสารเหล่านี้เข้ามาในประเทศไทย เมื่อไปตรวจต้องดูว่าเอกสารนั้นใช่อย่างเป็นตัวแลกเงินหรือเป็นตัวสัญญาใช้เงิน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในแวดวงธนาคารจะรู้จักตัวตัวแลกเงินที่มากับเลตเตอร์ออฟเครดิตก็คือ การสั่งซื้อสินค้าโดยผ่านระบบการให้สินเชื่อของธนาคารไปยังธนาคารฝ่ายผู้ขายในต่างประเทศ การสั่งซื้อสินค้าประเภทนี้ผู้ซื้อจะต้องออกตัวแลกเงินประกบไปเป็นปกติเสมอคู่ไปกับตัวแอลซี เมื่อส่งคู่ไปก็มีตราสารสองฉบับซึ่งมีความเป็นอิสระต่อกัน ถ้าเป็นกฎหมายไทยจะเห็นได้ชัดเจนหนึ่งก็คือเป็นหนี้ธนาคารในเรื่องแอลซี อันที่สองก็คือทำตัวแลกเงินไปด้วยเพื่อจะส่งมอบชำระค่าสินค้าผ่านธนาคารไปยังผู้ขายเพื่อให้ฝ่ายผู้ขายส่งสินค้ามาก่อน ถึงเวลาที่เอาตัวแลกเงินไปขึ้นเงิน ตัวแลกเงินตรงนี้อาจจะเน้นว่าการจ่ายเงินในเรื่องของตัวเงินห้ามมีเงื่อนไขไม่ว่าจะเป็นเช็คตัวสัญญาใช้เงินหรือตัวแลกเงิน การที่ไม่มีเงื่อนไขก็เพราะไม่ต้องการให้เกิดข้อขัดขวางเกี่ยวกับสภาพคล่องทางการเงิน ในธุรกิจสามารถจะสลักหลังส่งมอบกันได้ เพราะฉะนั้นจะต้องมีการโอนเปลี่ยนมือกันได้ ถัดไปเรื่องการโอนหุ้นชนิดระบุชื่อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๒๕ วรรคสองว่า กำหนดต้องมีการลงลายมือชื่อผู้โอน ผู้รับโอน และมีพยานอย่างน้อย ๑ คน การโอนชื่ออย่างนี้ไม่ใช่สำหรับการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ เพราะหุ้นเมื่อเข้าตลาดหลักทรัพย์แล้วไม่ใช่หุ้น ตัวมันเขียนว่าหุ้นแต่พอไปขายในตลาดหลักทรัพย์เขาเรียกว่าหลักทรัพย์ การซื้อขายในนั้นแม้มีกำไรก็ไม่ต้องเสียภาษี แต่ต้องเป็นหลักทรัพย์ก่อน สัญญาก่อนสมรสตามประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๖๖ เวลาจะแต่งงานอาจมีสัญญาก่อนสมรสหรือความยินยอมของสามีหรือภริยาในกรณีที่มีกฎหมายบังคับว่าการทำนิติกรรมของสามีหรือภริยาต้องทำเป็นหนังสือหรือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมาตรา ๑๔๗๕ ก็เป็นเรื่องความยินยอมซึ่งต้องมีในชีวิตที่ผ่านมา คือสามีไปทำนิติกรรมแล้วไม่ได้บอกภริยาบางครั้งถึงแก่กรรมไปแล้วภริยาไม่รู้เรื่องแต่ก็เป็นหนี้มากมาย กรณีนี้เมื่อทนายความรับเรื่องก็ต้องส่งคำบอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบว่ภริยาไม่รู้เรื่องไม่ผูกพันสินสมรส เพราะฉะนั้นความยินยอมจริง ๆ ต้องมีลายมือชื่อ ถ้าไม่มีความยินยอมที่ถูกต้องตามกฎหมายก็ต้องรีบบอกเลิกนิติกรรมในส่วนที่ผูกพันภริยา อย่างน้อยก็ครั้งหนึ่ง

เรื่องพินัยกรรมต้องเป็นตามแบบที่เขียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๕๖ และมาตรา ๑๖๕๗ และแบบที่ทำเป็นหนังสือต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเอกสารฝ่ายเมืองและเอกสารลับตามมาตรา ๑๖๕๘ และมาตรา ๑๖๖๐ ตรงนี้มีความน่าสนใจว่าสัญญาที่ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วคนตาบอดทำพินัยกรรมเป็นภาษาเบลล์ไดโวม มีอะไรห้ามหรือเปล่า กับอีกแบบหนึ่งที่ทำทายมากก็คือเขียนเป็นพินัยกรรมแต่กดเป็นรหัสเข้าเครื่องเก็บไว้ ใครจะไปดูต้องไปดูในเครื่องสแกนลายมือด้วย แต่ถ้าอ่านรหัสไม่เจอก็ไม่เจอดูว่าเป็นพินัยกรรมหรือเปล่า ด้วยหลักก็คือต้องตอบว่าได้ แต่ต้องดูว่าการนำเสนอหรือการตอบว่าได้ของสังคมไทยนั้นสังคมไทยรับทราบพฤติกรรมแบบนี้หรือเปล่า สังคมไทยรับทราบเทคโนโลยีที่ทันสมัยนี้หรือเปล่านั้นมีการปลอมแปลงกันได้อีก ปัจจุบันมีวิชาใหม่เรียกคอมพิวเตอร์ฟอเรนซิกก็คือการชันสูตรทางคอมพิวเตอร์ ก็ย่ำว่าพินัยกรรมบอกให้มนุษย์ทำเป็นหนังสือจะเป็นภาษามนุษย์หรือภาษาเครื่อง คิดว่าไม่มีข้อจำกัดแต่ขอให้พินัยกรรมที่แท้จริงเท่านั้น และทำอะไรถึงจะนำออกมาพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่าในส่วนที่เป็นพินัยกรรมนั้นคือเจตนาสุดท้ายของผู้ตายจริง ๆ ก็มีข้อควรรู้เกี่ยวกับการร่างพินัยกรรม ซึ่งพินัยกรรมก็เป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายอิสระต้องเรียนรู้ แล้วต้องรู้ว่าพินัยกรรมนั้นเป็นการแสดงเจตนากำหนดการเพื่อตายไว้ว่าจะทำอะไร ถ้าเป็นกรณีที่มีคู่สมรสแต่ไปยกสินสมรสในส่วนที่เกินกว่าสิทธิของผู้ทำพินัยกรรมก็ใช้ไม่ได้

สำหรับผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมจะเป็นผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมไม่ได้ รวมทั้งคู่สมรสของผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมด้วย ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรม เวลาทำพินัยกรรมตามมาตรา ๑๖๕๔ คนที่อายุมากเกิน ๖๐ ปี ทำพินัยกรรม หรือคนที่ป่วยอยู่ในโรงพยาบาล หากทำในขณะที่ผู้ป่วยนอนอยู่โรงพยาบาลให้น้ำเกลือหมดสติก็ไม่ควรทำพินัยกรรมแบบนี้ เพราะเป็นพินัยกรรมที่อันตราย ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมถ้าหาก

เป็นผู้ป่วยผู้สูงอายุก็ต้องมีหมอรับรอง การทำพินัยกรรมถ้าเป็นชาวต่างชาติต้องถามว่าเขามีสัญชาติอะไร เพราะพินัยกรรมต้องทำตามแบบสัญชาติของเขา ต้องให้ทนายความสัญชาติเขาทำ เพราะเขารู้กฎหมายของเขาดี

สัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือ เช่น สัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ต้องทำเป็นหนังสือ มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๔๐/๒๕๔๐ วินิจฉัยถึงการแลกเปลี่ยนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๑๕ กำหนดให้นำบทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะซื้อขายมาใช้ถึงการแลกเปลี่ยนด้วย ดังนั้น แม้การแลกเปลี่ยนที่ดินที่พิพาทระหว่างโจทก์และจำเลย ยังไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ตาม แต่จำเลยส่งมอบที่ดินพิพาทให้โจทก์ครอบครองตลอดมาเป็นระยะเวลา ๑๐ ปีแล้ว ถือว่าเป็นการชำระหนี้ตามสัญญาบางส่วนแล้ว สัญญาแลกเปลี่ยนดังกล่าวจึงบังคับได้เช่นเดียวกับสัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕๖ วรรคสอง หาเป็นโมฆะไม่

คำมั่นในการจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์หรือเรือที่มีระวางตั้งแต่ ๖ ตันขึ้นไปรวมทั้งซื้อขายแพ และสัตว์พาหนะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕๖ วรรคสอง เป็นรูปแบบที่ต้องมีหนังสือ เคยมีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๐๔๖/๒๕๓๗ โจทก์และจำเลยตกลงจะซื้อขายที่ดินพิพาทโดยมิได้มุ่งหมายจะทำหลักฐานเป็นหนังสือ เมื่อจำเลยได้ส่งมอบการครอบครองที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ตั้งแต่วันที่ได้ตกลงทำสัญญากัน สัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาทจึงสมบูรณ์ในแบบที่ได้มีการชำระหนี้บางส่วนแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕๖ วรรคสอง สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันโดยไม่จำเป็นต้องมีเอกสารเป็นหนังสือ ส่วนที่โจทก์จำเลยยื่นเรื่องราวขอจดทะเบียนสิทธินิติกรรมเป็นเพียงพฤติการณ์ที่คู่กรณีแสดงเจตนาจะทำการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเท่านั้น ไม่ใช่หลักฐานแห่งสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินที่พิพาท จำเลยจึงนำสืบราคาแท้จริงได้ ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๔

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๐/๒๕๑๗ สัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้นั้น มุ่งหมายที่จะให้มีความแน่ชัดในข้อเท็จจริงว่าคู่กรณีได้ทำสัญญาจะซื้อจะขายกันจริงหรือไม่ มิได้กำหนดว่าหลักฐานนั้นต้องทำในรูปใด เมื่อเรื่องราวขอจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมการสอบสวนในที่ดินที่โจทก์จำเลยลงลายมือชื่อไว้ระบุจำเลยเป็นผู้ขาย โจทก์เป็นผู้ซื้อ กำหนดที่ดินที่ตกลงและราคาต่อไร่ไว้ แม้มิได้กำหนดเนื้อที่ ราคาทั้งหมด มิได้กำหนดเวลาและเงื่อนไขการโอน และมีได้กำหนดความรับผิดชอบของฝ่ายใดไว้ ก็เป็นหลักฐานที่แสดงว่าโจทก์จำเลยได้ตกลงทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินกันแล้ว จึงฟ้องร้องบังคับคดีกันได้

ตรงนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับผู้ที่จะไปทำหน้าที่โดยเฉพาะที่จะไปสัมผัสกับประชาชนในเรื่องของการทำธุรกรรมนิติกรรมต่าง ๆ ต้องมีความระวังเพราะบางครั้งถ้าหากเป็นฝ่ายผู้ขายก็คิดว่ายังไม่ขายแต่ว่าผลของการทำธุรกรรมหรือสัญญาเข้าข่ายสัญญาที่ต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่ตกลงราคากันเป็นจำนวนเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท ก็ฝากให้ไปคู่มือพิพากษากฎีกาที่ ๔๘๕/๒๕๐๕, ๑๓๔๘/๒๕๑๘, ๑๐๑๘/๒๕๒๐, ๓๑๐๒/๒๕๒๕, ๖๒๖/๒๕๓๕, ๒๓๓๓/๒๕๓๗, ๓๐๔๖/๒๕๓๗, ๒๐๑๔/๒๕๓๘, ๑๒๘๒/๒๕๔๐, ๑๔๖๕/๒๕๔๐, ๑๔๖๕/๒๕๔๐, ๑๑๓๕/๒๕๔๒, ๓๗๑๔/๒๕๔๔, ๑๓๖/๒๕๔๓, ๑๔๐๕/๒๕๔๘, ๑๕๒๘/๒๕๕๓, ๑๓๑๕/๒๕๕๐, ๑๔๐๖/๒๕๕๒, ๑๐๔๖/๒๕๕๒, ๔๐๗/๒๕๕๒ อันนี้เป็นคำพิพากษากฎีกาตามเกณฑ์ขั้นต่ำคือ ๕๐ บาทเดิม

ในเรื่องของสัญญาจำประกัน มีคำพิพากษากฎีกาที่ ๗๑๕/๒๕๑๔ สัญญาตั้งตัวแทน มีคำพิพากษากฎีกาที่ ๑๘๐๕-๑๘๐๖/๒๕๐๖, ๔๘๕/๒๕๐๕

การกู้ยืมเงินก็มีคำพิพากษากฎีกาที่ ๓๔๒๕/๒๕๓๓, ๔๗๖/๒๕๐๘, ๘๐๒/๒๕๑๐, ๓๕๕๕/๒๕๒๘, ๖๐/๒๕๒๓, ๒๖๖๘/๒๕๒๘ สัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในหมวดคดี การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๘ มีคำพิพากษากฎีกาที่ ๒๑๘๓/๒๕๑๘ ประกอบ เพราะฉะนั้นการทำสัญญาหุ้นส่วนถ้าเป็นที่ปรึกษากฎหมายหากจะตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัดต้องใช้แบบของสัญญาให้ถูกต้องแล้วไปจดทะเบียน คำพิพากษากฎีกาที่ ๓๔๓๔/๒๕๓๘ การจดทะเบียนบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๑๑ คำพิพากษากฎีกาที่ ๓๔๗/๒๕๐๖ ซึ่งจะต้องมีผลเกี่ยวกับข้อบังคับ ต้องมีการจดทะเบียนด้วย อย่างในคำพิพากษากฎีกาที่ ๒๓๗๕/๒๕๒๕ ข้อบังคับของบริษัทจำกัดจดทะเบียนต่อสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทได้ กำหนดจำนวนกรรมการหรือชื่อกรรมการซึ่งลงชื่อผูกพันบริษัทว่าต้องมีกรรมการตามที่ระบุไว้สองคนลงลายมือชื่อและประทับตราสำคัญของบริษัทด้วย เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความกับโจทก์มีกรรมการที่ระบุชื่อเพียงคนเดียวลงชื่อในสัญญา สัญญาประนีประนอมยอมความไม่สมบูรณ์ ไม่มีผลผูกพันบริษัทจำกัด อันนี้สำคัญต้องไปดูเรื่องความสามารถของนิติบุคคลขึ้นอยู่กับใครบ้าง สัญญาการก่อตั้งบริษัทมหาชนตามพระราชบัญญัติมหาชนก็ต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ขั้นตอนการแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนก็ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การจดทะเบียนหลักทรัพย์กับตลาดหลักทรัพย์ก็ต้องทำ หากไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ไม่เป็นหลักทรัพย์ คำขออันนี้เป็นเรื่องของการ

จดทะเบียนหลักทรัพย์ การจดทะเบียนสมรสตามมาตรา ๑๔๕๗ ก็ให้คู่คำพิพากษาศึกษาที่ ๓๓๕๑/๒๕๓๕ การจดทะเบียนหย่าตามมาตรา ๑๕๑๕ มีคำพิพากษาศึกษาที่ ๓๓๕๑/๒๕๓๔ การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตามมาตรา ๑๕๕๘/๒๗ มีคำพิพากษาศึกษาที่ ๑๕๒๒/๒๕๓๔ การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์หรือเรือที่มีระวาง ๖ ตันขึ้นไป ตามมาตรา ๔๕๖ วรรคสอง ตามคำพิพากษาศึกษาที่ ๔๐๔/๒๕๐๔, ๒๓๖/๒๕๐๖ และ ๓๕๔/๒๕๐๘ อันนี้ต้องฝากให้ไปดูในคำบรรยาย จะส่งมอบตัวเอกสารที่ประกอบคำบรรยายให้เพื่อจะได้รวบรวมไว้และเพื่อสะดวกในการติดตามอ่าน.

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๑
 อาจารย์ผู้สอน อาจารย์อุดม เฟื่องฟุ้ง
 ผู้พิพากษาอาวุโสศาลอาญากรุงเทพใต้
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์
 วันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๑๖



ข. ร้องสอดในชั้นมีการบังคับ ในกรณีที่มีคำสั่งของศาลที่จะต้องดำเนินการบังคับ ไม่ว่าจะเป็นการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นใด ไม่ว่าในชั้นต้น ในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาก็ตามที่จะต้องดำเนินการโดยศาลชั้นต้น หากการบังคับนั้นมีผลกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอก หรือทำให้บุคคลภายนอกได้รับความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว บุคคลภายนอกนั้นก็สามารที่จะร้องสอดเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสีทธิในส่วนนั้นได้ การร้องสอดในระหว่างการบังคับนั้นเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๑) ตอนท้าย ซึ่งแต่เดิมนั้นไม่ค่อยได้พิจารณากันถึงการร้องสอดเข้ามาในชั้นที่มีการบังคับ เหตุที่เดิมไม่มีการพิจารณากันนั้นก็โดยคำสอนของท่านศาสตราจารย์หลวงจำรูญซึ่งท่านได้สอนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ท่านไปให้ความเห็นไว้ว่าหลักเกณฑ์ของมาตรา ๕๗ (๑) ตอนท้ายนั้น เป็นเรื่องของบทบัญญัติที่ว่าไว้ในภาคบังคับคดีเท่านั้น ต่อมาภายหลังมาคิดกันครุ่นมีความเห็นว่า ถ้าการร้องสอดเข้ามาในชั้นมีการบังคับหมายถึงการร้องเข้ามาในภาคบังคับคดีแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องมีบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๑) ตอนท้าย เพราะมีภาคบังคับคดีบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว เพราะฉะนั้นจะต้องมีเหตุที่สามารถจะเข้ามาได้อีกนอกเหนือจากภาคบังคับคดี ถ้าหากคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด ไปกระทบกระเทือนสิทธิ จะรักษาสีทธิได้อย่างไร ต่อมาระยะหลังจึงได้มีการนำบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๑) ตอนท้าย คือการร้องสอดเข้ามาในชั้นที่มีการบังคับ ไปกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอก บุคคลนั้นก็ร้องสอดเข้ามาได้เพื่อรักษาสีทธิประโยชน์ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๓๗๖/๒๕๓๔ (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นพิพากษาและออกคำบังคับให้จำเลยและบริวารรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่ดินพิพาท และศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตให้จำเลยทุเลาการบังคับในระหว่างอุทธรณ์ จำเลยจะต้องรื้อถอนบ้านและสิ่งปลูกสร้างออกไปตามคำบังคับ ซึ่งจะเป็นผลเสียหายแก่ผู้ร้อง หากผู้ร้องเป็นเจ้าของบ้านและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว ดังนี้ ผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี

นี้และถูกโต้แย้งสิทธิจึงชอบที่จะร้องเข้ามาในชั้นบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) โดยไม่ต้องรอให้มีการบังคับเสียก่อน เนื่องจากโจทก์ยอมขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือถอนบ้านและสิ่งปลูกสร้างได้ทันทีตามมาตรา ๒๕๖ ทวิ

ข้อสังเกต แม้ว่าในคำพิพากษานี้จะใช้คำว่าร้องขอเข้ามาในชั้นบังคับคดีก็ตาม ก็เป็นการใช้ถ้อยคำตามข้อเท็จจริงเฉพาะในคดีนี้เท่านั้น แต่ไม่จำเป็นจะต้องในชั้นบังคับคดีก็ได้ ในชั้นบังคับตามคำสั่งศาลไม่ว่าในชั้นตอนใด ถ้าหากว่าการบังคับตามคำสั่งศาลทำให้เกิดความเสียหายหรือโต้แย้งสิทธิของบุคคลหนึ่งบุคคลใดบุคคลนั้นก็ร้องสอดเข้ามาในคดีได้ อย่างสมมติว่าศาลมีคำสั่งใช้วิธีการชั่วคราวห้ามจำเลยทำนิติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเกี่ยวกับที่ดินก็มีคำสั่งไปยังเจ้าพนักงานที่ดิน ถ้าที่ดินที่ศาลมีคำสั่งห้ามทำนิติกรรมนั้นเป็นของบุคคลอื่นเข้า บุคคลอื่นนั้นก็มิสิทธิยื่นคำร้องขอเข้ามาในฐานะผู้ร้องสอดขอให้เพิกถอนคำสั่งห้ามของศาลนั้นได้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี และไม่ใช้ชั้นบังคับคดีก็ตาม เพราะความหมายของมาตรา ๕๗ (๑) ตอนท้ายนี้เป็นเรื่องที่ว่า การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเกิดการโต้แย้งสิทธิกับบุคคลหนึ่งบุคคลใดบุคคลนั้นก็เข้ามาในฐานะผู้ร้องสอดได้

คำพิพากษากฎีกาที่ ๔๒/๒๕๓๔ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) โดยอ้างว่าโจทก์และจำเลยทั้งสองสมคบกันแสดงเจตนาลวงทำสัญญากู้เงินยืมตามฟ้องเพื่อมิให้ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของจำเลยบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของจำเลยที่ ๑ กรณีเช่นนี้มีความจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิซึ่งผู้ร้องมีอยู่ เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ไม่ให้อำนาจทั้งสองโอนทรัพย์สินไปเสียอันจะทำให้ผู้ร้องได้รับความเสียหาย คำร้องของผู้ร้องมีเหตุผลต้องด้วยมาตรา ๕๗ (๑) โดยไม่ต้องไปดำเนินการตามขั้นตอนอีก

ข้อสังเกต ตามฎีกาฉบับนี้ลูกหนี้ไปสมคบกับบุคคลภายนอกให้มีการฟ้องและมีการบังคับคดีกันในคดีนั้นระหว่างลูกหนี้กับผู้ที่สมคบกับลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้ก็เห็นว่าการที่ลูกหนี้ไปสมคบกับบุคคลภายนอกนำคดีมาสู่ศาลและมีการบังคับคดีเพื่อจะบังคับเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ให้พ้นไปเสียจากการที่เจ้าหนี้จะบังคับชำระหนี้ ก็ถือว่าเจ้าหนี้ถูกโต้แย้งสิทธิโดยผลของการบังคับคดีนั้น ก็สามารถที่จะยื่นคำร้องเข้ามาในคดีนั้นได้ เพื่อมิให้บังคับเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีนั้นไปได้ตามที่ไปตกลงยินยอมกันในคดีอื่นนั้น

คำพิพากษากฎีกาที่ ๓๐๑๑/๒๕๔๐ แม้นั่งสือคำประกันที่จำเลยที่ ๒ ทำไว้ต่อศาลชั้นต้นจะมีผลจนกว่าจำเลยที่ ๒ จะชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์จนครบ

ถวนก็ตาม แต่ที่ดินที่จำเลยที่ ๒ นำมาเป็นหลักประกันนั้นศาลชั้นต้นเพียงแต่มีคำสั่งห้ามเจ้าพนักงานที่ดินมิให้ทำนิติกรรมใด ๆ เกี่ยวกับที่ดินดังกล่าวจนกว่าจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ที่ดินดังกล่าวยังไม่ได้ถูกยึดหรืออายัดตามบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือกฎหมายอื่น จึงไม่ต้องห้ามมิให้กรมสรรพากรยึดที่ดินดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๕๐ กรมสรรพากรยอมมีอำนาจยึดที่ดินของจำเลยที่ ๒ ที่นำมาเป็นหลักประกันไว้ต่อศาลออกขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ค่าภาษีได้ การที่ผู้ร้องซื้อที่ดินอันเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินที่กรมสรรพากรขายทอดตลาดดังกล่าวและได้ชำระราคาครบถวนแล้ว ผู้ร้องจึงอยู่ในฐานะจะจดทะเบียนสิทธิได้ก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๓๐๐ แต่เมื่อเจ้าพนักงานที่ดินมีอาจดำเนินการให้ได้เพราะศาลชั้นต้นมีคำสั่งห้ามมิให้ทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าว ผู้ร้องซึ่งมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องกับการบังคับตามคำสั่งศาลของศาลชั้นต้นที่ได้สั่งห้ามทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินที่ผู้ร้องซื้อมา จึงมีสิทธิร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนคำสั่งห้ามทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินที่ผู้ร้องซื้อมาจากการขายทอดตลาดได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๑ (๑) ไม่มีเหตุตามกฎหมายใดในการที่จะไม่เพิกถอนคำสั่งห้ามทำนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าว

ข้อสังเกต คำสั่งห้ามชั่วคราวของศาลก็มีผลเป็นคำสั่งบังคับของศาลเหมือนกัน เมื่อคำสั่งห้ามนั้นไปกระทบกระเทือนหรือโต้แย้งสิทธิของบุคคลใด บุคคลนั้นเขาก็ร้องเข้ามาในคดีที่ศาลมีคำสั่งนั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๔๔/๒๕๔๕ การที่โจทก์โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับเงินค่าทดแทนที่ดินเพิ่มขึ้นตามคำพิพากษาให้แก่ผู้ร้อง โดยโจทก์และผู้ร้องมีหนังสือแจ้งการโอนสิทธิเรียกร้องให้จำเลยทราบแล้ว การโอนสิทธินี้จึงสมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๐๖ วรรคหนึ่ง สิทธิของโจทก์ที่จะได้รับชำระหนี้จากจำเลยตามคำพิพากษาย่อมตกเป็นของผู้ร้อง การที่โจทก์ยื่นคำแถลงขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับจำเลยให้ชำระหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งศาลได้ออกคำสั่งบังคับให้และต่อมาโจทก์แถลงขอรับเงินที่จำเลยนำมาวางศาลทั้ง ๆ ที่โจทก์สิ้นสิทธิไปแล้วเป็นการจงใจให้ผู้ร้องซึ่งรับโอนสิทธิเรียกร้องในการรับเงินดังกล่าวได้รับความเสียหายเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ขอบที่ศาลจะสั่งไม่จ่ายเงินที่จำเลยนำมาวางให้แก่โจทก์ ผู้ร้องซึ่งรับโอนสิทธิเรียกร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและถูกโต้แย้งสิทธิในการที่โจทก์ขอรับเงินที่จำเลยนำมาวางศาลขอบที่จะร้องขอเข้ามาในชั้นบังคับตามคำพิพากษาได้ ตามประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) และคำร้องขอรับเงินตามคำพิพากษาของผู้ร้องถือได้ว่าเป็นคำร้องสอดที่ผู้ร้องมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษามาตรา ๕๗ (๑) ศาลขอที่จะรับคำร้องขอของผู้ร้องไว้เพื่อดำเนินการได้สวนและวินิจฉัยถึงข้อโต้แย้งสิทธิของผู้ร้องในชั้นบังคับคดีให้ตามรูปคดีต่อไป

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้ก็คือว่าถ้ามีการบังคับไม่ว่าบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลใดก็ตามไปกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลใดบุคคลนั้นก็ร้องเข้ามาในคดีนั้นได้ อันนี้ก็เป็นกรรณสอดมาเป็นฝ่ายที่ ๓ ในชั้นตอนที่ ๒ ของมาตรา ๕๗ (๑)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๑๑/๒๕๔๘ ผู้ร้องเป็นผู้เช่าประมูลซื้อทรัพย์สินในการขายสิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยสิทธิเรียกร้องที่ผู้ร้องเป็นผู้เช่าประมูลซื้อได้รวมถึงสิทธิเรียกร้องของโจทก์ที่มีต่อกองทรัพย์สินของจำเลยทั้งสองในคดีนี้ด้วย และไม่ปรากฏข้อเท็จจริงได้ว่าผู้ร้องไม่สุจริตหรือการขายดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ประการใด สิทธิของผู้ร้องผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายสิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายจึงควรได้รับความรับรองคุ้มครอง และบังคับตามสิทธิดังกล่าวตามพระราชบัญญัติล้มละลายมาตรา ๑๒๓ ทั้งขณะผู้ร้องยื่นคำร้องสอด จำเลยทั้งสองถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหมายเรียกจำเลยทั้งสองไปให้การเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินอันถือได้ว่าเป็นการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีล้มละลายแล้ว เมื่อสิทธิของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ที่จะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของจำเลยในคดีนี้ตกเป็นของผู้ร้องจากการขายทอดตลาดดังกล่าวแล้ว ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวข้องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีล้มละลาย มีสิทธิร้องสอดขอเข้าเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดีเพื่อให้ได้รับความรับรองคุ้มครองและบังคับตามสิทธิของคนที่มียู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) ประกอบด้วยพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา ๑๕๓ เดิมโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ใดมาโต้แย้งสิทธิของผู้ร้องก่อนแต่อย่างใด

ข้อสังเกต เมื่อคำสั่งศาลไปกระทบกระเทือนสิทธิแล้วบุคคลภายนอกก็ร้องเข้ามาได้ทันที ในการเข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๑) ซึ่งจะมีสองลักษณะคือร้องสอดในระหว่างพิจารณาคดี โดยข้อพิพาทในคดีเดิมไปโต้แย้งสิทธิบุคคลภายนอก หรือร้องสอดเข้ามาในชั้นที่มีคำบังคับของศาล คือคำบังคับของศาลไปกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอก บุคคลภายนอกก็ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่ ๓ ตามมาตรา ๕๗ (๑) ตอนที่ ๒ ได้

การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือหรือแทนที่คู่ความเดิม ตามหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ (๒)

การร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๒) จะต้องพิจารณาผลของคดีที่คู่ความในคดีเดิมพิพาทกันเป็นหลัก ถ้าบุคคลใดมีส่วนได้เสียในผลแห่งคดีร่วมกับคู่ความเดิมฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วก็ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือกับฝ่ายนั้นได้ หรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ โดยได้รับความยินยอมจากคู่ความฝ่ายที่จะเข้าหรือเข้าแทนที่นั้น หลักสำคัญของการร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๒) ก็คือ

๑. ต้องเข้ามาก่อนศาลมีคำพิพากษา หมายความว่าถ้าพิจารณาสิทธิของตนแล้วเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กล่าวข้างต้นว่ามีส่วนได้เสียในผลคดีร่วมกับโจทก์ก็ดีหรือร่วมกับจำเลยก็ดี ถ้าจะขอเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือกับฝ่ายใดจะต้องขอเข้ามาก่อนศาลมีคำพิพากษา และถึงแม้ว่าจะเข้าหลักเกณฑ์และขอมาก่อนที่จะมีคำพิพากษาก็ตาม ศาลก็อาจจะใช้ดุลพินิจให้เข้ามาหรือไม่ให้เข้ามาก็ได้ ทั้งนี้การใช้ดุลพินิจของศาลในการที่จะพิจารณาว่าการให้เข้ามานั้นจะเกิดประโยชน์แก่คดีหรือไม่อย่างไร หรือทำให้คดีนั้นเกิดความยุ่งยากสับสนหรือชักช้าโดยใช่เหตุโดยการร้องสอดหรือไม่ ก็ต้องพิจารณาทั้งหมดแล้วต้องพิจารณาว่าถ้าไม่ให้เข้าแล้วผู้ร้องสอดจะเสียหายหรือไม่อย่างไร คู่ความเดิมจะเสียหายหรือไม่อย่างไร

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๔๓/๒๕๐๘ เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ระหว่างนัดสืบพยานจำเลย บิดาจำเลยยื่นคำร้องขอเข้าเป็นจำเลยร่วม ดังนี้ ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ร้องสอดที่จะเข้ามาในคดี เพราะไม่อาจใช้สิทธิใด ๆ ในการดำเนินคดีนอกจากสิทธิที่จำเลยมีอยู่เมื่อตนร้องสอด ทั้งจำเลยมิได้ขอให้ศาลเรียกผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อผลแห่งคดีที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน จึงไม่สมควรอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดี

แนวฎีกานี้ก็มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๕๕/๒๕๔๑ วินิจฉัยในหลักเดียวกันคือเข้าหลักเกณฑ์ที่จะเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือกับจำเลย แต่ศาลเห็นว่าถ้าเข้ามาแล้วจะไม่เกิดประโยชน์แก่คดีก็อาจจะใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้เข้ามาได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๖/๒๕๐๖ ผู้ไม่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าระหว่างโจทก์จำเลยจะร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมในคดีที่โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยไม่ได้ ก็หมายความว่าไม่ได้เกี่ยวกับผลประโยชน์ในคดีร่วมกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแล้วก็ไม่สามารถที่จะร้องสอดเข้ามาพร้อมกับฝ่ายนั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๗๐/๒๕๐๖ ตัวการไม่เปิดเผยชื่อร้องสอดเข้ามาในคดีที่ตัวแทนเป็นคู่ความเพื่อขอรับสิทธิในฐานะเป็นตัวการได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๑/๒๕๐๕ โจทก์ฟ้องจำเลย ศาลเรียกบิดาโจทก์เข้ามาเป็นจำเลยร่วม ไม่เป็นอุทลุมเพราะการที่บิดาโจทก์ถูกเรียกเข้ามาในคดีมิใช่เป็นการกระทำของโจทก์

ข้อสังเกต การแปลกฎหมายในทางที่จะให้ตัดสิทธิของบุคคลนั้นจะต้องแปลโดยเคร่งครัด กรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องนี้โจทก์ฟ้องจำเลย การที่ศาลเรียกบิดาโจทก์เข้ามาเป็นจำเลยร่วมนั้นไม่ถือว่าโจทก์ฟ้องบิดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๒ บัญญัติห้ามไว้ แต่ถ้าข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่าโจทก์ยื่นคำร้องขอให้เรียกบิดาเข้ามาเป็นจำเลยร่วมอย่างนี้ก็อาจจะถือว่าเป็นคดีอุทลุม แต่ถ้าจำเลยขอให้เรียกบิดาโจทก์เข้ามาเป็นจำเลยร่วมก็คงไม่ถือว่าเป็นอุทลุมหรือไม่อยู่ในข้อต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๒

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๘/๒๕๓๓ โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกจากที่พิพาทซึ่งผู้ร้องและจำเลยอยู่อาศัย มีผลเสมือนว่าโจทก์ฟ้องขับไล่ผู้ร้องด้วย ผู้ร้องจึงมีส่วนได้เสียตามประมวลกฎหมายในผลแห่งคดีจึงขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๒)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๖๒/๒๕๔๓ ผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๗ (๒) หมายความว่าผลของคดีตามกฎหมายเป็นผลไปถึงตนโดยเป็นผู้ที่ถูกกระทบกระเทือนหรือถูกบังคับโดยคำพิพากษาในคดีโดยตรง

โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่วิสามัญผู้ถือหุ้นของจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นบริษัทจำกัด หากโจทก์ชนะคดีผู้มีหน้าที่ต้องจัดการต่อไปตามผลของคดีคือจำเลยที่ ๑ โดยกรรมการ ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นหาไม่หน้าที่ต้องกระทำหรือดเว้นกระทำการใด ๆ ต่อผลของคำพิพากษาไม่ การที่ผู้ร้องอ้างว่าได้เข้าร่วมประชุมและลงมติขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมเพื่อนำสืบให้ศาลทราบว่าการประชุมดำเนินการไปโดยชอบด้วยกฎหมายก็อาจขอให้จำเลยทั้งสี่นำผู้ร้องและพยานหลักฐานที่ผู้ร้องมีเข้านำสืบอ้างส่งเป็นพยานฝ่ายจำเลยได้หาจำต้องร้องเข้ามาด้วยไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๑๐-๘๑๑/๒๕๔๗ การร้องขอเข้าเป็นคู่ความตามมาตรา ๕๗ (๑) ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ระหว่างพิจารณา เว้นแต่สิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับ

คดีนั้น ส่วนมาตรา ๕๗ (๒) ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา
ดังนั้น ทั้งสองกรณีต้องยื่นก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาเท่านั้น จะยื่นในระหว่างอุทธรณ์ไม่ได้

๒. ในการขอเข้ามาเป็นคู่ความร่วม สิทธิของผู้ร้องสอดคล้องตามมาตรา ๕๗ (๒) นั้น
ไม่มีสิทธิใด ๆ ดีกว่าคู่ความเดิมและจะใช้สิทธิไปในทางที่ไปขัดแย้งกับคู่ความเดิมไม่ได้
หลักก็คือว่าเมื่อตนขอเข้าร่วมกับคู่ความเดิมฝ่ายใดหรือเข้ามาแทนที่คู่ความเดิมฝ่ายใด
สิทธิในการดำเนินคดีของคู่ความฝ่ายที่ตนเข้าร่วมหรือแทนนั้นมีอยู่อย่างใดก็มีเพียงเท่านั้น
มิได้มีสิทธิมากไปกว่านั้นแล้วจะไปใช้สิทธิที่เป็นการขัดแย้งกับคู่ความฝ่ายที่เข้าไปแทนไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๖/๒๕๐๖ ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมตามมาตรา ๕๗
(๒) มีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยเดิม จำเลยเดิมต่อสู้คดีไว้ขัดแย้งต่อสิทธิของตนประการใด
ก็ต้องถือว่าเป็นข้อต่อสู้ของผู้ร้องสอด เมื่อจำเลยเดิมไม่มีสิทธิยื่นคำให้การอีก จำเลยร่วม
ก็ไม่มีสิทธิเช่นกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๑/๒๕๒๑ ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมจะใช้สิทธิ
นอกเหนือไปจากจำเลยไม่ได้ เมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ผู้ร้องสอดก็จะให้การต่อสู้
คดีไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒๗๕/๒๕๕๐ จำเลยร่วมที่ ๒ ถูกเรียกเข้ามาเป็นจำเลย
ร่วมกับจำเลยที่ ๓ ตามคำขอของโจทก์ที่ ๔ เพื่อรับผิดชอบในฐานะผู้รับประกันภัยค่าจุน
รถยนต์คันพิพาท ซึ่งมีความรับผิดชอบแตกต่างกับความรับผิดชอบของจำเลยที่ ๓ ที่จะต้องรับผิดชอบ
ในฐานะที่เป็นนายจ้างซึ่งจะต้องร่วมรับผิดชอบในการทำละเมิดของลูกจ้างในทางการที่จ้าง ดังนี้
มูลความแห่งคดีจึงมิได้เป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้หรือมิได้มีกฎหมายบัญญัติ
ไว้ดังนั้นโดยชัดแจ้งถือไม่ได้ว่าการที่โจทก์ที่ ๔ ขอให้ศาลหมายเรียกจำเลยร่วมที่ ๒ เข้า
มาเป็นจำเลยร่วมกับจำเลยที่ ๓ เป็นการกระทำแทนโจทก์อื่นด้วย อีกทั้งโจทก์ที่ ๔
เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่ขอให้ศาลหมายเรียกจำเลยที่ ๒ เข้ามาเป็นจำเลยร่วมและการที่ศาล
มีคำสั่งให้รวมการพิจารณาหรือพิพากษาคดีเข้าด้วยกันก็เป็นเพียงเพื่อความสะดวก มิได้
เป็นเหตุที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงมูลความแห่งคดีเกี่ยวกับการชำระหนี้แบ่งแยกจากกันได้
หรือไม่แต่ประการใด จำเลยร่วมที่ ๒ จึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ที่ ๔ เพียงผู้เดียว

ข้อสังเกต ในกรณีที่มิใช่คู่ความร่วมกันหลายคนแต่เดิมนั้นถ้าคู่ความร่วมคนหนึ่ง
คนใดเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดก็มีผลเฉพาะคู่ความคนนั้นเท่านั้น เว้นไว้
แต่ว่าหน้าที่เรียกนั้นเป็นหน้าที่ไม่อาจแบ่งแยกกันได้ อันนี้ก็เป็นหลักการของการร้องสอด
เข้ามาเป็นคู่ความร่วมหรือแทนที่คู่ความเดิม

การร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๓) เป็นเรื่องบุคคลภายนอกไม่ได้ขอเข้ามาในคดีเอง แต่เป็นกรณีที่คุณความเดิมหรือศาลเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอดหรือบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดีในฐานะเป็นผู้ร้องสอด ซึ่งอาจจะเข้ามาโดยคำขอของคุณความหรือเข้ามาโดยคำสั่งศาล กรณีที่คุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องขอให้ศาลเรียกเข้ามาเป็นคุณความในฐานะผู้ร้องสอดนั้น คำร้องของคุณความเดิมที่ยื่นมานั้นจะต้องอ้างเหตุให้ครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ (๓) คือต้องอ้างเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งคือ

ก. แสดงให้เห็นในคำร้องว่า ถัดคนแพคดีแล้วอาจฟ้องผู้ที่ถูกเรียก หรือผู้ที่ถูกเรียกอาจฟ้องตนได้เพื่อการใช้สิทธิไล่เบี้ยหรือเพื่อใช้ค่าทดแทน เช่น กรณีที่ผู้ซื้อถูกรอนสิทธิในการซื้อ ผู้ซื้อก็อาจจะเรียกผู้ขายเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมหรือเป็นจำเลยร่วมได้ หรือในกรณีละเมิด ผู้ทำละเมิดได้เอาประกันวินาศภัยไว้ ผู้เสียหายก็อาจเรียกผู้รับประกันเข้ามาเป็นจำเลยร่วมกับผู้ทำละเมิดได้ หรือผู้ที่ทำละเมิดก็อาจเรียกผู้รับประกันภัยเข้ามาเป็นจำเลยร่วมกับตนได้เหมือนกัน และ

ข. ในกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี ซึ่งจะต้องดูกฎหมายสารบัญญัติที่บัญญัติไว้ว่ากรณีใดบ้างที่จะให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดีหรือถูกบังคับตามกฎหมายสารบัญญัติให้เข้ามาในคดี มีตัวอย่างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๓๗ ที่บัญญัติว่าเจ้าหนี้กองมรดกจะบังคับสิทธิเรียกร้องต่อทายาทคนใดก็ได้ แต่ถ้ามีผู้จัดการมรดกให้เจ้าหนี้เรียกเข้ามาในคดีด้วย เพราะฉะนั้นก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายสารบัญญัติในส่วนของกรณีเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดร่วมกับโจทก์หรือจำเลย การยื่นคำร้องของคุณความที่ขอให้เรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีอาจจะยื่นมาพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การหรือเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษาก็ได้ ถ้ายื่นมาพร้อมกับคำฟ้องคำให้การก็ไม่ต้องอ้างเหตุผลอะไร แต่ถ้าหากว่ายื่นภายหลังจากที่ยื่นคำฟ้องหรือยื่นคำให้การแล้วนั้นในคำร้องจะต้องอ้างเหตุผลให้เห็นว่าที่ไม่ได้ยื่นคำร้องเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การนั้นเพราะเหตุใดถึงมาขึ้นภายหลังต้องอ้างเหตุให้เห็น คำร้องที่เรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๓) ไม่ถือว่าเป็นคำคุณความเมื่อศาลสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วก็ถือว่าเป็นคำสั่งธรรมดาทั่ว ๆ ไปในระหว่างการดำเนินคดีถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ซึ่งถ้าจะใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาก็ต้องโต้แย้งไว้

อีกกรณีหนึ่งก็คือกรณีที่ศาลเห็นสมควรเรียกเข้ามาเป็นคุณความ กรณีที่ศาล

จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคู่ความเองนั้น ที่มาของการที่ศาลจะมีคำสั่งอาจมีที่มาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีโดยศาลเห็นเอง หรืออาจจะมาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามคำร้องของคู่ความก็ได้ กรณีศาลจะเรียกเองนั้นมีอยู่ ๒ กรณีก็คือ กรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดีตามที่กล่าวไว้ข้างต้น หรือศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดี ซึ่งจะต้องพิจารณาตามเหตุผลของแต่ละเรื่องไปว่าถ้าเรียกเข้ามาแล้วจะเกิดประโยชน์กับคู่ความในคดีหรือไม่อย่างไร

เมื่อศาลมีคำสั่งให้เรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีตามมาตรา ๕๗ (๓) แล้วไม่ว่าจะสั่งเองหรือสั่งตามคำร้องขอของคู่ความก็ตาม ในชั้นที่มีการส่งหมายเรียกให้บุคคลภายนอกนั้นจะต้องมีสำเนาคำขอในกรณีที่คู่ความร้องขอ หรือคำสั่งศาลในกรณีที่ศาลสั่งเอง และสำเนาคำฟ้องตั้งต้นคดีให้บุคคลที่ถูกเรียกมาด้วย ในตัวบทใช้คำว่าสำเนาคำฟ้องตั้งต้นคดี แต่ในความเห็นของครูเองแล้วในทางปฏิบัติถ้าหากว่าเรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วมน่าจะต้องส่งสำเนาคำให้การของจำเลยเดิมไปด้วย ฉะนั้น เวลาที่ยื่นคำร้องขอเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีในคำร้องนั้นนอกจากจะแสดงเหตุผลให้เห็นว่ามีความจำเป็นจะต้องเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีแล้วจะต้องมีสำเนาคำฟ้องแนบมา กับคำร้องเพื่อส่งให้กับบุคคลภายนอกด้วย ส่วนกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งเอง เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมนั้นในทางปฏิบัติจะไม่ค่อยมีที่ศาลสั่งเรียก แต่ถ้าจะสั่งเรียกศาลชั้นต้นก็ต้องจัดการให้เจ้าหน้าที่สำเนาคำฟ้องสำเนาคำให้การไปให้ผู้ที่ถูกศาลเรียกเข้ามาในคดีในฐานะเป็นผู้ร้องสอด

กรณีที่ศาลสั่งเองเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมนั้นในทางปฏิบัติเกิดขึ้นน้อยมากเท่าที่ผ่านมานั้นครูยังไม่เห็นมีกรณีที่ศาลจะเรียกเข้ามาเองเลย ที่คิดได้ในปัจจุบันตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นคดีที่ปรากฏต่อสาธารณชน ซึ่งต่อไปอาจจะมิมีขึ้นได้คือ ในกรณีที่มีการฟ้องขอให้บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ถ้ามีการกล่าวอ้างขึ้นมาว่าอนุญาโตตุลาการหรือประธานมิได้กระทำการโดยสุจริตในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นก็จำเป็นต้องหมายเรียกอนุญาโตตุลาการหรือประธานเข้ามาในคดีเพื่อยื่นคำให้การหรือคัดค้านข้อกล่าวอ้างดังกล่าว ถ้าไม่เรียกเข้ามาในคดีแล้วศาลชั้นต้นจะไปวินิจฉัยว่าไม่สุจริตก็ไม่สามารถจะทำได้เพราะจะเป็นการขัดกับหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๕ วรรคแรก ซึ่งศาลไม่สามารถที่จะไปพิพากษาถึงบุคคลภายนอกได้ เพราะฉะนั้นจะพิจารณาว่าสุจริตหรือไม่สุจริตได้จะต้องเรียกบุคคลเหล่านั้นเข้ามาในคดี โดยอาศัยหลักของมาตรา

๕๗ (๓) นี้ ซึ่งกรณีตามตัวอย่างที่ยกขึ้นมาให้เห็นนี้ในทางปฏิบัติศาลยังไม่เคยทำ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องคิดว่าถ้ามีกรณีเกิดขึ้นจริง ๆ จะเป็นโดยศาลเห็นสมควรก็ดี หรือคู่ความร้องขอให้เรียก เข้ามาก็ดีแล้ว ศาลจะเรียกเข้ามาหรือไม่หรือศาลใช้ดุลพินิจเรียกเข้ามาหรือไม่ เพราะว่าถ้าไม่เรียกเข้ามาก็จะชี้ขาดปัญหาในเรื่องสุจริตหรือไม่สุจริตไม่ได้ ซึ่งเรื่องนี้เราก็ต้องดูแลคำพิพากษาของศาลสูงต่อไปว่าถ้ามีกรณีเกิดขึ้นจริง ๆ แล้วควรที่จะต้องใช้บทบัญญัติของมาตรานี้เรียกผู้ที่เกี่ยวข้องในการกล่าวอ้างของคู่กรณีที่จะมาเป็นเหตุเป็นผลในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทในคดีเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาชี้แจงและศาลจะได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือปัญหานั้นได้ตามหลักที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๕ หรือไม่ ก็ต้องรอดูแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นจริง

ข้อสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่งในกรณีที่เข้ามาเป็นคู่ความในฐานะผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๓) ก็คือ การที่จะถือว่าผู้ร้องสอดถูกเข้ามาในคดีเมื่อใด นั้นต้องดูว่าคู่ความเดิมยื่นคำร้องขอเมื่อใด หรือศาลมีคำสั่งเรียกเมื่อใด ต้องถือว่าวันนั้นเป็นวันที่ผู้ร้องสอดถูกเรียกเข้ามาในคดีหรือว่าถูกฟ้องเป็นคดี เพราะมีกรณีไปเกี่ยวข้องกับเรื่องอายุความในกรณีที่ผู้ร้องสอดถูกเรียกเข้ามาในคดีในฐานะจำเลยอย่างสมมติว่าโจทก์ฟ้องจำเลยเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ ต่อมาโจทก์ยื่นคำร้องขอหมายเรียก ก. เข้ามาเป็นจำเลยรวมเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗ ก็ต้องถือว่า ก. ถูกฟ้องตามคำร้องขอเรียกเข้ามาเป็นจำเลยของโจทก์ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗ ซึ่งถือว่าผู้ร้องถูกฟ้องในวันที่ ๑ พฤษภาคม ไม่ใช่ถูกฟ้องในวันที่ ๑ มกราคม

สำหรับผู้ที่ถูกเรียกเข้ามาในคดีในฐานะผู้ร้องสอดไม่ว่าจะเรียกเข้ามาโดยคำร้องของคู่ความเดิมหรือศาลเรียกเข้ามาเองก็ดี สิทธิของบุคคลนั้นถือว่ามิได้เต็มที่ในการที่จะต่อสู้คดี เช่นเดียวกับถูกฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างหาก การกระทำทั้งหลายต่าง ๆ ของคู่ความเดิมจะถือมาเป็นข้อผูกพันผู้ร้องสอดที่ถูกเรียกเข้ามาเป็นคู่ความในคดีนั้นไม่ได้ เพราะฉะนั้นสิทธิจะต่างกันในระหว่างกรณีที่บุคคลภายนอกร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมตามมาตรา ๕๗ (๒) กับบุคคลภายนอกถูกเรียกหรือถูกศาลสั่งให้เข้ามาในคดีตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๓) ซึ่งจากผลของกฎหมายในส่วนนี้เองนั้นจะทำให้การดำเนินคดีในศาลนั้นเกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันในทางคดีในการใช้บทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณา ซึ่งสามารถจะทำได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย เฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นในทางปฏิบัติจะมีการดำเนินการสองทางด้วยกันแล้วแต่ว่าความสามารถในการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาของทนายนั้นมีประสพการณ์หรือมีความเข้าใจของการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีกว่ากันเพียงไร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๐๒/๒๕๒๕ เมื่อฟ้องผิดตัวโจทก์ชอบที่จะฟ้องเป็นคดีใหม่ จะขอให้ศาลเรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วมไม่ได้ โจทก์ไม่ได้ฟ้อง ส. ผู้ทำละเมิดแต่ฟ้อง บริษัท ก. จำเลยที่ ๑ ในฐานะนายจ้าง ต่อมาปรากฏว่า ส. เป็นลูกจ้างของห้าง ก. มิได้เป็นลูกจ้างของบริษัท ก. โจทก์ยื่นคำร้องขอให้เรียกห้าง ก. เข้ามาเป็นจำเลยร่วมโดยว่าเมื่อศาลอนุญาตแล้วโจทก์จะถอนฟ้องบริษัท ก. จำเลยที่ ๑ ดังนี้ เป็นเรื่องฟ้องผิดตัว โจทก์ชอบที่จะยื่นฟ้อง ก. เป็นคดีใหม่จะขอให้ศาลหมายเรียกห้าง ก. เข้ามาเป็นจำเลยร่วมตามมาตรา ๕๗ (๓) ไม่ได้

ข้อสังเกต บทบัญญัติของมาตรา ๕๗ นี้ เป็นเรื่องของการร้องสอดที่จะให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดีก็เพื่อประโยชน์ที่จะให้ข้อพิพาทระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกันแล้วยังไม่ได้เข้ามาในคดีนั้นได้เข้ามาในคดีเพื่อจะพิจารณาเสียดราวเดียวกัน ไม่ใช่บทบัญญัติที่มีไว้สำหรับการฟ้องผิดตัว เพราะถ้าหากมีการฟ้องผิดตัวแล้วก็ไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะเข้ามาหรือถูกเรียกเข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอด จะอ้างว่าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกในทางหนึ่งทางใดไม่ได้ เพราะไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างข้อกล่าวอ้างตามคำฟ้องของคุณความเดิม กับกล่าวอ้างกับข้อกล่าวอ้างที่จะไปกล่าวอ้างถึงบุคคลภายนอก ถ้าฟ้องผิดตัวแล้วเรียกเข้ามาไม่ได้ แต่ถ้าหากว่าในคดีนั้นมีการฟ้องคนหลายคน แล้วเกิดที่ว่ามีบางคนผิดตัวไป แต่คนที่ถูกฟ้องนั้นไปเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ไม่ได้เข้ามาในคดีนั้นโดยฟ้องผิดตัวไปอย่างนี้ ก็ยังสามารถที่จะเรียกเข้ามาในฐานะผู้ร้องสอดได้เหมือนกัน สมมติว่าโจทก์ฟ้องว่านาย ก. ทำละเมิดอย่างเช่น ขับรถประมาททำให้โจทก์เสียหาย เรียกค่าสินไหมทดแทน แต่เมื่อยื่นฟ้องไปแล้วปรากฏว่าไม่ใช่ นาย ก. คนที่ขับเป็นนาย ข. อย่างนี้เป็นเรื่องผิดตัวที่ฟ้อง ก็จะเรียกนาย ข. มาเป็นจำเลยร่วมไม่ได้ หรือจะขอแก้ไขเพิ่มเติม นาย ก. เป็นนาย ข. ไม่ได้ เว้นแต่นาย ก. มีหลายชื่ออันนั้นเป็นอีกเรื่อง หนึ่งอย่างนี้เรียกว่าฟ้องผิดตัว แต่ถ้าหากว่าบางคนผิดตัวแต่ไม่มีผิดทั้งหมด คนที่ถูกตัวนั้นยังเกี่ยวข้องกับคนที่ไม่ได้ฟ้องอยู่ด้วยก็เรียกเข้ามาได้อย่างเช่นตัวอย่างเช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ เป็นลูกจ้างของบริษัท ก. จำเลยที่ ๒ กระทำละเมิดในทางการที่จ้างโดยขับรถประมาททำให้โจทก์เสียหาย เมื่อยื่นฟ้องไปแล้วก็ปรากฏว่า นาย ก. เป็นคนขับรถประมาทจริง แต่จำเลยที่ ๑ ไม่ได้เป็นลูกจ้างบริษัท ก. แต่เป็นลูกจ้างของบริษัท ข. อย่างนี้ก็ยื่นคำร้องขอให้เรียกบริษัท ข. เข้ามาเป็นจำเลยร่วมในฐานะเป็นนายจ้างได้แล้วก็ถอนฟ้องบริษัท ก. ไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๗/๒๕๒๖ โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นนายจ้างจำเลย

ที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ ผู้รับประกันภัยให้รับผิดชอบละเมิดต่อศาลแพ่ง ต่อมาโจทก์ทราบ จากคำให้การของจำเลยที่ ๑ ว่า จำเลยที่ ๓ ไม่ได้เป็นผู้รับประกันภัย ปรากฏว่า ส. เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ ๑ ผู้ทำละเมิด โจทก์ขอถอนฟ้องจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ศาลอนุญาต โจทก์ยื่นคำร้องขอให้เรียกจำเลยร่วมซึ่งเป็นผู้รับประกันภัยที่แท้จริงและมีภูมิลำเนาอยู่ใน เขตศาลแพ่งเข้ามาเป็นจำเลยร่วมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๓) การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ไม่ตัดอำนาจศาลแพ่งในอันที่จะพิจารณาและชี้ขาดคดีใน คดีนั้นต่อไปตามมาตรา ๑๗๓ (๒)

ข้อสังเกต จำเลยที่ถูกฟ้องบางคนเป็นการฟ้องถูกตัว โจทก์จึงสามารถที่จะ เรียกตัวผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ถูกฟ้องเข้ามาเป็นจำเลยร่วมได้ ส่วนปัญหาในเรื่องภูมิลำเนา อยู่ในเขตศาลแพ่งไม่ใช่สาระสำคัญของการพิจารณาหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๕๗ (๓) นี้ แต่เป็นการพิจารณาตามเรื่องเขตอำนาจศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๐๐/๒๕๒๕ โจทก์มอบอำนาจให้ ย. ฟ้องจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ โดยให้มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ทั้งในศาลและนอกศาล ให้มีอำนาจมอบอำนาจช่วงได้ ย. มอบอำนาจช่วงให้ ส. ฟ้องคดี เป็นการมอบอำนาจ เฉพาะกาลมิใช่มอบอำนาจทั่วไป ผู้รับมอบอำนาจและผู้มอบอำนาจช่วงจึงมีอำนาจฟ้อง เฉพาะจำเลยทั้งสามเท่านั้น ผู้รับมอบอำนาจช่วงขอให้เรียก ม. เข้ามาเป็นจำเลยร่วม แม้คำร้องของผู้รับมอบอำนาจช่วงที่ให้เรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วมเข้ามาในคดีมิใช่คำฟ้อง แต่ศาลอนุญาตให้เรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วม จำเลยรวมก็อาจถูกบังคับตามคำฟ้องได้ เท่ากับเป็นการฟ้องให้จำเลยร่วมรับผิดชอบโจทก์ด้วย ผู้รับมอบอำนาจช่วงจึงไม่มีอำนาจร้อง ขอให้ศาลเรียกจำเลยร่วมเข้ามาในคดี ข้อความที่ระบุไว้ให้มีอำนาจดำเนินกระบวนการ พิจารณาอื่น ๆ ทั้งในศาลและนอกศาลนั้นหมายถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวข้องกับจำเลยทั้งสามตามที่ระบุไว้ในใบมอบอำนาจเท่านั้น

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้ไม่ได้พิจารณาหลักเกณฑ์ของมาตรา ๕๗ เสียทีเดียว แต่การพิจารณาในเรื่องการมอบอำนาจ มอบอำนาจให้ฟ้องเรื่องใดโดยไม่ระบุบุคคลก็ สามารถที่จะฟ้องบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นได้ แต่ถ้าระบุบุคคลแล้วก็จำกัดอยู่เฉพาะ บุคคลที่ระบุให้ฟ้อง แล้วการเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดี ถึงแม้ว่าจะไม่ถึงว่าเป็น คำฟ้องหรือเป็นคำคู่ความก็ตามแต่มีสภาพเข้ามาเป็นคู่ความในคดี เมื่อศาลพิพากษาแล้ว ก็มีผลจะต้องรับผลตามคำพิพากษา ก็เหมือนกับการฟ้องคนนั้นด้วย ซึ่งเกินหนังสือมอบ อำนาจ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๕๖/๒๕๔๗ รดยนต์ที่เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อรดยนต์ที่เอาประกันภัยตามสัญญาประกันภัยเป็นรดยนต์คันเดียวกัน และสิทธิเรียกร้องตามสัญญาทั้งสองเกิดจากการสูญหายของรดยนต์คันเดียวกัน เมื่อรดยนต์ที่เช่าซื้อซึ่งจำเลยที่ ๑ เอาประกันภัยไว้แก่จำเลยร่วมสูญหาย จำเลยทั้งสามจึงมีสิทธิขอให้ศาลหมายเรียกจำเลยร่วมเข้ามาเป็นคู่ความในคดี เพื่อให้จำเลยร่วมรับผิดชอบต่อโจทก์ตามสัญญาประกันภัยร่วมกับจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นไปโดยผลของกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๓) ก. โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องฟ้องจำเลยร่วมเป็นจำเลยในคดีนี้และไม่จำเป็นต้องเป็นคู่สัญญาหรือมีนิติสัมพันธ์กับจำเลยร่วมแต่อย่างใด

ข้อสังเกต เมื่อเรียกเข้ามาแล้วผู้ที่ถูกเรียกมีสิทธิต่อสู้คดีได้เต็มที่ การเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคู่ความตามมาตรา ๕๗ (๓) นั้นมีข้อที่ต้องพิจารณาในทางปฏิบัติก็คือว่า ผู้ที่ถูกเรียกเข้ามาต้องถือว่ามิสถานะเป็นคู่ความในวันที่ศาลสั่งเรียกเข้ามาหรือในกรณีที่ศาลเห็นสมควรเรียกก็ในวันที่ศาลสั่งเรียก จะเอาวันที่ฟ้องในคดีเดิมมาเป็นวันกำหนดนับอายุความไม่ได้

ความตอนท้ายของมาตรา ๕๗ ที่ว่า การเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีตามมาตรา ๕๗ นี้ ไม่ตัดสิทธิของเจ้าหนี้ในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้และที่จะเรียกให้ลูกหนี้เข้ามาในคดีดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็คือ สิทธิของเจ้าหนี้ที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวนั้นมีอยู่อย่างไร ก็มีอยู่อย่างนั้น การใช้สิทธิในการร้องสอดก็ดี ไม่ว่าร้องสอดเข้ามาเองก็ดีหรือว่าเรียกเข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอดก็ดี ไม่ทำให้สิทธิของบุคคลที่มีอยู่ตามบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ ในส่วนสารบัญญัติเปลี่ยนแปลงไป

ขั้นตอนการดำเนินการเรื่องคำร้องสอด

เมื่อมีการยื่นคำร้องสอดเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๑) ถ้าไม่เข้าหลักเกณฑ์ศาลอาจยกคำร้องไปได้เลย ถ้าเข้าหลักเกณฑ์ต้องสอบถามคู่ความเดิมก่อนที่จะอนุญาตให้เข้ามา ถ้าอนุญาตให้เข้ามาแล้วต้องให้คู่ความเดิมมีโอกาสให้การหรือโต้แย้งแล้วแต่กรณีว่าคำร้องสอดนั้นมีลักษณะอย่างไร

เมื่อมีการยื่นคำร้องเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๒) ถ้าไม่เข้าหลักเกณฑ์ก็ยกคำร้องไปได้เลย แต่ถ้าข้ออ้างเข้าหลักเกณฑ์ก็ต้องสอบถามคู่ความเดิมก่อน ถ้าอนุญาตให้เข้ามาถ้ามาเป็นโจทก์รวมก็ต้องถือตามฟ้องเดิม ถ้าเข้ามาเป็นจำเลยรวมก็ต้องดูว่าจำเลยเดิมให้การแล้วหรือไม่ และพ้นกำหนดเวลาที่จำเลยยื่นคำให้การหรือไม่ ถ้ายังก็ต้องสั่งให้ยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลา

เมื่อมีคำร้องขอให้ศาลเรียกเข้ามา ถ้าไม่เข้าหลักเกณฑ์ก็ยกคำร้องได้เลย ถ้าเข้าหลักเกณฑ์และเห็นสมควรเรียกเข้ามาในหมายเรียกต้องกำหนดเวลาที่จะต้องให้ผู้ถูกเรียกยื่นคำให้การด้วย

กรณีที่ผู้ร้องสอดต้องยื่นคำให้การแล้วไม่ยื่นคำให้การก็ต้องดำเนินคดีของผู้ร้องสอดไปอย่างคดีขาดนัด

กรณีที่คู่ความเดิมต้องยื่นคำให้การแก่คำร้องสอด ถ้าคู่ความเดิมไม่ยื่นก็ต้องดำเนินคดีไปอย่างคดีขาดนัดเหมือนกัน

สิทธิหน้าที่ของผู้ร้องสอด ในเรื่องสิทธิหน้าที่ของผู้ร้องสอดนี้มีกฎหมายบัญญัติไว้ใน มาตรา ๕๘ ที่บัญญัติว่า ผู้ร้องสอดที่ได้เข้าเป็นคู่ความตามอนุมาตรา (๑) และ (๓) แห่งมาตรา ๕๖ นี้ มีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนได้ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ ซึ่งโดยเฉพาะผู้ร้องสอดอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดง กัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ ถามค้านพยานที่ได้สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วก่อนที่ตนได้ร้องสอด อาจอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และอาจได้รับหรือถูกบังคับให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียม

ห้ามมิให้ผู้ร้องสอดที่ได้เป็นคู่ความตามอนุมาตรา (๒) แห่งมาตรา ๕๖ ใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่คู่ความฝ่ายซึ่งตนเข้าร่วมเป็นโจทก์หรือจำเลยรวมในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องสอด และห้ามมิให้ใช้สิทธิเช่นว่านั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์หรือจำเลยเดิม และให้ผู้ร้องสอดเสียค่าฤชาธรรมเนียมอันเกิดแต่การที่ร้องสอดแต่ศาลอนุญาตให้เข้าแทนที่โจทก์หรือจำเลยเดิม ผู้ร้องสอดจึงมีสถานะเสมอด้วยคู่ความที่ตนเขาแทน

เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้ามีข้อเกี่ยวข้องกับคดีเป็นปัญหาจะต้องวินิจฉัยในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่ตนเข้าร่วม หรือที่ตนถูกหมายเรียกให้เขามารวม ผู้ร้องสอดยอมต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้น ทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีช้าเกินสมควรที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญได้ หรือ

(๒) เมื่อคู่ความฝ่ายนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมิได้ยกขึ้นใช้ซึ่งข้อเท็จจริงในปัญหาอกกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามีอยู่เช่นนั้น

มาตรา ๕๘ นี้แบ่งสิทธิและหน้าที่ของผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ ออกเป็นสองกรณี

กรณีแรก ตามบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง คือผู้ร้องสอดที่เข้ามาเป็นคู่ความตามมาตรา ๕๗ (๑) และ (๓) นั้น ผู้ร้องสอดมีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าเป็นผู้ที่ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ จึงสามารถที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ไม่มีข้อผูกพันหรือข้อจำกัดสิทธิอย่างใดที่จะไปเกี่ยวข้องกับคู่ความที่พิพาทกันอยู่เดิม เหมือนอย่างกรณีของผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๒)

ที่ว่าให้สิทธิเสมือนถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่นั้น ตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ ได้ยกตัวอย่างไว้ว่า อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดง คัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไว้ และถามค้านพยานที่สืบไว้แล้วก่อนที่จะเข้ามาในฐานะเป็นผู้ร้องสอด และในเรื่องทำให้การสมมติว่าถูกเรียกเข้ามาเป็นจำเลยรวมตามมาตรา ๕๗ (๓) ซึ่งจำเลยรวมในฐานะผู้ร้องสอดก็เสมือนกับว่าตนถูกฟ้องเป็นจำเลยเป็นคดีเรื่องใหม่ จึงมีสิทธิขอสั่งตัวเองขึ้นต่อสู้ได้โดยไม่มีข้อจำกัด จำเลยเดิมจะให้การไว้อย่างไร จำเลยรวมที่ถูกหมายเรียกเข้ามา สามารถให้การได้นอกเหนือจากที่จำเลยเดิมให้การต่อสู้ไว้ เช่น จำเลยเดิมให้การต่อสู้ว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุม หรือชำระหนี้ไปแล้ว ผู้ร้องสอดในฐานะจำเลยรวมอาจขอสั่งเช่นเดียวกับจำเลยเดิม และอาจต่อสู้เพิ่มเติมขึ้นมาว่าคดีโจทก์ขาดอายุความแล้ว นอกเหนือจากทำให้การของจำเลยเดิม หรือยกข้อต่อสู้อื่น ๆ ซึ่งจำเลยเดิมไม่ได้ให้การไว้ได้

ข้อที่ว่าผู้ร้องสอดตาม (๑) และ (๓) สามารถนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดง คัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ หรือถามค้านพยานที่สืบไปก่อนที่จะร้องสอดเข้ามาในทางปฏิบัติไม่ใช่ศาลจะเรียกพยานเหล่านั้นมาสืบใหม่ทั้งหมด เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยสืบพยานคือตัวโจทก์ไปได้ปากหนึ่ง แล้วมีผู้ร้องสอดเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๑) และศาลอนุญาต ในทางปฏิบัติศาลจะเรียกตัวโจทก์ที่เบิกความไปแล้วมาสาบานตัวเบิกความตอบคำถามค้านของผู้ร้องสอดเท่านั้น ข้อที่ทนายโจทก์ทนายจำเลยเดิมถามค้านไว้เดิมก็ยังคงใช้ได้อยู่เพียงแต่ให้โอกาสผู้ร้องสอดถามค้านพยานปากนั้นที่ได้เบิกความไปก่อนที่จะตนจะเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดเท่านั้น ไม่ใช่ศาลจะต้องให้ทนายโจทก์เดิม หรือทนายจำเลยเดิมถามพยานปากนั้นใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้การที่ผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๑), (๓) มีฐานะเสมือนคู่ความที่ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ก็ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกา คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีตามลักษณะอุทธรณ์ฎีกาในฐานะเป็นคู่ความตามปกติ

แล้วก็อาจจะถูกบังคับให้เสียค่าฤชาธรรมเนียม หรืออาจจะได้รับการชดใช้ค่าฤชาธรรมเนียม เหมือนกับเป็นคู่ความในคดีนั้นมาแต่เดิมเหมือนกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๗/๒๕๕๓ ผู้ร้องที่ร้องสอดเข้ามาว่าที่พิพาทที่โจทก์ฟ้องเป็นของผู้ร้องสอด มิใช่ของจำเลยจึงขอเข้ามาเป็นจำเลยต่อสู้กับโจทก์ ดังนี้ ต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) ไม่ใช่มาตรา ๕๗ (๒) ฉะนั้นข้อห้ามตามมาตรา ๕๘ (๒) จึงไม่บังคับถึงผู้ร้องในกรณีนี้ และศาลจะยกมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง มาใช้สั่งไม่อนุญาตให้ผู้ร้องสอดให้ร้องสอดโดยไม่ฟ้องเป็นคดีใหม่เป็นอีกสำนวนหนึ่งไม่ได้

ข้อสังเกต ถึงแม้ว่าคำร้องจะระบุว่าเข้ามาเป็นจำเลยรวมก็ไม่ใช่ข้อสาระสำคัญ ข้อสาระสำคัญต้องดูจากเนื้อหาว่าข้ออ้างที่ขอเข้ามานั้นเข้ามาในฐานะเป็นฝ่ายที่ ๓ หรือร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๕๗/๒๕๑๕ การร้องสอดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) นั้น แม้จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ผู้ร้องสอดก็หาหมคดีสิทธิร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความไม่

ข้อสังเกต การร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๑) แม้จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การก็ไม่ตัดสิทธิผู้ร้องสอด เพราะผู้ร้องสอดสามารถให้การได้เสมือนถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ แต่ถ้าหากว่าเป็นกรณีที่เป็นกรร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๒) แล้ว เข้ามาร่วมหรือแทนจำเลยเมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ผู้ร้องสอดก็ไม่สามารถที่จะยื่นคำให้การได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๗๓/๒๕๒๐ คำร้องสอดขอเข้าเป็นคู่ความร่วมกับโจทก์อ้างว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมในโฉนด เป็นการร้องสอดเพื่อคุ้มครองสิทธิที่มีอยู่ตามมาตรา ๕๗ (๑) เสมือนฟ้องคดีใหม่ โจทก์เดิมฟ้องเฉพาะที่ดินบางส่วนในโฉนดศาลพิพากษาถึงที่ดินส่วนอื่นซึ่งผู้ร้องสอดร้องเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๑) ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๒๗/๒๕๒๕ จำเลยรวมเข้ามาในคดีโดยถูกหมายเรียกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๓) ย่อมมีสิทธิเสมือนว่าตนถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ตามมาตรา ๕๗ วรรคแรก หากต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิยื่นอุทธรณ์จากจำเลยไม่ จำเลยรวมจึงมีสิทธิยกอายุความขึ้นต่อสู้ได้ และกำหนดอายุความสำหรับจำเลยรวมต้องถือว่าตามวันที่โจทก์ขอให้หมายเรียกเข้ามาในคดีมิใช่ถือตามคำฟ้องเริ่มคดี

ข้อสังเกต การร้องสอดเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๓) นั้น สิทธิของผู้ถูกหมายเรียก

เข้ามาในคดีก็มีอยู่ตามมาตรา ๕๘ วรรคแรก ก็ถือเสมือนว่าถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ จึงสามารถยกข้อเท็จจริงหรือข้อต่อสู้ขึ้นมาใหม่ต่อสู้กับโจทก์ แม้ว่าจำเลยเดิมจะไม่ได้ยกข้อต่อสู้เหล่านั้นไว้ ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้เป็นเรื่องที่จำเลยเดิมไม่ได้ต่อสู้เรื่องอายุความ จำเลยร่วมเมื่อถูกเรียกเข้ามาก็ยกข้อต่อสู้ในเรื่องอายุความ และเมื่อมีการต่อสู้เรื่องอายุความแล้ว การนับอายุความที่จะถือว่าฟ้องคดีเมื่อใดสำหรับผู้ที่ถูกเรียกเข้ามาในคดีนั้น ต้องนับวันที่รู้ความในคดีเดิมยื่นคำร้องขอเรียกเข้ามา ไม่ใช่นับแต่ที่วันที่ฟ้องคดีไว้แต่เดิม ต้องนับอายุความในวันที่ยื่นคำร้องขอเรียกเข้ามา หรือถ้าเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งเรียกเข้ามาก็ต้องนับวันที่ศาลมีคำสั่งในกรณีที่ศาลมีคำสั่งเรียกเข้ามาเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๘๕/๒๕๓๓ โจทก์ฟ้องผู้จัดการมรดกเป็นจำเลย ทายาททั้งห้าซึ่งได้รับทรัพย์มรดกไปแล้วร้องสอดเข้ามาขอให้ยกฟ้องโจทก์เป็นการร้องสอดเข้ามา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) ซึ่งตามมาตรา ๕๘ วรรคแรก บัญญัติให้ผู้ร้องสอดมีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนได้รับฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ ฉะนั้นผู้ร้องสอดจึงมีสิทธิที่จะต่อสู้ในเรื่องฟ้องเคลือบคลุมและโจทก์ทั้งสิบไม่มีอำนาจฟ้องร่วมกันมาในคดีเดียวกันได้ทั้งสองประเด็น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๘๘/๒๕๔๑ โจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกจะต้องรับผิดชอบต่อทายาทของเจ้ามรดกทุกคนเสมือนเป็นตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๐๕ ถึง ๘๑๒, ๘๑๕, ๘๒๓ และ ๘๓๑ ประกอบมาตรา ๑๗๒๐ ฉะนั้นผู้ร้องสอดทั้งสิบเห็ดจะใช้สิทธิร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่ ๓ ประหนึ่งเป็นการต่อสู้คดีกับตัวแทนของตนเองดังนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง ในขณะที่ตัวแทนหรือโจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกกำลังฟ้องเรียกทรัพย์มรดกจากบุคคลภายนอกหรือจำเลยทั้งสองอยู่จึงเป็นการไม่ชอบ อีกทั้งการจะฟังว่าทรัพย์มรดกหรือที่ดินพิพาทต้องถูกแบ่งออกเป็นกี่ส่วน มีบุคคลใดบ้างเป็นทายาทก็ต้องหลังจากเสร็จสิ้นกรณีพิพาทระหว่างโจทก์จำเลยเสียก่อนว่าที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์มรดกและหากศาลฟังว่าที่ดินพิพาทมิได้เป็นทรัพย์มรดกอีกต่อไป คำร้องและคำขอท้ายคำร้องของผู้ร้องสอดทั้งสิบเห็ดก็เป็นอันไม่มีประโยชน์ที่จะได้รับการวินิจฉัยพฤติการณ์จึงยังไม่เป็นการจำเป็นเพื่อให้รับความรับรอง คู่ครองหรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ในชั้นนี้

ต้องพิจารณาฎีกาสองเรื่องนี้ให้ดูว่ามีข้อเท็จจริงในคดีต่างกันอย่างไร เพราะถ้าไม่พิจารณาให้ดีแล้วก็จะทำให้เข้าใจได้ว่าฎีกาสองเรื่องนี้ขัดแย้งกัน ฎีกาแรกเป็นกรณีที่ทายาทได้รับส่วนแบ่งมรดกไปแล้ว เมื่อทายาทได้รับส่วนแบ่งมรดกไปแล้วมีข้อโต้แย้ง

เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ในทรัพย์สินมรดกที่รับไป ก็สามารถที่จะร้องเข้ามาในฐานะเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ ส่วนตามฎีกาที่ ๒ นั้นมรดกอยู่ในระหว่างจัดการ เมื่อผู้จัดการมรดกดำเนินคดีในฐานะผู้จัดการมรดกแล้ว ทายาทก็ไม่มีสิทธิที่จะดำเนินคดีอีก เพราะว่าผู้จัดการมรดกนั้นถือว่าดำเนินคดีแทนทายาทอยู่แล้วตามบทบัญญัติในเรื่องการจัดการมรดกมีคำพิพากษาฎีกาว่า มรดกถึงแม้จะมีผู้จัดการก็ตามทายาทก็มีสิทธิดำเนินคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกได้อันนี้ต้องเข้าใจขั้นตอนให้ดี ถ้าหากว่าผู้จัดการมรดกยังไม่ได้ดำเนินคดีทายาทก็มีสิทธิที่จะดำเนินคดีหรือฟ้องคดีได้ แต่ถ้าผู้จัดการมรดกฟ้องคดีแล้วทายาทมาฟ้องอีกไม่ได้แล้ว

กรณีที่สอง สิทธิของผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๒) ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้ผู้ร้องสอดที่เข้ามาเป็นคู่ความตามมาตรา ๕๗ (๒) นั้น ใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่คู่ความซึ่งตนเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม และห้ามมิให้ใช้สิทธิเช่นว่านั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์หรือจำเลยเดิม ซึ่งสิทธิของผู้ที่ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมตามมาตรา ๕๗ (๒) นั้น สิทธิในการดำเนินคดีมีน้อยกว่าสิทธิของผู้ที่เข้ามาเป็นผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๑) และ (๓) ฉะนั้นสิทธิผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๒) ในกรณีขอเข้าร่วมเป็นจำเลยร่วมก็จะมีผลว่าหากจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ผู้ร้องสอดก็ไม่สามารถที่จะยกข้อต่อสู้กับโจทก์ได้เลย การเข้ามาในคดีจึงไม่มีประโยชน์ ซึ่งโดยปกติถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแล้ว ศาลก็จะไม่อนุญาตให้เข้ามาเป็นจำเลยร่วม

หรือจำเลยยื่นคำให้การเพียงว่าฟ้องของโจทก์ขาดอายุความ ผู้ร้องสอดในฐานะที่เป็นจำเลยร่วมตามมาตรา ๕๗ (๒) จะให้การเพิ่มเติมประเด็นว่าฟ้องของโจทก์เคลือบคลุมอีกไม่ได้ เพราะเป็นการต่อสู้นอกเหนือจากในเรื่องอายุความตามคำให้การของจำเลยเดิม แล้วจะให้การต่อสู้ในการที่เป็นปฏิปักษ์กับคู่ความที่ตนเข้าร่วมไม่ได้ ไม่ว่าในฐานะเป็นโจทก์หรือจำเลย ในส่วนของการเป็นโจทก์ร่วมก็เป็นลักษณะทำนองเดียวกัน จะกล่าวอ้างสิทธิให้แตกต่างไปจากสิทธิที่โจทก์เดิมกล่าวอ้างไว้ไม่ได้ และจะกล่าวอ้างสิทธิให้ไปขัดแย้งกับสิทธิของโจทก์เดิมที่ตนเข้าร่วมไม่ได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็ในกรณีที่โจทก์ฟ้องจำเลย ศาลส่งหมายเรียกสำเนาคำฟ้องให้จำเลย จำเลยยังไม่ยื่นคำให้การ สมมติว่า เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยแล้ว ก. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกกรู่ว่าโจทก์ฟ้องจำเลยและเรื่องที่โจทก์ฟ้องจำเลยนั้น ก. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยด้วย หรือจำเลยจะต้องไล่เบี้ยเอาจาก ก. ก. อาจ会上ันคำร้องขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วม ถ้า ก. ยื่นคำร้องขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมศาลสั่งอนุญาตเมื่อศาลสั่งอนุญาตให้เข้ามาเป็นจำเลยร่วมแล้ว จำเลยร่วมก็สามารถที่จะยื่นคำให้การต่อสู้

คดีได้ ถ้า ก. ยื่นคำให้การต่อสู้คดีก่อนที่จำเลยเดิมจะยื่นคำให้การ สมมติว่าศาลสั่งอนุญาตให้ ก. เข้ามาเป็นจำเลยร่วมแล้ว ก. ก็ยื่นคำให้การต่อสู้คดีว่าฟ้องของโจทก์เคลื่อนคลุม ฟ้องของโจทก์ขาดอายุความ หนีตามที่โจทก์ฟ้องนั้นไม่มีอยู่ระหว่างโจทก์กับจำเลย ต่อมาจำเลยมายื่นคำให้การภายหลัง จำเลยให้การต่อสู้ว่าไม่มีหนีระหว่างโจทก์จำเลย ไม่ได้ยกข้อต่อสู้ในเรื่องฟ้องเคลื่อนคลุมเรื่องขาดอายุความ ก็เกิดปัญหาว่า คำให้การของจำเลยร่วมที่ให้การไว้ก่อนที่จำเลยจะยื่นคำให้การนั้นในประเด็นเรื่องฟ้องเคลื่อนคลุมก็ดี หรือฟ้องขาดอายุความก็ดีนั้นจะใช้ได้หรือไม่ จะถือว่าเป็นการให้การนอกเหนือจากที่จำเลยให้การ หรือเป็นการต่อสู้คดีที่ขัดแย้งกับจำเลยเดิมหรือไม่

ในกรณีอย่างนี้นั้น ถ้าหากว่าจำเลยร่วมยื่นคำให้การก่อนที่จำเลยเดิมจะยื่นคำให้การแล้ว จำเลยร่วมจะยื่นคำให้การอย่างไรนั้นน่าจะยื่นคำให้การได้เต็มที่ไม่มีข้อผูกมัด เพราะไม่มีคำให้การของจำเลยเดิมที่จะเป็นวงจำกัดของจำเลยร่วมในขณะที่จำเลยร่วมยื่นคำให้การ เพราะฉะนั้นคำให้การของจำเลยร่วมที่ยกข้อต่อสู้ในเรื่องฟ้องของโจทก์เคลื่อนคลุมก็ดี ฟ้องของโจทก์ขาดอายุความก็ดี ก็ถือว่าเป็นคำให้การที่ถูกต้อง ไม่อยู่ในข้อต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๘ นี้ เพราะว่าได้ยื่นคำให้การก่อนที่จำเลยจะยื่นคำให้การ หลักอันนี้ก็พอจะเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๕/๒๕๓๗ ฉะนั้นหลักที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๘ (๒) ที่ว่าจะใช้สิทธินอกเหนือจากจำเลยเดิมที่มีอยู่ไม่ได้ นั้นหมายความว่า ต้องเป็นกรณีที่จำเลยเดิมนั้นใช้สิทธิไว้ก่อนแล้ว จำเลยร่วมจะมาใช้สิทธิภายหลังนอกเหนือจากสิทธิที่จำเลยเดิมได้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไว้ไม่ได้ แต่ถ้าหากว่าจำเลยเดิมยังไม่ได้ยื่นคำให้การ จำเลยร่วมยื่นคำให้การก่อนนั้นก็สามารที่จะยกข้อต่อสู้ได้ทุกประการเหมือนกับถูกฟ้องเป็นจำเลยพร้อมกัน แล้วต่างคนต่างยื่นคำให้การนั่นเอง ส่วนในด้านโจทก์ไม่มีปัญหาเพราะว่าถ้าเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมแล้ว ข้ออ้างของโจทก์ร่วมนั้นจะมากกว่าโจทก์เดิมไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๔-๔๔๕/๒๕๑๓ ในคดีที่โจทก์จำเลยพิพาทกันแย้งกรรมสิทธิ์ที่ดิน ๓ แปลง ผู้ร้องร้องสอดเข้ามาว่า ที่ดินทั้งสามแปลงนี้เป็นของคนที่หนึ่ง ขอเข้าเป็นจำเลยร่วมเพื่อต่อสู้คดีกับโจทก์เป็นการรักษาสิทธิของตน เช่นนี้เป็นการร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๒) ดังนั้น เมื่อข้ออ้างตามคำร้องสอดขัดกับคำให้การของจำเลยอื่น ๆ ศาลชอบที่จะสั่งให้ยกคำร้องสอดนั้นเสียได้

หมายเหตุ เมื่อร้องสอดเข้ามาในฐานะเป็นจำเลยร่วมแล้ว ข้ออ้างตามคำร้อง

สอดคล้องกับจำนวนเดิมก็ถือว่าเข้ามาไม่ได้ก็ไม่รับเข้ามาเป็นผู้ร้องสอด คำร้องสอดที่จะพิจารณาว่าเข้า (๑) (๒) หรือ (๓) นั้น เดิมทีเดียวหลักการพิจารณาของศาลฎีกาจะพิจารณาเคร่งครัดตามข้ออ้างของคุณความ คดีนี้ผู้ร้องสอดเชื่อมั่นในความเข้าใจของตัวเองว่าขอเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๒) แต่เนื้อหาตามที่ร้องมานี้จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องของมาตรา ๕๗ (๑) ผู้ร้องสอดอ้างข้อพิพาทที่โจทก์จำเลยเถียงกัน โต้แย้งสิทธิของผู้ร้องสอดซึ่งเป็นการเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๑) แต่ศาลฎีกาถือว่าเมื่อขอตามมาตรา ๕๗ (๒) ก็พิจารณาไปตามนั้น แต่แนวฎีการะยะหลังนั้น ไม่ถือว่าบทกฎหมายที่คุณความอ้างเป็นสาระสำคัญเพราะในทางแพ่งนั้นคุณความไม่ต้องอ้างบทกฎหมาย ศาลมีหน้าที่ปรับบทกฎหมาย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๓๗/๒๕๑๔ ในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ผู้ร้องสอดจะร้องสอดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมหรือแทนที่จำเลยเดิมตามมาตรา ๕๗ (๒) ย่อมหาประโยชน์มิได้เพราะว่าไม่มีสิทธิในการต่อสู้คดีเช่นเดียวกับจำเลยซึ่งขาดนัด

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๘๔/๒๕๒๓ เดิมคดีมีได้มีประเด็นข้อพิพาทว่าโจทก์รับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินตามฟ้องโดยสุจริตหรือไม่ จำเลยร่วมจึงไม่มีสิทธิตั้งประเด็นข้อนี้ขึ้นใหม่ในคำร้องสอดเพื่อให้ศาลวินิจฉัยในคดีนี้ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๘ วรรคสอง

ข้อสังเกต เมื่อยื่นคำร้องขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมโดยจำเลยเดิมไม่ได้ต่อสู้คดีในเรื่องโจทก์ฟ้องโดยไม่สุจริตแล้ว จำเลยร่วมก็จะยกข้ออ้างนี้ขึ้นมาให้ศาลพิจารณาไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๕/๒๕๒๑ โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยผู้เช่า ผู้ร้องสอดอ้างว่าเช่าห้องมาจากจำเลยขอต่อสู้ว่าโจทก์ไม่ใช่ผู้ให้เช่า จำเลยเช่าห้องจากเจ้าของเมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา ดังนี้ ผู้ร้องสอดใช้สิทธินอกเหนือไปจากจำเลยเดิมไม่ได้ ศาลยกคำร้องสอด

ข้อสังเกต คำร้องสอดที่ร้องสอดเข้ามากล่าวอ้างถึงสิทธิในการต่อสู้คดีกับโจทก์นอกเหนือจากข้อต่อสู้ของจำเลยเดิมเพราะว่าจำเลยเดิมไม่ได้ต่อสู้คดีเพราะขาดนัดยื่นคำให้การจึงไม่มีประโยชน์ที่จะให้เข้ามาได้ ซึ่งก็เป็นดุลพินิจของศาล

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๔๓/๒๕๑๘ เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว ระหว่างสืบพยานจำเลย บิดาจำเลยยื่นคำร้องขอเข้าเป็นจำเลยร่วม ดังนี้ ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ร้องสอดที่จะเข้ามาในคดีเพราะไม่อาจใช้สิทธิใด ๆ ในการดำเนินคดีนอกจากสิทธิที่จำเลยมีอยู่เมื่อตนร้องสอด ทั้งจำเลยมิได้ร้องขอให้ศาลเรียกผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีตั้งแต่แรก เพื่อผลแห่งคดีที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน จึงไม่สมควรอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดี

เมื่อศาลอนุญาตให้เข้ามาเป็นคู่ความร่วมแทนที่คู่ความเดิมแล้ว สิทธิในการดำเนินคดีในฐานะที่เป็นคู่ความในคดีนั้นก็มิได้อยู่ตลอดไป ศาลจะดำเนินคดีโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมนั้นรับรู้การดำเนินคดีไม่ได้ อันนี้มีตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๕๕/๒๕๔๑ จำเลยร่วมที่ ๔ ถูกหมายเรียกให้เข้ามาในคดีตามคำร้องขอของโจทก์เพื่อการใช้สิทธิไต่เบี่ยงหรือให้คัดค้านตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๓) จำเลยร่วมที่ ๔ มีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ ทั้งมีสิทธิอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดง คัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ถามค้านพยานที่ได้สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์ที่ได้สืบไปแล้วก่อนที่ตนได้ร้องสอดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๘ (๑) แต่เมื่อปรากฏว่าจำเลยร่วมที่ ๔ มิได้แต่งตั้ง ส. ให้เป็นทนายความของตน การที่ ส. ขอมรับว่าจำเลยร่วมที่ ๔ เป็นบริวารของจำเลยและแถลงไม่ตั้งใจสืบพยาน จึงยอมไม่มีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค ๒ แทนจำเลยร่วมที่ ๔ ได้ การกระทำของ ส. เป็นเหตุให้ศาลชั้นต้นเชื่อว่า ส. มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนจำเลยร่วมที่ ๔ ได้ อันเป็นการไม่ชอบ จึงไม่ได้แจ้งคำสั่งให้จำเลยร่วมที่ ๔ ทราบต่อ ๆ มาอีก จึงถือได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งเป็นกรณีที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง ชอบที่ศาลชั้นต้นจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาในส่วนนี้ใหม่ตามมาตรา ๒๔๓ (๒) ประกอบมาตรา ๒๔๗

ข้อสังเกต เมื่อศาลเรียกจำเลยที่ ๔ เข้ามาเป็นจำเลยร่วมที่ ๔ แล้ว การดำเนินคดีไม่แจ้งให้จำเลยร่วมที่ ๔ ทราบก็เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบไม่ได้กระทำต่อหน้าคู่ความทุกฝ่าย

ข้อผูกพันที่ผู้ร้องสอดจะต้องรับผิดชอบ เมื่อศาลอนุญาตให้เข้ามาเป็นผู้ร้องสอดแล้วไม่ว่าจะเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๑) (๒) หรือ (๓) ก็ตาม ถือว่าผู้ร้องสอดมีฐานะเป็นคู่ความในคดีนั้นแล้ว การดำเนินคดีทุกครั้ง ศาลก็ต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในคดีนั้นทราบขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณา เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างไรแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นก็มิผลไปถึงผู้ร้องสอดด้วยไม่ว่าจะร้องสอดเข้ามาตามมาตรา (๑) (๒) หรือ (๓) แล้วผู้ร้องสอดก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นได้ ถ้าหากว่าคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั้นทำให้สิทธิของผู้ร้องสอด

เสียไปก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นได้ แต่สำหรับผู้ร้องสอดเข้าเป็นคู่ความร่วม ไม่ว่าจะร้องขอเข้าไปร่วมกับคู่ความเดิมเอง โดยหลักของมาตรา ๕๗ (๒) หรือว่าถูกบังคับให้เข้ามาเป็นคู่ความร่วมกับคู่ความเดิมตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๓) ก็ตาม ในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความเดิมนั้นจะต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเหมือนกัน หมายความว่าระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่เข้าร่วมนั้นจะต้องผูกพันตามคำพิพากษานั้นเหมือนกัน

ข้อยกเว้น ๒ ประการ ระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความเดิมไม่ต้องผูกพันกัน คือระหว่างคู่ความร่วมด้วยกันเองไม่ต้องผูกพันกันตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๘ วรรคสาม (๑) และ (๒)

(๑) คู่ความเดิมที่ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมประมาทเลินเล่อทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีชำเกินสมควรที่จะยกข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญได้ ซึ่งข้อยกเว้นข้อนี้ นั่นกฎหมายบัญญัติไว้ว่าไม่ต้องผูกพันกันแต่ในทางปฏิบัติจะไม่เกิดขึ้น เหตุที่ไม่เกิดขึ้นก็เพราะว่าในกรณีที่เป็นคู่ความร่วมตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๗ (๓) แล้วก็มีสิทธิเต็มที่ที่จะยกข้อต่อสู้ขึ้นมาต่อสู้ใหม่ได้ เพราะฉะนั้นที่จะเข้าข้อยกเว้นข้อ ๑ นี้ก็ไม่มี หรือในกรณีที่ขอเข้ามาเป็นคู่ความร่วมตามมาตรา ๕๗ (๒) ในกรณีนี้ในทางปฏิบัติผู้ที่เข้ามาเป็นคู่ความร่วมก็ต้องคิดว่าถ้าเข้าไปตอนนั้นการดำเนินคดีนั้นจะทำให้ตนได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไร เพราะฉะนั้นโดยลึกลับทั่วไปก็เกิดขึ้นเป็นหลักธรรมดาว่าถ้าผู้ที่มีสิทธิที่จะเข้ามาเป็นคู่ความร่วมตามมาตรา ๕๗ (๓) เห็นว่าเข้าไปแล้วมีแต่ทางเสียกับ ก็ไม่เข้าไปเป็นคู่ความร่วม เพราะฉะนั้นในทางปฏิบัติข้อยกเว้นตาม (๑) จะไม่เกิดขึ้น

(๒) คู่ความที่ผู้ร้องสอดเข้าไปร่วมนั้น ประมาทเลินเล่อมิได้ยกขึ้นใช้ซึ่งข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้ร้องสอดไม่รู้ว่ามียู่ ข้อนี้อาจจะมีเกิดขึ้นแล้วเคยมีเกิดขึ้นในทางปฏิบัติแต่ว่าค่อนข้างจะน้อยมาก ตัวอย่าง นายไก่อุ้มเงินนายเก่งไปจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท โดยนายไข่กับนายขวดเป็นผู้ค้าประกันร่วมกัน นายไข่รู้ว่านายไก่อุ้มเงินไปแล้วเป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท นายไก่อาย นายเก่งมาฟ้องเรียกให้นายไข่ผู้ค้าประกันชำระหนี้จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท นายไข่ไม่ได้ยกข้อต่อสู้ในเรื่องที่นายไก่อุ้มเงินบางส่วนแล้วจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท คงต่อสู้แต่เรื่องอื่น ระหว่างพิจารณานายไข่ขอให้เรียกนายขวดเข้ามาเป็นจำเลยร่วม หรือนายขวดขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมเองก็ตาม นายขวดไม่รู้ถึงการชำระหนี้บางส่วนแล้วจึงไม่มีข้อต่อสู้ในส่วนนี้คงต่อสู้ในเรื่องอื่น ถ้าศาลพิพากษา

ให้นายไข่และนายขวดร่วมกันชำระหนี้ ๕๐๐,๐๐๐ บาทตามที่นายเก่งฟ้องอย่างนี้ สิทธิของนายเก่งที่จะบังคับชำระหนี้เอาถึ้นนายไข่และนายขวดนั้นคงมีเต็มจำนวนที่ศาล มีคำพิพากษาทั้งสองคน คือจะบังคับเอาถึ้นนายไข่ทั้ง ๕๐๐,๐๐๐ บาท หรือจะบังคับเอาถึ้นนายขวดทั้ง ๕๐๐,๐๐๐ บาท หรือจะบังคับให้สองคนร่วมกันชำระ ๕๐๐,๐๐๐ ก็ได้ อันนี้เป็นสิทธิของโจทก์ แต่ถ้าเป็นกรณีที่นายเก่งบังคับเอาถึ้นนายไข่คนเดียว หรือนายไข่ชำระหนี้ตามคำพิพากษาไปคนเดียวจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาทอย่างนี้ นายขวดไม่ต้องผูกพันตามจำนวนหนี้ ๕๐๐,๐๐๐ บาท ที่จะต้องชำระกึ่งหนึ่ง นายไข่คงไล่เบี่ยนายขวดได้เพียงจำนวนกึ่งหนึ่งของจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท คือ ๑๕๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น เพราะว่าจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาทนั้นนายไข่คนเดียวต้องรับผิดชอบเพราะเหตุที่นายไข่รู้อยู่แล้วแต่ประมาทเลินเล่อมิได้ยกข้อต่อสู้นายไข่ชำระหนี้ไปแล้วบางส่วนขึ้นมาต่อสู้ หรือถ้านายเก่งบังคับชำระหนี้เอาถึ้นนายขวดคนเดียว ๕๐๐,๐๐๐ บาท หรือนายขวดชำระหนี้ให้นายเก่งตามคำพิพากษา ๕๐๐,๐๐๐ บาท - นายขวดก็มีสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาถึ้นนายไข่จำนวน ๓๕๐,๐๐๐ บาท คือจำนวนกึ่งหนึ่งของจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท และจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ที่นายไข่ต้องรับผิดชอบแต่ผู้เดียว เพราะความประมาทเลินเล่อที่ไม่ได้ยกข้อต่อสู้ที่นายไข่ชำระหนี้ไปแล้ว ๒๐๐,๐๐๐ บาท ขึ้นต่อสู้ ซึ่งข้อเท็จจริงที่ว่าประมาทเลินเล่อมิได้ยกข้อต่อสู้ที่มีอยู่ขึ้นมาต่อสู้นั้นต้องเป็นกรณีที่ไปว่ากันในชั้นที่คู่ความร่วมพิพาทกันในการใช้สิทธิไล่เบี่ย ในเมื่อตนได้ชำระหนี้ไปแล้ว ในกรณีที่ไปฟ้องพิพาทกันเป็นอีกคดีหนึ่งไม่ใช่คดีเดิมนี่ ในคดีเดิมนี่จะไปโต้แย้งกับคู่ความฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ สิทธิหรือข้อยกเว้นอันนี้ใช้สำหรับคู่ความเดิมกับคู่ความที่เข้ามาร่วมพิพาทกันในชั้นที่มีการใช้สิทธิไล่เบี่ยกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๗๕/๒๕๓๗ จำเลยร่วมนยื่นคำร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วมพร้อมยื่นคำให้การมาก่อนที่จะครบกำหนดเวลาที่จำเลยจะยื่นคำให้การ และศาลชั้นต้นอนุญาตให้เข้าเป็นจำเลยร่วมได้ จึงต้องถือว่าจำเลยร่วมใช้สิทธิของจำเลยที่มีอยู่ในขณะที่ตนร้องสอด ไม่อาจถือว่าจำเลยร่วมใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่จำเลยมีอยู่ขณะที่ร้องสอดเข้ามา เมื่อปรากฏว่าจำเลยมิได้ยื่นคำให้การ จึงไม่มีกรณีที่จะต้องถือว่าข้อต่อสู้ตามคำให้การของจำเลยร่วมเป็นไปในทางขัดสิทธิของจำเลยเดิม ดังนั้น การยื่นคำให้การของจำเลยร่วมจึงไม่เป็นการใช้สิทธิขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔ วรรคสอง ศาลต้องรับคำให้การของจำเลยร่วมไว้พิจารณา

ข้อสังเกต เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลย จำเลยร่วมเข้าร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๒)

ก่อนที่จะครบกำหนดยื่นคำให้การของจำเลย จำเลยก็ยังไม่ได้อื่นคำให้การ ขณะที่ผู้ร้องสอดร้องสอดเข้ามาและยื่นคำให้การนั้นยังไม่มีคำให้การของจำเลยจึงไม่อาจที่จะถือว่าจำเลยร่วมใช้สิทธิขัดแย้งกับจำเลยเดิมได้ หลักที่จะได้จากแนวคำพิพากษานี้ก็คือว่าการที่จะพิจารณาว่าคู่ความร่วมที่เข้ามาในฐานะผู้ร้องสอดนั้นใช้สิทธิขัดแย้งกับคู่ความเดิมหรือไม่นั้นต้องเป็นกรณีที่คู่ความเดิมได้ใช้สิทธิในคดีนั้นไว้แล้ว ถ้ายังไม่ใช้สิทธิดำเนินกระบวนการพิจารณาในส่วนหนึ่งส่วนใดผู้ร้องสอดที่เข้ามาเป็นคู่ความร่วมเขาใช้สิทธิก่อนก็ต้องถือว่าการใช้สิทธิก่อนนั้นจะเป็นการขัดแย้งกับสิทธิของคู่ความเดิมไม่ได้

ข้อที่จะต้องทำความเข้าใจในเรื่องร้องสอดนอกเหนือจากมาตรา ๕๗, ๕๘ แล้ว ในฐานะของการทำหน้าที่เป็นศาล การทำคำพิพากษาในคดีที่มีการร้องสอดนั้นถ้ามีการร้องสอดเข้ามาในคดีตามมาตรา ๕๗ (๑) ก็จะใช้ชื่อคู่ความว่าผู้ร้องสอด ถ้าเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๒) และ (๓) จะใช้ชื่อคู่ความว่า โจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมแล้วแต่กรณี ในชั้นที่มีคำพิพากษา การทำคำพิพากษาในคดีที่มีการร้องสอดนั้นศาลจะต้องพิพากษาให้ชัดเจนตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความรวมทั้งกำหนดความรับผิดชอบในหนี้และค่าฤชาธรรมเนียมให้ชัดเจนว่าผู้ร้องสอดเป็นเจ้าของหนี้หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาอย่างไร โจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอย่างไรจะต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมอย่างไรเพื่อมิให้คู่ความมีปัญหาไปโต้เถียงกันในชั้นบังคับคดีถึงจะเป็นคำพิพากษาที่สมบูรณ์ นอกเหนือจากหลักเกณฑ์การทำคำพิพากษาในคดีทั่วไปตามแบบที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๑ แต่ถึงแม้จะไม่กล่าวถึงผู้ร้องสอดก็ตาม หรือไม่กล่าวถึงจำเลยร่วมก็ตาม ถ้าผลของคำพิพากษานั้นมีผลบังคับอย่างหนึ่งอย่างใดก็ต้องบังคับผู้ร้องสอดหรือผู้ที่เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในฐานะผู้ร้องสอดด้วย ต้องเข้าใจในจุดนั้นแต่ว่าหลักการที่ถูกต้องของศาลในการทำคำพิพากษาจะต้องกล่าวเพื่อไม่ให้คู่ความไปโต้เถียงกันในชั้นบังคับคดีอีก คำพิพากษาที่สมบูรณ์นั้นจะต้องเป็นคำพิพากษาที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาที่คู่ความไปโต้แย้งกันในชั้นบังคับคดี

คู่ความร่วม บทบัญญัติในเรื่องคู่ความร่วมการร้องสอด การรวมคดีก็ตี การฟ้องแย้งนั้นมีหลักการเดียวกัน คือเพื่อให้คดีดำเนินไปโดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนั้นมาว่ากันเสียให้เสร็จสิ้นทีเดียว ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องคู่ความร่วมนั้นมีบัญญัติไว้ในมาตรา ๕๘ ว่า บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้ โดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หากปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี แต่ห้ามมิให้บุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่มูลความ

แห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ หรือได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ตั้งนั้น โดยชัดแจ้ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกันเพียงเท่าที่จะกล่าวต่อไปนี้

(๑) บรรดากระบวนการพิจารณาซึ่งได้กระทำโดยหรือกระทำต่อคู่ความร่วมคนหนึ่งนั้น ให้ถือว่าได้กระทำโดยหรือกระทำต่อคู่ความร่วมคนอื่น ๆ ด้วย เว้นแต่กระบวนการพิจารณาที่คู่ความร่วมคนหนึ่งกระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมคนอื่น ๆ

(๒) การเลื่อนคดี หรือการงดพิจารณาคดี ซึ่งเกี่ยวข้องกับคู่ความร่วมคนหนึ่งนั้น ให้ใช้ถึงคู่ความร่วมคนอื่น ๆ ด้วย

การเป็นคู่ความร่วมกันนั้นจะต้องเริ่มตั้งแต่ชั้นที่มีการยื่นคำฟ้องหรือคำร้องขอหมายหมายว่าเริ่มตั้งแต่ชั้นยื่นคำฟ้องไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย ในด้านที่เป็นโจทก์ก็ คือมีโจทก์หลายคนฟ้องคดีเข้ามาในคดีเดียวกัน ก็เรียกว่าโจทก์หลายคนนั้นเป็นคู่ความร่วมกันในคดีนั้น หรืออาจจะเป็นโจทก์คนเดียวฟ้องจำเลยหลายคนก็เรียกว่าจำเลยหลายคนเป็นคู่ความร่วมกันในคดีนั้น แต่ถ้าฟ้องจำเลยคนเดียวแล้วมีการขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมอันนี้ไม่ใช่เรื่องของคู่ความร่วมตามมาตรา ๕๕ แต่เป็นเรื่องการร้องสอด ซึ่งหลักการและขั้นตอนจะต่างกัน หรืออาจเป็นคดีที่โจทก์หลายคนฟ้องจำเลยหลายคน ก็ถือว่าโจทก์ทุกคนในคดีนั้นเป็นคู่ความร่วมกันและจำเลยทุกคนในคดีนั้นเป็นคู่ความร่วมกัน

หลักสำคัญที่จะเป็นคู่ความร่วมกันตามมาตรา ๕๕ ได้นั้นอยู่ที่ว่าจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี ถ้าเป็นโจทก์ร่วมกัน โจทก์ทุกคนก็ต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี หรือถ้าหากว่าฟ้องจำเลยหลายคน จำเลยทุกคนก็ต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี คำว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี ในเรื่องมูลความแห่งคดีนี้ได้กล่าวมาครั้งหนึ่งแล้วเกี่ยวกับบทบัญญัติในเรื่องของเขตอำนาจศาลว่ามูลคดีหมายถึงคันเหตุที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งสิทธิหรือเกิดสิทธิในการฟ้องคดี แต่คำว่ามูลความแห่งคดีนั้นมีความหมายกว้างกว่ามูลคดีมูลความแห่งคดีหมายถึงข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เป็นเหตุให้มีการฟ้องร้องกันมีความเกี่ยวข้องกัน

ตัวอย่าง จำเลยขับรถคว่ำมีผู้บาดเจ็บหลายคน มูลคดีคือเหตุที่ทำให้ผู้ที่รับบาดเจ็บทุกคนฟ้องผู้ขับรถประมาทได้ ฉะนั้นมูลคดีของผู้บาดเจ็บก็เกิดขึ้นในคราวเดียวกัน ลักษณะของการที่เกิดขึ้นในคราวเดียวกันนี้เรียกว่ามูลความแห่งคดีหรือมูลเหตุแห่งการฟ้องร้องของผู้ที่รับบาดเจ็บทุกคนนั้นเกี่ยวข้องกัน ถึงแม้ว่าสิทธิเรียกร้องของแต่ละคน

จะมีสิทธิเป็นเอกเทศต่างหากจากกัน แต่ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บนั้นมีความเกี่ยวข้องกัน เพราะได้รับผลจากการกระทำในคราวเดียวกัน อย่างนี้เรียกว่าทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลค่าความแห่งคดี คือผลประโยชน์ของที่มาในการใช้สิทธิหรือผลประโยชน์ของที่มาในการต่อสู้คดีก็เรียกว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลค่าความแห่งคดี นอกจากนั้นคำว่ามูลค่าความแห่งคดีเกี่ยวข้องกันนั้นยังรวมทั้งกรณีที่มีความรับผิดชอบหรือสิทธิหน้าที่เกี่ยวข้องกันตามมาตรา ๕๗ ด้วย ซึ่งอาจจะเป็นคู่ความร่วมมือกันได้เช่นกัน ฉะนั้นเหตุที่จะมีการเสนอกดีโดยมีคู่ความร่วมมือกันตามมาตรา ๕๘ นี้ได้นั้นคู่ความแต่ละฝ่ายนั้นจะต้องมีความเกี่ยวข้องกันในทางหนึ่งทางใดในการดำเนินคดีนั้นหรือในข้อพิพาทนั้น อาจจะเกี่ยวข้องกันในความรับผิดชอบ อาจจะเกี่ยวข้องกันในการที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรืออาจจะเกี่ยวข้องเพราะว่าจะต้องใช้พยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงอันเดียวกัน ก็ถือว่ามูลค่าความแห่งคดีหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลค่าความแห่งคดีเหมือนกัน บทบัญญัติในมาตรา ๕๘ นั้น ไม่ใช่เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้ผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลค่าความแห่งคดีจะต้องฟ้องรวมกันมาหรือฟ้องทุกคนรวมกัน จะใช้สิทธิฟ้องรวมกันหรือจะใช้สิทธิฟ้องคนที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันมาในคดีก็ได้ เพียงแต่ทำให้สิทธิเหมือนกับสิทธิในการที่จะร้องสอดเท่านั้น บทบัญญัติในมาตรา ๕๘ นี้ เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายให้สิทธิของผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลค่าความแห่งคดี ถ้าเข้าหลักเกณฑ์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลค่าความแห่งคดีแล้วสิทธิที่จะฟ้องคดีร่วมกันมีทันที ถ้าฟ้องคดีร่วมกันมาศาลจะไปปฏิเสธไม่ได้ แต่ถ้าไม่ได้ฟ้องคดีร่วมกันมาก็ไม่ทำให้สิทธิของแต่ละคนที่มีสิทธิในการดำเนินคดีอยู่แล้วเสียไปแต่อย่างใด

ในเรื่องคู่ความร่วมมือตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๘ นี้ มีลักษณะเช่นเดียวกับการฟ้องคดีหลายข้อหาเข้ามาในคดีเดียวกัน ในกรณีที่โจทก์เป็นโจทก์คนเดียวตามหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕ แต่มาตรา ๒๕ นั้น เป็นการพิจารณาสัทธิของโจทก์คนเดียวที่ฟ้องหลายข้อหาเข้ามาในคดีเดียวกัน ถ้าเกี่ยวข้องกันแล้วก็ฟ้องเข้ามาในคดีเดียวกันได้ แต่ในเรื่องของมาตรา ๕๘ นี้ เป็นเรื่องโจทก์หลายคน หรือโจทก์คนเดียวฟ้องจำเลยหลายคน หรือโจทก์หลายคนฟ้องจำเลยหลายคน แล้วคดีที่ฟ้องของโจทก์แต่ละคนเกี่ยวข้องกันหรือความรับผิดชอบของจำเลยเกี่ยวข้องกัน หรือข้อเท็จจริงที่ฟ้องนั้นเกี่ยวข้องกัน เพราะฉะนั้นหลักการของบทบัญญัติในมาตรา ๕๘ ก็คือ มาตรา ๒๕ ก็คือนั้น กฎหมายบัญญัติให้เป็นสิทธิของคู่ความเพื่อที่จะดำเนินคดีได้รวดเร็วขึ้น และเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีน้อยลง จะเห็นได้ว่าถ้าหากว่าโจทก์หลายคนฟ้องมาในคดี

เดียวกัน การนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้ฝ่ายจำเลยก็ส่งเป็นฉบับเดียว แต่ถ้าหากว่าแยกฟ้องกันเป็นคนละคดีก็ต่างคนต่างนำส่ง คำใช้จ่ายในการดำเนินคดีนั้นจะเพิ่มมาเป็นจำนวนเท่าจำนวนคดี กฎหมายได้พิจารณาที่จะให้ความสะดวกแก่คู่ความที่นำคดีมาสู่ศาลและพิจารณาในข้อที่ว่าจะให้ผู้ที่นำคดีมาสู่ศาลนั้นเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีนั้นน้อยที่สุด เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความ จึงบัญญัติหลักการไว้ในลักษณะให้ฟ้องคดีหลายคนเข้ามาในคดีเดียวกันได้ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีก็มี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๗/๒๔๕๕ โจทก์ที่ ๑ ซื้อช้างจากโจทก์ที่ ๒ ชำระราคาและส่งมอบช้างกันเสร็จเด็ดขาดแล้วแต่ยังไม่ได้โอนตัวพิมพ์รูปพรรณ ต่อมาโจทก์ที่ ๑ เอาช้างนั้นไปขายฝากไว้กับจำเลย แต่โจทก์ที่ ๒ เป็นคู่สัญญาจำเลยในการทำสัญญาขายฝากที่อำเภอเพราะยังมีชื่อเป็นของโจทก์ที่ ๒ ในตัวพิมพ์รูปพรรณ ดังนี้ ภายหลังจำเลยทำช้างตายโดยความผิดของจำเลย โจทก์ที่ ๑ และโจทก์ที่ ๒ ย่อมมีอำนาจเป็นโจทก์ร่วมกันฟ้องจำเลยให้ชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์ที่ ๑ ซึ่งเป็นเจ้าของที่แท้จริงได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๕๑/๒๔๕๘ บุคคลหลายคนกระทำความผิดให้บุคคลหลายคนเสียหาย ภริยาและบุตรของผู้ตายในการละเมิดก็อาจเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีเดียวกันได้ เพราะมีผลประโยชน์ร่วมกันในคดี

ข้อสังเกต แม้ว่าสิทธิของแต่ละคนแต่ละส่วนนั้นไม่เกี่ยวข้องกันก็ตามแต่ว่าเหตุที่ทำให้เกิดการฟ้องร้องนั้นเกี่ยวข้องกันก็สามารถที่จะฟ้องคดีรวมกันมาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๗๔/๒๔๕๘ บุคคลที่ใช้ทางร่วมกันเป็นโจทก์ร่วมกันฟ้องจำเลยปิดกั้นทางนั้นได้

ข้อสังเกต การปิดทางเป็นเหตุแห่งการฟ้องร้องซึ่งเกี่ยวข้องกับทุกคนที่ใช้ทางนั้นถึงแม้ว่าแต่ละคนที่ใช้ทางนั้นต่างคนต่างมีสิทธิก็ตามก็สามารถที่จะฟ้องคดีรวมกันมาได้ ถ้ากฎหมายไม่บัญญัติหลักของบทบัญญัติในมาตรา ๕๕ ไว้แล้ว โจทก์ทุกคนต่างคนต่างฟ้อง ทุกคนก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเท่า ๆ กันทั้งนั้น สมมติว่าโจทก์ ๔ คน ฟ้องรวมกันเป็นคดีเดียวกัน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีก็เท่าเดียว แต่ถ้าหากว่าฟ้องเป็น ๔ คดี ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไม่ว่าในค่าธรรมเนียม ค่าส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องก็เพิ่มเป็น ๔ เท่า จะเห็นได้ว่าความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นต้องการที่จะให้สิทธิของผู้ที่จะนำคดีมาสู่ศาลนั้นได้รับความสะดวกและประหยัดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตามที่กฎหมายกำหนด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๗๐/๒๕๐๒ โจทก์หลายคนฟ้องจำเลยโดยอาศัยสัญญา ประนีประนอมยอมความที่จำเลยให้โจทก์ในฉบับเดียวกัน มีได้แยกการชำระหนี้ไว้ต่างหาก จากกันว่าจำเลยยอมชำระเงินให้โจทก์ทุกคนรวม ๖,๖๖๔ บาท แม้มูลหนี้เดิมของโจทก์ แต่ละคนจะเป็นหนี้คนละราย คนละจำนวน ไม่ใช่เจ้าหนี้ร่วม แต่โดยเหตุแห่งสัญญา ประนีประนอมยอมความนั้นถือว่าจำเลยยอมรับว่าเป็นหนี้แต่ละคนแล้ว โจทก์ทุกคนจึงมีอำนาจเข้าซื้อร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในจำนวนเดียวกันได้

ข้อสังเกต เหตุเดิมนั้นไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี ต่างคนต่างเป็นเจ้าของหนี้แต่เมื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความในฉบับเดียวกันแล้วก็ถือว่า เจ้าหนี้ที่ต่างคนต่างเป็นนั้นกลายมาเป็นเจ้าหนี้ตามทำสัญญาประนีประนอมยอมความฉบับเดียวกันก็สามารถที่จะเป็นโจทก์ร่วมกันฟ้องคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓๕/๒๕๑๕ จำเลยทำโรงงานก่อความเดือดร้อนให้แก่ โจทก์ทั้งสิ้น แม้โจทก์จะอยู่ต่างกันก็ถือว่าโจทก์ทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความ แห่งคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๗๑/๒๕๔๑ แม้ค่าเสียหายของโจทก์ทั้งสองจะแยก ต่างหากจากกันได้และค่าเสียหายในส่วนของโจทก์ที่ ๒ มีทุนทรัพย์ไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงก็ตาม แต่มูลหนี้หรือสิทธิเรียกร้องในค่าเสียหายของ โจทก์ทั้งสองเกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลยที่ ๑ ในคราวเดียวกัน โจทก์ทั้งสอง ย่อมมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี โจทก์ทั้งสองจึงฟ้องคดีร่วมกันได้ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๖๕/๒๕๔๕ โจทก์แต่ละคนต่างเป็นสมาชิกและผู้รับ ประโยชน์ของสมาชิกจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์ เมื่อโจทก์แต่ละคน อ้างว่า จำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๔ เก็บเงินจากสมาชิกไปแล้วไม่นำเงินไปชำระแก่ผู้รับประโยชน์ ของสมาชิกที่ถึงแก่ความตายอันเป็นการผิดสัญญา ขอให้คืนเงินที่สมาชิกถึงแก่ความตาย ไปแล้ว และสมาชิกที่มีชีวิตอยู่ได้ชำระไปแล้วแก่โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกและผู้รับประโยชน์ ของสมาชิกแต่ละคน ถือว่าโจทก์แต่ละคนมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี โจทก์ แต่ละคนฟ้องจำเลยทั้งแปดเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้ก็คือว่า ถ้าโจทก์แต่ละคนมีสิทธิฟ้องร่วมกันศาลจะไป ปฏิเสธไม่รับฟ้องไม่ได้ แต่ถึงแม้ว่าโจทก์ไม่สามารถที่จะฟ้องร่วมกันได้ตามหลักของมาตรา ๕๕ นี้ แต่ถ้าฟ้องร่วมกันมาศาลก็อาจจะรับไว้พิจารณาได้ และส่วนใหญ่ศาลก็รับไว้ การฟ้องร่วมกันมาได้หรือไม่ได้นั้นไม่ใช่เรื่องอำนาจฟ้องเป็นเรื่องของวิธีการดำเนินคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๓๕/๒๕๐๓ โจทก์ฟ้องอ้างว่าจำเลยแต่ละคนละเมิดสิทธิของโจทก์โดยลำพังต่างหากจากกัน โดยจำเลยนี้ต้องร่วมรับผิดชอบโจทก์ เช่นนี้ โจทก์จะร่วมฟ้องจำเลยทุกคนในคดีเดียวกันหาได้ไม่ โจทก์จะต้องแยกฟ้องจำเลยแต่ละคนเป็นรายสำนวนไป จะมาฟ้องรวมกันในสำนวนเดียวกันไม่ได้

ข้อสังเกต สิทธิฟ้องคดีของโจทก์ที่จะฟ้องจำเลยแต่ละคนนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกันถึงแม้ว่าจะมีมูลหนี้ประเภทเดียวกันก็ตามก็ไม่ถือว่ามิใช่ผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๒/๒๕๑๖ โจทก์ฟ้องจำเลยหลายคนโดยบรรยายฟ้องว่าจำเลยแต่ละคนเข้ามาอาศัยที่ดินโจทก์ทำกันเป็นส่วนสัดโดยไม่เกี่ยวข้องกันเลย และโจทก์ตีราคาที่ดินแต่ละส่วนที่จำเลยอาศัยมาด้วย จำเลยทั้งหมดจึงไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี โจทก์ชอบที่จะยื่นฟ้องจำเลยมาคนละละสำนวน การที่โจทก์ฟ้องรวมกันมาในสำนวนเดียวกันและศาลชั้นต้นยอมรับฟ้องโจทก์ไว้ไม่ทำให้สิทธิของโจทก์มากกว่าที่ยื่นฟ้องแยกกันมาแต่ละสำนวน

ข้อสังเกต ในกรณีที่ไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีนั้นกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิที่จะฟ้องรวมกันมา แต่ถ้าหากว่าฟ้องรวมกันมาแล้วเป็นดุลพินิจของศาลที่จะรับไว้หรือไม่ ถ้าไม่รับก็ต้องสั่งให้แยกฟ้องเป็นรายคดี แต่ก็ไม่ต้องตัดสิทธิศาลที่จะใช้ดุลพินิจรับไว้ เมื่อฟ้องรวมกันมาแล้ว และการฟ้องรวมกันมาได้หรือไม่ได้นั้น ไม่ใช่เรื่องอำนาจฟ้องแต่เป็นเรื่องของวิธีการดำเนินคดีตามที่กฎหมายกำหนด

ความผูกพันของคู่ความร่วมมือ การเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือโดยหลักแล้วคู่ความคนหนึ่งคนใดดำเนินกระบวนการพิจารณาไปอย่างไรก็ดีถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการของคู่ความคนนั้น ไม่ถือว่าเป็นการทำแทนกัน เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ จำเลยที่ ๑ ยื่นคำให้การ จำเลยที่ ๒ ไม่ยื่นคำให้การก็ไม่ถือว่าจำเลยที่ ๑ ยื่นคำให้การแทนจำเลยที่ ๒ ด้วยอันนี้เป็นหลักทั่วไป แต่หลักที่ว่า การดำเนินคดีของแต่ละคนแยกต่างหากจากกันนั้นจะมีข้อยกเว้นอยู่ ๒ ประการ ให้มีผลถึงกันได้ก็คือ

๑. **มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้แบ่งแยกจากกันมิได้** ในคดีที่มีคู่ความร่วมมือกันแล้วคู่ความร่วมมือกันนั้นไม่ว่าฝ่ายโจทก์หรือจำเลย ถ้าลักษณะของคดีที่ฟ้องนั้น มูลความแห่งคดีไม่อาจจะแบ่งแยกจากกันได้แล้ว ก็จะมีข้อยกเว้นในเรื่องการดำเนินคดีของคู่ความร่วมมือประเภทนี้ ว่าอาจจะผลถึงกันได้ตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๘ บทบัญญัติในมาตรา ๕๘ ในตอนต้นนั้นการเป็นคู่ความร่วมมือกันได้เฉพาะมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ในมูลความแห่งคดีเท่านั้น แต่จะถือว่าเป็นการทำแทนกันก็แต่เฉพาะในกรณีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกไม่ได้เท่านั้น

การเป็นคู่ความร่วมมือกันนั้น จะมีลักษณะสองอย่างคือ สิทธิของแต่ละคนแยกต่างหากจากกันเพียงแต่มาเป็นคู่ความร่วมมือกันเพราะมีความเกี่ยวข้องกันในการดำเนินคดี เช่น เกิดเหตุในคราวเดียวกันหรือมีข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินอันเดียวกัน แต่ก็ไม่ใช่ลักษณะที่เป็นหนี้ร่วมไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้ร่วมหรือลูกหนี้ร่วม การดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความแต่ละคนก็ถือเป็นอิสระแยกต่างหากจากกัน อีกลักษณะหนึ่งก็คือมูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ที่แบ่งแยกจากกันมิได้ ถ้อยคำที่ใช้ในบทบัญญัติในมาตรา ๕๕ บัญญัติว่าการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ โดยมาตรา ๕๕ นี้ จะไปเกี่ยวข้องกับบทบัญญัติในมาตรา ๒๔๕ และเกี่ยวข้องกับความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๐๑ มาตรา ๕๕ ใช้คำว่าชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๕ ใช้คำว่าชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๓๐๑ ใช้คำว่าหนี้อันจะแบ่งการชำระหนี้มิได้ ซึ่งทั้ง ๓ ความหมายนี้จะอยู่ในลักษณะที่มีความหมายอย่างเดียวกันคือ หมายถึงการเป็นลูกหนี้ร่วมหรือเจ้าหนี้ร่วมนั่นเอง คือได้แก่กรณีที่สิทธิของเจ้าหนี้แต่ละคนมีส่วนร่วมกันทุกส่วนอย่างเช่นลักษณะเจ้าของร่วมหรือเจ้าหนี้ร่วม หรือความรับผิดชอบของลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบร่วมกันคือรับผิดชอบทุกคนรับผิดชอบเต็มจำนวนรวมกันก็ถือว่าเป็นการชำระหนี้ที่ไม่อาจแบ่งแยกได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๖๗/๒๕๔๔ โจทก์ที่ ๑ เป็นผู้เอาประกันภัยรถยนต์คันที่ ข. ขับไปชนรถยนต์ของโจทก์ที่ ๒ ไว้กับจำเลย โจทก์ทั้งสองร่วมกันฟ้องจำเลยให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ทั้งสองตามกรมธรรม์ประกันภัยเนื่องจากรถยนต์คันที่โจทก์ที่ ๑ เอาประกันภัยไว้และรถยนต์ของโจทก์ที่ ๒ เสียหาย โจทก์ทั้งสองจึงจึงมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีกระบวนการพิจารณาซึ่งทำโดยจำเลยที่ ๑ ถือว่าทำโดยจำเลยที่ ๒ ด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ (๑)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๓๒/๒๕๔๖ คดีของโจทก์ที่ ๒ และที่ ๓ เป็นอันยุติหรือถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นไปแล้ว ตามคำฟ้องปรากฏว่าโจทก์ที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ต่างใช้สิทธิฟ้องขอไต่ถามกับจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามที่โจทก์แต่ละคนได้รับ แม้ฟ้องรวมกันมาแต่หนี้ของโจทก์แต่ละคนสามารถแยกออก

จากกันได้ หนี้ของโจทก์แต่ละคนจึงไม่ใช่หนี้ร่วมที่ไม่อาจแบ่งแยกจากกันได้ เมื่อโจทก์ที่ ๑ อุทธรณ์เพียงผู้เดียว คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค ๘ จึงไม่มีผลไปถึงคดีของโจทก์ที่ ๒ และที่ ๓ ซึ่งถึงที่สุดไปแล้ว กรณีไม่ต้องด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๕ (๑) ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๘ พิพากษาให้จำเลยที่ ๒ รับผิดชอบโจทก์ที่ ๒ และที่ ๓ จึงเป็นการไม่ชอบ ปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นฎีกา ศาลฎีกาก็มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยและแก้ไขให้ถูกต้องเสียเองได้

๒. มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งให้แทนซึ่งกันและกันได้ ในกรณีที่กฎหมายในส่วนสารบัญญัติบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้แทนซึ่งกันและกันได้นั้นก็ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายสารบัญญัติไว้อย่างเช่นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๕๔ การใช้สิทธิของเจ้าของรวมเป็นต้น เพราะฉะนั้นเจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดใช้สิทธิ ก็ถือว่าเจ้าของรวมทุกคนเป็นผู้ใช้สิทธิเหมือนอัน ที่กล่าวมาทั้งสองประการนี้ ถือว่าคู่ความร่วมมือสามารถที่จะทำแทนกันได้ ส่วนจะทำแทนกันได้แค่ไหนเพียงไรนั้นมีบัญญัติไว้ตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๕๕ (๑) และ (๒)

กรณีแรก ก็ถือว่าทำแทนกันได้เฉพาะกรณีที่เกิดประโยชน์แก่คู่ความที่ไม่ได้ทำเท่านั้น คือกระบวนพิจารณาที่คู่ความร่วมมือคนหนึ่งคนใดทำไปแล้วเกิดประโยชน์ในทางคดี ก็ถือว่ามีผลกับคู่ความร่วมมือคนอื่นด้วย ถึงแม้ว่าคู่ความร่วมมือคนนั้นจะไม่ได้ทำหรือดำเนินการกระบวนพิจารณาในส่วนนั้นก็ตาม แต่ถ้าหากว่า กระบวนพิจารณาที่ทำไปนั้นทำให้เสียสิทธิในการดำเนินคดีอย่างหนึ่งอย่างใด การดำเนินคดีของคู่ความที่ทำไปโดยก่อให้เกิดความเสียหายนั้นไม่ถือว่าเป็นการทำแทนคู่ความร่วมมือคนอื่นด้วย ถึงแม้ว่าคู่ความนั้นจะเป็นคู่ความร่วมมือในลักษณะที่เป็นการชำระหนี้ไม่อาจแบ่งแยกกันได้ก็ตาม ก็ไม่ถือว่าเป็นการทำแทนกัน เว้นจะได้รับมอบหมายให้ทำแทนถึงจะมีผลผูกพันคู่ความร่วมมือที่มอบหมายให้ทำแทนด้วย เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ ซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมให้ชำระหนี้การที่จำเลยที่ ๑ รับว่า เป็นหนี้โจทก์จริงก็ไม่ผูกพันจำเลยที่ ๒ ว่าเป็นหนี้ด้วย เพราะเป็นกระบวนพิจารณาที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ความร่วมมือคนอื่น เว้นแต่จะได้รับมอบหมายการได้รับมอบหมายก็เหมือนกับการกระทำของผู้ที่มอบหมายนั่นเอง แต่หากจำเลยที่ ๑ ปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นหนี้ ก็ถือว่าจำเลยที่ ๒ ปฏิเสธด้วย เพราะถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาแทนคู่ความร่วมมือคนอื่นในกรณีที่มูลหนี้ไม่อาจจะแบ่งแยกจากกันได้

กรณีที่สอง การเลื่อนคดีหรือการงดพิจารณาคดีนั้น ถ้าหากว่าเป็นการเลื่อน

คดีหรือคดีพิจารณาคดีแล้ว ต้องเข้าใจเสียก่อนว่าถ้ามีการเลื่อนคดีของคู่ความคนหนึ่ง คนใดก็ต้องถือว่าคดีนั้นเลื่อนไปทั้งหมด ไม่ใช่เลื่อนเฉพาะคู่ความคนหนึ่งคนใดเท่านั้น ต้องเลื่อนไปทั้งคดี มีผลเป็นการเลื่อนคดีสำหรับคู่ความคนอื่นด้วย แต่ถ้าหากว่าเป็น การขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นการทำแทนกัน เว้นแต่จะ มีการมอบหมายให้ทำแทนกัน เช่น โจทก์คนหนึ่งขอเลื่อนคดี ศาลอนุญาตให้เลื่อน ก็ถือว่าโจทก์ทุกคนขอเลื่อนคดีด้วยหรือได้รับอนุญาตให้เลื่อนคดีด้วย แต่ถ้าเป็นกรณี จำเลยหลายคน คนหนึ่งคนใดไม่ทราบนัดสืบพยานโจทก์จึงไม่มา จำเลยที่มาศาลขอ ให้สืบพยานโจทก์ต่อไปเช่นนี้ไม่ใช่ขอเลื่อนคดี แต่เป็นการขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณา หรือพิจารณาคดีต่อไปไม่ถือว่าจำเลยอื่นที่ไม่ได้มาขอให้มีการสืบพยานด้วย จะถือว่า จำเลยอื่นที่ไม่ได้มานั้นขอให้มีการสืบพยานด้วยไม่ได้ซึ่งการเลื่อนคดีหรือคดีพิจารณาคดีนี้ ถ้าคนหนึ่งคนใดขอก็ถือว่าทุกคนขอ ที่ถือว่าทุกคนขอไม่ใช่ว่าถือว่าทุกคนขอในคำขอนั้น ถือว่าผลของศาลที่สั่งอนุญาตให้เลื่อนหรือให้คงค่านั้นมีผลถึงจำเลยทุกคนหรือคู่ความทุกคน ในคดีนั้นด้วย แต่ถ้าหากว่าเป็นการขอดำเนินคดีต่อไปแล้วคนไหนขอก็ผูกพันเฉพาะคนนั้น ผลของคำสั่งศาลจะไปผูกพันคู่ความร่วมมือคนอื่นที่ไม่ได้ขอด้วยไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕๐/๒๕๔๒ โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ ๒ รับผิดชอบในฐานะ ผู้ค้าประกันตามสัญญาเช่าซื้อที่จำเลย ที่ ๑ ทำไว้กับโจทก์ โดยบรรยายฟ้องว่าหลังจาก ที่จำเลยที่ ๑ ได้ทำสัญญาแล้วจำเลยที่ ๑ ผิดนัดไม่ชำระค่าซื้อตั้งแต่งวดที่ ๔ เป็นต้นมา ตามคำฟ้องดังกล่าวสาระสำคัญอยู่ที่ว่าทำสัญญากันเมื่อใด และจำเลยที่ ๑ ผิดนัด ตั้งแต่เมื่อใด อันเป็นมูลเหตุที่ทำให้โจทก์มีสิทธิบอกเลิกสัญญาและให้จำเลยทั้งสองรับผิดชอบ เมื่อโจทก์อ้างว่าจำเลยที่ ๑ ผิดสัญญาในระหว่างที่สัญญายังไม่เกิด จึงเป็นฟ้องที่เคลือบคลุม ขัดกันไม่อาจ เข้าใจได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๒ วรรคสอง

โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันรับผิดชอบในมูลความแห่งคดีเป็นการ ชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันชำระมิได้ แม้จำเลยที่ ๑ มิได้ยกเรื่องฟ้องเคลือบคลุมขึ้นเป็น ข้อต่อสู้ แต่จำเลยที่ ๒ ได้ให้การในเรื่องนี้ไว้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งทำโดย จำเลยที่ ๒ ถือว่าทำได้ทำโดยจำเลยที่ ๑ ด้วย เพราะมิใช่เป็นกระบวนการพิจารณาที่ คู่ความร่วมคนหนึ่งกระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมคนอื่น ๆ ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๘ (๑) จึงต้องถือว่าฟ้องของโจทก์เกี่ยวกับ จำเลยที่ ๑ เคลือบคลุมด้วย

หลักของศาลฎีกาที่ว่าไว้ตอนท้ายว่าฟ้องเคลือบคลุมเมื่อจำเลยร่วมคนหนึ่งยกขึ้น

เป็นข้อต่อสู้แล้วถือว่ามีผลเป็นข้อต่อสู้ของจำเลยรวมคนอื่น ในกรณีที่เป็นการชำระหนี้ ไม่อาจแบ่งแยกได้ หลักของฎีกาข้อนี้ด้วยความเคารพผลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยในคดีนี้ถือว่าถูกต้อง แต่หลักที่ยกขึ้นมาอ้างตอนท้ายค่อนข้างจะไม่ชัดเจน เหตุที่ไม่ชัดเจนก็เพราะว่า โดยหลักในการต่อสู้เรื่องฟ้องเคลือบคลุมนั้น แนวคำพิพากษาศาลฎีกาถือเสมอมาว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวของคู่ความ ไม่ใช่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในคดีนี้ ซึ่งถ้าคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถึงแม้จะเป็นคู่ความร่วมก็ตามถ้าคู่ความร่วมคนนั้นไม่ได้ยกข้อต่อสู้หรือต่อสู้เรื่องฟ้องเคลือบคลุมไว้ จะเอาปัญหาเรื่องฟ้องเคลือบคลุมซึ่งคู่ความร่วมคนอื่นต่อสู้ไว้มาใช้ขึ้นมาเป็นข้ออุทธรณ์หรือฎีกาเป็นข้อต่อสู้ไม่ได้ ตามหลักที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๕ ซึ่งอันนี้จะมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๔๕/๒๕๓๘ ว่าไว้โดยชัดเจน

ในเรื่องการดำเนินคดีของคู่ความร่วมนั้นในกรณีที่คู่ความร่วมคนหนึ่งคนใดดำเนินกระบวนการพิจารณาไปเป็นที่เสื่อมเสียสิทธิกับคู่ความร่วมคนอื่นนั้นก็เสียหาย ผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นเท่านั้นไม่มีผลไปถึงคู่ความร่วมคนอื่นด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๗๒/๒๕๐๖ โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ ที่เป็นลูกจ้างของโจทก์เอง ว่าจำเลยที่ ๑ กระทำโดยประมาททำให้โจทก์เสียหายและฟ้องจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้รับประกันลูกจ้างด้วย จำเลยที่ ๑ ให้การรับว่าได้กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้โจทก์เสียหายจริง ส่วนจำเลยที่ ๒ ให้การปฏิเสธว่า จำเลยที่ ๑ ไม่ได้กระทำประมาท เช่นนี้โจทก์ต้องนำสืบหักล้างให้ฟังได้ตามที่ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ ประมาท

ข้อสังเกตตามฎีกานี้ก็คือว่า คำให้การเป็นกระบวนการพิจารณาที่จำเลยที่ ๑ กระทำไปนั้นเป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของจำเลยที่ ๒ ก็ไม่ผูกพันจำเลยที่ ๒ ตามมาตรา ๕๕ แม้จำเลยที่ ๑ รับว่าประมาทตามฟ้อง แต่จำเลยที่ ๒ ให้การว่าไม่ได้ประมาท การที่จำเลยที่ ๑ รับตามฟ้องไม่เป็นการผูกพันจำเลยที่ ๒ หรือทำให้สิทธิในการต่อสู้ของจำเลยที่ ๒ หดไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๑๓ - ๑๗๑๔/๒๕๒๓ คำทำามีผลเฉพาะระหว่างคู่ความที่ตกลงกันไม่มีผลถึงคู่ความร่วมคนอื่น

ข้อสังเกต ในกรณีที่มีคู่ความร่วมกันหลายคน ไม่ว่าจะ เป็นคู่ความร่วมในลักษณะที่เป็นการชำระหนี้ที่อาจแบ่งแยกได้ หรือเป็นการชำระหนี้ที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นคู่ความร่วมประเภทใดการทักกันระหว่างคู่ความร่วมคนหนึ่งคนใดหรือคู่หนึ่งคู่ใดนั้น ก็มีผลเฉพาะคู่ความร่วมคนนั้นหรือคู่หนึ่งเท่านั้น จะถือว่าคู่ความร่วมคนอื่นหรือคู่อื่นทักกันอย่างไรก็ตามคนนั้น ๆ หรือคู่หนึ่งทักกันไม่ได้ คือเรื่องคำทักนั้นเป็นเรื่องเฉพาะ

ของคู่ความคนใดคนหนึ่งที่จะทำกัน ไม่มีผลไปผูกพันคู่ความร่วมคนอื่น เพราะว่าเป็น การดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะพิเศษ

บทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรา ๕๘ นั้น ที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบันและยังหาข้อ ยุติไม่ได้ ก็คือปัญหาเรื่องการยกอายุความขึ้นต่อสู้ของคู่ความคนใดคนหนึ่งคนใดในคดีที่ เป็นคู่ความร่วมกันนั้นจะมีผลไปถึงคู่ความร่วมคนอื่นหรือไม่ เช่น โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ ร่วมกันทำละเมิดหรือร่วมกันกู้เงินโจทก์ไป จำเลยที่ ๑ ไม่ได้ยก อายุความขึ้นต่อสู้ ส่วนจำเลยที่ ๒ ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ข้อเท็จจริงได้ความว่าคดีของ โจทก์ขาดอายุความตามข้อต่อสู้ของจำเลยที่ ๒ จริง อย่างนี้จะถือว่าข้อต่อสู้ของจำเลย ที่ ๒ ในเรื่องอายุความนั้นมีผลไปถึงจำเลยที่ ๑ หรือไม่ คือศาลจะพิพากษายกฟ้อง จำเลยที่ ๑ เพราะคดีขาดอายุความได้ด้วยหรือไม่

ในปัญหาข้อนี้จะมีฎีกาออกเป็น ๒ แนว แนวหนึ่งก็ถือว่าจำเลยร่วมคนหนึ่ง คนใดที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดียกข้อต่อสู้เรื่องอายุความขึ้นมาแล้วก็ ถือว่ามีผลเป็นข้อต่อสู้ของคู่ความร่วมหรือจำเลยร่วมคนอื่นที่เป็นหน้าที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๖๔/๒๔๘๕, ๓๕๑/๒๕๑๐, ๕๑๓๗/๒๕๓๑, ๘๑๔/๒๕๓๘, ๖๒๔๖/ ๒๕๔๐) ก็เป็นกรณีที่พิจารณาตามหลักของ ป.วิ.พ. มาตรา ๕๘ แต่ก็มีบางฎีกาที่ถือว่า ถึงแม้ว่าคู่ความร่วมคนหนึ่งคนใดยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ก็ไม่มีผลถึงคู่ความร่วมคนอื่นด้วย โดยถือหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓/๒๕ ที่ถือว่าเมื่อคนหนึ่ง คนใดไม่ได้ยกอายุความขึ้นมาต่อสู้แล้ว ศาลจะยกเรื่องอายุความขึ้นมาต่อสู้ไม่ได้ (คำ พิพากษาฎีกาที่ ๔๘๐/๒๕๒๖, ๔๗๑๕/๒๕๓๐) ซึ่งคำพิพากษาก็มีอยู่ ๒ แนว แต่ ระยะเวลาหลัง ๆ นั้นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ออกมาจะถือว่าไม่มีผลไปถึงคู่ความร่วมคนอื่นด้วย ปัญหานี้เป็นกรณีที่การใช้กฎหมายแต่ละฉบับทำให้ผลตามกฎหมายแตกต่างกัน ซึ่งเรา จะต้องมาพิจารณาว่าจะใช้กฎหมายวิธีพิจารณามาตรา ๕๘ มาเป็นหลัก หรือจะต้องใช้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓/๒๕ มาเป็นหลักที่จะถือว่าไม่มีผลไปถึง คู่ความร่วมคนอื่นหรือไม่ ในความเห็นส่วนตัวของครูเองนั้น ครูเห็นด้วยกับความเห็น ของท่านศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่เคยให้ความเห็นไว้ในคำบรรยายประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการได้จัดพิมพ์เมื่อหลายสิบปี มาแล้ว โดยท่านเห็นว่าจะต้องใช้หลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในกรณีที่ กฎหมายวิธีสบัญญัติกับกฎหมายสารบัญญัติขัดแย้งกันก็ต้องถือหลักตามกฎหมาย สารบัญญัติ ซึ่งครูเห็นด้วยกับความเห็นนั้น และเห็นว่าในเรื่องอายุความนั้นไม่ใช่ความ

ระจับแห่งนี้เป็นเรื่องที่จะยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้เฉพาะตัวไม่น่าจะไปเกี่ยวข้องกับลูกหนี้คนอื่นด้วย แต่คำพิพากษาฎีกาหลัง ๆ ก็ยังใช้หลักของมาตรา ๕๕ นี้ให้มีผลไปถึงคู่ความร่วมมือคนอื่นด้วย

การเป็นคู่ความร่วมมือตามมาตรา ๕๕ นั้น ถึงแม้คู่ความร่วมมือจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลค่าความแห่งคดีตามที่เข้าใจกันในกฎหมายสารบัญญัติ ก็เป็นลูกหนี้ร่วมหรือเจ้าหนี้ร่วม แต่กระบวนการพิจารณาที่จะเป็นประโยชน์แก่คู่ความทุกฝ่ายต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับมูลหนี้ร่วมกัน หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบหรือประโยชน์ร่วมกัน หากกระบวนการพิจารณานั้นเป็นข้อเท็จจริงที่ใช้เฉพาะแก่คู่ความคนเดียวคนหนึ่ง ก็จะนำข้อเท็จจริงนั้นไปใช้เพื่อประโยชน์แก่คู่ความร่วมมือคนอื่นไม่ได้ พอจะเทียบเคียงกับด้อยคำที่ใช้ในกฎหมายอาญาว่า ข้อเท็จจริงที่ถือว่าเป็นประโยชน์ร่วมกันนั้นต้องเป็นข้อเท็จจริงในลักษณะที่เป็นเหตุในลักษณะคดี ถ้าเป็นเหตุเฉพาะตัวแล้วจะไปถือให้มีผลไปถึงคู่ความร่วมมือคนอื่นไม่ว่าจะความรับผิดชอบหรือไม่รับผิดชอบไปถึงคู่ความร่วมมือคนอื่นนั้นไม่ได้

สมมติว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ เป็นลูกจ้างทำละเมิดในทางการที่จ้างขอให้จำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นนายจ้างร่วมรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยที่ ๑ ทำละเมิดในทางการที่จ้างให้จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ ร่วมกันใช้ค่าสินไหมทดแทน สมมติว่าจำเลยที่ ๑ ไม่อุทธรณ์ จำเลยที่ ๒ คนเดียวอุทธรณ์ว่าจำเลยที่ ๑ ไม่ได้ทำละเมิดและไม่ได้ทำในทางการที่จ้างในกรณีอย่างนี้ถ้าศาลอุทธรณ์ฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ ๑ ไม่ได้ทำละเมิดก็ต้องพิพากษายกฟ้องจำเลยที่ ๒ และสามารถที่จะใช้ดุลพินิจยกฟ้องไปถึงจำเลยที่ ๑ ด้วย เพราะว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของจำเลยทั้งสองคน แต่ถ้าหากว่าศาลอุทธรณ์ฟังว่าจำเลยที่ ๑ ทำละเมิดแต่ไม่ได้ทำในทางการที่จ้าง การทำในทางการที่จ้างหรือไม่เช่นนั้นไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของจำเลยที่ ๑ อย่างนี้ก็จะยกฟ้องไปถึงจำเลยที่ ๑ ด้วยไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๑๑/๒๕๐๔ ศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีโดยจำเลยทั้งสองขาดนัด จำเลยทั้งสองร้องขอพิจารณาคดีใหม่ ปรากฏว่าจำเลยที่ ๒ จงใจขาดนัดจำเลยที่ ๑ ไม่ได้จงใจขาดนัด กรณีเช่นนี้จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ (๑) มาปรับเพื่อให้จำเลยที่ ๒ ได้รับประโยชน์เดียวกับจำเลยที่ ๑ ไม่ได้คดีต้องพิจารณาใหม่โดยให้จำเลยที่ ๑ ให้การ แต่จำเลยที่ ๒ คงถือว่าขาดนัดยื่นคำให้การเหมือนเดิม จำเลยที่ ๒ จะได้ประโยชน์ในชั้นพิจารณาอย่างไรหรือไม่คงแล้วแต่รูปคดีอีกตอนหนึ่ง

คำสั่งศาลชั้นต้นที่สั่งให้พิจารณาใหม่ภายหลังได้ตัดสินคดีแล้วไม่เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา

ข้อสังเกต การจงใจขาดนัดหรือไม่นั้นเป็นเรื่องของคู่ความแต่ละคน ถึงแม้ว่าจะเป็นคู่ความร่วมมือกันในมูลความแห่งคดีซึ่งมีการชำระหนี้ไม่อาจแบ่งแยกได้ก็ตาม การที่คนหนึ่งคนใดจงใจขาดนัดและคนหนึ่งคนใดไม่จงใจนั้นจะมีผลถึงกันไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๗๒/๒๕๔๕ แม้จำเลยที่ ๔ ผู้ฎีกาจะไม่ได้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคำให้การ แต่หนี้ของจำเลยทั้งสี่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ การที่จำเลยร่วมคนอื่นยกข้อต่อสู้ไว้ จำเลยที่ ๔ จึงได้รับผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๘ (๑) ที่ให้ถือว่าเป็นการกระทำแทนจำเลยที่ ๔ ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๕๘/๒๕๔๗ โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ ๒ ในฐานะทายาทของพันโท ช. รับผิดชอบสัญญาค้ำประกันที่พันโท ช. ค้ำประกันหนี้เงินกู้ของพันโท ป. ไว้แก่โจทก์ เมื่อความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันที่ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้ ผู้ค้ำประกันจะต้องรับผิดชอบเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เท่านั้น ทั้งผู้ค้ำประกันย่อมจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเมื่อหนี้ของลูกหนี้ระงับสิ้นไปไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๐ และมาตรา ๖๘๘ ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันในหนี้ที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้กับหนี้ที่ลูกหนี้จะต้องชำระนั้น เห็นได้ว่าเป็นมูลความแห่งคดีเดียวกัน จึงเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ เมื่อจำเลยที่ ๑ ในฐานะทายาทของพันโท ป. ผู้ยกอายุความเกี่ยวแก่สิทธิเรียกร้องของโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้อันมีต่อเจ้ามรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๕๔ วรรคสามขึ้นเป็นข้อต่อสู้ และปรากฏว่าสิทธิเรียกร้องของโจทก์อันมีต่อพันโท ป. เจ้ามรดกขาดอายุความแล้วทำให้จำเลยที่ ๑ ไม่ต้องรับผิดชอบแก่โจทก์ตามฟ้อง กรณีจึงอยู่ในบังคับแห่งป.วิ.พ. มาตรา ๕๘ (๑) เมื่อสิทธิเรียกร้องของโจทก์สำหรับความรับผิดชอบของจำเลยที่ ๑ ขาดอายุความ ศาลย่อมพิพากษาให้มีผลถึงความรับผิดชอบของจำเลยที่ ๒ ที่ขาดนัด ซึ่งจะต้องรับผิดชอบในฐานะทายาทของพันโท ช. ผู้ค้ำประกันหนี้ของพันโท ป. แก่โจทก์ด้วยได้ แม้โจทก์นำคดีมาฟ้องให้จำเลยที่ ๒ รับผิดชอบภายหลังโจทก์ได้รู้ถึงความตายของพันโท ช. เจ้ามรดกเมื่อยังไม่พ้นกำหนดหนึ่งปีตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๕๕ วรรคสาม ก็ตาม

ข้อสังเกต ศาลฎีกาต้องใช้หลักของมาตรา ๕๘ ในเรื่องอายุความให้มีผลเกี่ยวกับคู่ความร่วมมือคนอื่นกรณีที่เป็นหนี้ไม่อาจแบ่งแยกการชำระได้ อายุความไม่ได้ทำให้หนี้ระงับเพียง แต่ว่าสิทธิฟ้องคดีหมดไปเท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้าพิจารณาในเนื้อหา

ในกฎหมายสารบัญญัติจริง ๆ แล้วบทบัญญัติของมาตรา ๕๘ นี้ ศาลฎีกาน่าจะต้องพิจารณาเสียก่อนว่าอายุความทำให้หนี้ระงับหรือไม่ ถ้าหนี้ไม่ระงับแล้ว ไม่ให้รับผิด เพราะเหตุอะไร ในเมื่อไม่ได้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ การที่หนี้ระงับนั้นทำให้หนี้ของทุกคนระงับไปหมด ไม่ว่าจะเป็ นลูกหนี้ร่วมคนใด แต่ว่าอายุความนั้นไม่ใช่เรื่องที่ทำให้หนี้ระงับตามหลักของกฎหมายสารบัญญัติ เพราะฉะนั้นในการแปลกฎหมายวิธีสบัญญัติข้อสำคัญคือต้องเข้าใจหลักการในกฎหมายสารบัญญัติเป็นหลักกว่ามีความหมายอย่างไร

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
 อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์
 รองอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์
 วันพุธที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๓



การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด

การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ หรือที่เรียกกันว่า การร้องขัดทรัพย์สิน นั้น หมายความว่า การที่บุคคลภายนอก กล่าวอ้างว่าทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้นั้น ไม่ใช่ทรัพย์สินของจำเลยหรือ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

๑. การร้องขัดทรัพย์สินจะต้องมีการบังคับคดีโดยการยึดทรัพย์สิน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ วรรคแรก กล่าวว่า ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ และคำว่า เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับ คำร้องขอเช่นว่านี้ ให้งดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่พิพาทนั้นไว้ แสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลภายนอกจะใช้สิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ นั้น ใช้บังคับแก่กรณีพิพาทพิพาทษาให้ชำระเงิน และมีการบังคับคดีโดยการยึดทรัพย์สินเพื่อนำออกขายทอดตลาด หากมีการบังคับคดีโดยวิธีอื่น มิใช่เป็นการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน จะใช้สิทธิยื่นคำร้อง ขัดทรัพย์สินไม่ได้

๑.๑ ร้องขัดทรัพย์สินได้เฉพาะยึดทรัพย์สินเท่านั้น ไม่รวมถึงอายัดทรัพย์สิน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๔๑/๒๕๔๐ คดีสืบเนื่องจากโจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลย ไซ้เงินตามเช็คพร้อมดอกเบี้ยรวมเป็นเงิน ๑,๔๗๕,๕๑๗.๖๕ บาท ระหว่างพิจารณาโจทก์ ยื่นคำร้องว่า จำเลยได้ขายหุ้นให้แก่บริษัทไพบูลย์กึ่งทอง จำกัด ผู้คัดค้าน เป็นเงิน ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาท ขณะนี้ผู้คัดค้านยังมิได้ชำระเงินค่าหุ้นดังกล่าวให้แก่จำเลย ขอให้อายัด เงินจำนวนดังกล่าวชั่วคราว

ศาลชั้นต้นได้สวนแล้ว มีคำสั่งให้อายัดเงินจำนวนดังกล่าวจากผู้คัดค้านชั่วคราว

นายมานพหรือสุเทพ รัตนเดชากร ผู้ร้อง ยื่นคำร้องว่าจำเลยไม่ได้ขายหุ้น ให้แก่ผู้คัดค้าน แต่ผู้ร้องเป็นคนขายหุ้นให้แก่ผู้คัดค้าน โจทก์จึงไม่มีสิทธิขอให้อายัดเงิน จำนวนดังกล่าวจากผู้คัดค้าน ขอให้เพิกถอนการอายัดเงินชั่วคราว

โจทก์ จำเลย และผู้คัดค้านต่างยื่นคำคัดค้านว่า จำเลยขายหุ้นให้แก่ผู้คัดค้าน ส่วนผู้ร้องไม่ได้ขายหุ้นให้แก่ผู้คัดค้าน ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิในเงินที่โจทก์ขออายัดดังกล่าว ขอให้ยกคำร้องของผู้ร้อง

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า ผู้ร้องเป็นบุคคลภายนอกคดี ไม่มีกฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ร้องที่จะดำเนินการเช่นนี้ได้ เป็นเรื่องที่ผู้ร้องชอบที่จะดำเนินการกับผู้คัดค้านหรือจำเลยเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ผู้ร้องอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ พิพากษาขึ้น

ผู้ร้องฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “คดีมีปัญหาวินิจฉัยตามฎีกาของผู้ร้องว่า ผู้ร้องมีสิทธิคัดค้านคำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้อายัด เงินดังกล่าวได้ตามป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๗, ๒๘๘ หรือไม่นั้น เห็นว่า สิทธิในฐานะเป็น เจ้าหนี้ของผู้คัดค้าน ที่ผู้ร้องอ้างมิใช่เป็น บุริมสิทธิหรือสิทธิอื่นซึ่งผู้ร้องอาจร้องขอให้บังคับ ได้ตามกฎหมาย ตามป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๗ และกรณีตามคำร้องก็ไม่ใช่การขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ ยึดไว้ตามมาตรา ๒๘๘ หากผู้ร้องเป็นเจ้าหนี้ผู้คัดค้านจริงผู้ร้องก็มีเพียงสิทธิเรียกร้อง ให้ผู้คัดค้านชำระหนี้ให้ตนเท่านั้น หากมีสิทธิที่จะบังคับจากเงินจำนวนที่ผู้คัดค้านรับว่าเป็น หนี้จำเลยและได้ส่งมาตามที่ศาลชั้นต้นอายัดดังกล่าวไม่ ผู้ร้องชอบที่จะกล่าวเอาแก่ผู้คัดค้านเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องและศาลอุทธรณ์ภาค ๓ พิพากษายืนนั้นชอบแล้ว” พิพากษายืน

๑.๒ การบังคับคดี ตามป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๖ ตี เพื่อจัดการให้โจทก์ผู้เป็น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองห้องพิพาท มิใช่เป็นการยึดทรัพย์เพื่อนำออกขายทอดตลาดเอาเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตาม มาตรา ๒๘๘ ที่ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ซื้อห้องพิพาทจากจำเลยจะมาร้องขอให้ปล่อยห้องพิพาทได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๔๗/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยส่งมอบและจดทะเบียนโอนอาคารพิพาทห้องพิพาทให้โจทก์ จำเลยไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา โจทก์ จึงดำเนินการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไปจัดการให้โจทก์เข้าครอบครองอาคาร พานิชย์ห้องพิพาท และส่งมอบให้โจทก์เข้าครอบครองแล้ว ซึ่งการส่งมอบดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการบังคับคดีตามป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๖ ตี เพื่อจัดการให้โจทก์ผู้เป็น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองทรัพย์ มิใช่เป็นการยึดเพื่อนำออกขายทอดตลาด ตามความในมาตรา ๒๘๘ กรณีจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๘๘ ที่ผู้ร้องจะมาร้องขอให้ปล่อยอาคารพานิชย์ห้องพิพาทได้ ผู้ร้องอ้างว่าอาคารพานิชย์ห้องพิพาทเป็น ของผู้ร้องก็ชอบที่จะไปว่ากล่าวเป็นอีกเรื่องอื่นต่างหากไม่มีอำนาจยื่นคำร้องขัดทรัพย์เข้ามา เป็นคดีนี้

๑.๓ การบังคับคดีตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๒๕๖ เบื้อง ในคดีขับไล่จำเลยให้ รื้อถอนตึกแถวออกไปจากที่ดินของเจ้าของที่ดิน ผู้รับจำนองตึกแถวไม่มีสิทธิร้อง ขัดทรัพย์เพราะไม่ใช่การบังคับคดีเพื่อขายทอดตลาดเอาเงินมาชำระหนี้ การที่ตึกแถว ต้องถูกบังคับขับไล่ให้รื้อถอนออกไป ก็เป็นเรื่องที่ผู้รับจำนองจะไปว่ากล่าวเอาแก่จำเลย ต่างหากจากคดีนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๔๕/๒๕๓๕ คดีสืบเนื่องมาจากศาลชั้นต้นได้พิพากษาถึง ที่สุดให้จำเลยรื้อถอนตึกแถวพร้อมทั้งขนย้ายทรัพย์สินและบริวารออกไปจากที่ดินของ โจทก์จำเลยไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา โจทก์ขอให้บังคับคดี ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า จำเลยได้ จำนองตึกแถวพิพาทไว้แก่ผู้ร้อง การที่โจทก์ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดี ให้จำเลยรื้อถอนตึกแถวพิพาท ทำให้ผู้ร้องได้รับความเสียหายอาจจะไม่ได้รับชำระหนี้ เป็นการโต้แย้งสิทธิของผู้ร้อง ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการยึดและมีคำสั่งระงับการ รื้อถอนตึกแถวพิพาท ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า ถ้าผู้ร้องมีสิทธิเหนือตึกแถวพิพาทอย่างไร ก็เป็นเรื่องที่จะต้องไปว่ากล่าวเอาแก่โจทก์จำเลยหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ไม่มีเหตุที่จะขอให้ ระงับการรื้อถอนตึกแถวพิพาท ให้ยกคำร้อง

ผู้ร้องอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำเลยและ บริวารออกไปจากที่ดินของโจทก์พร้อมกับรื้อถอนตึกแถวพิพาทออกไปด้วย มิใช่กรณีที่ เอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น ผู้ร้องไม่มีสิทธิร้องขัดทรัพย์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๕๘ พิพากษายืน

ผู้ร้องฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “ที่ผู้ร้องฎีกาต่อมาว่าโจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับ คดีรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ผู้ร้องรับจำนองเป็นการใช้สิทธิไม่สุจริตและโต้แย้งสิทธิของ ผู้ร้องนั้น ศาลฎีกาเห็นว่าผู้ร้องเป็น เพียงผู้รับจำนองตึกแถวพิพาทไว้จากจำเลย สิทธิ ของผู้รับจำนองหรือผู้ทรงบุริมสิทธินั้นเพียงชอบที่จะใช้สิทธิเพื่อให้ตนได้รับชำระ หนี้จากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้สามัญตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๕๕ วรรคแรก เท่านั้น แต่คดีนี้โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน ที่ตึกแถวพิพาทซึ่งจำนองผู้ร้องปลูกอยู่ใช้สิทธิบังคับ คดีขับไล่จำเลยให้รื้อถอนตึกแถวดังกล่าวออกไปจากที่ดินของโจทก์ ผู้ร้องในฐานะ ผู้รับจำนองจึงไม่มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ระหว่างโจทก์กับผู้ร้องตาม กฎหมาย หรือเป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในวิธีการบังคับคดีอันเกี่ยวกับตึกแถวพิพาท อันเป็นทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีให้จำเลยรื้อถอนออก ไปจากที่ดินของโจทก์ การที่ตึกแถวจำนองต้องถูกบังคับขับไล่ให้รื้อถอนออกไปก็เป็น เรื่องที่ผู้ร้องจะไปว่ากล่าวเอาแก่จำเลยต่างหากจากคดีนี้ ที่ศาลล่างทั้งสองยกคำร้องของ ผู้ร้องต้องกันมานั้นชอบแล้ว ฎีกาของผู้ร้องฟังไม่ขึ้น” พิพากษายืน

๑.๔ การยึดทรัพย์สินออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินแบ่งกันตามส่วนในคดีแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของรวมหรือทายาทผู้รับมรดกมิใช่เป็นการบังคับตามคำพิพากษาที่ให้ใช้เงินหรือทรัพย์สินจึงร้องขัดทรัพย์ตามมาตรา ๒๘๘ ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๗๖/๒๕๔๖ ศาลฎีกาพิพากษาว่าโจทก์ทั้งสามกับจำเลยมีสิทธิครอบครองร่วมกันในที่ดินพิพาทและให้จำเลยแบ่งแยกที่ดินพิพาทแก่โจทก์ทั้งสามหากจำเลยไม่ยอมปฏิบัติให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของจำเลย และหากไม่สามารถแบ่งแยกได้ให้นำที่ดินออกขายทอดตลาดนำเงินมาแบ่งแก่โจทก์ทั้งสามและจำเลยตามส่วน ซึ่งต่อมาการแบ่งแยกที่ดินไม่อาจทำได้ โจทก์ทั้งสามในฐานะผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินพิพาทจึงขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินพิพาทเพื่อนำออกขายทอดตลาดแล้วนำเงินมาแบ่งแก่โจทก์ทั้งสามและจำเลยตามส่วนดังกล่าว ซึ่งการยึดทรัพย์กรณีนี้มีไม่ใชการร้องขอให้บังคับคดีตาม ป.วิ.พ. แต่เป็นการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวิธีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้มีสิทธิร่วมกันตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๖๔ วรรคสอง ผู้ร้องทั้งห้าจึงไม่มีสิทธิร้องขอให้แบ่งทรัพย์ที่ยึดตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๖๘/๒๕๔๔ คดีเดิมโจทก์ทั้งสามฟ้องจำเลยให้แบ่งมรดกของ ล. ตามสัญญาแบ่งมรดก ศาลพิพากษาให้จำเลยแบ่งมรดกบางส่วนให้โจทก์ทั้งสามหากแบ่งกันไม่ได้ให้เอาออกขายทอดตลาดนำเงินมาแบ่งกัน เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา โจทก์ทั้งสามได้ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์พิพาท จึงเป็นกรณีที่เจ้าของรวมดำเนินการเพื่อแบ่งทรัพย์สินในฐานะเจ้าของรวมเท่านั้น โจทก์ ทั้งสามและจำเลยมิใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาคือกัน จึงไม่ใชการร้องขอให้บังคับคดีตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๗๑ ผู้ร้องทั้งสองไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึดตาม มาตรา ๒๘๘

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๐๔๑/๒๕๒๕ โจทก์ฟ้องจำเลยขอแบ่งทรัพย์มรดกระหว่างพิจารณาโจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยจำเลยยอมแบ่งทรัพย์มรดกให้โจทก์ ต่อมาการแบ่งทรัพย์บางรายการไม่อาจตกลงกันได้ โจทก์จึงขอให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์นั้นออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินแบ่งกันตามส่วน การยึดทรัพย์ในกรณีนี้มีไม่เป็นการร้องขอให้บังคับคดีตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.พ. หากแต่เป็นการร้องขอให้ศาลกำหนดวิธีการแบ่งทรัพย์สินกันระหว่างโจทก์จำเลยผู้เป็นเจ้าของรวมตามป.พ.พ. มาตรา ๑๓๖๔ วรรคสอง ฉะนั้นผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึดตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ (มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๐๔๐/๒๕๓๐, ๔๐๔/๒๕๓๓, ๒๐๔๑/๒๕๒๕ และ ๒๕๖๘/๒๕๔๔ วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน)

๒. คำร้องขจัดทรัพย์เป็นเสมือนหนึ่งคำฟ้อง จึงต้องเสียค่าขึ้นศาลตามทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง และอาจมีกรณีทั้งฟ้อง หรือฟ้องซ้ำ ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ หรือต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาตามทุนทรัพย์ที่ร้องขจัดทรัพย์ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๗๒/๒๕๔๒ การยื่นคำร้องขจัดทรัพย์จะต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติของมาตรา ๕๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยทำเป็นคำร้องขอขึ้นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี และเมื่อยื่นคำร้องขอต่อศาลแล้ว ให้ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเหมือนอย่างคดีธรรมดา คำร้องขจัดทรัพย์เป็นเสมือนหนึ่งคำฟ้องโดยผู้ร้องมีฐานะเป็นโจทก์ ส่วนโจทก์มีฐานะเป็นจำเลย คำร้องขจัดทรัพย์จึงต้องเสียค่าขึ้นศาลตามทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง

การที่ศาลชั้นต้นตรวจคำร้องขจัดทรัพย์แล้วมีคำสั่งว่าทรัพย์สืบตามคำร้องขจัดทรัพย์ยังไม่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ร้อง ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิร้องขจัดทรัพย์ ยกคำร้องค่าฤชาธรรมเนียมให้เป็นพับโดยลงชื่อผู้พิพากษา ๒ คน จึงเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นแห่งคดีโดยทำเป็นคำพิพากษา ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๓๑(๒) แล้วหากผู้ร้องไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลชั้นต้น ผู้ร้องย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้ และต้องเสียค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์ตามทุนทรัพย์ที่เรียกร้องด้วย ถ้าทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์เป็นอย่างเดียวกับในศาลชั้นต้นผู้อุทธรณ์ก็ต้องเสียตามจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาเช่นเดียวกับในศาลชั้นต้น

ตามป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๑ วรรคหนึ่ง ศาลจะต้องสั่งคืนค่าธรรมเนียมศาลทั้งหมดต่อเมื่อศาลมีคำสั่งไม่รับฟ้องหรือศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีคำสั่งให้ยกอุทธรณ์หรือฎีกา โดยยังไม่ได้วินิจฉัยประเด็นแห่งอุทธรณ์ หรือฎีกาแต่คดีนี้ศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยชี้ขาดประเด็นแห่งคดีโดยทำเป็นคำพิพากษาดังกล่าวมาแล้ว ศาลชั้นต้นจึงใช้ดุลพินิจ สั่งให้ค่าฤชาธรรมเนียมเป็นพับได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๑(๕) และ ๑๖๑ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๐๗๒/๒๕๔๐ การร้องขจัดทรัพย์ถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นการฟ้องคดีซึ่งเริ่มด้วยการยื่นคำร้องขอ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ ต้องเสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง คือตามราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีตีราคาไว้ การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ผู้ร้องเสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์ ๒,๐๘๓,๘๐๐ บาท ภายใน ๓๐ วัน แม้ผู้ร้องจะยื่นคำคัดค้านไว้ แต่ต่อมาผู้ร้องก็แถลงขอขยายระยะเวลาชำระค่าขึ้นศาลที่ขาดอยู่ออกไปถึงวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ หากถึงวันนั้นยังไม่สามารถนำเงินมาวางศาลได้ขอให้ถือว่าผู้ร้องไม่คิดใจร้องขจัดทรัพย์ อันเป็นการยอมรับจำนวนทุนทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินและศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้จำเลยปฏิบัติ ดังนั้น

เมื่อถึงวันนัดจำเลยไม่ชำระค่าขึ้นศาลที่ขาดอยู่เช่นนี้ จึงเป็นกรณีที่ผู้ร้องเพิกเฉยไม่
นำเงินค่าขึ้นศาลที่ยังขาดอยู่ มาวางศาลตามที่ศาลชั้นต้นกำหนด อันถือว่าผู้ร้อง
ทิ้งคำร้องตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๔ (๒)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๔๒/๒๕๓๔ ผู้ร้องเคยฟ้องคดีแพ่งว่า ที่ดินและตึกแถว
พิพาทเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ผู้ร้องเป็นทายาทจึงเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและ
ตึกแถวดังกล่าวร่วมกับจำเลย โจทก์คดีนี้รับจำนองทรัพย์ดังกล่าวไว้โดยไม่สุจริต จึงขอ
ให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมจำนอง ศาลชั้นต้นวินิจฉัยชี้ขาดว่าจำเลยคดีนี้เป็นผู้มีกรรมสิทธิ์
ในที่ดินและตึกแถวพิพาทที่จำนองแต่ผู้เดียว ซึ่งเท่ากับวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีว่าทรัพย์
ที่จำนองมิใช่ของผู้ร้อง การที่ผู้ร้องมาร้องขจัดทรัพย์ในคดีนี้ในขณะที่คดีดังกล่าวอยู่ใน
ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์โดยอ้างว่าที่ดินและตึกแถวพิพาทเป็นของผู้ร้อง จึง
เป็นการขอให้ศาลชั้นต้นวินิจฉัยในประเด็นเดียวกันกับที่ศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยไว้แล้ว
ดังกล่าวมา การร้องขจัดทรัพย์ของผู้ร้องจึงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ต้องห้าม
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๔

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๑๗/๒๕๔๒ การที่ศาลชั้นต้นสั่งขจัดทรัพย์ของผู้
ผู้ร้องในคราวก่อนเพราะผู้ร้องไม่มีพยานมาสืบ เท่ากับว่าผู้ร้องไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ
ที่จะสนับสนุนข้ออ้างในประเด็นแห่งคดีที่ผู้ร้องนำมาฟ้อง เป็นการวินิจฉัยชี้ขาด
ประเด็นแห่งคดีของผู้ร้องนั้นแล้ว หากว่าศาลยังมีได้รับฟังพยานหลักฐานและวินิจฉัย
เนื้อหาในคำร้องขจัดทรัพย์ไม่ เมื่อศาลได้มีคำสั่งถึงที่สุดแล้วผู้ร้องไม่มีสิทธิร้องขจัดทรัพย์
ผู้ร้องจะร้องขจัดทรัพย์ในคดีนี้ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยชี้ขาดโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน
อีกไม่ได้ เป็นการต้องห้ามตามป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๘ กรณีไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๑๔๘
(๑) เพราะตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ ให้ศาลพิจารณาชี้ขาดคดีคำร้องขจัดทรัพย์เหมือนคดี
ธรรมดา คำร้องของผู้ร้องจึงเป็นคำร้องซ้ำ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๒๒/๒๕๓๗ ทุนทรัพย์ในชั้นร้องขจัดทรัพย์ที่พิพาทกัน
ในชั้นฎีกาไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ.
มาตรา ๒๔๘ ผู้ร้องฎีกาว่าตาม พุทธินิคมต้องฟังว่า รถยนต์พิพาทที่เจ้าพนักงานบังคับ
คดียึดไว้ นั้น ผู้ร้องรับโอนมาโดยสุจริตเสียค่าตอบแทนและรับโอนมาโดยไม่มีพริฐ เป็น
การโต้แย้งข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์ฟังมาทั้งสิ้นซึ่ง เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ต้อง
ห้ามมิให้คู่ความฎีกาตามบทกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกาของผู้ร้องมาโดย
ไม่ชอบ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๕๔๕/๒๕๔๑ โจทก์ฎีกาว่าทรัพย์สินที่โจทก์นำยึดเป็น

กรรมสิทธิ์ของจำเลยที่ ๒ ไม่ใช่เป็นของผู้ร้อง อันเป็นการโต้แย้งข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ฟังมา ซึ่งเป็นฎีกาในข้อเท็จจริง เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีตีราคาทรัพย์สินพิพาทไว้เพียง ๗๑,๐๐๐ บาท และโจทก์เองก็เห็นชอบในราคาประเมินดังกล่าว อันถือได้ว่าเป็นทุนทรัพย์ในชั้นรื้อถอนทรัพย์ ข่อมต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๕๕/๒๕๔๐ คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ให้ผู้ร้องเสียบ้างขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ให้ถูกต้องเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา แม้ผู้ร้องจะเห็นว่าคำสั่งดังกล่าวไม่ชอบหรือไม่ถูกต้องก็มีสิทธิเพียงโต้แย้งคำสั่งนั้น เพื่อใช้สิทธิฎีกาต่อไปเท่านั้น ห้ามมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นไม่ การที่ผู้ร้องฎีกาคำสั่งศาลอุทธรณ์ดังกล่าวอันเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๖(๑) ประกอบมาตรา ๒๔๗

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๒๗/๒๕๔๑ โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดที่ดินและอาคารพิพาทซึ่งปลูกสร้างอยู่บนที่ดินดังกล่าว โดยอ้างว่าเป็นของจำเลยเพื่อบังคับชำระหนี้ตามกฎหมาย การที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขจัดทรัพย์ว่าที่ดินและอาคารดังกล่าวเป็นของผู้ร้อง แต่ศาลได้พิพากษายกคำร้องขจัดทรัพย์ คดีถึงที่สุดไปแล้วเช่นนี้ จึงมีผลว่าข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่าที่ดินและอาคารพิพาทเป็นของผู้ร้อง คำพิพากษาดังกล่าวย่อมผูกพันผู้ร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๕ ผู้ร้องจะมาร้องขอกลับส่วนในคดีนี้อีกโดยอ้างว่ามีกรรมสิทธิ์รวมในอาคารพิพาทหาได้ไม่

๓. ผู้มีสิทธิรื้อถอนทรัพย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ อยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์จึงไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ที่ถูกยึด แต่ก็ต้องมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนตามกฎหมายแพ่ง (คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๔๓๔/๒๕๔๗, ๗๐๔/๒๕๒๒)

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกากรณีไม่มีสิทธิรื้อถอนทรัพย์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๔๓๔/๒๕๔๗ ผู้ร้องอ้างว่าซื้อที่ดินที่ถูกยึดจาก ว. แต่การซื้อขายมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕๖ วรรคหนึ่ง ถึงแม้ผู้ร้องจะได้ชำระราคาและเข้าครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวมาโดยตลอดก็ไม่มีผลทำให้ผู้ร้องมีสิทธิในที่ดินที่ถูกยึดถือไม่ได้ว่าผู้ร้องถูกโต้แย้งสิทธิในที่ดินนั้น จึงไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยที่ดินดังกล่าว

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐๔/๒๕๒๒ ทรัพย์ที่ยึดไม่ได้เป็นของผู้ร้อง ผู้ร้องเพียงแต่มีสิทธิตามสัญญาจะซื้อจะขายอันเป็นบุคคลสิทธิระหว่างผู้ร้องกับเจ้าของทรัพย์ที่ถูกยึด ยังไม่มีสิทธิในทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานยึดไว้ ยังถือไม่ได้ว่าผู้ร้องถูกโต้แย้งสิทธิในทรัพย์สินนั้น ไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์นั้นไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๑๒๘/๒๕๔๑ การจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงทะเบียนรถยนต์ไม่มีผลทำให้มีกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ที่ซื้อ เพราะผู้มีชื่อในทะเบียนรถยนต์จะเป็นเจ้าของผู้มีกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ต่อเมื่อเป็นเจ้าของผู้มีกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงเท่านั้น

แม่ ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๓๐ จะบัญญัติให้สิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลมิเสียไปก็ตาม แต่บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินที่แท้จริง หากบุคคลดังกล่าวเป็นแต่เพียงตัวแทนของบุคคลอื่นในการซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด บุคคลดังกล่าวย่อมไม่ใช่เจ้าของผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อนั้น เมื่อปรากฏว่ารถยนต์คันพิพาท จำเลยเป็นผู้ซื้อโดยใส่ชื่อผู้ร้องแทน รถยนต์คันพิพาทจึงเป็นของจำเลย มิใช่ของผู้ร้อง ผู้ร้องย่อมไม่มีสิทธิขอให้ปล่อยรถยนต์คันพิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๑/๒๕๓๔ ทรัพย์พิพาทเป็นสินสมรสระหว่างผู้ร้องที่ ๑ กับจำเลยที่ ๑ เมื่อผู้ร้องที่ ๑ และจำเลยที่ ๑ จดทะเบียนหย่ากันโดยยังไม่มีกรแบ่งสินสมรส ทรัพย์พิพาทจึงเป็นทรัพย์สินที่ผู้ร้องที่ ๑ และจำเลยที่ ๑ เป็นเจ้าของร่วมกัน หากทรัพย์พิพาทของผู้ร้องที่ ๑ แต่ผู้เดียวไม่ ผู้ร้องที่ ๑ จึงไม่มีสิทธิร้องขจัดทรัพย์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐๓/๒๕๓๔ จำเลยมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่โจทก์นำยึดในฐานะเจ้าของรวม โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้จำเลยตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิยึดบ้านดังกล่าวได้ แม้ผู้ร้องจะเป็นเจ้าของรวมในบ้านดังกล่าวก็ไม่มีสิทธิจะร้องขอให้ปล่อยทรัพย์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒๖๖/๒๕๓๕ การร้องขอให้ศาลมีคำสั่งปล่อยทรัพย์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ ต้องเป็นเรื่องที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าจำเลยไม่ใช่เจ้าของทรัพย์ดังกล่าว เมื่ออ้างว่าทรัพย์นั้นเป็นสินสมรสระหว่างผู้ร้องกับจำเลยร่วมกัน เท่ากับยอมรับว่าจำเลยเป็นเจ้าของทรัพย์ด้วย ผู้ร้องจึงหาสิทธิขอให้ปล่อยทรัพย์ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๓๖/๒๕๓๕ แม้จำเลยกับผู้ร้องทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยจำเลยยกที่ดินและบ้านซึ่งเป็นทรัพย์พิพาทในส่วนของจำเลยให้แก่บุตร และศาลชั้นต้นมีคำพิพากษตามยอมแล้ว แต่ก็มีได้มีการจดทะเบียนการได้มาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การยกให้จึงไม่บริบูรณ์ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๒๕๕ ทรัพย์พิพาทส่วนที่ยกให้บุตรยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยอยู่ ประกอบกับการที่ผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ที่มีการยึดตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ ต้องเป็นกรณีที่กล่าวอ้างว่าจำเลยไม่ใช่

เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยมีส่วนเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ยึดอยู่ด้วย กรณีจึงไม่ต้องด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ ที่ผู้ร้องจะขอให้ศาลมีคำสั่งปล่อยทรัพย์สินพิพาทที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๐๓๓/๒๕๔๒ ผู้ร้องกับจำเลยเป็นสามีภริยากัน และร่วมกันประกอบกิจการค้าขาย ต่อมาผู้ร้องกับจำเลยจดทะเบียนหย่ากัน แต่ยังคงอยู่กินกันสามีภริยาและประกอบกิจการค้าขายร่วมกัน ระหว่างนั้นผู้ร้องได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินและตึกแถวพิพาท ผู้ร้องกับจำเลยและบุตรเข้าอยู่ในตึกแถวพิพาท โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินพิพาทเพื่อขายทอดตลาดชำระหนี้แก่โจทก์ ดังนี้ แม้ทรัพย์สินพิพาทจะได้มาภายหลังการหย่า ทรัพย์สินดังกล่าวย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์รวมของผู้ร้องกับจำเลย โจทก์ย่อมมีสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินพิพาทเพื่อนำออกขายทอดตลาดได้ ผู้ร้องไม่มีสิทธิขอให้ปล่อยการยึดทรัพย์สินพิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๔/๒๕๓๓ เครื่องทำน้ำแข็งที่โจทก์นำยึดเป็นของจำเลย ผู้ร้องเป็นแต่เพียงผู้ซื้อเครื่องทำน้ำแข็งพิพาทแทนจำเลยผู้เป็นมารดาเนื่องจากจำเลยชรามากแล้ว ผู้ร้องไม่ใช่เจ้าของเครื่องทำน้ำแข็งพิพาท จึงไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๓๖๗/๒๕๓๔ ขณะที่โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลย ศาลยังมิได้พิพากษาให้ผู้ร้องชนะคดีตามที่ผู้ร้องได้ฟ้องแย้งทรัพย์สินดังกล่าวยังเป็นของจำเลยอยู่ การที่โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดทรัพย์สินของจำเลยจึงหาได้โต้แย้งสิทธิของผู้ร้องไม่ ผู้ร้องไม่มีอำนาจยื่นคำร้องขัดทรัพย์สินตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๔๔/๒๕๓๖ การที่จำเลยที่ ๑ ซึ่งรถยนต์คันพิพาทด้วยเงินที่ลักไปจากผู้ร้อง จะถือว่ารถยนต์พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ร้องหาได้ไม่เพราะรถยนต์พิพาทไม่ใช่ทรัพย์สินของผู้ร้องที่จำเลยที่ ๑ ลักเอาไป เมื่อผู้ร้องไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์พิพาท ผู้ร้องจึงไม่ถูกโต้แย้งสิทธิและไม่มีอำนาจร้องขอให้ปล่อยรถยนต์พิพาทที่โจทก์นำยึด

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาผู้มีสิทธิร้องขัดทรัพย์สิน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๕/๒๕๓๔ ผู้ร้องเป็นคู่สัญญาเช่าซื้อทรัพย์สินที่ถูกยึด แม้จะชำระค่าเช่าซื้อยังไม่ครบแต่ในระหว่างสัญญาเช่าซื้อ ผู้ร้องมีสิทธิยึดถือใช้ประโยชน์ตลอดจนต้องรับผิดชอบในความเสียหายหรือสูญหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่ถูกยึด และเมื่อผู้ร้องชำระค่าเช่าซื้อครบยอมได้กรรมสิทธิ์ ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียเมื่อทรัพย์สินที่ผู้ร้อง

เช่าซื้อมาถูกยึด ถือได้ว่าผู้ร้องถูกโต้แย้งในทรัพย์สินที่ถูกยึดตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๕ ผู้ร้องจึงร้องขจัดทรัพย์สินได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘

เมื่อผู้ร้องเช่าซื้อทรัพย์สินที่ถูกยึดมาและยังใช้เงินไม่ครบ ทรัพย์สินที่ถูกยึดจึงยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อ ไม่ใช่ทรัพย์สินของจำเลย ศาลต้องปล่อยทรัพย์สินที่ยึด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๗๘/๒๕๓๕ ผู้ร้องเป็นผู้เช่าซื้อเครื่องเซ็คบีบีดีเซลมา ขณะมีการยึดทรัพย์สินผู้ร้องยังชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบ แสดงว่าผู้ร้องเป็นผู้ครอบครองเครื่องเซ็คบีบีดีเซลและใช้ประโยชน์ ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียกล่าวอ้างได้ว่าจำเลยที่ ๒ ไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ ผู้ร้องไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ก็ร้องขจัดทรัพย์สินได้

๔. ประเด็นในคดีร้องขจัดทรัพย์สิน

การร้องขจัดทรัพย์สินนั้น เป็นเรื่องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด แม้การยึดทรัพย์สินนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินก็จะเรียกค่าเสียหายเข้ามาในคดีร้องขจัดทรัพย์สินไม่ได้ แต่ไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ฐานละเมิดได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๔/๒๕๕๕ การร้องขจัดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ นั้น กฎหมายให้อำนาจผู้ร้องที่จะร้องขอได้แต่เพียงให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดเท่านั้น จะเรียกค่าเสียหายในการที่ถูกยึดด้วยไม่ได้ หากคิดใจเรียกเอาค่าเสียหายต้องว่ากล่าวอีกส่วนหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๕๐๕ มาตรา ๒๘๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งบัญญัติให้ยื่นเป็นคำร้องขอได้นั้น มีข้อความแสดงว่าเป็นการร้องอ้างว่าทรัพย์สินที่ถูกยึดเป็นของตน ไม่ใช่ของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาและขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด มาตรา ๒๘๘ นี้ไม่มีข้อยกเว้นให้ผู้ร้องว่ากล่าวหรือเรียกร้องในกรณีอื่น ซึ่งหมายถึงว่าไม่ได้บัญญัติให้เรียกค่าเสียหายได้

๕. ผู้ร้องขจัดทรัพย์สินจะกล่าวอ้างว่าโจทก์จำเลยสมยอมกันเป็นหนี้ หรือหนี้ตามคำพิพากษานั้นเกิดจากการสมยอมของโจทก์จำเลยไม่ได้ เพราะเรื่องดังกล่าว นั้นเป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับจำเลยโดยเฉพาะ ไม่ใช่ประเด็นในคดีร้องขจัดทรัพย์สิน เพราะคดีร้องขจัดทรัพย์สินมีประเด็นเพียงว่า ทรัพย์สินที่ยึดนั้นเป็นของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่เท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๖/๒๕๐๑ เมื่อข้อเท็จจริงฟังว่า ที่พิพากษาผู้ร้องและจำเลยและนายยะถือกรรมสิทธิ์ร่วมกัน โจทก์นำยึดส่วนของจำเลยได้ ที่ผู้ร้องอ้างว่าโจทก์กับจำเลยเป็นหนี้ที่สมยอมกันนั้นจริงหรือไม่ ก็เป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับจำเลย ซึ่งผู้ร้องไม่มีส่วนได้เสียด้วย จึงไม่มีสิทธิจะยกหรือคัดค้านได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๑๘/๒๕๓๑ การขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดต้องเป็นเรื่องที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าจำเลยไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินดังกล่าว การที่ผู้ร้องอ้างว่าทรัพย์สินที่ยึดเป็นสินสมรสระหว่างผู้ร้องกับจำเลย ผู้ร้องกับจำเลยจึงเป็นเจ้าของร่วมกัน ผู้ร้องหาสิทธิขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดไม่ และผู้ร้องอ้างว่าสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์กับจำเลยในคดีโจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้จากจำเลยเป็นนิติกรรมอันเกิดจากการฉ้อฉลทำให้ผู้ร้องเสียเปรียบ หากเป็นตามข้ออ้าง ผู้ร้องก็ต้องฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการฉ้อฉลเสียก่อน จะยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนคดีซึ่งตนมิได้เป็นคู่ความหาได้ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๓๗/๒๕๔๘ ในชั้นรื้อขจัดทรัพย์สินตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ กฎหมายประสงค์ให้ศาลที่ออกหมายบังคับคดีชี้ขาดเพียงว่า ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้หรือไม่เท่านั้น จะไปวินิจฉัยว่า อ.เจ้ามรดกไม่ได้กู้ยืมเงินจากโจทก์ไม่ได้ ดังนั้นการที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาดังกล่าว จึงเป็นการวินิจฉัยคดีนอกประเด็นชั้นรื้อขจัดทรัพย์สิน

ในทางตรงกันข้ามโจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้การต่อสู้ว่า ผู้รื้อขจัดทรัพย์สินได้ทรัพย์สินจากจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยการสมยอมได้ เพราะข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ดังกล่าวนั้นเป็นการกล่าวอ้างว่า ทรัพย์สินที่ยึดนั้นยังเป็นของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา อันเป็นประเด็นสำคัญในคดีรื้อขจัดทรัพย์สิน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๕๑-๑๑๕๒/๒๕๐๓ (ประชุมใหญ่) ในชั้นรื้อขจัดทรัพย์สินนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาโอนทรัพย์สินให้ผู้อื่นโดยไม่สุจริตเป็นเหตุให้เจ้าหนี้อื่นเสียเปรียบนั้นเป็นการพิจารณาชั้นบังคับคดี เจตนารมณ์ของการบังคับคดียอมให้ว่ากล่าวกันได้ภายหลังการยึดทรัพย์สินแล้ว ศาลมีอำนาจชี้ขาดตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๓๗ ได้ โดยมีพักต้องให้เจ้าหนี้ฟ้องดำเนินคดีขอให้ทำลายการโอนและเพิกถอนการฉ้อฉลเสียแต่ประการใด

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๘/๒๕๐๖ ผู้รื้อขจัดทรัพย์สินว่าทรัพย์สินที่โจทก์นำยึดเป็นของผู้ร้อง โจทก์ต่อสู้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของจำเลยนั้น ไม่ใช่ของผู้ร้อง ที่ผู้รื้อขจัดทรัพย์สินก็เพื่ออุบายฉ้อฉลไม่ชำระหนี้แก่โจทก์เท่านั้น ดังนั้น ย่อมมีความหมายอยู่ในตัวแล้วว่าอย่างน้อยก็เป็นการสมยอมกันเป็นการฉ้อฉล การที่ศาลยกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๓๗ ขึ้นวินิจฉัย จึงไม่ใช่นอกฟ้องนอกประเด็น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๗๓/๒๕๒๗ ผู้ร้องซึ่งเป็นสามีภริยาทราบว่าจำเลยถูกฟ้องและศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยแพ้คดี หลังจากนั้นประมาณ ๖ เดือน ผู้ร้องกับจำเลยจดทะเบียนหย่ากันโดยตกลงให้ทรัพย์สินพิพาทซึ่งเป็นสินสมรสตกได้แก่ผู้ร้องฝ่ายเดียว

เป็นพฤติการณ์ที่แสดงว่าผู้ร้องกับจำเลยร่วมกันทำขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้จำเลยถูกยึดทรัพย์เพื่อการบังคับคดี เป็นการกระทำที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เสียเปรียบ โจทก์มีสิทธิยึดทรัพย์พิพาทมาดำเนินการบังคับคดีเพื่อบังคับชำระหนี้แก่โจทก์ได้ ผู้ร้องไม่มีสิทธิขอให้ปล่อยทรัพย์พิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๖๓/๒๕๓๒ การที่จำเลยขอกู้เงินโจทก์และในวันเดียวกันนั้นได้แสดงเจตนาขอสละทรัพย์มรดกให้แก่ผู้ร้องทั้งที่ไม่มีทรัพย์สินอื่นและผู้ร้องเป็นผู้เยาว์ยังอยู่ในอำนาจปกครองของจำเลย พฤติการณ์สละมรดกยังไม่สมเหตุสมผลถือว่าเพียงแต่ให้ผู้ร้องถือกรรมสิทธิ์ทรัพย์มรดกไว้แทนเท่านั้น จำเลยยังคงเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์มรดก ผู้ร้องไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์มรดก และโจทก์ยึดทรัพย์มรดกได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ เพราะคดีมีปัญหาว่าทรัพย์มรดกยังเป็นของจำเลยหรือไม่ การที่ศาลวินิจฉัยว่าการสละมรดกของจำเลยเป็นการแสดงเจตนาหลงสมรู้กันตกเป็นโมฆะ ผู้ร้องมีชื่อถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์มรดกแทนจำเลย จึงไม่เป็นการวินิจฉัยนอกประเด็น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๑๘๕/๒๕๔๐ ในชั้นร้องขจัดทรัพย์ศาลที่ออกหมายบังคับคดีจะชี้ขาดได้แต่ เพียงว่าสมควรปล่อยทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ หรือไม่เท่านั้น ตามป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ วรรคแรก และถ้าหากได้ความจริงว่าผู้ร้องจัดทรัพย์ได้รับโอนทรัพย์นั้นมาโดยไม่สุจริต เป็นการหลีกเลี่ยงการชำระหนี้แก่โจทก์แล้ว ศาลก็มีอำนาจชี้ขาดให้เพิกถอนการฉ้อฉลตาม ป.พ.พ. มาตรา ๒๓๗ ได้อยู่แล้ว ฉะนั้น โจทก์จึงไม่จำต้องฟ้องแย้งขอให้เพิกถอนชื่อผู้ร้องทั้งสองออกจากหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ดินพิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๐/๒๕๓๔ การที่จำเลยที่ ๒ จดทะเบียนยกบ้านพิพาทให้ผู้ร้องหลังจากที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ นำบ้านพิพาทไปเป็นประกันเงินกู้แก่โจทก์จากนั้นจำเลยที่ ๒ ยังคงอยู่ในบ้านพิพาทตามเดิม พฤติการณ์ดังกล่าว แสดงว่าจำเลยที่ ๒ จดทะเบียนยกบ้านให้ผู้ร้องเพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับคดีเท่านั้น เมื่อจำเลยที่ ๒ ไม่มีทรัพย์สินอื่นอีก การกระทำของจำเลยที่ ๒ จึงเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่เสียเปรียบ โจทก์ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ย่อมขอให้เพิกถอนนิติกรรมการโอนบ้านพิพาทได้ตามป.พ.พ. มาตรา ๒๓๗ กรณีเป็นการพิจารณาชั้นบังคับคดี ซึ่งเจตนารมณ์ของการบังคับคดียอมให้ว่ากล่าวเรื่องการโอนโดยไม่สุจริตได้ภายหลังการยึดทรัพย์แล้ว ศาลจึงมีอำนาจชี้ขาดเรื่องเพิกถอนการฉ้อฉลในคดีร้องขจัดทรัพย์ได้โดยไม่ต้องให้โจทก์ไปดำเนินการฟ้องร้องขอให้ทำลายการโอนหรือเพิกถอนการฉ้อฉลก่อน

๖. ที่ว่าเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดแล้ว
ให้จัดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นไว้ในระหว่างรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของ
ศาลนั้น ไม่ต้องรอนกว่าคดีจะถึงที่สุด เพียงแต่รอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลชั้นต้นเท่านั้น

คำสั่งศาลฎีกาที่ ๓๓๐/๒๕๐๕ วินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ วรรคหนึ่ง ตอนท้าย บัญญัติว่า เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดี
ได้รับคำร้องขจัดทรัพย์สินแล้วให้จัดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่พิพาทไว้ใน
ระหว่างรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล จึงมีปัญหาว่าที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการขาย
ทอดตลาดไว้แล้ว จะรอฟังคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นหรือรอนกว่าคดีชั้นร้องขจัดทรัพย์สินจะถึง
ที่สุด เพราะถ้าให้รอนกว่าคดีจะถึงที่สุดแล้วก็ไม่มีการที่ผู้ร้องขจัดทรัพย์สินจะมาร้อง
ขอให้จัดการขายดังเช่นที่ร้องขจัดทรัพย์สินได้รอนมานี้ ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่เห็นว่า
บทบัญญัติของมาตรานี้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการขายทอดตลาดไว้รอคำวินิจฉัย
ชี้ขาดศาลชั้นต้นเท่านั้น เพราะ มาตรา ๒๘๘ มีความว่าให้ผู้ร้องขจัดทรัพย์สินที่ยื่นคำร้อง
ขจัดทรัพย์สินต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีและจัดการขายไว้รอคำวินิจฉัยของศาล ซึ่ง
ย่อมหมายถึงศาลออกหมายบังคับคดีนั่นเองคือศาลชั้นต้น หาได้หมายถึงศาลอุทธรณ์
ศาลฎีกาไม่ หากผู้ร้องขจัดทรัพย์สินมีความประสงค์จะขอคุ้มครองชั้นอุทธรณ์ฎีกาก็ชอบ
ที่จะต้องปฏิบัติตามวิธีพิจารณาโดยรอนต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี คดีร้อง
ขจัดทรัพย์สินนี้ศาลสั่งยกคำร้องขอของผู้ร้องขจัดทรัพย์สิน การบังคับคดีในชั้นร้องขจัดทรัพย์สิน
จึงไม่มีอะไรที่ผู้ร้องขจัดทรัพย์สินจะขอทุเลาการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง มาตรา ๒๓๑ หากผู้ร้องขจัดทรัพย์สินจะขอให้จัดการขายไว้ก่อนก็ชอบที่จะขอ
คุ้มครองประโยชน์ตามมาตรา ๒๖๔

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๑๔๕/๒๕๓๖ ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ ที่บัญญัติให้เจ้าพนักงาน
บังคับคดี เมื่อได้รับคำร้องขจัดทรัพย์สินแล้วให้จัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นไว้ระหว่างรอ
คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล หมายถึงศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั่นเอง คือ ศาลชั้นต้น
หาได้หมายถึงศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาไม่ ดังนี้ เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาให้ยกคำร้อง
ขจัดทรัพย์สินของผู้ร้องเจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจขายทรัพย์สินดังกล่าวได้

ผู้ร้องขจัดทรัพย์สินอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้ยกคำร้องคัดค้านการขายทอดตลาด
ของผู้ร้อง และขอให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งจัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อคุ้มครอง
ประโยชน์ของผู้ร้องก่อนศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษา ศาลอุทธรณ์ก็มีอำนาจให้ดุลพินิจว่า
มีเหตุสมควรที่จะให้จัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวหรือไม่

ผู้ร้องขจัดทรัพย์สินอ้างว่าทรัพย์สินที่โจทก์ยึดเพื่อขายทอดตลาดในคดีนี้เป็นทรัพย์สินที่

ผู้ร้องมีกรรมสิทธิ์ร่วมอยู่ด้วย ดังนี้ ผู้ร้องจึงอยู่ในฐานะบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องขอคืนส่วนของผู้ร้องในทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๗ ผู้ร้องไม่ได้มีฐานะเป็นผู้ร้องขจัดทรัพย์สินตามมาตรา ๒๔๘ จึงไม่มีเหตุที่จะงดการขายทอดตลาดทรัพย์สินไว้ในระหว่างอุทธรณ์

สรุปได้ว่า ที่ว่าให้รอคำวินิจฉัยของศาลนั้น หมายถึงให้รอคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นไม่ต้องรอนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งหรือพิพากษาแล้วก็บังคับไปตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ เว้นแต่จะมีการขอคุ้มครองประโยชน์ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ตามมาตรา ๒๖๔

ตัวอย่าง เช่น ศาลชั้นต้นยกคำร้องขจัดทรัพย์สิน ถ้าผู้ร้องขจัดทรัพย์สินประสงค์ให้งดการขายทอดตลาดไว้ก่อน ก็จะต้องยื่นคำร้องขอคุ้มครองประโยชน์ในระหว่างอุทธรณ์ตามมาตรา ๒๖๔ ในทางตรงกันข้าม ถ้าศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดโจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็มีสิทธิขอคุ้มครองประโยชน์ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ โดยขอให้ศาลมีคำสั่งให้งดปล่อยทรัพย์สินที่ยึดไว้ก่อนตามมาตรา ๒๖๔ ได้เช่นเดียวกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๐๖/๒๕๓๔ การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ขอให้สั่งงดการขายทอดตลาดที่ดินพิพาทไว้ก่อนเพื่อบรรเทาความเสียหาย เป็นเรื่องขอให้คุ้มครองประโยชน์ของผู้ร้องตามป.วิ.พ. มาตรา ๒๖๔ กรณีไม่ใช่เรื่องขอทุเลาการบังคับตามมาตรา ๒๓๑ เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้งดการขายทอดตลาดตามคำร้องของผู้ร้องอันเป็นคำสั่งเกี่ยวข้องกับคำขอเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความในระหว่างการพิจารณาโจทก์ย่อมมีสิทธิฎีกาได้ตามมาตรา ๒๒๘(๒), ๒๔๗ ผู้ร้องมิใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา แม้จำเลยได้ทำสัญญาโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทให้แก่ผู้ร้อง แต่ยังมีได้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์กัน ยังถือไม่ได้ว่าผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนี้ ตามป.วิ.พ. มาตรา ๒๕๐ ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิที่จะมาร้องขอให้งดการขายทอดตลาดที่ดินพิพาท.

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๕๕/๒๕๓๐ ศาลชั้นต้นสั่งยกคำร้องขจัดทรัพย์สิน ผู้ร้องอุทธรณ์และยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์สั่งงดการขายทอดตลาดทรัพย์สินไว้ก่อน เป็นเรื่องขอให้คุ้มครองประโยชน์ของผู้ร้อง ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๖๔ มิใช่เรื่องขอทุเลาการบังคับตามมาตรา ๒๓๑ เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำสั่งเรื่องนี้ในระหว่างการพิจารณา ผู้ร้องย่อมมีสิทธิฎีกาได้ตามมาตรา ๒๒๘(๒), ๒๔๗

คำสั่งคำร้องของศาลฎีกาที่ ๘๕๑/๒๕๑๘ ร้องขอทุเลาการบังคับในกรณีที่ศาลสั่งถอนการยึดทรัพย์สิน หากตามคำร้องแปลได้ว่าผู้ร้องประสงค์จะขอให้ศาลสั่งคุ้มครอง

ประโยชน์ของผู้ร้องในระหว่างการพิจารณา ตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๒๖๔ ศาลมีอำนาจสั่งคุ้มครองประโยชน์ของผู้ร้องโดยระงับการถอนการยึดไว้ก่อนได้

๓. การสั่งให้ผู้ร้องวางเงินต่อศาลเพื่อเป็นประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาวางเงินตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๒๘๘ วรรคสอง (๑) ศาลอาจสั่งให้วางโดยไม่ต้องไต่สวนก่อนก็ได้

คำพิพากษากฎีกาที่ ๗๑๘๒-๗๑๘๓/๒๕๔๐ ตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ วรรคสอง มิได้บังคับให้ศาลชั้นต้นต้องทำการไต่สวนคำร้องของผู้ร้องเสมอไป เพียงแต่มีพยานหลักฐานเบื้องต้นแสดงว่าคำร้องนั้นไม่มีมูลก็เพียงพอแล้ว พยานหลักฐานเบื้องต้นนี้ศาลอาจตรวจดูจากเอกสารในสำนวนรวมทั้งตัวคำร้องของตัวเองก็ได้ เมื่อปรากฏตามรายการยึดที่ดินของเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าที่ดินที่ถูกยึดมาบังคับคดีมีชื่อจำเลยเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์และจำเลยได้จดทะเบียนจำนองเป็นประกันไว้แก่โจทก์ตั้งแต่วันที่ ๒๕๓๒ ล้วนแต่เป็นหลักฐานที่แสดงว่าที่ดินแปลงพิพาทเป็นของจำเลย การที่ผู้ร้องอ้างว่าที่ดินพิพาทเป็นของผู้ร้องแต่จำเลยซึ่งเป็นผู้จัดการมรดกของบิดานำเอาที่ดินซึ่งเป็นส่วนมรดกของผู้ร้องไปโอนใส่ชื่อจำเลยและนำไปจดทะเบียนจำนองประกันหนี้ไว้แก่โจทก์ผู้ร้องมาทราบเรื่องเมื่อมีการปิดประกาศยึดทรัพย์ปี ๒๕๓๘ เป็นเวลานานถึง ๕ ปีเศษนั้น เป็นการผิดวิสัยปกติสามัญชนทั่วไป เป็นการกล่าวอ้างลอย ๆ พยานหลักฐานเบื้องต้นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคำร้องขอของผู้ร้องไม่มีมูล กรณีจึงไม่มีเหตุที่ศาลชั้นต้นจะต้องทำการไต่สวนคำร้องของผู้ร้องเสียก่อน

คำพิพากษากฎีกาที่ ๒๑๐๕/๒๕๔๒ หากศาลเห็นว่าคำร้องยึดทรัพย์ของผู้ร้องไม่มีมูล และยื่นเข้ามาเพื่อประวิงคดีให้ชักช้า ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องวางเงินต่อศาลเพื่อเป็นประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์สำหรับความเสียหายที่อาจจะได้รับเนื่องจากเหตุเน้นช้า ในการบังคับคดีอันเกิดแต่การยื่นคำร้องของผู้ร้องได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ วรรคสอง (๑) แม้กรณีจะยังไม่ปรากฏความเสียหายชัดเจน แต่เพื่อประกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โจทก์ซึ่งมีสิทธิได้รับเงินตามคำพิพากษาดมขอมมีอำนาจยื่นคำร้องขอและศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องวางเงินได้ และการวางเงินดังกล่าวเป็นคนละประเภทกับเงินค่าขึ้นศาล ซึ่งต้องเสียและวางต่อศาลในกรณีที่แตกต่างกัน เมื่อปรากฏว่าจำเลยทั้งสองมีหนี้ต้นเงินที่ค้างชำระแก่โจทก์เพียง ๖๗๒,๐๕๕ บาท แต่ทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ราคา ๓,๒๐๐,๐๐๐ บาท การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ มีคำสั่งให้ผู้ร้องวางเงินต่อศาลจำนวน ๘๐๐,๐๐๐ บาท จึงสูงเกินไป ศาลฎีกาเห็นสมควรกำหนดจำนวนเงินประกันค่าสินไหมทดแทนเสียใหม่เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๖๕/๒๕๔๒ จำเลยเป็นผู้มีชื่อในที่ดินตาม น.ส.๓ ก. ที่โจทก์นำยึด ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๗๓ สันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง ที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าที่ดินดังกล่าวเป็นของผู้ร้อง เป็นการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงที่แตกต่างไปจากหลักฐานที่ปรากฏตาม น.ส.๓ ก. ซึ่งเป็นเอกสารมหาชนที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้น และตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๒๗ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง จึงเป็นกรณีที่มีพยานหลักฐานเบื้องต้นแสดงว่าคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินของผู้ร้อง ไม่มีมูลและยื่นเข้ามาเพื่อประวิงให้ชักช้า จึงเป็นการสมควรและเหมาะสมที่จะให้ผู้ร้องวางเงินประกันความเสียหาย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๗๐๗/๒๕๔๘ คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้จำหน่ายคดี กรณีร้องขัดทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ วรรคสอง (๑) ประกอบด้วยมาตรา ๑๓๒ (๒) มิใช่เป็นการไม่รับคำร้องขัดทรัพย์ ตามมาตรา ๑๕๑ ที่ศาลต้องมีคำสั่งคืนค่าธรรมเนียมศาลทั้งหมด แต่เป็นกรณีตามมาตรา ๑๓๒ วรรคหนึ่ง ซึ่งให้ศาลกำหนดเงื่อนไขเรื่องค่าค่าธรรมเนียมตามที่เห็นสมควร มิใช่บังคับให้ศาลต้องคืนค่าธรรมเนียมศาล การที่ศาลไม่สั่งคืนค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้นให้แก่ผู้ร้อง ขัดทรัพย์จึงชอบแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๘๑๕/๒๕๔๓ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ วรรคสาม ซึ่งเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๘) พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๗ บัญญัติว่า “คำสั่งของศาลตามวรรคสอง (๑) และ (๒) ให้เป็นที่สุด” มีผลใช้บังคับ นับแต่วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๒ การที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องวางเงินประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจได้รับ เนื่องจากเหตุเนื่องมาในการบังคับคดีอันเกิดจากการยื่นคำร้องขัดทรัพย์นั้นเป็นคำสั่ง ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ วรรคสอง (๑) แม้ศาลชั้นต้นจะอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นบทบัญญัติดังกล่าวจะยังไม่มีผลใช้บังคับก็ตามแต่ขณะที่ผู้ร้องยื่นฎีกาเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๒ นั้น บทบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับแล้วฎีกาของผู้ร้องจึงต้องห้ามตามบทบัญญัติดังกล่าว

๘. ศาลชั้นต้นสั่งให้ผู้ร้องขัดทรัพย์เสียค่าขึ้นศาลแล้วจึงจะพิจารณาสั่งคำร้องขอเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๘๘๒/๒๕๔๑ คำร้องขัดทรัพย์ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ ถือเป็นคำฟ้องตามบทวิเคราะห์ศัพท์ในมาตรา ๑(๓) เมื่อผู้ร้องยื่นคำร้องขัดทรัพย์ดังกล่าว ก็เท่ากับ ได้ยื่นคำฟ้องต่อศาล อันมีผลทำให้คดีร้องขัดทรัพย์เป็นคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณา

ตามมาตรา ๑๙๓ วรรคสอง โดยไม่ต้องให้ศาลชั้นต้นสั่งรับคำร้องขอเสียก่อน ดังนั้น การที่ศาลชั้นต้นสั่งให้ผู้ร้องเสียค่าขึ้นศาลเพิ่มอย่างคดีมีทุนทรัพย์ แล้วจึงจะพิจารณา คำสั่งขอของผู้ร้องนั้น จึงเป็นคำสั่งในระหว่างพิจารณา ตามมาตรา ๒๒๖ ซึ่งต้อง ห้ามมิให้ผู้ร้องอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งดังกล่าวในระหว่างพิจารณา เมื่อผู้ร้องจะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งของศาลชั้นต้นโดยเสียค่าขึ้นศาลเพิ่มอย่างคดีมีทุนทรัพย์และโต้แย้งไว้เพื่อใช้ สิทธิอุทธรณ์ฎีกา แม้คู่ความมิได้อุทธรณ์ฎีกาในข้อที่เกี่ยวกับค่าขึ้นศาลนี้ ศาลก็มีอำนาจ สั่งให้คู่ความเสียค่าขึ้นศาลเพิ่มในส่วนที่ยังขาดหรือสั่งคืนในส่วนที่เสียเกินได้โดยไม่ต้อง ให้คู่ความขอ การที่ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งในระหว่างพิจารณาของผู้ร้อง และ ศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยอุทธรณ์ให้คืน จึงไม่ถูกต้อง จำเป็นต้องยกเลิกเพิกถอนแล้วให้ศาล ชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ให้ถูกต้อง โดยให้ศาลชั้นต้นกำหนดเวลาให้ผู้ร้อง เสียค่าขึ้นศาลเพิ่มอย่างคดีมีทุนทรัพย์เสียใหม่ แล้วดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

๕. ศาลที่จะพิจารณาคำร้องขัดทรัพย์

มาตรา ๒๘๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาล ที่ออกหมายบังคับให้ปล่อยทรัพย์สินเช่นนั้น" จากบทบัญญัติดังกล่าวคำร้องขัด ทรัพย์จะต้องยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี ซึ่งศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดี ก็คือศาลที่ได้พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นต้นตามมาตรา ๓๐๒ ซึ่งก็หมายถึง ศาลชั้นต้น คือยื่นคำร้องขอในคดีเดิมที่โจทก์จำเลยเป็นความกัน ไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ ยื่น คำร้องขอเข้ามาในคดีเดิมได้ เพราะคดีร้องขัดทรัพย์นั้นถือเป็นสาขาของคดีเดิม

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๐๒/๒๕๕๑ ในชั้นบังคับคดี บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้ เสียในการบังคับคดีที่อ้างว่า จำเลยไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งศาลสั่งบังคับคดีตามคำ พิพากษา ขอบที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ตามนัยแห่งบทบัญญัติมาตรา ๙ (๒), ๒๘๘ และ ๒๘๖ ซึ่งศาลจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ไม่จำเป็นต้องให้ผู้ร้องไป ฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๒๒๓/๒๕๒๒ ในกรณีที่ผู้ร้องอ้างว่าที่ดินที่โจทก์ขอให้ บังคับคดีตามคำพิพากษามีใช่เป็นของจำเลย แต่เป็นของผู้ร้อง ผู้ร้องจึงขอบที่จะยื่น คำร้องขอต่อศาลตามนัยแห่งบทบัญญัติมาตรา ๙ (๒), ๒๘๘ และ ๒๘๖ แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งศาลจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป เมื่อผู้ร้อง ได้เสียค่าธรรมเนียมตามคำร้องขอในเรื่องนี้แล้ว ไม่จำเป็นที่ผู้ร้องจะต้องไปฟ้องเป็น คดีใหม่อีกต่างหาก

มีข้อสังเกตว่า เมื่อการร้องขัดทรัพย์เป็นสาขาของคดีเดิมแล้ว และสามารถยื่น

คำร้องขอเข้ามาในคดีเดิมได้ ไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ ดังนั้น ทนายโจทก์ในคดีเดิม จึงมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นร้องขอตัดทรัพย์ได้ โดยไม่ต้องแต่งตั้งทนายใหม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๒๕/๒๕๑๘ การพิจารณาในชั้นร้องขอตัดทรัพย์เป็นการพิจารณาในเรื่องที่โจทก์จำเลยนั่นเอง เมื่อโจทก์ได้แต่งตั้งทนายความไว้ในเรื่องนั้นแล้ว ในชั้นร้องขอตัดทรัพย์โจทก์จึงไม่ต้องแต่งตั้งทนายซ้ำอีก

อำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล ข้อนี้ก็ขอให้จำหลักไว้ว่าศาลที่ออกหมาย บังคับคดีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาในคดีร้องขอตัดทรัพย์ได้ โดยไม่ต้องคำนึงจำนวน ทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นร้องขอตัดทรัพย์ ศาลที่ออกหมายบังคับคดี แม้เป็นศาลแขวงและราคาที่ร้องขอหรือร้องขอตัดทรัพย์นั้นจะเกินกว่าอำนาจของศาลแขวง ศาลแขวงก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๑๑/๒๕๑๑)

๑๐. ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลก่อนเอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาด

กำหนดเวลาในการยื่นคำร้องขอตัดทรัพย์นี้ ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๘ วรรคแรก ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้ยื่น "...ก่อนที่ได้เอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด หรือจำหน่าย โดยวิธีอื่น..." ดังนั้นผู้ร้องขอตัดทรัพย์จะต้องยื่นคำร้องก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้เอา ทรัพย์สินที่ยึดไว้นั้นออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น สำหรับคำว่า "ก่อนเอา ทรัพย์สินออกขายทอดตลาด" นี้ เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐๓๐/๒๕๒๘ วินิจฉัยได้ว่า "หมายความว่า การขายทอดตลาดบริบูรณ์โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีการตกลงด้วยการ เคารมิหรือด้วยกริยาอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาดหรือศาล มีคำสั่งให้ขายแล้วเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพียงแต่นำเรือนพิพาทออกดำเนินการขาย ทอดตลาด ๒ ครั้ง แล้วเลื่อนไปประกาศขายทอดตลาดอีกเป็นครั้งที่ ๓ การดำเนินการ ขายทอดตลาดทั้งสองครั้งยังถือไม่ได้ว่าเป็นการขายทอดตลาด ผู้ร้องจึงมีสิทธิที่จะยื่นคำร้อง ขอตัดทรัพย์ก่อนการขายทอดตลาดครั้งที่ ๓ ได้"

ผลของการขายทอดตลาดบริบูรณ์แล้ว สิทธิของผู้ซื้อโดยสุจริตย่อมไม่รับ ความคุ้มครองเจ้าของทรัพย์ที่แท้จริงจะติดตามเอาคืนไม่ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๓๐ ซึ่งเคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๖๓-๖๔/๒๕๐๖ วินิจฉัยไว้ว่า กรณีที่ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตใน การขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล แม้ภายหลังเจ้าของอันแท้จริงจะพิสูจน์ได้ว่า ทรัพย์สินนั้น ไม่ใช่ของจำเลย หรือถูกหนีตามคำพิพากษา สิทธิของผู้ซื้อก็มีเสียไป ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๓๐ เจ้าของทรัพย์อันแท้จริงจะยกทบทบัญญัติ ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๐ ขอให้ผู้ซื้อคืน ทรัพย์สินที่ซื้อนั้น โดยจะชดเชยราคาตามที่ซื้อมาหาได้ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๔๖/๒๕๓๕ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "ผู้ร้องทั้งสองยื่นคำร้อง

อ้างว่าทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้และขายทอดตลาดนั้นเป็นของผู้ร้องทั้งสอง โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดทรัพย์ของผู้ร้องทั้งสองซึ่งเป็นบุคคลภายนอกและดำเนินการขายทอดตลาดโดยผู้ร้องทั้งสองไม่รู้เห็นมาก่อน การบังคับคดีจึงกระทำไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

เห็นว่า ตามคำร้องของผู้ร้องทั้งสองเป็นการกล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ขอให้ยกกระบวนการบังคับคดีทั้งปวงเกี่ยวกับการบังคับคดีครั้งนี้ อันมีความมุ่งหมายเพื่อได้รับผลที่จะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปล่อยทรัพย์ที่ยึดคืนให้แก่ผู้ร้องทั้งสองไปในที่สุด จึงเป็นกรณีที่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในเรื่องร้องขอตทรัพย์นั้นเอง มิใช่เป็นการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยกกระบวนการบังคับคดีตามมาตรา ๒๘๖ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๒๗ แต่อย่างใด และการจะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปล่อยทรัพย์ที่ยึดคืนให้แก่ผู้ร้องทั้งสองได้นั้นตามมาตรา ๒๘๘ วรรคแรก ก็กำหนดให้ยื่นคำร้องขอต่อศาลก่อนเอาทรัพย์ออกขายทอดตลาด ดังนั้น เมื่อปรากฏว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการขายทอดตลาดทรัพย์ที่ยึดไปก่อนแล้วผู้ร้องทั้งสองจึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องนี้ได้...”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๓๕/๒๕๔๕ ตามคำร้องของผู้ร้องเป็นการกล่าวอ้างว่าจำเลยที่ ๒ ไม่ใช่เจ้าของทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ เนื่องจากผู้ร้องมีใจจดทะเบียนสมรสกับจำเลยที่ ๒ และมีได้มีส่วนรู้เห็นหรือเกี่ยวข้องกับหนี้ของจำเลยทั้งสอง การร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดดังกล่าวจึงมีความมุ่งหมายเพื่อได้รับผลที่จะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปล่อยทรัพย์ที่ยึดคืนให้แก่ผู้ร้องอันเป็นกรณีที่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้ต้องยื่นคำร้องต่อศาลก่อนที่ได้เอาทรัพย์ออกขายทอดตลาดคดีนี้ได้ความว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการขายทอดตลาดที่ดินแปลงดังกล่าวไปแล้วเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ โดยผู้ซื้อทรัพย์เป็นผู้ซื้อได้ในราคา ๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่ผู้ร้องมายื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึดคืนให้แก่ผู้ร้องเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ ซึ่งล่วงเลยการเอาทรัพย์นั้นออกขายทอดตลาดไปแล้ว ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องนี้ได้ ที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษายืนให้ยกคำร้องของผู้ร้องนั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยในผล ฎีกาของผู้ร้องฟังไม่ขึ้น”

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๔
 อาจารย์ผู้สอน อาจารย์สมชาย จุฬนิตี
 ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์สมชาย จุฬนิตี
 วันอังคารที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๑



ในเรื่องของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีที่อาจารย์มารับผิดชอบ ในช่วงนี้ก็คือเรื่องของสิทธิของบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี เราก็นึกภาพออกว่าโดยปกติแล้วเวลาคดีตัดสินออกมาถ้าคำพิพากษานั้นก่อให้เกิดหนี้ตามคำพิพากษา ฝ่ายที่ได้สิทธิตามคำพิพากษาซึ่งเราเรียกว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา ในขณะที่เดียวกันฝ่ายที่แพ้คดีซึ่งคำพิพากษากำหนดให้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่ฝ่ายที่ชนะคดี ซึ่งเราเรียกว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้าเกิดลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ตามคำพิพากษาก็หมดเรื่อง ถ้าไม่ยินยอม แต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องการให้ชำระหนี้ ก็มีการบังคับคดีเกิดขึ้น ในตัวบทมาตรา ๒๗๑ เป็นแม่บทในการบังคับคดีบอกไว้ชัดเจนว่า ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีภายใน ๑๐ ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา ถ้าเป็นหนี้เงินการบังคับคดีก็จะใช้วิธีบังคับเอาแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีต่อบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๗๘ ประกอบมาตรา ๒๘๒ กฎหมายให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีให้ซึ่งเป็นการตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะประสานงานกับเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ศาลตั้งตามหมายบังคับคดี โดยนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์หรือไปอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีต่อบุคคลภายนอกเพื่อจะได้เอามาชำระหนี้ตามคำพิพากษา ตรงหนี้เงินนี้เองที่มีปัญหาอย่างมากว่า ถ้าเป็นกรณีไปยึดทรัพย์ มาตรา ๒๗๘ ก็ดี มาตรา ๒๘๒ ก็ดี บัญญัติไว้ว่าต้องเป็นทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้าจะขยายความต่อไปก็คือตามวรรคท้ายของมาตรา ๒๘๒ คือทรัพย์สินของภริยาลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือของบุตรผู้เยาว์ซึ่งตามกฎหมายจะบังคับคดีได้ นั้นเป็นการขยายความออกไป ตรงนี้เองถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดผิด คำว่าผิดในที่นี้ก็คือไปยึดทรัพย์สินซึ่งไม่ใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แน่นนอนคนที่เป็นเจ้าของทรัพย์เขาขอมไม่พอใจ

ที่จะมายึดทรัพย์ของเขา เขาก็จะได้รับความเดือดร้อน กรณีอย่างนี้คนที่เป็นเจ้าของทรัพย์ที่ถูกบังคับคดีเขาจะมีสิทธิอะไรบ้างตามกฎหมาย นี่คือประเด็นหนึ่ง

อีกกรณีหนึ่ง ทรัพย์ที่ยึดของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ไปก่อภาระให้เกิดขึ้นกับทรัพย์ชั้นนั้นไว้ ภาระตามกฎหมายก็เช่นไปจดทะเบียนจำนองไว้ต่อบุคคลอื่น เราก็จำได้ว่าจำนองเป็นทรัพย์สินสิทธิ เมื่อจำนองเป็นทรัพย์สินสิทธิตามมาตรา ๘๐๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้จำนองที่จะบังคับเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองนั้นโดยมีพิกัดว่าทรัพย์ดังกล่าวนั้นเปลี่ยนเจ้าของหรือยัง ถ้าเรานำมาตรา ๘๐๒ วรรคสอง จะเห็นได้ชัดเจนเพราะว่ากฎหมายถือว่าจำนองเป็นทรัพย์สินสิทธิ เพราะฉะนั้นแม้ทรัพย์ชั้นนั้นเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิตามมาตรา ๒๘๗ ประกอบมาตรา ๒๘๒ ที่จะนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดที่ดินแปลงนั้นได้ แต่ในขณะเดียวกันเจ้าหนี้จำนองจะได้รับการคุ้มครองอย่างไรบ้าง นี่ก็คือสิ่งที่เราจะต้องมาเรียนคราวนี้ หรืออีกกรณีหนึ่ง สมมติว่าทรัพย์ชั้นนั้นไม่ใช่ลูกหนี้คนเดียว ถ้าลูกหนี้ถือกรรมสิทธิ์รวมอยู่กับบุคคลอื่น คนที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม ความทรงสิทธิแห่งกรรมสิทธิ์รวมจะครอบคลุมไปทั้งหมดเกี่ยวกับทรัพย์นั้นตามส่วนของแต่ละคน เป็นไปได้ไหมว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมเขาบอกว่าที่ดินผืนนี้ผมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของคุณเป็นเจ้าของรวม อย่างมายึด จะใช้สิทธิถึงขนาดจะไม่ให้ยึดทรัพย์ชั้นนั้นเลยได้ไหม หรือเบาบางกว่านั้นอีกบอกว่า ในเมื่อทรัพย์ชั้นนี้ฉันยอมรับว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาของคุณเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมอยู่ แต่ฉันก็เป็น ส่วนของฉันอยู่ตรงส่วนด้านตะวันออก เพราะฉะนั้นจะยึดที่ดินผืนนี้ก็ยึดไปเฉพาะส่วนด้านตะวันตกของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ยอมให้ยึดหมดทั้งแปลงได้ไหม ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าเกิดเป็นทรัพย์ระหว่างสามีภริยา คำว่าสามีภริยาที่อาจารย์พูดคือสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย เราก็จะมีคำถามในใจทันทีว่า ถ้าสามีคนเดียวไปก่อหนี้แล้วไปถูกเขาฟ้องและแพคดีตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ชำระเงิน ถ้าเจ้าหนี้มายึดทรัพย์ เราในฐานะเป็นภริยาซึ่งไม่รู้เห็นเป็นใจด้วยเลยในการที่สามีไปก่อหนี้ เราจะได้ความคุ้มครองแค่ไหนอย่างไร ก็หนีไม่พ้นที่เราจะพูดกันว่าคุณเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เสียก่อน ถ้าไม่ชอบ ต้องเอาข้อกฎหมายอะไรมาปรับเกี่ยวกับเรื่องนี้เพื่อจะคุ้มครองสิทธิของคุณ ถ้าเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ต้องนึกถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ เรื่องครอบครัว กฎหมายได้บัญญัติในเรื่องของทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาไว้แบ่งเป็น สิ้นส่วนตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๗๑ เป็นสินสมรสตามมาตรา ๑๔๗๔ แล้วการบังคับคดี

กรณีที่มีไปก่อนนี้เพียงฝ่ายเดียวอย่างนั้นโดยลำพัง เจ้าหนี้จะมายึดทรัพย์อะไรได้บ้าง ระหว่างสินส่วนตัวของสามีหรือสินสมรส หรือสินส่วนตัวของภริยา นี่ก็คือปัญหาที่เราจะต้องทำความเข้าใจให้ได้ในช่วงนี้

ยังมีอีกกรณีหนึ่ง กรณีกฎหมายพิเศษที่จะเกิดปัญหาว่าจะบังคับคดีได้แค่ไหน อย่างไร เช่น กฎหมายประกันสังคมหรือกฎหมายแรงงาน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาว่าเราจะป้องกันสิทธิของเจ้าหนี้ตามกฎหมายพิเศษได้แค่ไหน เพียงไร ถ้าเราดูตามตัวบทที่อาจารย์พูดมาให้ฟังเป็นพื้นฐานในเบื้องต้นก็คือ เรื่องที่เราจะมาพูดกันว่ากรณีอย่างนี้กฎหมายได้บัญญัติรองรับสิทธิของบุคคลภายนอกที่เขาต้องเดือดเนื้อร้อนใจจากการที่มีการบังคับคดีเพียงใด ตามตัวบทจะเห็นได้ตั้งแต่มาตรา ๒๔๗ ถึงมาตรา ๒๕๐

ในมาตรา ๒๔๗ มีพูดถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ต่อมามาตรา ๒๔๘ เป็นเรื่องมีการกล่าวอ้างว่าทรัพย์สินซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ไม่ใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา มาตรา ๒๔๘ จะเฉลยให้รู้ว่ากฎหมายคุ้มครองอย่างไรบ้าง ส่วนมาตรา ๒๔๙ นั้นก็เป็นผลพวงจากมาตรา ๒๔๗ เกี่ยวกับหนี้จำนองหรือหนี้บุริมสิทธิว่าบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้กรณีอย่างนี้เขาจะมีสิทธิได้รับการคุ้มครองแค่ไหนอย่างไร กรณีเกี่ยวกับหนี้จำนองหรือหนี้บุริมสิทธิซึ่งจะพูดไว้ในมาตรา ๒๔๗ โยงมาถึงมาตรา ๒๔๘ กับกรณีตามมาตรา ๒๕๐

มาตรา ๒๕๐ เป็นบทบัญญัติในเรื่องที่บุคคลภายนอกเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเช่นเดียวกันในอีกคดีหนึ่ง ซึ่งโดยศักดิ์และสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดูด้วยกัน เขาก็มีสิทธิบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเช่นเดียวกัน แต่มาตรา ๒๕๐ ไปบอกไว้ว่า ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคดีใดบังคับคดียึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แล้ว บุคคลภายนอกแม้จะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคดีเดียวกันในคดีของเขาอีกคดีหนึ่ง กฎหมายก็ไม่ยอมให้เขาจะไปบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งถูกบังคับคดียึดไว้แล้วโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีแรก แล้วกฎหมายจะคุ้มครองเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเช่นเดียวกันอย่างไร ก็บทบัญญัติในมาตรา ๒๕๐

คราวนี้อาจารย์อยากจะให้พวกเราดูมาตรา ๒๔๗ เป็นมาตราเริ่มต้น

มาตรา ๒๔๗ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ และ ๒๔๙ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตาม

คำพิพากษานั้นย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย”

อาจารย์อยากจะให้เราสังเกตสิทธิของบุคคลภายนอกในมาตรา ๒๔๗ กล่าวไว้คือ

๑. บุริมสิทธิ
๒. สิทธิอื่นๆ

เราก็ต้องมาทำความเข้าใจกันก่อนว่า บุริมสิทธิกับสิทธิอื่นๆ นั้นมีความหมายมากน้อยเพียงไร เราลองคิดดูบุริมสิทธิมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีกี่ประเภท เราต้องมีความรู้เรื่องบุริมสิทธิตามกฎหมายแพ่งเสียก่อน ความหมายของบุริมสิทธิมีบัญญัติในมาตรา ๒๕๑

มาตรา ๒๕๑ ผู้ทรงบุริมสิทธิย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตนจากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ โดยนัยดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้หรือบทกฎหมายอื่น

ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แบ่งบุริมสิทธิเป็น ๓ พวก ด้วยกันคือ

๑. บุริมสิทธิสามัญตามมาตรา ๒๕๓ ถึงมาตรา ๒๕๘
๒. บุริมสิทธิพิเศษเหนือสิ่งหามทรัพย์ตามมาตรา ๒๕๘ ถึงมาตรา ๒๗๒
๓. บุริมสิทธิพิเศษเหนือสิ่งหามทรัพย์ตามมาตรา ๒๗๓ ถึงมาตรา ๒๗๖

เกี่ยวกับบุริมสิทธิทั้งสามประเภทนี้ ใครที่เป็นเจ้าหนี้นี้มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ย่อมมีสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ถ้าหากมีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าของทรัพย์นั้นมาบังคับคดีกับทรัพย์นั้น บุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของบุริมสิทธิเขาจะได้รับการคุ้มครองโดยผลของมาตรา ๒๔๗ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพียงใด

มาตรา ๒๕๓ ถ้าหนีมืออยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลอย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ คือ

- (๑) ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน
- (๒) ค่าปลงศพ
- (๓) ค่าภาษีอากร และเงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเพื่อการทำงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้

ซึ่งเป็นนายจ้าง

- (๔) ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน

มาตรา ๒๕๕ ถ้าหนีมียู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลอย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมสิทธิเหนือสิ่งหาหมิทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ คือ

- (๑) เชาวสิ่งหาหมิทรัพย์
- (๒) พักอาศัยในโรงแรม
- (๓) รับขนคนโดยสาร หรือของ
- (๔) รักษาสิ่งหาหมิทรัพย์
- (๕) ซื่อขายสิ่งหาหมิทรัพย์
- (๖) ค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ หรือปุ๋ย
- (๗) ค่าแรงงานกลสิกรรมหรืออุตสาหกรรม

มาตรา ๒๗๓ ถ้าหนีมียู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลอย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมสิทธิเหนือสิ่งหาหมิทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ คือ

- (๑) รักษาสิ่งหาหมิทรัพย์
- (๒) จ้างทำของเป็นการงานทำขึ้นบนอสังหาหมิทรัพย์
- (๓) ซื่อขายอสังหาหมิทรัพย์

นี่คือบุริมสิทธิต่างๆ ที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และหมายถึงบุริมสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗๓ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เราจะต้องเข้าใจกันว่า หากบุคคลภายนอกมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไปบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์นั้น ทำให้เจ้าหน้าที่บุริมสิทธิเสียหายเขามีสิทธิที่จะได้รับการป้องกันสิทธิไว้ หนี้ใดที่เป็นคุณแก่เขาเกี่ยวกับทรัพย์ชิ้นนั้นเป็นเงินเท่าใด กฎหมายไม่ได้ห้ามเจ้าหน้าที่ตามพิพากษาที่จะบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์นั้น เพราะทรัพย์ชิ้นนั้นก็ยังเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จึงเป็นสิทธิโดยชอบที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีตามมาตรา ๒๗๔ ประกอบมาตรา ๒๗๒ แต่ในขณะเดียวกันเมื่อนายคดีทรัพย์ชิ้นนั้นขายได้เงินเท่าไร เงินที่ได้นั้นคนที่เป็นเจ้าหน้าที่บุริมสิทธิมีสิทธิที่จะได้รับการกันเงินนั้นไว้ไม่ให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเอาไปชำระหนี้ทั้งหมด เช่น ถ้าหากว่าเป็นเจ้าหน้าที่บุริมสิทธิอยู่ ๑๐๐,๐๐๐ บาท เจ้าหน้าที่นายคดีทรัพย์ที่ตกอยู่ในหนี้บุริมสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกขายได้ทอดตลาดได้เงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท หนี้ตามคำพิพากษาก็ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะเอาเงินที่ขายได้ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท มาชำระหนี้หมดเลยไม่ได้ กฎหมายบอกว่าเป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ที่ขายได้นั้นต้องแยกหนี้บุริมสิทธิที่บุคคลภายนอกมีความเป็นเจ้าหน้าที่บุริมสิทธิอยู่ ๑๐๐,๐๐๐

บาท ออกมา ยอมให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาบังคับคดีไปได้เพียงเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท ที่เหลือ นี้คือมาตรา ๒๘๗ ที่จะคุ้มครองบุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่บริมสิทธิ คราวนี้มีปัญหาเกิดขึ้นอยู่บ้างก็คือ เราต้องทำความเข้าใจในหลักเกณฑ์ของเจ้าหน้าที่บริมสิทธิให้ดีกว่า กฎหมายวางหลักเกณฑ์ไว้อย่างไร เพราะบางครั้งเกิดปัญหาเหมือนกัน เคยมีคดีอยู่ เรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแพคดี ศาลพิพากษาให้ชำระเงินให้แก่โจทก์ โจทก์ก็เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา พอลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ใช้สิทธิบังคับคดีโดยการนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคือบ้านไม้หลังหนึ่งของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ปรากฏว่าบ้านไม้หลังดังกล่าว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาซื้อไม้แปรรูปมาจากบุคคลภายนอกเอามาสร้างบ้านหลังนี้แต่ยังไม่ได้ชำระราคาค่าไม้ เจ้าหน้าที่เงินค่าไม้ที่ลูกหนี้ซื้อมาปลูกบ้านคือเจ้าหน้าที่บริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา ๒๕๕ (๕) คือ ซื้อขายสังหาริมทรัพย์ และในมาตรา ๒๗๐ บอกไว้ชัดเจนว่า บริมสิทธิในมูลซื้อขายสังหาริมทรัพย์นั้นใช้สำหรับเอาราคาซื้อขายและดอกเบี้ยในราคาร้านและมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์อันนั้น ผู้ที่ขายไม้อ้างสิทธิว่าเขามีสิทธิจะได้รับชำระเงินค่าไม้จากลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไปซื้อไม้เขา มาสร้างบ้าน เพราะฉะนั้นขายบ้านหลังนั้นได้เท่าไรจะต้องกันเงินที่เป็นหนี้บริมสิทธิไว้ให้ เขาก็มีเงินเหลือเจ้าหน้าที่ก็เอาชำระหนี้ไป แต่ถ้าเงินไม่เหลืออย่างเช่นหนี้ตามคำพิพากษา มีอยู่ ๕๐๐,๐๐๐ บาท ขายบ้านหลังนั้นได้เงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท แต่ค่าไม้ที่ซื้อเขามาปลูกบ้านหลังนี้ราคา ๕๐๐,๐๐๐ บาท มาตรา ๒๘๗ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งคุ้มครองเขาไว้ เขาจะได้รับชำระหนี้เงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท จากการขายบ้านหลังนี้ เพราะเขามีบริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ไม่ยอมเขาบอกว่าเขาเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา เพราะฉะนั้นไม่มีเหตุอะไรที่จะมาอ้างไม่ยอมให้ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนหนี้ที่ได้จากการขายบ้านหลังนั้น ฟังอาจารย์ถึงตรงนี้แล้ว เวลาที่ฝ่ายบุคคลภายนอกมีกฎหมายวิธีสบัญญัติคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๗ มาคุ้มครองโดยอิงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๕๕ ประกอบ มาตรา ๒๗๐ ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่บริมสิทธิ แต่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิตามมาตรา ๒๗๘ ประกอบมาตรา ๒๘๒ เมื่อเขานำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์ ทรัพย์นี้เป็นกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เขาก็ยอมจะบังคับคดี เมื่อขายได้เท่าไรเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องชำระหนี้แก่เขาตามกฎหมาย สบัญญัติ เรากงตอบได้ว่า ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ขายไม้เป็นเจ้าหน้าที่บริมสิทธิพิเศษ

เหนือสังหาริมทรัพย์จริง ต้องคุ้มครองเขา คือแม่เจ้านี้จะยึดบ้านของลูกหนี้ขายได้ทั้งหลัง แต่ขายได้เงินได้เท่าไรแล้วอย่ามาแตะหนี้บุริมสิทธิเป็นอันขาดถ้าข้อเท็จจริงเป็นอย่างนั้น เรามองภาพกว้างเป็นอย่างนั้น แต่เรื่องนี้เกิดเรื่องเพราะซ่อนเงื่อนอยู่ตรงด้อยคำในตัวบทของมาตรา ๒๕๘ (๕) ใช้อยู่คำคือชื่อขายสังหาริมทรัพย์ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีนี้ก็คือ ในขณะที่เจ้านี้ตามคำพิพากษานำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดนั้น เขายึดสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ จะเห็นได้ว่าเขายึดอสังหาริมทรัพย์เพราะว่าเป็นบ้านแล้ว ไม่ใช่ว่าลูกหนี้ชื่อไม้แปรรูปมาแล้วมากองทิ้งไว้โดยไม่ได้ก่อสร้างเป็นบ้าน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๕๗/๒๕๐๕ มูลเหตุที่เกิดจากการซื้อขายไม้แปรรูปต่างๆ อันเป็นสังหาริมทรัพย์ซึ่งผู้ขายมีบุริมสิทธิที่จะเอาราคาซื้อขายเหนือไม้แปรรูปนี้ได้ก่อนเจ้านี้อื่นนั้น หากปรากฏว่าไม้แปรรูปนี้ได้ถูกนำไปปลูกสร้างเป็นโรงเรือนกลายเป็นอสังหาริมทรัพย์จากสังหาริมทรัพย์เป็นอสังหาริมทรัพย์คือโรงเรือนไปเสียแล้ว ผู้ขายก็ไม่มีสิทธิที่จะอ้างบุริมสิทธิเหนือโรงเรือนซึ่งปลูกด้วยไม้แปรรูปนั้น

นั่นคือ ศาลฎีกาฟังว่ากรณีนี้ผู้ขายจะอ้างความเป็นเจ้านี้บุริมสิทธิตามมาตรา ๒๕๘ (๕) ประกอบมาตรา ๒๗๐ ไม่ได้ ก็ยกคำร้องไป อาจารย์จึงอยากจะให้เราเราสะกิดใจไว้ว่า เวลาเรียนกฎหมายวิธีพิจารณาความก็หนีไม่พ้นจะต้องดูไปถึงกฎหมายสารบัญญัติด้วย เพราะวากฎหมายสารบัญญัติวางสิทธิและหน้าที่ไว้อย่างไร ในกฎหมายวิธีพิจารณาความก็จะรับเอามาหากไม่ขัดแย้งกัน เพราะฉะนั้นเจ้านี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีได้ตามปกติ สิทธิของบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าของไม้ที่ขายมาก็ไม่ใช่สิทธิในฐานะเป็นบุริมสิทธิ นี่คือการหนีหนี้บุริมสิทธิ คราวนี้มาดูว่ามาตรา ๒๘๗ ยังมีสิทธิอีกประเภทหนึ่งคือสิทธิอื่นๆ ซึ่งมีได้หลายกรณีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา หรือไม่ว่าจะเป็นกรณีเจ้านี้จำนองเจ้านี้จำนำ และยังมีเจ้านี้ตามกฎหมายพิเศษอีก กับอีกกรณีหนึ่งคือ บุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิไต่ก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๐

ขอเริ่มแยกอธิบายประการแรกก่อนคือเรื่องเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตั้งแต่มาตรา ๑๓๕๖ ไปถึงมาตรา ๑๓๖๖ เรารู้อยู่แล้วว่าในบรรดาทรัพย์ซึ่งมีกรรมสิทธิ์รวมนั้น ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมจะครอบคลุมไปทุกส่วนของทรัพย์กรรมสิทธิ์รวมนั้น ปัญหาว่าถ้าหากเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนใดคนหนึ่งไปก่อนนั้นก็ถูกฟ้องและแพ้คดี ศาลตัดสินให้ชำระหนี้แล้วไม่ชำระหนี้ เจ้านี้ตามคำพิพากษาจะมีสิทธิบังคับคดียึดทรัพย์

กรรมสิทธิ์รวมได้ทั้งหมดหรือไม่ หรือจะยึดได้เฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น เราถือว่าความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมโดยนามธรรมครอบคลุมไปทั้งหมด กฎหมายจึงยอมให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายึดได้ทั้งหมดเลย เช่น นำยึดที่ดินโฉนดเลขที่ ๑๑๑ มีชื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษากับนาย ก. ถือกรรมสิทธิ์รวมกันอยู่ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถนำยึดที่ดินแปลงนั้นได้หมดทั้งแปลง แล้วอะไรที่จะมารองรับให้ความเป็นธรรมแก่นาย ก. เจ้าของกรรมสิทธิ์รวม กฎหมายมีทางออกให้คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๘๑/๒๔๕๒ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินต้องเป็นกรณีที่กล่าวอ้างว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่ทรัพย์สินที่ยึด เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นอยู่ด้วย ศาลต้องยกคำร้องขอของผู้ร้องที่ขอให้ปล่อยการยึดเสีย เพราะกรรมสิทธิ์ของเจ้าของรวมแต่ละคนย่อมครอบคลุมไปเหนือทรัพย์สินทั้งหมดจนกว่าจะมีการแบ่ง ผู้ร้องมีทางที่จะเรียกร้องขอแบ่งส่วนของตนตามสิทธิของเจ้าของรวมได้ในการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๗

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๘๓๒/๒๕๓๐ ผู้ร้องมีกรรมสิทธิ์ที่ดินรวมกับจำเลยทั้งแปลง มิได้มีกรรมสิทธิ์ส่วนใดแยกต่างหากไปจากจำเลย ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิขอคืนส่วนที่ดินของตนจากที่ดินที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาของจำเลยนำยึดไว้ แต่ขอប់ที่จะขอคืนส่วนของตนจากเงินที่ขายทอดตลาด

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๖๕/๒๕๓๔ ที่ดินพิพาทมีลูกหนี้เป็นเจ้าของรวม เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงมีสิทธิที่จะยึดมาแบ่งแก่เจ้าหน้าที่ในคดีล้มละลายได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ แม้ผู้ร้องกับพวกเป็นเจ้าของรวมฝ่ายข้างมากเห็นว่าไม่ควรขายที่ดินพิพาททั้งแปลงก็จะนำบทบัญญัติมาตรา ๑๓๖๑ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่กรณีไม่ได้ เพราะกรรมสิทธิ์ของเจ้าของรวมแต่ละคนย่อมครอบคลุมไปเหนือทรัพย์สินทั้งหมดจนกว่าจะมีการแบ่งทรัพย์สินหรือโดยการขาย ดังนั้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงมีอำนาจยึดที่ดินพิพาทออกขายได้ทั้งแปลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๖๔ ผู้ร้องยอมใช้สิทธิเรียกขอแบ่งส่วนของตนตามสิทธิของเจ้าของรวมได้ในทางการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๗ ประกอบพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา ๑๕๓

คดีหลังนี้เป็นคดีล้มละลายคือลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าของรวมล้มละลาย- เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยึดที่ดินทั้งแปลงจะนำออกขายทอดตลาด ตอนนี้อยู่ที่กรรมการสิทธิรวมคนอื่น ๆ

สมมติถือกรรมสิทธิ์กันอยู่ ๔ คน เจ้าของรวมอีก ๓ คน เขาปรึกษากันแล้วเขาไม่ยอมให้ขายทั้งแปลงเขาอ้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๖๑ วรรคสอง ที่ว่าการจำหน่ายทรัพย์สินต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมทุกคน ศาลฎีกาบอกว่ากรณีนี้เป็นเรื่องของกฎหมายวิธีพิจารณาความเป็นเรื่องในชั้นบังคับคดีต้องยึดหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความเป็นสำคัญ ก็ในเมื่อลูกหนี้มีส่วนเป็นเจ้าของรวม เจ้าหนี้มีสิทธิยึดได้หมดอยู่แล้ว แต่ในขณะที่เดียวกันมาตรา ๒๘๗ ก็คุ้มครองเจ้าของรวมคนอื่นไว้ชัดเจน ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๕๕/๒๕๔๑

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๕๕/๒๕๔๑ เมื่อที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างมีผู้ร้องทั้งสี่กับจำเลยเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์รวม โดยมีบ้านเลขที่ ๑๑๓/๑๐ ปลูกครอบอยู่โดยไม่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ร้องทั้งสี่ได้ครอบครองที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างส่วนใดมาก่อน แสดงว่าผู้ร้องทั้งสี่กับจำเลยมิได้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน ผู้คัดค้านซึ่งมีหน้าที่จัดการและรวบรวมทรัพย์สินของจำเลยจึงมีสิทธิยึดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดเพื่อนำออกขายทอดตลาดได้ จะเจาะจงให้ผู้คัดค้านยึดเฉพาะส่วนของจำเลยและให้ขายทอดตลาดเฉพาะส่วนของจำเลยไม่มีทางจะกระทำได้ เรื่องเช่นนี้ แม้แต่ในกรณีระหว่างผู้ร้องทั้งสี่กับจำเลยซึ่งเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์รวม ถ้าการแบ่งกันเองไม่อาจทำได้หรือจะเสียหายมากนัก ศาลก็ต้องสั่งให้ขายที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๖๔ วรรคสอง เมื่อผู้คัดค้านยืนยันให้ขายทอดตลาดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดจึงชอบที่จะปฏิบัติไปตามนั้น และผู้ร้องทั้งสี่ย่อมมีทางจะร้องขอให้แบ่งส่วนของตนตามสิทธิของผู้ถือกรรมสิทธิ์รวมในทางการบังคับคดีได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๗ ประกอบด้วย พ.ร.บ. ล้มละลายฯ มาตรา ๑๕๓

ยังมีอีกกรณีหนึ่งไปเกี่ยวข้องกับกฎหมายสารบัญญัติเรื่องมรดกในบรรพ ๖ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สมมติว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเขาชนะคดีแล้วเขานำยึดทรัพย์ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษากับทายาทคนอื่น พอไปนำยึดทรัพย์มรดกนั้น ทายาทคนอื่นเขาก็โวยขึ้นมา เขาไม่ต้องการให้ยึด เขาบอกนี่เป็นมรดกยังไม่ได้แบ่งขายยึดได้อย่างไร เพราะฉะนั้นไม่มีส่วนใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพียงแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิจะได้ในฐานะทายาท ปัญหาคือว่า กรณีอย่างนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยึดทรัพย์มรดกชิ้นนั้นได้ไหม เราก็มานึกถึงกฎหมายมรดกตามบรรพ ๖ มาตรา ๑๕๕๕ และมาตรา ๑๖๐๐ ก็บอกไว้ชัด เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท ศาลฎีกาวินิจฉัยดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๑๗/๒๕๕๐ ที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์สินมรดกของ จ. เมื่อ จ. ถึงแก่กรรมโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมยกให้ผู้ใด ที่ดินพิพาทจึงย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมาย รวมทั้งจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมคนหนึ่งของ จ. จำเลยที่ ๒ จึงมีส่วนเป็นเจ้าของรวมในที่ดินพิพาทแปลงนี้ด้วย เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดที่ดินพิพาทเพื่อบังคับคดีตามที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้านี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ อันเป็นการยึดทรัพย์สินโดยชอบแล้ว แม้ที่ดิน พิพาทยังไม่ได้แบ่งปันกันระหว่างจำเลยที่ ๒ กับทายาทอื่นก็ไม่ทำให้การยึดทรัพย์สินต้องเสียไปเพราะเป็นเรื่องที่ทายาทอื่น ๆ จะร้องขอส่วนแบ่งหรือร้องขอให้กันเงินส่วนตนออกเมื่อขายทรัพย์สินนั้นแล้วต่อไป โจทก์ซึ่งเป็นเจ้านี้ตามคำพิพากษาของ จำเลยที่ ๒ ย่อมมีสิทธินำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินพิพาทออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้แก่โจทก์ได้ จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะไม่อนุญาตขายทอดตลาด

ฎีกานี้ก็ให้ขอกฎหมายว่า แม้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเพียงแค่ว่าจะได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมและยังไม่ได้แบ่ง ก็ต้องถือได้ว่าทรัพย์สินมรดกชิ้นนั้นลูกหนี้เป็นเจ้าของรวมกับทายาทคนอื่น ๆ เจ้านี้ก็นำยึดได้ทั้งหมด ส่วนเมื่อขายไปแล้วทายาทคนอื่น ๆ เห็นว่ามีส่วนเท่าไรในทรัพย์สินมรดกอันนี้ เขาก็มาขอคุ้มครองตามมาตรา ๒๘๘ จะมาขอไม่ยอมให้ขายทรัพย์สินมรดกเลยไม่ได้ คำตอบนี้คือทรัพย์สินมรดกแม้ยังไม่แบ่ง ก็ถือได้ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมคนหนึ่งเป็นเจ้าของรวมเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรมคนอื่น ๆ แล้ว เมื่อเป็นอย่างนี้เจ้านี้ตามคำพิพากษาก็ยึดได้แล้ว โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๗๘ ประกอบมาตรา ๒๘๒ ส่วนทายาทคนอื่น ๆ ก็ต้องได้รับการคุ้มครองเหมือนกัน คุ้มครองอย่างไร ก็คุ้มครองในฐานะเจ้าของรวมที่จะมากันไม่ให้เอาเงินที่ขายได้ซึ่งเป็นส่วนของเขาไป ก็ต้องมานำสืบข้อเท็จจริงว่าเขาจะมีส่วนที่ส่วนอย่างไร เงินส่วนนั้นจะได้รับการคุ้มครองตามมาตรา ๒๘๘ นี้คือกรณีที่มีการบังคับคดีที่ตามมาตรา ๒๘๘ คุ้มครองบุคคลภายนอกโดยไปเกี่ยวพันกับกฎหมายสารบัญญัติ

คราวนี้มีปัญหาคิดว่า ณ เวลานี้เราเข้าใจหลักกรรมสิทธิ์รวมว่าเจ้าของรวมทุกคนมีส่วนครบไปหมด สำหรับทรัพย์สินซึ่งเป็นที่ดิน ประชาชนคนใดที่จะอ้างว่าเขาเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงใด ที่ดินแปลงนั้นต้องมีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ ซึ่งทุกวันนี้ก็คือโฉนดที่ดินหรือหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายเก่าคือ โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง หรือตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้วเท่านั้น นั่นคือ พอมาถึงจุดนี้เรารู้ว่าประชาชนคนใดที่จะอ้างว่าตัวเองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงใด ที่ดินของเขาต้อง

มีโฉนดที่ดิน หรือเขาได้มาตั้งแต่กฎหมายเก่าก็ต้องมีโฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง หรือตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว ปรากฏว่า ตามความเป็นจริงยังมีที่ดินอีกประเภทหนึ่งซึ่งรัฐออกเอกสารสิทธิให้ เอกสารสิทธิที่ว่านี้คือหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือที่เรียกกันว่า น.ส. ๓ ประมวลกฎหมายที่ดินบัญญัติว่า คือหนังสือคำรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว เพราะฉะนั้น พอมาถึงตรงนี้เราก็อย่าเพลอว่าคนที่ป็นเจ้าของเป็นเจ้าของถึงขั้นกรรมสิทธิ์ ยังเป็นได้เพียงแต่เจ้าของสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๖๗ ปัญหาที่เกิดขึ้นว่า ในมาตรา ๔ ทวิ ประมวลกฎหมายที่ดินซึ่งบัญญัติว่าการโอนไปโดยทางนิติกรรมสำหรับที่ดินซึ่งมีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์คือโฉนดที่ดินหรือมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์คือ น.ส. ๓ ต้องทำตามแบบของนิติกรรม ก็ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ปัญหาเกิดขึ้นว่า ถ้าเกิดเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานำยึดที่ดิน ๑ แปลง ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และที่ดินผืนนั้นเป็นเพียงที่ดิน น.ส. ๓ บุคคลภายนอกซึ่งบังเอิญรวมเป็นเจ้าของที่ดิน น.ส. ๓ แปลงนั้น เขาจะได้รับคุ้มครองอย่างไร จะยึดตามหลักทั่วไปว่าต้องยอมให้ยึดไปทั้งหมด คุ้มครองเพียงแคขายได้เท่าไรเงินที่จะเป็นส่วนของคนภายนอกก็จะได้รับการคุ้มครองอย่างนั้นหรือตรงนี้สำคัญมากเราต้องเตือนตัวเองไว้ว่า การบังคับคดียึดที่ดิน น.ส. ๓ จะต่างกับการยึดที่ดินมีกรรมสิทธิ์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๓๕/๒๕๓๗ ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินมี น.ส. ๓ หากผู้ร้องทั้งสองกับจำเลยได้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนตามคำร้องแล้ว ความตกลงที่ให้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนยอมผูกพันจำเลยและผู้ร้องทั้งสองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๖๔ ผู้ร้องทั้งสองและจำเลยยอมได้สิทธิครอบครองที่ดินตามส่วนสัดส่วนที่แบ่งกันครอบครองมานั้น โจทก์เป็นเพียงเจ้าหน้าที่สามัญจึงมีสิทธิบังคับคดีได้เท่าที่จำเลยมีสิทธิอยู่ในที่ดินนั้น ไม่มีสิทธิเอาส่วนของผู้ร้องทั้งสองมาขายทอดตลาดได้ ถือได้ว่าผู้ร้องทั้งสองซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมีสิทธิอื่น ๆ อันอาจร้องขอให้บังคับเหนือที่ดินนั้นได้ตามกฎหมาย ซึ่งการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นยอมกระทบกระทั่งถึงสิทธิของผู้ร้องทั้งสอง ผู้ร้องทั้งสองยอมมีสิทธิที่จะขอให้กันที่ดินส่วนที่ผู้ร้องทั้งสองครอบครองนั้นก่อนนำที่ดินทั้งแปลงออกขายทอดตลาดได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๗

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายึดได้เฉพาะส่วนที่ลูกหนี้ครอบครองอยู่ก็ น.ส. ๓ ยังไม่ได้แบ่งแยกยังมีชื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษากับบุคคลภายนอกเขาเป็นเจ้าของ

รวมในที่ดิน น.ส. ๓ ผืนนี้ ซึ่งแน่นอนถ้าเป็นที่ดินมีโฉนดที่ดิน ศาลฎีกาวินิจฉัยมาโดยตลอดว่า โดยหลักกรรมสิทธิ์รวมครอบไปหมด เมื่อครอบไปหมดแล้วถ้ายังไม่ได้แบ่งแยกโฉนดกันเป็นส่วนสัดส่วนเจ้าหน้าที่ยึดได้หมด แต่ถ้าเป็นที่ดิน น.ส. ๓ กฎหมายบอกว่าคนที่เป็นเจ้าของ น.ส. ๓ ยังไม่เป็นเจ้าของถึงขั้นกรรมสิทธิ์ เพราะกรรมสิทธิ์ยังอยู่ที่รัฐ ความเป็นเจ้าของบุคคลที่มีที่ดิน น.ส. ๓ เป็นเพียงแค่ทรัพย์สินที่รับรองลงมาคือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๖๗ บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนายึดถือเพื่อตน ท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง เพราะฉะนั้น เมื่อหลักเกณฑ์ต่างกัน และข้อเท็จจริงฟังได้ชัดเจนว่า ที่ดิน น.ส. ๓ แปลงนี้เขาแบ่งกันครอบครองตามความเป็นจริงแล้ว เจ้าหน้าที่ยึดตามคำพิพากษาก็นำยึดได้เฉพาะที่ดินส่วนที่ถูกหนีครอบครองจะไปยึดที่ดินส่วนที่บุคคลภายนอกครอบครองไม่ได้ และขอให้ดูคำพิพากษาฎีกาอีกคดีหนึ่งซึ่งมีการจดทะเบียนจำนองด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๘๘๓/๒๕๒๘ ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ซึ่งมีชื่อจำเลยและผู้ร้องเป็นเจ้าของรวม ผู้ร้องได้ครอบครองที่ดินครั้งหนึ่งทางทิศเหนือเป็นส่วนสัดส่วนตั้งแต่ได้รับการยกให้จากบิดา เมื่อโจทก์รับจำนองที่ดินส่วนที่เป็นของจำเลย โจทก์ก็ทราบว่าจะรับจำนองที่ดินที่อยู่ทางด้านทิศใต้ ดังนี้โจทก์จะบังคับคดียึดที่ดินทั้งแปลงออกขายทอดตลาดแล้วให้ผู้ร้องกันเงินครั้งหนึ่งที่ได้จากการขายทอดตลาดมาได้ ผู้ร้องขอมมีสิทธิที่จะขอให้กันที่ดินส่วนทางด้านทิศเหนือของผู้ร้องออกก่อนขายทอดตลาด

ฎีกานี้จะต่างกับฎีกาที่ ๓๑๓๕/๒๕๓๗ เจ้าหน้าที่ยึดตามคำพิพากษาคดีนั้นเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ยึดฎีกานี้เจ้าหน้าที่ยึดตามคำพิพากษาเป็นเจ้าหน้าที่ยึดจำนอง ถ้าเราคิดถึงหลักกฎหมายลักษณะจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๐๒ จำนองครอบไปทั้งหมด แต่เพราะว่าคดีนี้ทรัพย์สินที่จำนองเป็นที่ดิน น.ส. ๓ พวกเราคงเข้าใจแล้วว่าที่ดิน น.ส. ๓ นั้นแบ่งเล็งอยู่ที่การครอบครองตามความเป็นจริงว่าใครครอบครอง เมื่อได้ความว่าตอนที่เจ้าหน้าที่ยึดจดทะเบียนรับจำนอง เจ้าหน้าที่ยึดอยู่แล้วถูกหนีของตัวเองแบ่งการครอบครองทางด้านทิศใต้ ส่วนเจ้าของรวมอีกคนหนึ่งคือผู้ร้องเขาครอบครองทางด้านทิศเหนือ เพราะฉะนั้นศาลฎีกาจึงบอกว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ยึดแล้วว่าถูกหนีที่เอาที่ดินมาจำนองมีส่วนอยู่ทางด้านทิศใต้ ศาลฎีกาจึงไม่ยอมให้ไปยึดทั้งแปลง ให้ยึดเฉพาะส่วนของถูกหนีที่ครอบครองทางด้านทิศใต้ ฎีกา ๓๑๓๕/๒๕๓๗ กับฎีกาที่ ๒๘๘๓/๒๕๒๘ จะมีเหตุผลอยู่ในตัวพอฟังตรงนี้พวกเรายึดเป็นหลักได้ใหม่ว่า ถ้าหากกรณีตามมาตรา ๒๘๗ สำหรับเจ้าของรวมหากเป็นอสังหาริมทรัพย์คือที่ดินที่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์คือโฉนดที่ดิน

ยุติได้ใหม่ เจ้าหนี้เขายึดได้หมดทั้งแปลง เจ้าของรวมจะมาปฏิเสธไม่ยอมให้ยึดส่วนที่เขาครอบครองตามความเป็นจริงกันมาไม่ได้ หลักก็คือว่า ถ้าเป็นที่ดินมีกรรมสิทธิ์คือมีโฉนดที่ดิน การจะแบ่งกันครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนตามความเป็นจริงนั้นไม่สำคัญเท่ากับว่าต้องแบ่งแยกโฉนดแล้ว ถ้ายังไม่แบ่งแยกโฉนด การจำนองมีผลครอบไปทุกส่วนตามหลักกรรมสิทธิ์รวม แต่มีคำพิพากษาฎีกาเรื่องหนึ่ง เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมเขาอยู่รวมกันมาตามความเป็นจริงโดยแบ่งแยกเป็นส่วนสัดส่วน แต่ยังไม่มีการแบ่งแยกโฉนด อยู่กันมาถึง ๓๗ ปี ต่อมาเจ้าของรวมคนหนึ่งไปก่อหนี้ แล้วเจ้าหนี้เขาฟ้องและชนะคดี เขาก็เลยมายึดที่ดินผืนนี้ทั้งแปลง โฉนดที่ดินเป็นชื่อของเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมยังไม่ได้แบ่งแยก เพราะฉะนั้นเมื่อยังไม่ได้แบ่งแยกเขาก็บอกเขามีสิทธิ์ยึดได้ เจ้าของรวมคนอื่นเขาบอกว่าขอให้ยึดเฉพาะแปลงส่วนที่ลูกหนี้คุณครอบครอง ศาลฎีกาวินิจฉัยดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๓๗/๒๕๒๘ ที่ดินมีโฉนดมีชื่อจำเลยและผู้ร้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมกัน ผู้ร้องจะร้องขอตทรัพย์เพื่อให้ศาลปล่อยทรัพย์ที่ยึดหาได้ไม่ผู้ร้องซึ่งอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของรวมในโฉนดที่ดินที่เจ้าพนักงานบังคับยึดไว้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลแบ่งส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๗ หากข้อเท็จจริงได้ความว่าที่ดินมีโฉนดที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ ผู้ร้องเป็นเจ้าของรวมอยู่ ๑ ใน ๓ ผู้ร้องครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนและปลูกบ้านอยู่อาศัยมา ๓๗ ปีแล้ว จำเลยและผู้ร้องได้ตกลงแบ่งแยกโฉนดเป็นส่วนของผู้ร้องและส่วนของจำเลย ทั้งได้แบ่งส่วนที่จำเลยและผู้ร้องถือกรรมสิทธิ์รวมกันเพื่อใช้เป็นทางออกสู่ถนน เจ้าพนักงานที่ดินได้ดำเนินการแบ่งแยกโฉนดเสร็จแล้วเหลือเพียงแต่รอคำสั่งให้ไปจดทะเบียนรับโฉนดที่แยกแยกเท่านั้น ดังนี้เห็นได้ว่าที่ดินดังกล่าวได้มีการตกลงแยกกรรมสิทธิ์ส่วนของผู้ร้องเป็นเจ้าของรวมเป็นที่แน่นอนแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมไม่มีอำนาจที่จะขายส่วนที่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ร้อง

มีฎีกานี้ที่ออกผลตรงกันข้ามกับฎีกาอื่น ๆ กรณีที่ดินมีโฉนด ถามว่าถ้าคุณแต่เพียงด้านกฎหมายในเรื่องกรรมสิทธิ์รวมจะขัดใหม่ ก็ดูเสมือนว่าขัด ก็เพราะว่าตราใบที่ยังไม่ได้แบ่งแยกเด็ดขาด โฉนดยังเป็นชื่อรวมกันอยู่ เจ้าหนี้ น่าจะยึดได้หมดทั้งแปลงโดยอำนาจตามมาตรา ๒๗๘ ประกอบมาตรา ๒๘๒ แต่ศาลฎีการับฟังข้อเท็จจริงละเอียดว่า ในเมื่อเขาไปขอแบ่งกันแล้ว และความจริงก็แยกกันอยู่เป็นส่วนสัดส่วน ทางราชการทำโฉนดแยกแปลงให้แล้วเพียงแต่ยังไม่ทันเรียกผู้ถือกรรมสิทธิ์รวมซึ่งรวมทั้งลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปจดทะเบียนรับโฉนดส่วนที่ตัวเองครอบครองอยู่ เพราะฉะนั้นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะใช้สิทธิ์ยึดทั้งแปลงไม่ได้ นี่คือเรื่องกรรมสิทธิ์โดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้มีคำพิพากษาฎีกาศีหนึ่งออกข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับที่ดินมีโฉนด และมีผู้ถือกรรมสิทธิ์รวมอยู่กับลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยวินิจฉัยให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายึดได้เฉพาะที่ดินส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งได้ตกลงแบ่งแยกการครอบครองกันแล้ว กับเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมด้วยกัน ซึ่งเท่ากับเป็นการกลับหลักกฎหมายเรื่องกรรมสิทธิ์รวมตามที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้เช่นคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๘๑/๒๔๕๒ และอาจารย์ก็ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาฎีกาใหม่นี้คือคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๕๑/๒๕๔๘ เพราะกรรมสิทธิ์รวมนั้นย่อมครอบไปเหนือทรัพย์สินดังกล่าวทั้งหมด จะหยิบยกข้อตกลงระหว่างกันมาอ้างยื่นต่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ได้ เว้นแต่มีข้อเท็จจริงพิเศษดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๓๗/๒๕๒๘ เท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๕๑/๒๕๔๘ ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินมีโฉนด เมื่อผู้ร้องและจำเลยได้ตกลงแบ่งแยกการครอบครองที่ดินพิพาทซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์รวมของจำเลยกับผู้ร้องก่อนจะมีการบังคับคดีแล้ว ข้อตกลงดังกล่าวยอมผูกพันจำเลยและผู้ร้องตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๖๔ โจทก์ซึ่งเป็นเพียงเจ้าหน้าที่สามัญจึงมีสิทธิบังคับคดีได้เท่าที่จำเลยมีสิทธิในที่ดินพิพาทเท่านั้น ไม่มีสิทธิเอาที่ดินของผู้ร้องมาขายทอดตลาดได้ ถือได้ว่าผู้ร้องซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมีสิทธิอื่น ๆ อันอาจร้องขอให้บังคับเหนือที่ดินนั้นได้ตามกฎหมายซึ่งการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของผู้ร้อง ผู้ร้องย่อมมีสิทธิขอให้กันที่ดินส่วนที่ผู้ร้องครอบครองก่อนนำที่ดินพิพาททั้งแปลงออกขายทอดตลาดได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๘๗

ในการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๗ นั้น อาจมีบางกรณีที่บุคคลภายนอกมิได้ขอแก้กันส่วนตามมาตรา ๒๘๗ แต่ถึงขั้นมิให้ยึดทรัพย์ทั้งหมดคือร้องขัดทรัพย์ ซึ่งอาจมีปัญหาข้อกฎหมายตามมาตรา ๑๔๕ ว่า หากศาลมีคำสั่งยกคำร้องขัดทรัพย์ จะมาขอแก้กันส่วนมาตรา ๒๘๗ ได้หรือไม่ อาจารย์ขอให้ดูฎีกาต่อไป

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๐๕/๒๕๑๑ ผู้ร้องเคยร้องขอให้ปล่อยทรัพย์และศาลได้สั่งยกคำร้องขอโดยฟังว่าทรัพย์นั้นเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ร้องมายื่นคำร้องใหม่ในคดีนี้ว่าทรัพย์ที่ยึดนั้นได้มาระหว่างผู้ร้องและลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียน ดังนั้นปัญหาที่ว่าทรัพย์ดังกล่าวเป็นของผู้ร้องกึ่งหนึ่งด้วยหรือไม่ศาลยังไม่ได้วินิจฉัย เพราะในคดีร้องขัดทรัพย์ไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่า ทรัพย์ที่ยึดเป็นของลูกหนี้ทั้งหมดหรือไม่ เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าทรัพย์ที่ถูกยึดนั้นได้มาระหว่าง

ที่ผู้ร้องและลูกหนี้ตามคำพิพากษายู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียน ศาลก็ยกคำร้องขัดทรัพย์เสียได้ ที่ผู้ร้องมาร้องคดีนี้จึงมิใช่เป็นการร้องซ้ำในประเด็นเดียวกับที่ศาลวินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน

ฎีกานี้มีข้อเท็จจริงว่า บุคคลภายนอกเขาเห็นว่าการบังคับคดีไปยึดทรัพย์ของผู้ร้องมากระทบสิทธิเขา เขาขอถึงขั้นให้ปล่อยการยึด เราก็รู้ว่าในคดีร้องขัดทรัพย์จะมีประเด็นอยู่ประเด็นเดียวว่า ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้หรือไม่ เรารู้อยู่แล้วว่าถ้าลูกหนี้แม่เพียงแค่ว่าเป็นเจ้าของรวม เขาก็ยึดได้แล้ว ถ้าจะถึงขั้นให้ปล่อยทรัพย์ต้องเป็นยุติว่าทรัพย์นั้นไม่ใช่ของลูกหนี้เลย ขอให้สังเกตฎีกาต่อไปนี้ ซึ่งจะมีมาตรา ๑๔๕ มาประกอบการวินิจฉัยด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๕๓๐/๒๕๓๓ ผู้ร้องเคยยื่นคำร้องขัดทรัพย์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมาครั้งหนึ่งแล้ว ศาลพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว ผู้ร้องไม่มีกรรมสิทธิ์ กุติถึงที่สุด คำสั่งของศาลดังกล่าวขอมผูกพันผู้ร้องตามป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๕ ผู้ร้องจะมาร้องขอกลับส่วนอ้างว่ามีกรรมสิทธิ์ร่วมกับจำเลยอีกหาได้ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๒๗/๒๕๔๑ โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดที่ดินและอาคารพิพาทซึ่งปลูกสร้างอยู่บนที่ดินดังกล่าว โดยอ้างว่าเป็นของจำเลยเพื่อบังคับชำระหนี้ตามกฎหมาย การที่ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขัดทรัพย์ว่า ที่ดินและอาคารดังกล่าวเป็นของผู้ร้อง แต่ศาลพิพากษายกคำร้องขัดทรัพย์ กุติถึงที่สุดไปแล้ว เช่นนี้จึงมีผลว่าข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่าที่ดินและอาคารพิพาทเป็นของผู้ร้อง คำพิพากษาดังกล่าวขอมผูกพันผู้ร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๕ ผู้ร้องจะมาร้องขอกลับส่วนในคดีนี้อีกโดยอ้างว่ามีกรรมสิทธิ์ในอาคารพิพาทหาได้ไม่

ฎีกาทั้งสามนี้เอาไปคู่เปรียบเทียบกับกันให้ดี ก็คงจะถือได้ว่า ถ้าคดีร้องขัดทรัพย์ชี้แล้วถึงขั้นว่าผู้ร้องไม่มีกรรมสิทธิ์ อันนี้ส่งผลโดยมาตรา ๑๔๕ ทันทีว่า ผู้ร้องจะมาขอกลับส่วนก็ไม่ได้ เพราะตรงที่ไม่มีกรรมสิทธิ์คือหมายความว่ากรรมสิทธิ์รวมก็ไม่มีนั่นเอง แต่ทั้งนี้ต้องดูข้อเท็จจริงในแต่ละคดี

นอกจากนี้ยังมีข้อกฎหมายตามมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อการขอกลับส่วนตามมาตรา ๒๘๗ โดยอ้างสิทธิในฐานะเจ้าของรวม ซึ่งนักศึกษาควรจะทำความเข้าใจให้ดีคือ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๕๕/๒๕๓๓ ผู้ร้องเป็นจำเลยที่ ๒ ได้ให้การปฏิเสธฟ้อง

โจทก์ว่าผู้ร้องมิได้เป็นกริยาชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ ๑ ศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษา และคดีถึงที่สุดแล้วคำพิพากษาดังกล่าวจึงย่อมผูกพันผู้ร้องซึ่งเป็นจำเลยที่ ๒ ในคดีนี้ด้วย ฉะนั้น เมื่อโจทก์นำสืบคดีข้างต้นฟังได้แน่ชัดว่า จำเลยที่ ๒ รู้เห็นและร่วมด้วยในการที่ จำเลยที่ ๑ กู้ยืมเงินไปจากโจทก์หลายครั้ง จนน่าเชื่อว่าทรัพย์สินที่ถูกโจทก์บังคับคดีนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเงินจากการกู้ยืมจากโจทก์นั่นเอง แต่โจทก์นำสืบไม่ได้ว่า จำเลยที่ ๒ เป็น กริยาชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ ๑ จึงเป็นเหตุที่ศาลชั้นต้นยกฟ้องจำเลยที่ ๒ ดังนี้ ในชั้นร้องขอกันส่วน ผู้ร้องคือจำเลยที่ ๒ จะกลับอ้างว่าเป็นกริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย ของจำเลยที่ ๑ คำให้การในฐานะเป็นจำเลยที่ ๒ จึงขัดกับคำร้องขอกันส่วน ผู้ร้องจึง ร้องขอกันส่วนทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดีรายนี้ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๔๑/๒๕๔๕ โจทก์และจำเลยถูกผู้ร้องฟ้องขอเพิกถอน นิติกรรมจำนองทรัพย์สินพิพาทระหว่างโจทก์และจำเลย คดีถึงที่สุด โดยศาลวินิจฉัยว่าคดี ขาดอายุความตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๘๐ วรรคสอง และข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่าโจทก์ รับจำนองทรัพย์สินพิพาทไว้โดยไม่สุจริตไม่มีเหตุที่จะเพิกถอนนิติกรรมจำนอง จึงพิพากษายก ฟ้อง ผลของคดีดังกล่าวย่อมผูกพันคู่ความตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง เมื่อ ผู้ร้องไม่อาจเพิกถอนนิติกรรมจำนองทรัพย์สินพิพาทได้ นิติกรรมจำนองทรัพย์สินพิพาทจึงมีผล สมบูรณ์ตามกฎหมาย โจทก์ซึ่งเป็นเจ้านายจำนองย่อมมีสิทธิบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินพิพาท ได้ทั้งหมด เพราะสิทธิจำนองครอบไปถึงบรรดาทรัพย์สินซึ่งจำนองหมดทุกสิ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖ และเป็นทรัพย์สินสิทธิไต่กันแก่บุคคลทั่วไปได้ ส่วนคดีที่ผู้ร้องฟ้องหย่าจำเลย และขอแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาแม้ศาลได้มีคำพิพากษาให้จำเลยแบ่งทรัพย์สินพิพาทซึ่ง เป็นสินสมรสให้แก่ผู้ร้องก็มีผลผูกพันเฉพาะผู้ร้องกับจำเลยซึ่งเป็นคู่ความในคดีดังกล่าว ผลต่อโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกไม่ ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิขอเงินสินสมรสส่วนของตนจาก การขายทอดตลาดทรัพย์สินพิพาท

วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑-๒

อาจารย์ผู้สอน อาจารย์เรวัต น้าเฉลิม

อดีตร้อยการสูงสุด

ผู้เรียบเรียง อาจารย์เชิดพันธุ์ วัฒวรรณ

วันพฤษหส์บดิ์ที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

การบรรยายครั้งที่ ๕



วันนี้จะต่อจากครั้งที่แล้วในเรื่องของการจับกุม ผมเป็นห่วงในเรื่องของกระบวนการคุ้มครองสิทธิ นักศึกษาอาจจะถามว่า ถ้าขั้นตอนในการดำเนินการของเจ้าพนักงานสลับกันไม่เป็นไปตามลำดับจะได้หรือไม่ ผมตอบเลยว่าไม่ได้ ทั้งนี้เพราะกฎหมายในเรื่องเหล่านี้เป็นกฎหมายที่ตั้งใจเขียนขึ้นมาใหม่เพื่อบังคับไม่ให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติเข้าไปล่วงล้ำสิทธิของประชาชน จะต้องปฏิบัติไปตามลำดับ ไม่ใช่เจ้าพนักงานพอใจที่จะปฏิบัติตามลำดับข้างหลังก่อนแล้วค่อยมาปฏิบัติข้างหน้าทีหลังไม่ได้ เช่น ถ้าผู้ต้องหาพบพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหา ก่อนแล้วแจ้งพฤติการณ์ทีหลังได้หรือไม่ ผมตอบว่า ไม่ได้ ต้องเป็นไปตามลำดับ ผมบอกตรง ๆ เลยว่าผมเป็นกรรมการร่างในเรื่องนี้ด้วยและตั้งใจเขียนอย่างนั้น ในวรรคเดียวกันก็เรียงขั้นตอนไว้เลย พอวรรคถัดมาก็ต้องบอกว่าหลังจากปฏิบัติวรรคแรกแล้วจึงต้องปฏิบัติตามวรรคถัดไป อันนี้บอกให้นักศึกษาทราบเลยว่ากฎหมายเหล่านี้เขียนขึ้นมาหลังปี ๒๕๕๐ ซึ่งขณะนั้นมีรัฐธรรมนูญฉบับที่เรียกว่าดีที่สุดและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองมากที่สุด ดังนั้นขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าในการปฏิบัติต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามลำดับและขั้นตอนทุกประการ

ที่นี้ก็มีความเหมือนกันว่าถ้าเจ้าพนักงานไปจับแล้วจะยังไม่นำผู้ถูกจับส่งสถานีตำรวจทันทีเนื่องจากเจ้าพนักงานผู้จับเป็นพนักงานสอบสวนด้วย จะสอบสวนตรงนั้นเลยได้หรือไม่ เพราะกฎหมายบอกว่าจะสอบสวนที่ไหนก็ได้ ผมบอกว่า ดีเหมือนกัน คำถามแบบนี้ทำให้ผมได้คิดเหมือนกัน เพราะไม่เคยคิดว่าจะเกิดคำถามอย่างนี้ ผมก็นั่งคิดแล้วผมก็บอกว่าไม่น่าจะได้เพราะกฎหมายมาตรา ๘๓ บัญญัติขั้นตอนการจับไว้ชัดเจนว่าจับได้แล้วต้องนำผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ พูดตรง ๆ ก็ต้องนำไปส่งที่สถานีตำรวจทันทีเพื่อแยกให้ผู้ถูกจับพ้นจากผู้จับ กฎหมายต้องการตรงนั้น เพราะฉะนั้นผมก็ย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าจะเอาผู้ถูกจับไปตระเวนบก ตระเวนน้ำ หรือไปเข้าเซฟเฮาส์ก่อนไม่ได้ ถ้าผู้ถูกจับพิสูจน์ได้ว่าเอาเขาไปเข้าเซฟเฮาส์ก่อน ผู้จับย่อมมีความผิด อันนี้ก็ขอย้ำเตือนอีกครั้งหนึ่ง

มาตรา ๘๘ คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว และได้ตัวจำเลย มาศาลแล้ว หรือคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งขัง จำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้

จากบทกฎหมายนี้เราสามารถแยกสาระได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว

๒. คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

ทั้งสองกรณีนี้ ศาลมีอำนาจดังนี้

๑. ขัง

๒. ปล่อยชั่วคราว

ในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว ขอให้ไปดูมาตรา ๑๖๕ เรื่องของการไต่สวนมูลฟ้องแยกไว้ ๒ กรณีคือ

๑. เมื่อพนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้เอาตัวจำเลยไปศาล

๒. ในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ไม่ต้องเอาตัวจำเลยไป

เพราะฉะนั้นเมื่อพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้ศาลอ่านอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง แล้วถามคำให้การชี้หรือไม่ ประหลาดหรือไม่ แต่คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ กลับห้ามมิให้ ศาลถามคำให้การจำเลย แต่ก็ยังบอกด้วยว่าถ้าศาลยังไม่ประทับรับฟ้องไม่ให้อำนาจ จำเลยนั้นมีฐานะเป็นจำเลย สำทับไป ๒ ถึง ๓ ครั้ง-อย่างไรก็ดีเมื่อจำเลยได้เข้ามาสู่ อำนาจศาลแล้ว ศาลก็จะมีอำนาจ

๑. ขัง

๒. ปล่อยชั่วคราว

แล้วถามว่าในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลไต่สวนมูลฟ้องได้หรือไม่ ศาลไต่สวนมูลฟ้องได้ แต่ปกติจะไม่ได้สวนมูลฟ้อง เพราะกระบวนการตรวจสอบเบื้องต้น ทำมาเสียยาวเหยียดแล้วตั้งแต่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการกลิ่นกรองมาจนกระทั่ง สั่งฟ้อง แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จำเลยนั้นก็มิมีฐานะเป็นจำเลยไปเรียบร้อยแล้ว

มาตรา ๘๙ มีหลักว่า หมายขังหรือหมายจำคุก ต้องจัดการให้เป็นไปตามนั้น ในเขตของศาลซึ่งออกหมาย หมายของศาลใดก็ใช้ในเขตศาลนั้นถูกหรือไม่ อันนี้แน่นอน การร้องว่าถูกคุมขังในคดีอาญาหรือกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๕๐ นี้ขอบอกให้นักศึกษาทราบว่ามี ความหมายต่อสิทธิเสรีภาพของพลเมืองที่สำคัญยิ่ง มาตรา ๕๐ มีมาตั้งนานแล้ว ตอนแรกที่มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเดิมก็มีแล้ว แสดงว่าความคิดอย่างนี้มีมาเป็นร้อยปี แต่ว่าในระยะหลังนี้หลังจากปี ๒๕๔๐ ได้มีการปรับปรุงเล็กน้อยแต่ไม่ทิ้งหลักการเดิม

มาตรา ๕๐ เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย คือ

- (๑) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (๒) พนักงานอัยการ
- (๓) พนักงานสอบสวน
- (๔) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัศดี
- (๕) สามี ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้องตั้งนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

บทบัญญัติมาตรานี้จำเอาไว้ดี ๆ เลย แล้วสำหรับนักสิทธิมนุษยชน ทนายความที่จะต้องดูแลประชาชน หรือที่ปรึกษากฎหมาย ฟังระลึกไว้เสมอว่ามาตรานี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อโลกในยุคปัจจุบัน

ข้อสังเกต

๑. มาตรา ๕๐ นี้ใช้กับกรณีที่บุคคลใดเป็นผู้คุมขังก็ได้ เช่น ผู้ชายที่เป็นแมงดาจับผู้หญิงไปขังไว้ให้หาเงิน พ่อแม่ของหญิงรู้เข้าจะตามไปช่วย แต่ถ้าเข้าไปอาจถูกตีตาย จึงไปยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ศาลสั่งให้ปล่อย ใดหรือไม่ ได้แน่ แต่ในทางปฏิบัติอาจล่าช้าไม่ทันการ แต่ศาลมีอำนาจแน่ ๆ

กรณีที่บุคคลใดใช้อำนาจคุมขังบุคคลอื่นโดยมิชอบ ยกตัวอย่างเช่น การใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มักจะถูกเรียกว่าใช้แรงงานทาส หรือบางทีก็จะเป็นเด็กต่างดาวทำงานในราคาถูก อย่างที่เราเคยเห็นเป็นข่าวในสหรัฐอเมริกาที่มีการจ้างคนต่างดาวเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แล้วยึดเอกสารไปหมด คนงานจะหนีไปไหนก็ไม่รอด พูดยาอังกฤษ

ก็ไม่ได้ แล้วจ่ายค่าแรงงานต่ำด้วย เหมือนกับการคุมขังนั่นเอง สิ่งเหล่านี้อาจจะเข้ากรณีนี้ก็ได้ ณ เวลานี้โลกวิวัฒนาการไปมากแล้ว การกักขังหรือการคุมขังมีหลายวิธี ซึ่งบางทีเราก็บรรยายไม่หมด แต่ก็เอาหลักให้นักศึกษาไว้แล้วกันว่า ถ้าฟังว่าเป็นการทำให้เขาไปไหนมาไหนไม่ได้แล้วก็ผมคิดว่าน่าจะเข้าเกณฑ์การคุมขังเหมือนกัน

๒. การคุมขังอาจเกิดจากเจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำก็ได้ เช่น ผู้ต้องหาถูกขังระหว่างสอบสวน ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและออกหมายปล่อยแล้ว แต่เจ้าพนักงานไม่ปล่อย ก็ไปยื่นคำร้องต่อศาลได้เหมือนกัน

หรือตัวอย่างเช่น พนักงานสอบสวนฝากขังคดีนี้บรรยายคำร้องว่ามีพยานอีก ๕ ปาก ขอให้ศาลสั่งขังไว้อีก ๑ ครั้ง มีกำหนด ๑๒ วัน แต่ศาลรู้ว่าพนักงานสอบสวนคนนี้เมื่องังยังไม่ค่อยจะทำงาน มาที่ไรก็ขอฝากขัง ๑๒ วัน คราวนี้ศาลบอกให้ ๓ วัน เผอิญตอนที่ฟังคำสั่งศาลพนักงานสอบสวนไม่ไปตัวเอง ให้จำไปคูทิสศาลให้เท่าไร จำก็ไปตามเสมียนศาล แต่เสมียนศาลจำผิดเรื่องบอกว่า เหมือนเดิม จำก็กลับไปบอกพนักงานสอบสวนว่า ศาลให้ ๑๒ วัน เหมือนเดิม ที่ไหนได้ศาลสั่งให้ ๓ วัน แต่ว่าควบคุมกักขังไว้เกิน อันนี้ก็เข้าเกณฑ์

แต่ในกรณีที่จำเลยไม่พอใจคำพิพากษาโดยเห็นว่าคดีน่าจะรอกการลงอาญา กรณีเช่นนี้ไม่ใช่เป็นการจำคุกผิดไปจากคำพิพากษา แต่เป็นกรณีที่จำเลยไม่พอใจคำพิพากษา ซึ่งจะต้องแก้ปัญหาคด้วยการอุทธรณ์ฎีกา

๓. คำว่า “ศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา” ผมยกตัวอย่างว่าที่จังหวัดเชียงใหม่ มีศาลเป็นจำนวนมาก อาจมีศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลแขวงเชียงใหม่ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ศาลแรงงานเชียงใหม่ ศาลปกครองก็น่าจะมีด้วยจะร้องที่ศาลไหน มาตรา ๕๐ กำหนดไว้แล้วให้ร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาทั่วไป กรณีเช่นนี้น่าจะเป็นศาลจังหวัดเชียงใหม่

ที่นี้ก็เป็นอย่างเช่น จำเลยถูกจำคุกอยู่ตามคำพิพากษาของศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา) พวกเราเคยได้ยินคำนี้หรือไม่ ศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา) มันเกิดขึ้นตอนปฏิวัติ ตอนนั้นปฏิวัติกันบ่อยเหลือเกิน จำเลยถูกจำคุกตามคำพิพากษาของศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา) ถูกขังที่เรือนจำบางขวางอยู่ที่จังหวัดนนทบุรี ถ้าเห็นว่าการคุมขังไม่ถูกต้องจะต้องไปร้องยังศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา คือศาลจังหวัดนนทบุรี

จะมาร้องที่ศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา) ไม่ได้ เพราะไม่ใช่ศาลท้องถิ่น นี่เป็นตัวอย่าง เพราะฉะนั้นถ้าเกิดปัญหาจะต้องให้บริการให้ถูกที่

๔. การอภัยโทษ อาจมีกรณีที่นักโทษโต้แย้งว่า เหตุใดได้รับอภัยโทษแค่นี้ ทำไมไม่ได้เท่าเขาอะไรอย่างนี้ เคยมีตัวอย่างเกิดขึ้นแล้ว ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เรื่องของการอภัยโทษจะต้องไปว่ากันในชั้นคณะกรรมการพิจารณาอภัยโทษ* ก็แปลว่าถ้าไม่พอใจต้องไปว่ากันในชั้นนั้น ต้องไปโต้แย้งกันในชั้นกรรมการพิจารณาอภัยโทษ แต่หลังจากที่กฎหมายแก้ไขใหม่ในปี ๒๕๔๑ ถ้าเกิดเรื่องตอนนี้ผมแนะนำว่าขึ้นเลย เพราะเหตุว่าเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายต้องการให้ประชาชนสามารถใช้บริการของนี้ได้อย่างกว้างขวาง ถึงแม้ว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลฎีกามาแล้วก็ตามแต่มันเฉพาะตอนนั้น ระยะเวลาห่างมากก็ปีแล้ว ความเป็นธรรมตรงนี้ควรจะต้องเปิดกว้าง

๕. เมื่อร้องแล้วจะดำเนินกระบวนการหรือวิธีพิจารณาอย่างไร ก็ในเมื่อกฎหมายถือว่าให้ร้องต่อศาลในคดีอาญา ไม่ได้มีวิธีพิเศษ กระบวนการก็ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถูกหรือไม่ สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ ยกตัวอย่างว่า ผู้ร้องถูกตำรวจควบคุม ศาลยกคำร้องที่ขอให้ปล่อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๐ ระหว่างอุทธรณ์ ตำรวจปล่อยตัวผู้ร้องไปแล้วไม่ชอบที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยอุทธรณ์ว่าการคุมขังไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้คัดค้านฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ระหว่างฎีกาผู้ร้องตาย ผู้สืบสันดานเข้าดำเนินคดีต่อไปตามมาตรา ๒๕ ใต้** ก็แปลว่าเป็นการยืนยันว่ากระบวนการนี้เป็นกระบวนการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ธรรมดา

* หมายถึง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๖๓/๒๕๑๕ จำเลยถูกศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา) พิพากษาลงโทษไว้ แต่ตัวจำเลยถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำกลางบางขวาง ผู้ร้องซึ่งเป็นภริยาจำเลยเห็นว่า จำเลยอยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๑๔ แต่ไม่ได้รับการพิจารณาสั่งปล่อย ดังนี้ ผู้ร้องขอที่จะยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นศาลแห่งท้องถิ่นที่จำเลยถูกขังอยู่ และเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาออกหมายปล่อยหรือลดโทษให้นักโทษตามพระราชกฤษฎีกานั้น เพื่อดำเนินการต่อไป ผู้ร้องจะมายื่นคำร้องต่อศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา) ไม่ได้ เพราะศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา) มิใช่เป็นศาลแห่งท้องถิ่น ไม่มีอำนาจพิจารณาสั่งปล่อยตามพระราชกฤษฎีกา ดังกล่าวและมีใช่เป็นการกล่าวอ้างว่าถูกจำกัดจากคำพิพากษาของศาลทหารกรุงเทพ (ศาลอาญา)

** หมายถึง คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๒๓๐/๒๕๐๑ ร้องต่อศาลฎีกาว่าจำเลยได้รับอภัยโทษแต่ยังไม่มีการปล่อยจำเลย ดังนั้นเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการอภัยโทษที่จะพิจารณา ไม่ใช่หน้าที่ศาลฎีกาที่จะสั่ง

• หมายถึง กรณีนี้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๒/๒๕๒๒

กัน

ที่นี้ไปในเรื่องกัน

มาตรา ๕๑ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๔๑/๑ มาบังคับในเรื่องกันโดยอนุโลม
นั้นก็คือในเรื่องของการกันในพระบรมมหาราชวัง

มาตรา ๕๒ มีหลักว่า ห้ามกันในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายกันหรือคำสั่งศาล
เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้กัน และในกรณีดังต่อไปนี้ อันนี้ตรงตาม
หลักที่ผมเคยพูดไซ้หรือไม่ว่า การจับกุมหรือการกัน กฎหมายให้อำนาจกระทำได้ในช่อง
ที่จำกัด โดยจำกัดเหตุเอาไว้ว่าถ้าจะกันได้ต้องมีพฤติการณ์ตาม (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ
(๕) นี้ นอกจากนี้ไม่ได้ ผมคิดว่าจะไม่ลงรายละเอียดดีกว่า พวกเราก็เรียนมาแล้ว เสียเวลา
โดยหลักการก็กันไม่ได้ แต่ถ้าจะได้จะต้องมีพฤติการณ์ (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๕)

มาตรา ๕๓ มีหลักว่า ห้ามมิให้กันบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงาน
ฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้กัน ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความ
ครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือ
ซึ่งมีไว้เป็นความผิดมาตรานี้เป็นการสำคัญไป ไม่ต้องมีหมายแต่ต้องมีเหตุ

มาตรา ๕๔ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการกันในที่รโหฐาน
สั่งเจ้าของหรือคนอยู่ในนั้นหรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะกัน ให้อยอมให้เข้าไปโดยมิหวงห้าม
อีกทั้งให้ความสะดวกตามสมควรทุกประการในอันที่จะจัดการตามหมาย ทั้งนี้ให้พนักงาน
ผู้นั้นแสดงหมาย หรือถ้ากันได้โดยไม่ต้องมีหมายก็ให้แสดงนามและตำแหน่ง

ถ้าบุคคลดังกล่าวในวรรคต้นมิยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้า
ไป ในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้วหรือสิ่งกีดขวาง
อย่างอื่นทำนองเดียวกันนั้นก็ไ้

เพราะฉะนั้นที่ตำรวจเข้าไปค้นบ่อนการพนันแล้วมักเอาคอนไปด้วย เขาบอกว่า
ถ้าไม่ยอมให้เข้าไปค้นเขาจะทุบ แปลว่าในที่สุดแล้วอำนาจรัฐไม่มีใครขวางได้ แต่ต้องทำ
อยู่ในขอบเขต มิใช่เอาคอนไปเพื่อจะทุบบ้านเขาก่อนอย่างนี้ไม่ได้ การปฏิบัติโดย
การใช้กำลังจะต้องเป็นวิธีสุดท้าย เหมือนกับการที่เราใช้กำลังจับคนจะต้องเป็นวิธีสุดท้าย
ที่ไม่สามารถจะปฏิบัติด้วยวิธีอื่นได้แล้ว การค้นก็เช่นเดียวกัน ในวรรคสองเขียนไว้ว่า
ถ้าบุคคลดังกล่าวในวรรคต้นมิยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป ใน
กรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้วหรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่น

ทำนองเดียวกันก็ได้ เขียนไว้ในลำดับสุดท้าย เขาไม่ได้เขียนไว้ในวรรคต้น ฉะนั้นเจ้าพนักงานอย่าทำเล่น ๆ ไป สิ่งเหล่านี้อาจถูกฟ้องได้ จะเห็นได้การใช้กำลังมิใช่จะทำได้ ทำได้เหมือนกัน แต่ต้องเป็นโอกาสสุดท้ายไม่มีทางเลือกแล้ว ผมเน้นแล้วว่าวิธีคุกกฎหมายเขาเขียนลำดับไว้ชัดเจน มาตรการไหนอยู่ก่อนทำก่อน มาตรการไหนอยู่หลังทำหลัง และในมาตรการเดียวกัน วรรคไหนอยู่ก่อนทำก่อน วรรคไหนอยู่หลังทำหลัง ทำเรียงตามลำดับลงมา

มาตรา ๘๕ มีหลักว่า ในกรณีค้นหาสิ่งของที่หาย ถ้าพอทำได้ แปลว่าถ้าพอทำได้ก็ทำ ถ้าไม่ได้ก็แล้วไป จะให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสิ่งของนั้นหรือผู้แทนไปกับเจ้าพนักงานในการค้นนั้นด้วยก็ได้

เรื่องของการตรวจค้นส่วนมากเป็นวิधिปฏิบัติ นักศึกษาเอาตัวบทไปจับก็จะเข้าใจผมให้หลักไปแล้ว ขอข้ามไปที่เรื่องปล่อยชั่วคราว

ปล่อยชั่วคราว

ทำไมใช้คำว่าปล่อยชั่วคราว ก็เพราะปล่อยเด็ดขาดไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่พ้นมลทิน จำเลยอาจบอกว่า ศาลชั้นต้นยกฟ้องแล้ว ทำไมไม่ปล่อยเขาเลย ยังปล่อย ไม่ได้เพราะยังมีอุทธรณ์ โจทก์ก็ยังมีอุทธรณ์อยู่ ยังมีพันธะกรณีอยู่

ผมจะไม่อธิบายทุกมาตรา

มาตรา ๑๐๘ มีหลักว่า ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (๑) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (๒) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (๓) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (๔) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (๕) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (๖) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใด

หรือไม่

(๗) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

ทั้งหมดนี้คือแนวทางในการที่จะพิจารณาว่าควรจะปล่อยชั่วคราวหรือไม่ นอกจากนั้นแล้วยังมีกฎหมายแก้ไขในมาตรา ๑๐๘/๑ เสริมเข้าไปอีก การปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิของผู้ร้องหรือเป็นอำนาจของเจ้าพนักงาน ผมเคยถามนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่ผมไปบรรยายให้ฟังว่า คุณเป็นตำรวจชั้นนายพล ผู้ต้องหามาขึ้นคำร้องขอประกันคุณมีอำนาจที่จะไม่ให้ประกันหรือไม่ เขาตอบว่า เขามีอำนาจ ความจริงไม่ใช่อำนาจ แต่เป็นสิทธิของผู้ที่ถูกควบคุมหรือขังที่จะยื่นให้เจ้าพนักงานพิจารณา เจ้าพนักงานมีหน้าที่จะต้องพิจารณาประการแรกก็คือต้องพิจารณาโดยเร็ว ประการที่สองเจ้าพนักงานจะปล่อยชั่วคราวหรือไม่ปล่อยชั่วคราวจะต้องยึดหลักตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ประการแรกดูความหนักเบาแห่งข้อหา และนอกจากความหนักเบาแห่งข้อหาแล้วยังต้องดูพยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด ทั้งต้องดูพฤติการณ์แห่งคดีว่าเป็นอย่างไรด้วย เช่น มีขโมยเข้าบ้านผม ผมก็ต้องยิงป้องกันตัว เพราะว่าจะไปทำร้ายคนในบ้านผม และยิ่งถูกขโมยขงาหักพอยิงเสร็จผมก็โทรศัพท์แจ้งตำรวจ พอตำรวจมาถึงก็บอกว่าต้องตั้งข้อหาผมแล้ว ผมบอกවාให้สอบสวนเสียก่อนสิ แต่ตำรวจบอกว่า ต้องตั้งข้อหา ก่อนแล้วค่อยว่ากันทีหลัง พอจะใส่กุญแจมือผม ผมบอกลองมาใส่ดูสิ ที่คุณรู้เรื่องเพราะผมแจ้งคุณไปเองนะ เพราะฉะนั้นต้องดูพฤติการณ์อย่างละเอียด ดูสถานะของคนที่กระทำดูหลาย ๆ อย่าง เข้าใจหรือไม่ เพราะฉะนั้นก็ตอบเสียเลยว่าคุณห่วงใยถ้าใครจะไปเป็นเจ้าพนักงานในกรณีเช่นนี้ การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ณ เวลานี้จะไปปฏิบัติเหมือนในยุคก่อน ๆ เมื่อ ๒๐ ปี มาแล้วไม่ได้แล้ว

โดยสรุปแล้วหลักเกณฑ์ในการที่จะวินิจฉัยว่าควรปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ผมมีหลักง่าย ๆ ก็คือ ถ้าคำนวณทั้งหมดแล้วถ้ามีเหตุอันควรเอาตัวเขาไว้แล้วเจ้าพนักงานไปปล่อยชั่วคราว อันนี้จะไม่ชอบ เช่น กดีมีปืนรับจ้างยิงคนตายมา ๑๐๐ ศพ แล้วกว่าจะจับได้ก็ยิงตำรวจตายเสียหลายคน อย่างนี้ถ้าไปปล่อยชั่วคราวผมคิดว่าเป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าคดีนี้พิเคราะห์ทั้งหมดแล้วน่าจะปล่อยชั่วคราว แต่เจ้าพนักงานก็ไม่ปล่อยชั่วคราว อันนี้ก็ไม่น่าจะไม่ชอบเช่นกัน อย่างนี้พอเป็นแนวทางได้หรือไม่

มีคดีโด่งดังเมื่อตอนที่เกิดเหตุในยุคไอเอ็มเอฟ บริษัทธุรกิจในเมืองไทยขาดทุนหมด ก็ปรากฏว่านายไมเคิล วัตสเลย์ เป็นนักตรวจบัญชีที่มีชื่อเสียงชาวออสเตรเลียถูกว่าจ้างให้มาทำการตรวจบัญชีของบริษัทแห่งหนึ่ง เขาก็ตรวจแบบตรงไปตรงมา ปรากฏว่า

บริษัทนี้มีการโกงกันอย่างมาก เหน้ันเองอีก ๓ วัน นายไมเคิลก็ถูกฆ่าตาย ตำรวจก็เก่งสืบสวนจนจับได้ แล้วได้ตัวผู้ว่าจ้างเสียด้วยซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในเขตทางภาคเหนือตอนล่าง ปรากฏว่าสถานเอกอัครราชทูตเขาก็มาร้องขอให้ช่วยดูแลคดีนี้ด้วย แต่ในที่สุดแล้วก็มีการร้องเรียนเข้ามา ท่านนั้นก็ถูกไล่ออก ผมพูดตรงนี้ก็แปลว่าอะไรที่โดยรวมแล้วถ้าไม่ควรปล่อยชั่วคราวแล้วไปปล่อยเขาก็เป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบ แต่ที่อะไรที่ควรปล่อยชั่วคราวแล้วไม่ปล่อยก็ไม่ชอบเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเหตุผลอย่างนี้ต้องดูให้ดี ผมฝากเตือนไว้ไม่ว่าจะไปทำหน้าที่อะไรก็ตามขอให้พินิจพิจารณาถึงประเด็นเหล่านี้ให้ดีด้วย

มาตรา ๑๐๘/๑ มีหลักว่า การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้อต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังนี้

- (๑) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (๒) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (๓) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (๔) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ

(๕) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

ถ้าจะไม่ให้ต้องเขียนระบุ (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) ถ้าไม่เขียนให้เข้า ๕ ข้อนี้จะไม่อนุญาตไม่ได้ เห็นหรือไม่ว่ากฎหมายในทางที่คุ้มครองประชาชน ณ เวลานี้ออกมาแล้ว

การควบคุมการปล่อยชั่วคราว

มาตรา ๑๑๓ เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งปล่อยชั่วคราวไม่ว่าจะมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันหรือไม่ การปล่อยชั่วคราวนั้นให้ใช้ได้ระหว่างการสอบสวนหรือจนกว่าผู้ต้องหาถูกศาลสั่งขังระหว่างการสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้อง แต่มิให้เกินสามเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจทำการสอบสวนได้เสร็จภายในกำหนดสามเดือนจะยืดเวลาการปล่อยชั่วคราวให้เกินสามเดือนก็ได้ แต่มิให้เกินหกเดือน

เมื่อการปล่อยชั่วคราวสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้ายังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไป ให้ส่งผู้ต้องหามาศาล และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๗ วรรคสี่ ถึงวรรคเก้ามาใช้บังคับ

มาตรานี้เป็นการควบคุมการปล่อยชั่วคราวไม่ให้ยาวเกินไป เมื่อก่อนนี้ไม่มี แต่เดี๋ยวนี้มีแล้ว เมื่อมีการปล่อยชั่วคราวโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้มีอายุไม่เกิน ๓ เดือน เมื่อก่อนไม่มี ถ้านำที่ดินมาเป็นหลักประกัน โฉนดอาจติดอยู่ เป็นปี พอตีมีคนเขามาขอซื้อก็ยังซื้อไม่ได้ เพราะโฉนดยังติดประกันอยู่ สอบสวนมา ๕ ปี แล้ว ยังไม่เสร็จอีกหรือ พนักงานอัยการยังไม่สั่งคดีอีกหรือ จึงได้มีการแก้กฎหมายใหม่เมื่อหลายปีมาแล้วก็คือพุดง่าย ๆ ว่า สัญญาประกันในเบื้องต้นมีอายุ ๓ เดือน แต่ถ้าไม่เสร็จขยายเป็น ๖ เดือน ทั้งนี้เพราะการสอบสวนต้องกระทำโดยรวดเร็ว กฎหมายที่แก้ไขตอนนั้นเพราะเห็นความเจ็บปวด เห็นความยุ่งยากของฝ่ายผู้ต้องหาหรือฝ่ายนายประกัน หลักทรัพย์ติดครีอยู่กับเจ้าพนักงานเป็นเวลาหลายปีทำอะไรไม่ได้เลย น่าเห็นใจที่สุด เพราะฉะนั้นตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ แล้ว นี้คือปลดคนจวนจุคแรก เพื่อยุติการรับกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ปี ๒๕๔๐ พอดีเลย

มาตรานี้เป็นมาตรการที่เร่งรัดการทำงานของเจ้าพนักงานให้เสร็จโดยเร็ว พอถึงขยับแรก ๓ เดือน หากมีเหตุจำเป็นจะขยายเกิน ๓ เดือนก็ได้ แต่ไม่ให้เกิน ๖ เดือน แล้วถ้า ๖ เดือน ไม่เสร็จ ต้องเอาตัวไปศาล ศาลจะได้ถามว่า ทำไมยังดำเนินการไม่เสร็จ คิดขัดเพราะอะไร ก็แปลว่ามีการตรวจสอบใช่หรือไม่ ทั้งนี้เพราะกระบวนการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นชั้นไหนมันกระทบถึงสิทธิของพลเมืองอย่างรุนแรงตามที่ได้ออกอยู่แล้ว ผู้ต้องหาจะทำอะไรก็ไม่ได้ บางคนก็ถูกอายัดตัว ไปต่างประเทศก็ไม่ได้ เขาเสียศักดิ์ศรีเขาดกเป็นข่าว อย่างนี้ก็ถือว่าเป็นความเสียหาย ดังนั้น กฎหมายจึงเร่งรัดให้การดำเนินคดีกระทำโดยรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นชั้นสอบสวน ชั้นอัยการ ชั้นศาล แล้วต้องเร็วทั้งนั้น นี่เป็นมาตรการอันหนึ่งในการที่จะเร่งรัดกระบวนการสอบสวนไม่ว่าจะเป็นชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นพนักงานอัยการ

มาตรา ๑๑๓/๑ ก็ออกมาเสริมในกรณีที่ปล่อยชั่วคราวโดยมีการวางเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นเป็นประกัน หลักการก็คือไร้หลักประกันเดียวกันได้ เมื่อก่อนนี้มีเงินอยู่แค่นี้หรือมีที่ดินอยู่แปลงเดียวไปวางต่อพนักงานสอบสวนแล้ว พอจะเอาตัวไปส่งพนักงานอัยการก็ถอนหลักประกันไม่ทัน เพราะโฉนดส่งไปเก็บที่กองบัญชาการโน้น แล้ว

ราษฎรจะทำอย่างไรมีที่ดินอยู่แปลงเดียว สร้างปัญหาให้แก่ราษฎรที่ต้องคดีมากมาย มีเงินสดก็ถอนเงินยังไม่ได้ ต้องขออนุมัติ เพราะฉะนั้นจึงมีกฎบังคับให้ถอนเร็วก็ได้ แต่ต้องเสียเงิน ก็เลยต้องออกกฎหมายมาให้ใช้หลักทรัพย์เดียวกันได้ ฝ่ายผู้บริหารรัฐ ก็พยายามที่จะแก้ปัญหาคือดรอนของประชาชนทุกเรื่องที่มีอยู่ แต่ปัญหาก็แปรสภาพของมันไปเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นก็แปลว่านาน ๆ เข้าก็ต้องมาแก้กฎหมายหรือแก้ปัญหามาในทางปฏิบัติเพื่อจะคุ้มครองประชาชน

มาตรา ๑๑๕ มีหลักว่า ถ้าหลักประกันต่ำไปโดยผิดหลงก็แก้ไขได้
การจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือหลบหนีตามสัญญาประกัน

มาตรา ๑๑๗ ก็คือเรื่องของนายประกันตามจับลูกประกันที่หนีไป ตอนแรกก็ต้องแจ้งเจ้าพนักงานจับก่อน แต่ถ้าไม่ทันก็จับเองได้ อันนี้ก็เป็นหลักทั่วไปที่ผมอธิบายหลายครั้งแล้ว

สอบสวน

ที่นี่จะขึ้นเรื่องสำคัญคือเรื่องสอบสวน ขอให้ดูโครงสร้างก่อน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๒ สอบสวน แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ

ลักษณะ ๑ หลักทั่วไป ตั้งแต่มาตรา ๑๒๐ ถึง ๑๒๕

ลักษณะ ๒ การสอบสวน แบ่งออกเป็น ๒ หมวด

หมวด ๑ การสอบสวนสามัญ เริ่มตั้งแต่มาตรา ๑๓๐ ถึง ๑๔๗

หมวด ๒ การชันสูตรพลิกศพ เริ่มตั้งแต่มาตรา ๑๔๘ ถึง ๑๕๖

ที่นี่เราก็เห็นแล้วว่ากรอบอยู่ตรงไหน ทิศทางเป็นอย่างไร ลักษณะ ๑ หลักทั่วไป หลักทั่วไปของอะไร นำไปใช้กับตรงไหน หลักทั่วไปก็นำไปใช้กับทั้งหมดนี้ นำไปใช้ในนี้ได้เลยทั้งการสอบสวนสามัญและการชันสูตรพลิกศพใช่หรือไม่ ถ้าอย่างนี้แปลว่าอะไร การชันสูตรพลิกศพเป็นการสอบสวนหรือไม่ เป็น จึงต้องอยู่ภายใต้กรอบของการสอบสวนด้วย

มาตรา ๑๒๐ ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

นี่คือมาตราที่เป็นนโยบายสำคัญอย่างยิ่ง แปลว่าต่อไปนี้ในเรื่องการสอบสวนต้องปฏิบัติตามนี้ ไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนในลักษณะใดต้องปฏิบัติตามมาตรา ๑๒๐ เพราะฉะนั้นมาตราที่ต่อจากนี้ไปต้องปฏิบัติตามนโยบายนี้ทั้งหมด นี่คือหลักทั่วไป

มาตรา ๑๒๑ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง
แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้อง
ทุกข์ตามระเบียบ

เพราะฉะนั้นพนักงานสอบสวนในที่นี้ต้องสอบสวนคดีอาญา จะสอบสวนคดี
แพ่งไม่ได้

คดีอาญาคืออะไร คดีอาญาก็คือคดีที่ว่าด้วยการกระทำผิดและมีโทษ สามารถ
อธิบายไปได้เรื่อย ๆ โดยยึดหลักที่ผมอธิบายไว้ตั้งแต่วันแรกที่เรามาพบกันแล้ว ผมบอก
แล้วว่าความผิดอาญาคืออะไร การกระทำใดเป็นความผิดอาญาได้บ้าง ดูจากกฎหมาย
สารบัญญัติใช่หรือไม่ เราสามารถตอบคำถามได้ เพราะฉะนั้นมาตรา ๑๒๑ พนักงาน
สอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แล้วตอบคำถามได้ด้วยว่าอำนาจสอบสวนมี
เมื่อใด ก็มีเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นถ้าคดีอาญายังไม่มีก็จะไปสอบสวนใครได้
มันตอบได้หมดที่ผมให้หลักไว้ตั้งแต่ต้นว่าอำนาจสอบสวนเป็นอำนาจเฉพาะกิจจำได้
หรือไม่ ต่างกับอำนาจสืบสวนใช่หรือไม่ อำนาจสืบสวนทำได้ ๒ ระยะ

๑. ระยะก่อนเกิดความผิด เป็นเรื่องของการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อย
๒. สืบสวนเมื่อความผิดเกิดขึ้นแล้ว เพื่อหารายละเอียดเกี่ยวกับความผิด

แต่พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจสอบสวนได้เฉพาะเมื่อมีความผิดอาญา
เกิดขึ้นแล้วเพราะเป็นการสอบสวนคดีอาญา ถามว่าทำไมกฎหมายจึงต้องบัญญัติเช่นนี้
คำตอบก็คือเพราะว่าการสอบสวนคดีอาญานั้นเป็นการกระทำของเจ้าพนักงานที่มีผลกระทบ
ต่อสิทธิขั้นพื้นฐานทุกอย่างของพลเมือง ดังนั้น จึงต้องจำกัดให้กระทำต่อเมื่อมีคดีอาญา
เกิดขึ้นเท่านั้น

ยกตัวอย่างว่า หมายเรียกบุคคลเป็นการบังคับให้คนเข้ามาสู่อำนาจรัฐเพื่อหา
ข้อมูลรายละเอียดบางอย่าง เป็นการบังคับเขา พนักงานสอบสวนจะไปออกหมายเรียก
เขามาเพื่อสอบถามว่าเวลานี้เขายังสบายคืออยู่หรือ เรียนจบหรือยัง ไม่ได้ เพราะเขาไม่ได้
กระทำผิดอาญา แล้วก็ไม่มีคดีอาญาคับ ในเมื่อไม่มีคดีอาญาพนักงานสอบสวนจะใช้อำนาจ
ของพนักงานสอบสวนไม่ได้ ตรวจสอบ หมายเรียก ยึด ไม่ได้ทั้งนั้น ดังนั้น
อำนาจสอบสวนจึงผูกกับคดีอาญา อำนาจสอบสวนจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นแล้ว
เท่านั้น

แต่จริงเสมอไปหรือไม่ ไม่แน่เสียแล้ว ถ้าคดีอาญานั้นเป็นคดีพิเศษ เป็นคดี
ความผิดต่อส่วนตัว แม้ว่าคดีอาญาจะเกิดขึ้นแล้วแต่จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขพิเศษ

จะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ คือ ๑. ความผิดเกิด และประกอบด้วย ๒. มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ จึงจะเกิดอำนาจสอบสวน ทั้งนี้เพราะก็บอกแล้วว่าเป็นเรื่องส่วนตัว และคดีใดจะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวอยู่ที่กฎหมายบัญญัติ เพราะฉะนั้นอาจจะเพิ่มขึ้นหรืออาจจะน้อยลงก็ได้แล้วแต่กฎหมาย สังเกตว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรียกว่าความผิดต่อส่วนตัว ส่วนประมวลกฎหมายอาญาเรียกว่าความผิดอันยอมความได้

มาตรา ๑๒๒ พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนในกรณีต่อไปนี้ก็ได้

(๑) เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมรับร้องทุกข์ตามระเบียบ

(๒) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเสียเองโดยมิได้ร้องทุกข์ก่อน

(๓) เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปาก ไม่ยอมบอกว่าเขาคือใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษหรือบันทึกคำกล่าวโทษ

การที่กฎหมายต้องเขียนไว้ว่าต้องมีคำร้องทุกข์กล่าวโทษเพราะต้องการให้มีผู้รับผิดชอบ ในเมื่อคุณจะร้องทุกข์จะกล่าวโทษเขาแล้ว คนอื่นเขาเสียหาย อย่างน้อย ๆ คุณต้องมาให้รายละเอียด คุณต้องบอกว่าคุณรู้เห็นหรือไม่ เพราะถ้าเจ้าพนักงานไปทำการสอบสวนเขาแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งเสียหาย เราอย่าไปมองในแง่ของตัวผู้ร้องทุกข์ฝ่ายเดียว ต้องมองในแง่ของผู้ที่ถูกสอบสวนด้วยว่าเขาได้รับความเสียหายอย่างไรบ้าง เขาอาจเสียหายต่อชื่อเสียง เสียหายต่อการประกอบวิชาชีพ เสียหายต่อการถูกควบคุมตัว เพราะฉะนั้นกฎหมายจึงต้องเคร่งครัดพอสมควรว่าถ้าคุณไม่ทำหรือไม่ยอมรับผิดชอบอะไรแล้ว เจ้าพนักงานมีสิทธิที่จะปฏิเสธที่จะไม่ทำงาน เพราะเจ้าพนักงานก็อาจจะไปกระทำการที่มีผลกระทบต่อคนอื่นได้เหมือนกัน ดังนั้น ถ้าเราไปแจ้งความเราต้องยอมรับผิดชอบในข้อเท็จจริงนั้น เขาจะถามว่าคุณชื่ออะไร เขาจะซักถาม แต่พอเขาซักแก้นี้ก็ไม่เอาแล้ว ลองคิดว่าถ้าเจ้าพนักงานจะไปทำตามโดยที่เรื่องยังเลื่อนลอยจะไหวหรือไม่ ประการที่หนึ่งเสียเวลาเพราะว่าเจ้าพนักงานไม่พออยู่แล้ว ประการที่สองเจ้าพนักงานเสี่ยงต่อการที่จะไปปฏิบัติหน้าที่กระทบคนอื่นเขา ดังนั้นกฎหมายจึงต้องเปิดทางไว้ให้ นี่คือเหตุผลว่าทำไมกฎหมายต้องเขียนไว้เช่นนี้ ในทางปฏิบัติบอกได้เลยว่าถ้าใครไปแจ้งความเขาต้องขอให้คุณเซ็นชื่อรับผิดชอบ เขาได้จะมีที่อ้างได้

ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อใครได้บ้าง

เราเรียนกันมาแล้วว่าผู้เสียหายคือใคร โดยพิจารณาจาก

๑. การกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ ดูจากกฎหมายสารบัญญัติ

๒. ความเสียหายนั้นเป็นผลโดยตรงหรือไม่

๓. ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิคินัย

เมื่อมีทุกข์แล้วต้องร้องทุกข์ต่อกรมกฎหมายด้วย ไม่ใช่มีทุกข์แล้วจะมาร้องเฉย ๆ ได้ เพราะฉะนั้นผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อใครได้บ้างดูในมาตรา ๑๒๓ และมาตรา ๑๒๔

เจ้าพนักงานผู้รับคำร้องทุกข์ได้รับคำร้องทุกข์แล้วจะต้องทำอย่างไร

เมื่อเจ้าพนักงานผู้รับคำร้องทุกข์ได้รับคำร้องทุกข์แล้วจะต้องทำอย่างไร กฎหมายเขียนไว้ชัดเจนเรียงไว้เป็นลำดับตั้งแต่มาตรา ๑๒๔ และมาตรา ๑๒๕ เป็นต้นไป เป็นหน้าที่ของ เจ้าพนักงานจะต้องช่วยเหลือผู้เสียหายผู้มีทุกข์

มาตรา ๑๒๕ มีหลักว่า เจ้าพนักงานจะต้องจัดให้มีการบันทึกคำร้องทุกข์ ด้วยเหตุผลที่สมควรเพราะต้องการให้ผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษรับผิดชอบ มิฉะนั้นเจ้าพนักงานก็ทำงานไม่ได้ เราเคยได้มีการศึกษากันเรื่องนี้แล้วในชั้นร่างกฎหมาย เราสรุปกันเลยว่า ในที่สุดแล้วต้องจัดให้เขาร้องทุกข์เพราะมิฉะนั้นเจ้าพนักงานไม่สามารถจะยืนยันในข้อเท็จจริงที่จะนำไปดำเนินการต่อได้ อันจะเป็นผลให้เกิดความเสียหายต่อผู้ที่ถูกสืบสวนจับกุม

กฎหมายจึงต้องรองรับเอาไว้ในมาตรา ๑๒๗ ให้นำทบัญญัติข้างต้นนั้นมาใช้กับการกล่าวโทษด้วย การกล่าวโทษก็เช่นเดียวกันเป็นการกล่าวหาของคนอื่นที่ไม่ใช่ผู้เสียหาย ดังนั้นจึงต้องจัดให้เข้าสู่กระบวนการกล่าวโทษ มีการบันทึก และลงนาม ถ้าไม่ยอมทำเขาก็ไม่สอบสวน อันนี้แน่นอน

พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทน

โดยหลักการแล้วการสอบสวนจะต้องทำด้วยตัวเองเพราะเป็นอำนาจเฉพาะตัวที่ผูกติดกับคดีเป็นรายคดีอย่างที่บอกแล้ว

แต่ตามมาตรา ๑๒๘ มีหลักว่า ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ พนักงานสอบสวนอาจจะมอบอำนาจให้คนอื่นทำแทนได้ด้วย ก็คือเรื่องที่ไม่สำคัญหรือในเรื่องที่ส่งประเด็นไปจะเห็นได้ว่าในเรื่องของการส่งประเด็นนี้มีทั้งการส่งประเด็นในชั้นสอบสวนและการส่งประเด็นในชั้นสืบพยานหรือชั้นศาล หลักการเดียวกัน

มาตรา ๑๒๕ มาตราสุดท้ายของลักษณะนี้มีหลักว่า ให้ทำการสอบสวนรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาไปยังศาล

ขออธิบายว่า การชันสูตรพลิกศพนั้นไม่ทำ อย่าทำ เพราะถ้าไม่ทำแล้ว ไม่ห้ามฟ้อง แต่ถ้าทำแล้วต้องทำให้เสร็จ มิฉะนั้นห้ามฟ้อง เหตุผลก็คือกฎหมายต้องการพิสูจน์ทราบ

ว่าผู้ตายเป็นใคร ตายเพราะสาเหตุใด ทั้งนี้เพราะเหตุว่าถ้าไม่มีการชันสูตรพลิกศพแล้วมัน พิสูจน์ทราบในเรื่องของสาเหตุแห่งการตายยาก กฎหมายจึงต้องบังคับว่าถ้าต้องทำให้เสร็จ เช่น ถ้ามีการฆ่ากันตาย มีคนเห็นว่านายแดงฆ่านายดำแน่ ๆ พอฆ่าเสร็จเอาศพไปโยน ใต้งัดเคมีขนาดใหญ่ บดจนละเอียดปนปี้หมด หรือว่าใช้ดั่งเคมีที่มันอย่างแรงก้ดจนไม่เหลือเลย ถ้าพยานฟังได้ว่าเป็นอย่างนี้จริงๆ ก็น่าจะลงโทษได้ แต่ที่กฎหมายต้องการให้ชันสูตรพลิกศพก็เพราะว่าบางทีหาพยานที่รู้เห็นยาก จะต้องพิสูจน์ถึงสาเหตุแห่งการตาย ใครทำให้ตาย พิสูจน์ร่องรอย รอยปืน รอยมีด กฎหมายถึงต้องการ แต่ถ้าไม่สามารถจะทำได้แล้ว พิสูจน์ได้ก็ว่ากันไป หลักการก็คือกฎหมายต้องการให้มีการชันสูตรพลิกศพเพื่อ พิสูจน์สาเหตุการตาย แต่ถ้าทำไม่ได้หรือสุดวิสัยก็ไม่ต้องทำ แต่ถ้าทำแล้วต้องทำให้เสร็จ ถ้าไม่เสร็จห้ามฟ้อง เท่านั้นเอง นี่คือมาตรา ๑๒๕

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๓-๔

อาจารย์สอน อาจารย์ไสว จันทะศรี

ผู้พิพากษาอาวุโส ศาลจังหวัดนนทบุรี

ผู้เรียบเรียง อาจารย์ไสว จันทะศรี

วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐

การบรรยายครั้งที่ ๕



อุทธรณ์

มาตรา ๑๕๓ “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ปกติแล้วถ้าไม่มีกฎหมายห้ามก็อุทธรณ์ได้ คำสั่งบางอย่างกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าห้ามอุทธรณ์ เช่น คำสั่งศาลที่ให้คดีมีมูลยอมเด็ดขาด ตามมาตรา ๑๗๐ คือห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวหรือศาลสูงจะพิพากษาแก้ว่าคดีดังกล่าวไม่มีมูลไม่ได้ เช่น ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ร่วมกันลักทรัพย์โจทก์ ศาลชั้นต้นฟังว่าคดีโจทก์มีมูลสำหรับจำเลยที่ ๑ ส่วนจำเลยที่ ๒ ไม่มีมูลให้ยกฟ้อง จำเลยที่ ๑ จะอุทธรณ์ว่าคดีสำหรับจำเลยที่ ๑ ไม่มีมูลไม่ได้ โจทก์อุทธรณ์ว่าคดีโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๒ มีมูลได้ หากศาลอุทธรณ์เห็นว่าคดีโจทก์ไม่มีมูลทั้งจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ จะพิพากษายกฟ้องไปถึงจำเลยที่ ๑ ไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา ๑๗๐ ทั้งนี้เพราะกฎหมายต้องการให้เป็นดุลพินิจเด็ดขาด มิเช่นนั้นคดีชั้นได้สวนมูลฟ้องก็จะมีการอุทธรณ์ฎีกากันไปหลายชั้นศาลทำให้คดีล่าช้าไปอีก อย่างไรก็ตามหากศาลอุทธรณ์เห็นว่าฟ้องโจทก์ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๑๕๔ เช่น ฟ้องขาดองค์ประกอบความผิดไม่ระบุสถานที่เกิดเหตุ การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดตามมาตรา ๑๕๕ หรือเป็นการเกินคำขอของโจทก์หรือโจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษตามมาตรา ๑๕๒ เหล่านี้ศาลอุทธรณ์สามารถพิพากษายกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ได้ด้วย เพราะมิใช่การวินิจฉัยว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูล

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๖๖/๒๕๔๘ (ประชุมใหญ่) ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องขอให้

ลงโทษจำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๔ ตาม ป.อาญา มาตรา ๘๓, ๘๖, ๘๑, ๑๓๗, ๑๕๗, ๑๗๒, ๑๗๓ และ ๑๗๔

ศาลชั้นต้นได้สวนมูลฟ้องแล้ว เห็นว่าสำหรับจำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๓ คดีไม่มีมูล พิพากษายกฟ้อง ส่วนจำเลยที่ ๔ มีมูลเฉพาะความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ให้ประทับฟ้องจำเลยที่ ๔ ในข้อหาดังกล่าว

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า ให้อยกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๔ เสียด้วย นอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสอบสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า ในกรณีที่ศาลชั้นต้น มีคำสั่งให้คดีมีมูลเฉพาะจำเลยที่ ๔ และประทับฟ้องไว้พิจารณาแล้ว เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์เห็นว่าคดีโจทก์ไม่มีมูล หรือไม่มีความผิด หรือฟ้องโจทก์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนี้ ศาลอุทธรณ์จะยกฟ้องได้หรือไม่ ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า เมื่อพิจารณาคำฟ้องของโจทก์เฉพาะส่วนที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ในข้อหาความผิดฐานร่วมกันปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบแล้ว ปรากฏว่าโจทก์บรรยายฟ้องในข้อหานี้แต่เพียงว่า จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ รู้อยู่แล้วว่าโจทก์กับพวกไม่ได้ร่วมกันกระทำความผิดฐานฉ้อโกง แต่จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ กลับร่วมกันรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษและดำเนินคดีแก่โจทก์กับพวกเป็นเหตุให้โจทก์กับพวกถูกควบคุมตัวเป็นผู้ต้องหา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง สิทธิเสรีภาพของโจทก์กับพวกเท่านั้น โจทก์มิได้บรรยายในคำฟ้องเลยว่าจำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ได้ร่วมกันปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยการบ้ายเบี่ยงละเลยไม่สั่งคำร้องขอประกันตัวระหว่างสอบสวนของโจทก์กับพวกแต่อย่างใด ดังนั้นแม้จะได้ความตามทางพิจารณาในชั้นได้สวนมูลฟ้องว่า จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ มีพฤติการณ์ในทางบ้ายเบี่ยงละเลยไม่สั่งคำร้องขอประกันตัวระหว่างสอบสวนของโจทก์กับพวกก็ตาม ศาลก็ไม่อาจพิพากษาลงโทษจำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ตามข้อเท็จจริงที่ได้ความดังกล่าวนั้นได้ เพราะเป็นข้อเท็จจริงนอกฟ้อง ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้พิพากษาหรือสั่งเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง” กรณีจึงมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยที่ ๔ ไม่ควรต้องรับโทษของศาลและศาลต้องยกฟ้องโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๕ วรรคหนึ่ง และ

ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาออกกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๕ วรรคสองที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๔ มาด้วยนั้นจึงชอบแล้วฎีกาของโจทก์ฟังไม่ขึ้น

พิพากษายืน

๑. ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ผู้ที่จะอุทธรณ์ได้มีใครบ้าง ผู้ที่จะอุทธรณ์ได้คือโจทก์จำเลย คำว่าโจทก์รวมทั้งโจทก์รวมด้วย ผู้เสียหายอุทธรณ์ได้หรือไม่ ผู้เสียหายข่มอุทธรณ์ได้เมื่อเป็นโจทก์รวมแต่กรณีผู้เสียหายไม่ได้เป็นโจทก์รวมข่มอุทธรณ์ไม่ได้ ทนายความซึ่งใบแต่งตั้งทนายให้ มีอำนาจในการอุทธรณ์ได้ ก็สามารถยื่นอุทธรณ์โดยลงชื่อในอุทธรณ์แทนโจทก์ โจทก์รวมหรือจำเลยได้

กรณีที่เข้าเป็นโจทก์รวมในบางสำนวน ก็อุทธรณ์ได้เฉพาะสำนวนที่ตัวเองเป็นโจทก์รวมเท่านั้น เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๓๖๔-๗๓๖๕/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นรวมพิจารณาพิพากษาคดีทั้งสองสำนวนเข้าด้วยกัน แต่สำนวนหลังของศาลชั้นต้นผู้เสียหายมิได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องแล้ว โจทก์และจำเลยในสำนวนหลังมิได้ยื่นอุทธรณ์ ผู้เสียหายจึงไม่มีสิทธิที่จะยื่นอุทธรณ์ การที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์รวมในสำนวนแรกยื่นอุทธรณ์ทั้งสองสำนวน อุทธรณ์เกี่ยวกับสำนวนคดีหลังจึงเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบ

ข้อสังเกต ถ้าผู้เสียหายไม่ได้เป็นโจทก์รวมก็อุทธรณ์ไม่ได้ หรือเข้าเป็นโจทก์รวมในคดีใดก็อุทธรณ์ได้เฉพาะคดีนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๗๘๕/๒๕๓๘ คำร้องขอถอนฟ้องของโจทก์รวมระบุว่าขอถอนฟ้องเพราะโจทก์รวมกับจำเลยตกลงกันได้แล้ว ไม่ได้ระบุว่าขอถอนฟ้องเพราะโจทก์รวมจะไปขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์คดีนี้ เมื่อเป็นการถอนเสร็จเด็ดขาดแล้วโจทก์รวมจะไปขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอีกไม่ได้ เพราะการเข้าร่วมเป็นโจทก์ถือว่าเป็นการฟ้องคดีใหม่ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๖ ดังนั้น ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้โจทก์รวมเข้าเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์ในคดีนี้ และที่พิพากษาว่าจำเลยทั้งสองมีความผิดฐานทำให้เสียหายด้วยนั้นจึงไม่ชอบ เมื่อโจทก์รวมเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีนี้ไม่ได้แล้ว โจทก์รวมจึงมิได้เป็นโจทก์ของคดีนี้และไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น

ข้อสังเกต ข้อเท็จจริงในฎีกานี้โจทก์ร่วมฟ้องคดีแล้วขอถอนฟ้อง ต่อมาเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้อง โจทก์ร่วมก็ขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ เมื่อโจทก์ร่วมฟ้องคดีแล้วถอนฟ้องไปข้อมฟ้องใหม่ไม่ได้ ดังนั้น เมื่อฟ้องใหม่อีกไม่ได้ก็เข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมไม่ได้จึงอุทธรณ์ไม่ได้

ผู้รับมอบอำนาจให้ประกันตัวจำเลยในคดีอาญาจะอุทธรณ์คำสั่งแทนนายประกันไม่ได้ กล่าวคือเมื่อได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ประกัน ก็ย่อมมีอำนาจทำสัญญาประกันและนำตัวจำเลยส่งศาล เมื่อผู้มอบอำนาจไม่ได้มอบอำนาจให้ฟ้องคดีต่อศาลจึงอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลแทนนายประกันไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๒๒/๒๕๔๑)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๘๑/๒๕๔๒ โจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายและได้เข้าเป็นคู่ความในคดีนี้แล้ว คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๘ ซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี เมื่อมิใช่เป็นคดีที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ ทวิ ดังนั้น หากโจทก์ร่วมยังไม่พอใจคำพิพากษาศาลชั้นต้น โจทก์ร่วมย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ได้ ไม่มีบทกฎหมายให้สิทธิอุทธรณ์เฉพาะพนักงานอัยการโจทก์แต่อย่างใด โจทก์ร่วมจึงอุทธรณ์ได้

แม้ศาลจะอนุญาตให้เข้าเป็นโจทก์ร่วม หากต่อมาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเห็นว่าโจทก์ร่วมมิใช่ผู้เสียหาย ไม่มีสิทธิขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม โจทก์ร่วมก็ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๗๔๔/๒๕๔๔ ศาลชั้นต้นอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ หมายถึงอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ได้เฉพาะในข้อหาที่โจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหาย

ข้อหาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๗๑ และความผิดต่อพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย โจทก์ร่วมมิใช่ผู้เสียหาย แม้ศาลชั้นต้นอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ โจทก์ร่วมก็ไม่มีสิทธิฎีกาในข้อหาดังกล่าวนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๓๐๖/๒๕๔๕ ผู้เสียหายเป็นบุตรของโจทก์ร่วมกับนางเสงี่ยม ซึ่งไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ผู้เสียหายจึงมิใช่บุตรชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ร่วม ทั้งไม่ปรากฏว่าโจทก์ร่วมได้จดทะเบียนว่าผู้เสียหายเป็นบุตร โจทก์ร่วมจึงมิใช่ผู้ใช้อำนาจปกครองของผู้เสียหายและมีผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เสียหายที่จะมีอำนาจจัดการแทน

ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕ (๑) จึงไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการและไม่มีฐานะเป็นโจทก์ที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาได้

คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ก่อนศาลประทับฟ้องจำเลยไม่อยู่ในฐานะจำเลย ดังนั้น เมื่อศาลสั่งอย่างไร จำเลยจึงอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งของศาลไม่ได้

๒. อุทธรณ์ต่อศาลใด

ปกติการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นต้องอุทธรณ์ไปที่ศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น ศาลชั้นต้นไม่ยอมรับฎีกา ผู้ฎีกาอาจฎีกาเป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลฎีกาตามมาตรา ๒๒๔ หรือคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาอากร ศาลแรงงาน ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลายที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาก็ต้องเป็นไปตามนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๐๖๗/๒๕๓๓ คำสั่งที่ศาลชั้นต้นสั่งยกคำร้องขอขยายระยะเวลาขึ้นฎีกา ไม่ใช่คำสั่งไม่รับฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๔ ขอบที่จะอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๕๓

ข้อสังเกต เฉพาะกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับฎีกาจึงให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา แต่กรณีนี้เป็นเรื่องขอขยายระยะเวลาขึ้นฎีกา และศาลชั้นต้นไม่อนุญาต ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๕๘/๒๕๔๘ จำเลยยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นยกคำร้อง จำเลยขอมมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ วรรคหนึ่ง ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ไม่รับวินิจฉัยอุทธรณ์ของจำเลยและพิพากษายกอุทธรณ์เสีย นั้นจึงเป็นการไม่ชอบ แต่ศาลฎีกาเห็นสมควรวินิจฉัยปัญหาที่ว่า มีเหตุอันควรขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ให้จำเลยหรือไม่โดยไม่ต้องยื่นสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิจารณาและพิพากษาใหม่

ข้ออ้างที่ว่าทนายจำเลยเชื่อคำบอกเล่าของเจ้าพนักงานศาลและทนายคนเดิมว่า ศาลชั้นต้นอนุญาตให้ขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ได้จนถึงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๑ และทนายจำเลยต้องว่าความทุกวันไม่สามารถมาดูแลคำสั่งศาลด้วยตนเองได้ ถือเป็นความบกพร่องของทนายจำเลยเอง กรณีจึงมิใช่เหตุสุดวิสัย ไม่มีเหตุที่จะขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ให้จำเลยได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๓ ประกอบ ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕

กรณีศาลชั้นต้นออกหมายจำคุกระหว่างฎีกาหรือระหว่างอุทธรณ์ แต่จำเลยเห็น

ว่าออกหมายไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบเช่นนี้ต้องยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นให้ออกหมายใหม่ ถ้าศาลชั้นต้นยกคำร้องไม่แก้ไขให้ ต้องอุทธรณ์ฎีกาไปตามลำดับชั้นศาล ไม่ใช่ว่าเป็นหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาขึ้นถึงศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ขอให้สั่งศาลชั้นต้นให้ออกหมายจำคุกให้ใหม่ไม่ได้ ดังนั้น หากจำเลยเห็นว่าหมายจำคุกที่ออกมาไม่ชอบก็จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้น ถ้าศาลชั้นต้นสั่งประการใด คนไม่เห็นด้วยจึงอุทธรณ์ฎีกาต่อไปตามลำดับชั้นศาล

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๓๗/๒๕๔๑ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาโดยคิดหักวันที่จำเลยถูกคุมขังมาแล้วให้ไม่ถูกต้องนั้น เป็นปัญหาในชั้นบังคับคดี เมื่อมิใช่เป็นการฎีกาโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาศาลล่างทั้งสองที่พิพากษาว่าจำเลยได้กระทำผิดตามฟ้องโจทก์ว่าไม่ถูกต้องประการใด จึงเป็นเรื่องที่จำเลยต้องดำเนินการให้เป็นไปตามลำดับชั้นศาล หากจำเลยเห็นว่าศาลชั้นต้นนับวันที่ถูกคุมขังก่อนพิพากษาออกจากโทษจำคุกตามคำพิพากษาไม่ชอบหรือไม่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๒ แล้ว ก็ชอบที่จะยื่นคำร้องคัดค้านโดยขอให้ศาลชั้นต้นแก้ไขให้ถูกต้องเสียก่อน ศาลชั้นต้นมีคำสั่งเป็นประการใดแล้ว จำเลยจึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อไปตามลำดับชั้น การที่จำเลยยกปัญหาดังกล่าวขึ้นมาฎีกาและศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกานั้นเป็นการไม่ชอบ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้

ข้อสังเกต ที่ว่าไม่รับวินิจฉัยให้ แต่ศาลฎีกาได้กล่าวไว้แล้วว่าจะต้องทำอย่างไร การไม่รับวินิจฉัยก็คือไม่วินิจฉัยในประเด็นที่ว่าศาลชั้นต้นออกหมายจำคุกชอบหรือไม่ชอบ หักวันต้องขังชอบหรือไม่ โดยแนะนำให้ไปขอต่อศาลชั้นต้นเสียก่อน

๓. คดีอาญาจะอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๓ ทวิ ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๐๓๑/๒๕๔๑, ๓๕๔๖/๒๕๔๒ และที่ ๔๔๘๓/๒๕๔๖ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายมีบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ วรรคแรก ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ จึงจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๓ ทวิ มาอนุโลมบังคับใช้หาได้ไม่ การที่ศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์อุทธรณ์คำสั่งยกฟ้องของศาลชั้นต้นโดยตรงมายังศาลฎีกาจึงเป็นการไม่ชอบ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๕๕/๒๕๔๘ ในคดีอาญา การใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.อ. ภาค ๔

ลักษณะ ๑ โดยมาตรา ๑๕๓ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติเรื่องการอุทธรณ์ไว้โดยชัดแจ้งแล้วว่าให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ ดังนั้น จึงนำ ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๓ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมไม่ได้

๔. รูปแบบของฟ้องอุทธรณ์ ตามปกติรูปแบบของฟ้องอุทธรณ์จะกล่าวแต่ว่า โจทก์ฟ้องว่าอย่างไร จำเลยให้การอย่างไร และศาลชั้นต้นพิพากษาอย่างไร และผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นอย่างไร ขอให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาอย่างไร ก็พอแล้ว

คำพิพากษาศฎีกาที่ ๓๔/๒๕๓๐ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ บัญญัติว่า อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อ นั้น หมายความว่า ข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นอุทธรณ์ ดังนี้ การที่อุทธรณ์ของจำเลยมิได้กล่าวถึงทางพิจารณาที่โจทก์จำเลยนำสืบ จึงหาได้ขัดต่อบทบัญญัติดังกล่าวไม่

ข้อสังเกต อุทธรณ์จึงไม่ต้องกล่าวถึงทางนำสืบหรือรายละเอียดเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น เว้นแต่จะยกเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นขึ้นมาเพื่อโต้แย้งว่าผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับเหตุผลดังกล่าว

คดีต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

มาตรา ๑๕๓ ทวิ “ห้ามมิให้ผู้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (๑) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (๒) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (๓) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (๔) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่าหนึ่งพันบาท”

ข้อสังเกต บทบัญญัตินี้เป็นข้อห้ามอุทธรณ์เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนข้อกฎหมายไม่ห้ามไม่ว่าโจทก์หรือจำเลย สำหรับโจทก์นั้นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่ได้ทุกกรณี ส่วนจำเลยนั้นหากเข้าข้อยกเว้น (๑) ถึง (๔) ก็อุทธรณ์ได้

ปัญหาข้อเท็จจริงสรุปได้ คือ ปัญหาที่ได้เถียงดุลพินิจของศาล ปัญหาการที่จะฟังว่าเรื่องนี้ ได้ข้อยุติว่าเป็นอย่างไร การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน การเชื่อคำพยานการใช้ดุลพินิจของศาล เช่น เด็กอายุ ๑๕ ปี กระทำความผิด ศาลจะลด

มาตราส่วนโทษให้หรือไม่ก็ได้ เป็นดุลพินิจของศาลจึงเป็นข้อเท็จจริง แต่ถ้าเด็กอายุไม่เกิน ๑๑ ปี มากระทำความผิด ศาลต้องลดมาตราส่วนโทษให้ ถ้าศาลไม่ลดถือว่าฝ่าฝืนต่อกฎหมาย จึงเป็นปัญหาข้อกฎหมายเพราะกฎหมายบังคับให้ต้องลด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๖๓/๒๕๓๖ ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบไม่พอพียงลงโทษจำเลย โจทก์อุทธรณ์ว่าพยานหลักฐานของโจทก์พียงลงโทษจำเลยได้ เป็นการโต้เถียงดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๓/๒๕๓๗ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๘ มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโดยฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยไถ่ดินบนทางพิพาทอันเป็นสาธารณะ โจทก์อุทธรณ์ว่าจำเลยไถ่กันดินและโค่นต้นไม้ในที่ดินของโจทก์ เป็นการโต้เถียงข้อเท็จจริงต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ ทวิ

ดุลพินิจในการกำหนดโทษ เช่น ศาลสมควรจะลงโทษจำเลยมากน้อยเพียงใด ถือว่าเป็นข้อเท็จจริง ศาลลงโทษปรับจำเลย ๖๐๐ บาท จำเลยอุทธรณ์ว่าควรปรับเพียง ๕๐๐ บาท ถือว่าเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง หากศาลปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท อุทธรณ์ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๑๑/๒๕๓๖ ที่จำเลยอ้างว่าเป็นข้อกฎหมายเพราะศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์วินิจฉัยข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานนั้น เป็นเรื่องที่จำเลยบิดเบือนข้อเท็จจริงที่ศาลทั้งสองวินิจฉัยเป็นข้อกฎหมาย ฎีกาของจำเลยจึงเป็นฎีกาข้อเท็จจริง

ข้อสังเกต การอุทธรณ์ว่าศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานนอกสำนวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย จะต้องระบุสำนวนนอกสำนวนตรงไหน คำวินิจฉัยตรงไหนที่สำนวนนอกสำนวนไม่มีในสำนวน ถ้าเป็นเรื่องกล่าวรวม ๆ ไป ไม่ชัดเจนว่านอกฟ้องนอกสำนวนทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงที่ศาลนำขึ้นมานับวินิจฉัย ก็อยู่ในสำนวนถือว่าการโต้เถียงว่าศาลฟังข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อน ซึ่งถ้าศาลสูงเห็นว่า ไม่คลาดเคลื่อนเป็นเรื่องที่ผู้อุทธรณ์กล่าวบิดเบือนไปเองต้องถือว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง

ปัญหาข้อกฎหมาย คือ เมื่อข้อเท็จจริงยุติอย่างนี้แล้ว ผลทางกฎหมายเป็นอย่างไร เช่น คดีนี้ขาดอายุความหรือไม่ ฟ้องเคลือบคลุมหรือไม่เป็นต้น บางปัญหาเป็นได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เช่น คดีขาดอายุความหรือไม่ คดีความผิดขอมความ

ได้ไปแจ้งความภายใน ๓ เดือนหรือไม่ การรู้เรื่องความผิดเมื่อใดเป็นข้อเท็จจริง แต่ถ้าได้แจ้งความภายใน ๓ เดือนแล้ว แต่เป็นการ มาแจ้งไว้เป็นหลักฐานไม่ได้มอบคดีให้พนักงานสอบสวนก็ไม่ใช่เป็นการร้องทุกข์ ถือว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

สรุปว่า ข้อกฎหมายเป็นเรื่องปรับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วเข้ากับตัวบทกฎหมาย ส่วนข้อเท็จจริงนั้นเป็นเรื่องที่ว่า จะเชื่ออะไร จะเชื่ออย่างไร ซึ่งต้องพิจารณาจากคำพิพากษาศาลฎีกา เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๑๘๘/๒๕๔๖ การวินิจฉัยข้อความที่จำเลยกล่าวว่าเป็นการใส่ความโจทก์รวมโดยประการที่น่าจะทำให้โจทก์รวมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังหรือไม่นั้น เป็นการวินิจฉัยลักษณะของการกระทำมิใช่วินิจฉัยผลแห่งการกระทำโดยศาลจะพิเคราะห์จากข้อความเหล่านั้นว่ามีความหมายอย่างไร จึงเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๑๗/๒๕๒๕ อุทธรณ์ของจำเลยที่ว่า จำเลยที่ ๒ เป็นลูกจ้าง จำเลยที่ ๑ โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นดังกล่าว การรับฟังพยานหลักฐานของศาลชั้นต้นจึงเป็นการวินิจฉัยโดยไม่มีถ้อยคำสำนวนสนับสนุนเป็นฎีกาปัญหาข้อกฎหมาย

ข้อสังเกต เป็นฎีกาโต้เถียงว่าศาลเอาข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาวินิจฉัย แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าศาลวินิจฉัยตามพยานหลักฐานในสำนวน แต่โจทก์บิดเบือนว่าเป็นการวินิจฉัยนอกสำนวนก็ถือว่าเป็นฎีกาข้อเท็จจริง (**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๑/๒๕๓๖**)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๗๓/๒๕๓๐ ฎีกาที่ว่าศาลชั้นต้นรับฟังข้อเท็จจริงว่ามีการปลดหนี้ให้แก่จำเลยเป็นการรับฟังข้อเท็จจริงนอกฟ้องไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นเป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๔/๒๕๓๔ โจทก์อุทธรณ์โต้เถียงว่า ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงผิดไปจากพยานหลักฐานในสำนวนและวินิจฉัยข้อกฎหมายไม่ถูกต้อง เป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา ๑๕๓ ทวินั้นต้องเป็นคดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐ บาท โดยมีข้อยกเว้นใน (๑) ถึง (๔) แต่ถ้อยคดีซึ่งมีโทษจำคุกเกิน ๓ ปี หรือปรับเกิน ๖๐,๐๐๐ บาท ไม่ว่าศาลจะพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้อง คู่ความที่ไม่พอใจยอมอุทธรณ์ได้

๑. คดีที่อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้แม้โทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี

๑.๑ ศาลงดสืบพยานโจทก์ โจทก์อุทธรณ์ว่าไม่ได้ประวิงคดี ที่ศาลงดสืบพยาน

โจทก์เป็นการไม่ชอบ เป็นการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไม่ต้องห้ามอุทธรณ์เพราะไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๒๗/๒๕๓๗)

๑.๒ ศาลชั้นต้นยกฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๖ โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลชั้นต้นได้สวนแล้ว เห็นว่าไม่มีเหตุสมควรยกคำร้องก็สามารถอุทธรณ์ได้ เพราะไม่เกี่ยวกับประเด็นที่ฟ้องแต่เป็นประเด็นเรื่องที่ว่าสมควรจะอนุญาตให้ยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่หรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๙๓/๒๕๓๔)

๑.๓ คดีที่ศาลสั่งริบของกลาง และผู้ร้องยื่นคำร้องขอคืนของกลาง ศาลยกคำร้องก็สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ เพราะเป็นเรื่องคดีร้องขอคืนของกลาง ไม่ใช่เป็นคดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี ตามมาตรา ๑๕๓ ทวิ สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ (คำสั่งคำร้องฎีกาที่ ๙๐๒/๒๕๒๗ และ ๑๓๔/๒๕๓๔)

๑.๔ ศาลลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลก็สามารถอุทธรณ์ได้ เพราะเป็นการอุทธรณ์คำสั่งของศาลที่สั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒๒๙ (๑) (คำสั่งคำร้องฎีกาที่ ๖๖/๒๕๑๖)

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๑๕๒๖/๒๕๔๘ บทบัญญัติมาตรา ๓๑ และมาตรา ๓๓ แห่ง ป.วิ.พ. เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลลงโทษผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เพื่อให้ศาลสามารถควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งในและนอกศาลให้ดำเนินไปได้โดยราบรื่นรวดเร็วและเป็นธรรมต่อคู่ความทุกฝ่าย แม้ว่ามาตรา ๓๓ จะกำหนดให้ลงโทษจำคุกและปรับซึ่งเป็นโทษทางอาญาด้วยก็ตาม แต่เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องละเมิดอำนาจศาลเป็นบทบัญญัติพิเศษที่ไม่เกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาทั่วไป จึงไม่อยู่ในบังคับของข้อจำกัดเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาตาม ป.วิ.อ. จำเลยจึงสามารถฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ต่อศาลฎีกาได้

๒. ความผิดที่ฟ้องมีหลายข้อหา หลายฐานความผิด การพิจารณาสิทธิอุทธรณ์ต้องดูเป็นรายข้อหาไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๓๑/๒๕๓๖ การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้น ศาลจะต้องพิจารณาอัตราโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสำหรับข้อหาแต่ละกระทงความผิดตามฟ้องว่าต้องห้ามอุทธรณ์หรือไม่ ไม่ใช่ความผิดที่พิจารณาได้ความ ข้อหาปลอมและใช้เอกสารที่ปลอมตามฟ้องมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ ๖ เดือน ถึง ๕ ปี และปรับตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาท ถึง ๑๐,๐๐๐ บาท คดีโจทก์ในข้อหาดังกล่าวจึงไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ ทวิ

ข้อสังเกต เช่นเดียวกับในชั้นฎีกา คดีที่ลงโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี ห้ามฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา ๒๑๘ ถ้าผิดหลายข้อหารรวมแล้วลงโทษเกิน ๕ ปี แต่หากพิจารณาเป็นรายข้อหาแล้วแต่ละข้อหาไม่เกิน ๕ ปี ก็ถือว่าห้ามฎีกา

นอกจากจะพิจารณาเป็นรายข้อหาแล้วต้องดูว่าคำฟ้องขอให้ลงโทษตามมาตราไหนเป็นหลัก แม้ทางพิจารณาจะให้ความว่าไม่ผิดตามมาตราที่เป็นบทหนักที่มีโทษเกิน ๓ ปี แต่ผิดตามมาตราที่ เบากว่าก็ไม่ห้ามโจทก์อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง อย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๐๕/๒๕๓๖ คำฟ้องของโจทก์บรรยายฟ้องชัดว่า จำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๑๐ ร่วมกับจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ กระทำผิด ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๒, ๓๕๓, ๓๕๔ ซึ่งความผิดตามมาตรา ๓๕๔ และ ๘๓ นั้นมีอัตราโทษไม่เกิน ๕ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และการพิจารณาว่าคดีอาญาเรื่องใดต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ ทวิ หรือไม่ ย่อมต้องดูที่อัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในบทบัญญัติที่โจทก์ขอให้ลงโทษเป็นสำคัญ ส่วนอัตราโทษที่ศาลจะนำมาใช้จริงหาใช่ข้อที่จะนำมาพิจารณาในชั้นนี้ไม่ อุทธรณ์ของโจทก์เกี่ยวกับจำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๑๐ จึงไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

ข้อสังเกต ตามฎีกาดังกล่าว โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษความผิดฐานลักขโมยซึ่งความผิดตามมาตรา ๓๕๔ มีโทษจำคุกถึง ๕ ปี ศาลชั้นต้นได้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่า คดีโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ เป็นความผิดตามมาตรา ๓๕๓, ๓๕๔ สำหรับจำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๑๐ ไม่มีมูล ให้ประทับฟ้องเฉพาะจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ ยกฟ้องจำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๑๐ โจทก์อุทธรณ์ขอให้ประทับฟ้องคดีสำหรับจำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๑๐ ด้วย แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าตามพยานหลักฐานที่สืบมา ถ้าจำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๑๐ จะผิดก็ผิดตามมาตรา ๓๕๒ เท่านั้น ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี และเห็นว่าเมื่อมีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี ก็อุทธรณ์ไม่ได้ ฉะนั้นจึงเป็นคดีต้องห้ามอุทธรณ์ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ต้องดูอัตราโทษตามกฎหมายที่โจทก์ฟ้องเป็นสำคัญ

๓. กรณีการกระทำกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท หากความผิดบทหนักไม่ห้ามอุทธรณ์ บทเบาก็ก็น่าไม่ห้ามอุทธรณ์เช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๕๖/๒๕๓๗ วินิจฉัยว่า การวินิจฉัยว่าอุทธรณ์ข้อเท็จจริงต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ ทวิ หรือไม่ต้องพิจารณาความผิดแต่ละกระทง เมื่อความผิดในกระทงนั้นมีความผิดหลายบทรวมอยู่ด้วย ถ้าบท

หนักไม่ต้องห้าม ก็ต้องถือว่าทุกบท ไม่ต้องห้าม คดีนี้โจทก์อุทธรณ์ขอให้ลงโทษจำเลยใน
 กระทั่งความผิดฐานพาอาวุธปืนและมีดติดตัวไปในทางสาธารณะและหมู่บ้านอันเป็นการกระทำ
 กรรมเดียวเป็นความผิดอกฎหมายหลายบท เมื่อความผิดต่อพระราชบัญญัติอาวุธปืน
 มาตรา ๘ ทวิ วรรคแรก มาตรา ๗๒ ทวิ วรรคสอง ซึ่งเป็น บทหนักมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน
 ๕ ปี ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓
 ทวิ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๗๑ ซึ่งเป็นบทเบาที่ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ด้วย
 ข้อสังเกต ข้อหาพกพาอาวุธปืนไปในทางสาธารณะมีโทษจำคุกถึง ๕ ปี ขณะ
 เดียวกันข้อหาพกพาอาวุธตามมาตรา ๓๗๑ เป็นความผิดลหุโทษ ซึ่งปกคดิถ้าฟ้องตาม
 มาตรา ๓๗๑ มาตราเดียวก็อุทธรณ์ไม่ได้ แต่เมื่อฟ้องตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ และ
 อ้างประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๗๑ ไปด้วย ก็สามารถที่จะอุทธรณ์ไปได้ทั้งตาม
 พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ และมาตรา ๓๗๑

**๔. อุทธรณ์ไม่ให้ส่งตัวไปฝึกอบรม เป็นอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้าม
 มิให้อุทธรณ์**

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๔๓/๒๕๓๖ โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยในความผิด
 ฐานลักทรัพย์ตามมาตรา ๓๓๔ ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน ๓ ปี และปรับไม่เกิน
 ๖,๐๐๐ บาท ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมาย
 อาญา มาตรา ๓๓๔ จำเลยอายุ ๑๒ ปี ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา ๗๔ แต่เห็นสมควร
 ให้ส่งตัวจำเลยไปฝึกอบรมยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก จำเลยอุทธรณ์ขอให้ส่งตัว
 ให้ป้าจำเลยดูแลแทน เป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวง
 และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาตรา ๒๒

๕. กรณีที่อุทธรณ์ไม่ได้แต่ไม่ต้องห้ามตามมาตรา ๑๕๓ ทวิ

๕.๑ กรณีที่กฎหมายบัญญัติว่าให้ถึงที่สุดหรือเด็ดขาด เช่น คำสั่งศาลที่ว่าคดี
 มีมูลยอมเด็ดขาด ตามมาตรา ๑๗๐

๕.๒ การที่ศาลไม่อนุญาตให้ขังผู้ต้องหาตามคำขอของพนักงานสอบสวน ตาม
 มาตรา ๘๗ คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๒๕/๒๕๓๖ (ประชุมใหญ่)

๕.๓ คำสั่งศาลที่เพิกถอนการปล่อยชั่วคราวอุทธรณ์ไม่ได้ เพราะไม่ใช่คำสั่งปรับ
 นายประกันตามมาตรา ๑๑๕ หรือไม่อนุญาตให้ประกันตามมาตรา ๑๑๕ ทวิ แต่เป็นคำสั่ง
 ระหว่างพิจารณา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๗/๒๕๓๗ แม้คำสั่งศาลอุทธรณ์ที่ยืนตามคำสั่งศาลชั้นต้น

ให้เพิกถอนการปล่อยชั่วคราวจำเลยที่ ๔ จะไม่ถึงที่สุดตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ ทวิ วรรคสาม ตามที่จำเลยที่ ๔ ถูกาก็ตาม แต่คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้เพิกถอนการปล่อยชั่วคราว จำเลยที่ ๔ เป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวจำเลยที่ ๔ อาจก่อให้เกิด ภัยอันตรายแก่พยานและเกิดความเสียหายแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลชั้นต้นที่พิจารณาโดยอาศัยหลักเกณฑ์แห่ง ป.วิ.อ. มาตรา ๑๐๘ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยไม่เกิดความเสียหายแก่คดีในระหว่างพิจารณา จึงเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน กรณีจึงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่ง นั้นในระหว่างพิจารณาตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๖ ศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยอุทธรณ์ของจำเลย ที่ ๔ มา จึงเป็นการไม่ถูกต้อง ไม่มีผลให้จำเลยที่ ๔ มีสิทธิฎีกา

ข้อสังเกต

แม้คำสั่งดังกล่าวจะอุทธรณ์ไม่ได้ แต่จำเลยก็สามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ได้อีก

๕.๔ การที่ศาลไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ตามมาตรา ๑๕๓ ทรี เป็นดุลพินิจเฉพาะตัวของผู้พิพากษา จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปไม่ได้ คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๕๑/๒๕๓๒

๖. คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์วินิจฉัยให้ ศาลฎีกาต้องยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ไม่จำต้องวินิจฉัยฎีกาของจำเลยโดยยกฎีกาของจำเลยและให้บังคับคดีไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๓๗๒/๒๕๒๔ วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นยกฟ้องโจทก์อุทธรณ์ ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ หากศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ ลงโทษจำเลย ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่จำเลยที่จะมีสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจาก เป็นข้อที่มีได้วาทถกกันมาแล้วโดยชอบในศาลอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา ๒๔๕ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ ปัญหาว่าศาลอุทธรณ์วินิจฉัยอุทธรณ์ของโจทก์ชอบหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกายกชั้นวินิจฉัยได้แม้จำเลยจะมีได้ยกชั้นอ้าง ศาลฎีกา ชอบที่จะยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ยกฎีกาของจำเลยโดยให้ยกฟ้องตามคำพิพากษา ศาลชั้นต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๒๔๘/๒๕๓๘ เฉพาะข้อหาความผิดตาม ป.อ. มาตรา ๓๗๑ ที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษนั้น อัตราโทษอย่างสูงที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ปรับไม่เกินหนึ่งร้อย บาท ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ ทวิ การที่ศาลชั้นต้น

รับอุทธรณ์ของจำเลยทั้งหมดรวมถึงอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริง สำหรับข้อหาความผิดตามมาตรา ๓๗๑ ด้วย โดยมีได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาซึ่งพิจารณา หรือลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรืออัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามี เหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยตามที่ ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ ตรี บัญญัติไว้ จึงเป็นการ ไม่ชอบ ศาลอุทธรณ์ไม่มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในข้อหาความผิดดังกล่าว ความผิดในข้อหาดังกล่าวยอมยุติเพียงศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อใน คำพิพากษาศาลชั้นต้นจะอนุญาตให้ฎีกาตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๑ หาได้ไม่ เพราะมิใช่กรณี ฎีกาของจำเลยต้องห้ามฎีกาตามมาตรา ๒๑๘, ๒๑๙ และ ๒๒๐ การที่ศาลชั้นต้นสั่งรับ ฎีกาของจำเลยมาทั้งหมดจึงเป็นการไม่ชอบศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๕๕๓/๒๕๔๒ ตามฟ้องโจทก์ระบุว่าจำเลยขับรถยนต์โดย ประมาท เฉี่ยวชนกับรถยนต์ที่ผู้เสียหายขับ เป็นเหตุให้ จ. ถึงแก่ความตาย ผู้เสียหาย ได้รับอันตรายสาหัส ส่วน พ. และ บ. ได้รับอันตรายแก่กาย ขอให้ลงโทษตาม ป.อ. มาตรา ๒๕๑, ๓๐๐ พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔๒, ๑๕๗, ๑๖๐ แม้ศาลชั้นต้น อนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์ โดยมีได้ระบุว่าอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ในความ ผิดฐานใด แต่ก็พอแปลได้ว่า ศาลชั้นต้นอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์เฉพาะ ข้อหากระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตาม ป.อ. มาตรา ๓๐๐ เมื่อ ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์ และความผิดตาม ป.อ. มาตรา ๓๐๐ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ โจทก์รวมจึงต้องห้าม อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ ทวิ โจทก์รวมอุทธรณ์ในปัญหาข้อ เท็จจริง จึงต้องห้ามตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว การที่ศาลอุทธรณ์รับพิจารณา อุทธรณ์ของโจทก์รวมและพิพากษาจำคุกจำเลยมาจึงเป็นการไม่ชอบปัญหาดังกล่าวเป็น ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕ ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยฎีกาจำเลย และให้พิพากษา ยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ และยกฎีกาของจำเลย กับให้บังคับคดีไปตามคำพิพากษา ศาลชั้นต้น

ข้อสังเกต คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๓๗๒/๒๕๒๔ ที่วินิจฉัยว่า คดีต้องห้ามอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ลงโทษจำเลยก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่จำเลยที่จะฎีกานั้นอาจเป็น ปัญหาได้ หากศาลชั้นต้นถือตามนี้แล้วสั่งไม่รับฎีกาของจำเลย จะทำให้จำเลยต้องรับโทษ จำคุก ทั้งที่คดีดังกล่าวศาลชั้นต้นยกฟ้องและคดีต้องห้ามมิให้โจทก์อุทธรณ์ในปัญหาข้อ

เท็จจริง และหากศาลชั้นต้นไม่รับฎีกา โดยเห็นว่าจำเลยไม่มีสิทธิฎีกา จำเลยอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่รับฎีกาไปยังศาลฎีกา หากถือตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๗๒/๒๕๒๔ ศาลฎีกาก็ต้องยกคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของจำเลยขึ้นตามศาลชั้นต้น และศาลฎีกาก็จะพิพากษายกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่จำคุกจำเลยไม่ได้ เพราะไม่ได้รับฎีกาไว้ ผลก็คือจำเลยติดคุกซึ่งไม่น่าจะเป็นกรรม อย่างไรก็ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๔๘/๒๕๓๘ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๕๓/๒๕๔๒ ไม่ได้วินิจฉัยว่าจำเลยไม่มีสิทธิฎีกา ดังนั้นจากคำพิพากษาศาลฎีกาททั้งสองนี้ แม้คดีต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ หากศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์วินิจฉัยให้และลงโทษจำเลยมา จำเลยย่อมมีสิทธิฎีกา เพราะหากจำเลยไม่มีสิทธิฎีกา ศาลฎีกาก็คงไม่วินิจฉัยยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้

การอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

มาตรา ๑๕๓ ตรี “ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๕๓ ทวิ ถ้าผู้พิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น พิจารณาเห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออธิบดีกรมอัยการหรือพนักงานอัยการซึ่งอธิบดีกรมอัยการได้มอบหมาย ลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป”

ข้อสังเกต การอนุญาตของผู้พิพากษาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใช้คำว่า “รับรอง” ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใช้คำว่า “อนุญาต”

๑. การอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นดุลพินิจเฉพาะตัว ถ้าผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น ไม่อนุญาตจะอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๕๑/๒๕๓๒ วินิจฉัยว่า ดุลพินิจในการอนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ ตรี เป็นดุลพินิจอันเด็ดขาดของ ผู้มีคำสั่งตามคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์นั้นจะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปไม่ได้ (คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๔๒/๒๕๔๗)

๒. การอนุญาตให้อุทธรณ์ไม่จำเป็นต้องอนุญาตหรือรับรองในวันที่ยื่นอุทธรณ์และด้วยคำที่อนุญาตหรือรับรอง ขอให้มีความหมายเป็นว่าเป็นการอนุญาตหรือรับรองก็ใช้ได้ เดิมเคยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกินกว่าการอนุญาตหรือรับรองต้องไข้อย่างในตัวอย่างในฉบับนี้ มิฉะนั้น ถือไม่ได้ว่าเป็นการอนุญาตหรือรับรอง แต่ระยะหลังแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้ผ่อน

ปรนไป กรณีคำอนุญาตตามมาตรา ๑๕๓ ทวิ ถ้อยคำที่อุทธรณ์จะต้องใช้คำว่าพิเคราะห์แล้ว เห็นว่าข้อความที่คัดค้านนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์จึงอนุญาตให้อุทธรณ์ใน ปัญหาข้อเท็จจริง การใช้ถ้อยคำอื่นอย่าง เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๑๖/๒๕๒๑ ผู้พิพากษามันติกเพียงว่า ข้อความที่คัดค้านเป็น ปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์ รับอุทธรณ์ ฎีกานี้ก็ไม่มีคำว่าอนุญาตให้อุทธรณ์ถึง ไม่ได้ว่าเป็นการอนุญาตให้อุทธรณ์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๘๒/๒๕๒๗ ผู้พิพากษามีคำสั่งในคำร้องขอให้รับรองให้ อุทธรณ์ว่า รับเป็นอุทธรณ์ของโจทก์ ไม่ใช่เป็นการอนุญาตให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่ใช่เป็นการอนุญาตเพราะเขียนเพียงว่ารับเป็นอุทธรณ์ของโจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๕๕/๒๕๓๔ เมื่อพนักงานอัยการได้รับมอบจากอธิบดี กรมอัยการได้พิจารณาแล้วเห็นว่าควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ใน ปัญหาข้อเท็จจริงก็รับรองให้อุทธรณ์ได้โดยไม่จำเป็นต้องรับรองในวันที่ยื่นอุทธรณ์ เพียง แต่ให้มีคำรับรองปรากฏให้เห็นที่มีการยื่นอุทธรณ์และถ้อยคำที่ใช้ให้มีความหมายให้เห็น ว่าเป็นการรับรองข้อที่ต้องห้ามชอบแล้ว ส่วนเหตุผลในการรับรองนั้นกฎหมายมิได้กำหนด ว่าจะต้องปรากฏในการรับรองนั้นด้วยแต่อย่างไร

ข้อสังเกต คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๑๖/๒๕๒๑ ดูจะเคร่งครัดไป ที่ว่าผู้พิพากษา มันติกเพียงว่าข้อความที่คัดค้านนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์ รับอุทธรณ์ไม่มี ข้อความว่าจึงอนุญาตให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ก็สั่งรับ อุทธรณ์ก็ต้องเข้าใจว่าอย่างนี้ รับอุทธรณ์เห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญแล้ว แต่ศาลสูงเห็นว่าไม่ถึงว่าเป็นการอนุญาตให้อุทธรณ์ ส่วนคำพิพากษาฎีกา ๒๒๕๕/๒๕๓๔ วินิจฉัยว่า ขอให้ถ้อยคำที่ใช้มีความหมายให้เห็นว่าเป็น การรับรองข้อที่ห้าม ก็ชอบแล้ว

๓. ข้อหาที่ยุติในศาลชั้นต้นแล้วจะอนุญาตหรือรับรองให้ฎีกาอีกไม่ได้เพราะ ไม่เป็นข้อที่ได้วางแล้วกันมาในศาลอุทธรณ์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๒๔๘/๒๕๓๘ ความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ และความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๗๑ เฉพาะข้อความผิดตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา ๓๗๑ ที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษนั้นอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ให้ปรับไม่เกิน ๑๐๐ บาท ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้น รับอุทธรณ์ของจำเลยทั้งหมดรวมถึงอุทธรณ์ดุลพินิจในการลงโทษซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงใน ความผิดตามมาตรา ๓๗๑ ด้วยโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาที่พิจารณาหรือลงชื่อใน

คำพิพากษาศาลชั้นต้นหรืออัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองให้อุทธรณ์ว่าเป็นเหตุอันควรที่ศาลที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยตามมาตรา ๓๕๓ ตรี บัญญัติไว้จึงเป็นการไม่ชอบ ศาลอุทธรณ์ไม่มีอำนาจวินิจฉัย ปัญหาข้อเท็จจริงในข้อความผิดในข้อหาดังกล่าวย่อมยุติเพียงศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้นจะอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา ๒๒๑ หาได้ไม่

การขอให้อนุญาตอุทธรณ์ก็ยื่นต่อศาลและขอให้ผู้พิพากษามาที่ระบุในมาตรา ๑๕๓ ตรี อนุญาต ถ้าผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นย้ายไปอยู่ศาลอื่นก็ยื่นต่อศาลที่พิจารณาคัดสินคดีในศาลชั้นต้น และเป็นหน้าที่ศาลที่จะส่งไปให้ผู้พิพากษานั้นพิจารณาอนุญาตให้อุทธรณ์ โดยอาศัยอำนาจตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๒๔ ป.วิ.อาญา มาตรา ๑๕

๔. กรณีที่จะให้อัยการสูงสุดรับรองให้อุทธรณ์ต้องไปยื่นกับอัยการสูงสุดเอง ไม่ใช่มายื่นที่ศาลแล้วให้ศาลส่งไปให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๕๔/๒๕๔๐ การขอให้อัยการสูงสุดพิจารณารับรองอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ ตรี ว่าอุทธรณ์ของโจทก์มีเหตุอันสมควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยหรือไม่ กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องส่งสำนวนและอุทธรณ์ของโจทก์ไปให้อัยการสูงสุดพิจารณาเมื่อการรับรองอุทธรณ์เป็นประโยชน์แก่โจทก์ผู้อุทธรณ์ โจทก์ก็ต้องไปดำเนินการร้องต่ออัยการสูงสุดเอง ศาลไม่มีหน้าที่ต้องส่งสำนวนและอุทธรณ์ของโจทก์ไปยังอัยการสูงสุดตามที่โจทก์ร้องขอ

๕. หากมีคำอนุญาตให้อุทธรณ์ไปแล้ว ต่อมาจะเพิกถอนคำสั่งเสียเองได้หรือไม่ จะอ้างว่าเป็นการพิจารณาผิดระเบียบได้หรือไม่คำตอบคือไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๕/๒๕๔๑ เมื่อคำสั่งอนุญาตให้โจทก์รวมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงชอบแล้ว คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้เพิกถอนคำสั่งอนุญาตให้โจทก์รวมอุทธรณ์และเพิกถอนคำสั่งรับอุทธรณ์ของโจทก์รวมจึงเป็นการไม่ชอบ

ข้อสังเกต กรณีเป็นการอนุญาตโดยใช้ดุลพินิจที่ชอบแล้ว แต่ถ้ามองเป็นการอนุญาตที่ไม่ชอบ อย่างเช่น ผู้พิพากษาคคนนั้นไม่ได้พิจารณาคดีเรื่องนี้เลยไปอนุญาตก็เพิกถอนได้ เพราะถึงอย่างไรเมื่อคดีขึ้นไปศาลสูง ศาลสูงก็จะวินิจฉัยให้ไม่ได้

๖. คำร้องที่ขอให้อนุญาตอุทธรณ์ฎีกาต้องยื่นภายในกำหนดระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ยื่นฎีกาด้วย ถ้ายื่นเมื่อพ้นกำหนด แม้ศาลจะอนุญาตก็ไม่ชอบ แต่ถ้าขอให้อนุญาตหรือรับรองภายในกำหนด แม้ศาลจะสั่งเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ฎีกาไปแล้ว ก็ถือว่าได้ยื่นภายในกำหนดแล้ว ถือว่าได้มีการอนุญาตหรือรับรองภายในกำหนด แต่ถ้า

ขึ้นมาเมื่อเลยกำหนดไปแล้ว ศาลจึงไม่สั่งเพราะเห็นว่า ไม่มีประโยชน์ที่จะสั่งคำร้อง ขออนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกา ผลจะเป็นอย่างไร ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อพ้นกำหนดแล้ว การขอให้ผู้พิพากษาที่ลงชื่อในคำพิพากษารับรองอุทธรณ์ของโจทก์อีก และศาลชั้นต้น สั่งว่าพ้นระยะเวลาที่ยื่นอุทธรณ์ของโจทก์แล้ว จึงไม่มีประโยชน์ที่จะสั่งคำร้องนี้ เป็น คำสั่งที่ชอบเช่นกัน เพราะการอนุญาตให้อุทธรณ์ต้องกระทำในระยะเวลาที่โจทก์ยังยื่น อุทธรณ์ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘๒๖/๒๕๔๑)

๙. แม้โจทก์ร่วมใช้สิทธิขอให้อัยการสูงสุดรับรองให้อุทธรณ์ของโจทก์ร่วมใน ปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว แต่อัยการสูงสุดไม่รับรองอุทธรณ์ของโจทก์ร่วมก็ไม่ได้ทำให้สิทธิของ โจทก์ร่วมที่จะขอให้ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้นอนุญาต ให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเสียไป (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๕/๒๕๔๑)

๘. ผู้พิพากษาที่สืบพยานประเด็นไม่มีอำนาจอนุญาตให้อุทธรณ์

๕. ผู้พิพากษาที่เคยพิจารณาพิพากษาคดี แม้ย้ายไปอยู่ศาลอื่นแล้วก็อนุญาต ให้อุทธรณ์ได้

๑๐. อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีภาคจะอนุญาตให้อุทธรณ์ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๒๔ ได้หรือไม่

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๖๐๒/๒๕๔๓ ในคดีอาญาคู่ความจะมีอำนาจฎีกาคัดค้าน คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ได้หรือไม่ นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๗ ถึง ๒๒๑ โดยเฉพาะแล้ว จึงไม่อาจนำประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับได้ ทั้งบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวก็ ไม่ได้ให้อำนาจอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นอนุญาตให้ฎีกาได้ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งชอบแล้วให้ยก คำร้อง

ข้อสังเกต แม้ตามคำสั่งคำร้องดังกล่าวจะเป็นกรณีที่วินิจฉัยว่าอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อนุญาตให้ฎีกาไม่ได้ ก็นำมาใช้ในชั้นอนุญาตให้อุทธรณ์ได้

ลักษณะของอุทธรณ์

อุทธรณ์ที่ขอด้วยกฎหมายมีลักษณะอย่างไรนั้นพิจารณาได้จากมาตรา ๑๕๓, ๑๕๕ และ ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๒๕ ซึ่งนำมาใช้ในคดีอาญาด้วย ตามมาตรา ๑๕

มาตรา ๑๕๓ “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวล กฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

มาตรา ๑๕๕ “ข้อกฎหมายทั้งปวงอันคู่ความอุทธรณ์ร้องอ้างอิง ให้แสดงไว้โดยชัดเจนในฟ้องอุทธรณ์ แต่ต้องเป็นข้อที่ยกขึ้นมามากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้น

ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือที่เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยอุทธรณ์ เหล่านี้ผู้อุทธรณ์หรือศาลยกขึ้นอ้างได้ แม้ว่าจะไม่ได้ยกขึ้นในศาลชั้นต้นก็ตาม”

ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๒๒๕ “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นอุทธรณ์นั้นคู่ความต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในอุทธรณ์ และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมามากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงพอสรุปลักษณะของอุทธรณ์ได้ดังนี้

ประการแรก ต้องเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาศาลชั้นต้น

ประการที่สอง ต้องมีลักษณะชัดแจ้ง

ประการที่สาม ต้องเป็นสาระแก่คดี ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายโดยอนุโลมตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ เพราะประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติไว้

ประการที่สี่ ต้องเป็นข้อที่ยกมามากันมาแล้วในศาลชั้นต้น ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แม้ในมาตรา ๑๕๕ บัญญัติว่าข้อกฎหมายทั้งปวงก็นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้เหมือนกัน

แต่ก็มีข้อยกเว้นว่า เว้นแต่เป็นข้อที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือที่เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่ว่าด้วยอุทธรณ์ ซึ่งยกขึ้นอ้างได้

ประการแรก ต้องโต้แย้งคำพิพากษาศาลชั้นต้น คือ ต้องโต้แย้งว่าไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลชั้นต้นอย่างไร ถ้าศาลชั้นต้นยกฟ้องแล้วจำเลยก็เห็นด้วยเพียงแต่เหตุผลคนละอย่างกัน เช่น ศาลชั้นต้นฟังว่า แม้จำเลยจะไร้รถไถในที่ดินโจทก์และทำให้เสียหาย ไม่เป็นบุญรุกและทำให้เสียหาย เพราะกระทำไปโดยขาดเจตนา ยกฟ้องจำเลย จำเลยอุทธรณ์ว่า จริง ๆ ที่ตรงนั้นเป็นที่สาธารณะ ไม่ใช่ที่ดินโจทก์จำเลยจึงไม่ผิด ซึ่งผลที่สุดก็ขอให้ศาลอุทธรณ์ยกฟ้องซึ่งเท่ากับว่าไม่ได้โต้แย้งคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือบางทีขออุทธรณ์เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานเท่านั้นทั้ง ๆ ที่ศาลยกฟ้องแล้ว เช่นนี้ถือว่าไม่ได้โต้แย้งคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๘๐/๒๕๔๐ ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลย เป็นการกระทำความผิดฐานกระทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหายตาม ป.อ. มาตรา ๒๒๕ ที่จำเลยฎีกาเพียงว่า การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง เป็นฎีกาที่ได้โต้แย้งคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่ชัดเจนว่าจำเลยไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์อย่างไร ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๘๗/๒๕๓๗ จำเลยที่ ๒ กล่าวในฎีกาว่า “ขอยื่นฎีกาต่อศาล เนื่องจากจำเลยมิได้กระทำผิดในคดีนี้แต่ประการใด ถึงแม้ในการต่อสู้คดีของจำเลยนั้น พยานและคำให้การของจำเลยไม่สามารถหักล้างพยานโจทก์ได้ก็ตาม แต่จำเลยก็ขอยื่นยันคำให้การเดิมที่ได้ให้การไว้ในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์” โดยจำเลยที่ ๒ ไม่ได้ระบุข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จำเลยที่ ๒ ประสงค์จะยกขึ้นอ้างอิงในชั้นฎีกาแต่อย่างใด ทั้งมิได้กล่าวอ้างว่าศาลอุทธรณ์พิพากษาคดีนี้ไม่ถูกต้องในข้อใดอย่างไร ฎีกาของจำเลยที่ ๒ เช่นนี้ไม่เป็นการคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์จึงเป็นฎีกาที่ไม่ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๑๖

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๐๕๔/๒๕๔๘ ป.วิ.อ.มาตรา ๑๕๓ วรรคสอง ประกอบ มาตรา ๒๑๖ และ ๒๒๕ วางหลักไว้ว่า ฎีกาทุกฉบับต้องมีข้อคัดค้านคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ ระบุข้อเท็จจริงโดยข้อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ แต่ฎีกาของจำเลยเพียงบรรยายว่าเหตุผลที่จำเลยยกขึ้นอุทธรณ์ทั้งหมดที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ เห็นว่าเป็นอุทธรณ์ในข้อปลีกย่อยไร้สาระนั้น จำเลยเห็นว่าลวนแล้วแต่จะเป็นแก่นสาระน่าตั้งเป็นข้อสังเกตถึงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าได้ดำเนินการไปอย่างสุจริตโปร่งใสหรือไม่ และมีคำขอในท้ายฎีกาเพียงขอให้ศาลฎีกาให้ความเป็นธรรมแก่จำเลยฎีกาของจำเลยไม่ได้ยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใดขึ้นคัดค้านคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ภาค ๓ หรือกล่าวอ้างว่าศาลอุทธรณ์ภาค ๓ พิจารณาผิดไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายในข้อใดอย่างไร จึงเป็นฎีกาที่ไม่ได้คัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ประการที่สอง ต้องชัดเจนว่าโต้แย้งคำพิพากษาศาลตรงไหน อย่างไร ถ้ากล่าววก ๆ ววน ๆ ไม่เข้าประเด็นเสียที ไปรำพึงรำพันเรื่องอื่นอย่างเช่น ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานลักทรัพย์ จำเลยอุทธรณ์ว่าจำเลยไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลชั้นต้น เพราะจำเลยเกิดมาเป็นเศรษฐีมีเงินมีทองมากมายไม่มีความจำเป็นต้องไปลักทรัพย์ โดยเฉพาะทรัพย์ประเภทนี้ที่บ้านจำเลยก็มีมากมาย โดยไม่ได้กล่าววาทที่ศาลฟังพยานโจทก์ปากนั้นว่าเห็นจำเลยลักทรัพย์นั้นไม่น่าเชื่อถือหรือคำของพยานส่อพิรุณไม่สมเหตุผลอย่างไร อุทธรณ์

เช่นว่านี้เป็นอุทธรณ์ไม่ชัดเจน อุทธรณ์จึงต้องกล่าวว่า ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาอย่างนั้น เราไม่เห็นด้วยอย่างไร ชี้ลงไปให้ชัด บางคนอาจเป็นนักเขียนนักพูด เขียนอุทธรณ์ฎีกาเขียนยาวมากอ่านไปอ่านมาไม่รู้เลยว่าตรงไหนที่โต้แย้งคำพิพากษาของศาล บางครั้งไปเอาเรื่องนอกสำนวนขึ้นมาพรรณนา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๒๘/๒๕๒๖ อุทธรณ์ของโจทก์ที่ว่า คำเบิกความของตัวโจทก์พยานจำเลย และพฤติการณ์ของจำเลยประกอบกันฟังได้ว่าจำเลยกระทำผิดดังฟ้องนั้น เป็นการโต้เถียงการชั่งน้ำหนักในการรับฟังพยานหลักฐาน จึงเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนอุทธรณ์ของโจทก์ที่ว่าศาลชั้นต้นรับฟังข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนนอกฟ้องนอกประเด็นนั้น โจทก์มิได้แสดงโดยชัดเจนว่าศาลชั้นต้นรับฟังข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนนอกฟ้องนอกประเด็นอย่างไร หาเป็นอุทธรณ์ที่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๕๔๒/๒๕๒๘ ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าจำเลยมีความผิด จำเลยฎีกาโดยอ้างคำพิพากษาศาลชั้นต้น และว่าจำเลยไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ จึงขอฎีกาโดยขอถือเอาคำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นข้อฎีกาของจำเลย ดังนี้ ฎีกาของจำเลยมิได้โต้แย้งคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ว่าไม่ชอบด้วยข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายอย่างไร เพียงแต่ขอถือเอาคำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นข้อฎีกาของจำเลย ถือได้ว่าเป็นฎีกาที่ไม่ชัดเจน ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ วรรคสอง, ๑๕๕, ๒๒๕ ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๔๑/๒๕๓๕ อุทธรณ์ของจำเลยเรื่องฟ้องโจทก์เกือบคลุม นั้น จำเลยอุทธรณ์เพียงว่า คำฟ้องโจทก์เป็นคำฟ้องเกือบคลุม โดยไม่ระบุข้อเท็จจริงให้เห็นว่าเกือบคลุมตรงไหน อย่างไร จึงเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ วรรคสอง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๕๕/๒๕๓๕ ฎีกาทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับจำเลยจะขอถือเอาคำแถลงการณ์ปิดคดี ในศาลชั้นต้นเป็นส่วนหนึ่งของฎีกาจำเลยไม่ได้

จำเลยไม่ได้ฎีกาคัดค้านว่า คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ที่วินิจฉัยว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องนั้นไม่ถูกต้องอย่างไร เป็นฎีกาที่ไม่ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๔/๒๕๑๓ ฎีกากล่าวข้อความแต่เพียงว่า จำเลยไม่เห็นฟ้อง

ด้วยคำพิพากษาศาลล่างจึงฎีกาเพื่อศาลสูงได้วินิจฉัยในเหตุผลของพยานทั้งสองฝ่ายประกอบ คำพิพากษาล่างที่จำเลยฟังว่ายังมีกรคลาดเคลื่อนต่อเหตุผลข้อเท็จจริงอยู่หลายประการ...ที่จำเลย ยังไม่สามารถคัดสำนวนไปประกอบทำฎีกาทันภายในกำหนดอายุความฎีกาจึงขอยื่นฎีกา ไว้แต่เพียงขอ ดังนี้ ฎีกามีได้ระบุข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายขึ้นอ้างอิงให้เห็นว่าคำวินิจฉัย ของศาลอุทธรณ์คลาดเคลื่อนข้อใด เป็นฎีกาที่มีได้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา ๑๕๓, ๒๒๕ ไม่เป็นฎีกาที่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษฎีกาที่ ๑๘๘๘/๒๕๕๑ ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า คดีโจทก์ขาดอายุความ พิพากษา ยกฟ้อง โจทก์ฎีกาว่า คดีนี้ศาลชั้นต้นได้พิพากษายกฟ้องโจทก์โดยวินิจฉัย ว่าที่ดินตามฟ้องเป็นของจำเลยมิใช่ทรัพย์สินมรดกของ น. ซึ่งจากข้อวินิจฉัยดังกล่าวโจทก์ ได้อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ว่า โจทก์ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นดังกล่าว เนื่องจากคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ หาได้หยิบยกเอาปัญหาที่โจทก์ได้อุทธรณ์ไว้ขึ้นมา วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับประโยชน์ได้เสียของโจทก์เกี่ยวกับสิทธิในการ ที่จะดำเนินคดีส่วนแบ่งกับจำเลยอีกต่อไป การที่ศาลอุทธรณ์มิได้หยิบยกปัญหาดังกล่าว ขึ้นวินิจฉัย กรณียอมทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย ฉะนั้น เพื่อให้ปัญหาดังกล่าวได้รับการวินิจฉัยให้เป็นการกระจ่างสิ้นสงสัย โจทก์จึงกราบขอประทานความกรุณาต่อศาลฎีกา ขอได้โปรดวินิจฉัยให้เกิดความเป็นธรรมแก่โจทก์ตามสมควรต่อไปด้วย ฎีกาโจทก์ เช่นนี้ไม่เป็นที่ชัดเจนว่าได้ระบุข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ประสงค์จะยกขึ้น อ้างอิง ในชั้นฎีกากัดค้านว่าคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ชอบหรือไม่ชอบด้วยเหตุใด จึงไม่ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๒๑๖, ๒๒๕ ประกอบด้วยมาตรา ๑๕๓ วรรคสอง แมศาลชั้นต้นจะรับ เป็นฎีกา ศาลฎีกาก็ไม่รับวินิจฉัยให้

คำพิพากษฎีกาที่ ๘๕๗๓/๒๕๕๗ จำเลยที่ ๑ ฎีกาขอให้ลงโทษสถานเบา นั้น เป็นการโต้เถียงดุลพินิจในการลงโทษเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

การที่จำเลยที่ ๑ ฎีกาขอให้นำข้อกฎหมายในมาตราที่พอจะเป็นคุณแก่จำเลยที่ ๑ มาพิจารณาลดโทษให้แก่จำเลยที่ ๑ ด้วยนั้น จำเลยที่ ๑ ไม่ได้แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่า กฎหมายที่พอจะเป็นคุณแก่จำเลยที่ ๑ ดังกล่าวคือกฎหมายในเรื่องใด ฉบับใด จึงเป็นฎีกา ที่ไม่ชัดเจนตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษฎีกาที่ ๕๑๐๖/๒๕๕๗ คดีนี้ศาลชั้นต้นวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าจำเลย กระทำความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและจำหน่ายเมทแอม เฟตามีน และพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเพียงกรรมเดียว ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็น

ว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดหลายกรรม ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติตามคำพิพากษา ศาลอุทธรณ์ว่าจำเลยกระทำความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และจำหน่ายเมทแอมเฟตามีน ฎีกาของจำเลยเพียงแต่กล่าวว่ากรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษา ลงโทษจำเลยเพิ่มอีกข้อหาหนึ่ง โดยที่ศาลชั้นต้นยังมิได้ใช้ดุลพินิจว่าจะลงโทษกระทาง ดังกล่าวเท่าใดและจะลดโทษให้เท่าใด เป็นการพิพากษาคลาดเคลื่อนคอกฎหมาย โดยมีได้ ระบุข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอ้างอิงให้เห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์คลาดเคลื่อนใน ข้อใด ฎีกาของจำเลยจึงเป็นฎีกาที่ไม่ชัดเจนต้องห้ามตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕

ประการที่สาม ต้องเป็นสาระแก่คดี คำว่าเป็นสาระก็หมายถึงว่าอุทธรณ์นั้นอาจ ทำให้ผลของคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไปได้ อุทธรณ์ที่ไม่เป็นสาระหมายถึงข้อใดที่อุทธรณ์ ไปแม้ฟังได้ก็ไม่มีผลทำให้เปลี่ยนแปลงคำพิพากษาอะไรได้ แม้จะอ้างปัญหาข้อกฎหมาย อย่างเช่น ศาลพิพากษายกฟ้องในคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ จำเลยอุทธรณ์ว่าฟ้องโจทก์เคลื่อนคลุม ซึ่งไม่มีผลอะไรเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๕๕/๒๕๑๒ กคดีต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิด จำเลยอุทธรณ์ว่าฟ้องโจทก์เคลื่อนคลุม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อกฎหมายที่ว่าฟ้องโจทก์เคลื่อนคลุมหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ที่ไม่เป็นสาระแก่คดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๒๕๓/๒๕๓๕ กคดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยในความ ผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตาม ป.อ. มาตรา ๓๕๘ ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง โดยฟังข้อ เท็จจริงว่า จำเลยเป็นผู้ใช้รถแทรกเตอร์คันเสาปูนซีเมนต์ล้ม จำนวน ๕ คัน แต่จำเลย กระทำตามคำสั่งของ น. โดยเชื่อว่าจำเลยมีสิทธิทำได้ การกระทำของจำเลยจึงขาดเจตนา การที่จำเลยอุทธรณ์ข้อเท็จจริงว่าพยานโจทก์และโจทก์รวมเบิกความขัดแย้งกัน มีพริฐและ ขัดต่อเหตุผลไม่มีน้ำหนักให้รับฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้ใช้รถแทรกเตอร์คันเสาปูนซีเมนต์ ของโจทก์รวมล้ม จำนวน ๕ คัน ตามฟ้อง กับอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายว่าพนักงาน สอบสวนทำการสอบสวนก่อนได้รับคำร้องทุกข์ การสอบสวนจึงไม่ชอบ ต้องห้ามมิให้ยื่น ฟ้องคดีต่อศาลตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๒๐ เพื่อให้ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโดยฟัง ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตามที่จำเลยอุทธรณ์ ซึ่งแม้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจะฟังได้ตาม ที่จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ก็พิพากษายกฟ้องอยู่เช่นเดิม ซึ่งไม่ทำให้ผลคดีเปลี่ยนแปลง ไปอุทธรณ์ของจำเลยจึงไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๕ วรรคหนึ่ง ประกอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕

ประการที่สี่ ต้องเป็นข้อที่ยกมาก่อนแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น แม้มাত্রา ๑๕๕ บัญญัติว่าข้อกฎหมายที่ปวงอันคู่ความอุทธรณ์ร้องอ้างอิงต้องเป็นข้อที่ยกขึ้นมาว่ากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้น แต่จริง ๆ โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๐๓/๒๕๐๕ (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่าการอุทธรณ์ข้อเท็จจริง ผู้อุทธรณ์จะต้องยกขึ้นว่าไว้ในศาลชั้นต้น มิฉะนั้นก็ไม่เป็นปัญหาสู่ศาลอุทธรณ์

คำพิพากษาศาลฎีกานี้เท่ากับเป็นฎีกาที่นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ แม้เป็นข้อเท็จจริงก็ต้องว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น เพราะฉะนั้น ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงในอุทธรณ์จะต้องเป็นข้อที่ว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น ปัญหาว่าอย่างไร เป็นข้อที่ว่ากันแล้วในศาลชั้นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๔๐/๒๕๑๔ ก่อนสืบพยานโจทก์ บิดาซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์ยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์แทนผู้เสียหายศาลชั้นต้น สอบถามโจทก์ โจทก์แถลงรับว่าผู้ร้องเป็นบิดาผู้เสียหายและเป็นผู้ร้องทุกข์ในชั้นสอบสวนจริง ศาลชั้นต้นจึงอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์และสั่งจำหน่ายคดีแล้ว ดังนี้โจทก์จะอุทธรณ์โต้แย้งว่าผู้เสียหายได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้ด้วยตนเอง บิดาของผู้เสียหายจึงไม่มีอำนาจถอนคำร้องทุกข์โดยลำพังหาได้ไม่ เพราะเป็นการยกข้อเท็จจริงขึ้นใหม่

ข้อสังเกต บิดาของผู้เยาว์ยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ ศาลชั้นต้นสอบโจทก์ โจทก์ก็รับว่า ผู้ร้องเป็นบิดาของผู้เสียหายและเป็นผู้ร้องทุกข์ในชั้นสอบสวนจริง ศาลชั้นต้นจึงอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์ โจทก์กลับอุทธรณ์โต้แย้งว่าผู้เสียหายได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้ด้วยตนเอง บิดาของผู้เสียหาย ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจถอนคำร้องทุกข์ เท่ากับเป็นการยกข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ขัดแย้งกับข้อเท็จจริงที่ตน ได้แถลงรับต่อศาลชั้นต้น จึงเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นมาดังแต่ในศาลชั้นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๐๓ - ๒๑๐๔/๒๕๑๔ การสอบสวนชอบหรือไม่ จำเลยไม่ได้คัดค้านเสนอเป็นข้อต่อสู้ไว้ ถือว่าไม่มีข้อโต้แย้งกัน หากตามสำนวนไม่มีข้อเท็จจริงที่แสดงว่าการสอบสวนนั้นไม่ชอบ จำเลยเพิ่งมาคัดค้านขึ้นในชั้นอุทธรณ์ฎีกาแล้ว ข่อมไม่มีเหตุที่จะวินิจฉัยให้

ข้อสังเกต พูด่าง ๆ ในการสู้คดีในศาลชั้นต้นจำเลยไม่เคยอ้าง ไม่เคยนำสืบพยานเลยว่าการสอบสวนไม่ชอบอย่างไร ไม่เคยถามพยานโจทก์ถึงเรื่องการสอบสวนว่าไม่ชอบ ชั้นอุทธรณ์ชั้นฎีกากลับอ้างว่าการสอบสวนไม่ชอบ ในข้อนี้ศาลสูงจะต้องดูต่อไปว่าถ้าปรากฏในสำนวน กล่าวคือเมื่ออ่านสำนวนแล้วเห็นได้ชัดว่าการสอบสวนไม่ชอบ

ก็คือว่าเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยได้ เพราะการสอบสวนไม่ชอบ หากปรากฏในสำนวนหรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องถึงศาลสูงก็ยกขึ้นอ้างได้ แต่คดีนี้ ศาลฎีกาพิจารณาดำเนินสำนวนแล้วไม่ได้ข้อเท็จจริงที่แสดงว่าการสอบสวนนั้นไม่ชอบ จำเลย เพิ่งมาคัดค้านในชั้นอุทธรณ์ฎีกาย่อมไม่มีเหตุที่จะวินิจฉัยให้

ปัญหาที่ว่า การสอบสวนชอบหรือไม่ ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับสงบเรียบร้อย อย่างเช่น ร้องทุกข์โดยชอบหรือไม่ ผู้เสียหายได้มาร้องทุกข์หรือไม่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๓๕/๒๕๒๓ จำเลยฎีกา โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องเพราะมิได้มีการสอบสวนในความผิดที่ฟ้องจำเลยนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยเพิ่งมาคัดค้านในชั้นอุทธรณ์และฎีกา ทั้งโจทก์ก็ได้บรรยายฟ้องแล้วว่ามี การสอบสวนและตามสำนวนไม่มีข้อเท็จจริงใดที่แสดงว่าการสอบสวนนั้นไม่ชอบ ย่อมไม่มีเหตุที่ศาลฎีกาจะวินิจฉัยให้

ข้อสังเกต ฎีกานี้ทำนองเดียวกับการสอบสวนชอบหรือไม่ มีอำนาจฟ้องหรือไม่ จริง ๆ เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แต่ถ้าไม่ได้กล่าวถึงเลขในศาลชั้นต้น ไม่มีพยาน คนไหนอ้างอิงว่าไม่ชอบอย่างไร อยู่ ๆ มาอ้างในชั้นอุทธรณ์ในชั้นฎีกา ถือว่าเป็นข้อที่ไม่ได้ว่ากันมา

ปัญหาว่า จำเลยกระทำผิดขณะอายุ ๑๕ ปี ศาลชั้นต้นไม่ลดมาตราส่วนโทษให้ จำเลยอุทธรณ์แต่เพียงว่าจำเลยไม่ได้ทำผิด ศาลอุทธรณ์จะลดมาตราส่วนโทษให้ได้หรือไม่ ศาลฎีกาว่าจำเลยอายุ ๑๕ ปี สมควรลดมาตราส่วนโทษได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๕๕/๒๕๓๖ ศาลอุทธรณ์ลดมาตราส่วนโทษให้จำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖ ได้ แม้มิได้ว่ากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้นเพราะบทบัญญัตินี้ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจลดมาตราส่วนโทษให้จำเลย

ข้อสังเกต ถ้าจำเลยอายุไม่เกิน ๑๗ ปี ซึ่งจะต้องลดมาตราส่วนโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕ หากศาลไม่ลดมาตราส่วนโทษให้ กรณีนี้ถือว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย จำเลยสามารถอุทธรณ์ได้ เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า ถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษา ลงโทษให้ลดมาตราส่วนโทษให้ถึงหนึ่ง แต่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖ บัญญัติ ว่าถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือถึงหนึ่งได้ แสดงว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖ ศาลจะลดหรือไม่ลดก็ได้ คำพิพากษาฎีกานี้วินิจฉัยว่าแม้ไม่มีอุทธรณ์ในข้อนี้ขึ้นมาศาลอุทธรณ์ก็ลดมาตราส่วนโทษได้

คดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลพิพากษาลงโทษตามคำรับสารภาพไปแล้ว จะอุทธรณ์ได้เถียงว่าไม่ได้กระทำผิดตามฟ้องไม่ได้ ถือว่าเป็นข้อที่ไม่ได้ยกมาก่อนมาแล้ว โดยชอบในศาลอุทธรณ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๔๕/๒๕๒๒ จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องแล้ว จะฎีกาว่าไม่ได้ ทำผิดไม่ได้เพราะขัดกับคำให้การรับสารภาพของจำเลย และเป็นข้อที่ไม่ได้ยกมาก่อนมาแล้วโดยชอบในศาลล่างทั้งสอง ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๖๑/๒๕๔๗ จำเลยให้การรับสารภาพข้อเท็จจริงฟังได้ตามฟ้องโจทก์ ต่อมาจำเลยอุทธรณ์ว่าน้ำหนักเมทแอมเฟตามีนและปริมาณที่คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ไม่ถูกต้อง ถือเป็นการยกข้อเท็จจริงขึ้นใหม่และมีข้อที่วากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๕ วรรคหนึ่ง ประกอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๕๕/๒๕๔๗ จำเลยให้การรับสารภาพฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและจำหน่าย ศาลลงโทษจำคุกตลอดชีวิต จำเลยฎีกาว่าไม่ได้ร่วมกับพวกกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ จึงเป็นการโต้เถียงข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นจากที่จำเลยให้การรับสารภาพ อันถือได้ว่าเป็นการฎีกาข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยมิได้ยกขึ้นวากันมาแล้วโดยชอบในศาลล่างทั้งสองต้องห้ามมิให้ฎีกาตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๕ วรรคหนึ่ง ประกอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕

จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ นำเจ้าพนักงานตำรวจไปจับกุมจำเลยที่ ๓ และที่ ๔ เป็นเหตุให้สามารถยึดเมทแอมเฟตามีนอีก จำนวน ๑๐,๐๐๐ เม็ด อันเป็นการขยายผลเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิด ถือได้ว่าจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษฯ มาตรา ๑๐๐/๒ (ที่แก้ไขใหม่) ซึ่งศาลจะลงโทษน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้อันเป็นการใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณบังคับตาม ป.อ. มาตรา ๓ ปัญหาดังกล่าวเป็นเหตุอยู่ในส่วนลักษณะคดี ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจพิพากษาลงโทษไปถึงจำเลยที่ ๑ ที่มีได้ฎีกาด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๑๖/๒๕๔๗ จำเลยที่ ๒ ให้การและนำสืบรับสารภาพความผิดตามฟ้องจนศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษแล้ว การที่จำเลยที่ ๒ อุทธรณ์ว่าไม่ได้กระทำความผิด จึงเป็นการอุทธรณ์โต้เถียงข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นรับฟังตามคำรับสารภาพ ถือเป็นอุทธรณ์ในข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นวากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยที่ ๒ มีกำหนด ๒๕ ปี มีได้ลงโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต

อันจะทำให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจวินิจฉัยข้อเท็จจริงให้ได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๔๕ วรรคสอง แม้ศาลอุทธรณ์จะวินิจฉัยอุทธรณ์ของจำเลยที่ ๒ ดังกล่าวให้ ก็เป็นการไม่ชอบ ฎีกาของจำเลยที่ ๒ ที่ว่าพยานหลักฐานของโจทก์รับฟังลงโทษจำเลยที่ ๒ ไม่ได้ จึงเป็นฎีกาในข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในชั้นอุทธรณ์ ต้องห้ามมิให้ฎีกาตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๕ วรรคหนึ่ง ประกอบ ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ จำเลยที่ ๒ จึงเป็นผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

หมายเหตุ หากจำเลยที่ ๒ อุทธรณ์ว่า พยานหลักฐานของโจทก์รับฟังลงโทษจำเลยที่ ๒ ไม่ได้ จำเลยที่ ๒ ข่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้ แต่จำเลยที่ ๒ เพิ่งมาอ้างในชั้นฎีกา จึงเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้น ว่ากันมาแล้วโดยชอบในชั้นอุทธรณ์ จึงห้ามมิให้ฎีกา

ข้อสังเกต แม้จำเลยรับสารภาพก็ดี หรือปฏิเสธก็ดี ก็อาจถอนคำให้การเดิมได้ แต่ต้องก่อนศาลพิพากษา ถ้าศาลพิพากษาแล้วก็ถือว่าจบไปแล้ว จะถอนไม่ได้

ที่กล่าวมาเป็นลักษณะของข้อที่ไม่ได้ว่ากันมาในศาลชั้นต้น ต่อไปจะกล่าวถึงข้อยกเว้นที่แม้ไม่ได้ว่ากันมาในศาลชั้นต้น ถ้าเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยศาลหรือผู้อุทธรณ์ยกขึ้นอ้างในอุทธรณ์ได้ กรณีไหนบ้างที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๒๒/๒๕๔๑ ปัญหาว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุมหรือไม่เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ข้อสังเกต ปัญหาว่าฟ้องเคลือบคลุมก็ดี ฟ้องไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ดี ฟ้องที่ไม่ได้ลงชื่อโจทก์ไม่สมบูรณ์ ตามมาตรา ๑๕๘ เหล่านี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยทั้งสิ้น คู่ความหรือศาลยกขึ้นอ้างได้

กรณีไหนที่ศาลเคยวินิจฉัยไว้ว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย สรุปง่าย ๆ ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยก็คือ ปัญหานั้นถ้าวินิจฉัยแล้วจะเป็นคุณแก่จำเลย ถ้าอะไรที่ไปกระทบสิทธิของจำเลยที่จะให้จำเลยได้ประโยชน์ถือว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบ อย่างเช่นจำเลยไม่มีทนายความ ไม่ตั้งทนายความให้จำเลย ไม่ลดมาตราส่วนโทษให้จำเลย หรือฟ้องโจทก์ไม่สมบูรณ์อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยทั้งนั้นเลย บวกโทษจำเลยเพิ่มโทษจำเลย หรือเพิ่มโทษผิดแทนที่จะเพิ่ม ๑ ใน ๓ ไปเพิ่มถึงหนึ่งก็ถือเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย นอกจากนี้การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการพิพากษาของศาลขัดต่อกฎหมายก็ถือว่า ขัดต่อความสงบเรียบร้อยเช่นกัน ศาลชั้นต้นพิพากษาจำคุกจำเลย ๑๕ วัน บวกโทษที่รอไว้ในคดีก่อน ๑๕ วัน รวม

เป็น ๓๐ วัน จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขัง ๓๐ วัน จำเลยฎีกาขอให้รอกการลงโทษกักขัง ปัญหาว่าการที่ศาลอุทธรณ์นำโทษจำคุก ๑๕ วัน ที่รอในคดีก่อนมาบวกกับโทษคดีนี้แล้วเปลี่ยนเป็นโทษกักขังจำเลยชอบหรือไม่ ในเรื่องนี้ ถ้ามีแต่โทษจำคุกล้วน ๆ ไม่มีการนำเอาโทษที่รอไว้ในคดีก่อนมาบวกเข้าด้วยแล้วโทษจำคุกคดีนี้ย่อมเปลี่ยนเป็นโทษกักขังได้ แต่เมื่อมีโทษจำคุกในคดีเดิมกับโทษใหม่คดีนี้ อย่างละ ๑๕ วัน ถ้าโทษใหม่คดีนี้ ๑๕ วัน ศาลลงโทษกักขังก็จะเอาโทษจำคุกที่รอในคดีก่อนมาบวกเข้ากับโทษกักขังในคดีนี้ไม่ได้ โทษจำคุกที่รอไว้ในคดีก่อนจะนำมาบวกได้เฉพาะคดีหลังศาลลงโทษถึงจำคุกจึงให้นำโทษที่รอไว้ในคดีก่อนมาบวกกับโทษจำคุกในคดีหลังได้ แต่เรื่องนี้ศาลอุทธรณ์เปลี่ยนเป็นกักขังเท่ากับว่า โทษคดีก่อนได้เปลี่ยนเป็นโทษกักขังด้วยและคดีหลัง ก็เป็นโทษกักขัง ดังนั้นจึงนำโทษที่รอไว้ในคดีก่อนมาบวกกับโทษกักขังในคดีหลังไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๕๓/๒๕๓๖ ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย ๑๕ วัน และบวกโทษจำคุกที่รอกการลงโทษไว้อีก ๑๕ วัน รวมจำคุก ๓๐ วัน ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ให้ลงโทษกักขัง ๓๐ วันแทน เป็นการแก้ไขเล็กน้อย ต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๑๘ วรรคหนึ่ง การที่จำเลยฎีกาขอให้รอกการลงโทษเป็นฎีกาคุลพินิจในการวางโทษจำเลยของศาลอุทธรณ์จึงเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๘ คำว่า “และศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกสำหรับความผิดนั้น” หมายความว่า จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจริง ๆ คดีนี้ศาลอุทธรณ์ได้เปลี่ยนโทษจำคุกกับโทษกักขังแทนมาตรา ๒๑ ดังนั้น ศาลอุทธรณ์จะนำโทษจำคุกที่รอกการลงโทษไว้ในคดีก่อนมาบวกเข้ากับโทษในคดีนี้ไม่ได้ ปัญหานี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกา ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้

ข้อสังเกต อีกประการหนึ่ง คดีนี้ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุก ๓๐ วัน ศาลอุทธรณ์ลงโทษเป็นกักขัง ๓๐ วัน คดีจึงต้องห้ามฎีกา ฎีกาจำเลยที่ขอให้รอกการลงโทษเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่เมื่อสำนวนขึ้นสู่ศาลฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่าแม้ฎีกาไม่ได้ แต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกายกขึ้นวินิจฉัยได้เพราะเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ฉะนั้นจึงต้องยกฎีกาจำเลยซึ่งไม่ชอบด้วย

ฟ้องว่าให้สินบนเจ้าพนักงาน ทรัพย์ที่ให้ ต้องริบ แต่ศาลชั้นต้นไม่ริบ แม้โจทก์ไม่ได้อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ก็ริบได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๗๒/๒๕๔๑ (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า ของกลางที่เป็นการให้สินบนเจ้าพนักงานซึ่งโจทก์ขอให้รับ การที่ศาลชั้นต้นมิได้วินิจฉัยไว้จึงไม่ชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๖ (๘) เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้โจทก์จะมีได้อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ก็มีอำนาจวินิจฉัยแก้ไขให้ถูกต้องและพิพากษาให้รับของกลางได้ ไม่เป็นการเพิ่มโทษจำเลย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๗๒/๒๕๓๘ สมควรลดมาตราส่วนให้จำเลยตามมาตรา ๗๖ หรือไม่ เป็นการโต้เถียงดุลพินิจเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

จำเลยฎีกาว่า การที่ศาลชั้นต้นมิได้ระบุไว้ในคำพิพากษาให้ลดหรือไม่ลดมาตราส่วนโทษ เป็นการชอบหรือไม่นั้น มิใช่ปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย และมีได้เป็นข้อที่จำเลยยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลอุทธรณ์จึงต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๕ ประกอบมาตรา ๒๒๕ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๘๑/๒๕๓๖ ศาลอุทธรณ์วางโทษไม่ถูกต้อง ศาลฎีกายกขึ้นวินิจฉัยแก้ไขให้ถูกต้องได้เพราะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๓๘๗/๒๕๔๐ ศาลชั้นต้นกำหนดโทษและลดโทษให้จำเลยหนึ่งในสามจากลงโทษจำคุก ๔ ปี ลดโทษให้หนึ่งในสาม เหลือ ๒ ปี ๔ เดือน ที่ถูกต้องเป็น ๒ ปี ๘ เดือน แต่โจทก์มิได้อุทธรณ์ฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกาจะแก้โทษจำคุกเป็น ๒ ปี ๘ เดือนไม่ได้เพราะเป็นการเพิ่มเติมโทษจำเลย

จำเลยกระทำความผิด ๒ คดี คดีแรกกับคดีที่สองซึ่งกระทำความผิดหลังคดีแรก แต่โจทก์ฟ้องคดีที่สองก่อน คดีแรกยังไม่ฟ้อง เมื่อฟ้องคดีที่สอง ศาลลงโทษจำคุกและรอกการลงโทษไว้ ต่อมาพนักงานอัยการโจทก์นำคดีแรกที่ทำความผิดก่อนมาฟ้อง จำเลยรับสารภาพ ศาลจำคุกจะนำโทษที่รอไว้ในคดีที่สองมาบวกเข้าด้วยไม่ได้ เพราะขณะที่ทำผิดคดีแรก มิใช่เป็นการกระทำความผิดในระหว่างรอกการลงโทษคดีที่สอง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๒๓/๒๕๔๕ คดีก่อนศาลพิพากษาเมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๔๓ ให้ลงโทษจำคุกจำเลย ๘ เดือนและปรับ ๒๐,๐๐๐ บาท โทษจำคุกรอกการลงโทษไว้ ๒ ปี แต่คดีนี้จำเลยกระทำความผิดเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๓ อันเป็นเวลาก่อนที่ศาลในคดีก่อนจะพิพากษา แม้คดีนี้ ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยถึงจำคุกก็ตาม ศาลในคดีนี้ก็ไม่มีอำนาจที่จะนำโทษจำคุกในคดีก่อนมาบวกเข้ากับโทษจำคุกของจำเลยในคดีนี้ได้ เพราะมิใช่เป็นการกระทำความผิดภายในระยะเวลาที่ศาลรอกการลงโทษกรณีไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ใน ป.อ. มาตรา ๕๘ ที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษาให้นำโทษจำคุกในคดีก่อน

มาบวกเข้ากับโทษจำคุกจำเลยในคดีนี้จึงไม่ชอบ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกา ศาลฎีกามีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๗๖๐/๒๕๔๔ โจทก์ฟ้องโดยมีคำขอให้จำเลยคืนรถจักรยานยนต์และ เสื้อยืดที่ถูกปล้นไปหรือไ้ราคาแทนแก่ผู้เสียหาย เมื่อฟังได้ว่าจำเลยเป็น คนร้ายที่ร่วมกับพวกปล้นทรัพย์ของผู้เสียหายตามฟ้องจริงและได้ความว่าผู้เสียหายได้รับ รถจักรยานยนต์ที่ถูกปล้นคืนไปแล้ว จำเลยจึงควรรับเงินมัดคินหรือไ้ราคาทรัพย์เพียง เท่าที่ผู้เสียหายยังไม่ได้คิน ปัญหานี้เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้คู่ความไม่ฎีกา ศาลฎีกามีอำนาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๖๔/๒๕๔๖ ฟ้องโจทก์ปรากฏแต่ลงลายมือชื่อผู้เรียง และผู้พิมพ์ฟ้องเท่านั้นไม่ปรากฏลายมือชื่อโจทก์ จึงเป็นฟ้องที่ไม่ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๖๑ การที่จะสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้องหรือไม่ประทับฟ้องตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๖๑ วรรคหนึ่ง นั้น ก็ล่วงเลยเวลาที่จะปฏิบัติได้เพราะศาลชั้นต้นได้สั่งประทับฟ้องและดำเนิน กระบวนพิจารณาจนเสร็จสิ้นจนคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ภาค ๑ แล้ว ศาลอุทธรณ์ ภาค ๑ ย่อมไม่มีวิธีปฏิบัติเป็นประการอื่นนอกจากพิพากษายกฟ้องโจทก์และมาตรา ๑๖๑ ก็หาได้เป็นบทบัญญัติซึ่งมิได้กำหนดระยะเวลาให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขฟ้องให้ถูกต้อง เสียเมื่อใดก็ได้ก่อนคดีถึงที่สุดไม่ ทั้งปัญหาว่าฟ้องโจทก์ที่ไม่มีลายมือชื่อโจทก์เป็น ฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่นั้น เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ จำเลยมิได้ยกขึ้นโต้แย้งคัดค้าน ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ก็มีอำนาจยกขึ้นอ้างและวินิจฉัยได้เอง ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๕๕/๒๕๔๖ ความผิดฐานร่วมกันปลอมเอกสารสิทธิและ ใ้เอกสารสิทธิปลอมโดยจำเลยที่ ๒ กับพวกเป็นผู้ปลอมเอกสารเอง ต้องลงโทษใ้เอกสาร สิทธิปลอมแต่กระหนงเดียว และความผิดฐานใ้เอกสารสิทธิปลอมกับความผิดฐานฉ้อโกง โดยแสดงตนเป็นคนอื่น เป็นการกระทำอันเป็นกรรมเดียว เป็นความผิดต่อกฎหมาย หลายบท ลงโทษฐานร่วมกันใ้เอกสารสิทธิปลอมซึ่งเป็นกฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุด ตาม ป.อ. มาตรา ๕๐ ปัญหานี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกาก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๕ ประกอบด้วยมาตรา ๑๕๕ วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๗๓/๒๕๔๖ ในคดีอาญาทนายความที่คู่ความแต่งตั้ง

ย่อมมีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ แทนคู่ความได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๖๒ ประกอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ เมื่อจำเลยแต่งตั้ง ส. เป็นทนายจำเลยให้มีอำนาจใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาได้ด้วย ดังนั้น แม้ ส. ซึ่งมาพึ่งคำพิพากษาศาลชั้นต้นพร้อมกับจำเลยจะไม่ยอมทำอุทธรณ์ยื่นต่อศาลภายในกำหนดอายุอุทธรณ์ และไม่แจ้งให้จำเลยทราบ จำเลยก็จะยกเอาเหตุดังกล่าวมาเป็นข้ออ้างต่อศาล หาได้ไม่ เพราะการที่จำเลยแต่งตั้งทนายความให้ดำเนินคดีแทนจำเลยแล้ว ทนายจำเลยไม่ดูแล และเอาใจใส่ดำเนินคดี เป็นเรื่องระหว่างจำเลยกับทนายจำเลยที่จะต้องไปว่ากล่าวกันเอง กรณีจึงไม่มีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยที่ศาลจะขยายระยะเวลาอุทธรณ์ให้ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๒๓ ประกอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ให้จำเลยจึงไม่ชอบ จำเลยไม่มีสิทธิยื่นอุทธรณ์เมื่อพ้นกำหนดเวลาหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้น ฉะนั้น การที่จำเลยยื่นอุทธรณ์ต่อพิศดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์โดยศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยอุทธรณ์ของจำเลย จึงเป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ปัญหานี้ แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นฎีกา แต่เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกา มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๑๕ และมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๕๘/๒๕๔๖ คดีมีข้อเท็จจริงยุ่งยากหรือไม่ และโจทก์ต้องเสนอให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาตามลำดับชั้นหรือไม่ ไม่ใช่เหตุสุดวิสัยที่ทำให้โจทก์ไม่อาจยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาฎีกาในกำหนดระยะเวลาฎีกาได้ และการที่นิติกรป่วนั้น หากจะเป็นจริง โจทก์ก็เป็นผู้มีหน้าที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลและสามารถกระทำได้ภายในกำหนดระยะเวลาฎีกา จึงไม่ใช่เหตุสุดวิสัยเช่นกัน การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้โจทก์ขยายเวลาฎีกาถึงวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๕ ตามคำร้องของโจทก์ฉบับวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕ จึงไม่ชอบและมีผลให้การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้โจทก์ขยายเวลาฎีกานับแต่วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๕ ถึงวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๕ ตามคำร้องของโจทก์ฉบับวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๕ ไม่ชอบไปด้วย โจทก์ไม่มีสิทธิยื่นฎีกาเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ปัญหานี้แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกา แต่เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง , ๒๒๕ ดังนั้น การที่โจทก์ยื่นฎีกาเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๕ ซึ่งล่วงเลยกำหนดยื่นฎีกาดังกล่าวแล้ว จึงไม่ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๑๗/๒๕๔๖ (ประชุมใหญ่) จำเลยกับพวกร่วมกันผิด

ผู้เสียหายแล้วพาขึ้นรถยนต์ตู้ไปยังจังหวัดในที่ต่าง ๆ หลายแห่งและหลายวัน โดยวันแรก ระหว่างเดินทางจำเลยกับพวกได้ข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง ในรถยนต์คันละ ๑ ครั้ง และระหว่างผู้เสียหายอยู่กับจำเลยที่ต่างจังหวัดตามลำพัง จำเลยได้ข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายอีกหลายครั้ง โดยระหว่างนั้นผู้เสียหายพยายามหลบหนี ๒ ครั้ง ก็ถูกจำเลยทำร้ายและข่มขู่ไม่ให้หลบหนี จะเห็นได้ว่า แม้การที่จำเลยพาผู้เสียหายไปยังต่างจังหวัดในที่ต่าง ๆ หลายแห่งและหลายวันจะเป็นการกระทำที่ ต่อเนื่องมาจากความประสงค์เดียวกับการข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายก็ตาม แต่การที่จำเลยพาผู้เสียหายไปยังที่ต่าง ๆ หลายวัน โดยได้ทำร้ายและข่มขู่บังคับไม่ให้ผู้เสียหายหลบหนีนั้น ถือได้ว่าเป็นความผิดอีกกระทงหนึ่งต่างหากจากความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิงซึ่งเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว หาใช่เป็นกรรมเดียวไม่ ปัญหาว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดกรรมเดียวหรือหลายกรรมต่างกันนี้ แม้คู่ความมิได้ฎีกา แต่เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕ การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิงกรรมหนึ่งและฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังอีกกรรมหนึ่ง แต่เมื่อโจทก์มิได้ฎีกาในปัญหาที่ศาลฎีกาเห็นสมควรปรับบทลงโทษ จำเลยให้ถูกต้อง โดยไม่กำหนดโทษในความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังอีก เพราะจะเป็นการพิพากษาเพิ่มเติมโทษจำเลย ซึ่งต้องห้ามตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๑๒ ประกอบด้วย มาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖๔๒/๒๕๔๖ ปรากฏจากการบรรยายฟ้องว่า เจ้าพนักงานยึดได้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนตามฟ้องเป็นของกลาง ซึ่งอาวุธปืนคาร์ไบน์ ของกลางเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด ต้องริบตาม ป.อ. มาตรา ๓๒ และอาวุธปืนยาวลูกซองเดี่ยวของกลางเป็นอาวุธปืนมีทะเบียนของผู้อื่นต้องคืนแก่เจ้าของ สำหรับกระสุนปืนของกลางถูกใช้ทดลองยิงหมดแล้ว แม้โจทก์จะมีได้มี กำขอให้ริบ หรือคืนอาวุธปืนของกลางดังกล่าว ศาลก็มีอำนาจสั่งริบหรือสั่งคืนได้ หากต้องห้ามตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ไม่เมื่อศาลชั้นต้นมิได้วินิจฉัยและมีคำพิพากษาในเรื่องนี้และศาลอุทธรณ์มิได้แก้ไขให้ถูกต้อง แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกา แต่ปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกาแก้ไขให้ถูกต้องได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๘๓/๒๕๔๗ ศาลล่างทั้งสองลงโทษเกินกว่าอัตราโทษที่กฎหมายกำหนด ปัญหานี้เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้จำเลยไม่ฎีกา

ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นอ้างได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๗๕/๒๕๔๗ ปัญหาว่าการกระทำของจำเลยที่ ๑ เป็นเพียงการสนับสนุนการกระทำความผิดหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้จะไม่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลล่างทั้งสอง จำเลยที่ ๑ ก็ยกขึ้นว่ากล่าวในชั้นฎีกาได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๑๑/๒๕๔๗ การที่จำเลยร่วมกับพวกปลอมบัตรประจำตัวประชาชน อันเป็นเอกสารราชการ ใบบัตรประจำตัวประชาชนปลอมดังกล่าวแจ้งให้เจ้าพนักงานจดข้อความอันเป็นเท็จเพื่อให้ผู้อื่นมีชื่อหรือมีรายการอย่างหนึ่งอย่างใดในทะเบียนบ้านโดยมิชอบ และแจ้งข้อความหรือแสดงหลักฐานอันเป็นเท็จต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในการขอมีบัตรใหม่ ล้วนแล้วแต่มีความมุ่งหมายเพียงประการเดียวคือ เพื่อขอให้เจ้าพนักงานออกบัตรประจำตัวประชาชนใหม่ จึงเป็นการกระทำอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ต้องลงโทษฐานให้หรือแสดงบัตรประจำตัวประชาชนปลอมตาม พ.ร.บ. บัตรประจำตัวประชาชนฯ มาตรา ๑๔ (๓) ประกอบด้วยมาตรา ๑๔ วรรคสอง ซึ่งเป็นกฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดตาม ป.อ. มาตรา ๕๐ แม้จำเลยมิได้ฎีกาแต่เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นอ้างและปรับบทลงโทษให้ถูกต้องได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๘๔๗/๒๕๔๗ ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครสวรรค์มีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยและผู้เสียหายที่ ๑ สมรสกัน ดังนั้น ความผิดในข้อหากระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน ๑๕ ปี ตาม ป.อ. มาตรา ๒๗๗ วรรคแรก จำเลยไม่ต้องรับโทษตามมาตรา ๒๗๗ วรรคท้าย แม้จำเลยจะมีได้ฎีกา แต่ปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เองตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ ประกอบด้วยมาตรา ๒๑๕ และมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๕๘/๒๕๔๗ ฎีกาของจำเลยที่ปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิดฐานรับของโจรซึ่งขัดกับคำให้การรับสารภาพของจำเลยและไม่ใช่ข้อที่ได้อยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค ๗ จึงเป็นการยกข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ในชั้นฎีกา ไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๕ วรรคหนึ่ง ประกอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕

การที่ศาลล่างใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำเลยโดยไม่ลดมาตราส่วนโทษให้ตาม ป.อ. มาตรา ๑๕ ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องนั้น เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้คู่ความมิได้ยกขึ้นฎีกา แต่ศาลฎีกาก็มีอำนาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๗๓/๒๕๔๘ ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับ ให้จัดการตาม ป.อ. มาตรา ๒๕, ๓๐ ถือเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นไม่ได้สั่งให้กักขังจำเลย ไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้น จึงกักขังจำเลยแทนค่าปรับได้เพียง ๑ ปี ตาม ป.อ. มาตรา ๓๐ วรรคแรก การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้กักขังจำเลย ๒ ปี แทนค่าปรับ ๒๐๐,๐๐๐ บาท จึงเป็นการไม่ชอบ ปัญหานี้เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจ ยกขึ้นวินิจฉัยและแก้ไขให้ถูกต้องได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วย มาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๕/๒๕๔๘ คดีก่อนที่โจทก์ขอให้นำโทษจำคุกของจำเลย ซึ่งศาลรอกการลงโทษไว้มาบวกเข้ากับโทษจำคุกในคดีนี้นั้น คดีดังกล่าวศาลชั้นต้นมี คำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ให้รอกการลงโทษจำคุกจำเลยไว้มีกำหนด ๒ ปี แต่เหตุคดีนี้เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๔ อันเป็นเวลาขณะที่ศาลในคดีก่อน จะพิพากษา การกระทำความผิดของจำเลยในคดีนี้จึงไม่ใช่ความผิดที่ได้กระทำลงภายใน กำหนด ๒ ปี ที่ศาลรอกการลงโทษไว้ จึงไม่อาจนำโทษจำคุกในคดีดังกล่าวมาบวกเข้ากับ โทษในคดีนี้ได้เพราะขัดต่อ ป.อ. มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง การนำโทษจำคุกที่รอกการลงโทษ ไว้มาบวกได้หรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจ หยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๒๘/๒๕๔๗ แม้จำเลยจะขับรถจักรยานยนต์โดยประมาท ชนรถจักรยานยนต์ของผู้ตายเป็นเหตุให้ผู้ตายตกจากรถ ศีรษะฟาดพื้นและถึงแก่ความตาย แต่เหตุรถชนกันเกิดขึ้นก็เพราะผู้ตายซึ่งเป็นภรรยาโจทก์ร่วมมีส่วนกระทำโดยประมาท ผู้ตายจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย โจทก์ร่วมซึ่งเป็นสามีย่อมไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้ตาย ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๕ (๒) จึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในความผิดฐาน ดังกล่าว และไม่มีสิทธิอุทธรณ์ขอให้ลงโทษจำคุกจำเลยโดยไม่รอกการลงโทษ การที่ศาล อุทธรณ์ภาค ๓ รับวินิจฉัยอุทธรณ์ของโจทก์ร่วมข้อนี้และพิพากษาจำคุกจำเลยมาจึงไม่ชอบ ปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกา ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วย มาตรา ๒๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๑๐/๒๕๔๘ การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ โดยมีได้ระบุว่าจะอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ในความผิดฐานใด ต้องถือว่าศาลชั้นต้นอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์เฉพาะข้อหาความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและฐานลักทรัพย์ ซึ่งโจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายเท่านั้น ส่วนความผิดเกี่ยวกับการทำลายพยานหลักฐานไม่ใช่ความผิดต่อสาธารณชน แต่เป็นความผิดเกี่ยวกับรัฐโดยตรง แม้จำเลยจะย้ายศพ จ. ผู้ตายเพื่อปิดบังเหตุแห่งการตายก็ตาม โจทก์ร่วมซึ่งเป็นบิดาผู้ตายก็ไม่ได้เป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒ (๔) จึงไม่ใช่ผู้เสียหายตามกฎหมาย เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลย พนักงานอัยการโจทก์มิได้อุทธรณ์ ข้อหาทำลายพยานหลักฐานจึงยุติไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น โจทก์ร่วมไม่มีอำนาจอุทธรณ์ขอให้ลงโทษจำเลยสถานหนักในข้อหาทำลายพยานหลักฐาน การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ รับวินิจฉัยอุทธรณ์ของโจทก์ร่วมในข้อหาดังกล่าวแล้วพิพากษาขึ้นจึงเป็นการไม่ชอบ ปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๕ วรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๕

ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษาขึ้นตามศาลล่างให้จำคุกจำเลยเกินห้าปี โจทก์จึงต้องห้ามฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๑๘ วรรคสอง ข้อห้ามฎีกาดังกล่าวนี้อยู่บังคับกับโจทก์ ร่วมด้วย เพราะ ป.วิ.อ. มาตรา ๒ (๑๔) ได้นิยามศัพท์คำว่า “โจทก์” ไว้ว่า หมายความว่าพนักงานอัยการ หรือผู้เสียหายซึ่งฟ้องคดีอาญาต่อศาล หรือทั้งคู่นั้นเมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน

อย่างไรที่เรียกว่าไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้อันว่าด้วยอุทธรณ์ เช่น ไม่ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งแก่ ศาลฎีกาอาจจะดำเนินการให้ส่ง แล้วให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาใหม่ตามมาตรา ๒๐๐, ๒๐๑ หรือยื่นอุทธรณ์เกินกำหนด ก็ถือว่าไม่ปฏิบัติตามบทกฎหมายแห่งกฎหมายนี้ว่าด้วยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์อาจพิพากษายกอุทธรณ์หรือเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เป็นข้อที่ไม่ได้ว่ากันมาในศาลชั้นต้น แต่ศาลชั้นต้นรับขึ้นมา ศาลอุทธรณ์เห็นว่าอุทธรณ์นี้ต้องห้ามไม่สามารที่จะอุทธรณ์ได้ ศาลอุทธรณ์ยกขึ้นวินิจฉัยได้โดยไม่ต้องให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างหรืออุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนหรืออุทธรณ์ที่ไม่เป็นสาระตามที่พูดมาแล้ว เหล่านี้ศาลก็ยกขึ้นได้ อุทธรณ์ที่ไม่ลงชื่อผู้อุทธรณ์ถือว่าไม่ชอบเช่นกัน

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๓-๔

อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ไสว จันทะศรี

ผู้พิพากษาอาวุโส ศาลจังหวัดนนทบุรี

ผู้เรียบเรียง อาจารย์ไสว จันทะศรี

วันพุดหัดสบคี่ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

การบรรยายครั้งที่ ๑๐



คำสั่งระหว่างพิจารณา

มาตรา ๑๑๖ “คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นจนกว่าจะมีคำพิพากษา หรือคำสั่งในประเด็นสำคัญและมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย”

คำสั่งระหว่างพิจารณาคือ คำสั่งที่ศาลสั่งภายหลังจากศาลรับคำฟ้องไว้พิจารณาอาจรับไว้เพื่อไต่สวนมูลฟ้องหรือรับประทับฟ้องไว้ก็ได้ ในระหว่างดำเนินการพิจารณาก่อนพิพากษา ศาลมีคำสั่งใดไปเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ส่วนคำสั่งศาลที่สั่งก่อนรับคำฟ้องไว้พิจารณาหรือสั่งภายหลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วก่อนรับอุทธรณ์ หรือสั่งภายหลังจากศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้วแต่ก่อนรับฎีกา ไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณา ตัวอย่างคำสั่งระหว่างพิจารณา

คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้เพิกถอนคำสั่งที่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา เช่นในระหว่างพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น จำเลยขอประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวศาลอนุญาต ต่อมาเมื่อพิพากษาที่ศาลเห็นว่าจำเลยอาจจะหลบหนีจึงเพิกถอนคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว ปัญหาว่าการเพิกถอนคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวอุทธรณ์ได้หรือไม่ ในเรื่องนี้ถ้าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาก็อุทธรณ์ไม่ได้ ถ้าไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณาก็อุทธรณ์ได้ต่างกับกรณีถ้าจำเลยยื่นประกันต่อศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตต้องถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา แต่อุทธรณ์ได้เพราะมาตรา ๑๑๕ ทวิ บัญญัติไว้ให้อุทธรณ์ได้โดยเฉพาะแต่คำสั่งเพิกถอนการปล่อยชั่วคราวเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาอุทธรณ์ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๗/๒๕๓๗ คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้เพิกถอนการปล่อยชั่วคราวถือเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๖ ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลชั้นต้นที่จะพิจารณาโดยอาศัยหลักเกณฑ์แห่งมาตรา ๑๐๘ และไม่ถือว่าเป็นคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามมาตรา ๑๑๕ ทวิ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๔/๒๕๑๗ ศาลชั้นต้นนัดไต่สวนมูลฟ้อง โจทก์ขอเลื่อนคดี แต่ศาลชั้นต้นให้รอการไต่สวนมูลฟ้องไว้จนกว่าคดีอาญาอีกเรื่องหนึ่งจะถึงที่สุด และให้จำหน่ายคดีชั่วคราว คำสั่งให้รอการไต่สวนมูลฟ้องไว้ก่อนเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน ต้องห้ามอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๖

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๑/๒๕๓๒ ศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องแล้วมีคำสั่งให้รอฟังคำสั่งหรือ คำพิพากษาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องไว้ก่อน เพื่อรอฟังผลคดีถึงที่สุด ในคดีอื่น คำสั่งของศาลชั้นต้นดังกล่าวเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวนจึงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๖ ส่วนการที่ศาลชั้นต้นได้สั่งไว้ด้วยว่าให้จำหน่ายคดีชั่วคราว เมื่อคดีอื่นที่รอฟังผลนั้น ถึงที่สุดเมื่อใด ให้โจทก์แถลงคดีให้ศาลชั้นต้นทราบ เพื่อจะได้ยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไปนั้น ก็ต้องถือว่าเป็นการจำหน่ายคดีที่ไม่ทำให้ประเด็นแห่งคดีเสร็จไป โจทก์จึงยังไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนี้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวอีกเช่นกัน

ข้อสังเกต นัดไต่สวนไว้แล้วชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ถือว่าคดียังอยู่ในระหว่างพิจารณา ศาล แม้จะจำหน่ายคดีออกไปชั่วคราวเพื่อรอฟังผลคดีอาญาอีกเรื่องหนึ่งเสร็จแล้วก็นำผลของคดีนั้นมาประกอบการไต่สวนและทำการไต่สวนต่อไป กล่าวคือเมื่อคดีนั้นเสร็จให้คู่ความมาแถลงต่อศาล เพื่อยกคดีนี้ขึ้นพิจารณาต่อไป ถือว่าคดียังอยู่ในระหว่างพิจารณาคำสั่งนั้นจึงเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา

คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้แก้ฟ้อง เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ในคดีแพ่ง คำสั่งที่ศาลไม่รับฟ้องทั้งหมดหรือบางประเด็น สามารถอุทธรณ์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๗, ๒๒๘ แต่คดีอาญาคำสั่งเรื่องนี้เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาเพราะศาลประทับฟ้องไว้แล้ว และมีการยื่นคำร้องขอแก้ฟ้อง เมื่อศาลไม่อนุญาตจึงเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา ต้องห้ามอุทธรณ์ (**คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๒๓/๒๕๒๘**)

จำเลยขอให้ศาลสั่งว่าโจทก์ทิ้งฟ้อง ศาลสั่งว่าโจทก์ไม่ทิ้งฟ้อง ถือเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา (**คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๕๓/๒๕๓๕**)

คดีที่โจทก์หรือจำเลยประสงค์จะให้โอนคดีไปพิจารณาที่ศาลอื่น คำสั่งศาลสั่งไม่ให้โอน เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา (**คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๗/๒๔๘๕**)

คำสั่งของศาลชั้นต้นที่เพิกถอนคำสั่งอนุญาตให้โจทก์แก้ฟ้องเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ (**คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๒๕/๒๕๓๓**)

กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา

คำสั่งปรับนายประกันไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณา เพราะเป็นเรื่องนายประกันกับศาล (คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒/๒๕๒๑) จึงอุทธรณ์ได้

ข้อสังเกต หากศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว อุทธรณ์ได้ตามมาตรา ๑๑๕ ทวิ

คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้คืนค้ำฟ้องไปแก้ไขให้ถูกต้องตามมาตรา ๑๖๑ ไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณา (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๕๖/๒๕๒๔)

โจทก์ไม่นำตัวจำเลยมาศาลในวันยื่นฟ้องอาจจะเป็นเพราะจำเลยหลบหนี ศาลจึงไม่ประทับฟ้อง ไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณา (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๒๐/๒๕๑๘)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๖๒/๒๕๐๔ ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง ศาลสั่งในคำฟ้องว่าให้รอฟังคดีอาญาอีกเรื่องหนึ่งก่อนเมื่อคดีนั้นถึงที่สุดแล้วจะได้พิจารณาสั่งต่อไป เช่นนี้ไม่เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา โจทก์อุทธรณ์ได้

ฎีกานี้มีความหมายทำนองว่ารับเรื่องที่ฟ้องไว้ แต่ไม่ได้บังคับไต่สวนจึงเป็นการรับไว้เพื่อจะสั่งว่าจะนัดไต่สวนหรือไม่หรือว่าจะยกฟ้องไปเลย เพราะคดีชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าฟ้องไม่ชอบ ฟ้องขาดอายุความ ศาลสามารถยกฟ้องได้ หรือถ้าฟ้องชอบแล้วศาลต้องนัดไต่สวนมูลฟ้อง แต่ตามฎีกานี้เป็นเรื่องว่ารอไว้สั่งว่าจะนัดไต่สวนหรือจะยกฟ้อง ฎีกาก่อนคือฎีกาที่ ๒๕๔/๒๕๑๗ ศาลนัดไต่สวนแล้ว พอถึงวันนัดไต่สวนศาลมีคำสั่งให้รอไต่สวนไว้ก่อนเพื่อฟังผลคดีอาญาอีกเรื่องหนึ่งจึงเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาต่างจากฎีกานี้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐๘๒ - ๓๐๘๓ /๒๕๓๗ ศาลชั้นต้นอนุญาตให้ขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์แก่จำเลย โจทก์รวมอุทธรณ์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๓ วรรคแรก คำสั่งดังกล่าวไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณา

ข้อสังเกต เหตุที่ไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณาเพราะเป็นคำสั่งภายหลังที่ศาลชั้นต้นตัดสินไปแล้ว จะว่าเป็นคดีอยู่ระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ก็ไม่ใช่เพราะยังไม่ได้มีการยื่นอุทธรณ์ จึงไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณา

ศาลชั้นต้นส่งสำเนาอุทธรณ์ให้จำเลยไม่ได้ โจทก์ขอให้ศาลอุทธรณ์ออกหมายจับศาลอุทธรณ์สั่งว่าการส่งสำเนาฟ้องอุทธรณ์เป็นหน้าที่ของศาลชั้นต้น จะขอให้ศาลอุทธรณ์ออกหมายจับไม่ได้ ดังนี้โจทก์ฎีกาได้ ไม่ใช่คำสั่งระหว่างพิจารณา (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๐๘๑ - ๒๐๘๒/๒๕๕๗)

ถ้าคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ คำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ก็มีได้ อย่างเช่น ศาลอุทธรณ์สั่งให้ศาลชั้นต้นสืบพยานเพิ่มเติมให้ตามมาตรา

๒๐๘ คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ให้ศาลชั้นต้นสืบพยานเพิ่มเติม เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาฎีกาไม่ได้

คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญาไม่ต้องโต้แย้งไว้ มาตรา ๑๕๖ ไม่ได้บัญญัติว่าต้องโต้แย้งไว้ซึ่งไม่เหมือนคดีแพ่ง คดีแพ่งคำสั่งระหว่างพิจารณาต้องโต้แย้งไว้จึงจะอุทธรณ์ได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๖ ฉะนั้นคำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญาเมื่อกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าต้องโต้แย้ง และบัญญัติให้อุทธรณ์ได้ก็ต่อเมื่อศาลพิพากษาแล้วเท่านั้น คำสั่งระหว่างพิจารณาคดีอาญาจึงไม่จำเป็นต้องโต้แย้งไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๔/๒๕๒๘, ๕๓๔/๒๕๓๖, ๑๔๕/๒๕๓๖ วินิจฉัยว่าในคดีอาญาคำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้โจทก์เลื่อนคดีและงดสืบพยานจำเลยนั้นเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา แม้โจทก์จะไม่ได้โต้แย้งไว้ โจทก์ก็มีสิทธิอุทธรณ์ได้ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๖ มีได้บัญญัติว่าต้องโต้แย้งไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๒/๒๕๔๘ คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไต่ถามสืบพยานโจทก์และพยานจำเลย เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จจำนวนตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๖ ซึ่งมีได้บัญญัติให้คู่ความต้องโต้แย้งคำสั่งไว้ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว โจทก์จึงมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นนั้นได้โดยไม่ต้องโต้แย้งคำสั่งนั้น

คำสั่งระหว่างพิจารณาคดีอาญาจะอุทธรณ์ได้ก็ต้องมีการอุทธรณ์คำพิพากษาคด้วย แต่คดีแพ่งไม่ต้องอุทธรณ์คำพิพากษาคด้วยก็ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๕๘/๒๕๑๕ วินิจฉัยว่า เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาคดีเสร็จแล้ว โจทก์รวมอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาโดยมิได้อุทธรณ์คำพิพากษาคของศาลชั้นต้นในประเด็นสำคัญของคดีและไม่ปรากฏว่ามีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์คำพิพากษาคเอาไว้ อุทธรณ์ของโจทก์รวมขอมต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๖

ข้อสังเกต การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาคดีอาญาจะต้องมีการอุทธรณ์คำพิพากษาคด้วย

การยื่นอุทธรณ์

มาตรา ๑๕๗ "เหตุที่มีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งฉบับหนึ่งแล้ว หาเป็นผลตัดสิทธิผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิอุทธรณ์ จะอุทธรณ์ด้วยไม่"

มาตรา ๑๕๘ "การยื่นอุทธรณ์ ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือ ถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง

ให้เป็นหน้าที่ศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์ว่าควรจะรับส่งขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือไม่

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าเห็นว่าไม่ควรรับให้จดเหตุผลไว้ในคำสั่งของศาลนั้นโดยชัดเจน”

มาตรา ๑๕๘ ที่ว่า “นับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่าน” ที่ถือว่าได้อ่าน หมายถึง บางที่จำเลยอาจหลบหนีศาลก็ต้องเลื่อนการอ่านออกไป และออกหมายจับจำเลยหากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายใน ๑ เดือน นับแต่วันออกหมายจับ ศาลก็ชอบที่จะอ่านลับหลังจำเลยได้ หากถึงวันนัดโจทก์ไม่มา จำเลยก็ไม่มา ไม่รู้จะไปอ่านให้ใครฟัง ศาลก็จะจดรายงานว่าถือว่าได้อ่านแล้ว ฉะนั้นต้องถือว่าวันนั้นได้อ่านคำพิพากษาแล้ว การนับ ๑ เดือน จึงต้องนับจากวันนั้น

ที่ว่าอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง ก็คือ บางที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาให้โจทก์หรือจำเลยฟังไม่พร้อมกัน อย่างเช่น ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้น พอถึงวันนัดอ่านตัวจำเลยอาจถูกข้ายไปควบคุมหรือคุมขังอยู่ที่อื่น ศาลจึงอ่านให้โจทก์ฟังฝ่ายเดียว เสร็จแล้วก็ส่งคำพิพากษาไปให้ศาลที่จำเลยถูกควบคุมอยู่ อ่านให้จำเลยฟัง การนับระยะเวลาอุทธรณ์จึงต้องเริ่มนับเมื่อได้อ่านคำพิพากษาให้แต่ละฝ่ายฟัง วันฟังคำพิพากษาของโจทก์หรือจำเลยจึงอาจไม่ใช่วันเดียวกัน กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้เริ่มนับเมื่อได้อ่านคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง

ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าไม่ควรรับให้จดเหตุผลไว้ในคำสั่งของศาลนั้นโดยชัดเจน” ควรรับหรือไม่ควรรับก็ต้องเป็นไปตามกฎหมาย คำว่าควร หมายถึงว่าต้องมีเหตุผลตามกฎหมาย เช่น คดีต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ หรือเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบศาลก็ต้องไม่รับ

การนับระยะเวลาอุทธรณ์ ๑ เดือน นั้น ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๒๒๓/๒๕๓๕ ศาลชั้นต้นได้อนุญาตให้ประกันตัวจำเลยไปในระหว่างอุทธรณ์ วันสุดท้ายที่จำเลยอาจยื่นอุทธรณ์ได้ ผู้รับมอบอำนาจจากผู้ประกันได้มายื่นคำร้องต่อศาล เมื่อเวลา ๑๖.๒๕ นาฬิกา ขอเลื่อนส่งตัวจำเลยและขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไปเป็นเวลา ๗ วัน ศาลชั้นต้นอนุญาตและจำเลยได้นำอุทธรณ์มายื่นภายในกำหนดเวลาที่ศาลชั้นต้นอนุญาต แต่ผู้ประกันจำเลยไม่มีสิทธิอุทธรณ์คดีนี้ เพราะมิใช่คู่ความในคดี จึงไม่มีสิทธิร้องขอหรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นร้องขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์ ดังนั้น คำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์จึงไม่ชอบ ไม่ทำให้จำเลยมีสิทธิยื่นอุทธรณ์เกินกำหนดหนึ่งเดือน นับแต่วันอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ เมื่อฟ้องอุทธรณ์ของจำเลยมิได้ยื่นใน

กำหนด ที่ศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัยและพิพากษายกอุทธรณ์ของจำเลยจึงชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา ๒๑๑ แล้ว

คำพิพากษากฎีกาที่ ๑๖๗๖/๒๕๔๓ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๓/๘ บัญญัติว่า “ถ้าวันสุดท้ายของระยะเวลาเป็นวันหยุดทำการตามประกาศเป็นทางการหรือตามประเพณีให้นับวันที่เริ่มทำการใหม่ ต่อจากวันที่หยุดทำการนั้นเป็นวันสุดท้ายของระยะเวลา” หมายถึงว่า หากไม่มีการอนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไป วันสุดท้ายของระยะเวลาอุทธรณ์ ตรงกับวันหยุดราชการ จำเลยสามารถยื่นอุทธรณ์ในวันอันเป็นวันแรกของการเปิดทำการ ปกติได้ เมื่อศาลชั้นต้นอนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไปอีก ๑๐ วัน นับแต่วันที่ครบกำหนด วันที่ครบกำหนดดังกล่าวจึงมิใช่วันสุดท้ายของระยะเวลาอุทธรณ์อีกต่อไป จึงนำ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๓/๘ มาปรับใช้มิได้

ตามฎีกานี้ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาให้โจทก์และจำเลยฟังเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๔๑ จำเลยจะต้องอุทธรณ์ภายในวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๒ แต่ทนายจำเลยยื่นคำร้อง ในวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๔๒ ขอยขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไปอีก ๑๐ วัน นับแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ออกไป ๑๐ วัน นับแต่วันครบกำหนด จึงครบกำหนด ๑๐ วัน ในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นวันทำการปกติ จำเลยมิได้ยื่นอุทธรณ์ในวันดังกล่าว โดยยื่นอุทธรณ์วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ พันกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์แล้วถึง ๒ วัน ที่ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์จำเลยจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษากฎีกาที่ ๘๗๒๑/๒๕๔๔ กำหนดระยะเวลา ๑ เดือน ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ต้องคำนวณตามปีปฏิทิน และถ้าไม่มีวันตรงกันในเดือนสุดท้ายก็ให้ถือเอาวันสุดท้ายแห่งเดือนนั้นเป็นวันสิ้นสุดระยะเวลาตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๓/๕

ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาให้จำเลยที่ ๓ ฟังเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๔ และเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ มีเพียง ๒๘ วัน จำเลยที่ ๓ ต้องยื่นอุทธรณ์ภายในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ หากจำเลยที่ ๓ ยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวไม่ทันจำเลยที่ ๓ ต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องขอให้ขยายเวลายื่นอุทธรณ์ออกไปได้ เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๓ ประกอบ ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ จำเลยที่ ๓ ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๔ โดยไม่มีเหตุสุดวิสัย จึงไม่ชอบที่ศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์ได้

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ของจำเลยที่ ๓ แล้ว ต่อมาศาลชั้นต้นตรวจสำนวน

แล้วปรากฏว่าจำเลยที่ ๓ ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ล่วงหน้าเลยกำหนดเวลาขึ้นอุทธรณ์ คำสั่งศาลชั้นต้นที่สั่งเพิกถอนคำสั่งที่อนุญาตให้ขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ของจำเลยที่ ๓ และสั่งไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยที่ ๓ ชอบแล้ว

ถ้าผู้อุทธรณ์ขอขยายอุทธรณ์ภายในกำหนดโดยอ้างว่ามีพฤติการณ์พิเศษ ศาลชั้นต้นอนุญาต และได้ยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดแล้ว ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ หากศาลอุทธรณ์เห็นว่าไม่มีพฤติการณ์พิเศษที่จะสั่งให้ขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ อุทธรณ์ของโจทก์จึงเป็นอุทธรณ์ที่ยื่นเกินกำหนดและสั่งยกอุทธรณ์ยอมทำไม่ได้ เพราะประเด็นที่ว่า มีพฤติการณ์พิเศษหรือไม่ยุติไปตามคำสั่งศาลชั้นต้นแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๐๑/๒๕๔๗ หลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ฉบับแรกของโจทก์รวม เพราะเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง โจทก์รวมจึงยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์ โดยอ้างเหตุว่าคำสั่งอยู่ในระหว่างดำเนินการขอให้อัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เป็นคำร้องขอขยายระยะเวลาในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งศาลชั้นต้นก็ได้วินิจฉัยว่า เหตุการณ์ตามคำร้องดังกล่าวมีพฤติการณ์พิเศษที่จะอนุญาตให้ขยายระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ได้ และได้อนุญาตให้ขยายระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ออกไปตามคำร้องของโจทก์รวม ซึ่งเป็นการปฏิบัติไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจศาลชั้นต้นในการดำเนินการอนุญาตเช่นนั้นได้ เมื่อไม่มีคู่ความฝ่ายใดโต้แย้งคำสั่งศาลชั้นต้นในปัญหาดังกล่าว ประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงต้องยุติไปตามคำสั่งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ จึงไม่มีอำนาจที่จะหยิบยกขึ้นวินิจฉัยโดยลำพังได้ ดังนั้น อุทธรณ์ของโจทก์รวมจึงเป็นอุทธรณ์ที่ยื่นภายในกำหนดระยะเวลา ชอบที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ จะต้องรับไว้วินิจฉัย

การแก้ฟ้องอุทธรณ์

เมื่อยื่นอุทธรณ์แล้วจะแก้ไขอุทธรณ์ได้หรือไม่ การแก้ฟ้องมีมาตรา ๑๖๓, ๑๖๔ บัญญัติไว้ การแก้ไขเพิ่มเติมอุทธรณ์ที่ยื่นไปแล้วผู้อุทธรณ์ก็อาจแก้ไขเพิ่มเติมได้ แต่ถ้าแก้ไขเพิ่มเติมประเด็นสำคัญที่ตั้งเป็นประเด็นใหม่หรือเป็นการยกข้ออ้างข้อต่อสู้ขึ้นมาใหม่ต้องขอแก้ไขเพิ่มเติมอุทธรณ์ภายในอายุอุทธรณ์ แต่ถ้าเป็นการแก้ไขรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ คำตกพิมพ์ผิดจะแก้ไขเมื่อไรก็ได้ อย่างเช่น ถ้าจะเพิ่มประเด็นต่อสู้ขึ้นมาหรือจำเลยที่ ๑ อุทธรณ์คนเดียว แต่ตอนหลังอยากขอแก้ว่า จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ขออุทธรณ์ด้วยเช่นนี้ต้องขอแก้ภายในอายุอุทธรณ์ ถ้าพ้นกำหนดไปแล้วจะขอแก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๒๗/๒๕๔๐ ที่ ๒๗๘๗/๒๕๔๑ วินิจฉัยว่า การเพิ่มเติมตัวผู้อุทธรณ์ เมื่อพ้นกำหนดเวลาอุทธรณ์แล้วกระทำไม่ได้

ถ้าในคำฟ้องระบุแล้วว่าจำเลยทั้งสามเป็นผู้อุทธรณ์เช่นกล่าวว่าจะขอให้พิจารณา ยกฟ้องจำเลยทั้งสาม แต่เวลาดลงชื่อทำอุทธรณ์ระบุว่าจำเลยที่ ๑ คนเดียว ก็อาจอ้างว่า พลังเหลือ ความจริงเป็นอุทธรณ์ของจำเลยทั้งสามหรือตอนลงชื่อจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ไม่ได้ ลงชื่อด้วยจึงขอเพิ่มเติมชื่อจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ เข้าไปด้วย กรณีนี้ไม่ใช่แก้ไขประเด็นสำคัญ เพียงแต่แก้ไขข้อความหรือที่พิมพ์ผิดพลาด

คำพิพากษานิติกรที่ ๒๕๗๕/๒๕๑๖ ฟ้องอุทธรณ์ระบุว่าจำเลยทั้งสามได้ร่วมกัน อุทธรณ์ แต่ทำอุทธรณ์ระบุชื่อจำเลยที่ ๑ ผู้เดียว ขอมขอแก้เป็นว่าจำเลยทั้งสามเป็น ผู้อุทธรณ์ได้ แม้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์

ข้อสังเกต รวมทั้งการพิมพ์ชื่อผิด พิมพ์คำบาลหรืออะไรคลาดเคลื่อนไปต่าง ๆ ที่ไม่ทำให้เปลี่ยนแปลงในประเด็นหรือเพิ่มเติมประเด็นเป็นเรื่องที่สามารถจะแก้ไขได้แม้จะ เกินกำหนดเวลาอุทธรณ์แล้ว

การอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์

มาตรา ๑๘๘ ทวิ “เมื่อศาลชั้นต้นปฏิเสธไม่ยอมรับอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์อาจอุทธรณ์ เป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลนั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ คำร้องเช่นนี้ให้ยื่นที่ศาลชั้นต้น ภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันฟังคำสั่ง และให้ศาลนั้นรีบส่งคำร้องเช่นว่านั้นไป ยังศาลอุทธรณ์ พร้อมด้วยอุทธรณ์และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น

เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นสมควรตรวจสำนวนเพื่อส่งคำร้องเรื่องนั้น ก็ให้ส่งศาล ชั้นต้นส่งมาให้

ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาคำร้องนั้นแล้วมีคำสั่งยื่นตามคำปฏิเสธของศาลชั้นต้น หรือมีคำสั่งให้รับอุทธรณ์ คำสั่งนี้ให้เป็นที่สุดแล้วส่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่าน”

เมื่อศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์อาจไม่รับด้วยเหตุใดก็ได้แล้วแต่ ผู้อุทธรณ์ยังมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งได้ โดยอุทธรณ์คำสั่งไปยังศาลอุทธรณ์ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วัน ฟังคำสั่ง และศาลนั้นต้องรีบส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์ คำสั่งศาลอุทธรณ์ที่ยื่นตาม คำปฏิเสธของศาลชั้นต้นหรือให้รับอุทธรณ์เป็นที่สุด เช่น ศาลชั้นต้นสั่งว่าไม่รับอุทธรณ์ศาล อุทธรณ์มีคำสั่งกลับว่าอุทธรณ์ไม่ต้องห้าม ให้ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ก็ดี หรือศาลอุทธรณ์มี คำสั่งว่าที่ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ชอบแล้วก็ดี คำสั่งของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวเป็นที่สุด

คำสั่งคำร้องฎีกาที่ ๓๗๗/๒๕๒๘ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยื่นตามคำสั่งปฏิเสธของ ศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ คำสั่งศาลอุทธรณ์จึงเป็นที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา ๑๘๘ ทวิ

คำสั่งศาลอุทธรณ์ที่สั่งไม่รับอุทธรณ์เช่นเดียวกับศาลชั้นต้น แม้อ้างคนละเหตุกัน เช่น ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ อ้างว่าเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามตามกฎหมาย จำเลยอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่าเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระจึงไม่รับอุทธรณ์ เช่นนี้ก็ฎีกาไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๓๕/๒๕๓๐ ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์อ้างว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระคำสั่งของศาลอุทธรณ์ถึงที่สุด

คำสั่งศาลอุทธรณ์ที่ไม่รับวินิจฉัยคดีให้เป็นที่สุดเช่นกัน

คำสั่งศาลฎีกาที่ ๘๕๖/๒๕๔๐ ศาลชั้นต้นปฏิเสธไม่รับอุทธรณ์ของโจทก์อ้างว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้าม ศาลอุทธรณ์เห็นว่าแม้การคัดค้านผู้พิพากษาจะเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทและเป็นปัญหาข้อกฎหมายก็ตาม แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับวินิจฉัย จึงเท่ากับมีคำสั่งยื่นไม่รับอุทธรณ์ คำสั่งดังกล่าวจึงถึงที่สุด

ข้อสังเกต คำสั่งศาลอุทธรณ์ที่ยื่นไม่รับอุทธรณ์ยอมถึงที่สุด ไม่ว่าจะ เป็นประเด็นในคดีที่พิพาทที่ฟ้องกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม

จำเลยถูกฟ้องในคดีลักทรัพย์ หากศาลปรับนายประกันในคดีลักทรัพย์ นายประกันอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ให้รับอุทธรณ์ ก็เป็นที่สุดเหมือนกัน ตามมาตรา ๑๕๘ ทวิ (**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓/๒๕๒๑**)

ข้อสังเกต ในเรื่องนี้ต่างกับมาตรา ๒๒๐ มาตรา ๒๒๐ เมื่อศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์ ห้ามฎีกา อย่างเช่น ฟ้องว่าลักทรัพย์ ศาลชั้นต้นยกฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ต้องห้ามฎีกาตามมาตรา ๒๒๐ แต่ถ้าฟ้องว่าลักทรัพย์ศาลชั้นต้นยกฟ้องเพราะโจทก์ไม่มาศาล โจทก์ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ ศาลชั้นต้นยกคำร้องโจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกาได้*

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๑๐/๒๕๓๑ ผู้ประกันยื่นอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นเกิน ๑๕ วัน ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ ผู้ประกันยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่รับอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์ ผู้ประกันอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่รับคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ยกคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของผู้ประกัน ดังนี้เท่ากับศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยื่นตามคำปฏิเสธของศาลชั้นต้น คำสั่งดังกล่าวจึงถึงที่สุด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๔๐/๒๕๔๔ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของจำเลย

จำเลยได้อุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยืนตามคำปฏิเสธของศาลชั้นต้นแล้ว คำสั่งนี้เป็นที่สุด ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคท้าย

กรณีที่ไม่ถึงที่สุดตามมาตรา ๑๕๘ ทวิ

ศาลอุทธรณ์พิพากษายกอุทธรณ์โจทก์เพราะเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ต้องห้ามตามมาตรา ๑๕๓ ทวิ โจทก์ฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ได้ (คำสั่งคำร้องฎีกาที่ ๔๖๒/๒๕๒๑) คำสั่งคำร้องฎีกานี้ปรากฏว่าเป็นคดีลักทรัพย์ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๓๔ โทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี ศาลชั้นต้นยกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ไม่ได้ แต่ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์นั้นมาศาลอุทธรณ์พิพากษายกอุทธรณ์ เพราะถือว่าอุทธรณ์นั้นต้องห้าม ต่างกับคดีต้องห้ามอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ ถ้าศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ โจทก์ก็อุทธรณ์คำสั่งที่ไม่รับอุทธรณ์ภายใน ๑๕ วัน ถ้าศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้รับหรือไม่รับคำสั่งยอมถึงที่สุดตามมาตรา ๑๕๘ ทวิ แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ของโจทก์ส่งไปศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่าอุทธรณ์ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ จึงยกอุทธรณ์ การที่คำสั่งศาลอุทธรณ์จะถึงที่สุดต้องเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ และผู้อุทธรณ์อุทธรณ์คำสั่งขึ้นไป ศาลอุทธรณ์สั่งอย่างไรก็ถึงที่สุด แต่ถ้าศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์ ยกอุทธรณ์ อย่างนี้ไม่ห้ามฎีกาตามคำสั่งคำร้องฎีกาที่ ๔๖๒/๒๕๒๑ นี้

คดีต้องห้ามอุทธรณ์ ผู้พิพากษามาตรา ๑๕๓ ตริ อนุญาตให้อุทธรณ์และรับอุทธรณ์แล้ว ต่อมากลับมีคำสั่งไม่อนุญาตจึงเพิกถอนคำสั่งที่อนุญาตให้อุทธรณ์นั้นเป็นว่าไม่อนุญาตและไม่รับอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ก็อุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ ตามมาตรา ๑๕๘ เพราะไม่ใช่เป็นเรื่องไม่รับอุทธรณ์ แต่เป็นเรื่องเพิกถอนคำสั่งที่อนุญาตให้อุทธรณ์แล้วเป็นไม่อนุญาตให้อุทธรณ์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๕๕/๒๕๔๑ โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานหมิ่นประมาทศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง การที่ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อในคำพิพากษาในศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้โจทก์รวมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ของโจทก์รวมที่ยื่นต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้นขยายให้แล้วต่อมาศาลชั้นต้นมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิมดังกล่าว กรณีจึงเป็นเรื่องที่มีเหตุพิเศษแตกต่างไปจากกรณีการรับหรือไม่ยอมรับอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ และ ๑๕๘ ทวิ ดังนั้น เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำสั่งเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอย่างใดคดีก็ยังไม่เป็นที่สุดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคท้าย คู่ความที่ไม่พอใจคำสั่งของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวยอมฎีกาได้

ตามคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์ของโจทก์รวมนอกจากอ้างเหตุที่จะขอให้ อัยการสูงสุดรับรองอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงแล้วยังอ้างเหตุที่ต้องใช้เวลาในการตรวจสอบ เอกสารในสำนวนซึ่งมีเป็นจำนวนมากเพื่อทำอุทธรณ์อีกด้วย จึงมิใช่ขอขยายระยะเวลา เพื่อให้ อัยการสูงสุดรับรองอุทธรณ์ของโจทก์รวมเพียงอย่างเดียว แม้โจทก์รวมใช้สิทธิขอ ให้ อัยการสูงสุดรับรองให้ โจทก์อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว แต่ อัยการสูงสุดไม่รับรอง อุทธรณ์ของโจทก์รวม ก็ไม่ทำให้สิทธิของโจทก์รวมที่จะขอให้ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาหรือ ลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้นอนุญาตให้อุทธรณ์ ในปัญหาข้อเท็จจริงเสียไป

บทบัญญัติตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๓ ตรี และ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธี พิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๔๕๕ มาตรา ๒๒ ทวิ ที่ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาหรือ อัยการสูงสุดอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น มิได้บัญญัติจำกัดสิทธิ ของคู่ความหรือโจทก์รวมให้ต้องเลือกใช้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อขออนุญาตหรือรับรอง ให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ดังนั้นเมื่อผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อในคำพิพากษา ในศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์รวมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับ อุทธรณ์ของโจทก์รวมไว้ภายในกำหนดระยะเวลายื่นอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้นขยายให้นั้นจึงชอบ แล้ว กรณีไม่อาจถือว่าระยะเวลายื่นอุทธรณ์ที่โจทก์รวมได้รับอนุญาตให้ขยายได้สิ้นสุดลง นับแต่วันที่อัยการสูงสุดไม่รับรองอุทธรณ์ของโจทก์รวม และเมื่อคำสั่งอนุญาตให้โจทก์รวม อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงชอบแล้ว คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้เพิกถอนคำสั่งอนุญาตให้โจทก์รวม อุทธรณ์และเพิกถอนคำสั่งรับอุทธรณ์ของโจทก์รวมจึงเป็นการไม่ชอบ

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ของโจทก์รวมไว้ก่อนจะมีคำสั่งเพิกถอน ต้อง ถือว่าคดีนี้ อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ครั้นเมื่อโจทก์รวมยื่นคำร้องอุทธรณ์ คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้ เพิกถอนคำสั่งเดิมขึ้นมาสู่ศาลอุทธรณ์ เช่นนี้ถือได้ว่ามีคำร้องขึ้นมา สู่ศาลอุทธรณ์ในระหว่างพิจารณาคดี ศาลอุทธรณ์ย่อมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดโดยทำเป็น คำสั่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๒

ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์โจทก์โดยอ้างว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง โจทก์ยื่นคำร้อง อุทธรณ์คำสั่งตามมาตรา ๑๕๔ ทวิ ศาลอุทธรณ์สั่งว่าคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของโจทก์มิได้ โต้แย้งคำสั่งศาลชั้นต้น โดยขัดแย้ง เป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่ชอบ ให้ยกคำร้องดังนี้ ไม่ใช่คำสั่งยื่นตามคำปฏิเสธของศาลชั้นต้น จึงไม่ถึงที่สุด

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ ๑๐๑๐/๒๕๔๐ ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์อ้างว่าเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ต้องห้ามตามพระราชบัญญัติ

จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.๒๕๕๕ มาตรา ๒๒ โจทก์ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ มีคำสั่งว่า คำร้องอุทธรณ์คำสั่งของโจทก์มิได้โต้แย้งคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยชัดแจ้ง จึงเป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่ชอบ ให้ยกคำร้องดังนี้ ไม่ใช่คำสั่งยื่นตามคำปฏิเสขอของศาลชั้นต้น ในเรื่องไม่รับอุทธรณ์จึงไม่เป็นที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคสาม โจทก์มีสิทธิฎีกาได้ ให้รับฎีกาของโจทก์ไว้พิจารณาให้ศาลชั้นต้นดำเนินการต่อไป

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๓๘/๒๕๕๗ จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ไม่แต่งตั้ง ก. เป็นทนายความเข้ามาภายในกำหนด เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถตามคำสั่งศาลการที่ ก. ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์แทนจำเลยที่ ๓ และที่ ๔ และศาลมีคำสั่งอนุญาตจึงเป็นการสั่งโดยผิดหลง จึงมีคำสั่งใหม่เพิกถอนคำสั่งเดิม และมีคำสั่งไม่รับคำร้องขอขยายระยะเวลาดังกล่าว จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ยื่นอุทธรณ์เมื่อพ้นกำหนดศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยที่ ๓ และที่ ๔ จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ชอบแล้ว ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ จึงไม่อาจอนุญาต ให้จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถได้อีก ให้ยกคำร้อง ดังนี้ เท่ากับว่าศาลอุทธรณ์ภาค ๓ มีคำสั่งยื่นตามคำปฏิเสขอไม่ยอมรับอุทธรณ์ของศาลชั้นต้น คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุดตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคสาม จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ จึงไม่มีสิทธิฎีกาคัดค้านคำสั่งของศาลอุทธรณ์ภาค ๓

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ วินิจฉัยว่าการที่ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยที่ ๓ และที่ ๔ ชอบแล้ว เป็นคำสั่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคสาม ซึ่งถึงที่สุด จึงทำให้การแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถถึงที่สุดไปด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๕๐/๒๕๕๗ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งปฏิเสธไม่ยอมรับอุทธรณ์คำพิพากษาของจำเลยที่ ๒ จำเลยที่ ๒ ได้ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์หลังพ้นกำหนดขึ้นอุทธรณ์ โดยอ้างเหตุสุดวิสัย โดยมีได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ปฏิเสธไม่ยอมรับอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคหนึ่งทันที แต่เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องดังกล่าว จำเลยที่ ๒ ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่อนุญาตให้ขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์และไม่รับอุทธรณ์ด้วย โดยยื่นภายในกำหนดตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคหนึ่ง เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค ๒ พิจารณาแล้ว มีคำสั่งให้ยกคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของจำเลยที่ ๒ เท่ากับว่าศาลอุทธรณ์ภาค ๒ มีคำสั่ง ยื่นตามคำปฏิเสขอของ

ศาลชั้นต้นที่ไม่ยอมรับอุทธรณ์ของจำเลยที่ ๒ คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุดตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคสาม จำเลยที่ ๒ จึงไม่มีสิทธิฎีกาคัดค้านคำสั่งของศาลอุทธรณ์ภาค ๒

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๑๓/๒๕๔๗ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่อนุญาตให้จำเลยขยายระยะเวลาอุทธรณ์ โดยยกคำร้องขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์ของจำเลย จำเลยอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นพร้อมกับยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นด้วย ศาลชั้นต้นมีคำสั่งในอุทธรณ์ของจำเลยว่า รอไว้สั่งเมื่อศาลอุทธรณ์พิจารณาคำร้องขอขยายระยะเวลาเสร็จสิ้นก่อน แล้วจึงจะพิจารณาสั่ง ต่อมาศาลอุทธรณ์ยื่นตามคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นจึงสั่งไม่รับอุทธรณ์ของจำเลย หากจำเลยประสงค์จะให้มีการรับอุทธรณ์ไว้พิจารณา จำเลยก็ชอบที่จะยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่รับอุทธรณ์โดยอ้างเหตุว่าได้ขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์ไว้ และปัญหาเรื่องขอขยายระยะเวลาซึ่งไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่อนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ เพื่อให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอย่างไร อย่างหนึ่งอันจะมีผลให้คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นไม่เป็นที่สุด แต่จำเลยก็มีได้กระทำ กรณีจึงมีผลให้คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์นั้นเป็นที่สุดตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๕๘ ทวิ ประกอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๗ วรรคสอง

ข้อสังเกต ตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ จำเลยอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้ขยายอุทธรณ์ และยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นด้วย เมื่อศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์จำเลยไม่ได้อุทธรณ์คำพิพากษา จึงทำให้คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ถึงที่สุด ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๗ วรรคสอง ไม่ใช่ถึงที่สุดเพราะศาลอุทธรณ์ตามสั่ง ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคท้าย คดีนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยฎีกาของจำเลยเรื่องขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์ว่า ไม่ว่าจะศาลฎีกาจะวินิจฉัยปัญหาตามฎีกาของจำเลยเรื่องขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์อย่างไร ก็ไม่อาจมีผลกระทบต่อคำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยซึ่งถึงที่สุดแล้วได้ ปัญหาตามฎีกาของจำเลยจึงไม่มีประโยชน์ที่ศาลฎีกาจะวินิจฉัยให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

คำสั่งคำร้องฎีกาที่ ๘๒๑/๒๕๔๗ จำเลยยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลชั้นต้นศาลชั้นต้น มีคำสั่งว่าจำเลยยื่นอุทธรณ์เกินกำหนดไม่รับอุทธรณ์ หากจำเลยไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าว จำเลยจะต้องยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไปยังศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันฟังคำสั่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕๘ ทวิ วรรคหนึ่ง แต่จำเลยมิได้อุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นตามบทบัญญัติดังกล่าว จำเลยจะโต้แย้งคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นอีกไม่ได้ ที่จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนคำสั่งไม่รับ

อุทธรณ์ เท่ากับเป็นการโต้แย้งคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นอีก เมื่อศาลชั้นต้น ยกคำร้องและจำเลยอุทธรณ์ การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ วินิจฉัยอุทธรณ์ของจำเลย จึงเป็นการไม่ชอบ จำเลยจะฎีกาต่อมาไม่ได้ ศาลชั้นต้นชอบที่จะมีคำสั่งไม่รับฎีกาของจำเลยได้

ในคำร้องจำเลยมีคำขอให้ศาลชั้นต้นงดหรือลดค่าปรับแก่จำเลยด้วย ศาลชั้นต้น มีคำสั่งยกคำร้อง แม้ศาลชั้นต้นมิได้ให้เหตุผลที่ไม่งดหรือลดค่าปรับก็ย่อมถือได้ว่าเป็นกรณีศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจไม่งดหรือลดค่าปรับแก่จำเลยแล้ว เมื่อจำเลยยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งและศาลอุทธรณ์ภาค ๒ มีคำสั่งให้ลดค่าปรับแก่จำเลย คงให้จำเลยชำระค่าปรับเพียง ๑๐,๐๐๐ บาท คำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ย่อมเป็นที่สุดตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๑๕ จำเลยจะฎีกาคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ดังกล่าวไม่ได้

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้เมื่อศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ จำเลยไม่ได้อุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ จึงทำให้คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ถึงที่สุด ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๗ วรรคสอง เช่นเดียวกับฎีกาที่ ๖๕๑๓/๒๕๕๗ การที่จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนคำสั่งที่ไม่รับอุทธรณ์ เป็นการโต้แย้งคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของศาลชั้นต้น เมื่อศาลชั้นต้นยกคำร้อง จำเลยอุทธรณ์คำสั่งต่อมาไม่ได้ เพราะคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้นสั่งไปถึงที่สุดไปแล้ว จำเลยจึงฎีกาไม่ได้

การส่งสำเนาอุทธรณ์

การส่งสำเนาอุทธรณ์ในคดีอาญาเป็นหน้าที่ของศาล ส่วนคดีแพ่งเป็นหน้าที่ของผู้อุทธรณ์ที่จะต้องส่งสำเนาอุทธรณ์ให้อีกฝ่ายหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๖๐ วรรคสอง ซึ่งจะนำมาใช้ในคดีอาญา ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๗๘/๒๕๔๒)*

มาตรา ๒๐๐ “ให้ศาลส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งแก่ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาอุทธรณ์”

มาตรา ๒๐๑ “เมื่อศาลส่งสำเนาอุทธรณ์แก่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้เพราะหาตัวไม่พบหรือหลบหนี หรือจงใจไม่รับสำเนาอุทธรณ์ หรือได้รับแก่อุทธรณ์แล้ว หรือพ้นกำหนดแก่อุทธรณ์แล้ว ให้ศาลรีบส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป”

ที่ว่าให้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งแก่ หมายถึงว่าฝ่ายที่ได้รับสำเนาอุทธรณ์ต้องแก่อุทธรณ์ภายใน ๑๕ วัน มาตรา ๒๐๑ ที่ว่าส่งไม่ได้เพราะหาตัวไม่พบหรือหลบหนี หรือจงใจไม่รับสำเนาอุทธรณ์ ก็อาจวางหมายหรือปิดหมายได้ หรือได้รับแก่อุทธรณ์แล้ว

หมายถึงว่าจำเลยได้รับสำเนาอุทธรณ์และยื่นคำแก้อุทธรณ์แล้ว หรือพ้นกำหนดแก้อุทธรณ์แล้ว ก็ให้รับส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ ซึ่งก็เป็นเรื่องขั้นตอนของกระบวนการส่งสำเนาอุทธรณ์

ยื่นฟ้องอุทธรณ์แล้วโจทก์ตายคดียังดำเนินต่อไปได้ ถือว่าเป็นการดำเนินคดี แทนแผ่นดิน คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๐๓/๒๕๑๐ และที่ ๑๒๔๔/๒๕๐๕ (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า ส่งสำเนาฎีกาให้โจทก์ไม่ได้เพราะโจทก์ตาย ถือว่าโจทก์ได้ฟ้องร้องแทนแผ่นดิน ศาลฎีกาย่อมพิจารณาคดีต่อไปได้

คดีที่มีโจทก์ร่วมต้องส่งสำเนาอุทธรณ์ให้โจทก์ร่วมด้วย ถ้าไม่ส่งถือว่าไม่ชอบ ศาลฎีกายกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้ดำเนินการให้ถูกต้องและพิพากษาใหม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๗๓๗/๒๕๔๑) กล่าวคือต้องยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์และให้ดำเนินการส่งสำเนาอุทธรณ์ให้ถูกต้อง แล้วพิพากษาใหม่

อย่างไรก็ตาม มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๖๐๓/๒๕๓๒ วินิจฉัยว่าศาลอาจไม่ยอมสำนวนก็ได้ หากเห็นว่าระยะเวลาที่จะปฏิบัติตามขั้นตอนได้ล่วงเลยมาแล้ว แม้ไม่ได้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้โจทก์ร่วมในชั้นอุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษาไปแล้วจนมาถึงชั้นศาลฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่าไม่จำเป็นก็ไม่ยอมสำนวนก็ได้

ข้อสังเกต อยู่ที่ข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไปว่าสมควรจะยอมหรือไม่ ถ้าไม่มีผลที่จะไปรื้อให้ดำเนินการใหม่ โดยไม่เสียความยุติธรรม ศาลฎีกาอาจไม่ยอมสำนวนก็ได้

ในคดีอาญาถ้าส่งสำเนาอุทธรณ์ไม่ได้ เพราะหาตัวไม่พบ หรือหลบหนี ก็ยังดำเนินคดีต่อไปได้ ปัญหาว่าขนาดไหนถึงจะเรียกว่าส่งไม่ได้หรือหาตัวไม่พบ การที่จำเลยออกไปนอกประเทศก็ถือว่าส่งไม่ได้เพราะหาตัวไม่พบ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๙๓/๒๕๐๘)

การส่งสำเนาให้โจทก์ซึ่งเป็นพนักงานอัยการคงไม่มีปัญหา เพราะถึงแม้พนักงานอัยการไม่อยู่ พนักงานอัยการคนอื่นก็สามารถรับแทนได้ หรือส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ในสำนักงานอัยการรับไว้ก็ถือว่าได้ส่งแล้ว แต่ถ้าโจทก์เป็นผู้ยื่นอุทธรณ์ก็ต้องส่งสำเนาอุทธรณ์ให้จำเลย เช่น ศาลชั้นต้นยกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ เจ้าพนักงานศาลนำสำเนาอุทธรณ์ไปส่งที่บ้านจำเลยแล้วไม่พบตัวดังนี้ถือว่าหาตัวไม่พบ

การถอนอุทธรณ์

มาตรา ๒๐๒ “ผู้อุทธรณ์มีอำนาจยื่นคำร้องขอถอนอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นก่อนส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ ในกรณีเช่นนี้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาตได้ เมื่อส่งสำนวนไปแล้วให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือ ต่อศาลชั้นต้นเพื่อส่งไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อสั่ง ทั้งนี้ต้องก่อนอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์

เมื่อถอนไปแล้ว ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีได้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นยอมเด็ดขาดเฉพาะผู้ถอน ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งอุทธรณ์จะเด็ดขาดต่อเมื่อคดีถึงที่สุดโดยไม่มี การแก้คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้น”

ในกรณีผู้อุทธรณ์ขอถอนอุทธรณ์ก่อนส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นมีอำนาจสั่งได้ แต่ถาสาลชั้นต้นส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์แล้ว ศาลชั้นต้นต้องส่งไปให้ศาลอุทธรณ์สั่ง ส่วนคดีแพ่ง การถอนอุทธรณ์ไม่ว่าศาลชั้นต้นได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์แล้วหรือไม่ก็ตาม ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่มีอำนาจสั่งเท่านั้น คดีอาญาถ้าสำนวนอยู่ที่ศาลชั้นต้นศาลชั้นต้นสั่งได้ ทั้งนี้ก็คงเพื่อต้องการความรวดเร็ว เพราะบางคดีจำเลยถูกจำคุกอยู่

การถอนอุทธรณ์ยอมเด็ดขาดสำหรับผู้ถอนอุทธรณ์ ความหมายก็คือคดีสำหรับผู้ถอนอุทธรณ์ถึงที่สุด ฉะนั้นเมื่อถอนอุทธรณ์แล้วจะยื่นอุทธรณ์ใหม่อีกไม่ได้ แม้อยู่ในระยะเวลาที่จะอุทธรณ์ได้ก็ตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๐/๒๕๑๒ (ประชุมใหญ่) ผู้อุทธรณ์ที่ถอนอุทธรณ์แล้วจะอุทธรณ์อีกไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๗๓/๒๕๒๒ จำเลยที่ ๕ ถอนอุทธรณ์ก่อนส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นอนุญาตและออกหมายแจ้งโทษเด็ดขาดแล้ว จำเลยอื่นอุทธรณ์ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องจำเลยที่ ๕ คนเดียวไม่ชอบ ต้องให้ลงโทษตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

ข้อสังเกต คดีนี้จำเลยที่ ๕ อุทธรณ์และถอนอุทธรณ์ไป ถึงที่สุดแล้วสำหรับจำเลยที่ ๕ แต่จำเลยคนอื่นอุทธรณ์อยู่ เมื่อถึงศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องจำเลยที่ ๕ เช่นนี้เมื่อไม่มีอุทธรณ์สำหรับจำเลยที่ ๕ คดีถึงที่สุดแล้ว และไม่ใช้เหตุลักษณะคดี ถ้าเป็นเหตุลักษณะคดีเมื่อจำเลยอื่นยื่นอุทธรณ์ ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าจำเลยไม่ได้ทำผิดรวมทั้งจำเลยที่ ๕ ที่ถึงที่สุดแล้วก็อาจพิพากษายกฟ้องไปถึงจำเลยที่ ๕ ได้ จึงไม่ใช่เป็นเรื่องศาลอุทธรณ์จะหยิบยกคดีของจำเลยที่ ๕ ซึ่งถึงที่สุดแล้วขึ้นมาพิจารณาและยกฟ้องได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๐๕๓/๒๕๓๐ และที่ ๕๐๕/๒๕๓๗ แม้คำพิพากษาศาลชั้นต้นยอมเด็ดขาดสำหรับผู้อุทธรณ์ แต่หากจำเลยอื่นอุทธรณ์และศาลยกฟ้องโดยอาศัยเหตุลักษณะคดีก็ยกฟ้องไปถึงจำเลยที่ถอนอุทธรณ์ไปแล้วได้

ข้อสังเกต เป็นหลักของมาตรา ๒๑๓ ดังนั้นที่ว่าเด็ดขาดสำหรับตัวจำเลยคนนั้น

ก็คือจำเลยที่ถอนอุทธรณ์จะอุทธรณ์อีกไม่ได้ และเด็ดขาดโดยศาลสูงจะหยิบยกคดีของจำเลยคนนั้นขึ้นมาพิจารณาไม่ได้ถ้าโจทก์ไม่ได้อุทธรณ์ เว้นแต่เป็นเหตุลักษณะคดีศาลอุทธรณ์ยอมพิพากษามาถึงจำเลยที่ถอนอุทธรณ์ไปแล้วได้

การถอนอุทธรณ์จะกำหนดเงื่อนไขได้หรือไม่ เงื่อนไขที่ขอถอนอาจเป็นว่าถ้าอีกฝ่ายไม่อุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ขอถอนอุทธรณ์ หรือถ้ามีอภัยโทษก็ขอถอนอุทธรณ์แต่ถ้าไม่มีก็ไม่ถอนอุทธรณ์ เช่น โจทก์ฟ้องว่าพยายามฆ่า ศาลชั้นต้นลงโทษทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัส จำเลยยอมไม่ทราบว่าโจทก์จะอุทธรณ์หรือไม่ ดังนั้นจำเลยซึ่งอุทธรณ์จะขอถอนอุทธรณ์ว่าหากโจทก์ไม่อุทธรณ์ ก็ให้ถือว่าจำเลยถอนอุทธรณ์ หรือบางทีจำเลยได้ข่าวว่าจะมีการอภัยโทษ ซึ่งการอภัยโทษมีผลสำหรับนักโทษเด็ดขาดเท่านั้นที่จะได้รับผลในการพิจารณาอภัยโทษ ถ้าขณะที่มีกฎหมายออกมาให้อภัยโทษคดีจำเลยยังไม่เด็ดขาดยังอุทธรณ์ฎีกาอยู่ก็จะไม่ได้รับผล จำเลยจะยื่นคำร้องว่าขอถอนอุทธรณ์ถ้ามีอภัยโทษ ถ้าไม่มีอภัยโทษก็ให้ศาลพิจารณาคดีต่อไปเช่นนี้ไม่ได้

คำสั่งคำร้องฎีกาที่ ๑๔/๒๕๒๐ จำเลยขอถอนฎีกาโดยมีเงื่อนไขว่า หากโจทก์ฎีกาจำเลยก็ไม่ขอถอนฎีกา อย่างนี้ไม่ได้ ศาลฎีกาไม่อนุญาต

คำสั่งคำร้องฎีกาที่ ๗๗๔/๒๕๐๓ จำเลยขอถอนฎีกาโดยอ้างว่า เพื่อจะได้รับพระราชทานอภัยโทษ โปรดอนุญาตและออกหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดให้พ้นการอภัยโทษครั้งนี้ด้วย แต่ศาลเห็นว่าจะออกหมายจำคุกให้ไม่พ้นอภัยโทษจำเลยก็ไม่ขอถอนฎีกาดังนี้ศาลฎีกาอนุญาตไม่ได้

บางที่ยื่นคำร้องอ้างว่าขอถอนฟ้อง หากพอแปลได้ว่าเป็นการถอนอุทธรณ์หรือฎีกา ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็อนุญาตได้ ซึ่งต้องดูลักษณะความผิด ถ้าเป็นจำเลยจะขอถอนฟ้องของโจทก์ไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็คดีความผิดยอมความได้หรือไม่ก็ตาม เพราะจำเลยไม่ได้เป็นผู้ฟ้อง ถ้าจำเลยอุทธรณ์หรือฎีกาอาจเป็นได้ก็คือถอนอุทธรณ์หรือถอนฎีกา แต่ถ้าเป็นโจทก์ขอถอนฟ้องระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุด หากเป็นคดียอมความได้ก็แปลได้ว่าเป็นการถอนฟ้อง แต่ถ้าเป็นคดีที่ยอมความไม่ได้ซึ่งเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วก็ถอนฟ้องไม่ได้ ฉะนั้นถ้าโจทก์ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา แต่เขียนคำร้องมาเป็ว่าขอถอนฟ้องก็แปลได้ว่าคงจะถอนอุทธรณ์หรือถอนฎีกาได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๓๒๐/๒๕๓๑ คดีที่มีไขความผิดต่อส่วนตัว ศาลยกฟ้องโจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกาแล้วขอถอนฟ้อง พอแปลได้ว่าเป็นการถอนฎีกา

ข้อสังเกต เพราะคดีนี้ถอนฟ้องไม่ได้เนื่องจากไม่ใช่คดีความผิดต่อส่วนตัว
คำสั่งศาลอุทธรณ์ฎีกาที่ ๕๕๖/๒๕๓๑ โจทก์ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับ
 ฎีกา คดีอยู่ระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา โจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง พอแปลได้ว่าโจทก์
 ขอลถอนคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฎีกา ศาลฎีกาสั่งอนุญาต

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๘/๒๕๒๑ ศาลชั้นต้นอ่านคำสั่งศาลฎีกาที่อนุญาตให้จำเลย
 ถอนฎีกา ให้จำเลยฟังและได้ออกหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว จึงไม่มีเหตุที่จะอนุญาต
 ให้จำเลยถอนคำร้อง ที่ขอถอนฎีกาได้อีก

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้ จำเลยยื่นฎีกาแล้วก็ขอถอนฎีกาอีก ศาลฎีกาอนุญาตและ
 ออกหมายจำคุกคดีถึงที่สุดไปแล้ว ภายหลังจำเลยกลับมายื่นคำร้องขอถอนคำร้องขอถอน
 ฎีกา

ปัญหาคดีตามมาตรา ๒๔๕ ที่ว่าคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุก
 ตลอดชีวิตคดียังไม่ถึงที่สุดจนกว่าศาลอุทธรณ์จะพิพากษายืน ถ้าจำเลยขอถอนอุทธรณ์
 ศาลจะปฏิบัติอย่างไร คำตอบ ศาลชั้นต้นยังต้องส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ เพราะไม่ว่า
 จะมีอุทธรณ์หรือไม่ ศาลชั้นต้น มีหน้าที่ต้องส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาอีก
 ครั้งหนึ่ง แม้จำเลยจะถอนอุทธรณ์ เมื่อสำนวนอยู่ในศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นอนุญาตแล้ว
 ก็ตาม ศาลชั้นต้นก็มีหน้าที่ต้องส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๒๔๘/๒๕๑๘ (ประชุมใหญ่) ศาลชั้นต้นจำคุกตลอดชีวิต
 จำเลยฝ่ายเดียวอุทธรณ์ ต่อมาก่อนศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ จำเลยได้ยื่นถอน
 อุทธรณ์ ศาลชั้นต้นอนุญาต ดังนี้ศาลชั้นต้นยังมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ตาม
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๔๕ วรรคสอง

ข้อสังเกต แต่ถ้าสำนวนนั้นส่งไปศาลอุทธรณ์แล้ว จำเลยยื่นคำร้องขอถอนอุทธรณ์
 ศาลอุทธรณ์ก็อนุญาตได้เหมือนกัน เมื่ออนุญาตแล้วศาลอุทธรณ์ก็ยังคงพิจารณาคดีต่อไป
 (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๓๘/๒๕๓๒)

คดีที่ลงโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ถ้าจำเลยยื่นอุทธรณ์และถอน
 อุทธรณ์หรือจำเลยไม่อุทธรณ์และศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ตามมาตรา ๒๔๕
 ถ้าศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้น คดีถึงที่สุด จำเลยฎีกาไม่ได้ เพราะมาตรา ๒๔๕
 บัญญัติว่าเว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน แม้คดีจะไม่ต้องห้ามตามมาตรา ๒๑๘, ๒๑๙,
 ๒๒๐ เหตุที่มาตรา ๒๔๕ บัญญัติว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่พิพากษายืนเป็นที่สุดในด้าน
 จำเลย ก็เพราะเป็นข้อที่จำเลยไม่ได้เข้ามาในศาลอุทธรณ์ กล่าวคือจำเลยไม่ได้อุทธรณ์นั่นเอง

แม้มาตรา ๑๕๕ บัญญัติว่า ข้อกฎหมายทั้งปวงอันคู่ความอุทธรณ์ร้องอ้างอิงให้แสดงไว้โดยชัดเจนในฟ้องอุทธรณ์ แต่ต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาว่ากันมาแล้วแต่ในศาลชั้นต้น แต่ได้พูดแล้วว่าต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้โดยอนุโลมด้วยว่า ข้อเท็จจริงที่ยกขึ้นมาเป็นข้ออุทธรณ์ก็ดี ข้อฎีกาก็ดี ต้องเป็นข้อที่ว่ามาแล้วในศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ด้วย ฉะนั้นเมื่อชั้นศาลอุทธรณ์จำเลยไม่อุทธรณ์เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยจึงฎีกาไม่ได้ ในด้านโจทก์ โจทก์ฎีกาได้หรือไม่เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษายืนคดีก็ถึงที่สุดโจทก์ฎีกาไม่ได้ แต่ถ้าศาลอุทธรณ์พิพากษากลับยกฟ้อง โจทก์ฎีกาได้ แม้โจทก์ไม่ได้อุทธรณ์ ทั้งนี้เพราะศาลชั้นต้นลงโทษจำเลยตามที่โจทก์ฟ้องจึงไม่มีอะไรที่โจทก์ต้องอุทธรณ์อีก เป็นหน้าที่ของจำเลยเท่านั้นที่จะอุทธรณ์ชั้นอุทธรณ์โจทก์จึงไม่จำต้องอุทธรณ์ เช่น โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานฆ่าคนตาย ศาลชั้นต้นจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต โจทก์ไม่ได้อุทธรณ์ จำเลยอุทธรณ์ ถ้าศาลอุทธรณ์พิพากษากลับยกฟ้อง โจทก์จึงฎีกาได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๕๓๑/๒๕๔๖ จำเลยยื่นฎีกาในประเด็นว่ามีได้กระทำความผิดและขอให้ลดโทษ ต่อมาจำเลยยื่นคำร้องขอให้การรับสารภาพในชั้นฎีกา ซึ่งแม้จะถือว่าเป็นการขอแก้ไขคำให้การจากการปฏิเสธเป็นการรับสารภาพ แต่จำเลยไม่อาจกระทำได้ เพราะการขอแก้ไขคำให้การต้องกระทำก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษามา ป.วิ.อ. มาตรา ๑๖๓ วรรคสอง และไม่อาจถือว่าเป็นการที่จำเลยยื่นคำร้องนี้เป็นการขอถอนฎีกาตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๐๒ ประกอบมาตรา ๒๒๕ เพราะจำเลยยังตั้งใจฎีกาในประเด็นการลดโทษอยู่ ทั้งไม่อาจถือว่าเป็นการยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมฎีกาด้วยการสละประเด็นบางข้อ เพราะพ้นกำหนดระยะเวลาฎีกาตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๑๖ แล้ว แต่การที่จำเลยยื่นคำร้องขอให้การรับสารภาพในชั้นฎีกาถือว่าได้ยอมรับข้อเท็จจริงโดยไม่ได้โต้แย้งข้อที่ ศาลล่างพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง กรณีจึงไม่มีประเด็นต้องวินิจฉัยอีกต่อไปว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ คดีคงเหลือแต่ประเด็นว่าสมควรลดโทษให้แก่จำเลยอีกหรือไม่เท่านั้น

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม

อาจารย์ผู้สอน อาจารย์สมบัติ เดียววิศเรศ

ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอาญา

ผู้เรียบเรียง อาจารย์สมบัติ เดียววิศเรศ

วันพฤหัสบดีที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

การบรรยายครั้งที่ ๑๐



สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ก่อนอื่นอยากให้นักศึกษาทบทวนความเข้าใจในข้อที่เป็นสาระสำคัญของความหมาย ลักษณะที่แตกต่าง และลักษณะที่เหมือนกัน ของถ้อยคำเหล่านี้คือ

กฎหมายรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ และ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

กฎหมายรัฐธรรมนูญ (Constitutional Law) หมายถึง กฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบการปกครองของรัฐ หรือการใช้อำนาจของรัฐในทางการเมืองการปกครองของประเทศ กล่าวคือ กำหนดขอบเขตของสิทธิ บทบาท อำนาจและหน้าที่ของรัฐองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐเฉพาะในทางการเมืองการปกครอง และในระดับประเทศมิใช่ระดับท้องถิ่น รวมทั้งเป็นกฎหมายที่รับรองและกำหนดสิทธิหน้าที่เสรีภาพของพลเมือง โดยจะอยู่ในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์หรือไม่ก็ได้

รัฐธรรมนูญ (Constitution) หมายถึง กฎหมายรัฐธรรมนูญประเภทหนึ่งที่บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร จัดหมวดหมู่อย่างเป็นระเบียบแบบแผนมีกระบวนการร่างสถานะและหลักในการตีความตามแบบฉบับของกฎหมายลายลักษณ์อักษร อาจมีฉบับเดียวหรือหลายฉบับใช้ประกอบกันก็ได้

กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ (Organic Law) หมายถึง กฎหมายที่นำเอาหลักการและรายละเอียดบางเรื่องซึ่งควรระบุในรัฐธรรมนูญ แยกไปบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น เพื่อมิให้รัฐธรรมนูญมีข้อความละเอียดหรือยืดยาวเกินไป และสามารถยกกร่างขึ้นหรือแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยไม่ยุ่งยากมากนัก

รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ เคยกำหนดให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ๘ ฉบับด้วยกัน ส่วนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำลังร่างกันอยู่จะกำหนดให้มีกี่ฉบับคงต้องติดตามกันต่อไป แต่ก็คาดว่าไม่น่าจะน้อยกว่าที่เคยกำหนดไว้

จากความหมายที่ได้ทำความเข้าใจกันมาแล้ว จะเห็นได้ว่าถ้อยคำดังกล่าว มีลักษณะที่แตกต่างกันในข้อสาระสำคัญ คือ ประการแรก ด้านเนื้อหา กฎหมายรัฐธรรมนูญ มีเนื้อหามากกว่าโดยมีเนื้อหาที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ มีเนื้อหาเฉพาะที่เป็นหลักการรายละเอียดที่ควรอยู่ในรัฐธรรมนูญ แล้วนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ประการที่สอง ด้านรูปแบบ กฎหมายรัฐธรรมนูญ จะมีรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น จึงมีการกล่าวกันว่า ประเทศอังกฤษมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่ไม่มีรัฐธรรมนูญ เพราะไม่มีการทำรัฐธรรมนูญในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งกฎเกณฑ์หรือกติกาการเมืองการปกครองของประเทศอังกฤษจะกระจัดกระจายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ คำพิพากษาของศาล จารีตประเพณี ธรรมเนียมการปฏิบัติทางการเมืองการปกครอง เป็นต้น

ส่วนลักษณะที่เหมือนกัน ก็คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และ รัฐธรรมนูญ ต่างก็เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่กำหนดรูปแบบของรัฐ ระบบการปกครอง สถาบันหรือองค์การทางการเมืองการปกครองและความสัมพันธ์ของแต่ละองค์กรหรือการใช้อำนาจขององค์กร ตลอดจนจัดให้มีระบบการถ่วงดุลและระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งกำหนดหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

สิ่งที่ได้พูดมาแล้วนี้ บางส่วนเป็นคำถามและหาคำตอบของข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา บางทีเรื่องง่ายหากมองข้ามไม่ทำความเข้าใจไว้ก็อาจเป็นเรื่องไม่ง่ายเหมือนกัน เพราะฉะนั้น อยากให้นักศึกษาพูดหรือเขียนโดยใช้ภาษาให้ถูกต้องตามความหมายด้วย เช่น คำว่า “ศาล” ในคดีแพ่งและคดีอาญาเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เมื่อใดหรือขั้นตอนใดที่เรียกว่า เจ้าพนักงานชั้นสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ พนักงานอัยการหรืออัยการ เป็นต้น

สำหรับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๕ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยตรงอยู่ ๕ มาตรา คือ มาตรา ๒,๓,๑๘,๓๕ และ ๓๘

มาตรา ๒ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๓ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

และตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๘ ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๓๕ บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ หรือเมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของตุลาการรัฐธรรมนูญ.....

มาตรา ๓๘ ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข.....

สิทธิมนุษยชนที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๕ มาตรา ๓ ให้การรับรองคุ้มครอง คือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค จากสิ่งที่เคยมีหรือได้รับการคุ้มครองด้วยเหตุประการใดประการหนึ่งในสองประการกล่าวคือ ประการแรก ตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประการที่สอง ตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว แต่สิทธิมนุษยชนดังกล่าวมีเงื่อนไขว่าต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ด้วย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยังไม่มีบทนิยามหรือการให้ความหมายที่จะเป็นที่ยอมรับกันได้โดยทั่วไป แต่ถ้าจะพิจารณาจากแนวคิดทฤษฎีเรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ว่าในทางประวัติศาสตร์ หรือทางปรัชญา หรือความเชื่อในทางศาสนาแล้ว ก็น่าจะพอให้ความหมายในลักษณะกว้าง ๆ ได้ว่าหมายถึง คุณค่าอันสูงส่งของความเป็นมนุษย์ของทุกคนโดยไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขใด ๆ เพื่อความมีอิสระในการตัดสินใจและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองโดยได้รับสิทธิในการดำรงชีวิตร่างกายและความเสมอภาค ทั้งมีสิทธิเรียกร้องให้มีการคุ้มครองถ้ามีการล่วงละเมิดเกิดขึ้น

สิทธิเสรีภาพ ได้มีการพูดกันมาแล้ว

ความเสมอภาค หมายถึงความเท่าเทียมกันหรือเสมอกันในกฎหมายและไม่มี การเลือกปฏิบัติไม่ว่าเหตุแห่งความแตกต่างกันในเรื่อง เชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม หรือ ความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น

ประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้เคยให้การรับรองคุ้มครองอะไรบางอย่างในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค นั้น คงพิจารณาได้จากรัฐธรรมนูญทุกฉบับของไทย แล้วจะปรากฏว่า น่าจะถือได้ว่าเป็นประเพณีที่ให้การรับรองคุ้มครองในเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค เช่น ความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง การนับถือศาสนา ความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ส่วนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั้น เพิ่งมีการรับรองคุ้มครองโดยชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ซึ่งอาจมีข้อถกเถียงได้ว่า น่าจะยังถือไม่ได้ว่าเป็นประเพณีที่ให้การรับรองคุ้มครองแล้ว แต่อย่างไรก็ดี ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ได้มีการรับรองคุ้มครองโดยอาศัยพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว

พันธกรณีระหว่างประเทศ หมายถึง มีความผูกพันต้องปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศโดยเป็นภาคีสันติสัญญาหรืออนุสัญญา ซึ่งอาจเป็นทวิภาคีหรือพหุภาคีก็ตาม กระบวนการทำสนธิสัญญาหรืออนุสัญญามีหลายขั้นตอนด้วยกัน อาจเริ่มต้นด้วยการเจรจา การให้ความยินยอมโดยการลงนามซึ่งอาจเป็นขั้นเป็นตอน เช่น ลงนามขอ อันเป็นการแสดงว่าการเจรจาได้สิ้นสุดลงแล้ว เพื่อจะได้ไปขอความเห็นชอบให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ลงนามเต็มต่อไป หรืออาจลงนามโดยมีเงื่อนไขเพื่อกลับไปพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือต้องได้รับการให้สัตยาบันอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงลงนามเต็ม เป็นต้น การให้สัตยาบัน หมายถึง ผู้มีอำนาจตามกฎหมายซึ่งอาจเป็นประมุขของรัฐ หัวหน้ารัฐบาล และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กระทำการส่งมอบสัตยาบันสารต่อผู้ที่สนธิสัญญากำหนด รัฐสภาไม่มีอำนาจให้สัตยาบันเพียงแต่ให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบว่าจะทำสนธิสัญญาหรือไม่เท่านั้น ส่วนการให้ภาคยานุวัติ หมายถึง การให้ความยินยอมผูกพันโดยมิได้เข้าร่วมเจรจาทำสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาด้วย นอกจากนี้ การเข้าผูกพันอาจมีการตั้งข้อสงวนหรือเสนอพร้อมการตีความสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันด้วยก็ได้ สำหรับพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๕ ให้การรับรองคุ้มครอง เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural

Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันเกิดจาก กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๘ ให้การรับรองคุ้มครอง พอสรุปรวมได้ดังต่อไปนี้

๑. สิทธิในชีวิตและร่างกาย
๒. สิทธิในอิสรภาพ
๓. สิทธิเกี่ยวกับการถูกจับกุม ควบคุม คุมขัง ปลดปล่อยชั่วคราว หรือขอปล่อยขากการควบคุมที่มีขอบด้วยกฎหมาย
๔. สิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องโทษ
๕. สิทธิและหลักประกันในการถูกดำเนินคดีอาญา
๖. สิทธิในความเป็นส่วนตัว

ต่อไปจะได้อธิบายขยายความสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองคุ้มครองดังกล่าว

๑. สิทธิในชีวิตและร่างกาย

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิโดยธรรมชาติในการดำรงชีวิต สิทธินี้ย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่มีบุคคลใดสามารถล่วงชีวิตของใครได้

ในประเทศซึ่งยังไม่ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตจะทำให้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุด ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำผิดและต้องไม่ขัดต่อทบัญญัติในกติกาฉบับนี้และอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทำลายล้างเผ่าพันธุ์ โทษเช่นว่านี้จะลงได้ก็โดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลที่มีอำนาจ ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตมีสิทธิขออภัยโทษ ขอลดหย่อนผ่อนโทษ แต่โทษประหารชีวิตจะนำมาใช้ต่อบุคคลผู้มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี หรือบังคับโทษดังกล่าวต่อหญิงมีครรภ์มิได้ อย่างไรก็ดี สิทธิในชีวิตนี้จะยกขึ้นเป็นเหตุเห็นควรหรือขัดขวางการยกเลิกโทษประหารชีวิตไม่ได้

สิทธิในร่างกายที่จะไม่ถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ฝิดมนุษย์ธรรมหรือด่าซ้ำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ดังนี้

ทรมาน หมายถึง ทำให้ลำบาก ทารุณ เช่น ทรมานตัว ทรมานสัตว์ ทำให้ละพยศหรือลดทิวามะลง

โหดร้าย หมายถึง ร้ายกาจ

ไร่มนุษยธรรม หมายถึง ขาดธรรมของคน ขาดธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อกัน เช่น ขาดเมตตากรุณา เป็นต้น คงมีความหมายอย่างเดียวกับ **ผิดมนุษยธรรม** (ตามกติกาย ข้อ ๖ และข้อ ๗ กติกาย หมายถึงกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง)

๒. สิทธิในอิสภาพ

ห้ามเอาบุคคลลงเป็นทาสและการค้าทาส หรือจะเกณฑ์แรงงานหรือบังคับใช้แรงงานไม่ได้ แต่ไม่ห้ามการทำงานหนักตามคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจอันเป็นการลงโทษ และยอมรับการให้ทำงานของบุคคลที่ถูกควบคุมตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลที่อยู่ในระหว่างการปล่อยตัวจากการถูกควบคุมโดยมีเงื่อนไขให้ทำการดังกล่าวได้ แต่อย่างไรก็ดี ห้ามมิให้ลงโทษจำคุกต่อบุคคลเพราะเหตุไม่อาจปฏิบัติกรชำระหนี้ตามสัญญา (กติกาย ข้อ ๘ และข้อ ๑๑)

๓. สิทธิเกี่ยวกับการจับกุม ควบคุม คุมขัง ปล่อยชั่วคราว หรือขอปล่อยจากการควบคุมที่มีชอบด้วยกฎหมาย

บุคคลจะถูกจับกุมหรือคุมขังหรือลิดรอนเสรีภาพไม่ได้ เว้นแต่จะมีเหตุหรืออาศัยกระบวนการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้ถูกจับกุมมีสิทธิจะได้รับแจ้งเหตุในการจับกุม และแจ้งข้อหาซึ่งเป็นเหตุแห่งการจับกุมโดยพลันและต้องนำตัวผู้ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายโดยพลันเพื่อจะมีการใช้อำนาจตุลาการ หรือได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือให้มี การปล่อยตัวชั่วคราวซึ่งอาจเรียกหลักประกันเพียงเพื่อเป็นประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีหรือมารับการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา และผู้ที่ถูกควบคุมโดยมีชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิร้องขอให้ศาลตรวจสอบโดยมิชักช้า หากการควบคุมมีชอบด้วยกฎหมายก็ให้มีคำสั่งปล่อยตัว และผู้ถูกปล่อยตัวมีสิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (กติกาย ข้อ ๕)

๔. สิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องโทษ

ให้จำแนกผู้ต้องหาจากผู้ต้องโทษ และได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมแก่สถานะ จำแนกผู้ต้องหาที่เป็นเยาวชนออกจากผู้ใหญ่และนำตัวขึ้นพิจารณาพิพากษาให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

ให้ปฏิบัติต่อนักโทษเพื่อให้กลับตนและเป็นการฟื้นฟูทางสังคมและปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากระบบราชทัณฑ์ของผู้ใหญ่

ทั้งนี้ให้บุคคลเหล่านี้ได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (กติกาฯ ข้อ ๑๐)

๕. สิทธิและหลักประกันในการถูกดำเนินคดีอาญา

บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา ย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดตามกฎหมาย

บุคคลทุกคนยอมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการ โดยได้รับการพิจารณาจากศาลที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลางและเป็นธรรม โดยเปิดเผยวันแต่ (๑) มีเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย (๒) มีเหตุผลด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวของคู่กรณี (๓) ศาลเห็นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษซึ่งการเป็นข่าวอาจทำให้กระทบต่อความยุติธรรม แต่อย่างไรก็ดี คำพิพากษาต้องเป็นที่เปิดเผย วันแต่ (๑) มีความจำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชน (๒) เป็นกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องทรัพย์สินของคู่สมรสหรือการเป็นผู้ปกครองเด็ก

หลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคที่บุคคลผู้ถูกกล่าวหาในการพิจารณาคดีอาญา

(๑) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลันและโดยละเอียดในภาษา ซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

(๒) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน

(๓) สิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

(๔) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าและต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือได้รับความช่วยเหลือด้านทนายความโดยไม่คิดมูลค่า สิทธิที่จะได้รับการแจ้งสิทธิดังกล่าว

(๕) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนและนำหรือขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามได้ในศาล

(๖) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือมีล่ามโดยไม่คิดมูลค่าถ้าไม่เข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลไม่ได้

(๗) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้การที่เป็นปฏิปักษ์แก่ตนเอง หรือจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้

ถ้าผู้กระทำเป็นเด็กหรือเยาวชน ต้องมีวิธีพิจารณาความโดยคำนึงถึงอายุและความประสงค์ที่จะส่งเสริมการแก้ไขความประพฤติของบุคคลนั้น

บุคคลที่ถูกลงโทษมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลสูง เพื่อได้รับการทบทวนอีกครั้งตาม
กฎหมาย

สิทธิที่จะรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และเมื่อคำพิพากษาถูกกลับหรือได้
รับการอภัยโทษ บุคคลนั้นมีสิทธิได้รับการชดเชยตามกฎหมาย

สิทธิที่จะไม่ถูกพิจารณาหรือลงโทษซ้ำในความผิดกรรมเดียวกัน

หลักการ “ไม่มีความผิดไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” คือบุคคลจะมีความผิด
ทางอาญา ต่อเมื่อได้กระทำหรืองดเว้นกระทำการตามที่มีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความ
ผิดในขณะที่กระทำหรืองดเว้นกระทำการนั้นและไม่อาจลงโทษหนักกว่าโทษที่มีอยู่ขณะ
กระทำผิด ทั้งจะได้รับประโยชน์หากภายหลังกระทำผิดมีกฎหมายกำหนดโทษให้น้อยลง
(กติกา ข้อ ๑๔ และ ข้อ ๑๕)

๖. สิทธิในความเป็นส่วนตัว

สิทธิที่จะไม่ถูกแทรกสอดในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เกษสถาน หรือการ
ติดต่อสื่อสารโดยพลการหรือมิชอบด้วยกฎหมาย และจะไม่ถูกหลบลู่เกียรติยศและ
ชื่อเสียงเกียรติคุณโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (กติกา ข้อ ๑๗)

จากสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๘ ที่ได้พูดมาแล้ว ขอให้นักศึกษา
นำสิทธิมนุษยชนเฉพาะที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำรงรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐
ที่ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว ไปเปรียบเทียบกันว่าการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับ
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำรงรัฐธรรมนูญในปัจจุบันนั้นมากขึ้นหรือลดน้อยลงกว่าอดีต
ที่ผ่านมา ซึ่งพิจารณา มาตรา ๔, ๖, ๒๖ ถึง ๓๕, ๒๓๖ ถึง ๒๔๗ ของรัฐธรรมนูญ ปี
๒๕๔๐ น่าจะพอสรุปได้ดังนี้ (๑) สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิที่จะไม่ถูกกระทำทรมาน
ทารุณกรรมหรือถูกลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม (๒) สิทธิที่จะไม่ถูก
ใช้บังคับกฎหมายอาญาย้อนหลัง (๓) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ และ
ไม่ได้รับการปฏิบัติเสมือนผู้กระทำความผิดก่อนคำพิพากษาถึงที่สุด (๔) สิทธิที่จะได้รับ
การพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาครบองค์คณะ (๕) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจาก
การจับ การคุมขังและการค้น (๖) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาการขอประกันหรือการขอ
ปล่อยชั่วคราว (๗) สิทธิจะไม่ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (๘) สิทธิที่จะตรวจหรือ
คัดสำเนาคำให้การหรือเอกสารประกอบ (๙) สิทธิที่จะขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อม
ความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี (๑๐)
สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม (๑๑)

สิทธิที่จะมีผู้ช่วยในการสอบปากคำผู้ต้องหา (๑๒) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ (๑๓) สิทธิที่จะได้พบและปรึกษาทนายความเป็น การเฉพาะตัว (๑๔) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ หรือสิทธิที่จะให้การด้วย ถ้อยคำที่ไม่เป็นปฏิกิริยาต่อตนเอง (๑๕) สิทธิที่จะให้ถ้อยคำ โดยไม่ถูกขู่เข็ญ หลอกลวง ถูกทรมาน หรือให้สัญญา (๑๖) สิทธิของพยานในคดีอาญา (๑๗) สิทธิของผู้เสียหาย ที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ค่าตอบแทน และความช่วยเหลือจากรัฐในกรณีมิได้มี ส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น (๑๘) สิทธิของจำเลยที่จะได้รับ ค่าตอบแทนความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล (๑๙) สิทธิที่จะรื้อฟื้น คดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่

เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะพบว่าสิทธิที่เป็นหลักการใหญ่ตรงกัน ส่วนสิทธิที่เป็น รายละเอียดก็จะปรากฏใน ป.วิ.อาญา บ้างหรือกฎหมายอื่นบ้าง เช่น พระราชบัญญัติ กู้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๖ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและ ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๔ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้น คดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.๒๕๒๖ เป็นต้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนส่วน ที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยอยู่ในระดับหรือสูงกว่ามาตรฐานสากล คงมีปัญหาคือแต่เพียงว่าการส่งเสริมและการเคารพในสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้ใน ทางปฏิบัติจะสูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานสากลก็คงตกเป็นภาระหน้าที่ของพวกเราชนชาวไทย ทุกคนที่จะต้องร่วมมือร่วมใจกันทำให้ประเทศชาติของเราได้รับการยอมรับในเรื่องนี้ ให้ได้จากนานาอารยประเทศ และขณะนี้อยู่ระหว่างการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ขอให้ นักศึกษาใช้เวลาว่างติดตามแนวความคิดในการร่าง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจในหลักการและ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างถูกต้องแท้จริง โดยเฉพาะพวกเราทุกคนมีสิทธิ คนละหนึ่ง เสียงที่จะต้องไปรักษาสิทธิในการลงประชามติว่าจะรับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่ในอนาคต อันใกล้นี้

หมดเวลาแล้ว คราวหน้าจะพูดถึงสิทธิมนุษยชนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หมายเหตุ

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง

และสิทธิทางการเมือง

รับรองโดยสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ

เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๘

มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๘

คำปรารภ

รัฐสภาแห่งกติกาลฉบับนี้

โดยพิจารณาว่า ตามหลักการซึ่งได้ประกาศไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ การยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิซึ่งเสมอกันและไม่อาจโอนแก่กันได้ของสมาชิกทั้งปวงแห่งครอบครัวมนุษย์เป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในพิภพ

โดยรับรองว่าสิทธิเหล่านี้มาจากศักดิ์ศรีประจำตัวของบุคคล

โดยรับรองว่า ตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อุดมการณ์ที่ว่าเสรีชนมีเสรีภาพจากความกลัวและความต้องการสามารถสัมฤทธิ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการสร้างภาพ ซึ่งทุกคนจะมีสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองด้วย

โดยพิจารณาถึงพันธกรณีแห่งรัฐภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติที่จะส่งเสริมความเคารพโดยสากลและการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ

โดยสำนึกว่า บังเจกบุคคล ซึ่งมีหน้าที่ต่อบังเจกชนอื่น ๆ และต่อประชาคมซึ่งเป็นของเขามีความรับผิดชอบที่จะต่อสู้เพื่อการส่งเสริมและการปฏิบัติตามสิทธิที่รับรองไว้ในกติกาลปัจจุบัน

ตกลงกันในข้อต่อไปนี้

ภาค ๑

ข้อ ๑

๑. ประชาชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองโดยอาศัยสิทธิเท่านั้น ประชาชนกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรีรวมทั้งดำเนินทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเสรี

๒. ประชาชนทั้งปวง เพื่อจุดหมายปลายทางของตนเอง อาจจัดการเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และทรัพยากรของตนอย่างเสรี โดยไม่เป็นที่เสื่อมเสียต่อพันธกรณีใด ๆ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอันขึ้นกับหลักการแห่งประโยชน์ซึ่งกันและกันและกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่ากรณีใด ๆ จะพรากประชาชนจากวิถีการดำรงชีวิตไม่ได้

๓. รัฐสภาแห่งกติกาลฉบับนี้ รวมทั้งผู้ซึ่งมีความรับผิดชอบต่อการบริหารของอาณาเขตในภาวะทรัสตี และมีได้ปกครองตนเอง จะส่งเสริมให้สิทธิแห่งการกำหนดเจตจำนงของตนเองบรรลุผลเป็นความจริง และจะเคารพลิทธินั้น ตามบทบัญญัติแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

ภาค ๒

ข้อ ๒

๑. รัฐสภาแห่งกติกาลฉบับนี้แต่ละรัฐรับที่จะเคารพและให้ความมั่นใจแก่บรรดาบุคคลทั้งปวงภายในอาณาเขตของตน และภายใต้เขตอำนาจของตนในสิทธิทั้งหลายที่ยอมรับแล้วในกติกาลฉบับนี้ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าชนิดใด ๆ เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรืออื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ

๒. ในกรณีที่ยังไม่มีมาตรการทางนิติบัญญัติหรืออื่นใดในขณะนี้ รัฐสภาแห่งกติกาลฉบับนี้แต่ละรัฐรับที่จะดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนอย่างสอดคล้องกับกระบวนการรัฐธรรมนูญและบทบัญญัติแห่งกติกาลฉบับนี้ เพื่อให้มาตรการทางนิติบัญญัติหรืออื่นใดอันจำเป็นแก่การให้ได้สมดังสิทธิตามที่ยอมรับไว้ในกติกาลฉบับนี้

๓. รัฐสภาแห่งกติกาลฉบับนี้แต่ละรัฐรับที่จะ

(ก) ให้ความมั่นใจว่า บุคคลใดก็ตามที่สิทธิหรือเสรีภาพของตนอันยอมรับแล้ว ณ ที่นี้

ถูกล่วงละเมิด ข้อมมีทางบำบัดแก้ไขอย่างเป็นจริงเป็นจัง โดยมีพักต้องคำนึงถึงแม้ว่าการล่วงละเมิดจะเกิดจากบุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ก็ตาม

(ข) ให้ความมั่นใจว่าบุคคลใดก็ตามที่แสวงหาทางบำบัดแก้ไขดังกล่าวข้อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการ ฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายนิติบัญญัติที่มีอำนาจหรือจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นที่มีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในระบบกฎหมายของรัฐ และจักต้องดำเนินการให้การบำบัดแก้ไขทางศาลบังเกิดผลเป็นไปได้

(ก) ให้ความมั่นใจว่า เมื่อได้ยอมรับจะบำบัดแก้ไขให้แล้ว เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจจะบังคับการให้เกิดผลจริงดังตามนั้น

ข้อ ๓

บรรดารัฐภาคีแห่งกติกาดับนี้รับที่จะประกันสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง ให้มีสิทธิทั้งปวงทางแพ่งและทางการเมืองดังที่ระบุไว้ในกติกาดับนี้

ข้อ ๔

๑. ในยามที่เกิดภาวะการณ์ฉุกเฉินอันมีมาเป็นสาธารณะซึ่งคุกคามความปลอดภัยของชาติ ดังที่ได้ประกาศไว้เป็นทางการ บรรดารัฐภาคีแห่งกติกาดับนี้อาจดำเนินการหลีกเลี่ยงพันธะของคนที่มิได้อยู่ตามกติกาดับนี้ได้เพียงเท่าที่จำเป็นอย่างแท้จริงต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้ภาคีใดจะถือว่ามาตรการเช่นนั้นไม่ขัดแย้งต่อพันธะอื่น ๆ ของตน อันมิได้อยู่ตามกฎหมายระหว่างประเทศและไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยอาศัยเหตุเพียงเนื่องมาจากเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือเผ่าพันธุ์ทางสังคม

๒. บทบัญญัตินี้ไม่ยินยอมให้มีการหลีกเลี่ยงจากข้อ ๖,๗,๘,(วรรค ๑ และ ๒) ๑๑,๑๕,๑๖ และ ๑๘

๓. รัฐภาคีใดแห่งกติกาดับนี้เมื่อถือสิทธิหลีกเลี่ยงจากบทบัญญัติในกติกาแล้วจะต้องแจ้งแก่ภาคีรัฐอื่น ๆ แห่งกติกาดับนี้โดยพลัน เพื่อให้ทราบถึงบทบัญญัติซึ่งตนได้หลีกเลี่ยงและเหตุผลอันก่อให้เกิดเหตุดังกล่าว โดยอาศัยเลขาธิการแห่งสหประชาชาติเป็นสื่อกลาง ในวันที่ได้ยุติการหลีกเลี่ยงดังกล่าวแล้ว ให้ติดต่อสืบไปโดยผ่านสื่อกลางเดิมดังกล่าวมาแล้ว

ข้อ ๕

๑. บทบัญญัติในกติกาดับนี้ไม่อาจตีความให้ทางรัฐ กลุ่มบุคคลหรือบุคคลใด ๆ อนุমানเอาได้ว่าก่อให้เกิดสิทธิในอันที่จะกระทำการกรรม หรือปฏิบัติการอันมุ่งประสงค์ต่อการทำลายสิทธิหรือเสรีภาพประการใด ดังที่ยอมรับไว้แล้ว ณ ที่นี้ หรือเป็นการจำกัดสิทธิยิ่งไปกว่าเท่าที่ได้บัญญัติไว้แล้วในกติกาดับนี้

๒. ข้อมไม่มีการจำกัดดัดทอนหรือทำให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานใด ๆ อันเป็นที่ยอมรับหรือปรากฏตามกฎหมาย อนุสัญญา ระเบียบหรือธรรมเนียมในรัฐภาคีใดแห่งกติกาดับนี้ โดยอ้างว่ากติกาดับนี้มิได้ยอมรับสิทธิเช่นนั้น หรือยอมรับข้อยกข่อนกว่านั้น

ภาค ๓

ข้อ ๖

๑. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิโดยธรรมชาติในการดำรงชีวิต สิทธินี้ข้อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่มีบุคคลใดสามารถล่วงชีวิตของใครได้

๒. ในประเทศซึ่งยังมีได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตย่อมกระทำได้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุด ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำผิดและต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติในกติกาฉบับนี้ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทำลายนางเฝ้าพันธุ์ โทษเช่นนี้ว่าจะลงได้ก็โดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลที่มีอำนาจ

๓. เมื่อมีการฆ่าผู้อื่นอันเป็นอาชญากรรมทำลายนางเฝ้าพันธุ์ ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าข้อนี้มีได้ให้อำนาจรัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้ในอันที่หลีกเลี่ยงจากพันธะใด ๆ อันพึงมีต่อบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทำลายนางเฝ้าพันธุ์

๔. บุคคลใดที่ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต ย่อมมีสิทธิขอภัยโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษา การนิรโทษกรรม การภัยโทษ หรือการลดหย่อนผ่อนโทษจากคำพิพากษาให้ประหารชีวิตพึงมีได้ในกรณี

๕. จะไม่มีการพิพากษาให้ประหารชีวิตในคดีอาชญากรรมที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี และจะลงโทษนี้ต่อหญิงมีครรภ์มิได้

๖. จะยกข้อนี้เป็นเหตุเพื่อเหนี่ยวรั้งหรือขัดขวางการยกเลิกโทษประหารชีวิตในรัฐภาคีใดแห่งกติกาฉบับนี้มิได้

ข้อ ๗

บุคคลใดที่ถูกทรมาณหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายหรือต่ำช้ามิได้ กล่าวโทษโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ บุคคลที่จะถูกทดลองทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ โดยปราศจากความยินยอมพร้อมใจอย่างอิสระหาได้ไม่

ข้อ ๘

๑. บุคคลใดจะถูกเอาตัวลงเป็นทาสมิได้ ห้ามการเอาคนลงเป็นทาสและการค้าทุกรูปแบบ

๒. บุคคลใดจะถูกบังคับให้ตกอยู่ในภาวะจำยอมมิได้

๓. (ก) บุคคลจะถูกเกณฑ์แรงงานหรือบังคับให้ใช้แรงงานมิได้

(ข) บทบัญญัติในวรรค ๓ (ก) มิได้ห้ามการทำงานหนักตามคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจอันเป็นการลงโทษ ในประเทศที่ถือว่า การจำคุกและการทำงานหนักเป็นโทษทางอาชญาชนิดหนึ่ง

(ค) เพื่อวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติในวรรคนี้ คำว่า “เกณฑ์แรงงานหรือข้อบังคับให้ใช้แรงงาน” ไม่หมายรวมถึง

(๑) การทำงานหรือปฏิบัติงานซึ่งไม่ได้กล่าวถึงในวรรค (ข) อันเป็นบุคคลผู้ถูกควบคุมตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายหรือบุคคลที่อยู่ระหว่างการปล่อยตัวจากการถูกควบคุมอย่างมีเงื่อนไขจะพึงกระทำ

(๒) การรับราชการทหารแบบใดแบบหนึ่ง และในประเทศที่ยอมรับการไม่เห็นด้วยกับการเป็นทหารเพราะขัดกับมโนธรรม จึงให้มีการรับใช้ชาติแบบอื่นใดแทนตามกฎหมายว่าด้วยการคัดค้านต่อการเป็นทหารเพราะขัดกับมโนธรรม

(๓) การปฏิบัติงานใด ๆ ในยามฉุกเฉิน หรือหายนะภัยที่ถูกคามความอยู่รอดหรือสวัสดิภาพของชุมชน

(๔) การทำงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่พลเมืองตามปกติ

ข้อ ๘

๑. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของตน บุคคลใดจะถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการมิได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและอาศัยกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

๒. บุคคลผู้ถูกจับกุมย่อมได้รับการแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุมและการแจ้งข้อหาอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนโดยพลันในเวลาที่มีการจับกุม

๓. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา ย่อมต้องถูกนำไปศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นผู้มีอำนาจตามกฎหมายโดยพลัน เพื่อที่จะมีการใช้อำนาจทางตุลาการ และได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือมีการปล่อยตัว มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องคุมขังบุคคลผู้กระทำความผิดแต่จะปล่อยตัวชั่วคราวโดยอาจให้มีหลักประกันว่า จะกลับมาปรากฏตัวในการพิจารณาพิพากษาจำเป็นตามโอกาส จะกลับมารับการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาในระหว่างกระบวนการพิจารณานั้นก็ได้

๔. บุคคลใดที่ถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพโดยการจับกุมหรือควบคุมตัว ย่อมมีสิทธิร้องเรียนต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาโดยมีชกษาได้ถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัวอยู่นั้น และหากมีการควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็อาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวได้

๕. บุคคลใดที่ตกเป็นผู้ถูกจับหรือควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน

ข้อ ๑๐

๑. บุคคลทั้งหลายที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและยังได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

๒. (ก) พึงจำแนกผู้ต้องหาว่ากระทำผิดจากผู้ต้องโทษและพึงได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมและสถานะอันมิใช่เป็นผู้ต้องโทษ

(ข) พึงแยกตัวผู้ต้องหาว่ากระทำผิดที่เป็นเยาวชนออกจากผู้ใหญ่ และให้นำตัวขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

๓. ระบบการราชทัณฑ์พึงประกอบด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ด้วยความมุ่งหมายสำคัญที่จะให้มีการกลับเนื้อกลับตัวและการฟื้นฟูทางสังคม พึงจำแนกผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจากผู้ใหญ่และได้รับการปฏิบัติตามความเหมาะสมแก่วัยและสถานะทางกฎหมาย

ข้อ ๑๑

บุคคลจะรับโทษจำคุกเพียงเพราะว่าไม่อาจปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามสัญญาหาได้ไม่

ข้อ ๑๒

๑. บุคคลทุกคนที่อยู่ในดินแดนของรัฐใดโดยชอบด้วยกฎหมายย่อมมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายและเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในอาณาเขตของรัฐนั้น

๒. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะออกจากประเทศใดรวมทั้งประเทศของตนโดยเสรี

๓. สิทธิดังกล่าวข้างต้นย่อมไม่อาจถูกจำกัดตัดทอนอย่างหนึ่งอย่างใดเว้นแต่เป็นไปตามกฎหมายอันจำเป็นต่อมีเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมหรือสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และสอดคล้องกับสิทธิอื่น ๆ อันรับรองไว้แล้วในกติกาฉบับนี้

๔. บุคคลจะถูกลิดรอนสิทธิในการเดินทางเข้าประเทศของตนโดยพลการหาได้ไม่

ข้อ ๑๓

คนต่างด้าวผู้อยู่ในดินแดนของรัฐบาลแห่งกติกาลฉบับนี้โดยชอบด้วยกฎหมายและถูกเนรเทศได้ก็โดยคำวินิจฉัยอันเป็นไปตามกมัยและข้อมมีสิทธิที่จะชี้แจงแสดงเหตุคัดค้านคำสั่งเนรเทศและมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือบุคคลหรือคณะบุคคลที่ตั้งขึ้นเฉพาะเพื่อการนี้โดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจและมีสิทธิที่จะมีทนาย เว้นแต่ในกรณีมีเหตุผลจำเป็น เพื่อความมั่นคงของชาติเป็นประการอื่น

ข้อ ๑๔

๑. บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาอันบุคคลต้องหาว่ากระทำความผิดหรือการพิจารณาข้อพิพาททางสิทธิและหน้าที่ของตน ทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจและมีอิสระและเป็นกลางซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย หนังสือพิมพ์และสาธารณชนอาจถูกห้ามรับฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนได้ก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือด้วยเหตุผลด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวของคู่กรณีหรือในกรณีศาลเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษซึ่งเป็นข่าวอาจทำใหักระทบต่อความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือข้อพิพาททางแพ่งเป็นที่เปิดเผยเว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนหรือเป็นกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องทรัพย์สินของคู่สมรสหรือการเป็นผู้ปกครองเด็ก

๒. บุคคลทุกคนผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดอาญาข้อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย

๓. ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกหาว่ากระทำความผิด บุคคลทุกคนข้อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ดังต่อไปนี้

(ก) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลันและละเอียดในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

(ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอต่อการเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับ ทนายความได้ตามความประสงค์ของตน

(ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักจูงอย่างไม่เป็นธรรม

(ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคัดหน้าและสิทธิที่ต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่เลือกหาเอง สิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบ สิทธินี้ถ้าไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายและสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยไม่คิดมูลค่าถ้าบุคคลนั้นไม่อาจรับภาระจัดการได้เอง หากจำเป็นเพื่อประโยชน์ความยุติธรรม

(จ) สิทธิที่จะถามพยานซึ่งเป็นปรักษ์ต่อตน และขอให้ทนายเรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานฝ่ายตรงข้ามของตน

(ฉ) สิทธิที่ขอความช่วยเหลือให้มีล่ามโดยคิดมูลค่า หากไม่อาจเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

(ช) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้การปรักปรำตนเองหรือรับสารภาพผิด

๔. ในกรณีผู้ที่กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุและความประสงค์จะส่งเสริมแก้ไขความประพฤติของบุคคลนั้น

๕. บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษและคำพิพากษาต่อศาลสูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้งตามกฎหมาย

๖. เมื่อบุคคลใดถูกลงโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีอาญาและภายหลังจากนั้น คำพิพากษาได้ถูกกลับหรือได้รับยกโทษ โดยเหตุได้ปรากฏข้อเท็จจริงที่เพิ่งค้นพบใหม่ว่ามีการปฏิบัติขัดต่อความยุติธรรม บุคคลผู้ได้รับโทษอันเป็นผลมาจากการลงโทษดังกล่าวย่อมได้รับการชดเชยตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงในขณะนั้นเป็นผลมาจากบุคคลนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน

๗. บุคคลย่อมไม่อาจถูกพิจารณาหรือลงโทษซ้ำในการกระทำผิดกรรมเดียวกัน ซึ่งได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษหรือปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ

ข้อ ๑๕

๑. บุคคลจะไม่ต้อรับผิดทางอาญา เพราะกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ถ้าไม่ถึงกับเป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่จะทำการนั้น โทษที่จะลงก็ไม่อาจหนักกว่าโทษที่มีในขณะกระทำการอันเป็นความผิด หากภายหลังการทำความผิดนั้น ได้มีบทบัญญัติในกฎหมายกำหนดโทษน้อยลง ผู้กระทำผิดย่อมได้รับประโยชน์จากการนั้น

๒. ข้อนี้ไม่กระทบต่อการพิจารณาคดีและการลงโทษบุคคลซึ่งได้กระทำการหรืองดเว้นการกระทำการอันเป็นความผิดอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไป อันรับรองกันในชุมชนแห่งชาติทั้งหลายในขณะที่มีการกระทำนั้น

ข้อ ๑๖

บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายในที่ทุกสถาน

ข้อ ๑๗

๑. บุคคลที่ถูกแทรกสอดในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เกษตถา หรือการติดต่อสื่อสาร โดยพลการหรือมิชอบด้วยกฎหมายหาได้ไม่ และจะถูกหลบหลู่เกียรติยศและชื่อเสียงเกียรติคุณ โดยมิชอบด้วยกฎหมายหาได้ไม่เช่นกัน

๒. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกสอด หรือการหลบหลู่เช่นว่านั้น

ข้อ ๑๘

๑. บุคคลย่อมมีสิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา หรือความเชื่อถือ และเสรีภาพ ในการประกาศศาสนาหรือความเชื่อถือของตนในการสักการะการบูชา การปฏิบัติการประกอบพิธีกรรมและการเผยแพร่ศาสนาไม่ว่าจะโดยลำพังตนเอง หรือในประชามรรวมกับผู้อื่น และไม่ว่าในที่สาธารณะหรือเป็นการส่วนตัวก็ตาม

๒. บุคคลจะถูกบังคับการใดให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่เสรีภาพในการนับถือหรือเลือกศาสนา หรือความเชื่อตามคตินิยมของตนหาได้ไม่

๓. เสรีภาพในการประกาศศาสนาหรือความเชื่อถือของบุคคลจะถูกจำกัดก็แต่โดยกฎหมาย อันจำเป็นต้อมีเพื่อรักษาความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อย อนามัย หรือศีลธรรม หรือสิทธิมูลฐานและเสรีภาพ ของบุคคลอื่นเท่านั้น

๔. รัฐภาคีทั้งหลายแห่งกติกามบ้นี้รับที่จะเคารพเสรีภาพของบิดามารดา และผู้ปกครองตามกฎหมายในกรณีที่มีในอันที่จะให้การศึกษาศาสนาและศีลธรรมแก่เด็กให้เป็นไปตามความเชื่อของตน

ข้อ ๑๙

๑. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะถือเอาความเห็นใดก็ได้โดยปราศจากการแทรกสอด
๒. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับและกระจายข่าวและความคิดเห็นทุกรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ไม่ว่าด้วยวาจาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือการพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือโดยการอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ประสงค์
๓. การใช้สิทธิตามที่บัญญัติในวรรคสองของข้อนี้ต้องเป็นไปโดยมีหน้าที่เป็นพิเศษและความรับผิดชอบจึงตกอยู่ได้ข้อจำกัดตัดทอนบางเรื่องแต่ทั้งนี้ต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายและจำเป็นแก่:
 - (ก) การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น
 - (ข) การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรม

ข้อ ๒๐

๑. การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการสงครามใด ๆ เป็นสิ่งพึงต้องห้ามตามกฎหมาย
๒. การสนับสนุนความเกลียดชังชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา ซึ่งนำไปสู่การขู่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การจูงเกลียดชัง หรือความโหดเหี้ยม เป็นสิ่งพึงต้องห้ามตามกฎหมาย

ข้อ ๒๑

สิทธิในการร่วมประชุมโดยสงบย่อมเป็นที่ยอมรับ การจำกัดตัดทอนการใช้สิทธินี้ นอกเหนือจากที่เป็นไปตามกฎหมายและจำเป็นแก่สังคมประชาธิปไตยเพื่อผลประโยชน์ทางความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมหรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นจะมีไม่ได้

ข้อ ๒๒

๑. บุคคลย่อมมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการสมาคมกับผู้อื่น รวมทั้งสิทธิที่จะก่อตั้ง หรือ เข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน
๒. การจำกัดตัดทอนการใช้สิทธินี้ นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมายและจำเป็นแก่สังคมประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ทางความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัยสาธารณะความสงบเรียบร้อย การคุ้มครองสาธารณสุขหรือศีลธรรมหรือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ข้อนี้ย่อมไม่ห้ามการวางข้อจำกัดตัดทอนอันชอบด้วยกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่ในกองทัพ และตำรวจในการใช้สิทธินี้ของบุคคลเหล่านี้
๓. ข้อนี้ย่อมไม่ให้อำนาจรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ค.ศ. ๑๙๔๘ ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิในการจัดตั้งองค์กร ในอันที่จะมีมาตรการทางนิติบัญญัติเพื่อกระทบหรือไขกฎหมายในทางที่จะกระทบหลักประกันอันอนุสัญญานั้นได้ให้ไว้แล้ว

ข้อ ๒๓

๑. ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติ และหลักมูลของสังคมและมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ
๒. สิทธิของชายและหญิงในวัยที่อาจสมรสได้ในการที่จะสมรส และมีครอบครัวพึงได้รับการยอมรับ
๓. การสมรสจะกระทำโดยปราศจากความยินยอมโดยเสรี และบริบูรณ์ของผู้ที่เจตนาจะเป็นคู่สมรสกันมิได้

๔. บรรดารัฐภาคีแห่งกติกาลบนี้ จะดำเนินการเท่าที่เหมาะสม เพื่อรับรองความเสมอภาคแห่งสิทธิและความรับผิดชอบของคู่สมรสในการที่จะสมรส การกินอยู่ระหว่างสมรสและสิ้นสุดลงของการสมรส ในกรณีเกี่ยวข้องกับการสิ้นสุดของการสมรสย่อมต้องมีบทบัญญัติเพื่อการคุ้มครองบุตรเท่าที่จำเป็น

ข้อ ๒๔

๑. เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิในมาตรการต่าง ๆ เพื่อการคุ้มครองเท่าที่จำเป็นแก่สถานะแห่งผู้เยาว์ในส่วนของครอบครัวของตน สังคมของรัฐ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ ศิวน เพศ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน หรือกำเนิด

๒. เด็กทุกคนย่อมมีหลักฐานทางทะเบียนทันทีที่ถือกำเนิดและย่อมได้รับการตั้งชื่อ

๓. เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ

ข้อ ๒๕

พลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิและโอกาสโดยปราศจากความแตกต่างดังกล่าวไว้ใน ข้อ ๒ และปราศจากข้อจำกัดดัดทอนอันไม่สมเหตุสมผล

(ก) ในอันที่จะมีส่วนในรัฐกิจโดยตรงหรือผ่านผู้แทนซึ่งได้รับเลือกมาอย่างเสรี

(ข) ในอันที่จะออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งตามโอกาสอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทั่วไปและเสมอภาค โดยการออกเสียงลงคะแนนลับซึ่งรองรับหลักการแสดงเจตนาอย่างเสรีของผู้ใช้สิทธิหรือออกเสียงเลือกตั้ง

(ค) ในอันที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนบนรากฐานทั่วไปว่าด้วยความเสมอภาค

ข้อ ๒๖

บุคคลทั้งปวงยอมเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในกรณีนี้พึงมีกฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติใด ๆ และให้หลักประกันคุ้มครองบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคและมีผลจริงจิ่ง เพื่อให้ปลอดจากการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ ศิวน เพศ ภาษา ความคิดเห็นทางการเมืองหรืออื่น ๆ เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่นใด

ข้อ ๒๗

ให้รัฐทั้งหลายซึ่งมีชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนาหรือภาษา บุคคลผู้เป็นชนกลุ่มน้อยดังกล่าวจะไม่ถูกปฏิบัติเสวสิทธิในอันที่จะมีวัฒนธรรมของตนเอง ในอันที่จะนับถือและปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา หรือใช้ภาษาของตนเองภายในชุมชนร่วมกับสมาชิกอื่น ๆ ของชนกลุ่มน้อยด้วยกัน

ภาค ๔

ข้อ ๒๘

๑. ให้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนขึ้นคณะหนึ่ง (ซึ่งต่อไปจะเรียกในกติกาลบนี้ว่า คณะกรรมการ) ประกอบด้วยกรรมการ ๑๘ คน และปฏิบัติหน้าที่ตามจะกล่าวถึงต่อไปนี้

๒. คณะกรรมการประกอบด้วยผู้มีสัญชาติหรือรัฐสมาชิกแห่งกติกาลบนี้เป็นผู้มีความประพฤติดีและความสามารถเป็นที่ยอมรับในทางสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงบุคคลผู้มีประสบการณ์ทางกฎหมาย ในอันที่จะทำประโยชน์ในการเข้าร่วมประชุมด้วย

๓. กรรมการมาจากเลือกตั้งและปฏิบัติหน้าที่เป็นการเฉพาะตัว

ข้อ ๒๘

๑. ให้เลือกกรรมการโดยวิธีลงคะแนนลับจากบัญชีรายชื่อบุคคลผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวในข้อ ๒๘ และรัฐภาคีแห่งกติกาดังฉบับนี้ได้เสนอ

๒. รัฐภาคีแห่งกติกาดังฉบับนี้แต่ละรัฐอาจเสนอชื่อได้ไม่เกิน ๒ ชื่อ บุคคลเหล่านี้ต้องเป็นผู้มีสัญชาติของรัฐที่เสนอ

๓. บุคคลอาจได้รับการเสนอชื่อซ้ำอีกก็ได้

ข้อ ๓๐

๑. การเลือกตั้งให้กระทำไม่ช้ากว่าหกเดือนนับแต่วันที่กติกาดังฉบับนี้เริ่มมีผลใช้บังคับ

๒. อย่างน้อยที่สุดในเวลาสี่เดือนนับแต่วันที่มีการเลือกตั้งกรรมการ โดยไม่นับการเลือกตั้งซ่อมเพื่อแทนตำแหน่งที่ว่างตามมาตรา ๓๔ เลขานุการสหประชาชาติจะส่งคำเชิญเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังรัฐภาคีแห่งกติกาดังฉบับนี้ให้เสนอรายชื่อผู้ควรดำรงตำแหน่งกรรมการภายในสามเดือน

๓. เลขานุการสหประชาชาติจะเตรียมบัญชีรายชื่อบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อตามลำดับอักษรโดยกำกับชื่อรัฐภาคีที่เสนอด้วยและจะจัดส่งบัญชีไปให้รัฐภาคีแห่งกติกาดังฉบับนี้ไม่ช้ากว่าหนึ่งเดือนก่อนวันเลือกตั้งแต่ละครั้ง

๔. การเลือกตั้งคณะกรรมการให้กระทำในที่ประชุมรัฐภาคีทั้งหลายแห่งกติกาดังฉบับนี้ตามที่เลขานุการสหประชาชาติเรียกประชุม ณ ที่ทำการสหประชาชาติ ในการประชุมนั้นสองในสามของรัฐภาคีแห่งกติกาดังฉบับนี้เป็นองค์ประชุม บุคคลที่ได้เลือกเป็นกรรมการคือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อซึ่งได้คะแนนเสียงสูงสุดและเกินกึ่งหนึ่งของคะแนนเสียงจากผู้แทนรัฐภาคีที่เข้าประชุมและลงคะแนนเสียง

ข้อ ๓๑

๑. คณะกรรมการย่อมไม่ประกอบด้วยผู้มีสัญชาติจากรัฐเดียวกันเกินกว่าหนึ่งคน

๒. ในการเลือกตั้งคณะกรรมการ ให้คำนึงการแบ่งส่วนกระจายสมาชิกภาพตามสภาพทางภูมิศาสตร์อย่างทัดเทียมกันและคำนึงถึงการตั้งผู้แทนจากรูปแบบอารยธรรมและระบบกฎหมายหลัก ๆ ที่แตกต่างกันด้วย

ข้อ ๓๒

๑. กรรมการจะได้รับเลือกให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี ถ้าได้รับการเสนอชื่อซ้ำอีก ก็อาจได้รับการเลือกใหม่ได้ อย่างไรก็ตามวาระของกรรมการ ๘ คน ซึ่งได้รับเลือกในการเลือกตั้งครั้งแรกจะสิ้นสุดเมื่อครบกำหนดสองปี รายชื่อของกรรมการทั้ง ๘ นี้ ประธานในที่ประชุมจะจับฉลากตามที่กล่าวถึงในข้อ ๓๐ วรค ๔ ทันทีภายหลังการเลือกตั้งครั้งแรก

๒. การเลือกตั้งภายหลังการครบวาระจะมีขึ้นตามข้อก่อน ๆ ในภาคนี้แห่งกติกาดังฉบับนี้

ข้อ ๓๓

๑. ในกรณีที่กรรมการอื่น ๆ มีมติเอกฉันท์ว่ากรรมการผู้ใดได้จัดการปฏิบัติหน้าที่โดยเหตุอื่นนอกจากงดปฏิบัติหน้าที่ชั่วคราว ประธานคณะกรรมการจะแจ้งให้เลขานุการสหประชาชาติทราบ ซึ่งจะได้ออกประกาศให้ตำแหน่งกรรมการของผู้นั้นว่างลง

๒. ในกรณีที่กรรมการตายหรือลาออก ประธานจะแจ้งไปยังเลขานุการสหประชาชาติทันที ซึ่งจะได้ออกประกาศให้ตำแหน่งกรรมการของผู้นั้นว่างลง ในวันที่ผู้นั้นตายหรือการลาออกมีผล

ข้อ ๓๔

๑. เมื่อมีประกาศให้ตำแหน่งว่างลงตามข้อ ๓๓ และวาระของกรรมการผู้นั้นเหลืออยู่เกินกว่า

๖ เดือนหลังจากประกาศ เลขานุการสหประชาชาติจะแจ้งไปยังรัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้แต่ละรัฐ ให้เสนอรายชื่อเข้ามาภายในสองเดือนตามข้อ ๒๕ เพื่อดำเนินการเลือกตั้งซ่อมต่อไป

๒. เลขานุการสหประชาชาติจะจัดเตรียมรายชื่อบุคคลผู้ได้รับการเสนอชื่อตามลำดับตัวอักษร และส่งรายชื่อเหล่านี้ไปยังรัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้ การเลือกตั้งซ่อมแทนตำแหน่งที่ว่างจะมีขึ้นตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในภาคนี้ของกติกาฉบับนี้

๓. กรรมการที่ได้รับเลือกแทนตำแหน่งที่ว่างตามที่ประกาศในข้อ ๓๓ จะอยู่ในตำแหน่งเพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตำแหน่งสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติในข้อนั้น ๆ

ข้อ ๓๕

๑. เมื่อได้รับความเห็นชอบจากสมัชชาสหประชาชาติแล้ว กรรมการย่อมได้รับค่าตอบแทนจากงบประมาณของสหประชาชาติตามข้อความและเงื่อนไข ซึ่งสมัชชาจะกำหนดโดยคำนึงถึงความสำคัญในการรับผิดชอบของคณะกรรมการ

ข้อ ๓๖

เลขานุการสหประชาชาติจะจัดเจ้าหน้าที่ที่จำเป็นและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตามกติกาฉบับนี้จะได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ ๓๗

๑. เลขานุการสหประชาชาติ จะเรียกประชุมคณะกรรมการเป็นครั้งแรก ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ

๒. ภายหลังจากการประชุมครั้งแรก คณะกรรมการจะมีการประชุมตามเวลาที่กำหนดในข้อบังคับการประชุม

๓. คณะกรรมการประชุมกันตามปกติ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ หรือสำนักงานสหประชาชาติในกรุงเจนีวา

ข้อ ๓๘

ก่อนเริ่มการปฏิบัติหน้าที่ กรรมการทุกคนจะพิจารณาตนในที่ประชุมคณะกรรมการว่าตนจะปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่ลำเอียงและอย่างมีมโนธรรม

ข้อ ๓๙

๑. คณะกรรมการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของตนทุกสองปี เจ้าหน้าที่เหล่านี้อาจได้รับเลือกใหม่ก็ได้
๒. คณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดข้อบังคับการประชุมของตน แต่ข้อบังคับการประชุมของตนต้องมีข้อความอย่างน้อยต่อไปนี้

(ก) คณะกรรมการ ๑๒ คน เป็นองค์ประชุม

(ข) การลงมติของคณะกรรมการให้เป็นไปตามเสียงข้างมากของกรรมการที่เข้าประชุม

ข้อ ๔๐

๑. รัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้รับที่จะเสนอรายงานว่าด้วยมาตรการต่าง ๆ ซึ่งตนใช้ในอันที่จะทำให้สิทธิอื่นได้รับรองไว้ ณ ที่นี้ เป็นผลจริงจังและว่าด้วยความคืบหน้าในการใช้สิทธิเหล่านั้น

(ก) ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่กติกาฉบับนี้มีผลใช้บังคับสำหรับรัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง

(ข) ภายหลังจากนั้น ตามที่คณะกรรมการร้องขอ

๒. ให้ส่งรายงานทั้งปวงต่อเลขานุการสหประชาชาติ ผู้ซึ่งจะจัดส่งต่อไปให้คณะกรรมการพิจารณา รายงานนั้นให้แจ้งถึงปัจจัยและอุปสรรคต่าง ๆ อันกระทบต่อการปฏิบัติตามกติกาฉบับนี้ถ้าหากว่าพึงมี

๓. ภายหลังจากที่ได้หรือกับกรรมการแล้ว เลขธิการสหประชาชาติ อาจจะส่งรายงานบางส่วนเท่าที่อยู่ในขอบอำนาจของทบวงการชำนัญพิเศษได้ไปยังทบวงการชำนัญพิเศษนั้นก็ได้

๔. คณะกรรมการจะศึกษารายงานที่รัฐภาคีแห่งกติกาลฉบับนี้ได้เสนอ โดยจัดทำรายงานของตนและความเห็นทั่วไปตามที่เห็นสมควรแล้วส่งให้รัฐภาคีนั้น ๆ คณะกรรมการอาจส่งความเห็นดังกล่าวพร้อมด้วยสำเนารายงานที่ได้รับจากรัฐภาคีแห่งกติกาลฉบับนี้ไปยังคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมด้วยก็ได้

๕. รัฐภาคีแห่งกติกาลฉบับนี้อาจเสนอข้อสังเกตความเห็นที่ได้รับตาม วรรค ๔ แห่งข้อนี้ต่อคณะกรรมการก็ได้

ข้อ ๔๑

รัฐภาคีใดแห่งกติกาลฉบับนี้อาจประกาศตามบทบัญญัติในข้อนี้ในเวลาใดก็ได้ว่าตนยอมรับอำนาจของคณะกรรมการในอันที่จะรับและพิจารณาคำกล่าวโทษเพื่อพิจารณาตามข้ออ้างของรัฐภาคีนั้นว่า รัฐภาคีไม่ได้ปฏิบัติตามพันธะที่มีตามกติกาลฉบับนี้ การกล่าวโทษตามข้อนี้ อาจได้รับและมีการพิจารณาได้ก็ต่อเมื่อรัฐภาคีซึ่งได้ประกาศยอมรับอำนาจของคณะกรรมการแล้วเป็นผู้เสนอ คณะกรรมการจะไม่รับคำกล่าวโทษใด ๆ หากว่าเกี่ยวข้องกับรัฐภาคีซึ่งมิได้ประกาศเช่นนั้น การพิจารณาคำกล่าวโทษตามข้อนี้ให้เป็นไปตามกระบวนการต่อไปนี้

(ก) ถ้ารัฐภาคีแห่งกติกาลฉบับนี้พิจารณาเห็นว่า รัฐภาคีอื่นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในกติกาลฉบับนี้ อาจจัดทำเอกสารกล่าวโทษขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรและเสนอให้รัฐภาคีที่ถูกกล่าวโทษพิจารณาก็ได้ ภายในเวลาสามเดือนนับแต่วันที่ได้รับคำกล่าวโทษ ให้รัฐที่ถูกกล่าวโทษตอบไปยังรัฐที่ส่งคำกล่าวโทษ โดยมีคำอธิบายหรือเอกสารรายงานที่ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการภายในประเทศและวิธีแก้ไขที่ทำไปแล้วหรือรออยู่เท่าที่เป็นไปได้ในกรณีนั้น ๆ

(ข) ถ้ากระบวนการเช่นนี้ยังไม่เป็นที่พอใจแก่รัฐภาคีทั้งสองฝ่ายภายในหกเดือนนับแต่วันที่ได้รับคำกล่าวโทษ แต่ละรัฐอาจส่งเรื่องให้คณะกรรมการพิจารณาโดยบอกกล่าวให้คณะกรรมการและรัฐอีกฝ่ายหนึ่งทราบ

(ค) คณะกรรมการจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาที่มาสู่การพิจารณาของตนได้ก็ต่อเมื่อแน่ใจแล้วว่าหนทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ ภายในประเทศได้ถูกยกขึ้นแล้วตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป แต่หลักนี้มีให้ใช้ในเมื่อวิถีทางเยียวยาให้ถูกยึดออกไปอย่างไม่มีเหตุผลสมควร

(ง) ให้คณะกรรมการจัดประชุมลับเมื่อมีการพิจารณาคำกล่าวโทษตามข้อนี้

(จ) ภายใต้แห่งข้อ (ค) คณะกรรมการจะแนะนำหนทางที่เหมาะสมและถ้อยที่ถ้อยอาศัยในปัญหาที่เกิดขึ้นแก่รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องโดยยึดหลักการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานตามที่รับรองไว้ในกติกาลฉบับนี้

(ฉ) ในกรณีมีปัญหาอ้างอิงถึง คณะกรรมการอาจขอให้รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวไว้ในข้อ (ข) เสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันก็ได้

(ช) รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องตามข้อ (ข) ย่อมมีสิทธิที่จะมีผู้แทนเข้าชี้แจงเมื่อปัญหาเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการ และมีสิทธิที่จะแถลงชี้แจงความช่วยเหลือและเป็นลายลักษณ์อักษร

(ซ) คณะกรรมการจะเสนอรายงานภายในสิบสองเดือน นับแต่วันที่ได้รับคำบอกกล่าวตามข้อ (ข) :

(๑) ถ้าสามารถสรุปได้ตามข้อ (จ) คณะกรรมการจะจัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและบทสรุป

(๒) ถ้าไม่สามารถสรุปตามข้อ (๑) คณะกรรมการจะจัดทำเพียงรายงานสรุปข้อเท็จจริง ทั้งนี้ให้แนบคำแถลงเป็นลายลักษณ์อักษรและรายงานคำแถลงด้วยวาจาของรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องไปกับรายงานฉบับย่อด้วย

ในทุกกรณี ให้ส่งรายงานดังกล่าวไปยังรัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง

บทบัญญัติในข้อนี้มีผลใช้บังคับเมื่อรัฐภาคีสถิตรัฐแห่งกติกาลฉบับนี้ได้ประกาศตามวรรคหนึ่งของข้อมูลนี้แล้ว ให้เก็บรักษาคำประกาศของรัฐภาคีไว้ที่เลขาธิการสหประชาชาติ ซึ่งจะส่งตามคำประกาศนั้น ๆ ไปยังรัฐภาคีอื่นๆ คำประกาศจะถอนเมื่อใดก็ได้โดยบอกกล่าวให้เลขาธิการทราบ การถอนคำประกาศขอยกเว้นกรณีการพิจารณาปัญหาตามคำกล่าวโทษซึ่งส่งไปแล้วตามข้อนี้ คำกล่าวโทษของรัฐภาคีใดจะส่งไปภายหลังการถอนคำประกาศซึ่งเลขาธิการได้รับไว้แล้วไม่ได้ เว้นแต่รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องจะทำคำประกาศใหม่

ข้อ ๔๒

๑. (ก) ในกรณีที่มีปัญหาซึ่งเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาตามข้อ ๔๑ ยุติลงไม่เป็นที่พอใจแก่รัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการประนีประนอมเฉพาะกิจขึ้น(ต่อไปนี้จะเรียกว่า คณะกรรมการ) โดยได้รับความยินยอมจากรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องแล้ว คณะกรรมการจะให้คำแนะนำในปัญหาที่เกิดขึ้นแก่รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องฉันมิตร โดยยึดหลักการเคารพต่อกติกาลฉบับนี้

(ข) คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคล ๕ คน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของบรรดารัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง ถ้ารัฐภาคีที่เกี่ยวข้องไม่อาจตกลงเรื่ององค์ประกอบของคณะกรรมการได้ภายในสามเดือน ให้เลือกตั้งกรรมการที่ไม่อาจตกลงกันได้นั้นเป็นการลับ โดยอาศัยคะแนนเสียงสองในสามของคณะกรรมการ

๒. กรรมการดำรงตำแหน่งเป็นการเฉพาะตัว กรรมการขอยกไม่ประกอบด้วยผู้มีสัญชาติของรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องหรือรัฐที่มีได้เป็นภาคีแห่งกติกาลฉบับนี้หรือรัฐภาคีที่มีได้ประกาศตามข้อ ๔๑

๓. ให้คณะกรรมการเลือกตั้งกันเองเป็นประธานคนหนึ่งและกำหนดข้อบังคับการประชุมของตนเอง

๔. การประชุมของคณะกรรมการนั้นโดยปรกติแล้วให้กระทำที่สหประชาชาติหรือ สำนักงานสหประชาชาติในกรุงเจนีวา อย่างไรก็ตามอาจจัดขึ้น ณ สถานที่อื่นอันเหมาะสมตามที่คณะกรรมการจะกำหนดโดยปรึกษากับเลขาธิการสหประชาชาติและรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องก็ได้

๕. สำนักเลขาธิการตามมาตรา ๓๖ จะเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกแก่คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามข้อนี้

๖. บรรดาข้อมูลข่าวสารที่คณะกรรมการได้รับจะจัดให้แก่คณะกรรมการด้วย และคณะกรรมการอาจขอให้รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องพันกันก็ได้

๗. เมื่อคณะกรรมการได้พิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ให้เสนอรายงานต่อประธานคณะกรรมการเพื่อส่งต่อไปยังรัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง แต่ทั้งนี้ต้องไม่ช้ากว่าสิบสองเดือนนับแต่วันที่ได้รับเรื่องไว้ :

(ก) ถ้าคณะกรรมการไม่อาจยุติการพิจารณาปัญหาได้ภายในสิบสองเดือน ให้ทำรายงานสรุปสถานการณ์ตามที่ได้พิจารณา

(ข) ถ้าสามารถยุติได้โดยให้คำแนะนำในปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างฉันมิตร โดยยึดหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนตามที่รับรองไว้ในกติกาลฉบับนี้ ให้คณะกรรมการจัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงและข้อยุติ

(ค) ถ้าไม่อาจหาข้อยุติตามข้อ (ข) ได้ รายงานของคณะกรรมการให้ระบุถึงผลการ

พิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงทั้งปวงที่เกี่ยวกับประเด็นระหว่างรัฐภาคีและความเห็นของคณะกรรมการว่าควรเสนอแนะข้อยุติที่เป็นไปได้อย่างไร รายงานนี้ควรระบุค่าแถลงเป็นลายลักษณ์อักษรและรายงานการแถลงควรวางจากของรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องด้วย

(ง) ถารายงานของคณะกรรมการเสนอไปตามข้อ (ค) รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องอาจแจ้งให้ประธานกรรมการทราบว่า ตนยอมรับสาระตามรายงานของคณะกรรมการหรือไม่ ทั้งนี้ต้องกระทำภายในสามเดือนนับแต่ได้รับรายงานดังกล่าว

๘. บทบัญญัติในข้อนี้ไม่กระทบต่อความรับผิดชอบของคณะกรรมการตามข้อ ๔๑

๙. รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการตามที่เลขานุการสหประชาชาติประมาณการอย่างเท่าเทียมกัน

๑๐. เลขานุการสหประชาชาติมีอำนาจจ่ายทรูรงค่าใช้จ่ายแก่คณะกรรมการไปก่อนได้ถ้าหากจำเป็น ก่อนที่จะได้รับชดเชยคืนจากรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องตาม วรรค ๘ ของข้อนี้

ข้อ ๔๓

กรรมการและคณะกรรมการประนีประนอมเฉพาะกิจที่ตั้งขึ้นตามข้อ ๔๒ ย่อมมีอำนาจใช้ประโยชน์ มีเอกสิทธิ และมีความคุ้มกันในฐานะผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติหน้าที่ของสหประชาชาติตามที่กำหนดในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของอนุสัญญาว่าด้วยเอกสิทธิและคุ้มกันของสหประชาชาติ

ข้อ ๔๔

บทบัญญัติในการปฏิบัติตามกติกาฉบับนี้ย่อมใช้ได้โดยไม่กระทบต่อกระบวนการในทางสิทธิมนุษยชนดังที่กำหนดในเอกสารและอนุสัญญาต่าง ๆ ของสหประชาชาติและทบวงการชำนัญพิเศษและไม่ตัดสิทธิรัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้ในอันที่จะแสวงหาทางแก้ไขตามกระบวนการอื่น ๆ เพื่อ ระวังข้อพิพาทตามข้อตกลงระหว่างประเทศที่ทำขึ้นระหว่างกันเป็นการเฉพาะหรือเป็นการทั่วไป

ข้อ ๔๕

คณะกรรมการจะเสนอรายงานประจำปีว่าด้วยกิจกรรมของตนไปยังสมัชชาสหประชาชาติโดยผ่านทางคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม

ภาค ๕

ข้อ ๔๖

จะตีความข้อใดในกติกาฉบับนี้ในทางที่ขัดต่อบทบัญญัติในกฎบัตรสหประชาชาติ และธรรมนูญของทบวงการชำนัญพิเศษ ซึ่งกำหนดความรับผิดชอบขององค์การต่าง ๆ ของสหประชาชาติ และทบวงการชำนัญพิเศษในเรื่องที่กติกาฉบับนี้พาดพิงไปถึงหาได้ไม่

ข้อ ๔๗

จะตีความข้อใดในกติกาฉบับนี้ในทางที่ขัดต่อสิทธิของปวงชนในอันที่จะใช้สอยและรับประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติของตนอย่างเต็มภาคภูมิและอิสระหาได้ไม่

ภาค ๖

ข้อ ๔๘

๑. กติกาฉบับนี้เปิดให้รัฐซึ่งเป็นสมาชิกของสหประชาชาติหรือสมาชิกทบวงการชำนัญพิเศษ รัฐภาคีแห่งธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศและรัฐอื่น ซึ่งสมัชชาสหประชาชาติได้เชิญให้เข้าร่วมเป็นภาคีกติกาฉบับนี้ลงนามได้

๒. กติกาฉบับนี้ต้องมีกรให้สัตยาบัน สัตยาบันสารจะต้องเก็บรักษาไว้ที่เลขานุการสหประชาชาติ

๓. กติกาฉบับนี้จะเปิดให้รัฐซึ่งกล่าวถึงใน วรรค ๑ ของข้อนี้เข้าภาคยานุวัติได้

๔. ภาคยานุวัติจะมีผลเมื่อมีการมอบภาคยานุวัติสารไว้ให้เก็บรักษาไว้ที่เลขาธิการสหประชาชาติ

๕. เลขาธิการสหประชาชาติจะเป็นผู้แจ้งไปให้รัฐทั้งหลายซึ่งได้ลงนามหรือเข้าภาคยานุวัติคดีกันนี้แล้วได้ทราบถึงการที่มีการมอบสัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสารเก็บรักษาไว้ที่ตน

ข้อ ๔๘

๑. กติกาฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับเมื่อครบกำหนดสามเดือนนับแต่วันที่ได้มอบสัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสารฉบับที่ ๓๕ ต่อเลขาธิการสหประชาชาติแล้ว

๒. สำหรับแต่ละรัฐ ซึ่งได้ให้สัตยาบันกติกาฉบับนี้หรือได้เข้าภาคยานุวัติภายหลังจากที่มอบสัตยาบัน สารภาคยานุวัติสารฉบับที่ ๓๕ แล้ว กติกาฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับเมื่อครบกำหนดสามเดือนนับแต่วันที่ได้มอบสัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสารของรัฐนั้น ๆ

ข้อ ๕๐

บทบัญญัติในกติกาฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับตลอดทั่วทุกภาคของรัฐที่เป็นรัฐรวมปราศจากข้อจำกัดหรือข้อยกเว้นใด ๆ

ข้อ ๕๑

๑. รัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้รัฐใดรัฐหนึ่งอาจเสนอข้อแก้ไขเพิ่มเติมและยื่นเรื่องราวต่อเลขาธิการสหประชาชาติได้ ต่อจากนั้นเลขาธิการสหประชาชาติจะส่งบทแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอไปยังรัฐภาคีทั้งหลายแห่งกติกาฉบับนี้พร้อมทั้งร้องขอให้แจ้งไปยังตนว่า เห็นควรให้มีการประชุมบรรดารัฐภาคีทั้งหลายเพื่อพิจารณาและลงมติในข้อเสนอยังไรหรือไม่ ในกรณีที่ปรากฏว่าอย่างน้อยหนึ่งในสามของบรรดารัฐภาคีเห็นสมควรให้มีการประชุม เลขาธิการจะเรียกประชุมโดยความอนุเคราะห์ของสหประชาชาติ บทแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งบรรดารัฐภาคีฝ่ายข้างมากที่เข้าร่วมประชุมได้รับรองและลงมติเห็นชอบให้การประชุมแล้วให้นำเสนอต่อสมัชชาสหประชาชาติเพื่อรับความเห็นชอบ

๒. บทแก้ไขเพิ่มเติมจะมีผลใช้บังคับเมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วจากสมัชชาสหประชาชาติ และสองในสามรัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้โดยยอมรับตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของรัฐนั้น ๆ

๓. เมื่อบทแก้ไขเพิ่มเติมมีผลใช้บังคับก็ย่อมมีผลผูกพันบรรดารัฐภาคีทั้งหลายซึ่งได้ยอมรับแล้ว ส่วนบรรดารัฐภาคีอื่นยังคงผูกพันตามบทบัญญัติในกติกาฉบับนี้และบทแก้ไขเพิ่มเติมก่อน ๆ ซึ่งเคยได้รับรองมาแล้ว

ข้อ ๕๒

นอกเหนือจากการที่ต้องดำเนินการจ้างตามข้อ ๔๘ วรรค ๕ แล้ว เลขาธิการสหประชาชาติจะแจ้งไปยังบรรดารัฐทั้งหลายที่กล่าวถึงในวรรคหนึ่งของข้อเดียวกันในเรื่องต่อไปนี้

(ก) การลงนาม การให้สัตยาบัน และการเข้าภาคยานุวัติตามข้อ ๔๘

(ข) วันที่กติกาฉบับนี้มีผลใช้บังคับตามข้อ ๔๘ และวันที่บทแก้ไขเพิ่มเติมมีผลใช้บังคับ

ตามข้อ ๕๑

ข้อ ๕๓

๑. กติกาฉบับนี้ซึ่งต้นฉบับทำเป็นภาษาจีน อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสเปน ตรงกันจะเก็บรักษาไว้ ณ หอเอกสารของสหประชาชาติ

๒. เลขาธิการสหประชาชาติ จะส่งสำเนากติกาฉบับนี้อันได้รับรองแล้วไปให้บรรดารัฐทั้งหลายตามที่กล่าวถึงไว้ในข้อ ๔๘

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๔
 อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ประจักษ์ พุทธิสมบัติ
 อดีตประธานศาลอุทธรณ์ ภาค ๒
 ผู้เรียบเรียง อาจารย์พอพันธ์ กิจจิตต์
 วันพุธที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๐
 การบรรยายครั้งที่ ๕



มาตรา ๒๗๘ (ต่อ)

มาตรา ๒๗๘ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเริ่มต้นด้วยที่มาของเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา ๑ (๑๔) เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจได้ก็ต่อเมื่อมีหมายบังคับคดีเรียกว่าหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นหมายของศาล อำนาจที่ชัดเจนของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอยู่ ๒ เรื่อง

เรื่องแรกคือ การบังคับคดีที่เกี่ยวกับหนี้เงิน

เรื่องที่สองคือ การบังคับขับไล่ตามมาตรา ๒๘๖ ทวิ ถึงสัตต

เป็นที่สังเกตว่า มาตรา ๒๗๘ บัญญัติไว้ตั้งแต่เริ่มใช้ ป.วิ.พ. ภาคบังคับคดี โดยเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหนี้เงิน แต่ทั้งนี้ไม่ได้ หมายความว่า ถ้าเป็นกรณีบังคับขับไล่แล้วจะไม่ใช้มาตรา ๒๗๘ อะไรที่ใช้ได้ก็ต้องนำไปใช้เพราะเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีเช่นกัน เพียงแต่ว่ามาตรา ๒๘๖ ทวิ ถึงสัตต บัญญัติเพิ่มขึ้นมาภายหลังเท่านั้น

ข้อสังเกตประการแรกคือ มาตรา ๒๗๘ บัญญัติเพื่อการบังคับชำระหนี้เงิน จะเห็นได้ว่า อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นได้เริ่มตามมาตรา ๒๗๘ ที่ว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งภาคนี้ภาคนี้คือภาคบังคับคดีทั้งหมดว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีนับแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือถ้าหมายนั้นมิได้ส่งนับแต่วันออกหมายเป็นต้นไป ก็แสดงให้เห็นว่าพอออกหมายบังคับคดีส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบหมายนั้นแล้วก็มีฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้ หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางแล้วออกไปรับเงินให้ กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นนี้ออกขายทอดตลาด ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้นและดำเนินวิธีการบังคับทั่ว ๆ ไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดี จะเห็นว่าเป็นบทบัญญัติเริ่มต้นอำนาจยึดอายัด หลังจากยึดอายัด

แล้วก็มีความที่จะยึดถือ ตรงนี้คำว่ายึดถือให้สังเกตให้ดีจะเชื่อมโยงไปหามาตราอื่น ยึดถือทรัพย์สินไว้ มีอำนาจเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด นี่ก็เป็นอีกอำนาจหนึ่ง คือยึดถือ ยึดถือจะมีเชื่อมโยงไปหาเรื่องการรักษา อาจจะมีคำว่ารักษา หลังจากนั้นก็จำหน่าย ทรัพย์สินด้วยการขายทอดตลาด เป็นบททั่วไปกล่าวไว้กว้าง ๆ และดำเนินการบังคับคดี ทั่วไปตามที่กำหนดไว้

การรับชำระหนี้ถ้าเป็นหนี้เงินก็ถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับเงินไว้แทนเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาแล้ว ผลต่อไปคือถือว่ารับไว้แทนแล้วการคิดดอกเบี้ยจะเป็นอย่างไร ถ้ารับไว้แทนแล้วมีจำนวนเงินพอชำระหนี้ ดอกเบี้ยจะหยุดทันทีเพราะถือว่ารับไว้แทนแล้ว ถือว่าเจ้าหนี้ได้รับนั่นเอง แต่ว่าถ้ายังไม่พอกรณีนี้ก็เป็นที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยให้เจ้าหนี้ที่ทางดำเนินบัญชีช่วยคำนวณ เพราะฉะนั้นถ้าเป็นหนี้เงินก็ถือว่ารับไว้แทน ทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางแล้วออกไปรับให้ มีปัญหาให้หนักคิดว่าเอาทรัพย์สินมาวาง วางเพื่ออะไร กรณีนี้ยังไม่ชัดเจนแต่ถ้าวางเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดเพื่อเอาออกขาย ก็เป็นเรื่องของหนี้เงินไม่มีปัญหาอะไร แต่ข้อที่น่าคิดคือว่าเอาทรัพย์สินมาวางเพื่อการ ชำระหนี้ซึ่งไม่ใช่หนี้เงินใช่หรือไม่อย่างที่เคยบรรยายให้ฟังว่าหนี้ส่งมอบทรัพย์สินเมื่อ ศาลพิพากษาแล้วเอาทรัพย์สินนั้นมาวางเพื่อการชำระหนี้โดยไม่ได้ส่งมอบให้แก่ตัวเจ้าหนี้เอง จะเอามาวางที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้หรือไม่ นี่ก็ยังเป็นปัญหาอยู่ขณะนี้ไม่มีคำตอบที่ แน่ชัด มีฎีกาเมื่อเร็ว ๆ นี้ที่ตัดสินว่า การชำระหนี้ประเภทส่งมอบทรัพย์สินนั้นเป็นหน้าที่ ของลูกหนี้จะต้องส่งมอบให้แก่กัน ส่งมอบที่ไหน สถานที่ของเจ้าหนี้หรือที่ไหน ฎีกาวินิจฉัย ในทำนองว่า ณ ที่ก่อให้เกิดหนี้คือเป็นที่ของเจ้าหนี้นั่นเอง แล้วค่อยไปดูรายละเอียด ในฎีกานั้นอีกที แต่ไม่ได้พูดถึงว่าให้เอามาวางแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี เพราะเจ้าพนักงาน บังคับคดีนั้นเป็นหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อบังคับชำระหนี้เงิน เพราะฉะนั้นคำว่า เอามาวางในที่นี้ ถ้าวางเพื่อชำระหนี้เงินหมายความว่าเอาทรัพย์สินมาวางเพื่อให้ขาย ทอดตลาดต่อไปอย่างนี้ก็ไม่มีปัญหา แต่วางเพื่อชำระหนี้ประเภทหนี้ส่งมอบทรัพย์สินได้ หรือไม่ยังไม่มีการชี้ที่ชัดเจน แต่อาจารย์เห็นว่าถ้าศาลไม่ได้ออกหมายบังคับคดีให้เจ้าพนักงาน บังคับคดีเป็นผู้รับมอบทรัพย์สิน การที่เอาไปวางไว้กับเจ้าพนักงานบังคับคดีคงไม่ได้ ถ้า จะให้แปลในข้อความตรงนี้ของมาตรา ๒๗๘ ก็น่าจะแปลว่า เป็นการวางเพื่อจะต้องขาย ทอดตลาดต่อไปนั่นเอง ไม่ใช่วางประเภทส่งมอบทรัพย์สิน แล้วก็เลยต่อไปถึงประเด็น ที่เคยบรรยายให้ฟังว่า ถัดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินที่ส่งมอบได้หรือไม่ก็จะ ไม่พูดถึงโดยอาจารย์ทิ้งไว้ให้คิด เพราะว่าเป็นกรณีที่ยังไม่มีข้อยุติ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๓๕/๒๕๑๐ เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์และขายทอดตลาด ทรัพย์จำนองของจำเลยรวมทั้งรับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดได้กระทำไปในฐานะผู้แทน โจทก์เจ้าหนี้ตามมาตรา ๒๗๘ ถือว่าเงินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สิน ของลูกหนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดและรับเงินไว้แทนโจทก์ จึงไม่ต้องชำระหนี้ ดอกเบี้ยอีกนับแต่วันนั้นเป็นต้นไป ส่วนการจ่ายเงินให้โจทก์ภายหลังเป็นเรื่องของการบังคับ คดีกับโจทก์ จะถือเอาวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้โจทก์เป็นวันที่จำเลยชำระหนี้ เสร็จตามคำพิพากษาไม่ได้

ฎีกานี้มีความหมายตรงตามตัวบทนั่นเอง แต่ตรงท้ายฎีกาทำไมศาลฎีกาถึงตัดสินใจ ว่าให้ถือว่าวันนั้นเป็นวันชำระหนี้แล้วงดการคิดดอกเบี้ยหลักคือ เพราะถือว่าเจ้าหนี้ได้รับการ ชำระหนี้แล้วจะคิดดอกเบี้ยผิวนัดต่อไปอีกไม่ได้ อีกประการหนึ่งทำไมจึงกำหนด เอาวันที่ได้รับไว้แทน ทั้ง ๆ ที่จริงแล้วเจ้าหนี้ยังไม่ได้รับก็เพราะว่า พ่อขายทรัพย์สิ้นเสร็จ ได้รับเงินเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำบัญชีแสดงรายรับรายจ่ายอะไรต่าง ๆ เพราะว่ามี หน้าที่จะต้องชี้แทนกันอยู่ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขอสำนวนศาลมาตรวจดูว่ามี ค่าฤชาธรรมเนียมอะไรบ้างที่ฝ่ายจำเลยหรือลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบแล้วก็รวบรวมลงในบัญชี ชิงถ้ามีกรณีเฉลี่ยทรัพย์ตามมาตรา ๒๕๐ ด้วยแล้ว ก็ยังจะต้องคิดบัญชีจากสำนวนอื่น ๆ ด้วยว่าหนี้ค่าฤชาธรรมเนียมเป็นหนี้จะต้องได้รับชำระก่อนอย่างนี้เป็นต้น ไม่เสร็จไปในวันนั้น พอทำบัญชีออกมาแล้วก็ให้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายดูในกรณีที่มีการเฉลี่ยหรือมีส่วนได้เสีย อย่างอื่น เช่นเจ้าหนี้รับจำนำ เจ้าหนี้รับจำนอง เจ้าหนี้บุริมสิทธิ มาขอรับชำระหนี้เข้ามาด้วย เหลือเงินเท่าไรก็ทำบัญชีออกมา เจ้าหนี้ได้เท่าไร เฉลี่ยให้คนอื่นเท่าไร เจ้าหนี้บุริมสิทธิ ต่าง ๆ จะได้ไปก่อนได้จำนวนเท่าไร เพราะฉะนั้นกว่าจะได้เงินบางทีก็เป็นเดือน ๆ ทำ บัญชีเสร็จแล้วเรียกให้เจ้าหนี้ทั้งหลายมาตรวจสอบบัญชียังมีการคัดค้านบัญชีกันอีก ยังแบ่ง ชำระหนี้ไม่ได้อีก ก็เกิดปัญหายืดยาวไป เพราะฉะนั้นถ้ามีการโต้เถียงกันในเรื่อง ต่าง ๆ หลังจากที่ขายทรัพย์แล้วอาจจะต้องต่อศาลคัดค้านกันอีกมากมาย จะทำให้เจ้าหนี้ ยังไม่ได้รับชำระหนี้ ขณะเดียวกันถ้าคิดดอกเบี้ยไปถึงวันที่จ่ายจริง ๆ เจ้าพนักงานบังคับคดี ทำบัญชีไม่เสร็จเสียที เพราะฉะนั้นนี่เป็นจุดหนึ่งที่เป็นเครื่องสนับสนุนให้ศาลชี้ว่า เมื่อ ถือว่ารับเงินแล้วดอกเบี้ยหยุดคิดไปเลย ไม่ต้องมานั่งคิดเพราะคิดอีกก็เกิดปัญหาทางบัญชี อย่างที่ยกตัวอย่างให้ฟังข้างต้น นี่คือความหมายของฎีกานี้

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งคุณจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ ถ้าพูดกันในทางการเรียนเพื่อสอบอาจจะดู

ไม่ค่อยมีความสำคัญนัก แต่ในทางกฎหมายเราก็มีความสำคัญอยู่พอสมควรเพราะเป็นการเกี่ยวเนื่องกับการที่จะไปแปลกฎหมายมาตราต่อ ๆ ไป คือข้อความที่กฎหมายเขียนว่า กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัด และยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ คำว่ายึดหรืออายัดก็มีการพูดกันหลายครั้งแล้ว เข้าใจว่าในวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษานั้นท่านอาจารย์ที่บรรยายคงจะทำความเข้าใจคำว่ายึดหรืออายัดไว้พอสมควรแล้ว เพราะฉะนั้นก็จะไม่กล่าวซ้ำ ปัญหาเรื่องอายัดมีมาก นอกจากนี้ยังโยงไปหามาตราต่อไปข้างหน้าอีกมาก เช่นมาตรา ๒๘๕, ๒๘๖ ทรัพย์สินอะไรที่อายัดไม่ได้คือไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีก็จะเกี่ยวโยงกับเรื่องยึดหรืออายัด ทรัพย์สินที่ยึดอายัดมาได้มีอะไรบ้าง ยึดอายัดมาแล้วจะรักษาอย่างไร จะขายด้วยวิธีไหน

สรุปว่าการยึดก็คือการนำทรัพย์สินเข้ามาอยู่ในความยึดถือ ครอบครอง รักษา ของเจ้าพนักงานบังคับคดีบางมาตราใช้คำว่าอารักขา หลังจากนั้นก็คือการประกาศขายทอดตลาด บางที่อาจจะไม่ได้ขายเพราะมีการงดการบังคับคดี มีการถอนการบังคับคดีตามมาตรา ๒๘๒, ๒๘๕ ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับทั้งนั้น การรักษาแล้วจะจัดการอย่างไรกับทรัพย์สินที่รักษาตลอดไป จนกระทั่งถึงการขายทอดตลาด ซึ่งจะมีบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา ๓๐๓ เป็นต้นไป การยึดอายัดมีสองความหมาย ความหมายหนึ่งจะพบจากคำพิพากษาศาลฎีกาในวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา คือการห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินในมาตรา ๒๕๔ (๒) อาจารย์จะไม่กล่าวซ้ำ จะเห็นว่าตรงนั้นมีการใช้คำว่าห้ามจำหน่ายจ่ายโอนในความหมายของคำว่าอายัด ฎีกาเก่า ๆ จะใช้คำว่าอายัด เพราะฉะนั้นต้องระวังให้ดีว่าอายัดในความหมายของการห้ามจำหน่ายจ่ายโอนคือการห้ามชั่วคราวตามวิธีการชั่วคราวในมาตรา ๒๕๔ (๒) แต่ปัจจุบันจะเห็นว่าศาลไม่ค่อยนิยมใช้คำนี้แล้ว เพราะไปปนกับคำว่าอายัดสิทธิเรียกร้อง ซึ่งเป็นความหมายที่เรากำลังพูดกันถึงเรื่องอายัดตามมาตรา ๒๗๘ นักศึกษาต้องไม่ลืมว่าอายัดห้ามจำหน่ายจ่ายโอนนั้นเป็นวิธีการก่อนพิพากษาจะไม่มีการห้ามจำหน่ายจ่ายโอนในชั้นบังคับคดี เพราะชั้นบังคับคดีก็คือบังคับไปเลย ไม่ใช่มาห้ามจำหน่ายจ่ายโอน นั่นคืออายัดที่เรากำลังศึกษาในมาตรา ๒๗๘ เป็นต้นไปคือการอายัดสิทธิเรียกร้องกับจำหน่ายจ่ายโอน เวลาเจอคำถามหรือเจอคำพิพากษาบางเรื่องที่ใช้ในความหมายของมาตรา ๒๕๔ (๒) นั้นนักศึกษาคงต้องเข้าใจและต้องระวังคนละความหมายกัน

ที่นี้อายัดตามมาตรา ๒๗๘ ก็อายัดสิทธิเรียกร้องความหมายคือ ดูที่มาตรา ๓๑๑ วรรคท้าย คำสั่งนั้นต้องมีข้อห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้งดเว้นการจำหน่ายสิทธิเรียกร้อง

ตั้งแต่ขณะที่ได้ส่งคำสั่งนั้นให้ และมีข้อห้ามบุคคลภายนอกไม่ให้ชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ณ เวลาหรือภายในเวลาตามที่กำหนดไว้ในคำสั่งนี้คือลักษณะของการอายัดสิทธิเรียกร้อง สาเหตุที่ไปปน ๆ อยู่กับวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาก็เพราะเหตุว่ามีข้อความที่มีความหมายเดียวกันคือ คำสั่งนั้นต้องมีข้อห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้งดเว้นการจำหน่ายสิทธิเรียกร้องคือห้ามจำหน่ายจ่ายโอนนั่นเอง ทำให้เข้าใจว่ามีความหมายว่าอายัดเหมือนกัน แต่ว่าอายัดสิทธิเรียกร้องมีความหมายยิ่งกว่านั้น ความหมายอายัดสิทธิเรียกร้องมีองค์ประกอบอยู่ ๓ ประการ สังเกตได้ว่ากฎหมายใช้คำว่าคำสั่ง ก็เป็นที่เข้าใจว่าหมายอายัดหรือคำสั่งอายัดคือกรณีเดียวกัน ไม่มีอะไรที่แตกต่างกัน แบบพิมพ์ของศาลก็ใช้คำว่าหมายยึดหมายอายัด แต่ว่าในกฎหมายใช้คำว่าคำสั่ง ก็คือหมายนั้นมียุทธลักษณะเป็นคำสั่งนั่นเอง เพราะฉะนั้นเราเรียกสองอย่างเรียกว่าหมายอายัดก็ได้ เรียกว่าคำสั่งอายัดก็ได้ คำสั่งนั้นจะต้องส่งไปที่ไหนบ้าง ประการแรก ส่งไปที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้งดเว้นการจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตั้งแต่ขณะที่ส่งคำสั่งนั้นให้ คือลูกหนี้จะจำหน่ายจ่ายโอนแล้วหลังจากที่ถูกคำสั่งอายัดทรัพย์สิน อายัดสิทธิเรียกร้องต้องเป็นการอายัดไปยังตัวสิทธินั้นโดยตรง เช่นลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องจะรับเงินจากธนาคาร เอาเงินฝากธนาคารไว้ ธนาคารก็เป็นลูกหนี้ของลูกหนี้ เพราะฉะนั้นต้องมีคำสั่งไปยังตัวลูกหนี้ห้ามไม่ให้จำหน่ายจ่ายโอนเงินฝากในธนาคาร ลูกหนี้จะเบิกจ่ายอะไรไม่ได้อีกแล้ว และศาลมีคำสั่งไปยังธนาคารห้ามไม่ให้ชำระเงินหรือส่งมอบสิ่งของให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ประการต่อไปคือ บุคคลที่ถูกห้ามนั้นเองคือธนาคารเมื่อถูกห้ามแล้วแต่ให้ชำระหรือส่งมอบแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ณ เวลาหรือภายในเวลาตามที่กฎหมายกำหนด คำสั่งอายัดจึงมีลักษณะห้ามบุคคลสองคน แล้วก็สั่งให้ส่งทรัพย์สินที่อายัดไม่ว่าจะเป็นเงินหรือเป็นทรัพย์สินมายังเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือศาลแล้วแต่กรณี แล้วแต่ว่าใครจะเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่ง ศาลในชั้นบังคับคดีก็ออกคำสั่งได้ ก็เป็นอำนาจศาลที่บังคับคดีตามมาตรา ๓๐๒ แต่เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีแล้วส่วนใหญ่ศาลจะปฏิเสธไม่ออกคำสั่งอายัดให้เพราะได้ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดแล้ว ศาลจะไม่ออกคำสั่งอายัดในชั้นบังคับคดีอีก ถ้าไปขอที่ศาลศาลก็ไม่ออกให้ ศาลยกคำร้องให้ไปขอที่เจ้าพนักงานบังคับคดี เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดตามมาตรา ๒๗๘ รวมทั้งตามมาตรา ๓๑๑ วรรคสอง มาตรา ๓๑๐ ทวิ ก็บังคับคดีนี้ โดยเฉพาะมาตรา ๓๑๑ วรรคสอง ได้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เจ้าพนักงาน

บังคับคดีมีอำนาจอายัดสิทธิเรียกร้องให้ศาลกำหนดไว้ในหมายบังคับคดีให้เจ้าพนักงาน
 บังคับคดีมีอำนาจอายัดสิทธิเรียกร้องตามมาตรา ๓๑๐ ทวิ ก็ได้ ฉะนั้นเจ้าพนักงาน
 บังคับคดีมีอำนาจอายัด การอายัดสิทธิเรียกร้อง อะไรคือสิทธิเรียกร้อง ถ้าว่ากันตามหลัก
 เรื่องนี้คือสิทธิเรียกร้อง ต้องไปดูกฎหมายลักษณะหนี้ อาจารย์คงไม่บรรยายโดยละเอียด
 เพราะไปปนกับเรื่องนี้ เอาเพียงว่าเป็นเรื่องของหนี้ที่อายัดได้เป็นสิทธิเรียกร้อง สิทธิ
 เรียกร้องให้ส่งทรัพย์ก็อายัดได้ ตัวอย่างแรกอายัดเงินธนาคาร อายัดไปยังลูกหนี้ของลูกหนี้
 หรือตัวอย่างที่สอง ลูกหนี้มีเรือเดินทะเล ๑ ลำ ให้นาย ก. เขาไป ลูกหนี้ได้รับค่าเช่า
 ผลประโยชน์จากเรือเดินทะเลเป็นดอกผล นาย ก. เขาเรือไปก็เอาเรือเดินทะเลไปรับส่ง
 สินค้าหรือผู้โดยสารระหว่างประเทศครั้งลูกหนี้ถูกบังคับคดีชำระหนี้เงิน เจ้าหนี้จะมีสิทธิ
 ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอะไรได้บ้างกับเรือลำนั้น ถามว่ายึดได้หรือไม่ คำตอบก็คือยึด
 ได้เพราะเป็นทรัพย์ของลูกหนี้ยึดได้ คำว่าเป็นทรัพย์ของลูกหนี้ยึดได้บังคับคดีได้ ตรงนี้ก็
 คงจะเป็นหลักอันหนึ่งไปถึงมาตราอื่น ๆ เช่นทรัพย์ที่ลูกหนี้เป็นเจ้าของรวมยึดได้หรือไม่
 เจ้าของรวมจะมาขอให้ปล่อยทรัพย์ได้หรือไม่ ไปว่ากันที่มาตรา ๒๘๗ ทรัพย์ของลูกหนี้
 ที่มีจำนองหรือบุริมสิทธิยึดหน่วงติดอยู่ยึดได้หรือไม่ สรุปคือทรัพย์ของลูกหนี้ยึดได้
 ทั้งนี้ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเอาไปจำนองจำนำ สิทธิยึดหน่วงยึดได้ทั้งนั้น มีเจ้าของรวมก็
 ยึดได้ ยกเว้นทรัพย์บางอย่างไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีถึงแม้จะเป็นของลูกหนี้
 หรือสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ยึด อาจจะยึดไปแล้วในที่สุดก็ต้องปล่อย

ยกตัวอย่างเช่น ลูกหนี้เป็นเจ้าของอู่รถยนต์ซึ่งเช่าที่ดินของเจ้าของที่ดินไว้ มี
 สัญญากันว่า เมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดลงไม่ว่าในกรณีใด ๆ อู่รถนั้นตกเป็นของเจ้าของที่ดิน
 ครอบครองที่สัญญายังไม่เลิกกันก็เป็นของลูกหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์มา สัญญา
 เช่าที่ดินอาจจะสิ้นสุดลงไป อู่รถยนต์นั้นก็กลายเป็นของเจ้าของที่ดิน เรียกว่าสภาพไม่เปิด
 ช่องให้บังคับคดีได้เสียแล้ว ก็ต้องถอนการยึดอย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นถ้าศึกษาคำว่ายึด
 คำเดียวไปอีกก่อนข้างไกลไม่สามารถจะสรุปตรงนี้ได้ เพียงแต่ว่าเอามายกตัวอย่างให้ฟัง
 เมื่อถึงเรื่องไหนก็จะโยงกันไป นี่คือการยึดเพราะฉะนั้นเรือเดินทะเลที่ให้นักกลางนอก
 เขาไปก็ยึดได้ เขามาในนานน้าไทยเมื่อไรยึดได้เพราะเป็นทรัพย์ของลูกหนี้ ส่วนว่าติดการ
 เช่าอยู่สิทธิของผู้เช่ามีอย่างไรไปว่ากันอีกที หรือติดของลูกหนี้ให้นักกลางนอกเช่ายึด
 ติดได้หรือไม่ คำตอบ ยึดได้ แล้วผู้เช่ามีสิทธิอยู่ตามสัญญาเช่า ขายทอดตลาดต่อไปผู้เช่า
 ยังมีสิทธิอยู่เพราะสัญญาเช่ายังติดอยู่ แต่ว่ามีภาวะติดพันอะไรกันบ้างก็ต้องไปว่ากัน

ตามนั้น กรณีเรือเดินทะเลถามว่าถ้าอยู่ต่างประเทศไม่เข้ามาเสียที่ลูกหนี้ไปกระซิบบอก นาย ก. ที่เชื่อว่าอย่าเข้ามาในประเทศไทย ยึดได้หรือไม่ คำตอบคือยึดไม่ได้แล้วจะทำอย่างไร นาย ก. ซึ่งเขาไปมีหน้าที่อะไร มีหน้าที่ต้องส่งคืนทรัพย์สินที่เขา ฉะนั้นหนี้เขาเรือระหว่างลูกหนี้กับนาย ก. จึงเป็นลักษณะสิทธิเรียกร้องที่จะให้ส่งคืนทรัพย์สินตามสัญญา เขา ใ้วิธีอายัดได้หรือไม่ เพราะยึดก็ไม่ได้เรืออยู่ต่างประเทศ ฉะนั้นใ้วิธีอายัดห้าม ลูกหนี้จำหน่ายโอนสิทธิ คำว่าสิทธิในเรือลำนั้น ห้ามไม่ให้ นาย ก. ส่งมอบเรือให้แก่ ลูกหนี้ แต่ให้ส่งมอบแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีทำได้หรือไม่ คำตอบคือทำได้ เพราะฉะนั้น ถ้าถามว่ายึดอายัดใ้วิธีไหนกันแน่ คำตอบคือ ศาลฎีกาเคยแปลว่าแม้จะออกหมายบังคับคดีให้อายัด แต่ความจริงเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดก็ไม่ได้ทำให้การยึดนั้นเสียไป เพราะยึดอายัดคือการเอามาอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี และคำว่าอายัดสิทธิเรียกร้อง อาจ จะอยู่ในหลายลักษณะ ทรัพย์สินของลูกหนี้ยึดได้ไม่มีปัญหา แต่ว่ายึดได้หรือไม่กรณีอย่างนี้ อายัดสิทธิเรียกร้องมีลักษณะคล้าย ๆ เรียกร้องให้ผู้อื่นชำระหนี้อย่างเงินกู้ ลูกหนี้ให้นาย ก. กู้ไปมีคำสั่งอายัดไปนาย ก. ห้ามไม่ให้ชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ แต่ชำระให้แก่เจ้าพนักงาน บังคับคดี นี่เป็นรูปแบบของการอายัดที่ค่อนข้างชัดเจนตามกฎหมาย แต่ถ้าอายัดเรือที่ ยึดตัวอย่างข้างต้นที่ให้เขาไปจริง ๆ ต้องยึด แต่ยึดไม่ได้และจะใ้คำว่าอายัดได้หรือไม่ อาจารย์ตอบว่าได้ ก็เป็นสิทธิเรียกร้องในการที่ชำระหนี้คือเรือตามสัญญาเขานั้นเอง น่าจะ อายัดได้โดยอยู่ในความหมายของมาตรา ๓๑๑ วรรคท้าย เมื่อยึดหรืออายัดมาแล้วยังไม่ได้ ขายทันที เพราะว่าถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ก็ต้องเอามาไว้ในความครอบครองของเจ้าพนักงาน บังคับคดี ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์จะทำอย่างไร หลังจากนั้นจึงจะประกาศขายทอดตลาด ฉะนั้นจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่เจ้าพนักงานบังคับคดียังมีอำนาจแม้กฎหมายจะไม่ได้เขียนไว้ โดยตรง ตรงนี้ใ้คำว่ายึดตามมาตรา ๒๗๘

วิธียึดทรัพย์ อายัดทรัพย์ และการจ่ายเงิน

มาตรา ๓๐๓ เริ่มที่หมวดสองวิธียึดอายัดและจ่ายเงิน ไม่พูดถึงการรักษา ถ้า ยึดถือคือการรักษา ไม่ว่าจะยึดหรืออายัดมาเมื่อได้ทรัพย์มาแล้วถ้าเป็นเงินก็เป็นตัวเงินที่ เอาเข้าบัญชีไว้ในบัญชีของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อจะจัดการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้หรือแบ่ง เมื่อมีการเฉลี่ยต่อไป สรุปแล้วตอนนี้ต้องรักษาเอาไว้เพื่อขายต่อไปให้เป็นตัวเงิน ฉะนั้น มาตรา ๒๘๒ จะเห็นว่าเขาเขียนรวม ๆ เอาไว้เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะ รวบรวมเงินให้พอชำระหนี้โดยวิธียึดอายัด แล้วก็ใ้วิธีการต่าง ๆ ๔ อนุมาตรา เอาไว้ถึง

มาตรา ๒๘๒ ค่อยว่ากัน ทรัพย์ที่ได้มาจากการยึดอายัดจะต้องมีการยึดถือมีการรักษา กฎหมายเขียนไว้ไม่ค่อยชัดเจนทำความเข้าใจยาก แต่พอแบ่งแยกได้ว่าอะไรเป็นอะไร เพราะว่าถ้อยคำในกฎหมายอาจทำให้สับสนได้

มาตรา ๓๐๓ การยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดย

๑. นำเอกสารนั้นหรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใด ตามที่เห็นสมควร และแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบหรือ

๒. มอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยความยินยอมของ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ตรงนี้กฎหมายใช้คำว่าอารักขา คำว่าอารักขากับรักษาความจริงเป็น ความหมายเดียวกันคือรักษา อันนี้เป็นรากศัพท์มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ถ้าลูกหนี้ใช้ คำว่าอารักขา ถ้าบุคคลอื่นได้รับมอบเช่นเจ้าหนี้รับมอบให้รักษาก็ใช้คำว่าอารักขาเหมือนกัน ฉะนั้นมาตรา ๓๐๓ (๒) จึงใช้คำว่ามอบในความอารักขาของลูกหนี้ หรือมอบไว้ในความ อารักขาของบุคคลอื่นใดซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ ผู้ที่เช่าทรัพย์อยู่ก็อาจจะอารักขาได้ ถ้ามอบไว้กับคนอื่นหรือลูกหนี้ใช้คำว่าอารักขา เจ้าหนี้ก็ใช้คำว่าอารักขาเหมือนกัน

มาตรา ๓๐๔ การยึดอสังหาริมทรัพย์ มาตรา ๓๐๓ พุทธถึง (๑) สังหาริมทรัพย์ อันมีรูปร่าง แต่สังหาริมทรัพย์ประเภทไม่มีรูปร่างก็ยึดได้ เป็นเรื่องยึดสิทธิการเช่าไม่มี รูปร่าง ทำไมจึงยึดได้ในเมื่อกฎหมายเขียนยึดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่าง คำตอบไม่ได้อยู่ ตรงนี้ คำตอบกระโดดไปหาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทรัพย์สันตภูมิตกของ ลูกหนี้มีไว้เพื่อการชำระหนี้ทั้งนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ทำในลักษณะสัญญาจำนอง แต่ก็มิใช่ เพื่อการชำระหนี้ ป.พ.พ. มาตรา ๒๑๔ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๘๓๓ เจ้าหนี้มีสิทธิจะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและ ทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย นี่คือการมาของการบังคับแก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของลูกหนี้ และอะไรที่เป็นทรัพย์สินที่มีราคาถือเอาได้ ยกเว้นพวกทรัพย์ นอกพาณิชย์ ทรัพย์สินซึ่งไม่อาจโอนกันได้ตามกฎหมายนั้นก็ไปอีกเรื่องหนึ่ง นอกนั้นอยู่ใน บังคับของชำระหนี้ทั้งนั้น แล้วจะเห็นว่ากฎหมายวิธีสบัญญัติออกมาบัญญัติในลักษณะ ที่ต้องตามกฎหมายสารบัญญัติทั้งนั้น เพราะฉะนั้นรวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่ง บุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ นี่คือนิติวิธีเรียกร่องซึ่งใช้วิธีอายัด

ย้อนกลับมาตรา ๓๐๓ สังหาริมทรัพย์ มาตรา ๓๐๔ อสังหาริมทรัพย์ บัญญัติ ไว้ว่าจะทำวิธีการยึดอย่างไร เรื่องการรักษาหรืออารักขา

มาตรา ๓๐๕ (๒) ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับมอบให้เป็นผู้รักษาสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่ถูกยึด หรือเป็นผู้ครอบครองสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึด ลูกหนี้ชอบที่จะใช้ทรัพย์สินเช่นนั้นได้ตามสมควร แต่ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะทำให้ทรัพย์สินที่ได้รับมอบไว้ในอารักขาหรือทรัพย์สินที่อยู่ในครอบครองเสียหายหรือเกือบจะเสียหายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นเอง หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินนั้นร้องขอ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะระงับรักษาทรัพย์สินนั้นเสียเอง หรือตั้งผู้ใดเป็นผู้จัดการทรัพย์สินนั้นก็ได้ นักศึกษาจะพบคำอยู่ ๓ คำ มาตรา ๒๗๘ ใช้คำว่ายึดถือทรัพย์สินเอาไว้ ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ หรือเป็นผู้ครอบครองสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึด ตรงนี้ใช้คำว่าลูกหนี้ครอบครอง ไม่ใช่ อารักขา แต่ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีรักษาเองกฎหมายใช้คำว่ารักษาตอนท้ายของมาตรา ๓๐๕ (๒) นี้คือความปะปนของคำว่ายึดถือ รักษาอารักขา สรุปแล้วถึงแม้จะใช้คำว่าลูกหนี้อารักขาแต่จริง ๆ แล้วอำนาจยึดถือครอบครองยังอยู่ที่เจ้าพนักงานบังคับคดี จะเห็นว่าลูกหนี้อารักขาแต่ลูกหนี้เอาไปจำหน่ายจ่ายโอนไม่ได้ ถ้าเอาไปจำหน่ายจ่ายโอนบุคคลภายนอกก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ เพราะหาไม่อาจใช้ยื่นเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ แต่ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ยึดแล้วการยึดจะสมบูรณ์ตามมาตรา ๓๐๔ ยึดแล้วก็รักษาเพื่อจะเอาออกขาย มาตรา ๓๐๕ (๑) จะเชื่อมมาหามาตรา ๓๐๔ ความสมบูรณ์ของการยึดทรัพย์สินอยู่ที่การแจ้งเจ้าพนักงานที่ดินให้จดไว้ในทะเบียนว่ามีการยึดทรัพย์สินแล้ว การยึดจึงจะสมบูรณ์ ความสมบูรณ์ของการยึดทรัพย์สินมีผลต่อบุคคลภายนอก ถ้ารับโอนหลังจากที่การยึดสมบูรณ์เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถติดตามเอาคืนได้ถ้าบุคคลภายนอกรับโอนไป แต่ว่าถ้ายังไม่แจ้งเจ้าพนักงานที่ดินแล้วก็มีกรโอนทรัพย์สินไปลูกหนี้อาจจะรู้ แต่ว่าบุคคลภายนอกสุจริตหรือมีค่าตอบแทนกรรมสิทธิ์ก็ไม่เสียไป อันนี้ไปดูละเอียดในมาตรา ๓๐๓, ๓๐๔, ๓๐๕ อีกทีหนึ่งผลของการยึดผลของการอายัด

ย้อนกลับมาเรื่องอารักขากับรักษา สรุปว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจรักษา มีอำนาจครอบครอง เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงมีอำนาจแจ้งความกรณีที่มีคนบุกรุกที่ดินที่ถูกยึด เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจรักษาและมีอำนาจครอบครอง เคยมีฎีกาตัดสินว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่รับดูแลรักษาสังหาริมทรัพย์นั้นก็มีอำนาจครอบครองในการที่จะแจ้งความดำเนินคดีกับผู้บุกรุกด้วย ตรงนี้ฟังไว้ก่อนยังมีข้อคิดอยู่บ้าง แต่ศาลฎีกาแปลแล้วว่ามีอำนาจครอบครองแจ้งความผู้บุกรุกด้วย ส่วนเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีปัญหาชัดเจนมา

นานแล้ว มีอำนาจยึดถือ ครอบครองและรักษาทรัพย์ เพราะฉะนั้นจึงมีอำนาจในการที่จะ
 แจกความดำเนินคดีกับผู้บุกรุก แต่เจ้าหน้าที่ที่รับรักษาทรัพย์และครอบครองจะมีอำนาจเช่น
 นั้นหรือไม่ เพราะเมื่อยึดแล้วอำนาจอยู่ที่เจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหน้าที่ควรจะมีอำนาจ
 เพียงอารักขาหรือไม่ อสังหาริมทรัพย์มาตรา ๓๐๔ ไม่เขียนไว้ชัดเจนอย่างนั้น ผิดกับ
 สังหาริมทรัพย์มาตรา ๓๐๓ พูดถึงว่าลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกอารักขา ถ้ามีอำนาจอารักขา
 จะมีอำนาจแจกความหรือไม่ จึงเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็นความแตกต่างระหว่างคำว่า
 รักษาอารักขา แปลตามภาษาทั่ว ๆ ไปก็น่าจะมีความหมายเดียวกันอารักขากับรักษามี
 ความหมายเดียวกัน แต่ว่าแง่ของกฎหมายเมื่อนำมาใช้แล้วผู้ร่างกฎหมายท่านใช้ต่างกัน
 ความหมายจึงน่าจะต่างกันไป ประเด็นนี้เป็นประเด็นเล็ก ๆ แต่ยุ่งยากพอสมควร ซ้ำไว้
 แค่นี้ก็แล้วกันเพื่อให้ได้ศึกษาและตั้งเป็นข้อสังเกตเอาไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๔๘๖/๒๕๓๑ ถ้ามีการขายทรัพย์จำเลยคัดค้าน แล้วมี
 การอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลชั้นต้นให้ยกเลิกการขาย เป็นเหตุให้โจทก์ยังไม่ได้รับชำระหนี้ตาม
 คำพิพากษา ถือว่าการบังคับคดียังไม่เสร็จบริบูรณ์จนกว่าจะมีการอ่านคำพิพากษา ศาลฎีกา
 จำเลยจึงต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยจากเงินที่ขายทอดตลาด

ฎีกานี้ต่อเนื่องจากฎีกาที่ ๑๔๓๕/๒๕๑๐ ว่า ขายทอดตลาดแล้วถ้าไม่มีปัญหา
 อะไรก็ถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับเงินจำนวนนั้นไว้แทนเจ้าหน้าที่ ดอกเบี้ยหยุด สมมติ
 จำเลยอุทธรณ์คำสั่งศาลที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งขายทอดตลาดไปว่าราคาถูก ขอให้ศาล
 ชั้นต้นยกเลิกการขาย ศาลชั้นต้นยื่นตามคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าขายชอบแล้ว
 จำเลยก็ อาจจะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ กรณีนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการขายนั้นยังไม่สิ้นสุด
 จะสิ้นสุดเมื่อศาลฎีกาคัดสินแล้ว ดอกเบี้ยก็ดำเนินไปจนกระทั่งศาลฎีกาคัดสินในประเด็นที่
 ว่าขายชอบหรือไม่ชอบ ยังไม่ถือว่าเจ้าหน้าที่ได้รับเงินจำนวนนั้นในวันที่มีการขายทอดตลาด
 ในศาลชั้นต้น ฎีกาที่ ๖๔๘๖/๒๕๓๑ ใช้คำว่าถือว่าการบังคับคดียังไม่เสร็จบริบูรณ์จนกว่า
 จะได้มีการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา ถ้อยคำที่ศาลใช้บางครั้งก็จำเป็นต้องนำมาศึกษา คำว่า
 การบังคับคดีเสร็จลง การบังคับคดีเสร็จสิ้นลงมีใช้ในดัวบทกฎหมาย แต่คำว่าเสร็จบริบูรณ์
 ไม่มี มีแต่ฎีกานี้กล่าวถึง สำหรับการบังคับคดีเสร็จลงมีอยู่ในมาตรา ๒๘ ในเรื่องการ
 แก้ไขวิธีการบังคับคดีที่ผิดพลาดวรรคสอง ผู้มีส่วนได้เสียอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง
 ต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลง แต่ต้องไม่ช้ากว่า ๘ วัน นับแต่ทราบ
 การฝ่าฝืนนั้น ขอให้ศาลมีคำสั่งยกกระบวนการวิธีการบังคับคดีทั้งปวง คำว่าบังคับคดีได้เสร็จ

ลงนั้น แค่นั้นเพียงไรถือว่าได้เสร็จลง มีคำพิพากษาฎีกาตัดสินว่าการบังคับคดีเสร็จลง ก็คือการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินจากการขายทรัพย์สินนั้นให้แก่เจ้าหนี้ไป ถือว่าการบังคับคดีเสร็จลง เฉพาะทรัพย์สินชิ้นนั้น ฎีกานี้ใช้คำว่า การบังคับคดีเสร็จ บริบูรณ์ จะมีความหมายเดียวกับคำว่า การบังคับคดีเสร็จลงตาม มาตรา ๒๕๖ หรือไม่ (ฎีกาที่ ๑๕๑๒/๒๕๑๔ ในคดีล้มละลายใช้ถ้อยคำว่า การบังคับคดีแพ่งสำเร็จบริบูรณ์แล้ว) นอกจากนั้นยังมีมาตรา ๒๕๗ ใช้คำว่า ก่อนการบังคับคดีได้เสร็จสิ้นลงขอให้ศาลมีคำสั่ง จับกุมและกักขัง ลูกหนี้ตามคำพิพากษา การจับกุมถ้าการบังคับคดีเสร็จสิ้นลงแล้วจะไป จับกุมไม่ได้ ต้องก่อนการบังคับคดีได้เสร็จสิ้นลง ความหมายเดียวกับการบังคับคดีเสร็จลง หรือการบังคับคดีเสร็จบริบูรณ์หรือไม่ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ไม่มียกข้อยกเว้นเป็นเรื่อง ๆ ไป ฉะนั้นตามนัยฎีกาที่ ๖๔๘๖/๒๕๓๑ คงจะหมายความว่า การบังคับคดีอาจจะไปถึง ขั้นตอนไหนก็ตาม หรือแม้แต่ขายทรัพย์สินไปแล้วแต่มีการอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งขายนั้น ก็ยัง ถือว่าการบังคับคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นยังไม่เสร็จบริบูรณ์ แต่ถ้าศาลฎีกาตัดสิน แล้วไม่มี ประเด็นเรื่องการขายชอบหรือไม่ชอบอีกแล้ว การบังคับคดีก็เสร็จบริบูรณ์ ตั้งแต่นั้น ก็ถือว่าเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้คือเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับเงินไว้แทนลูกหนี้แล้ว ตั้งแต่นั้นการบังคับคดี ในส่วนนั้นเสร็จบริบูรณ์ก็ถือว่าคดีออกเบียดต่อไปอีกไม่ได้แล้ว เจ้าหนี้ก็มาขอรับชำระหนี้จากเงินจำนวนนั้นได้ ฉะนั้นตราบิตที่การบังคับยังไม่เสร็จ บริบูรณ์เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นก็อาจจะเข้ามาได้ตามสิทธิของตนขึ้นอยู่กับว่า จะใช้วิธีการใดเช่นเข้ามาได้ในฐานะเป็นผู้ขอเฉลี่ยตามมาตรา ๒๕๐ เพราะยังถือว่าเจ้าหนี้ ยังไม่ได้รับชำระหนี้ หรือเจ้าหนี้รายอื่นจะขออายัดเงินในจำนวนนี้ การขอนั้นขอเข้ามาได้ แต่ว่าสิทธิใครจะดีกว่ากันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องพิจารณาเหตุที่นำมาโยงเข้ากับเรื่อง ต่าง ๆ เพราะว่าคำพิพากษาฎีกาอันหนึ่งอาจจะก่อปัญหาได้มากถ้าไม่ได้ศึกษาถึงมาตราอื่น หรือฎีกาอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้อง

มีข้อคิดอีกบางประการ มาตรา ๒๗๘ วรรคหนึ่งดูประหนึ่งว่า เจ้าพนักงาน บังคับคดีเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น อันที่จริงไม่ใช่ เพราะเจ้าพนักงาน บังคับคดีก็เป็นผู้ที่จะต้องมีส่วนในการรักษาความยุติธรรมเช่นเดียว กับศาลถึงแม้กฎหมาย ไม่ได้เขียนว่าต้องมีความเป็นธรรมต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ก็ป็นหน้าที่ที่จะต้อง ให้ความเป็นธรรมแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา จะพบคำพิพากษาฎีกาที่มีการคัดค้านการ ขายว่าขายราคาต่ำไป ขอให้ยกเลิกการขายซึ่งถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นด้วยก็ต้องยกเลิก

การขายแล้วประกาศขายใหม่ ถ้าไม่ยอมยกเลิกลูกหนี้ ก็อาจจะไปร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง
 กลับคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้งดการขายทอดตลาด แล้วประกาศขายใหม่ ซึ่งจะไปได้
 จากฎีกาที่เกี่ยวข้องในมาตรา ๓๐๓, ๓๐๔, ๓๐๕ เกี่ยวกับเรื่องขายทอดตลาดทรัพย์ไม่ใช่ว่า
 เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำงาน โดยเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่เท่านั้น แต่ต้องรักษาผลประโยชน์ของ
 ลูกหนี้เช่นกัน ยิ่งในฐานะเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีในการขายทอดตลาด ก็ตกอยู่ภายใต้
 บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการขายทอดตลาด เมื่อขายทอดตลาด
 แล้วเห็นราคาไม่สมควรก็อาจจะถอนทรัพย์จากการขายได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ทำหน้าที่
 เป็นผู้ทอดตลาด หรือแม้แต่เวลาไปยึดทรัพย์ตีราคาทรัพย์ต่ำเกินไป ทำให้ลูกหนี้ต้องถูก
 ยึดทรัพย์เป็นจำนวนมากขึ้นขึ้น กรณีนี้ก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ ฉะนั้นทาง
 กรมบังคับคดีจึงมีหลักเกณฑ์ในการตีราคาทรัพย์ไว้เพื่อป้องกันการโต้เถียง ศาลฎีกาวินิจฉัย
 ว่า การตีราคาทรัพย์นั้นเป็นการตีราคาโดยเฉพาะที่ดินสำหรับการประเมินเพื่อเสียบาง
 เวลาซื้อขายกันเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการขายซึ่งอาจจะขายได้มากหรือน้อยก็ได้ เพราะ
 ฉะนั้นการตีราคาเช่นนั้นก็ไม่เป็นประโยชน์อะไร ให้อภัยคำร้อง แต่ว่าพอถึงเวลาขาย
 จริง ๆ ก็มักจะเอาราคาประเมินมาเป็นหลักในการที่จะถือว่าการขายนั้นสมควรขายหรือไม่
 ถ้าขายได้ราคาสูงกว่าราคาประเมินก็อาจจะถือว่าเป็นการขายโดยชอบแล้ว ราคาสมควรแล้ว
 จำเลยก็เสียเปรียบ สรุปได้ว่าการตีราคาทรัพย์นั้นต้องตั้งราคาตามสมควรตามหลักเกณฑ์
 อีกเรื่องหนึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ในการรักษาทรัพย์ มาตรา ๒๗๘
 วรรคสอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาไว้โดยปลอดภัย ซึ่งเงินหรือ
 ทรัพย์สินหรือเอกสารทั้งปวงที่ยึดมาหรือที่ได้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานตามหมาย
 บังคับคดีเพราะฉะนั้นจึงมีหน้าที่ยึดและรักษาทรัพย์ คำรักษาทรัพย์เป็นคำอุทธรณ์นิยม
 อย่างหนึ่งแม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง ดูที่มาตรา ๑๕๕ ถึงมาตรา ๑๖๕ เกี่ยวกับ
 คำอุทธรณ์นิยม โดยเฉพาะมาตรา ๑๖๑ ฉะนั้นอะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องก็อาจตีความ
 ได้ว่าเป็นคำอุทธรณ์นิยม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คำรักษาทรัพย์เป็นคำอุทธรณ์นิยม มาตรา
 ๓๐๕ (๒) ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้มอบให้เป็นผู้รักษาสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่
 ถูกยึดหรือเป็นผู้ครอบครองสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึด คำว่ารักษาหรืออารักขา น่าจะมี
 ความหมายเดียวกัน ใครรักษาก็ได้เพียงแต่ขอให้เป็นที่ไปตามกฎหมายเจ้าพนักงานบังคับ
 คดีรักษาหรือให้ลูกหนี้รักษาหรือจ้างคนอื่นรักษาก็ได้ทั้งนั้น แต่ไม่ใช่หมายความว่าเจ้าพนักงาน
 บังคับคดีพ้นจากหน้าที่ในการรักษาทรัพย์ ถึงแม้จะให้คนอื่นรักษาหรืออารักขาก็ตาม

เจ้าพนักงานบังคับคดียังมีอำนาจในการครอบครองทรัพย์สินนั้นไว้อย่างผู้รักษา ไม่ใช่ครอบครองอย่างสิทธิครอบครองเป็นเจ้าของ แต่ครอบครองในฐานะเป็นผู้รักษาอำนาจครอบครอง รวมทั้งอำนาจรักษาทำให้เกิดความรับผิดชอบในการที่จะต้องดูแลทรัพย์สินนั้น เพราะฉะนั้น ถ้ารักษาที่ดินยึดแล้วมีคนมาบุกรุก เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการหรือแจ้งความ ซึ่งเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๘/๒๕๒๑ มีผู้บุกรุกเข้ามาในที่ดินที่ยึดไว้ เป็นการรบกวนการครอบครองของเจ้าพนักงานบังคับคดี ก็ชอบที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้การบังคับคดีสำเร็จลุล่วงไป แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมอบให้โจทก์เป็นผู้รักษาที่ดินที่ยึด ก็หาทำให้หมดอำนาจหน้าที่และพ้นความรับผิดชอบแต่อย่างใดไม่ (เพราะฉะนั้นรักษาหรืออารักขาจึงน่าจะแปลเหมือนกัน ส่วนใครจะรักษาไปแล้วแต่ จะเสียค่ารักษาหรือไม่ก็ตาม เจ้าพนักงานบังคับคดียังถือเป็นผู้ที่มีอำนาจในการรักษาและครอบครองทรัพย์สินนั้น ทรัพย์สินถูกบุกรุก ทรัพย์สินสูญหาย ก็คงจะต้องเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการที่จะติดตามเอาทรัพย์สินคืนหรือแจ้งความฐานบุกรุก)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๖๐/๒๕๑๓ การยึดถือทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒๓๘ นั้นหมายถึงการเข้าควบคุมหรือครอบครองทรัพย์สินซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะระวังรักษาทรัพย์สินนั้นเสียเองหรือจะตั้งให้ผู้อื่นเป็นผู้จัดการทรัพย์สินนั้นก็ได้ เจ้าพนักงานบังคับคดียึดอาคารของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วทำสัญญามอบหมายให้โจทก์ร่วมเป็นผู้รักษา โดยโจทก์ร่วมให้สัญญาว่าจะรักษาด้วยความระมัดระวังมิให้เสียหายหรือเสื่อมคุณภาพ และจะไม่เอาออกใช้สอย ถ้าเกิดความเสียหายหรือสูญหายจะชดเชยราคาให้ แล้วโจทก์ร่วมใส่กุญแจห้องล้ามโซ่ใส่กุญแจอาคาร แม้มิได้เข้าไปอยู่ในตัวอาคารก็เป็นการครอบครองรักษาทรัพย์สินตามสัญญาแล้ว เมื่อจำเลยเข้าไปรื้อห้องตกแต่งอาคารใหม่ และเปิดทำการค้าในอาคารนั้น จึงเป็นการเข้าไปกระทำการอันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งโจทก์ร่วมครอบครองอยู่โดยปกติสุขและทำให้เสียทรัพย์สินโจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหาย มีอำนาจร้องทุกข์กล่าวโทษจำเลย และมีอำนาจฟ้องฐานบุกรุกและทำให้เสียทรัพย์สิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๔/๒๕๑๒ ถูความทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลได้พิพากษาตามขอมว่าโจทก์จำเลยตกลงแบ่งทรัพย์สินพิพาทคนละครึ่ง โดยวิธีให้

ศาลขายทอดตลาด. เมื่อขายได้เงินแล้วแบ่งกันคนละครึ่ง. ต่อมาในวันขายทอดตลาด
 จำเลยแถลงว่าราคายังต่ำอยู่ควรประกาศขายใหม่โจทก์คัดค้านว่าราคาสูงแล้ว ศาลเรียก
 โจทก์จำเลยมาพร้อมกันและมีคำสั่งให้เลื่อนการขายทอดตลาด ไปตามที่คู่ความตกลงกัน ดังนี้
 การที่ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาสอบถามคู่ความเรื่องที่ว่าควรจะเลื่อนการขายทอดตลาด
 หรือไม่ ก็เพื่อที่จะยังให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม จึงเป็นกระบวนการพิจารณาที่ชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๕๑/๒๕๑๐ จำเลยจำนองที่ดินไว้กับโจทก์ แล้วนำไป
 ขายฝากกับผู้ร้องและไม่ไถ่กรรมสิทธิ์จึงตกเป็นของผู้ร้องโดยมีการจำนองติดไปด้วย โจทก์
 จึงมีสิทธิบอกกล่าวแก่ผู้ร้องว่า มีความจำนองจะบังคับจำนองแก่ ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้รับโอน
 ทรัพย์สินจำนองจากจำเลยได้ตาม มาตรา ๗๓๖, ๗๓๗ เมื่อโจทก์ยังไม่ได้ฟ้องขอ
 บังคับจำนองแก่ผู้ร้อง ผู้ร้องยังไม่ได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์ โจทก์ยัง
 ไม่มีสิทธิจะยึดที่พิพาทที่จำนองแก่โจทก์ เพราะผู้ร้องเป็นบุคคลภายนอก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๖/๒๕๐๘ ที่ดินซึ่งเจ้าของที่ดินมีแต่เพียงสิทธิครอบครอง
 (ส.ค. ๑) เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้จัดการยึดแล้ว ที่ดินรายนี้ย่อมตกอยู่ในความยึดถือ
 ของเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการขายทอดตลาดตามคำสั่งของศาล
 ผู้ซื้อชำระราคาแล้ว ย่อมเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ยึดถือทรัพย์สินที่ยึดนั้น
 ต่อไป แต่เป็นที่เข้าใจว่าได้โอนความเป็นเจ้าของตลอดจนความยึดถือทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ซื้อ
 ผู้ซื้อย่อมเป็นเจ้าของทรัพย์สินรายนี้ ส่วนการที่ศาลมีหนังสือถึงนายอำเภอท้องที่ขอให้
 จัดการทำหนังสือสัญญาซื้อขายให้ผู้ซื้อนั้น เป็นเพียงให้ทางอำเภอจัดการเกี่ยวกับหนังสือ
 สำคัญสำหรับที่ดินอีกชั้นหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๒๑/๒๕๐๘ โจทก์ยื่นคำร้องขอให้มีการคุ้มครองชั่วคราว
 ก่อนพิพาทและ ได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดรถยนต์ ๔ คันจากจำเลยที่ ๑ แล้ว
 เจ้าพนักงานบังคับคดีมอบรถยนต์ ๔ คันนี้ให้โจทก์รักษาไว้ ต่อมาศาลฎีกาพิพากษาให้
 จำเลยที่ ๑ ชนะคดีเฉพาะรถยนต์ ๔ คันนี้ โดยฟังว่าจำเลยที่ ๑ ไม่ผิดสัญญาเช่าซื้อ
 โจทก์ไม่มีอำนาจบอกเลิกสัญญาได้ ให้ยกฟ้องโจทก์ ในคำพิพากษามีได้กล่าวไว้ซึ่ง
 วิธีการชั่วคราวที่ศาลได้สั่งไว้ในระหว่างพิจารณา ฉะนั้นจึงต้องถือว่าคำสั่งของศาลที่ให้
 ยึดรถยนต์ ๔ คันนี้ไว้ชั่วคราวเป็นอันยกเลิกไปในตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
 ความแพ่ง มาตรา ๒๖๐ (๑) จำเลยที่ ๑ จึงมีสิทธิได้รับรถยนต์ ๔ คันนี้กลับคืนไป
 ในฐานะผู้เช่าซื้อซึ่งมิได้ผิดสัญญา โจทก์ไม่มีสิทธิยึดหน่วงรถยนต์ ๔ คันนี้ไว้ได้ เพราะ

โจทก์มิใช่ผู้ครองรถยนต์ ๔ คันนี้โดยมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่โจทก์ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๕๑ โจทก์เป็นแต่เพียงผู้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้รักษารถยนต์ ๔ คันนี้ไว้ในระหว่างถูกยึดไว้ชั่วคราวเท่านั้น เมื่อการยึดทรัพย์ถูกยกเลิกไป โจทก์ในฐานะผู้รักษารถยนต์ก็ต้องคืนรถยนต์ที่รักษาไว้แล้ว จำเลยที่ ๑ ไปตามคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๑๕/๒๕๕๔ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะขอให้ศาลสั่งอายัดผู้รับซื้อฝากไม่ให้รับได้ถอนการขายฝากจากจำเลยผู้เป็นลูกหนี้ไม่ได้ เพราะผู้รับซื้อฝากเป็นบุคคลภายนอกเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิจะขอให้ศาลห้ามเป็นการตัดรอนสิทธิที่เขามีอำนาจจะรับเงินของเขาที่ได้เสียไปในการรับซื้อฝากนั้นคืน และเจ้าหนี้จะขอให้ศาลสั่งยึดสิทธิที่จำเลยมีสิทธิจะได้อถอนการขายฝากคืนก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน เพราะขณะนั้น ผู้รับซื้อฝากยังไม่ต้องส่งมอบที่ดินและตึกที่ขายฝากมายังจำเลยแต่ประการใด เจ้าหนี้จะอ้างมาตรา ๒๘๒ (๒) หรือข้ออื่น ๆ มาใช้บังคับไม่ได้ สำหรับมาตรา ๓๑๐, ๓๑๕ ก็เป็นเพียงวิธีปฏิบัติเมื่อได้มีการยึดแล้วเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๕๕/๒๕๒๑ การจ่ายเงินที่ขายทอดตลาดได้เป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดี เมื่อจำเลยไม่ขอทุเลาการบังคับ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องจ่ายเงินให้โจทก์ไป

วิธีการดำเนินการบังคับคดี มาตรา ๒๗๕ ได้บรรยายไว้ในครั้งที่แล้ว

ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี

มาตรา ๒๘๐ “เพื่อประโยชน์แห่งบทบัญญัติในภาคนี้บุคคลต่อไปนี้ให้ถือว่ามีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(๑) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และในกรณีที่มีการอายัดสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนั้น

(๒) บุคคลอื่นใดซึ่งชอบที่จะใช้สิทธิอันได้จดทะเบียนไว้โดยชอบ หรือที่ได้ยื่นคำร้องขอตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘๘, ๒๘๙ และ ๒๙๐ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องเช่นว่ามานั้นเว้นแต่คำร้องขอเช่นว่านี้จะได้อยกเสียในขั้นที่สุด”

มาตรา ๒๘๑ “บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในวิธีการบังคับคดีอาจมาอยู่ด้วย ในเวลาบังคับคดีนั้น แต่ต้องไม่ทำการป้องกันหรือขัดขวางแก่การบังคับคดี บุคคลที่กล่าวนั้น

อาจร้องขอสำเนาบันทึกที่เจ้าพนักงานบังคับคดีทำขึ้นทั้งสิ้น หรือแต่บางฉบับอันเกี่ยวข้องกับวิธีการบังคับคดีโดยเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้”

ตามมาตรา ๒๕๐ บัญญัติว่า ใครบ้างเป็นผู้มีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดี ส่วนมาตรา ๒๕๑ บัญญัติเป็นข้อห้ามว่าผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีจะป้องกันขัดขวางการบังคับคดีไม่ได้คงมีสิทธิขอได้บางสิ่งบางอย่างเท่านั้น ทำให้สงสัยว่าบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดีมีเท่าที่ปรากฏในมาตรา ๒๕๐ เท่านั้นหรือ จะไม่มีบุคคลอื่นที่ผู้มีส่วนได้เสียหรือและสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียจะมีเท่าที่มาตรา ๒๕๑ บัญญัติไว้เท่านั้นหรือ หรือไม่ถึงมีสิทธิน้อยนัก คำตอบก็คือว่ายังมีผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีนอกเหนือมาตรา ๒๕๐ อีกมาก ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป ส่วนสิทธิตามมาตรา ๒๕๑ นั้นกฎหมายบัญญัติเฉพาะกรณีที่มาอยู่ด้วยในเวลาบังคับคดีเท่านั้น สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีในกรณีอื่นมีอยู่อย่างไรในขั้นตอนใดของการบังคับคดีตามบทบัญญัติต่าง ๆ ก็มีอยู่เช่นนั้น หาได้ถูกจำกัด โดยมาตรา ๒๕๐, ๒๕๑ ไม่

มาตรา ๒๕๐ มุ่งกล่าวถึงบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดี “อันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่ง” หรือ “สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา” เท่านั้น จึงได้บัญญัติต่อไปใน (๑) ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และในกรณีที่มีการอายัดสิทธิเรียกร้อง ผู้มีส่วนได้เสียคือลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนั้น

บุคคลตามมาตรา ๒๕๐ (๑) เป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง

สำหรับเจ้าหนี้และลูกหนี้ ย่อมมีส่วนได้เสียในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น การยึดบ้านจำเลย เจ้าหนี้ต้องนำยึด ลูกหนี้ถูกยึดบ้านจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการยึดบ้านนั้นบุคคลอื่นไม่เกี่ยวข้อง ไม่ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสีย เว้นแต่บุคคลตาม (๒) คือผู้ร้องขัดทรัพย์ตามมาตรา ๒๕๔ ถือว่ามีส่วนได้เสีย จึงมาอยู่ด้วยในเวลายึดทรัพย์ได้แต่ขัดขวางการยึดไม่ได้ แต่อาจชี้แจงให้เจ้าหนี้หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าบ้านเป็นของตนไม่ใช่ของลูกหนี้ โดยมีหลักฐานว่าโฉนดที่ดินที่ลูกบ้านเป็นชื่อของตน ทะเบียนบ้านก็มีชื่อเป็นเจ้าบ้าน ลูกหนี้เป็นเพียงผู้อาศัยอยู่เท่านั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีก็อาจจะไม่ยึด แต่ถ้าเจ้าหนี้ยื่นยัน ให้ยึดก็จำเป็นต้องยึด หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีสงสัยยังไม่ยึดแต่ขอปลดปล่อยความรับผิดชอบ ได้ตามมาตรา ๒๕๓ วรรคสองตอนท้าย โดยร้องขอต่อศาลให้กำหนดการอย่างไร เพื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีจะไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะไปยึดทรัพย์ของผู้อื่น ในที่สุดถ้ามีการยึดผู้ร้องขัดทรัพย์จะขัดขวางการยึด ไม่ได้ต้องยอมให้ยึด และใช้สิทธิของตนในฐานะผู้มีส่วนได้เสียในวิธีการบังคับคดีร้องขัดทรัพย์ตามมาตรา ๒๕๔ ได้

ส่วนลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง ก็คือบุคคลซึ่งเป็นลูกหนี้ของลูกหนี้และเจ้าพนักงาน บังคับคดีมีคำสั่งอาชัฏ ไปถึงลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องห้ามมิให้ชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สิน ที่อาชัฏแก่ลูกหนี้ แต่ให้ส่งแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนี้ถือเสมือน ลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ถูกบังคับคดีได้เช่นกัน ถ้ามีหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นจริง จึงป้องกัน หรือขัดขวางการบังคับคดีไม่ได้ ต้องส่งเงินหรือทรัพย์สินไปตามคำสั่งอาชัฏ เว้นแต่ลูกหนี้ แห่งสิทธิเรียกร้องนั้นมีข้อต่อสู้ข้ออยู่อย่างไรแก่ลูกหนี้ ก็ยกข้อต่อสู้นั้นมาใช้แก่เจ้าพนักงาน บังคับคดีได้โดยอาศัยบทบัญญัติในมาตรา ๓๑๒

บุคคลตามมาตรา ๒๘๐ (๒) เป็นผู้มีส่วนได้เสียเพราะเกี่ยวข้องกับการ บังคับคดี

มาตรา ๒๘๐ (๒) “บุคคลอื่นใดซึ่งชอบที่จะใช้สิทธิอันได้จดทะเบียนไว้โดยชอบ หรือที่ได้ยื่นคำร้องขอตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘๘, ๒๘๙ และ ๒๙๐ อันเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือสิทธิเรียกร้องเช่นว่ามานั้น เว้นแต่คำร้องขอเช่นว่านี้จะได้ออกเสียในขั้นที่สุด”

ผู้ซึ่งจดทะเบียนสิทธิไว้โดยชอบ ได้แก่บุคคลซึ่งมีสิทธิต่าง ๆ ที่เป็นทรัพย์สิน เช่นสิทธิเก็บกินหรือสิทธิอื่น เช่น ผู้เช่าสังหาริมทรัพย์เกินกว่า ๓ ปี และจดทะเบียน การเช่าไว้ ย่อมมีส่วนได้เสียในอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ที่ถูกยึด ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ ตามมาตรา ๒๘๑ ก็ถูกจำกัดห้ามมิให้ป้องกันขัดขวางบังคับคดี แต่ย่อมใช้สิทธิของตน ในการเก็บกินหรืออยู่ในอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึดเพราะอำนาจของการเช่า

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ประพันธ์ นัยโกวิท

กรรมการการเลือกตั้ง สมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญ

ผู้เรียบเรียง อาจารย์ประพันธ์ นัยโกวิท

วันศุกร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๐

การบรรยายครั้งที่ ๖



วันนี้เป็นการบรรยาย ครั้งที่ ๖ ซึ่งเป็นครั้งสุดท้าย จะบรรยายเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง
 เกี่ยวกับคดีอาญาต่อจากคราวที่แล้ว

มาตรา ๔๖ บัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริง
 ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา” มาตรานี้เป็นหลักที่ว่าเอาข้อเท็จจริงมาใช้ใน
 คดีส่วนแพ่งอย่างไร ในกรณีที่ศาลในคดีส่วนอาญามีคำพิพากษาในเรื่องเดียวกันมาแล้ว
 ในเบื้องต้นอยากจะทำให้นักศึกษาทำความเข้าใจว่า หลักในการรับฟังพยานหลักฐานใน
 คดีแพ่งกับคดีอาญามีความแตกต่างกัน ในคดีอาญาการรับฟังพยานหลักฐาน จะต้องเป็น
 กรณีอย่างที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “beyond reasonable doubt” คือ ปราศจาก ข้อสงสัย
 ดังบัญญัติใน วิ.อาญา มาตรา ๒๒๗ ๖

“ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่านักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษา
 ลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่ง
 ความสงสัยนั้นให้จำเลย”

แต่ในคดีแพ่ง การรับฟังพยานหลักฐานใช้หลัก “preponderance of evidence”
 คือ ชั่งน้ำหนักว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักดีกว่ากัน ยกตัวอย่างในสหรัฐอเมริกา
 นักศึกษาคงเคยได้ยินคดี O.J.Simpson ซึ่งเป็นนักฟุตบอลอเมริกันและเป็นดารานั่ง
 ผู้มีชื่อเสียง ถูกดำเนินคดีอาญาฐานฆาตกรรมภรรยาถึงแก่ความตาย เป็นคดีที่ดังมากใน
 สหรัฐอเมริกา ในคดีอาญาลูกขุน (jury) ชี้ขาด (Verdict) ว่า O.J.Simpson ไม่ผิด
 เพราะวาคดีอาญาพนักงานอัยการจะต้องสืบจนปราศจากข้อสงสัย คือ beyond reasonable
 doubt คดีนั้นลูกขุนยังมีความสงสัยจึงชี้ขาดว่าจำเลยไม่ผิด แต่พอมาเป็นคดีแพ่ง O.J.Simpson
 ถูกญาติของคนที่ตายฟ้องฐานละเมิด ในสหรัฐอเมริกา jury มีได้ทั้งในคดีอาญาและคดีแพ่ง
 ลูกขุนเป็นผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริง ส่วนศาลชี้ขาดข้อกฎหมาย ลูกขุนในคดีแพ่งชี้ขาดว่า

O.J.Simpson จำเลยต้องชดใช้ค่าเสียหายให้ฝ่ายโจทก์เพราะลูกขุนซึ่งนำหนักพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายแล้วเชื่อว่าพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์มีน้ำหนักดีกว่าพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยและชี้ขาดให้ O.J.Simpson ชดใช้ค่าเสียหายเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นค่าเสียหายปกติลูกขุนให้ชดใช้ประมาณ ๘.๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐ และให้ชดใช้ค่าเสียหายที่เรียกว่า punitive damages คือ ค่าเสียหายในทำนองลงโทษ ซึ่งประเทศไทยไม่ได้ใช้หลักกฎหมายนี้อีกประมาณ ๒๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐ กรณีนี้ก็เป็นตัวอย่างให้เห็นว่าหลักในการรับฟังพยานหลักฐานคดีแพ่งกับคดีอาญาต่างกัน แต่ว่าของไทยเราไปบัญญัติในมาตรา ๔๖ ว่าในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ซึ่งในแง่ดีก็มี หมายความว่าเมื่อคดีอาญาชี้ขาดแล้ว ก็เอาข้อเท็จจริงอันนั้นมาใช้ในคดีแพ่งเป็นแนวทางเดียวกันไม่ขัดแย้งกัน แต่ก็ไม่ตรงกับหลักการรับฟังพยานหลักฐานเสียทีเดียว ฉะนั้นในการตีความว่าจะเอาข้อเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญามาใช้ในทางคดีแพ่งได้หรือไม่เพียงไร หลักในการตีความน่าจะต้องตีความโดยเคร่งครัด

จากแนวคำพิพากษาศฎฎาที่ตัดสินกันมาจำนวนมากพอสรุปหลักเกณฑ์ของมาตรา ๔๖ ได้ว่า การที่จะเอาข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญามาใช้ในคดีส่วนแพ่งได้จะต้องมีหลัก ๓ ประการด้วยกันคือ

๑. เป็นคำพิพากษาถึงที่สุดในการคดีอาญา โดยจะเป็นคำพิพากษาในชั้นใดส่วนมูลฟ้องหรือคำพิพากษาของศาลทหารก็ได้
๒. คำพิพากษาในการคดีอาญาจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นประเด็นโดยตรงและเป็นประเด็นสำคัญไว้โดยชัดแจ้ง
๓. คู่ความในคดีแพ่งต้องเป็นคู่ความในการคดีอาญา หรือเป็นจำเลยคนเดียวกันในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในกรณีมีผู้เสียหาย

หลักเกณฑ์แรกที่ว่า เป็นคำพิพากษาถึงที่สุดในการคดีอาญาโดยจะเป็นคำพิพากษาในชั้นต้นใดส่วนมูลฟ้องหรือคำพิพากษาของศาลทหารก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศฎฎาที่ ๑๕๔๘/๒๕๒๐ ในชั้นใดส่วนมูลฟ้องศาลพิพากษายกฟ้องฐานฟ้องเท็จ แจ้งความเท็จ คดีถึงที่สุด ข้อเท็จจริงในการคดีอาญาผูกพันคดีแพ่งที่โจทก์ฟ้องจำเลยว่าทำละเมิด

เป็นชั้นใดส่วนมูลฟ้องก็ได้แต่ขอให้เป็นการพิพากษาคดีอาญาถึงที่สุด อันนี้ต่างกับเรื่องฟ้องซ้ำในมาตรา ๓๕ (๔) คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดอาจจะเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ถ้าหากว่าไม่ใช่คำพิพากษาถึงที่สุด อย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๐๔-๑๑๐๕/๒๕๐๑ คดีนี้ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด จำเลยฎีกา คดีอยู่ในระหว่างฎีกา จำเลยตาย ทำให้คดีอาญาระงับแต่คดีนี้ศาลฎีกายังไม่ได้พิพากษา จะฟังข้อเท็จจริงที่ศาลล่างพิพากษาไว้ว่าผู้กบฏในคดีแพ่งไม่ได้ต้องสืบพยานในคดีแพ่งใหม่

ก็ต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุด ถ้าไม่ใช่คำพิพากษา แต่เป็นคดียุติไปเพราะเหตุอื่น เช่น ในเรื่องเปรียบเทียบ ไม่เข้าหลักเกณฑ์

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๗๖/๒๕๓๘ กรณีพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบมีผลเพียงทำให้คดีอาญาลดลง แต่ไม่ใช่คำพิพากษาคดีอาญาที่คดีส่วนแพ่งจะต้องถือตาม

หรือในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ซึ่งมีผลห้ามมิให้การสอบสวนในเรื่องเดียวกันนั้นอีก ตามมาตรา ๑๔๗ แต่ก็ไม่ใช่คำพิพากษา ไม่มีผลผูกพันในคดีแพ่งให้ต้องถือตาม ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๓๕๑/๒๕๓๘

หลักเกณฑ์ประการที่สอง คำพิพากษาในคดีอาญาจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงซึ่งเป็นประเด็นโดยตรงและเป็นประเด็นสำคัญไว้โดยชัดแจ้ง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๕๕/๒๕๔๐ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๖ ที่บัญญัติว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญานั้น หมายถึงข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นโดยตรงซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ และศาลต้องฟังยุติมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ไม่ใช่ประเด็นปลีกย่อย ในคดีส่วนอาญาศาลฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้บุกรุกเข้าไปปลูกสร้างเรือนในที่ดินพิพาท คดีส่วนแพ่งศาลจึงต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ไต่ความพียงว่า จำเลยได้บุกรุกที่ดินพิพาทจริง ส่วนที่ว่าที่ดินพิพาทที่จำเลยบุกรุกมีเนื้อที่เท่าไร จะเป็นไปตามคำพิพากษาคดีอาญาหรือตามที่โจทก์กล่าวอ้างในคำฟ้องคดีแพ่ง เป็นข้อปลีกย่อยรายละเอียดที่จะต้องนำสืบกันอีกในชั้นพิจารณาต่อไป

ศาลที่พิพากษาในคดีอาญาอาจจะเป็นศาลทหารก็ได้ เพราะไว้ในพระธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๕๔ บัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลพลเรือนจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาของศาลทหาร” ฉะนั้นถึงแม้ว่าจะเป็นคำพิพากษาคดีอาญาของศาลทหารก็ต้องนำข้อเท็จจริงนั้น ไปใช้ในส่วนแพ่งด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๕๑/๒๕๒๐ ศาลทหารวินิจฉัยว่า โจทก์ลักเช็กจากจำเลยไปดังนี้ คดีแพ่งที่เรียกเงินตามเช็กที่ลักมา จำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาดังกล่าว เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าโจทก์ลักเช็กพิพาทจากจำเลยไปขึ้นเงินโดยไม่มีมูลหนี้ต่อกัน จำเลยจึงไม่ผูกพันที่จะต้องชำระเงินตามเช็กแก่โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๐๕/๒๕๔๒ ศาลทหารพิพากษาลงโทษคดีถึงที่สุดฐานไขเอกสารปลอม คำพิพากษาของศาลทหารในคดีอาญานั้นผูกพันคดีแพ่ง กรณีขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขายอันเนื่องมาจากการไขเอกสารปลอม

ในหลักเกณฑ์ที่สองนี้ ข้อเท็จจริงไหนเป็นส่วนสำคัญและเป็นประเด็นโดยตรงที่ศาลได้วินิจฉัยไว้โดยชัดแจ้งแล้ว นักศึกษาต้องวิเคราะห์ตามข้อเท็จจริงในเรื่องซึ่งอยู่ที่การตีความ นักศึกษาต้องดูตามข้อเท็จจริงในคำถามต่าง ๆ ว่าในคดีส่วนอาญาเขาได้วินิจฉัยในประเด็นโดยตรงและเป็นประเด็นสำคัญหรือยัง

กรณีศาลวินิจฉัยที่เป็นประเด็นโดยตรงและเป็นประเด็นสำคัญ อย่างเช่นในเรื่องกรรมสิทธิ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๐/๒๕๕๘ คดีลักทรัพย์ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโดยฟังข้อเท็จจริงว่าทรัพย์ยังเป็นของจำเลย คดีอาญาถึงที่สุด เพราะฉะนั้นต้องฟังข้อเท็จจริงในส่วนแพ่งว่าทรัพย์เป็นของจำเลยโดยไม่ต้องใช้ค่าเสียหาย

ฉะนั้นกรณีถ้าเกิดศาลส่วนอาญาวินิจฉัยในเรื่องของกรรมสิทธิ์ไว้ อันนี้ก็แสดงว่าศาลได้วินิจฉัยในประเด็นโดยตรงและเป็นประเด็นสำคัญของเรื่องแล้วก็เอามาใช้ในส่วนแพ่งด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๗/๒๕๕๕ คดีบุกรุกตัดฟันต้นไม้ในที่พิพาท เมื่อคดีส่วนอาญาศาลฟังว่าที่พิพาทและต้นไม้เป็นของจำเลย คดีส่วนแพ่งที่เรียกค่าเสียหาย เรียกค่าสินไหมทดแทนก็ต้องถือตามข้อเท็จจริงในส่วนอาญาดูด้วย

ในการบรรยายคร่าวก่อนได้บอกว่าหลักในการพิจารณาคดีแพ่งกับคดีอาญาต่างกัน คดีแพ่งถือหลักการซึ่งนำหลักพยานหลักฐานว่าใครดีกว่ากัน ส่วนคดีอาญาเขาถือหลักกันกว่าหาความจริงการที่จะลงโทษจำเลยได้จะต้องใช้หลัก beyond reasonable doubt คือ ปราศจาก ข้อสงสัย ฉะนั้น กรณีที่ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย จึงยกฟ้องในคดีแพ่งอาจจะไม่ถือตามก็ได้ แต่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยดูยังไม่ค่อยชัดเจน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๔/๒๕๑๒ โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยฐานละเมิดทำเพลิงไหม้ต้นยางพาราของโจทก์เสียหาย ปรากฏว่าจำเลยเคยถูกฟ้องเป็นคดีอาญาฐานทำให้เพลิงไหม้ต้นยางพาราของโจทก์เสียหายมาแล้ว ศาลในคดีอาญาวินิจฉัยว่า โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานมาสืบให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง พยานหลักฐานโจทก์จึงตกอยู่ในความสงสัยไม่แน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จึงยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีแก่จำเลย พิพากษายกฟ้องโจทก์ ดังนี้ ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง

ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีอาญาดังกล่าว ซึ่งได้มีการสืบพยานโจทก์ จำเลยและได้วินิจฉัยข้อเท็จจริง อันเป็นประเด็นแห่งคดีแล้วว่า โจทก์ไม่มีพยานมาสืบให้ ศาลเห็นว่า จำเลยได้กระทำผิดตามที่โจทก์ฟ้อง ศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่ง ชัดกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดี ส่วนอาญาหาได้ไม่

ต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๑๗๘/๒๕๓๘ วินิจฉัยว่า คดีส่วนอาญาศาลพิพากษา ยกฟ้องด้วยเหตุผลว่าพยานหลักฐานโจทก์ยังมีข้อสงสัยว่าจำเลยจะเป็นผู้ขับรถคันเกิดเหตุ หรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ศาลในคดีแพ่งจำต้องวินิจฉัยให้ได้ ความชัดว่า จำเลยเป็นผู้ขับรถคันเกิดเหตุและเป็นผู้ก่อเหตุละเมิดหรือไม่ เนื่องจากคำ พิพากษาคดีส่วนอาญามีได้ชี้ขาดว่าจำเลยเป็นผู้ขับรถคันเกิดเหตุโดยประมาทหรือไม่

ฉะนั้นถ้าตามคำพิพากษาฎีกาลบับหลังหมายความว่ากรณียกประโยชน์แห่งความ สงสัยก็ยังไม่เอาข้อเท็จจริงนั้นมาใช้ในคดีแพ่ง ต้องสืบต่อว่าใครเป็นคนทำ ซึ่งมีเหตุผล ตรงกับหลักทฤษฎีที่กล่าวข้างต้น การจะนำเอาข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่ง จึงควร จะต้องตีความโดยเคร่งครัด และเข้าหลักเกณฑ์ประการที่สองอย่างแท้จริง คือ คำพิพากษา ในคดีอาญาจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นประเด็นโดยตรงและเป็นประเด็นสำคัญไว้โดย ชัดแจ้ง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๓๕/๒๕๔๑ แม้ในคดีอาญาเรื่องก่อนพนักงานอัยการโจทก์ ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานยักยอกและมีคำขอให้จำเลยคืนหรือชำระค่าทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย ด้วยก็ตาม แต่เมื่อในคำพิพากษาในคดีอาญาเรื่องนั้นวินิจฉัยว่า คดีมีเหตุอันควรสงสัยว่า จำเลยอาจไม่ได้เบียดบังข้าวเปลือกของโจทก์ จึงยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย โดยไม่ได้วินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นที่ว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในทางแพ่งด้วยหรือไม่ การที่โจทก์ นำคดีมาฟ้องจำเลยเพื่อให้รับผิดชอบเป็นคดีแพ่งจึงไม่เป็นฟ้องซ้ำ ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๘

ถ้าเข้าตามหลักในมาตรา ๔๖ แล้ว คดีแพ่งต้องถือตาม เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๐๑๖๐๓/๒๕๒๕ คดีอาญาศาลวินิจฉัยว่า ว. และ อ. ต่างขับรถชนโดยประมาท เป็นเหตุให้รถทั้งสองฝ่ายชนกัน ข้อเท็จจริงในคดีอาญาจึงผูกพัน ว. และ อ. ในคดีแพ่งด้วย การที่ศาลวินิจฉัยในคดีแพ่งเรื่องละเมิดว่า ว. ประมาทฝ่ายเดียว จึงเป็นการมิชอบด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๖

เพราะในส่วนอาญาพิพากษาว่าประมาททั้งคู่ แต่อย่างไรก็ตามแม้ในคดีส่วนอาญา ศาลพิพากษาว่าจำเลยประมาท แต่ในส่วนแพ่งไม่ได้ห้ามถ้าจำเลยจะต่อสู้ว่าอีกฝ่ายก็ประมาทด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๖๕/๒๕๑๔ จำเลยถูกฟ้องคดีอาชญาฐานขับรถชนคน โดยประมาทชนรถยนต์ของโจทก์เสียหาย ศาลพิพากษาลงโทษ คดีถึงที่สุด โจทก์มาฟ้อง คดีแพ่งเรียกค่าเสียหายฐานละเมิด จำเลยต่อสู้ว่าเหตุที่รถชนกันเกิดจากความประมาทของ คนขับรถโจทก์ ดังนี้ แม้ประเด็นที่ว่า จำเลยประมาทหรือไม่ ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตาม คำพิพากษาคดีส่วนอาญา แต่ก็ยังมีประเด็นที่จะต้องให้นำสืบต่อไปว่าฝ่ายโจทก์มีส่วนร่วม ประมาทด้วยหรือไม่ เพื่อกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่จะต้องชดเชย

หลักเกณฑ์ประการที่สาม คู่ความในคดีแพ่งต้องเป็นคู่ความในคดีอาญา หรือเป็น จำเลยคนเดียวกันในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องกรณีมีผู้เสียหาย

หลักที่ว่าจะต้องเป็นคู่ความคนเดียวกันก็เป็นหลักอยู่ในประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖/๒๕๐๑ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา ๔๖ จะได้บัญญัติไว้ว่าในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือ ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก็ตาม แต่บทบัญญัติมาตรานี้ก็อยู่ภายใต้ บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๕ และประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ ก็จะไม่ผูกพันคู่ความเท่านั้น เมื่อจำเลย ไม่ได้เป็น คู่ความในคดีส่วนอาญา ก็ไม่ผูกพันคดีแพ่ง

ฉะนั้นจะต้องเป็นคู่ความคนเดียวกันในคดีอาญาหรือเป็นจำเลยคนเดียวกันในคดีอาญา ที่พนักงานเป็นโจทก์ฟ้องกรณีที่มีผู้เสียหาย เพราะถือว่าพนักงานอัยการฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๓๑/๒๕๒๒ ในคดีอาญาศาลได้สืบพยานโจทก์ซึ่งเป็น พนักงานอัยการและได้มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นของคดีแล้วว่าโจทก์ไม่มี พยานมาสืบ ให้ศาลเห็นว่าจำเลยที่ ๒ ได้กระทำผิด ดังนั้น ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา แม้ผู้เสียหายจะไม่ได้ฟ้อง หรือร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในคดีนั้นก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓๘/๒๕๔๘ คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่มีพนักงาน อัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ ฐานขับรถชนคนโดยประมาทเป็นเหตุให้ ศ. ได้รับอันตราย แก่กาย ถือว่าพนักงานอัยการได้ดำเนินคดีอาญาแทน ศ. ผู้เอาประกันภัยไว้กับโจทก์ (คือโจทก์เป็นบริษัทประกันภัย) ในฐานะผู้เสียหาย ข้อเท็จจริงในคดีอาญาย่อมผูกพัน โจทก์ในฐานะผู้รับช่วงสิทธิจาก ศ. ด้วย เมื่อคดีส่วนอาญาถึงที่สุดโดยศาลฎีกาเห็นว่าพยาน หลักฐานที่โจทก์ในคดีอาญานำสืบมายังรับฟังไม่ได้ว่าจำเลยที่ ๑ กระทำโดยประมาท ศาลฎีกา

จึงต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ยุติในคดีอาญาว่าจำเลยที่ ๑ ไม่ได้ขับรถชนคนโดยประมาทเดินเลื้อ เมื่อจำเลยที่ ๑ ซึ่งกระทำการแทนจำเลยที่ ๒ มิได้ประมาทเดินเลื้อ จำเลยทั้งสองจึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบค่าเสียหายให้แก่โจทก์

คือ ถ้าหากว่าเป็นคดีที่พนักงานอัยการฟ้องในคดีมีผู้เสียหายอย่างนี้ ถือว่าพนักงานอัยการฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย ข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้นก็มาใช้ได้ในทางแพ่ง ฉะนั้น นักศึกษาจะต้องดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ว่าเรื่องนั้นเป็นคดีมีผู้เสียหายหรือไม่ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๕๗/๒๕๒๔ จำเลยถูกพนักงานอัยการฟ้องขอหากระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ เป็นความผิดต่อรัฐ ซึ่งโจทก์ (ผู้เสียหาย) ไม่มีอำนาจฟ้อง ทั้งถือไม่ได้ว่าพนักงานอัยการอยู่ในฐานะฟ้องแทนโจทก์ คำพิพากษายกฟ้องจึงไม่ผูกพันโจทก์ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจึงไม่จำต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาส่วนอาญา

เพราะว่าคดีอาญาเป็นคดีตม พ.ร.บ. จราจรทางบกฯ ซึ่งถือว่าเป็นคดีไม่มีผู้เสียหาย ไม่เหมือนคดีขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ซึ่งเป็นคดีมีผู้เสียหายจึงถือว่าพนักงานอัยการฟ้องแทนผู้เสียหาย ฉะนั้นหลักเกณฑ์ในประการที่สามจะต้องเป็นคู่ความเดียวกันหรือว่าจำเลยคนเดียวกันในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องแทนผู้เสียหาย ถ้าในข้อเท็จจริงไม่ใช่คู่ความเดียวกันก็ไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่สาม จะไปเอาข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้น มาใช้ในคดีแพ่งไม่ได้ อย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๓/๒๕๒๑ คดีอาญาซึ่งถูกจ้างเป็นจำเลย ศาลพิพากษาว่ากระทำโดยประมาท คำพิพากษานั้นผูกพันลูกจ้างซึ่งศาลในคดีแพ่งต้องถือตาม แต่ไม่ผูกพันนายจ้างเพราะว่านายจ้างไม่ได้เป็นคู่ความในคดีอาญาด้วย ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงในการพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับการกระทำของลูกจ้างว่าประมาทเดินเลื้อหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๖/๒๕๓๘ ผลของคำพิพากษาในคดีอาญาไม่ผูกพันเจ้าของรถยนต์ซึ่งเกิดเหตุรถชนกัน ซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายหรือคู่ความในคดีอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๖๕(๒๗๓๐)/๒๕๒๓ ผู้รับประกันภัยซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความในคดีอาญา จะเอาข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในส่วนแพ่งไม่ได้

ในมาตรา ๔๖ บัญญัติให้นำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญามาใช้ส่วนแพ่ง แต่ไม่มีบทบัญญัติไหนที่ให้เอาข้อเท็จจริงในคดีอาญาด้วยกันมาใช้กันได้ เพราะวาคดีอาญาเป็นหลักกันกว่าหาความจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๒๐/๒๕๒๓ ในคดีอาญามีได้มีบทบัญญัติบังคับให้ศาลที่

พิพากษาคดีต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ศาลในคดีอาญาเรื่องหนึ่งได้ชี้ขาดไว้มาเป็นหลักในการวินิจฉัย แม้คดีทั้งสองนั้นจะมีมูลกรณีเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน คำชี้ขาดของศาลในข้อเท็จจริงในคดีก่อนต้องถือว่ายุติระหว่างโจทก์กับจำเลยในคดีนั้น ส่วนคดีหลังที่ขอบที่ศาลจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนเป็นสำคัญ จะถือเอาข้อเท็จจริงที่ยุติในคดีก่อนมาผูกมัดให้ศาลวินิจฉัยในคดีนี้หาได้ไม่

เพราะว่ากฎหมายไม่ได้บัญญัติ ในมาตรา ๔๖ บัญญัติเฉพาะเอาข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่ศาลได้วินิจฉัยแล้วมาใช้ในคดีแพ่งเท่านั้น ในทางกลับกันในกรณีที่มีคำพิพากษาคดีแพ่งพิพากษาไว้แล้ว ก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เอาข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่งที่ศาลในส่วนแพ่งชี้ขาดถึงที่สุดแล้วมาใช้ในคดีอาญา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๔๖/๒๕๒๖ ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ในคดีแพ่งเรื่องเดิมว่า พิษกรรมปลอมไขบังคับไม่ได้ โจทก์มาฟ้องคดีอาญาว่าจำเลยใช้พิษกรรมปลอม คดีนั้นศาลอาญาสั่งคดีสืบพยานโจทก์จำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคำพิพากษาฎีกาในคดีแพ่งผูกพันโจทก์ จำเลยในคดีอาญาซึ่งเป็นคู่ความเดียวกันกับคู่ความในคดีดังกล่าวเฉพาะในทางแพ่งเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง คำพิพากษาฎีกาดังกล่าวเป็นเพียงพยานหลักฐานที่จะนำมาประกอบหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญาว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่เท่านั้น ศาลในคดีอาญาจะรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเพียงอย่างเดียวมาวินิจฉัยชี้ขาดในคดีอาญาโดยสั่งคดีสืบพยานโจทก์จำเลยและพิพากษายกฟ้องคดีอาญาย่อมเป็นการไม่ชอบ และคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๑๐๖/๒๕๓๘ ก็วินิจฉัยในทำนองเดียวกัน

เนื่องจากมาตรา ๔๖ กำหนดให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ฉะนั้น ในทางปฏิบัติคู่ความจึงอาจจะขอให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งรอฟังผลคำพิพากษาในคดีอาญา เพื่อจะได้้นำข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่ง และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๕ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอศาลจะมีคำสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีแพ่งต่อไปจนกว่าจะได้มีการพิพากษาในคดีอาญาได้

มาตรา ๔๗ ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่” อันนี้ก็เป็นหลักอย่างหนึ่งที่บอกคือต้องคิดว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเป็นคดีแพ่งโดยปกติต้องใช้ วิ.แพ่ง เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๓๕/๒๕๑๖ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยฐานลักทรัพย์ กับขอให้จำเลยคืนหรือไช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหาย แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องคดี ส่วนอาญาว่าจำเลยไม่มีเจตนาทุจริต แต่เมื่อมีคำขอในส่วนแพ่งเป็นคำขอที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจที่จะว่ากล่าวเกี่ยวกับคำขอส่วนแพ่งต่อไป ศาลชั้นต้นจึงมีอำนาจสั่งให้จำเลยคืนหรือไช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายได้

แต่ถ้าหากเป็นคดีความผิดอันยอมความได้และสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับอย่างเช่นจำเลยตายหรือผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ ในส่วนแพ่งระงับเลยเพราะคดีอาญา โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง คดีอาญาจึงตกไป คดีส่วนแพ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาจึงต้องตกไปด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๘๘๑/๒๕๓๕ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องว่าจำเลย ชักยอกเงินของผู้เสียหาย และขอให้คืนเงินนั้นแก่ผู้เสียหายด้วย ผู้เสียหายขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม แม้ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดอาญาฐานชักยอกตามฟ้อง ศาลก็มีอำนาจสั่งให้จำเลยคืนเงินนั้นแก่โจทก์ร่วมซึ่งเป็นผู้เสียหายได้โดยที่โจทก์ร่วมไม่จำเป็นต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งใหม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๕๒/๒๕๒๕ นายจ้างของคนขับรถที่ถูกฟ้องคดีอาญา ตกลงยอมรับข้อเท็จจริงตามคดีอาญา ศาลถือข้อเท็จจริงตามคดีอาญานั้น แต่ความรับผิดทางแพ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายส่วนแพ่ง ตามมาตรา ๔๗ ศาลลงโทษคนขับรถทั้งสองฝ่ายที่ชนกันให้จำคุกคนละ ๕ ปี เท่ากัน จะถือว่าทั้งสองฝ่ายประมาทเท่ากันในความรับผิดทางแพ่งด้วยไม่ได้ ศาลกำหนดให้จำเลยที่ประมาทมากกว่ารับผิด ๓ ใน ๕ ก็ได้

เป็นไปตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๓ ที่ว่า ความเสียหายฝ่ายไหน เป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากัน

ในมาตรา ๔๗ วรรคสอง บัญญัติว่า “ราคาทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยไช้แก่ผู้เสียหาย ให้ศาลกำหนดตามราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่นที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น ให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหายแต่ต้องไม่เกินคำขอ” วรรคนี้ก็เป็นหลักปกติในการพิจารณาในคดีแพ่งนั่นเอง

มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อศาลพิพากษาให้คืนทรัพย์สิน แต่ไม่ปรากฏตัวเจ้าของ เมื่อใดปรากฏตัวเจ้าของแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งรักษาของคืนของนั้นให้แก่เจ้าของไป” กรณีไม่ปรากฏตัวเจ้าของทรัพย์ก็อาจเกิดขึ้นได้ เช่น ลักทรัพย์จากผู้ตาย ตอนเหตุเกิดคลื่นสึนามิ ก็เคยมีในวรรคสองเป็นกรณีรู้ตัวเจ้าของซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณี

ที่ปรากฏตัวเจ้าของ ให้ศาลพิพากษาสั่งให้เจ้าหน้าที่ซึ่งรักษาของคืนของนั้นให้แก่เจ้าของไป” ส่วนในวรรคสามเป็นกรณีไม่ยุติว่าใครเป็นเจ้าของ กฎหมายบัญญัติว่า “เมื่อมีการโต้แย้งกัน ให้บุคคลที่อ้างว่าเป็นเจ้าของอันแท้จริงในทรัพย์สินนั้นฟ้องเรียกครองยังศาลที่มีอำนาจชำระ”

มาตรา ๔๕ บัญญัติว่า “แม้จะไม่มีฟ้องคดีส่วนแพ่งก็ตาม เมื่อพิพากษาคดีส่วนอาญาศาลจะสั่งให้คืนทรัพย์สินของกลางแก่เจ้าของก็ได้” เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๑๒/๒๕๓๒ ในคดีอาญาแม่โจทก์จะมีได้มีคำขอเกี่ยวกับของกลางมาด้วย ศาลจะสั่งคืนของกลางแก่เจ้าของก็ได้ ตาม วิ.อาญา มาตรา ๔๕ และ มาตรา ๑๘๖ (๕)

มาตรา ๕๐ มีแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๘ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา ๔๓ มาตรา ๔๔ หรือ มาตรา ๔๔/๑ ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษา” ฉะนั้น ผู้เสียหายก็ไปดำเนินการบังคับคดีต่อได้ แต่การดำเนินการในส่วนนี้ ตาม วิ.อาญา มาตรา ๒๕๓ วรรคสอง ผู้เสียหายจะต้องเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา ๕๑ มีแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยทั่วไปเป็นไปตามหลักการเดิม เพียงแต่แก้ไขการอ้างมาตราในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ตรงกัน และเพิ่มในวรรคสองว่า “ถ้าคดีอาญาใดได้ฟ้องต่อศาลและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลด้วยแล้ว” อันเป็นการแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๕ มาตรา ๕๑ เป็นกรณีซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับอายุความคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งอันนี้นักศึกษาดังควรประกอบกับเรื่องละเมิด เพราะคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะเป็นคดีละเมิดซึ่งบัญญัติเรื่องอายุความเอาไว้อยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔๘ ซึ่งปกติแล้วจะต้องฟ้องคดีละเมิดภายใน ๑ ปี ดังบัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิดนั้น ท่านว่าขาดอายุความเมื่อพ้นปีหนึ่งนับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันทำละเมิด” โดยหลักแล้วต้องฟ้องภายในปีหนึ่ง แต่ในมาตรา ๕๑ นี้เป็นกรณีคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔๘ วรรคสอง ถ้าบัญญัติว่า “แต่ถ้าเรียกร้องค่าเสียหายในมูลอันเป็นความผิดมิโทษตามกฎหมายลักษณะอาญาและมีกำหนดอายุความทางอาญายาวกว่าที่กล่าวมานั้นไซ้ ท่านให้เอาอายุความที่ยาวกว่านั้นมาบังคับ” ก็คือใช้ วิ.อาญา มาตรา ๕๑

มาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าไม่มีผู้ใดฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหาย

ที่จะฟ้องแพ่งเนื่องจากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลาดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา แม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตในมาตรา ๑๕๓/๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม”

ยกตัวอย่าง คดีทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ มีโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๔,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ มีอายุความ ๑๐ ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๕ คดีทำร้ายร่างกายเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ถ้าไม่มีผู้ใดฟ้องคดีอาญา อายุความที่จะฟ้องคดีแพ่งถือตามอายุความในคดีอาญา คือ ๑๐ ปี ฉะนั้น ผู้เสียหายจึงฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยได้ภายในกำหนดอายุความ ๑๐ ปี ไม่ใช่ภายใน ๑ ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔๘ วรรคหนึ่ง และอายุความไม่ขยายถึงแม้จะเป็นคดีที่ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๘๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕/๒๕๑๖ จำเลยทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๒๕ มีอายุความ ๑๐ ปี สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องจำเลยเรียกค่าเสียหายฐานละเมิด จึงต้องถือตามอายุความทางอาญาคือ ๑๐ ปี หาใช่ถืออายุความ ๑ ปี ฐานละเมิดไม่

กรณีไม่มีการฟ้องคดีอาญา เพื่อจะให้ให้มีผลให้ไขอายุความทางอาญา โจทก์จะต้องบรรยายฟ้องให้ปรากฏว่า คดีที่ฟ้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๘/๒๕๑๔ เมื่อปรากฏว่าเงินของหน่วยราชการที่จำเลยเป็นผู้จัดการอยู่ขาดบัญชีไป กรมซึ่งเป็นโจทก์ตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวน ปรากฏว่าจำเลยมีพฤติการณ์ส่อไปในทางทุจริต โจทก์ได้แจ้งความให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาแก่จำเลย และการที่โจทก์ฟ้องคดีนี้ก็ได้อธิบายฟ้องยืนยันข้อเท็จจริงว่า จำเลยเป็นเจ้าพนักงานทุจริตเบียดบังยักยอกเอาเงินของโจทก์ไป ดังนี้ แม้จำเลยจะยังมีได้ถูกฟ้องคดีอาญา ก็ถือได้ว่าฟ้องของโจทก์เป็นฟ้องเกี่ยวเนื่องจากความผิดทางอาญา กรณีต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๑ วรรคต้น ต้องถืออายุความฟ้องทางอาญามาใช้บังคับ มิใช่ถือเอาอายุความ ๑ ปี ฐานละเมิด

มาตรา ๕๑ วรรคสอง “ถ้าคดีอาญาใดได้ฟ้องต่อศาลและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลด้วยแล้ว แต่คดียังไม่เด็ดขาด อายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งย่อมระงับหยุดลงตามมาตรา ๕๕ ประมวลกฎหมายอาญา” การฟ้องคดีอาญาอาจเป็นพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายฟ้องก็ได้ เมื่อมีการฟ้องแล้วคดียังไม่เด็ดขาด อายุความคดีแพ่งก็ระงับ

หยุดลง ยกตัวอย่างเช่น คดีทำร้ายร่างกาย ตาม ป.อาญา มาตรา ๒๕๕ ดังกล่าว เมื่อกระทำผิดแล้วจำเลยหลบหนี พนักงานอัยการโจทก์เพิ่งได้ตัวจำเลยมาฟ้องในปีที่ ๕ นับแต่เกิดเหตุ คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา ใช้เวลาพิเศษ ผู้เสียหายก็ยังฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เพราะอายุความสะดุดหยุดลง

ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาตามวรรคสอง แต่ศาลยกฟ้อง ปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาด โดยผู้เสียหายยังไม่ได้ฟ้องคดีแพ่ง กรณีก็เข้าตามมาตรา ๕๑ วรรคท้าย คือ ใช้อายุความ ๑ ปีตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๔๘ วรรคหนึ่ง

มาตรา ๕๑ วรรคสาม “ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีตามกำหนดอายุความในมาตรา ๑๕๓/๓๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” มีผลให้อายุความทางแพ่งยาวขึ้นไปอีก คือ มีอายุความ ๑๐ ปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีอาญาถึงที่สุด ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๓/๓๒ บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุด หรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้มีกำหนดอายุความสิบปี ทั้งนี้ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องเดิมจะมีกำหนดอายุความเท่าใด”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๕๑/๒๕๒๓ โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ เบิกความเท็จ นำสืบและแสดงหลักฐานในคดีแพ่ง ซึ่งศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลยทั้งสองตามฟ้องแล้ว โจทก์ได้อาศัยมูลคดีอาญาดังกล่าวฟ้องจำเลยทั้งสองให้ร่วมกัน รับผิดชอบละเมิด ฟ้องโจทก์คดีหลังนี้จึงเป็นคดีฟ้องแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่ว่าจำเลยทั้งสองได้ร่วมกระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่ จำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่พิพากษาไว้ในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๖ และอายุความฟ้องร้องต้องถือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๑ ซึ่งให้ถืออายุความ ๑๐ ปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๘ (ปัจจุบัน คือ มาตรา ๑๕๓/๓๒)

มาตรา ๕๑ วรรคท้าย “ถ้าโจทก์ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” ถือ ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาและศาลยกฟ้องจนคดีเด็ดขาด ซึ่งตามความหมายในมาตรานี้ คือ เป็นคำพิพากษาถึงที่สุด โดยผู้เสียหายยังไม่ได้ฟ้องคดีแพ่ง อายุความคดีแพ่งก็เป็นไปตามหลักปกติใน ป.พ.พ. มาตรา ๔๔๘ วรรคหนึ่ง คือ ๑ ปี

ปัญหาคือ อย่างเช่น คดีทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องจำเลยในปีที่ ๕ ผู้เสียหายก็ฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งในปีที่ ๕ เช่นกัน ต่อมาศาลในคดีอาญายกฟ้องคดีถึงที่สุด จะมีผลกระทบกับคดีแพ่งที่ได้ฟ้องไปแล้วหรือไม่ ถ้าพิจารณาตามตัวบทมาตรา ๕๑ วรรคท้าย น่าจะไม่มีผลกระทบต่อคดีแพ่งที่ผู้เสียหายฟ้องไว้ก่อนคดีอาญาถึงที่สุดคงดำเนินคดีต่อไปได้

ต่อไปจะบรรยายเรื่องการสอบสวน หลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็คือ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีซึ่งมีขั้นตอนในการใช้มาตรการบังคับตั้งแต่การออกหมายเรียก หมายจับ หมายค้นต่าง ๆ จนกระทั่งในการสอบสวน ฟ้องร้อง พิจารณาพิพากษา และการบังคับโทษต่อเนื่องกันมา

ในเรื่องการสอบสวน มาตรา ๒ (๑๑) บัญญัติว่า “การสอบสวน หมายรวมถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดลงโทษ” การดำเนินคดีของไทยตาม วิ.อาญา ต่างกับการดำเนินคดีในต่างประเทศบางประเทศ อย่างเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าขั้นตอนกระบวนการในการใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ กับการสอบสวนการดำเนินคดีจะต้องมีความชอบธรรม มีความถูกต้องตามกฎหมายทุกขั้นตอน ฉะนั้นถ้าหากว่าในการดำเนินคดีนั้นมีการจับกุมที่ไม่ชอบอย่างเช่นต้องมีหมายจับแต่ไปจับโดยไม่มีหมายจับไปค้นโดยมิชอบโดยไม่มีหมายค้น ต่างๆ เหล่านี้ ในสหรัฐอเมริกาเขาถือว่า กระบวนการดำเนินคดีนั้นเสีย สิทธินำคดีมาฟ้องเรื่องนั้นเสียไปด้วยเลยตามหลักที่เรียกว่า “fruit of the poisonous tree” ผลไม้จากต้นไม้ที่มีพิษ เมื่อการจับไม่ชอบ การค้นไม่ชอบ การดำเนินคดีการฟ้องก็เสียไปด้วย สำหรับในประเทศไทย การใช้มาตรการบังคับที่ไม่ชอบการจับไม่ชอบ การค้นไม่ชอบ ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยมาการสอบสวนยังไม่เสีย เมื่อการสอบสวนไม่เสีย ตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๒๐ ยังถือว่ามี การสอบสวน พนักงานอัยการจึงมีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๗๕/๒๕๔๔ การจับและการสอบสวนเป็นคนละขั้นตอนกัน แม้การจับไม่ชอบเพราะไม่มีหมายจับก็ไม่ถือว่าไม่ได้มีการสอบสวนหรือเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ พนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๑๑๖/๒๕๔๔ การตรวจค้น จับกุม และการคุมขังของเจ้าพนักงานตำรวจชั้นแรกเป็นขั้นตอนต่างหากจากการสอบสวน เมื่อผู้ร้องถูกพนักงาน

อัยการฟ้องต่อศาล ศาลประทับฟ้องและออกหมายขังไว้ระหว่างพิจารณาซึ่งเป็นอำนาจที่จะดำเนินการได้ การคุมขังจึงไม่ขัด วิ.อาญา มาตรา ๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๔๐

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๔๗/๒๕๔๐ การตรวจค้น การจับกุม และการสอบสวน เป็นการดำเนินการคนละขั้นต่อกัน เมื่อมีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามกฎหมายแล้ว แม้การตรวจค้นและจับกุมมีปัญหาว่าอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็หากระทบกระเทือนถึงการฟ้องคดีอาญาไม่

มาตรการบังคับที่ไม่ชอบอย่างเช่นพนักงานสอบสวนไปจับโดยไม่มีหมายจับคนที่ไปจับโดยไม่มีหมายจับก็ต้องรับผิดชอบในส่วนนั้นไป เขาอาจถูกฟ้องดำเนินคดี ฐานเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ แต่การสอบสวนไม่เสีย พนักงานอัยการยังมีอำนาจฟ้อง

วิธีการที่จะนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดี อาจเริ่มตั้งแต่ หมายเรียก ซึ่งมาตรา ๕๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การที่จะให้บุคคลใดมาที่พนักงานสอบสวน หรือมาที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือมาศาลเนื่องในการสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาคดี หรือการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ จักต้องมีหมายเรียกของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือของศาล แล้วแต่กรณี”

ในวรรคสองเป็นกรณียกเว้น “แต่ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเองย่อมมีอำนาจที่จะเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียก” ในมาตรา ๕๒ ประโยคแรกที่บอกว่า การที่จะให้บุคคลใดมา บุคคลใดในที่นี้ อาจจะเป็นผู้ต้องหาหรือพยานก็ได้ดังที่ระบุในวรรคสอง เจื่อนแก่ก็จะต่างกันอยู่บ้าง กรณีที่เป็นหมายเรียกผู้ต้องหา มีคำพิพากษาศาลฎีกาหลายฉบับวางบรรทัดฐานไว้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๔๑/๒๕๐๕ ผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียกไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖๘

เพราะกรณีที่ไม่มาตามหมายเรียกนี้เป็นเหตุที่จะออกหมายจับได้ตาม วิ.อาญา มาตรา ๖๖ (๓) เดิม แต่ถ้าหากว่าเป็นกรณีที่เป็นหมายเรียกพยาน พยานไม่มาอาจมีความผิดทางอาญาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๘๓/๒๕๕๓ พยานขัดขืนไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกของพนักงานสอบสวนโดยไม่ยอมไปเป็นพยานต่อพนักงานสอบสวน มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน

คำพิพากษาศาลฎีกานี้ตัดสินก่อนใช้ประมวลกฎหมายอาญา ปัจจุบันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๖๘ กรณีที่เป็นหมายเรียกผู้ต้องหา ผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียก นอกจากจะไม่เป็นความผิดฐานขัดหมายเรียกแล้ว ผู้ต้องหายังมีสิทธิให้ถ้อยคำอย่างไรก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๔๘/๒๕๒๘ ผู้ต้องหาให้การเป็นเท็จยังไม่มีความผิดฐานแจ้งความเท็จ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๕/๒๕๐๘ ผู้ต้องหาให้การขัดท้อผู้อื่นอันเป็นความเท็จยังไม่มีความผิดฐานแจ้งความเท็จ

เนื่องจากถือกันว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะต่อสู้คดี ไม่จำเป็นจะต้องปรักปรำตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดทางกฎหมายในปัจจุบันนี้บางประเทศ เช่น ออสเตรเลีย ปรากฏจากข่าวว่าเริ่มจะมีผู้ไม่คอยเห็นด้วย คือ ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่ให้การ แต่จะให้การเท็จ หรือให้การขัดท้อผู้อื่นอันเป็นเท็จซึ่งอาจเป็นผลร้ายแก่ผู้อื่นน่าจะไม่ต้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๕๔/๒๕๑๕ พนักงานสอบสวนให้ตำรวจเชิญจำเลยมายังสถานีตำรวจเพื่อการสอบสวนโดยไม่ได้ออกหมายเรียก จำเลยยอมมาที่สถานีตำรวจโดยดี พนักงานสอบสวนจึงบอกจำเลยว่าจะสอบสวนเป็นพยานซึ่งขอมหาความว่าสั่งให้จำเลยให้ถ้อยคำ คำสั่งของพนักงานสอบสวนเช่นนี้ถือเป็นคำสั่งบังคับตามกฎหมายให้จำเลยให้ถ้อยคำ เมื่อจำเลยขัดขืนขอมหาความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖๕ ถ้าพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจออกหมายเรียกแล้ว พยานไม่มาตามหมายเรียกไม่มีผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕/๒๔๘๑ เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้ว ขอมหาอำนาจที่จะทำการสอบสวนคดีนั้นต่อไป ผู้ที่พนักงานสอบสวนมีหมายเรียกเพื่อให้นำมาให้การในครั้งหลังไม่ยอมมาให้การ ห้ามมีความผิดไม่

มาตรา ๕๕ บัญญัติว่า “การส่งหมายเรียกแก่ผู้ต้องหาคือส่งให้แก่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่สามีภรรยา ญาติ หรือผู้ปกครองของผู้รับหมายรับแทนนั้นไม่ได้” ฉะนั้นถ้าจะส่งหมายเรียกแก่ผู้ต้องหาให้มีผลในทางกฎหมาย ในมาตรา ๕๕ กำหนดไว้ว่าต้องส่งกับใคร ถ้าไม่ส่งกับบุคคลเหล่านี้จะไปหาว่าเขาขัดหมายเรียกไม่ได้

มาตรา ๕๕/๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าศาลมีคำสั่งให้ออกหมายเรียกพยานโจทก์โดยมิได้กำหนดวิธีการส่งไว้ ให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ดำเนินการให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่เป็นผู้จัดการส่งหมายเรียกแก่พยาน

และติดตามพยานโจทก์มาศาลตามกำหนดนัดแล้วแจ้งผลการส่งหมายเรียกไปยังศาลและพนักงานอัยการโดยเร็ว หากปรากฏว่าพยานโจทก์มีเหตุขัดข้องไม่อาจมาศาลได้หรือเกรงว่าจะเป็นการยากที่จะนำพยานนั้นมาสืบตามที่ศาลนัดไว้ ก็ให้พนักงานอัยการขอให้ศาลสืบพยานนั้นไว้ล่วงหน้าตามมาตรา ๑๗๓/๒ วรรคสอง” มาตรการนี้เป็นหลักการใหม่ที่เพิ่มขึ้นมาที่กฎหมายเขียนว่า “มิได้กำหนดวิธีการส่งไว้” เพราะว่าศาลอาจจะกำหนดวิธีการส่งก็ได้ เช่น กำหนดให้ส่งหมายเรียกทางไปรษณีย์ลงทะเบียน หรือให้ส่งให้ส่งโดยเจ้าพนักงานของศาล เป็นต้น แต่ถ้าศาลไม่ได้กำหนดวิธีการส่งไว้ก็ต้องมาใช้ตามมาตรา ๕๕/๑ คือให้พนักงานอัยการดำเนินการให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่เป็นคนจัดส่ง ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา ก็ใช้วิธีดังกล่าวอยู่แล้ว แต่ในมาตรา ๕๕/๑ ได้กำหนดขั้นตอนต่อไปด้วยคือ กำหนดให้จัดส่งและให้ติดตามพยานโจทก์แล้วต้องแจ้งผลไปที่ศาลกับพนักงานอัยการโดยเร็วด้วย เพื่อจะได้รู้ว่าส่งหมายเรียกได้หรือไม่ จะได้พยานมาสืบหรือไม่ ข้อความที่มีความสำคัญต่อไปก็คือข้อความที่ว่า “หากปรากฏว่าพยานโจทก์มีเหตุขัดข้องไม่อาจมาศาลได้ หรือเกรงว่าจะเป็นการยากที่จะนำพยานนั้นมาสืบตามที่ศาลนัดไว้ ก็ให้พนักงานอัยการขอให้ศาลสืบพยานนั้นไว้ล่วงหน้าตามมาตรา ๑๗๓/๒ วรรคสอง” อันนี้เป็นหลักการใหม่ที่เพิ่มขึ้นมา

การสืบพยานล่วงหน้าตาม วิ.อาญา มาตรา ๕๕/๑ และมาตรา ๑๗๓/๒ เป็นกรณีสืบพยานล่วงหน้าหลังจากฟ้องคดี ส่วนมาตรา ๒๓๗ ทวิ เป็นการสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องตามมาตรา ๕๕/๑ เหตุขัดข้องไม่อาจมาศาลได้ เช่น พยานจะเดินทางไปต่างประเทศ ส่วนที่เกรงว่าจะเป็นการยากที่จะนำพยานมาสืบตามที่ศาลนัดไว้ เช่น พยานมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง เมื่อถึงวันนัดสืบพยานอาจจะตามตัวพยานมาเบิกความที่ศาลไม่ได้ เป็นต้น

ในมาตรา ๕๕/๑ วรรคท้าย “เจ้าพนักงานผู้ส่งหมายเรียกมีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง” ระเบียบดังกล่าวคือ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการจ่ายเงิน ค่าใช้จ่ายในการส่งหมายเรียกพยานแก่เจ้าพนักงานผู้ส่งหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๕๕/๑ พ.ศ. ๒๕๔๘ ลงวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๘

เรื่องหมายอาญา ที่มีความสำคัญก็จะอยู่ในมาตรา ๕๕ เป็นกรณีซึ่งกฎหมายบัญญัติหลักการใหม่ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๕๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ศาลจะออกคำสั่งหรือหมายจับ หมายค้น หรือหมายขังตามที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยมีผู้ร้องขอก็ได้” วรรคสอง “ในกรณีที่ผู้ร้องขอเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง

ตั้งแต่ระดับสาม หรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป” อันนี้ก็ เป็นหลักการเดิม หลักการใหม่ที่สำคัญที่เพิ่มขึ้นมาอยู่ใน วรรคสาม “ในกรณีจำเป็น เร่งด่วนซึ่งมีเหตุอันควรโดยผู้ร้องขอไม่อาจไปพบศาลได้ ผู้ร้องขออาจร้องขอต่อศาลทาง โทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่เหมาะสม เพื่อขอให้ศาลออกหมายจับหรือหมายค้นก็ได้...” ในวรรคสามบัญญัติเฉพาะกรณีที่ขอให้ ศาลออกหมายจับหรือหมายค้นเท่านั้น หมายอาญาอย่างอื่นไม่ได้ “กรณีเช่นว่านี้เมื่อศาล สอบถามจนปรากฏว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับหรือหมายค้นได้ตามมาตรา ๕๘/๑ และมีคำสั่ง ให้ออกหมายนั้นแล้วให้จัดส่งสำเนาหมายเช่นว่านี้ไปยังผู้ร้องขอโดยทางโทรศัพท์ สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา” ประธานศาลฎีกาก็ได้ออกข้อบังคับกำหนด แนวทางปฏิบัติออกมา คือ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ เกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๔๘ ลงวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๔๘ ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติก็ต้องไปดูข้อบังคับของประธานศาลฎีกานี้ด้วยว่าจะทำ อย่างไร ในข้อบังคับนี้จะบอกวิธีการเอาไว้ว่าในการที่ขอหมายจับ หมายค้น ทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำอย่างไรในข้อบังคับๆ ก็จะให้รายละเอียดว่าพยานหลักฐาน ที่จะนำไปประกอบการพิจารณาได้มีอะไรบ้าง เช่นในข้อ ๑๗ พยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ ได้ว่ามีเหตุสมควรในการออกหมายจับหรือหมายค้นให้รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสืบสวน สอบสวน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือข้อมูลที่ได้จากหนังสือของพนักงานอัยการที่ขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา และในข้อ ๑๘ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา กำหนดว่า “ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อพิจารณา อนุญาตให้ออกหมายจับหรือหมายค้นผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องถือตามเคร่งครัดเช่นเดียวกับการ รับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลย” ฉะนั้น ในการรับฟังพยานหลักฐาน ที่จะออกหมายจับ หมายค้นตามมาตรา ๕๘ วรรคสาม ไม่ได้เคร่งครัด ถึงขนาดว่าจะต้องมีน้ำหนักโดยปราศจากข้อสงสัยเหมือนในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี

ในมาตรา ๕๘ วรรคท้าย เป็นขั้นตอนในการปฏิบัติหลังจากออกหมายจับ หมายค้นแล้วว่าจะให้ทำอย่างไรต่อไป ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อได้มีการออกหมายตามวรรคสาม แล้ว ให้ศาลดำเนินการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกรขอหมายมาพบศาลเพื่อสาบานตัวโดยไม่ชักช้า โดยจัดบันทึกถ้อยคำของบุคคลดังกล่าวและลงลายมือชื่อของศาลผู้ออกหมายไว้ หรือจะ ใช้เครื่องบันทึกเสียงก็ได้โดยจัดให้มีการถอดเสียงเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของศาล

ผู้ออกหมาย บันทึกลงที่มีการลงลายมือชื่อรับรองดังกล่าวแล้ว ให้เก็บไว้ในสารบบของศาล หากความปรากฏต่อศาลในภายหลังว่าได้มีการออกหมายไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ศาลอาจมีคำสั่งให้เพิกถอนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมายเช่นว่านั้นได้ ทั้งนี้ ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ร้องขอจัดการแก้ไขเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตามที่เห็นสมควรก็ได้” กรณีที่ผู้ร้องขอออกหมายดำเนินการฝ่าฝืนตามมาตรา ๕๘ นี้ เช่น ร้องขอในเรื่องอันเป็นเท็จทำให้เสียหายแก่ผู้อื่น ผู้ร้องขออาจผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และอาจเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ ได้ สำหรับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นที่มีการกระทำโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติในมาตรานี้ เช่น มีการพึงประทุษร้าย ไปค้นในบ้านเขา ศาลอาจให้ชดเชย หรือซ่อมแซมประตูที่เสียหายได้

หลักการของมาตรา ๕๘ วรรคสาม และสี่ ออกมาก็เพื่อความรวดเร็วในการ ปฏิบัติงานและมีให้เจ้าพนักงานอ้างความจำเป็นเร่งด่วนว่า ไม่อาจขอหมายจับ หมายค้น ในการนั้น

มาตรา ๖๖ บัญญัติถึงเหตุที่จะออกหมายจับ ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๗ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “หมายจับหรือหมายขังบุคคลจะออกได้ก็ต่อเมื่อ

(๑) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตรา โทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือ

(๒) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควร เชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการ อื่นด้วย”

ฉะนั้นในมาตรา ๖๖ นี้ก็เลยต้องแก้ไขเพื่อให้อ่านกัน ในมาตรา ๖๖ (๑) ที่บัญญัติว่า “เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดนั้นจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุก อย่างสูงเกินสามปี” กฎหมาย วิ.อาญา ให้อัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๓ ปีขึ้นไป ว่าเป็น คดีอาญาร้ายแรงในมาตรา ๖๖ (๑) นี้หมายจับที่จะออกคุโทษเป็นหลัก อย่างเช่นคดีปล้นทรัพย์ ฆ่าคน เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ โทษจำคุกสูงกว่า ๓ ปี อย่างนี้ก็เป็นเหตุ ที่จะขอให้ศาลออกหมายจับได้ ส่วนศาลจะออกหมายจับให้หรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล และต้องเป็นไปตาม มาตรา ๕๘/๑ คือ จะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้

ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมาย ดังเช่นที่เป็นข่าวทางสื่อมวลชนว่า พนักงานสอบสวนไปขอหมายจับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกรุงเทพมหานคร แต่ศาลไม่อนุมัติ เพราะผู้ต้องหาไม่น่าหลบหนี จึงให้พนักงานสอบสวนออกหมายเรียกก่อน

มาตรา ๖๖ (๒) “เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น” ความผิดอาญาในอนุ ๒ ของมาตรา ๖๖ อาจจะต่ำกว่า ๓ ปีก็ได้ อนุ ๑ เป็นคดีตราโทษเกินกว่า ๓ ปี เป็นเหตุขอออกหมายจับได้ ส่วนในมาตรา ๖๖ วรรคสุดท้าย “ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี” เป็นหลักการคล้ายๆ กับของเดิมเพียงแต่ว่าเพิ่มรายละเอียดขึ้นมาว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อน ซึ่งกฎหมายเดิมกรณีซึ่งไม่มาตามหมายเรียกเป็นเหตุออกหมายจับเลย

มาตรา ๖๕ เป็นเหตุออกหมายค้น เหตุที่จะออกหมายค้นในมาตรา ๖๕ ยังเป็นเหตุเดิมที่บัญญัติอยู่เดิม ในเรื่องของหมายค้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๘ บัญญัติว่าให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งในมาตรา ๖๕ วิ.อาญามีบัญญัติอยู่แล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๓๘๗/๒๕๔๓ ตามที่กฎหมายบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๘ หมายความว่ารวมถึงกฎหมายที่บัญญัติอยู่แล้ว ก่อนรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับด้วย ไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายใหม่

มาตรา ๖๕ บัญญัติว่า “เหตุที่จะออกหมายค้นได้มีดังต่อไปนี้

(๑) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวนได้ส่วนมูลฟ้องหรือพิจารณา

(๒) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด

(๓) เพื่อพบและช่วยเหลือบุคคลซึ่งได้ถูกหน่วงเหนี่ยว หรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(๔) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับ

(๕) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งศาล ในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว”

คำพิพากษากฎีกาที่ ๓๖๐/๒๕๔๒ การขอยกข้อหาเพื่อพบและยึดยาเสพติด เป็นกรณีตามมาตรา ๖๕ (๒) ไม่จำเป็นต้องออกหมายจับตามมาตรา ๗๐ ด้วย แต่เมื่อตรวจค้นแล้วพบจำเลยมียาเสพติดไว้ในครอบครองซึ่งเป็นความผิดซึ่งหน้าเจ้าพนักงานตำรวจ ก็มีอำนาจจับจำเลยได้ตามมาตรา ๗๘ (๑)

มาตรา ๖๕ (๒) เป็นกรณีเพื่อพบและยึดสิ่งของกรณีนี้ไม่ต้องมีหมายจับ ถ้าเป็น มาตรา ๖๕ (๔) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายจับจึงจะต้องมีหมายจับด้วย

ในเรื่องของการจับตามที่มีการแก้ไขโดย พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ กำหนดขั้นตอนก่อนข้างจะจับซ้อน กว่าเดิมมาก มาตรา ๘๓ วรรคสอง , ๘๔ (๑) มีขั้นตอนในการจับที่จะต้องแจ้งสิทธิ แก่ผู้ถูกจับในมาตรา ๘๔ วรรคสอง ยังพูดถึงการแจ้งสิทธิในชั้นที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจรับตัวผู้ถูกจับ แล้วในมาตรา ๑๓๔ ในเรื่องการสอบสวนยังมีการแจ้งสิทธิแก่ ผู้ต้องหาอีก

ในการแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา ตามที่มีการแก้ไขปรับปรุงในพระราช บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ มีดังนี้

๑. การแจ้งสิทธิโดยเจ้าพนักงานผู้จับในชั้นจับกุมตามมาตรา ๘๓ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมี หมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การ ก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และ ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับ ประสงค์จะแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้ โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับ หรือทำให้เกิดความไม่ ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตาม สมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย”

ตามมาตรา ๘๓ วรรคสอง เป็นหลักทำนองเดียวกับคดี *Miranda v. Arizona* (๑๙๖๖) ซึ่งศาลสูงสุดสหรัฐฯ ได้ไว้วางหลักซึ่งนักกฎหมายเรียกว่า *Miranda Rule* เกี่ยวกับการแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับ

การที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับ หรือกำหนดให้เจ้าพนักงาน

กระทำการใดแล้วเจ้าพนักงานไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนั้น อาจถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบ ซึ่งจะทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๓ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ถูกทรมาน ใช้อำลึงบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้” และตาม วิ.อาญา มาตรา ๒๒๖ ซึ่งบัญญัติว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น...”

การแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับในชั้นจับกุมตามมาตรา ๘๓ วรรคสอง ในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานผู้จับจะแจ้งใน “บันทึกการจับกุม” และดำเนินการตามมาตรา ๑๑ โดยให้ผู้ถูกจับลงลายมือชื่อรับรอง โดยปกติเจ้าพนักงานจะบันทึกตรงที่ถูกจับ ถ้าบริเวณที่ถูกจับไม่สะดวกก็จะมาทำบันทึกที่สถานีตำรวจ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๕๗/๒๕๒๒ ตำรวจจับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ ผู้ถูกจับยอมไปกับตำรวจ ก็ไม่จำเป็นต้องจับตัวไป และไม่ต้องใช้เครื่องพันธนาการ เพียงแต่แจ้งข้อหาและบอกให้ไปสถานีตำรวจก็เป็นการจับแล้ว บันทึกการจับจะทำตรงที่จับหรือทำที่ใดก็ได้

๒. การแจ้งสิทธิโดยเจ้าพนักงานผู้จับ เมื่อเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา ๘๔ (๑) ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ให้เจ้าพนักงานผู้นั้นแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟังและมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น”

ฉะนั้นการแจ้งสิทธิโดยเจ้าพนักงานผู้จับ ถ้าจะให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามกฎหมายจริง ๆ จะต้องแจ้งทั้งในชั้นจับกุม และแจ้งในชั้นผู้ถูกจับมาขังที่ทำการของพนักงานสอบสวนด้วย แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานผู้จับมักจะทำเป็นบันทึกฉบับเดียวรวมอยู่ในบันทึกการจับกุม โดยจะมาทำที่สถานีตำรวจ และเนื่องจากมาตรา ๘๔ วรรคท้าย บัญญัติว่า “...ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน...” จึงทำให้บันทึกในชั้นจับกุมลดความสำคัญลงไปมาก การที่เจ้าพนักงานผู้จับทำบันทึกแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับรวมเป็นฉบับเดียวในบันทึกการจับกุม จึงไม่ค่อยมีผู้ใดให้

ความสำคัญ ในชั้นตรวจสำนวนของพนักงานอัยการ แม้พนักงานอัยการพบข้อบกพร่องดังกล่าวก็ล่วงเลยขั้นตอนที่จะให้แก้ไขเสียแล้ว แต่ความบกพร่องในการแจ้งสิทธิในชั้นจับกุมและชั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป พนักงานอัยการยังคงมีอำนาจฟ้องตาม ประมวลกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๐

๓. การแจ้งสิทธิโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งตามมาตรา ๘๔ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่ง แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๗/๑ รวมทั้งจัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจับกุม และสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรก เมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่ง หรือถ้ากรณีผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้แจ้ง ก็ให้จัดการตามคำร้องขอนั้นโดยเร็ว และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบันทึกไว้ ในการนี้มีให้เรียกค่าใช้จ่ายใด ๆ จากผู้ถูกจับ”

ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนซึ่งถือว่าเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจด้วย จะเป็นผู้แจ้งสิทธิตามมาตรา ๘๔ วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับ โดยอาจทำเป็น “บันทึกการรับมอบตัวและแจ้งขอลาหา” หรือ “บันทึกการแจ้งขอลาหาและแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา” ฯลฯ โดยจะมีข้อความตามมาตรา ๗/๑ ซึ่งแก้ไขปรับปรุงใหม่ซึ่งบัญญัติว่า “...ให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(๒) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน

(๓) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร

(๔) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

๔. การแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน เช่น ในมาตรา ๑๓๔ บัญญัติว่า “...แจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ...”

ฉะนั้น ในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาอย่างเช่น ในวิ.อาญา เดิมไม่ได้แล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดก่อนแล้วจึงแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนก็ยังปฏิบัติไม่ถูกต้องอยู่เป็นจำนวนมาก ในชั้นตรวจสำนวนของพนักงานอัยการ

หากพบข้อบกพร่องดังกล่าวและเป็นกรณีที่สามารถแก้ไขได้ ก็จะส่งสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ถูกต้องแล้วส่งบันทึกคำให้การผู้ต้องหาที่ปฏิบัติโดยถูกต้องแล้วเพิ่มเติมมา *

กรณีที่พนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหา ผลจะเป็นประการใด ข้อสอบวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ ๕๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๔๕ ข้อ ๒ มีดังนี้

ข้อ ๒ นายสมศักดิ์ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่นายสัมพันธ์ ในความผิดฐานลักทรัพย์ ในเคหาสน ระหว่างการสอบสวน นายสัมพันธ์ทราบว่าตนถูกกล่าวหา จึงเข้าหาพนักงานสอบสวนเพื่อให้ปากคำ พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาดังกล่าวในเคหาสนและสอบคำให้การของนายสัมพันธ์ไว้ในฐานะผู้ต้องหาโดยปรากฏว่า

หมายเหตุ : ตัวอย่างคดีพนักงานอัยการ ขออนุญาตอัยการสูงสุดฟ้องผู้ต้องหาฐานลักทรัพย์ ปรากฏว่าในการสอบคำให้การผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่า “เมื่อ ๒๖ มีนาคม ๒๕๔๔ เวลาประมาณ ๑๓.๓๐ น. ถึงเวลาประมาณ ๒๓.๐๐ นาฬิกา ผู้ต้องหาได้ลักทรัพย์ในเวลากลางคืนที่แขวงยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพฯ หรือเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๔๔ เวลาประมาณ ๐๐.๓๐ นาฬิกา ผู้ต้องหาได้รับของโจรที่แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ” เห็นว่าการแจ้งดังกล่าวยังมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหากระทำผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคแรก ที่แก้ไขใหม่ ไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ต้องหาทราบว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดลักทรัพย์หรือรับของโจร เป็นทรัพย์อะไรของผู้ใดและได้ลักไปจากที่ใด จึงเป็นการแจ้งข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ นอกจากนี้ก่อนเริ่มถามคำให้การ พนักงานสอบสวนมิได้ถามผู้ต้องหาซึ่งอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ว่า มีทนายความหรือไม่ ดังนั้น เพื่อให้การสอบคำให้การผู้ต้องหาในคดีนี้ได้มีการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่ อัยการสูงสุดจึงคืนสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อแจ้งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคำให้การ ผู้ต้องหาใหม่ให้ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบตามมาตรา ๑๓๔ วรรคแรก และแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าผู้ต้องหา มีสิทธิตามกฎหมายอย่างไรตามมาตรา ๑๓๔/๔ (๑) (๒) เนื่องจากผู้ต้องหาเป็นเยาวชนให้แจ้งพนักงานสอบสวนด้วยว่า หากขณะสอบสวนผู้ต้องหาอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้ตามมาตรา ๑๓๔/๑ วรรคแรก และในการสอบสวนผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามมาตรา ๑๓๓ ทวิ, ๑๓๓ ตริ ทั้งนี้ ตามมาตรา ๑๓๔/๒ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว จึงส่งสำนวนไปขออนุญาตฟ้องต่อไป

(ก) พนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดก่อนแจ้งข้อหาให้ทราบ กรณีหนึ่ง

(ข) ก่อนถามคำให้การ พนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่าผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ต้องหา มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าพิจารณา สอบปากคำได้ อีกกรณีหนึ่ง

ให้วินิจฉัยว่า การที่พนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการตาม (ก) และ (ข) ในแต่ละกรณี การสอบสวนจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และพนักงานอัยการจะมีอำนาจฟ้องหรือไม่

ธงคำตอบ

(ก) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคหนึ่ง เมื่อพนักงานสอบสวนถามชื่อ ชื่อสกุล บิดา มารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ที่เกิดของผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ ซึ่งเจตนารมณ์ของบทบัญญัติดังกล่าวก็เพื่อให้ผู้ต้องหาเข้าใจข้อหาที่ถูกกล่าวหาได้ดีจนสามารถแก้ข้อกล่าวหาได้ซึ่งสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามมาตรา ๑๓๔ วรรคสี่ ซึ่งบัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้” ดังนั้น การแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดีแล้ว จึงแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ จึงเป็นบทบังคับของกฎหมายให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา การที่พนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาให้นายสัมพันธ์ทราบก่อนแจ้งข้อหาให้ทราบตามมาตรา ๑๓๔ วรรคหนึ่ง จึงเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องตามมาตรา ๑๒๐

(ข) ตามมาตรา ๑๓๔/๔ วรรคหนึ่ง ก่อนถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่า (๑) ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ (๒) ผู้ต้องหา มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ การที่พนักงาน

สอบสวนไม่ได้แจ้งสิทธิตามมาตรา ๑๓๔/๔ วรรคหนึ่ง นั้น มาตรา ๑๓๔/๔ วรรคท้าย ถือเป็นเพียงเหตุให้คำให้การของผู้ต้องหาจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้เท่านั้น หากทำให้การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งหมดไม่ ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีอำนาจฟ้องตามมาตรา ๑๒๐

ในเชิงคำตอบข้อ ๒ (ก) อาจารย์ยังไม่เห็นฟ้องด้วยและเห็นว่าการสอบสวนไม่น่าจะเสีย น่าจะมีผลเพียงนำคำให้การของผู้ต้องหานั้นมาเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้เท่านั้น และข้อบกพร่องของพนักงานสอบสวนในการไม่แจ้งข้อเท็จจริงให้ครบถ้วนก่อนแจ้งข้อหานี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก หากยึดตามธงคำตอบนี้ จะเกิดผลเสียหายแก่คดีเงินจำนวนมากจึงควรจะติดตามต่อไปว่าจะมีคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในอนาคตอย่างไร

ในชั้นสอบสวน วิ.อาญา ยังกำหนดให้แจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาอีกหลายเรื่อง เช่น มาตรา ๑๓๔/๑ กำหนดให้สอบถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาให้ เป็นต้น

ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจะแจ้งสิทธิต่าง ๆ เช่น ตามมาตรา ๗/๑ ; ๑๓๔ , ๑๓๔/๑ ฯลฯ ในบันทึกคำให้การของผู้ต้องหา

ตามมาตรา ๑๓๔/๔ วรรคท้าย “ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา ๑๓๔/๑ มาตรา ๑๓๔/๒ และมาตรา ๑๓๔/๓ จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้”

ต่อไปจะบรรยายเรื่องมาตรการบังคับในส่วนของการจับ มาตรการที่เป็นหลักสำคัญก็คือมาตรา ๗๘

มาตรา ๗๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้” ฉะนั้นโดยหลักแล้วในการจับจะต้องมีหมายหรือคำสั่งของศาลการที่จะจับโดยไม่มีหมายหรือคำสั่งของศาลเป็นข้อยกเว้นตามที่บัญญัติต่อไปใน (๑) (๒) (๓) และ (๔) ที่นี้ในข้อยกเว้นที่จะให้จับได้มีอะไรบ้าง

“(๑) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐” ที่นี้เราก็ต้องไปดูว่าความผิดซึ่งหน้าคืออะไร

มาตรา ๘๐ วรรคหนึ่ง เป็นกรณีความผิดซึ่งหน้าจริง ๆ ส่วนในวรรคสองเป็นกรณีที่กฎหมายถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า คือไม่ได้เห็นในขณะที่กระทำผิดจริง ๆ แต่กฎหมายให้ถือว่าถ้า เข้าลักษณะอย่างนี้แล้วก็มีความผิดซึ่งหน้า

มาตรา ๘๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสดๆ” ความผิดซึ่งหน้าที่เห็นกำลังกระทำอันนี้ชัดเจน เช่น เห็นเขากำลังยิงกำลังลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ หรือพบในอาการที่แทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสดๆ อย่างเช่น ได้ยินเสียงปืนดังปัง ตอนยังไม่ได้เห็นว่าเขายิงใคร แต่พอหันไปดูปรากฏมีคนถือปืนวิ่งไปและมองเห็นคนล้มจมกองเลือดอยู่ อย่างนี้เข้าลักษณะที่ว่าแทบจะไม่สงสัยเลยว่าคนที่ถือปืนวิ่งไปเป็นคนร้ายที่ยังคนที่ล้มอยู่ อย่างนี้เป็นต้น

ส่วนในมาตรา ๘๐ วรรคสอง จะต้องเป็นกรณีซึ่งเป็นความผิดอาญาที่ระบุนำโทษประมวลกฎหมายนี้ให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า ความผิดในบัญญัติโทษประมวลจะเป็นความผิดประเภท mala in se ก็เป็นความผิดที่เห็นได้ในตัวเองว่าถ้าทำอย่างนี้ก็เป็นการผิดอาญา อย่างเช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ข่มขืนกระทำชำเรา ประทุษร้ายต่อชีวิต คือไม่ใช่เป็นลักษณะความผิดประเภท mala prohibita ก็เป็นความผิดเพราะกฎหมายห้าม เช่น เล่นการพนัน ฉะนั้นต้องเป็นลักษณะตามที่บัญญัติไว้ด้วย อย่างเช่นในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับการพนันก็ไม่ใช่ความผิดที่อยู่โทษประมวล วิ.อาญา

ความผิดโทษประมวล วิ.อาญา ให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

“(๑) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ” เช่น มีคนวิ่งไล่กันมา ร้องตะโกนว่าคนกระชากสายสร้อย อันเข้าลักษณะเป็นความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ตามบัญญัติโทษ ประมวล วิ.อาญา อย่างนี้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า แต่ถ้ามีกรร้องตะโกนว่าคนขายยาบ้าวิ่งหนี หรือร้องว่าคนเล่นไพ่วิ่งหนีตำรวจ อย่างนี้ไม่ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า ตามมาตรา ๘๐ วรรคสอง เพราะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือเล่นการพนัน ไม่ใช่ความผิดที่อยู่โทษประมวล วิ.อาญา

“(๒) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุและมีสิ่งของที่ได้อาจจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น” เช่น มีคนร้ายใช้มีดแทงคนถึงแก่ความตายแล้ววิ่งหนีในเวลาใกล้เคียงกันพบคนกำลังวิ่งหนีมีรอยเลือดเปื้อนอยู่ที่เสื้อ ก็เป็นกรณีที่ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา ๘๐ วรรคสอง (๒) ได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจสามารถจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้ทุกประเภทความผิด ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็น ความผิดท้ายประมวล วิ.อาญา ซึ่งต่างจากกรณีราษฎรจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตาม มาตรา ๑๕ ที่ต้องเป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวล วิ.อาญา ด้วย

มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า “ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในเกณฑ์แห่ง มาตรา ๘๒ หรือเมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้าย ประมวลกฎหมายนี้ด้วย” ฉะนั้น ราษฎรจะจับผู้อื่นได้ตามมาตรา ๑๕ มี ๒ กรณี คือ

๑. ตามมาตรา ๘๒ ซึ่งบัญญัติว่า “เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ จะขอ ความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายนั้นได้ แต่จะบังคับให้ผู้ใดช่วย โดยอาจเกิดอันตรายแก่เขานั้นไม่ได้” ฉะนั้น เจ้าพนักงานจะขอให้ราษฎรช่วยจับผู้อื่นได้ เฉพาะกรณีที่มี “หมายจับ” เท่านั้น ถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า เช่น มีคนร้ายวิ่งราวทรัพย์และกำลังวิ่งหนีเจ้าพนักงานจะขอให้ราษฎรช่วยจับไม่ได้ ถ้า ราษฎรไม่ปฏิบัติตามคำขอของเจ้าพนักงานก็ไม่มี ความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘

กรณีที่ราษฎรช่วยเจ้าพนักงานจับบุคคลตามหมายจับตามมาตรา ๘๒ นี้ ถือว่า ราษฎรเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงาน หากผู้ถูกจับต่อสู้ขัดขวาง ก็มีความผิดฐานต่อสู้ขัดขวาง ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติกรตามหน้าที่ตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา ๑๓๘ และหากราษฎร ผู้ช่วยเจ้าพนักงานถูกฟ้องไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือ คดีอาญา พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่แก้ต่างคดีให้แก่ราษฎรผู้นั้นได้ ตามพระราช บัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๑๑ (๓) กรณีที่ราษฎรจะจับผู้อื่นได้อีกกรณีหนึ่ง คือ

๒. เป็นความผิดซึ่งหน้าที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวล วิ.อาญา เช่น มีคนร้าย วิ่งราวทรัพย์และมีคนวิ่งไล่ร้องให้ช่วยจับดังที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้น

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าโดยไม่ต้อง มีหมายจับตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๘ ได้ทุกประเภทความผิดไม่ว่าจะเป็นความผิดเล็กน้อย หรือความผิดอุกฉกรรจ์ อย่างไรก็ดีเคยยกตัวอย่างในตอนบรรยายเรื่องสืบสวนตามมาตรา ๑๗ ว่าพลตำรวจ ซึ่งรับราชการอยู่ที่กรุงเทพฯ แต่ลาพักไปเที่ยวที่เชียงใหม่ เห็นคนทิ้งขยะ ลงในแม่น้ำอันเป็นความผิดซึ่งหน้า ก็มีอำนาจจับผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๘๖๓/๒๕๒๒ เจ้าหน้าที่ตำรวจพบเห็นการขายน้ำมันเชื้อเพลิง

โดยผิดกฎหมายต่อหน้ายอมจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ การกระทำความผิดซึ่งหน้าไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดที่ตำรวจไปพบโดยบังเอิญ

ความผิดซึ่งหน้าไม่ว่าความผิดประเภทไหนพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็จับได้อย่างเช่นคดีนี้เป็นเรื่องขายน้ำมันโดยผิดกฎหมาย หรืออาจจะเป็นเรื่องการพนัน ความผิดตาม พ.ร.บ. จราจรทางบก ความผิดตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเขาจับได้ถ้าเป็นความผิดซึ่งหน้าโดยไม่ต้องมีหมายจับ ตามมาตรา ๑๘ (๑)

มาตรา ๑๘ (๒) บัญญัติว่า “เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้าย ให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด” กรณีตามอนุ (๒) นี้ก็ใกล้เคียงกับความผิดซึ่งหน้า กรณีซึ่งมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้าย การที่จะก่อเหตุร้ายนี้เป็นกรณีซึ่งสามารถจะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๔๖ กรณีซึ่งจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นก็เป็นเงื่อนไขที่จะดำเนินการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ในเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยอนุโลม อย่างเช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจไปพบคนคนหนึ่งถือมีดกำลังวิ่งไล่ใครอยู่อย่างนี้ก็เป็นกรณีน่าจะก่อเหตุร้ายแล้ว หรือกรณีซึ่งพบโดยมีอาวุธ เช่น ถีปิ่น ถีมีด ซึ่งเป็นความผิดฐานพาอาวุธไปในที่สาธารณะโดยไม่มีเหตุอันควรตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๗๑ ก็ยังเป็นความผิดซึ่งหน้าด้วยซ้ำ หรือมีวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด อย่างเช่น มีเครื่องมืออัดแวงเจ้าหน้าที่ตำรวจไปพบเขาเห็นมีเครื่องมือเตรียมการต่าง ๆ เหล่านี้น่าจะนำไปซึ่งจับคนอื่นได้ กรณีก็เข้ามาตรา ๑๘ (๒) นี้

มาตรา ๑๘ (๓) บัญญัติว่า “เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา ๖๖ (๒) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้” ในมาตรา ๖๖ (๒) ที่บรรยายไปในคราวก่อนเรื่องเหตุออกหมายจับ ว่ากรณีที่จะเป็นเหตุให้ออกหมายจับได้จะต้องมีหลักฐานตามสมควร เช่น มีผู้เสียหายมาให้การยืนยันว่าผู้ต้องหากระทำผิดไม่ใช่แค่สงสัยธรรมดา และต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย ฉะนั้นการที่จะจับ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับบุคคลในกรณีมาตรา ๑๘ (๓) ก็ต้องเข้าเหตุตามมาตรา ๖๖ (๒) ด้วย และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ ถ้าเป็นกรณี

ที่ยังสามารถที่จะขอให้ศาลออกหมายจับได้ ตาม วิ. อาญา มาตรา ๕๕ วรรคสาม ที่แก้ไขใหม่ฉบับที่ ๒๒ ที่สามารถจะขอหมายจับทางโทรสาร ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ได้ ก็ต้องไปใช้ตามนั้นก่อนไม่ใช่อยู่ ๆ อ้างเหตุจำเป็นเร่งด่วนแล้วเข้าไปจับเลย กรณีที่จะเข้า (๓) ของมาตรา ๗๘ จะต้องเป็นกรณีซึ่งจำเป็นเร่งด่วนซึ่งไม่สามารถดำเนินการที่จะขอหมายจับได้ จึงจะใช้ข้อ (๓) นี้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๒๕/๒๕๗๕ เจ้าหน้าที่ตำรวจบอกให้จำเลยไปสถานีตำรวจ เพราะมีผู้มาแจ้งว่าจำเลยกระทำความผิดกฎหมาย จำเลยไม่ยอมไป จึงเป็นเหตุให้คิดว่าถ้าไม่จับทันทีจะหลบหนีฉะนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจยอมจับได้ เมื่อจำเลยขัดขืนต่อสู้เจ้าพนักงาน จำเลยจึงมีความผิดจะอ้างว่าเจ้าพนักงานไม่มีหมายจับไม่ได้ คำพิพากษาศาลฎีกานี้ตัดสินตามตัวบทเดิม ถ้าในปัจจุบันตามมาตรา ๗๘ (๓) แก่จำเลยไม่ยอมไปธรรมดายังไม่พอจะต้องเข้าเหตุตามมาตรา ๖๖ (๒) ด้วย อย่างเช่นจำเลยจะหลบหนี ถ้าอย่างนี้ก็เป็นเหตุที่จะจับได้โดยไม่ต้องมีหมายตามมาตรา ๗๘ (๓) ในมาตรา ๗๘ (๔) ตามกฎหมายเดิมซึ่งเป็นกรณีที่จับโดยไม่มีหมาย กรณีมีผู้เสียหายมาร้องขอให้จับโดยแจ้งว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว ปัจจุบันนี้ใช้ไม่ได้แล้ว ฉะนั้นพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เดิมเคยใช้วิธีการนี้ปัจจุบันใช้ไม่ได้แล้ว ถ้าจะจับโดยไม่มีหมายจับต้องเข้าตามมาตรา ๗๘ (๓) ก็ต้องเข้ากรณีซึ่งผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายและจำเป็นเร่งด่วนไม่สามารถขอหมายจับได้ทันถึงจะใช้ได้

มาตรา ๗๘ (๔) บัญญัติว่า “เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนี ในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา ๑๑๗” เป็นกรณี ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีในระหว่างการประกันตัว อย่างเช่นถึงเวลานัดส่งตัวแล้วปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่มา หรือในชั้นศาลถึงเวลานัดแล้วปรากฏว่าจำเลยไม่มา อย่างนี้เป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีหรือจะหลบหนีในระหว่างที่ถูกปล่อยชั่วคราว ถ้าอย่างนี้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเขาก็จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ

ในมาตรา ๑๑๗ เป็นเรื่องที่ ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ประกันตัวไปแล้ว คือได้มีการปล่อยชั่วคราว ถ้าหากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีหรือจะหลบหนี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่พบการกระทำนั้นย่อมมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ อันนี้บัญญัติให้สอดคล้องกับมาตรา ๗๘ (๔) แต่ในกรณีบุคคลที่ทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกัน เป็นผู้พบเห็นการกระทำความผิดกล่าวอาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้โดยไม่ต้องมีหมายจับตามมาตรา ๗๘ (๔) ฉะนั้นถ้าเป็นนายประกัน

เจอบุคคลหรือจำเลยที่ตัวเองประกันแล้วมีพฤติการณ์หลบหนีหรือจะหลบหนีเขาก็ขอให้ตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองช่วยจับให้ได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ถ้าไม่สามารถขอความช่วยเหลือได้ทันทีให้อำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง ก็เป็นกรณียกเว้นอีกกรณีหนึ่งซึ่งราษฎรซึ่งเป็นนายประกันสามารถจะจับบุคคลได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ แต่นายประกันจะไปขอให้ศาลออกหมายจับก็คงไม่ได้ เพราะมาตรา ๑๑๗ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ได้บัญญัติให้นายประกันมีอำนาจขอให้ศาลออกหมายจับแต่อย่างใด ถ้าหากเป็นกรณีจะขอความช่วยเหลือไม่ทันนายประกันก็มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง มีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาในมาตรา ๑๑๗ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๖๔/๒๕๕๖ เจ้าพนักงานตำรวจเห็นจำเลยซึ่งอยู่ในห้องนอน โยนเมทแอมเฟตามีนออกไปนอกหน้าต่าง เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจพบจำเลยกระทำความผิดซึ่งหน้าในที่รโหฐาน จึงจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๗ (๑) และไม่ต้องมีหมายค้นตามมาตรา ๘๒ (๒) เมทแอมเฟตามีนที่เจ้าพนักงานตำรวจยึดได้จึงนำมารับฟังประกอบคำรับสารภาพของจำเลยได้ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๔๘/๒๕๔๗ ก็วินิจฉัยในทำนองเดียวกัน

ตามมาตรา ๑๑๗ โดยหลักแล้วการจับจะต้องมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล ฉะนั้นในการจับโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลจะต้องเข้าข้อยกเว้น และกรณีซึ่งกฎหมายเขาบัญญัติเอาไว้ว่าหากว่าเจ้าพนักงานไปจับหรือไปค้นโดยไม่เข้าในข้อยกกฎหมายผู้จะถูกจับเขาก็มีสิทธิที่จะ ไม่ให้จับ ถ้าไปจับเขา เขาต่อสู้ก็ไม่มี ความผิดฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน เพราะเจ้าพนักงานไปจับโดยไม่มีอำนาจ ในเวลาเดียวกันตัวเจ้าพนักงานเอง ถ้าไปทำโดยไม่มีอำนาจจับไม่มีอำนาจค้นตัวเจ้าพนักงานเองก็อาจจะได้รับโทษทางอาญาได้ เพราะไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติ อันนี้เป็นข้อที่เจ้าพนักงานในการปฏิบัติจะต้องระมัดระวัง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๔๑/๒๕๐๖ เจ้าพนักงานตำรวจจับกุมจำเลยโดยไม่มีหมายจับ และกรณีไม่เข้าข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๗ (๑) ถึง (๔) และวรรคท้าย เป็นการจับโดยไม่มีอำนาจ แม้จำเลยต่อสู้ขัดขวางการจับกุมก็ไม่ใช่ความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๘๕/๒๕๐๒ กำหนดไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้ใหญ่บ้านจับคนไปส่งอำเภอ (คือในช่วงนั้นพนักงานสอบสวนเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง) ในข้อหากระทำความผิดอาญาโดยไม่มีหมายจับ เมื่อผู้ใหญ่บ้านกระทำการตามคำสั่งของกำนันโดยไปจับคน

ส่งอำเภอโดยไม่มีหมายจับ จึงมีความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๑๐

มาตรา ๘๑ บัญญัติว่า “ไม่ว่าจะมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามมิให้จับในที่รโหฐาน เว้นแต่จะทำได้ทำตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน” ฉะนั้นถ้าเป็นที่รโหฐานถึงมีหมายจับแล้วก็ยังเข้าไปจับไม่ได้ ต้องมีหมายค้นอีกฉบับหนึ่ง ต้องไปดำเนินการตามนั้นด้วยถ้าเป็นที่รโหฐาน

ที่รโหฐานมีคำนิยามในมาตรา ๒ (๑๓) ว่า “หมายความถึงที่ต่าง ๆ ซึ่งมีใช้ที่สาธารณสถานดังบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา” และในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑ (๓) “สาธารณสถาน หมายความว่า สถานที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๒๔/๒๔๕๗ สถานที่บนขบวนรถไฟโดยสารไม่ใช่ที่รโหฐาน แต่เป็นที่สาธารณสถาน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๑/๒๔๕๘ ร้านขายของไม่เป็นที่รโหฐาน และมีข้อสอบเนติฯ สมัยหนึ่งเฉลยทำนองเดียวกันว่า ห้างสรรพสินค้าไม่ใช่ที่รโหฐาน เจ้าพนักงานตำรวจจึงเข้าไปจับผู้ต้องหาได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕/๒๕๓๕ ห้องพักที่ใช้สำหรับหญิงค้าประเวณี ไม่ใช่ที่รโหฐาน

มาตรา ๘๑/๑ เป็นกรณีที่จับในพระบรมมหาราชวัง มาตรานี้ก็ไม่ต้องมีเงื่อนไขทางกฎหมายเท่าใด ใน พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม วิ.อาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ แก้ไขผู้มีอำนาจอนุญาตให้จับจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา ๘๒ บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ จะขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายนั้นก็ได้ แต่จะบังคับให้ผู้ใดช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่เขาไม่ได้” ฉะนั้น กรณีที่เจ้าพนักงานจะขอให้ราษฎรไปช่วยจับจะต้องเป็นกรณีซึ่งเขาจัดการตามหมายจับ ไม่ใช่การจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังที่ได้บรรยายไปแล้ว เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นคนกระทำความผิดซึ่งหน้าวิ่งราวทรัพย์ซึ่งสามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา ๘๘ (๑) แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะไปขอให้ชาวบ้านมาจัดการจับด้วยไม่ได้ ถ้าราษฎรไม่ไปช่วยก็ไม่มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘ มาตราที่มีความสำคัญในเรื่องจับก็คือมาตรา ๘๓

มาตรา ๘๓ วรรคแรก บัญญัติว่า “ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป” ฉะนั้นถ้าดูตามนี้แล้วในการจับจริง ๆ แทบจะไม่ต้องถูกตัวคนถูกจับก็ยังคงได้เลย เพียงแต่บอกให้เขารู้ว่าเขาต้องถูกจับแล้วให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนพร้อมกับตำรวจผู้จับ อย่างนี้ก็ถือเป็นการจับแล้ว ที่นี้กรณีที่บัญญัติว่าต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ ก็มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยว่าถ้าเป็นกรณีซึ่งมีเหตุที่ค่อนข้างจะปัจจุบันทันด่วน อย่างเช่นเป็นกรณีความผิดซึ่งหน้าที่จะต้องเข้าจับกุมทันทีหรือกรณีต่อสู้อัตโนมัติของเจ้าพนักงานอย่างนี้เจ้าพนักงานเขาคงบอกไม่ทันว่าคุณถูกจับแล้ว อย่างนี้ เจ้าพนักงานผู้จับก็ไม่ต้องบอกก็ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๕ - ๓๒๐/๒๕๒๑ เจ้าหน้าที่ตำรวจพบเห็นผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าเมื่อเข้าจับกุมผู้กระทำความผิดต่อสู้อัตโนมัติ กรณีเช่นนี้ตำรวจมีอำนาจจับกุมได้โดยไม่ต้องแจ้งว่าเขาต้องถูกจับ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๕๗/๒๕๒๒ ผู้ถูกจับยอมไปกับตำรวจก็ไม่จำเป็นต้องจับตัวไปและไม่ต้องใช้เครื่องพันธนาการ เพียงแต่แจ้งข้อหาแล้วบอกให้ไปสถานีตำรวจก็เป็นการจับแล้ว บันทึกการจับจะทำตรงที่จับหรือทำที่ใดก็ได้

คำพิพากษาฎีกานี้ก็ได้บรรยายไปในคราวก่อนว่าบันทึกการจับกุมเจ้าพนักงานผู้จับทำที่ไหนก็ได้ ทำบริเวณที่จับกุมหรือไปที่สถานีตำรวจก็ได้เพราะบางทีทำที่ที่จับกุมอาจไม่สะดวก ฎีกานี้ก็เป็นตัวอย่างว่าการจับอาจจะไม่จำเป็นต้องแตะตัวคนเลย ไม่ต้องใช้กำลัง ไม่ต้องใช้เครื่องพันธนาการก็ยังมีได้ แต่ถ้าหากว่าทำตามนี้แล้วผู้ถูกจับยังไม่ยอมไปในประโยคสุดท้ายก็บอกว่าถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป การนำตัวผู้จับไปปกติก็นำตัวไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนท้องที่ที่ถูกจับ แต่ถ้าเกิดสามารถที่จะนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ก็เอาตัวผู้ถูกจับไปส่งที่นั่น การจับมีความสำคัญเนื่องจากว่าพอจับกุมแล้วก็เป็นเหตุที่จะมีการควบคุมตัว มีเหตุที่จะทำการค้นตัว มีเหตุที่จะฝากขังต่อขั้นตอนการจับนี้จึงมีความสำคัญ

ที่นี้ต่อมาในมาตรา ๘๓ วรรคสอง อันนี้เป็นหลักการใหม่ที่บัญญัติขึ้นมาซึ่งเป็นบทบัญญัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๗ วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่ง

การจับโดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบ ในโอกาสแรก” ซึ่ง วิ.อาญา มาตรา ๘๓ ก็ได้บัญญัติไว้เช่นกัน

มาตรา ๘๓ วรรคสอง ได้เคยบรรยายไปในคราวที่แล้วว่า ในกรณีซึ่งเจ้าพนักงาน เป็นคนจับจะต้องแจ้งขอกล่าวหาให้ผู้จับทราบและต้องแจ้งสิทธิด้วย และในประโยคสุดท้าย ให้เจ้าพนักงาน ผู้จับนั้นบันทึกการจับกุมดังกล่าวไว้ด้วย ซึ่งปกติเขาอาจบันทึกในที่จับ แต่ถ่าเกิดบันทึกไม่ทันไม่คอยสะดวกเขาจะมาบันทึกที่สถานีตำรวจ และในการแจ้งสิทธินี้ พอนำผู้ถูกจับมาจนถึงที่สถานีตำรวจหรือที่เรียกว่าที่ทำการของพนักงานสอบสวนในมาตรา ๘๔ (๑) ยังให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นผู้จับแจ้งขอกล่าวหาอีก แต่จะแจ้งโดยมีรายละเอียดมากขึ้น คือมีรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับกุม เช่น แจ้งว่าเหตุเกิดอย่างไร มีใครมาแจ้งความ ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดี หรือพบของกลางที่ใด เป็นต้น และถ้ามีหมายจับก็แจ้งให้ผู้ถูกจับ ทราบแล้วอ่านให้ฟัง และมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับด้วย.

ในมาตรา ๘๓ วรรคท้าย บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะ ขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการ ป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น” ในวรรคสุดท้ายของ มาตรา ๘๓ เป็นการให้อำนาจ เจ้าพนักงานในการจับ ซึ่งเจ้าพนักงานมีอำนาจในเชิงรุก ต่างกับหลักในเรื่องป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ ซึ่งต้อง เป็นภัยอันตราย ที่ใกล้จะถึง แต่การใช้อำนาจในการจับของเจ้าพนักงานในมาตรา ๘๓ วรรคท้าย ให้มีอำนาจ ใช้วิธีการหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมคือไม่จำเป็นต้องให้ผู้ถูกจับทำร้ายก่อน เจ้าพนักงานจึงจะตอบโต้ได้ ถ้าเขาเห็นว่าผู้จะถูกจับจะต่อสู้ขัดขวางเขาอาจจะใช้วิธีการ ที่เหมาะสมเข้ากระทำการก่อนที่ผู้ถูกจับจะทำร้ายก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๕/๒๕๐๒ พนักงานป่าไม้บอกให้รถยนต์บรรทุกไม่หยุด แต่ผู้ขับรถไม่หยุด จึงยิงยางรถล้อรถแตกเพื่อให้รถหยุดเพื่อจับกุมคนและไม้ซึ่งมีไว้ ผิดกฎหมายตามอำนาจ เป็นการใช่วิธีการเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องตามมาตรา ๘๓ แล้ว ไม่เป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (พนักงานป่าไม้ก็ถือว่าเป็นพนักงานฝ่าย ปกครองหรือตำรวจตามมาตรา ๒ (๑๖) ด้วยในการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ของเขา)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๕/๒๕๐๒ ผู้ต้องขังหลบหนีจากเรือนจำโดยมีตัวปลายน แผลมอยู่ในมือ จำเลยเป็นพศคือออกติดตามและร้องห้ามให้หยุดวิ่ง แต่ผู้ต้องขังยังคงวิ่งหนี จึงยิงปืนเข้าไป ๑ นัด ผู้ต้องขังยังคงวิ่งหนีต่อไป จึงยิงไปอีก ๑ นัดถูกผู้ต้องขังล้มลง

เมื่อจับได้แล้วก็ไม่ได้ซ้ำเติม ต่อมา ผู้ต้องขังตายเพราะบาดแผลอื่น ไม่ได้ตายเพราะบาดแผลที่ถูกยิง ถือเป็นการใช้วิธีการจับตามที่เหมาะสมแห่งพฤติการณ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๘๓ วรรคท้าย จำเลยจึงไม่มีความผิด

จำเลยในคดีนี้เป็นพัสติ ซึ่งก็ถือว่าเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามอำนาจหน้าที่ของเขาในการดูแลผู้ต้องขัง แต่ถ้าหากว่าเจ้าพนักงานใช้วิธีการจับที่ไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ ผู้กระทำมีความผิดได้ เช่น ใช้วิธีการที่รุนแรงเกินกว่าเหตุก็ต้องรับผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๓๘/๒๔๕๑ ผู้ใหญ่บ้านร้องบอกให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านยิงคนร้ายที่จับได้แล้วและหลบหนีถึงแก่ความตาย เป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

มาตรา ๘๔ เป็นกรณีแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับเมื่อไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ซึ่งได้บรรยายไปข้างแล้ว ในสาระสำคัญของมาตรา ๘๔ อยู่ที่วรรคท้ายซึ่งบัญญัติว่า “ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้อยคำอื่น จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา ๘๓ วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับ แล้วแต่กรณี” วรรคนี้เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นมาใหม่ตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม วิ.อาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ เนื่องจากในทางปฏิบัติมีเจ้าพนักงานใช้วิธีการที่มีชอบ เพื่อให้ได้คำรับสารภาพในชั้นจับกุม โดยผู้ถูกจับอยู่ในสภาพจำยอม มาตรา ๘๔ วรรคท้าย จึงตัดมิให้รับฟังคำรับสารภาพชั้นจับกุมเป็นพยานหลักฐาน

ถ้าเป็น “ถ้อยคำอื่น” ของผู้ถูกจับ หากมีการแจ้งสิทธิถูกต้อง สามารถใช้คำถ้อยคำนั้นเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ เช่น ผู้ถูกจับให้ถ้อยคำว่าได้นำอาวุธปืนที่ไซ้ยิงผู้ตายไปทิ้งไว้ที่ไหน แล้วเจ้าพนักงานไปตรวจค้นยึดมาได้จริง หรือถ้อยคำที่ผู้ถูกจับอ้างเหตุว่าเป็นการกระทำโดยป้องกันตัวหรือเหตุจำเป็นที่ทำให้ต้องกระทำผิด สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

มาตรา ๘๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้” ฉะนั้น อำนาจจับจึงก่อให้เกิดอำนาจค้นตัวผู้ถูกจับตามมาตรา ๘๕ นี้ เช่น เจ้าพนักงานค้นแล้วพบยาเสพติดในกระเป๋ากางเกงของผู้ถูกจับก็ยึดยาเสพติดนั้นเป็นของกลางในคดีและใช้เป็นพยานหลักฐานได้

มาตรา ๘๕ วรรคสอง บัญญัติว่า “การคั้นนั้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าคั้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้คั้น” การคั้นเป็นการกระทำที่กระทบสิทธิในร่างกายของบุคคล จึงจะกระทำได้เท่าที่จำเป็น และต้องสุภาพ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๔/๒๔๘๐ เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมคนที่ต้องหาว่ามีฟันเถื่อน โดยล้วงปากเพื่อจะเอาฟันออกจากปาก ทำให้ฟันหักสองซึ่งเป็นการกระทำเกินสมควรกว่าเหตุ จึงมีความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

ส่วนการคั้นผู้หญิงจะต้องให้ผู้หญิงด้วยกันเป็นผู้คั้นเท่านั้น เจ้าพนักงานผู้ชายจะอ้างเหตุจำเป็นว่าไม่มีผู้หญิงในบริเวณใกล้เคียงที่จับผู้ต้องหาผู้หญิง แล้วทำการคั้นเองไม่ได้ กฎหมายไม่ได้มีข้อยกเว้น ผู้หญิงที่คั้นอาจไม่ใช่เจ้าพนักงานก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาหญิงยินยอม เช่น เจ้าพนักงานขอร้องให้ราษฎรซึ่งเป็นผู้หญิงช่วยคั้นตัวผู้ต้องหาหญิงให้

มาตรา ๘๕ วรรคท้าย บัญญัติว่า “สิ่งของใดที่ขี้ดไว้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหา หรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น” เช่น เจ้าพนักงานป่าไม้ยึดรถบรรทุกไม้แปรรูปผิดกฎหมาย เป็นต้น กรณีที่รถยนต์เป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งไม่รู้เห็นเป็นใจในการกระทำผิด พนักงานอัยการจึงไม่ได้ขอริบ เจ้าของผู้มีสิทธิเรียกร้องจะต้องร้องขอคืนจากเจ้าพนักงานผู้ยึด พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสั่งคืนของกลางแก่เจ้าของ ในทางปฏิบัติกรณีพนักงานอัยการไม่ได้ขอให้ศาลสั่งริบของกลาง ก็จะแจ้งผลเกี่ยวกับของกลางเพียงว่า “ของกลางให้จัดการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๕” โดยไม่ต้องรอนจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

มาตรา ๘๖ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น” มาตรการนี้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีการควบคุมผู้ถูกจับ เช่น ผู้ถูกจับไม่มีท่าทีว่าจะหลบหนี เจ้าพนักงานผู้จับอาจจะคุมตัวให้ไปด้วยกันโดยไม่ใช่เครื่องพันธนาการเลยก็ได้ ถ้าใช้วิธีการควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าความจำเป็น เจ้าพนักงานอาจมีความผิดทางอาญาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๐/๒๔๘๕ จำเลยใช้โซ่ล่ามผู้ถูกจับ ๓ คนโยงติดกัน ทั้งที่รู้ว่าผู้ถูกจับมีหลักฐานบ้านช่อง มีทรัพย์สินสมบัติ และสัตว์พาหนะ เป็นหลักแหล่ง และผู้ถูกจับคนหนึ่งเป็นหญิง จึงเป็นการใช้วิธีการควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้หนีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๖ จึงมีความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๔๔/๒๕๐๑ จำเลยเป็นนายอำเภอใส่กุญแจมือผู้เล่นการพนันสลากกินรวบซึ่งเป็นหญิงมีหลักฐานบ้านช่องอยู่ในตลาดซึ่งจำเลยรู้จักดี เพื่อให้ได้รับความอับอาย เป็นการใช้วิธีการควบคุมผู้ถูกจับเกินความจำเป็น จึงมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๔๕ (ปัจจุบันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗) ฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่มิชอบ)

มาตรา ๘๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี” เมื่อเจ้าพนักงานมีอำนาจจับแล้ว ก็มีอำนาจควบคุม จะควบคุมนานเพียงใดก็เป็นไปตามมาตรา ๘๗ นี้ ซึ่งโดยหลักแล้วจะควบคุมไว้ได้เพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากในวรรคสองกรณีความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษเบา ก็ควบคุมไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การและที่จะรู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

มาตรา ๘๗ วรรคสาม บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยคราวและมีเหตุจำเป็น เพื่อทำการสอบสวนหรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับ ถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตาม มาตรา ๘๓ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้” ระยะเวลาควบคุมตัวที่ทำการของพนักงานสอบสวน จำกัดไว้เพียง ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึง ซึ่งต้องนับระยะเวลาเดินทางจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนไปศาลด้วย นอกจากจะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ เช่น ฝนตกหนักถนนขาด จึงเดินทางมาฝากขังที่ศาลไม่ทัน เป็นต้น มาตรา ๘๗ นี้ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ เพื่อให้รับกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๗

ส่วนมาตรา ๘๗ วรรคต่อ ๆ มาเป็นระยะเวลาฝากขังว่าความผิดเท่าไรจะฝากขังได้กี่วัน ในแง่เงื่อนไขของกฎหมายก็ไม่ค่อยมีเท่าไร แต่จะเป็นรายละเอียดในทางปฏิบัติ กรณีพนักงานสอบสวนทำสำนวนไม่ทันกำหนดฝากขังศาลเลยปล่อยตัวผู้ต้องหาไป สมัยเดิมพนักงานสอบสวนจะไปตามจับตัวผู้ต้องหาส่งพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็รับตัวไว้แล้วส่งฟ้องวันนั้นเลย ซึ่งเคยมีคำพิพากษาฎีกาว่าทำได้เพราะถือว่าเป็นการควบคุมเท่าที่จำเป็นเพื่อส่งตัวฟ้องศาล

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๑๕/๒๔๕๑ จำเลยถูกควบคุมจนขอให้ศาลสั่งขังครบกำหนดตามมาตรา ๘๗ แล้ว เจ้าพนักงานจับกุมจำเลยเพื่อนำตัวส่งฟ้องศาลได้

แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๗ บัญญัติว่า

“ในคดีอาญา การจับ และคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล” และ วิ.อาญา มาตรา ๑๘ ได้ยกเลิกอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่จะจับได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหมายจับ ฉะนั้นในปัจจุบันนี้พนักงานสอบสวนจะทำตามฎีกาดังกล่าวไม่ได้แล้ว คณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้ตีความว่าจะต้องไปขอหมายจับจากศาล จะไปจับตัวผู้ต้องหามาสั่งอัยการฟ้องเหมือนกับสมัยเก่าทำไม่ได้แล้ว

กรณีซึ่งมีปัญหาถกเถียงกันมานานว่าผู้ต้องหาสามารถติดต่อกับพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาจะถือว่าเป็นการจับหรือไม่ ปัจจุบันนี้มีความชัดเจนแล้วไม่ถือว่าเป็นการจับเพราะไม่มีหมายจับของศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๗๐๘/๒๕๔๗ การที่ผู้ต้องหาพบพนักงานสอบสวนที่ถูกระบุและพนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบทันที ยังถือไม่ได้ว่าผู้ต้องหาถูกจับ เพราะยังไม่มีคำสั่งหรือหมายจับของศาล เมื่อผู้ต้องหายังไม่ถูกจับกุมจึงไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของพนักงานสอบสวน จึงไม่สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ วรรคสาม ได้

นอกจากนี้ประธานศาลฎีกายังได้ออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๗ กำหนดว่า “การที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาซึ่งเข้าหาพนักงานสอบสวนเองทราบ ไม่ถือว่าเป็นการจับอันจะต้องนำวิธีการมัดฟอกฝักขังมาใช้บังคับ” และตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๓๔ วรรคท้าย ก็บัญญัติวิธีการแก้ไขไว้แล้ว เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหา ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช้ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่า มีเหตุที่จะออกหมายจับผู้นั้นได้ตามมาตรา ๗๑ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นนี้ให้นำมาตรา ๘๗ มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายจับโดยอนุโลม (เช่น จะฝักขังได้ก็วัน) หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็น เร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้ และตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๓๖ เดิม ที่ให้พนักงานสอบสวนจับหรือควบคุมผู้ต้องหาได้ ก็ถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม วิ.อาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ ฉะนั้นแนวทางปฏิบัติที่เคยเถียงกันมาพอสมควร ปัจจุบันนี้ชัดเจน มีทั้งข้อบังคับของประธานศาลฎีกา มีทั้งคำพิพากษาศาลฎีกาและมาตรา ๑๓๔ วรรคท้าย ที่แก้ไขใหม่รับรอง

มาตรา ๕๐ เป็นเรื่องการคุมขังโดยผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการในประเทศอังกฤษที่ศาลจะมีอำนาจออกหมายที่เรียกว่า Writ of Habeas Corpus ให้ศาลออกหมายปล่อยผู้ถูกคุมขังโดยผิดกฎหมายได้ มาตรา ๕๐ บัญญัติแก้ไขใหม่เหมือนกันเพื่อให้เข้ากับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ มาตรา ๒๔๐

มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า “เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย...” คำว่าถูกคุมขังฉบับใหม่เขาใช้ถ้อยคำแก้ไขเปลี่ยนไปจากเดิม เพราะเดิมใช้คำว่าควบคุมหรือขัง ซึ่งตามคำนิยามมาตรา ๒ (๒๑) , (๒๐) จะต้องเป็นการควบคุมหรือขังโดยเจ้าพนักงานหรือศาล ฉะนั้น ศาลฎีกาจึงได้ตีความว่าการควบคุม หรือขัง มีความหมายธรรมดา รวมถึงบุคคลที่กักขัง หน่วงเหนี่ยวผู้อื่นด้วย แต่ตามมาตรา ๕๐ ใหม่ใช้คำว่า “คุมขัง” ซึ่งไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้ใดกระทำ ซึ่งตาม ป.อาญา มาตรา ๑ (๑๒) “คุมขัง” หมายความว่า คุมตัว ควบคุม ขัง กักขัง หรือจำคุก”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๐๐/๒๕๐๔ กรณีซึ่งเป็นการควบคุมหรือขังตามมาตรา ๕๐ จะเป็นคนธรรมดาก็ได้ ผู้ร้องจึงขอให้ศาลสั่งปล่อยตัวภรรยาของผู้ร้องซึ่งถูกคนจูดคร่าไป หน่วงเหนี่ยวกักขังได้

ตามมาตรา ๕๐ อาจเป็นเจ้าพนักงานคุมขังโดยไม่มีอำนาจก็ได้ เช่น ตามข่าวหนังสือพิมพ์ตำรวจจับผู้ต้องหามาขังโดยไม่ส่งฝากขัง หรือเป็นชาวบ้านจับหญิงมาหน่วงเหนี่ยวกักขังก็เข้าตามนี้เหมือนกันไม่จำเป็นจะต้องเป็นเจ้าพนักงาน บุคคลที่จะขอให้ปล่อยได้ก็คือ คนที่ถูกคุมขังเองหรือพนักงานอัยการ แล้วเพิ่มพนักงานสอบสวนมาอีกคนหนึ่ง ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือแพทย์ สามัญหรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง บุคคลเหล่านี้ก็ขอให้ศาลพิจารณา ออกหมายปล่อยได้ บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้คุมขังเป็นใครก็ได้ โดยปกติจะเป็นทนายความของผู้ถูกคุมขัง ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาที่กล่าวข้างต้นก็ยกตัวอย่างว่าเช่นทนายความ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็ได้ บุคคลเหล่านี้ก็มีสิทธิที่จะขอให้ศาลออกหมายปล่อย และเมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วก็ไต่สวนฝ่ายเดียว การยื่นคำร้องก็ยื่นต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาในเขตนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๖๖/๒๕๔๑ หากเจ้าพนักงานตำรวจ อ. ไม่ชอบด้วย

กฎหมายแล้ว พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจที่จะควบคุมตัว อ. ต่อเนื่องจากการที่จับไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับในระหว่างสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗ ได้ คำร้องของผู้ร้อง (ซึ่งเป็นทนายความของ อ.) จึงมีมูลที่ศาลจะดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๐

การจับ การควบคุม การขัง เป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคล บุคคลดังกล่าวจึงมีสิทธิขอปล่อยชั่วคราว และเป็นสิทธิในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ตามมาตรา ๒๓๕ ซึ่งใน วิ. อาญา ได้มีการแก้ไขให้รับกันดังเช่นในมาตรา ๑๐๗ ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว...” ฉะนั้น การให้ปล่อยชั่วคราวจึงเป็นหลัก การไม่ให้ปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น เจ้าพนักงานผู้หน่วงเหนี่ยวการปล่อยชั่วคราวอาจมีความผิดทางอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๕๗/๒๕๓๔ พนักงานสอบสวนหน่วงเหนี่ยวการประกันตัวผู้ต้องหาบอกว่าตนไม่วางจะต้องไปตั้งด่านตรวจ แต่มีได้ไปตั้งด่านตรวจแต่อย่างใด ทั้งพูดว่าจะประกันไปทำไม ให้ถูกขัง ๔ - ๕ วันก่อน สักครู่พนักงานสอบสวนก็ออกไปโต๊ะสนุกเกอร์ จึงเป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังอยู่ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗

ต่อมาเรื่องของการค้น ในเรื่องของการค้นมาตราที่สำคัญก็จะอยู่ในมาตรา ๘๒

มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีดังต่อไปนี้...” ฉะนั้น โดยหลักแล้วก็เหมือนเรื่องการจับ คือการค้นโดยไม่มีหมาย โดยหลักแล้วจะทำได้ จะทำได้ต่อเมื่อเข้าข้อยกเว้น และคนที่จะค้นได้จะต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ราษฎรยังไม่มีอำนาจค้น ในเรื่องการจับยังมีให้ราษฎรจับได้ แต่การค้นกฎหมายให้เป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น

ข้อยกเว้นในการค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น คือ

(๑) “เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐานหรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น” เช่น มีเสียงปืนดัง มีเสียงทะเลาะวิวาท ทุบตีทำร้ายกันจากในบ้านอันเป็นที่รโหฐาน

(๒) “เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน” เช่น ตำรวจแอบซุ่มมองเห็นคนเล่นการพนันในบ้านเป็นจำนวนมาก

(๓) “เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น” เป็นกรณีติดตามฉับพลัน เช่น คนร้ายวิ่งราวทรัพย์แล้วป็นิ้วเข้าบ้านคนอื่น ตำรวจที่ไล่ติดตามก็เข้าค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น

(๔) “เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเป็นเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้าย หรือทำลายเสียก่อน” ซึ่งเป็นกรณีค้นหาพยานหลักฐาน และจะต้องมีการจัดทำบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการค้น ตามมาตรา ๘๒ วรรคท้ายด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๖๖/๒๕๔๓ เจ้าพนักงานผู้จับพบจำเลยขณะขับรถโดยสารประจำทาง จึงติดตามจับกุมและตรวจค้นทันทีทันใดที่จำเลยขับรถไปจอดในอุโมงค์มิดนั้นจำเลยยอมหลบหนีหรือเคลื่อนย้ายยาเสพติดของกลางได้ กรณีเข้ามาตรา ๘๒ (๔)

(๕) “เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตามมาตรา ๗๘” เป็นกรณีจับคนที่มีหมายจับ หรือเป็นกรณีจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ เช่น เป็นความผิดซึ่งหน้า และบุคคลนั้นอยู่ในบ้านอันเป็นที่รโหฐาน โดยต้องเป็น “เจ้าบ้าน” ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๓๕/๒๕๓๖ คำว่า “เจ้าบ้าน” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๒ (๕) หมายความว่า ผู้เป็นหัวหน้าของบุคคลที่พักอาศัยในบ้านหลังนั้น และรวมตลอดถึงคู่สมรสของผู้เป็นหัวหน้าเท่านั้น เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบในการครอบครองบ้านและปกครองผู้อยู่อาศัยในบ้านหลังนั้น หาได้รวมถึงผู้อยู่ในบ้านทุกคนไม่ บุตรของเจ้าบ้านจึงไม่ได้อยู่ในความหมายของคำว่า “เจ้าบ้าน” (ฉะนั้นการจะเข้าไปจับกุมบุตรของเขาจึงจะต้องมีทั้งหมายจับและหมายค้น)

มาตรา ๘๒ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย วิ.อาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๓๘ ซึ่ง

บัญญัติว่า “ในคดีอาญา การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล...” ฉะนั้น ใน วิ.อาญา มาตรา ๕๒ จึงตัดอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เมื่อค้นด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหมายค้นออกไป

ที่ว่า การค้นในที่รโหฐานจะต้องมีหมายค้นนั้น เจ้าของบ้านอันเป็นที่รโหฐานอาจสละสิทธิ โดยยินยอมให้ค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๖๔/๒๕๔๖ มารดาของจำเลยซึ่งเป็นเจ้าของบ้านที่เกิดเหตุ ยินยอมให้ค้น แม้การค้นจะกระทำโดยไม่มีหมายค้นที่ออกโดยศาลก็หาได้เป็นการค้นโดยมิชอบไม่ เมทแอมเฟตามีนที่เจ้าพนักงานตำรวจยึดได้ จึงนำมารับฟังประกอบคำรับสารภาพของจำเลยได้

มาตรา ๕๓ “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด” การค้นในที่สาธารณะสถาน ไม่จำเป็นต้องมีหมายค้น แต่เจ้าพนักงานผู้ค้นจะต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของเพื่อใช้ หรือได้มา หรือมีไว้เพื่อเป็นความผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๑๒/๒๕๓๕ ก่อนเกิดเหตุ สิบตำรวจเอก พ. พบเห็นจำเลยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่น อันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิดและพาอาวุธปืนติดตัวไปในเมืองโดยไม่ได้รับอนุญาตซึ่งเป็นความผิดซึ่งหน้า แม้สิบตำรวจเอก พ. ไม่มีหมายจับ แต่ได้แสดงตัวว่าเป็นเจ้าพนักงานตำรวจให้จำเลยทราบแล้ว สิบตำรวจเอก พ. จึงมีอำนาจตรวจค้น และจับจำเลยได้ตาม วิ.อาญา มาตรา ๗๘ (๑) (๒), ๕๓ การที่จำเลยใช้มือกดอาวุธปืนไม่ให้สิบตำรวจเอก พ. ดึงออกมาจากเอวจำเลยเพื่อยึดเป็นของกลาง จึงเป็นการขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติกรตามหน้าที่โดยใช้กำลังประทุษร้าย ตาม ป.อาญา มาตรา ๑๓๘ วรรคสอง

ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๑๒/๒๕๓๕ กรณีที่เป็นการค้นในที่สาธารณะสถาน เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจค้นได้อยู่แล้วหากมีเหตุอันควรสงสัยว่าพกพาอาวุธปืนเมื่อค้นพบอาวุธปืน กรณีเป็นความผิดซึ่งหน้าซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ

มาตรา ๕๖ บัญญัติว่า “การค้นในที่รโหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก มีข้อยกเว้น ดังนี้

(๑) เมื่อลงมือค้นแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะค้นต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้

(๒) ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งหรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษ จะทำการค้นในเวลากลางคืนก็ได้

(๓) การค้นเพื่อจับผู้ร้ายหรือผู้ร้ายสำคัญจะทำในเวลากลางคืนก็ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตพิเศษจากศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา เดิมมาตรา ๘๖ (๓) ให้อธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อนุญาตตามที่แก้ไขใหม่เปลี่ยนเป็นให้ศาลเป็นผู้อนุญาต

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘๕/๒๕๑๖ คืบเกิดเหตุมีการลักลอบเล่นการพนันบนบ้านอันเป็นที่รโหฐาน ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าและในขณะที่เกิดเหตุมีคนอยู่บนเรือนประมาณ ๕๐ คน ถ้าปล่อยให้แน่นเข้าไปโดยไม่จับทันที ก็อาจจะจับผู้กระทำผิดไม่ได้เลย ทั้งพยานหลักฐานก็อาจสูญหายและทำลายหมด จึงเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งที่เจ้าพนักงานตำรวจจะเข้าจับและค้นในเวลากลางคืนในที่รโหฐานตาม วิ.อาญา มาตรา ๘๖ (๒)

มาตรา ๑๐๒ การค้นเจ้าพนักงานจะต้องแสดงความบริสุทธิ์เพราะกลัวจะเอาของผิดกฎหมายไปยึดให้เขา ฉะนั้นในมาตรา ๑๐๒ บัญญัติว่า “การค้นในที่รโหฐานนั้นก่อนลงมือค้นให้เจ้าพนักงานผู้ค้นแสดงความบริสุทธิ์เสียก่อน และเท่าที่สามารถทำได้ให้ค้นต่อหน้าผู้ครอบครองสถานที่ หรือบุคคลในครอบครัวของผู้นั้น หรือถ้าหาบุคคลเช่นกล่าวนั้นไม่ได้ก็ให้ค้นต่อบุคคลอื่นอย่างน้อย ๒ คน ซึ่งเจ้าพนักงานได้ขอร้องมาเป็นพยาน”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๕/๒๕๑๕ การที่เจ้าพนักงานตำรวจค้นบ้านโจทก์โดยบุคคลในครอบครัวเป็นคนตาบอดทั้งสองข้างและหูหนวก จึงเชิญบุคคลอื่นอีกเพียง ๑ คนมาเป็นพยานในการค้น เมื่อไม่ได้ความว่าเจ้าพนักงานตำรวจสามารถทำการค้นต่อหน้าคนอื่นนอกจากบุคคลดังกล่าวจึงเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจกระทำเท่าที่สามารถกระทำได้

ขอจบเรื่องการค้นไว้เพียงเท่านี้ จะไปต่อในเรื่องการสอบสวน

มาตรา ๑๒๐ บัญญัติ “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” ในมาตรานี้เคยพูดมาหลายครั้ง คือเป็นบทบัญญัติซึ่งค่อนข้างจะแปลกเพราะว่าในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ยุโรป เขาไม่ได้แยกส่วนของการสอบสวน และการฟ้องร้องออกจากกันอย่างในบ้านเรา ฉะนั้น

ของเราพอห้ามไม่ให้ฟ้องโดยไม่ได้มีการสอบสวนก่อน จึงเกิดมีประเด็นเงื่อนงำในข้อกฎหมาย ทำให้มีการยกฟ้องในด้านเทคนิคค่อนข้างมากพอสมควร กรณีอย่างไรถึงจะถือว่ามิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน คือถ้าตีความมาตรา ๑๒๐ ให้เข้มมากกว่าการสอบสวนไม่ชอบ พอการสอบสวนไม่ชอบพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีก็ค่อนข้างจะเสียหาย ฉะนั้นในแนวคำพิพากษาศาลฎีกาค่อนข้างจะผ่อนลงมาพอสมควร คือถ้าไม่ชัดเจนจริง ๆ ศาลฎีกามักจะวินิจฉัยว่ามีการสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง การกระทำที่จะทำให้การสอบสวนเสียซึ่งจะถือว่าไม่มีการสอบสวนในแนวคำพิพากษาศาลฎีกาจะอยู่ที่การสอบคำให้การผู้ต้องหา เพราะในเรื่องของการสอบสวนหลักที่สำคัญจริง ๆ ก็ส่วนของการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามมาตรา ๑๔๐ พอเขาเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้วเขาก็ส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ สอบสวนแก้ไขหรือไม่เสร็จอยู่ในดุลพินิจของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ โดยหลักแล้วถ้าหากพนักงานสอบสวนเขาสอบสวนแล้วเห็นว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ เขาเห็นว่า ผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด เขาอาจจะไม่สอบปากคำผู้ต้องหาเลยก็ได้ เขาอาจจะสรุปสำนวนเสนอพนักงานอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าหากว่าพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสอบสวนแล้วเขาเห็นว่าผู้ต้องหาอาจจะกระทำความผิดแล้วเขาเห็นควรสั่งฟ้อง อย่างน้อยที่สุดพนักงานสอบสวนจะต้องสอบปากคำ ผู้ต้องหา ฉะนั้นการสอบปากคำผู้ต้องหาจึงเป็นขั้นตอนสำคัญในการสอบสวน

ในมาตรา ๑๓๔ บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมาหรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถาม ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” ฉะนั้นการสอบปากคำผู้ต้องหาถือว่าการสอบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำ ไม่ใช่เป็นการแจ้งฐานความผิด เป็นการสอบสวนเกี่ยวกับกรรมหรือการกระทำในเรื่องนั้น ฉะนั้นการสอบสวนอันไหนจะเสียหรือไม่เสียส่วนมากจะอยู่ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาอยู่พอสมควร ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกากรณีที่มีการสอบสวนจะเสีย เช่น

๑. พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๒๖/๒๔๘๓ พนักงานสอบสวนซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวน

ผู้มีอำนาจสอบสวนมาทำการสอบสวนถือว่าการสอบสวนไม่ชอบ เท่ากับไม่ได้มีการสอบสวน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

๒. กรณีที่ไม่ใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓๔/๒๕๓๕ พนักงานสอบสวนซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ ถือไม่ได้ว่ามีการสอบสวนในความผิดนั้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

๓. ไม่มีการสอบสวนในการกระทำอันเป็นข้อหาที่แจ้งเลย หรือไม่ได้มีการสอบสวนในการกระทำหรือในข้อเท็จจริงอันนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๕๐/๒๕๒๑ หัวหน้าผู้จัดการขั๊กยกทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนจำกัด หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสียหายมอบอำนาจให้ผู้อื่นร้องทุกข์ได้ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่จำเลยฐานขั๊กยก ไม่ได้แจ้งข้อหาตามพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวเนื่องกับห้างหุ้นส่วน จดทะเบียน พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๔๖ ฐานทำงบบลู่เท็จ ถือไม่ได้ว่ามีการสอบสวนความผิดฐานนี้แล้ว พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องฐานนี้

๔. กรณีซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ อย่างที่เคยบรรยาย เช่น ไปแจ้งความไว้เป็นหลักฐาน ถือว่าไม่มีการร้องทุกข์ อย่างนั้นการสอบสวนเสียเลย

๕. กรณีเป็นความผิดอันยอมความได้แต่ขาดอายุความร้องทุกข์แล้ว อย่างนี้การสอบสวนก็เสีย

๖. กรณีซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายระบุชื่อผู้ต้องหาบางคนแสดงว่าต้องการดำเนินคดีบางคน เช่น มีผู้ต้องหา ๓ คน ผู้เสียหายระบุชื่อให้ดำเนินคดี ๒ คน คนที่ผู้เสียหายไม่ได้ระบุชื่อแสดงว่าเขาไม่ต้องการดำเนินคดี อย่างนั้นการสอบสวนผู้ที่ผู้เสียหายไม่ได้ระบุชื่อก็เสีย ถือว่าไม่มีการร้องทุกข์บุคคลนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๒/๒๕๒๘ พ. สามีจำเลยเป็นผู้ออกเช็ค ส่วนจำเลยเป็นผู้สั๊กหลัง โจทก์นำความมาแจ้งขอให้ดำเนินคดี พ. ดังนี้ไม่อาจถือได้โดยปริยายว่าโจทก์ประสงค์จะดำเนินคดีแก่จำเลยด้วย หากแต่มีเจตนาให้ พ. ได้รับโทษแต่ผู้เดียวเมื่อโจทก์ในคดีนี้ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้มาฟ้องจำเลยเมื่อพ้น ๓ เดือน และมีได้ร้องทุกข์กล่าวโทษจำเลยภายใน ๓ เดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิดแล้ว คดีโจทก์ยอมขาดอายุความตาม ป.อาญา มาตรา ๘๖

๗. กรณีสอบสวนนิติบุคคลแต่พนักงานสอบสวนไปแจ้งข้อหาคำเนินคดีแก่ กรรมการของนิติบุคคลซึ่งไม่มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ถ้ากรณีอย่างนี้การสอบสวน ก็เสียเหมือนกัน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๒๐๕/๒๕๔๑ พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน ก. กรรมการคนหนึ่งของบริษัทจำเลยซึ่งไม่มีอำนาจลงชื่อในการทำนิติกรรมของบริษัทจำเลย โดยมิได้สอบสวน อ. กรรมการผู้จัดการและผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทจำเลย ดังนี้พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจสอบสวน ก. ในฐานะตัวแทนบริษัทจำเลย ถือไม่ได้ว่ามีการสอบสวนบริษัทจำเลยโดยชอบ พนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้อง ตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๒๐

อันนี้เป็นตัวอย่างว่า กรณีอย่างไรที่ถือว่าการสอบสวนเสีย นอกจากนั้นแล้ว ถ้าไม่ชัดเจน ศาลฎีกาก็มักจะตีความในลักษณะว่าการสอบสวนนั้นชอบแล้ว อย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๐๓/๒๕๔๓ ผู้เสียหายแจ้งความเรื่องทรัพย์สินหาย พนักงานสอบสวนดำเนินคดีจำเลยฐานยักยอก พนักงานอัยการเห็นว่าเป็นเรื่องฉ้อโกง จึงฟ้อง จำเลยฐานฉ้อโกง ถือว่ามีการสอบสวนในเรื่องนั้นแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง

คือถือว่ามีการสอบสวนในข้อเท็จจริงในการกระทำอันนั้น ส่วนฐานความผิด พนักงานสอบสวนแจ้งฐานยักยอก พนักงานอัยการเห็นว่าเป็นฐานฉ้อโกงก็ถือว่ามีการสอบสวนแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๒๘๘/๒๕๓๕ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาดลักทรัพย์ เสนอความเห็นควรสั่งฟ้องฐานลักทรัพย์ พนักงานอัยการสั่งฟ้องฐานรับของโจรได้ ถือว่า ได้มีการสอบสวนในความผิดฐานรับของโจรแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๕๑/๒๕๓๕ พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องฝากขังจำเลย ต่อศาลโดยอ้างว่ายังเหลือพยานที่จะสอบอีกหลายปาก แต่ความจริงพนักงานสอบสวนสอบ พยานไปหมดแล้ว เป็นเรื่องรายละเอียดการยื่นคำร้องซึ่งไม่ตรงต่อความเป็นจริง ไม่ทำให้ การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๕๔๖/๒๕๓๖ ทำแผนที่เกิดเหตุโดยไม่ชอบ ไม่มีผลกระทบ ถึงเป็นเหตุให้การสอบสวนเสียไป พนักงานอัยการโจทก์มีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๒/๒๕๔๒ เจ้าทุกข์เป็นเจ้าพนักงาน ร้องทุกข์แก่ตนเอง และทำการสอบสวนด้วยตนเอง เช่นนี้ ก็เป็นการใช้ได้ หากทำให้การร้องทุกข์และการ สอบสวนเสียไปไม่

คำพิพากษาศาลฎีกานี้มีผู้โต้แย้งว่าเป็น conflict of interest ผลประโยชน์ขัดกัน
เจ้าพนักงานไม่น่าจะมีอำนาจปฏิบัติหน้าที่นั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑/๒๕๕๘ มีผู้อื่นนั่งฟังการสอบสวนด้วย เมื่อเจ้าพนักงาน
มิได้ทำผิดหน้าที่ ก็ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๕๖/๒๕๓๖ พนักงานสอบสวนแม้ไม่ได้เข้าเวรปฏิบัติหน้าที่
พนักงานสอบสวนมาทำการสอบสวนถือว่าเป็นการสอบสวนโดยชอบ พนักงานสอบสวน
ผู้ใดจะต้องเข้าเวรสอบสวน เป็นเพียงข้อบังคับภายในของหน่วยราชการ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๖๗/๒๕๒๘ ในบันทึกคำร้องทุกข์ของผู้เสียหาย มี
ข้อความว่าจำเลยกอดปล้ำถอดเสื้อ พยายามข่มขืนกระทำชำเรากับได้ทำร้ายผู้เสียหาย
แต่พนักงานสอบสวนบันทึกระบุข้อหาว่าให้ดำเนินคดีในข้อหากระทำอนาจารเท่านั้น ไม่ได้
ระบุข้อหาพยายามข่มขืนกระทำชำเราด้วย แต่เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวน
ผู้เสียหายในเวลาต่อมา ผู้เสียหายได้ระบุพฤติการณ์ของจำเลยที่พยายามข่มขืนกระทำชำเรา
ผู้เสียหายไว้ด้วยอย่างชัดเจน ถือได้ว่าผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ในความผิดฐานพยายาม
ข่มขืนกระทำชำเราแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๓/๒๕๓๗ ถ้ามแปลงคำให้การของจำเลยในชั้นสอบสวน
โดยมิได้สาบานตัว เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
๑๓ วรรคสอง มีผลทำให้ไม่อาจใช้คำให้การของจำเลยในชั้นสอบสวนมารับฟังเป็น
พยานหลักฐานชี้ยันจำเลยในชั้นพิจารณาได้เท่านั้น ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป

กรณีสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็ก โดยไม่มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์
บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวน เดิมมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่
๕๒๕๒/๒๕๔๕ วินิจฉัยว่า เป็นการขัดต่อมาตรา ๑๓๔ ตี ประกอบมาตรา ๑๓๓ ทวิ
ถือว่ามิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้น พนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้อง ตามมาตรา ๑๒๐
แต่เนื่องจากปัจจุบันมีมาตรา ๑๓๔/๔ วรรคสาม ซึ่งแก้ไขใหม่โดย พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติม
วิ.อาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ มีผลเพียงรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีไม่ได้เท่านั้น
ฉะนั้น จึงเห็นว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๕๒/๒๕๔๑ นี้ น่าจะใช้เป็นบรรทัดฐานไม่ได้แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๒๘/๒๕๔๑ การแจ้งข้อหาไม่จำต้องระบุอ้างด้วยทฎหมาย
ที่กระทำผิดและไม่จำต้องระบุกฎหมายที่เป็นความผิดทุกบทมาตราหรือทุกกรรมเป็นกระบวน

ความผิด การที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาหรือพาของที่ยังมิได้เสียภาษีฯ แต่ไม่ได้แจ้งข้อหาว่ามีไม้สักแปรรูปไว้ในครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต ก็ถือได้ว่าเป็นการสอบสวนความผิดฐานนี้แล้ว พนักงานอัยการจึงมีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๓๐/๒๕๔๖ พนักงานสอบสวนเพิ่งเริ่มสอบสวนจำเลยในข้อหาหนีเฮโรอีน ระหว่างต้องโทษในเรือนจำหลังจากได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา นาน ๑ ปี ๓ เดือน แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายว่า ถ้าพนักงานสอบสวนมิได้ทำการโดยไม่ชักช้าแล้ว การสอบสวนนั้นจะเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ เมื่อการสอบสวนคดีนี้กระทำโดยเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน การสอบสวนจึงชอบด้วยกฎหมาย พนักงานอัยการจึงมีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๕/๒๕๓๗ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่จำเลยที่ ๒ ในฐานะกรรมการผู้จัดการของจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นนิติบุคคล แม้ไม่ได้ระบุแจ้งชัดว่าได้แจ้งข้อหาและสอบสวนดำเนินคดีแก่จำเลยที่ ๑ ด้วย ก็ถือว่าพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่จำเลยที่ ๑ ชอบด้วย วิ.อาญา มาตรา ๑๓๔ แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๕/๒๕๓๖ จำเลยถูกเจ้าพนักงานจับและได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างสอบสวนเป็นเวลาเกิน ๖ เดือน นับแต่วันปล่อยชั่วคราว แม้พนักงานสอบสวนมิได้ส่งตัว ผู้ต้องหามาศาลและยื่นคำร้องขอหมายขังผู้ต้องหาไว้ระหว่างสอบสวน (ตามมาตรา ๑๑๓ วรรคสอง) ก็ไม่ทำให้สอบสวนนั้นไม่ชอบ พนักงานอัยการนำตัวจำเลยมาขึ้นฟ้องต่อศาลได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๒๐/๒๕๔๐ พนักงานสอบสวนทำการฝ่าฝืน วิ.อาญา มาตรา ๑๓๕ มีผลเพียงถ้อยคำที่ผู้ต้องหาถ่าวนั้น ใช้เป็นพยานหลักฐานยื่นผู้ต้องหาในการพิจารณาไม่ได้ ตามมาตรา ๑๓๔ ไม่มีผลถึงกับทำให้การสอบสวนไม่ชอบและพนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ตามมาตรา ๑๒๐

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๔๒/๒๕๔๐ ตำรวจผู้ตรวจค้นจับกุมจำเลยได้บอกจำเลยว่า หากมีเมทแอมเฟตามีนอยู่อีกให้นำมามอบให้ จะได้รับโทษเบาลง จำเลยจึงพาไปเอายาเสพติดมาให้ แม้คำพูดนั้นจะเป็นการจูงใจในทำนองว่าจำเลยจะได้รับโทษเบาลง ก็ไม่ถึงขั้นให้สัญญาตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๓๕ มิใช่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๘ ถ้าผู้แก้โทษต่อเจ้าพนักงาน หรือให้

ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา ถือเป็นเหตุบรรเทาโทษ ฉะนั้น การที่
 ดำรวจพุดตามคำพิพากษาศฎีกา ดังกล่าว จึงไม่ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบ เพราะ
 ความจริงมีกฎหมายรับรองอยู่ว่ามีเหตุบรรเทาโทษได้

คำพิพากษาศฎีกาที่ ๒๑๓๒/๒๕๔๘ ขณะที่พนักงานสอบสวนถามปากคำของ
 จำเลยในฐานะผู้ต้องหา จำเลยมีอายุเกินสิบแปดปีแล้ว แม้ขณะเกิดเหตุจะอายุไม่เกิน
 สิบแปดปีก็ตาม การถามปากคำจำเลยของพนักงานสอบสวนจึงไม่จำเป็นต้องมีนักจิตวิทยา
 นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เดือดร้อนขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำจำเลย
 ส่วนการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบการดำเนินคดีนี้เป็นการดำเนินการก่อนการสอบสวนผู้ต้องหา
 ไม่ใช่การถามปากคำผู้ต้องหาและมีใช้การชี้ตัวผู้ต้องหา ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายโดย
 เฉพาะ ดังนั้น แม้จะกระทำขณะที่จำเลยอายุไม่เกินสิบแปดปีจึงไม่จำเป็นต้องนำบทบัญญัติ
 ว่าด้วยการสอบสวนผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีตามมาตรา ๑๓๔ ตรี ประกอบมาตรา
 ๑๓๓ ทวิ มาใช้บังคับ ส่วนที่จำเลยฎีกาว่าในการถามคำให้การพนักงานสอบสวนมิได้ถาม
 จำเลยว่ามีทนายหรือไม่ เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
 ๑๓๔ ทวิ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงาน
 สอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความ
 หรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายให้” บทบัญญัติดังกล่าวมีความหมายว่า ก่อนเริ่มการ
 สอบสวน หากผู้ต้องหาเมื่ออายุไม่เกินสิบแปดปีพนักงานสอบสวนต้องถามผู้ต้องหาว่ามี
 ทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีพนักงานสอบสวนต้องจัดหาทนายความไว้ แต่ในคดีนี้ใน
 วันที่พนักงานสอบสวนเริ่มถามคำให้การจำเลย ขณะเมื่อจำเลยมีอายุเกินสิบแปดปีแล้ว
 พนักงานสอบสวนจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรา ๑๓๔ ทวิ แต่ประการใด

วิ.อาญา มาตรา ๑๓๔ ทวิ (เดิม) เทียบได้กับ มาตรา ๑๓๔/๑ (ปัจจุบัน) ส่วน
 มาตรา ๑๓๔ ตรี (เดิม) เทียบได้กับมาตรา ๑๓๔/๒ (ปัจจุบัน)

คำพิพากษาศฎีกาที่ ๖๔๗/๒๕๔๕ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 มาตรา ๑๓๓ ทวิ ใช้บังคับเฉพาะกรณีสอบปากคำจำเลยเท่านั้น ไม่ได้ใช้บังคับในการ
 รวบรวมพยานหลักฐาน อื่น ๆ ด้วย ดังนั้น การที่พนักงานสอบสวนนำตัวจำเลยไป
 ชี้แจงชี้ที่เกิดเหตุโดยไม่มีบุคคลต่าง ๆ อยู่ด้วยกับไม่มีการบันทึกภาพและเสียงของจำเลย
 ในขณะที่ให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนนั้น การสอบสวนจึงชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๒๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง” และวรรคสอง บัญญัติว่า “แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” ฉะนั้นว่าไปแล้วถ้าเป็นคดีอาญาแผ่นดินพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเสมอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๖๓/๒๕๒๗ ความผิดลหุโทษไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง

ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะให้มีผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษและทำแบบฟอร์มบันทึกคำร้องทุกข์กล่าวโทษไว้ เพราะไว้ในมาตรา ๒ (๑๑) เรื่องการสอบสวน การสอบสวนซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับ “ความผิดที่กล่าวหา” ฉะนั้นพนักงานสอบสวนจึงทำบันทึกว่ามีคำร้องทุกข์กล่าวโทษ แต่ความจริงแล้วถ้าเป็นความผิดอาญาแผ่นดินก็ไม่จำเป็น มาตรา ๑๒๑ ห้ามสอบสวนเฉพาะความผิดต่อส่วนตัว เว้นแต่มีคำร้องทุกข์ ถ้าเป็นคดีอาญาแผ่นดินก็สามารถทำการสอบสวนได้เลย แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนก็จะให้ตำรวจผู้จับเป็นผู้กล่าวหา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๓๒/๒๕๓๕ คดีอาญาซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว คดีนายจ้างให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นความผิดตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๐๓ ข้อ ๒, ๘ แม้ไม่มีผู้ใดร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ เมื่อความผิดปรากฏต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนก็ทำการสอบสวนได้

มาตรา ๑๒๒ เป็นกรณีซึ่งพนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้ในเงื่อนไขของกฎหมายก็ไม่มีอะไร โดยหลักแล้วเมื่อมีคนมาแจ้งความแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวน เหตุที่พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนได้ มีเฉพาะที่กำหนดในมาตรา ๑๒๒ เท่านั้น คือเป็นกรณีผู้เสียหายขอความช่วยเหลือแต่ไม่ยอมรับร้องทุกข์หรือผู้เสียหายฟ้องคดีเองโดยมิได้ร้องทุกข์ หรือเป็นกรณีกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์หรือกล่าวโทษด้วยปากแต่ไม่ยอมบอกว่าเป็นใคร ฉะนั้น เมื่อมีผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษว่ามี การกระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะไม่ยอมทำการสอบสวนโดยอ้างว่าไม่เป็นความผิดไม่ได้ นอกจากจะเข้าข้อยกเว้นดังกล่าว

มาตรา ๑๒๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้” คือ เป็นกรณีปกติก็จะร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวน แต่ว่าถ้าดูในมาตรา ๑๒๓

ก็จะใช้คำว่า “อาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน” แสดงว่าเขาอาจร้องทุกข์กับเจ้าพนักงานอื่นก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๓๔/๒๕๑๖ วิ.อาญา มาตรา ๑๒๔ ไม่ได้บังคับให้ร้องทุกข์เฉพาะต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนเสมอไป เหตุนี้พนักงานสอบสวนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งถึงแม้จะไม่มีอำนาจทำการสอบสวนในคดีใดเลย ก็ยังมีอำนาจรับคำร้องทุกข์ในคดีนั้นได้

ในมาตรา ๑๒๓ วรรคท้าย บัญญัติว่า “คำร้องทุกข์จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าเป็นหนังสือต้องมี วัน เดือน ปี และลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ ถ้าร้องด้วยปาก ให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวันเดือนปี และลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในบันทึกนั้น”

มาตรา ๑๒๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวนและเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้” ฉะนั้นโดยปกติในทางปฏิบัติก็เป็นการร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวน แต่จริง ๆ แล้วเขาอาจจะร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานที่รองลงมาก็ได้ อย่างเช่น สิบตำรวจเอก หรือเหนือขึ้นไปก็ได้ เช่น ไปร้องทุกข์กับผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติอย่างที่มีข่าว แต่จะไปร้องทุกข์กับบุคคลที่กฎหมายไม่ได้กำหนดไม่ได้ อย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๒๖/๒๕๐๓ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่ใช่พนักงานสอบสวนและไม่ใช่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงไม่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๓/๒๕๕๓ กรมตำรวจไม่ใช่พนักงานสอบสวน จึงไม่มีสิทธิที่จะร้องต่อศาลแทนพนักงานสอบสวนขอให้ปล่อยทรัพย์สินของกลางที่พนักงานสอบสวนยึดไว้

มาตรา ๑๒๖ บัญญัติว่า “ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระยะใดหรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้

ในคดีซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว การถอนคำร้องทุกข์เช่นนั้นย่อมไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น” (ในเรื่องการร้องทุกข์ก็ดี หรือถอนคำร้องทุกข์ก็ดีไม่ใช่การทำนิติกรรม แต่เป็นกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่ง)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๔/๒๕๕๔ หญิงผู้เยาว์อายุ ๑๗ - ๑๘ ปี ซึ่งเป็นผู้เสียหาย

ได้ร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานด้วยตนเอง จนมีการสอบสวนและพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีในความผิดต่อส่วนตัวฐานฉ้อโกงอาชญากร ข่มขืนกระทำชำเราและทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ อันเป็นการกระทำต่อผู้เยาว์แล้ว ต่อมาบิดาของผู้เยาว์ขอถอนคำร้องทุกข์ เพราะได้รับเงินจากจำเลยและต้องการให้จำเลยแต่งงานกับ ผู้เสียหาย แต่ผู้เสียหายไม่สมัครใจ เมื่อผู้เสียหายมีอายุ ๑๗ - ๑๘ ปี ทั้งประโยชน์ของบิดา ซึ่งมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายก็ขัดกัน บิดาจึงไม่มีอำนาจถอนคำร้องทุกข์

แต่ถ้าหากว่ามีใจความผิดต่อส่วนตัวแล้วการถอนคำร้องทุกข์นั้นไม่ได้ตัดอำนาจพนักงานสอบสวน ฉะนั้นที่มีตัวอย่างในหนังสือพิมพ์คดีความผิดอาญาแผ่นดินมีผู้ไปแจ้งความกล่าวหาว่าเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบต่าง ๆ วันดีคืนดีบอกว่าจะไม่เอาเรื่องแล้วขอถอนคำแจ้งความเพราะเข้าใจผิด ดังนี้ ไม่ทำให้คดีเลิกกันไปได้ พนักงานสอบสวนเขาก็มีอำนาจสอบสวนต่อไป

มาตรา ๑๒๘ พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทนได้ คือเขาไม่จำเป็นต้องทำเองทั้งหมด ถ้าหากเป็นกรณีที่เขาขอยกเว้นที่บัญญัติก็อาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำแทนได้ใน (๑) เป็นกรณีสอบสวนนอกเขตอำนาจ ก็มีอำนาจส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีเขตอำนาจจัดการ อย่างเช่นพยานอยู่อีกที่หนึ่งเขาก็ส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนที่พยานอยู่สอบสวนแทนได้

ในมาตรา ๑๒๘ (๒) การใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวนซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตน ไม่ว่าจะทำเองหรือจัดการตามประเด็น มีอำนาจสั่งให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชาทำแทนได้ แต่ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นไม่ได้เจาะจงให้ทำด้วยตัวเอง อะไรเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวนอย่างเช่นพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนอาจจะให้เสมียนคดีพิมพ์ลายนิ้วมือได้ หรือให้ไปคัดทะเบียนบ้าน อาจจะคิดว่าผู้เสียหายอายุเท่าไรต่ำกว่า ๑๘ ปีหรือเปล่า อย่างนี้พนักงานสอบสวนก็ให้เสมียนคดีไปคัดแทนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๓๑/๒๕๔๗ การแจ้งข้อหาเพิ่มเติมแก่จำเลยจากการกระทำที่ได้มีการสอบสวนไว้โดยชอบแล้ว โดยจำเลยให้การปฏิเสธ ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวน เมื่อร้อยตำรวจโท ป. ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติมแทน การสอบสวนเพิ่มเติมจึงชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๘ (๒) แล้ว

เรื่องแจ้งข้อหาเพิ่มเติมศาลฎีกาถือว่าเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่ความจริงการสอบปากคำผู้ต้องหาหรือการสอบสวนพยานเป็นเรื่องสำคัญที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำเอง คดีนี้ถือว่า การสอบสวนเพิ่มเติมชอบ เพราะเหตุผลว่า ร้อยตำรวจโท ป. ก็เป็นพนักงานสอบสวนคนหนึ่งจึงมีอำนาจสอบสวน ถ้าเขาเป็นพนักงานสอบสวนในท้องที่นั้นเขาก็สอบสวนได้อยู่แล้ว

มาตรา ๑๒๕ การสอบสวนรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพด้วย การชันสูตรพลิกศพถือเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน ในกรณีที่ความตายเป็นผลแห่งการกระทำความผิดอาญา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จ ห้ามมิให้ฟ้อง ผู้ต้องหายังศาล กฎหมายเขาห้ามเฉพาะการชันสูตรพลิกศพไม่เสร็จเท่านั้นเองที่ห้ามฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๕๕ - ๑๓๐๐/๒๔๘๑ กรณีที่ไม่มีการชันสูตรพลิกศพหรือการชันสูตรพลิกศพไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย หาได้อยู่ในข้อห้ามไม่ให้ฟ้องตามมาตรา ๑๒๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๓/๒๔๕๓ การชันสูตรพลิกศพไม่ชอบเนื่องจากผู้ทำการชันสูตรมิใช่บุคคลตามที่กฎหมายกำหนด พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องเพราะไม่ต้องห้ามมาตรา ๑๒๕ ห้ามเฉพาะการชันสูตรพลิกศพไม่เสร็จ

เรื่องการชันสูตรพลิกศพมาตรา ๑๕๕ ให้นำบทบัญญัติเรื่องการสอบสวนมาใช้โดยอนุโลม ฉะนั้นวิธีการต่างๆ ในเรื่องของการสอบสวนก็มาใช้ในเรื่องชันสูตรพลิกศพได้ อย่างเช่น พนักงานอัยการก็มีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงครบถ้วนในเรื่องการชันสูตรพลิกศพเขาก็ทำได้

การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน แต่กรณีผู้เสียหาย (โดยผู้มีอำนาจจัดการแทน) ฟ้องคดีเองซึ่งไม่มีข้อห้ามฟ้อง อย่างเช่นพนักงานอัยการ ตามมาตรา ๑๒๐ ผู้เสียหาย จึงฟ้องคดีได้เลยโดยไม่ต้องรอรผลการชันสูตรพลิกศพ อย่างเช่นคดีตำรวจยิงปลัดอำเภอตายที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ภริยาผู้ตายฟ้องคดีเอง โดยไม่ต้องรอรผลการได้สวนชันสูตรพลิกศพของศาล โดยฟ้องคดีที่ศาลจังหวัดเพชรบุรีแล้วขอโอนคดีตาม วิ.อาญา มาตรา ๒๖ มาที่ศาลอาญา ผลที่สุดศาลฎีกาพิพากษาเมื่อต้นปี ๒๕๔๕ ให้ลงโทษจำคุกตำรวจซึ่งเป็นจำเลยบางคน

การชันสูตรพลิกศพเป็นกรณีที่จะต้องกระทำตามมาตรา ๑๔๘ เมื่อปรากฏแน่ชัด

หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เว้นแต่ ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๒๓๕-๔๒๔๐/๒๕๔๒ เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการชันสูตรพลิกศพผู้ตายเสร็จแล้ว จึงไม่มีเหตุที่จะดำเนินการตามคำร้องของผู้ต้องหาที่ขอให้ชันสูตรพลิกศพผู้ตายอีก

ในคดีนายห้างทอง ศาลอนุญาตให้ผ่าศพใหม่เป็นครั้งที่สาม ตามที่จำเลยร้องขอได้ เพราะมีปัญหาข้อต่อสู้ในทางนิติเวชศาสตร์ว่าเหตุที่ตายเป็นการฆ่าตัวตายหรือถูกคนร้ายฆ่าตายกันแน่

กรณีความตายเป็นผลจากการกระทำความผิดอาญา พนักงานสอบสวนจะนำผลการชันสูตรพลิกศพรวมเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนแล้วทำความเห็นในทางคดีส่งให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดี ว่าควรฟ้องหรือควรไม่ฟ้องผู้ต้องหา ตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๔๐' ๑๔๓

กรณีความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำความผิดอาญา เช่น กรณีเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำความผิดอาญาจริง ก็จะดำเนินการตาม มาตรา ๑๕๖ โดยในต่างจังหวัด ก็จะส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนในกรุงเทพมหานคร ก็จะส่งไปยังผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เพราะพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๕๐ บัญญัติ “ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร...มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายอื่นได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด”

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม บัญญัติให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามมาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่งด้วย และพนักงานอัยการจะต้องทำคำร้องต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและ

ทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตาย โดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ตามมาตรา ๑๕๐ วรรคห้า เมื่อ ศาลได้มีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งแก่ พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป ตามมาตรา ๑๕๐ วรรค ๑๑ ฉะนั้น ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจะทำสำนวนการสอบสวน ๒ สำนวน คือ สำนวนการสอบสวนคดี อาญา ฐานฆ่าผู้อื่นตามปกติ และสำนวนไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพ แล้วต้องส่งสำนวน ทั้งสองให้พนักงานอัยการพิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖/๒๕๐๑ เมื่อผู้ถูกควบคุมกักขังในเรือนจำตายลง ก็ถือว่า ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ จึง ขอบที่ศาลจะต้องทำการไต่สวนและมีคำสั่งตามที่พนักงานอัยการร้องขอขึ้นมาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๕๐/๒๕๓๕ จำเลยซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าพนักงานทำร้าย ผู้ตายแล้วแจ้งความว่าผู้ตายบุกกรุก เจ้าพนักงานตำรวจนำตัวผู้ตายส่งโรงพยาบาล โดยขณะที่ ผู้ตายถูกจำเลยทำร้ายนั้นผู้ตายมิได้เป็นผู้ต้องหาในข้อหาบุกกรุก และมีได้อยู่ในความควบคุม ของเจ้าพนักงาน แม้ผู้ตายจะถึงแก่ความตายในระหว่างที่เจ้าพนักงานตำรวจนำตัวส่ง โรงพยาบาล ก็ไม่ใช่กรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความ ควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้าง ว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ จึงไม่ใช่กรณีที่ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคสาม บัญญัติว่า “ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตายหรือตาย ในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง”

การอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ จะต้องอ้างตั้งแต่แรกในชั้นที่ถูกกล่าวหา มิใช่มาอ้างตอนหลัง มิฉะนั้น ถือว่าเป็นคดีฆ่าผู้อื่นธรรมดา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๐๐/๒๕๓๒ การกล่าวอ้างว่าตนเป็นเจ้าพนักงานฆ่าผู้ตาย เพราะเหตุจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือผู้ตายอยู่ในระหว่างการควบคุมของตน ซึ่งเป็นการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ตาม วิ.อาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคสามนั้น ต้องได้กล่าว

อ้างชั้นในชั้นที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อมิได้มีการกล่าวอ้างเช่นนั้น
ในชั้นที่ถูกกล่าวหาแล้ว การที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเช่นคดีอาญาธรรมดา
รวมทั้งการที่พนักงานอัยการออกคำสั่งฟ้องจึงเป็นการชอบด้วยกฎหมายแล้ว

คำว่า “คดีฆาตกรรม” นั้น หมายความว่า การกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น
โดยเจตนา ไม่รวมถึงการทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยไม่เจตนาหรือโดยประมาท และ
ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.
๒๕๔๓ ข้อ ๘๕ กำหนดว่าคดีฆาตกรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
๑๔๓ วรรคสาม หมายถึงคดีที่ความตายเกิดขึ้นโดยผู้กระทำมีเจตนาฆ่าเท่านั้น

ในคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย เช่น
เจ้าหน้าที่ตำรวจยิงคนร้ายที่กระทำความผิดฐานชิงทรัพย์และต่อสู้ขัดขวางการจับกุมถึง
แก่ความตาย

ส่วนในคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่ง
อ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เช่น นักโทษด้วยกันฆ่ากันตายในเรือนจำ หรือ พัสดี
เรือนจำใช้ปืนยิงนักโทษที่พยายามหลบหนีถึงแก่ความตาย หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุม
ผู้ต้องหาที่ถูกจับไปสถานีตำรวจ ระหว่างทางมีคนร้ายมายิงผู้ต้องหาซึ่งอยู่ในความควบคุม
ตาย เป็นต้น ผู้ทำให้ตายอาจจะเป็นเจ้าพนักงานหรือผู้ใดก็ได้

คดีดังกล่าวข้างต้น อธิบดีอัยการ (ปัจจุบันเรียกว่า อัยการสูงสุด) หรือ
ผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง พนักงานอัยการแห่งท้องที่ไม่มี
อำนาจสั่งคดี และอธิบดีกรมอัยการไม่สามารถมอบหมายให้พนักงานอัยการผู้อื่น ปฏิบัติ
ราชการแทนได้ เป็นกรณีที่กฎหมายระบุให้เป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะตัวของอธิบดีกรม
อัยการหรือผู้รักษาการแทน และเนื่องจากเป็นคำสั่ง ของอธิบดีกรมอัยการเอง กรณีที่มี
คำสั่งไม่ฟ้อง จึงไม่ต้องเสนออธิบดีกรมตำรวจ ฯลฯ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อให้ความ
เห็นชอบ ตามมาตรา ๑๔๕ แต่อย่างใด

ข้อสอบวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สมัยที่ ๕๘ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๔๕

ข้อ ๓ สิบตำรวจโทงยุทธเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง
อ่างทอง ได้ออกตรวจท้องที่ พบนายชดมีท่าทางพิรุธจึงเข้าทำการตรวจค้น นายชดเกรงว่า
สิบตำรวจโทงยุทธจะตรวจพบยาบ้าที่อยู่ในกระเป๋ากางเกง จึงชักอาวุธปืนยิงสิบตำรวจโท

ยุงยุงแต่ไม่ถูก สิบตำรวจโทยุงยุง จึงชกนายชดถูกบริเวณปลายคางเป็นเหตุให้นายชดล้มลงศีรษะฟาดพื้นถึงแก่ความตาย

กรณีของสิบตำรวจโทยุงยุง พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนโดยแจ้งข้อกล่าวหาว่าทำร้ายผู้อื่นเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย แต่เห็นว่าพยานหลักฐานน่าเชื่อว่า สิบตำรวจโทยุงยุงได้ปฏิบัติตามหน้าที่และป้องกันตนโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงเสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ส่วนกรณีของนายชด พนักงานสอบสวนเห็นว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปแล้ว จึงเสนอความเห็นควรสั่งยุติคดี จากนั้นพนักงานสอบสวนได้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยความเห็นทั้งสองกรณีไปยังอัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาต่อไป

ให้วินิจฉัยว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการส่งสำนวนการสอบสวนทั้งสองกรณีนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ธงคำตอบ

กรณีของสิบตำรวจโทยุงยุงซึ่งพนักงานสอบสวนได้สอบสวนเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย แล้วเห็นว่าการกระทำของสิบตำรวจโทยุงยุงเป็นการปฏิบัติราชการตามหน้าที่และได้ป้องกันตนโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงเสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง และส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อพิจารณานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย บัญญัติว่า “ในคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ฆ่าตายหรือตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง” ดังนั้น การส่งสำนวนไปให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนตามมาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย เพื่อพิจารณาออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องจะต้องเป็นคดีฆาตกรรม คือความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาเท่านั้น แต่กรณีของสิบตำรวจโทยุงยุงถูกกล่าวหาว่าทำร้ายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย จึงมิใช่คดีฆาตกรรมที่จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอัยการสูงสุดตามมาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย แต่เป็นคดีอาญาทั่วไปซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่พิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการจังหวัดอ่างทอง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนกรณีนี้จึงเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กรณีของนายชดซึ่งพนักงานสอบสวนเห็นว่าสิทธิภาคีอาญามาฟ้องร้องไปแล้ว จึงเสนอความเห็นควรสั่งยุติคดีนั้น นายชดเป็นบุคคลธรรมดา มิใช่เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ จึงเป็นคดีอาญาทั่วไปซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่พิจารณาสั่งคดีของ พนักงานอัยการจังหวัดอ่างทอง การที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอัยการ สูงสุดเพื่อพิจารณาจึงเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๓๐ บัญญัติว่า “ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่ต้องอยู่ด้วย” ฉะนั้นโดยหลักในการสอบสวน พนักงานสอบสวนเขาจะสอบสวน ที่ไหนก็ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๘๘/๒๔๕๔ การสอบสวนกระทำลับหลังผู้ต้องหาก็ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๖๑/๒๔๕๐ พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนต่างท้องที่ได้ พนักงานสอบสวนที่พิจารณำพยานไปสอบสวนที่จังหวัดนครสวรรค์ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๘๐/๒๕๓๒ จำเลยเป็นพนักงานสอบสวน ตามข้อเท็จจริง โจทก์ที่โรงพยาบาล แต่ไปจดลงในคำให้การของโจทก์ว่าเป็นการสอบสวนที่สถานีตำรวจ เพียงเหตุเท่านั้น หาเป็นการทำและรับรองเอกสารเท็จไม่

มาตรา ๑๓๒ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจ สิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาด จำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียด ทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น

การตรวจตัวผู้เสียหาย เช่น เพื่อคุ้มครองรอยการทำร้าย จะกระทำได้เมื่อผู้เสียหาย ยินยอม แต่การตรวจตัวผู้ต้องหา เช่น เพื่อคุ้มครองรอยการต่อสู้ พนักงานสอบสวนสามารถ ทำได้ แม้ผู้ต้องหาไม่ยินยอม

การพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า ไม่รวมถึงการให้เซ็นตัวอย่างลายมือชื่อ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๖๘/๒๕๒๕ ผู้ต้องหาไม่ยอมเขียนชื่อในกระดาษตาม คำสั่งของพนักงานสอบสวนเพื่อตรวจสอบลายมือ ยังไม่มีความผิดฐานขัดคำสั่งของ เจ้าพนักงาน

เพราะมาตรา ๑๓๒ (๑) ให้มีอำนาจเฉพาะพิมพ์ลายนิ้วมือ ฉะนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องไปหาตัวอย่างลายเซ็นของผู้ต้องหาจากที่อื่น โดยอาจใช้อำนาจตามมาตรา ๑๓๒ (๓) หมายถึงบุคคลซึ่งครอบครองเอกสารที่มีตัวอย่างลายเซ็นของผู้ต้องหาให้ส่งมาให้พนักงานสอบสวน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๑/๒๕๘๕ พยานไม่ยอมลงชื่อ ใน วิ.อาญา มาตรา ๑๑ ได้บัญญัติไว้แล้ว โดยให้บันทึกหรือรายงานเหตุนั้นไว้ ฉะนั้น พยานจึงยังไม่มี ความผิดฐานขัดคำสั่ง เจ้าพนักงาน

กรณีผู้ต้องหาไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือเพื่อตรวจประวัติอาชญากร มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘ ฐานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ และในทางปฏิบัติผู้ต้องหาจะยอมให้เปรียบเทียบปรับโดยไม่ยอมให้พิมพ์ลายนิ้วมือ แต่ปัจจุบันมีประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๒๕ เรื่อง การดำเนินการเกี่ยวกับการยุติธรรมทางอาญา ลงวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดว่า “ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีหน้าที่ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า ตามคำสั่งของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวนผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิดฐานกระทำความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ฉะนั้น ผู้ต้องหาที่ไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือจะต้องถูกดำเนินคดีอาญาเป็นอีกคดีหนึ่ง ไม่สามารถเปรียบเทียบปรับได้

กรณีให้ผู้ขับรถโดยสารขนส่งเป่าลมเพื่อตรวจหาปริมาณแอลกอฮอล์หรือตรวจปัสสาวะหาสารยาเสพติด เป็นกรณีที่พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๐๒ ทวิ ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้ และตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔๓ ทวิ ให้เจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวน ตรวจสอบผู้ขับขี่ว่าได้เสพวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และยาเสพติดบางประเภทได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ก็มีโทษทางอาญาฐานขัดคำสั่ง เจ้าพนักงาน

ส่วนกรณีพนักงานสอบสวนจะสั่งให้ผู้ต้องหาขูดเนื้อเยื่อ เจาะเลือด เพื่อตรวจหาสาร D.N.A. พนักงานสอบสวนไม่น่าจะกระทำได้ เว้นแต่ ผู้ต้องหายินยอม

(๒) ค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือ

ได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยกัน

(๓) หมายถึงบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่กฎหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนได้ปฏิบัติตามหมาย

(๔) ขีดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมามากกว่าไว้ในอนุมาตรา (๒) และ (๓) คำว่า “ขีด” นี้ ศาลฎีกาตีความว่ารวมถึงการอายัดได้ด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๓๗/๒๔๕๒ ปลัดอำเภอมีอำนาจยึดหรืออายัดของกลางซึ่งไม่ได้แจ้งปริมาณและสถานที่เก็บอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติการค้าขัวได้

เนื่องจากเวลาในการบรรยายหมดลง จึงต้องขอยุติเพียงเท่านี้ และอยากจะให้คำแนะนำนักศึกษาสักเล็กน้อยเกี่ยวกับการสอบ เนื่องจากปรากฏว่ามีนักศึกษาถูกตัดคะแนนเพราะทำผิดระเบียบการสอบจำนวน ในการสอบคราวนี้สำนักอบรมฯ ได้แก้ไขปรับปรุงระเบียบการสอบใหม่ จึงขอให้นักศึกษาได้ให้ความสนใจด้วย เพื่อที่จะได้ไม่ถูกตัดคะแนนโดยไม่จำเป็น เช่น ระเบียบห้ามเขียนเลขประจำตัวสอบในที่อื่นๆ ในสมุดคำตอบ ให้เขียนได้แห่งเดียวในหน้าปกช่องที่ให้เขียนเท่านั้น เมื่อเขียนผิดห้ามเซ็นชื่อกำกับ เมื่อขึ้นข้อใหม่ให้ขึ้นหน้าใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ ในการตอบนักศึกษา ก็ต้องวางหลักกฎหมายในเรื่องนั้นว่ามีอย่างไร แล้วปรับข้อเท็จจริงในคำถามว่าเข้ากับหลักกฎหมายที่วางไว้อย่างไร แล้วอธิบายเหตุผล ไม่ใช่แค่ตอบพินธงอย่างเดียว และโดยปกติประเด็นในคำถามมักจะมี ๒ ประเด็นขึ้นไป ฉะนั้น จะต้องอ่านคำถามให้ละเอียดรอบคอบว่าเขาถามอะไรบ้าง คำตอบไม่ควรสั้นเกินไปหรือยาวเกินไปจนฟุ่มเฟือย ปกติจะอยู่ในระหว่าง ๑ - ๒ หน้า สุดท้ายนี้ ก็ขอให้นักศึกษา โชคดีในการสอบ.

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

วิชา กฎหมายล้มละลาย

อาจารย์ผู้สอน ศาสตราจารย์วิชา มหาคุณ
ประธานแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
ในศาลฎีกา

ผู้เรียบเรียง อาจารย์วิรัตน์ วิเศษวงศ์กร

วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๐ การบรรยายครั้งที่ ๘



มติที่ประชุมเจ้าหน้าที่เพื่อพิจารณาเลือกผู้ทำแผน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเมื่อศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการแล้ว ศาลก็ต้องพิจารณาต่อไปว่าจะมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนตามที่ผู้ร้องขอให้ฟื้นฟูกิจการเสนอเข้ามาด้วยหรือไม่ตาม มาตรา ๕๐/๑๗ ซึ่งในมาตรา ๕๐/๖ (๔) (๕) ได้กำหนดไว้เลยว่าในคำร้องขอฟื้นฟูกิจการจะต้องมีชื่อและคุณสมบัติของผู้ทำแผน และมีหนังสือยินยอมของผู้ทำแผนด้วย ในการพิจารณาดังบุคคลใดเป็นผู้ทำแผนศาลจะดูว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมหรือเป็นผู้ที่สมควรหรือไม่ หากเป็นกรณีที่ไม่มีผู้ใดคัดค้านก็จะพิจารณาแต่รายชื่อของผู้ที่ร้องขอฟื้นฟูกิจการเสนอมานี้ แต่ถ้าปรากฏว่าลูกหนี้หรือเจ้าหน้าที่ได้มีการคัดค้านการเสนอรายชื่อดังกล่าวว่าไม่สมควรประการใด ก็จะทำให้ศาลไม่อาจที่จะตั้งผู้ทำแผนได้ทันที ซึ่งการพิจารณาดังผู้ทำแผนเราจะแยกพิจารณาออกได้เป็นสี่กรณี ได้แก่

กรณีแรก มีการคัดค้านการฟื้นฟูกิจการ แต่ไม่คัดค้านผู้ทำแผนตามที่ผู้ร้องขอเสนอเข้ามา

กรณีที่สอง กรณีที่มีการคัดค้านผู้ทำแผนที่ผู้ร้องขอเสนอ แต่ผู้คัดค้านมิได้เสนอชื่อบุคคลอื่นเป็นผู้ทำแผนด้วย

ทั้งสองกรณีนี้ตามมาตรา ๕๐/๑๗ วรรคหนึ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ศาลจะมีคำสั่งตั้งบุคคลที่ผู้ร้องขอเสนอมานี้เป็นผู้ทำแผนก็ได้ เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าบุคคลดังกล่าวไม่สมควรเป็นผู้ทำแผน ศาลจึงจะมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เรียกประชุมเจ้าหน้าที่เพื่อพิจารณาว่าบุคคลใดสมควรเป็นผู้ทำแผนต่อไป

กรณีที่สาม กรณีที่มีการคัดค้านการฟื้นฟูกิจการและคัดค้านผู้ทำแผนที่ผู้ร้องขอเสนอ โดยผู้คัดค้านเสนอชื่อบุคคลอื่นเป็นผู้ทำแผนด้วย

กรณีที่สอง กรณีไม่มีการคัดค้านการฟื้นฟูกิจการ แต่คัดค้านเฉพาะตัวผู้ทำแผนที่ผู้ร้องขอเสนอ และผู้คัดค้านก็เสนอชื่อบุคคลอื่นเป็นผู้ทำแผนมาด้วย

กรณีที่สามและที่สี่นี้เมื่อศาลได้สวนคำร้องขอแล้วหรือหากไม่มีการคัดค้านการฟื้นฟูกิจการศาลก็ไม่จำเป็นต้องได้สวนคำร้องขออาจจะคดีสวนไปเลย และเมื่อศาลเห็นสมควรมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ศาลจะมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนเลยยังไม่ได้ เพราะมีการเสนอชื่อบุคคลอื่นเป็นผู้ทำแผนแข่งด้วย ก็จะต้องให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เรียกประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาว่าบุคคลใดสมควรจะเป็นผู้ทำแผนก่อน ในที่สุดแล้วก็ต้องขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมเจ้าหนี้

มาตรา ๕๐/๑๗ วรรคสอง บัญญัติว่า ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ได้เสนอผู้ทำแผนมติเลือกผู้ทำแผนต้องเป็นมติของเจ้าหนี้ฝ่ายที่มีจำนวนหนี้ข้างมากซึ่งได้ออกเสียงลงคะแนนในมตินั้น แต่ในกรณีที่ลูกหนี้เสนอผู้ทำแผนด้วย ให้ผู้ทำแผนที่ลูกหนี้เสนอเป็นผู้ทำแผน เว้นแต่จะมีมติของเจ้าหนี้ฝ่ายที่มีจำนวนหนี้ไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนหนี้ทั้งหมดของเจ้าหนี้ซึ่งได้ออกเสียงลงคะแนนในมตินั้นกำหนดให้บุคคลอื่นเป็นผู้ทำแผน ในการลงมติตามมาตรา นี้ ให้เจ้าหนี้มีประกันออกเสียงได้เต็มตามจำนวนหนี้

กรณีลูกหนี้เป็นผู้คัดค้านแล้วไม่ได้เสนอผู้ทำแผนเข้ามา มติการเลือกผู้ทำแผนของที่ประชุมเจ้าหนี้ต้องเป็นมติของเจ้าหนี้ฝ่ายที่มีจำนวนหนี้ข้างมากซึ่งได้ออกเสียงลงคะแนนในมตินั้น แต่ในกรณีที่ลูกหนี้เสนอผู้ทำแผนด้วย ให้ผู้ทำแผนที่ลูกหนี้เสนอเป็นผู้ทำแผน เว้นแต่จะมีมติของเจ้าหนี้ฝ่ายที่มีจำนวนหนี้ไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนหนี้ทั้งหมดของเจ้าหนี้ที่ได้เข้าประชุมและออกเสียงลงคะแนนให้บุคคลอื่นเป็นผู้ทำแผน มตินี้เราเคยพูดมาแล้วว่า ไม่ใช่มติพิเศษ ซึ่งเป็นมติของเจ้าหนี้ฝ่ายข้างมากซึ่งมีจำนวนหนี้ถึงสามในสี่ของจำนวนหนี้ทั้งหมดของเจ้าหนี้ที่ได้เข้าประชุมและออกเสียงลงคะแนนตามบทนิยามมาตรา ๖ ต้องระวังให้ดี คือ แตกต่างจากมติพิเศษ เพราะมติพิเศษต้องได้ทั้งจำนวนคนที่มากกว่ากึ่งหนึ่งแล้วก็มีจำนวนหนี้เป็นพิเศษตามหลักของกฎหมายล้มละลายที่มีอยู่ตั้งแต่ดั้งเดิม นั่นก็หมายความว่าในกรณีที่ประชุมเจ้าหนี้ฝ่ายที่มีจำนวนหนี้มากกว่าสองในสามกำหนดให้บุคคลอื่นเป็นผู้ทำแผนก็ต้องเป็นไปตามมติของที่ประชุมเจ้าหนี้ นั่นคือโดยหลักแล้วเราก็จะให้ผู้ทำแผนที่ลูกหนี้เสนอมาเป็นผู้ทำแผนแต่ว่าบุคคลอื่นก็สามารถจะเป็นผู้ทำแผนได้ด้วยโดยอาศัยผ่านทางมติของเจ้าหนี้ฝ่ายข้างมากสองในสาม และในการ

ลงมติตามมาตรา ๕๐/๑๗ วรคสอง นี้ ได้กำหนดให้เจ้าหนี้มีประกันสามารถออกเสียง
ได้เต็มจำนวนหนี้ในการประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาเลือกผู้ทำแผน

มาตรา ๕๐/๑๗ วรคสามถึงวรรคห้า บัญญัติต่อไปว่า

ในการประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาเลือกผู้ทำแผน ถ้าที่ประชุมมีมติเลือกผู้ทำ
แผนได้ และศาลเห็นชอบด้วย ให้ศาลตั้งบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทำแผน หากศาลไม่เห็น
ชอบด้วย ให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เรียกประชุมเจ้าหนี้อีกครั้งหนึ่ง
เพื่อเลือกบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งเจ้าหนี้หรือลูกหนี้เสนอชื่อเป็นผู้ทำแผน

ถ้าที่ประชุมเจ้าหนี้ไม่อาจมีมติเลือกผู้ทำแผนได้ ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์
เรียกประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาเลือกผู้ทำแผนอีกครั้งหนึ่ง เว้นแต่ในกรณีที่เห็นสมควร
ศาลจะมีคำสั่งยกเลิกคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการก็ได้

ในการประชุมเจ้าหนี้ในวรรคสามหรือวรรคสี่ ถ้าที่ประชุมมีมติเลือกผู้ทำแผนได้
ให้ศาลตั้งบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทำแผน เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลอันสมควรที่จะไม่ตั้ง
บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทำแผนหรือที่ประชุมไม่อาจมีมติเลือกผู้ทำแผนได้ ให้ศาลมีคำสั่ง
ยกเลิกคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ

ตามปกติถ้าที่ประชุมมีมติเลือกผู้ทำแผนได้แล้วและศาลก็เห็นชอบด้วย ศาล
ก็สามารถจะตั้งบุคคลนั้นเป็นผู้ทำแผนได้ แต่อย่างไรก็ตามศาลอาจจะไม่เห็นชอบด้วยอีก
ก็ได้ ถ้าศาลไม่เห็นชอบด้วยกับการที่ประชุมเจ้าหนี้ลงมติศาลก็อาจจะสั่งให้เจ้าพนักงาน
พิทักษ์ทรัพย์เรียกประชุมเจ้าหนี้อีกครั้งหนึ่งเพื่อเลือกบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งเจ้าหนี้หรือ
ลูกหนี้เสนอชื่อเป็นผู้ทำแผน หรือในกรณีที่ประชุมเจ้าหนี้ไม่อาจมีมติเลือกผู้ทำแผนได้
ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เรียกประชุมเจ้าหนี้เพื่อพิจารณาเลือกผู้ทำแผนอีกครั้งหนึ่ง
เว้นแต่ในกรณีที่เห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งยกเลิกคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการก็ได้ ส่วนในมาตรา ๕๐/
๑๗ วรรคห้า อ้างอิงถึงการประชุมเจ้าหนี้ในวรรคสามและวรรคสี่ว่าถ้าที่ประชุมเลือก
ผู้ทำแผนได้แล้วก็ให้ศาลตั้งบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทำแผน เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลอัน
สมควรที่จะไม่ตั้งบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทำแผนหรือที่ประชุมเจ้าหนี้ไม่อาจมีมติเลือกผู้ทำ
แผนได้ ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ แสดงให้เห็นว่าในขั้นตอนสุดท้ายอาจจะ
นำไปสู่การยกเลิกคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการได้ถ้าลงมติกันไม่ได้จริง ๆ

มาตรา ๕๐/๑๗ วรรคหกและวรรคเจ็ด บัญญัติว่า

ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รายงานผลของการประชุมเจ้าหน้าที่พิจารณาเลือกผู้ทำแผนทุกครั้งต่อศาลภายใน ๓ วัน นับแต่วันประชุม เพื่อให้ศาลพิจารณาและมีคำสั่งต่อไป

การเสนอชื่อผู้ทำแผนต่อที่ประชุมเจ้าหน้าที่ต้องเสนอหนังสือยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นผู้ทำแผนด้วย

การตั้งผู้ทำแผนเป็นกระบวนการพิจารณาที่จะต้องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ศาลจะต้องรีบใช้ดุลพินิจไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย จึงให้เวลาเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์น้อยกว่าต้องรายงานศาลภายใน ๓ วัน นับแต่วันประชุม และให้ศาลตัดสินใจโดยเร็วว่าจะให้ยกเลิกคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการหรือไม่อย่างไร เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับมติที่ประชุม หรือจะกลับไปให้ที่ประชุมเจ้าหน้าที่เลือกใหม่หรือจะมีคำสั่งให้ยกเลิกการฟื้นฟูกิจการก็ต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็ว ส่วนในมาตรา ๕๐/๑๗ วรรคเจ็ด ก็เป็นการกำหนดให้กระบวนการในการตั้งผู้ทำแผนต้องถูกต้องตามมาตรา ๕๐/๖ (๕) นั่นเองว่า ในการเสนอชื่อผู้ทำแผนต่อที่ประชุมเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะต้องเสนอหนังสือยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นผู้ทำแผนด้วย

ถ้าดูตามกระบวนการที่กล่าวไว้นี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายมีขั้นตอนยุ่งยาก และมีปัญหาในกรณีเมื่อที่ประชุมเจ้าหน้าที่เห็นว่าบุคคลคนนี้น่าจะเป็นผู้ทำแผนแล้ว แต่ศาลก็สามารถจะล้มกระดานได้ แล้วในที่สุดคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการก็ไม่มีประโยชน์อะไรเลย เพราะไม่มีตัวผู้ทำแผน การฟื้นฟูกิจการก็ไม่อาจสำเร็จได้ น่าจะมีการแก้ไขกฎหมายในส่วนนี้ไม่ให้ศาลมีอำนาจมากเกินไป เพราะว่าการทำแผนนั้นน่าจะเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ที่เขาจะตกลงกัน ถ้าลงมติเลือกผู้ทำแผนแล้วจะเป็นของลูกหนี้หรือของเจ้าหน้าที่อย่างไรอย่างหนึ่งก็ควรต้องเป็นไปตามนั้น เมื่อกฎหมายให้อำนาจศาลไว้มากตามมาตรา ๕๐/๑๗ ในช่วงมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการแล้วแต่ยังไม่สามารถสั่งตั้งผู้ทำแผนได้ก็กลายเป็นช่องโหว่ในที่สุดก็เลยต้องไขมาตรา ๕๐/๒๐ ตั้งผู้บริหารชั่วคราว

มาตรา ๕๐/๑๘ บัญญัติว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องโฆษณากำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะประชุมเจ้าหน้าที่เพื่อพิจารณาเลือกผู้ทำแผนในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายอย่างน้อย ๑ ฉบับล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๗ วัน และต้องแจ้งไปยังลูกหนี้เจ้าหนี้ทั้งหลายตามบัญชีรายชื่อที่ลูกหนี้หรือเจ้าหน้าที่เสนอต่อศาลและเจ้าหนี้อื่นเท่าที่ทราบด้วย

ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นประธานในการประชุมเจ้าหนี้ และให้มีรายงานการประชุมลงลายมือชื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เก็บไว้เป็นหลักฐาน

มาตรานี้กำหนดเพื่อที่จะให้มีวาระในการประชุมเจ้าหนี้แน่นอน โดยต้องโฆษณา กำหนดวันเวลาสถานที่ประชุมในหนังสือพิมพ์รายวัน และจะต้องแจ้งไปยังลูกหนี้และเจ้าหนี้ทั้งหลายตามบัญชีรายชื่อให้เขาทราบด้วย แล้วก็กำหนดตัวประธานในการประชุมก็คือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และให้มีรายงานการประชุมเก็บไว้เป็นหลักฐานด้วย

มาตรา ๕๐/๑๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในการพิจารณาของศาลและการประชุมเจ้าหนี้ทุกครั้งให้ลูกหนี้ไปศาล ไปประชุมและตอบคำถามของศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้บริหารชั่วคราว ผู้ทำแผน ผู้บริหารแผน ผู้บริหารแผนชั่วคราว หรือเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใด ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการและทรัพย์สินของตน กรณีเช่นนี้ลูกหนี้จะเสนอความเห็นอย่างหนึ่งอย่างใดต่อศาลหรือที่ประชุมก็ได้

ในคดีล้มละลายลูกหนี้มักจะหนีไม่คอยมาปรากฏตัวเพราะว่ามีปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนเองและได้สร้างหนี้สินเอาไว้เยอะแยะมากมาย แต่ว่าในคดีฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ยังคงต้องดำเนินกิจการต่อไป เพราะฉะนั้นการที่ลูกหนี้ไปศาลจะมีประโยชน์สำหรับตัวลูกหนี้เองด้วยเพื่อที่จะแก้ข้อข้องใจของศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้บริหารชั่วคราว ผู้ทำแผน ผู้บริหารแผน หรือผู้บริหารแผนชั่วคราวในกรณีผู้บริหารแผนพ้นจากตำแหน่งแล้วมีการตั้งผู้บริหารแผนชั่วคราว ตลอดจนเจ้าหนี้ที่เขายังตั้งใจสงสัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ก็สามารถสอบถามได้ และลูกหนี้ยังสามารถจะเสนอความเห็นของตัวเองได้ด้วยการฟื้นฟูกิจการที่ทำมาเป็นอย่างไร ควรจะปรับปรุงอย่างไรเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกิจการลูกหนี้ต่อไป เนื่องจากผู้บริหารของลูกหนี้อยู่ในฐานะที่อาจจะกลับมาจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการฟื้นฟูกิจการแล้ว ไม่เหมือนคดีล้มละลายไม่มีทบทบัญญัติให้เสนอความเห็น มีแต่ถูกสอบสวนไล่เรียงให้ชี้แจงอย่างเดียวเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินและเหตุที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว

* ในคดีล้มละลาย ลูกหนี้ต้องไปสาบานตัวและยื่นคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามมาตรา ๓๐ และไปศาลเพื่อสาบานตัวและตอบคำถามเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินในชั้นได้ส่วนลูกหนี้โดยเปิดเผย ตามมาตรา ๔๒

มาตรา ๕๐/๑๕ วรรคสอง และวรรคสาม บัญญัติว่า เมื่อลูกหนี้ร้องขอ ศาลหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะอนุญาตให้ลูกหนี้ไม่ต้องไปศาลหรือไม่ไปประชุมเจ้าหนี้ในนัดใดก็ได้แล้วแต่กรณี

ให้นำบทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับแก่ผู้บริหารชั่วคราว ผู้ทำแผน ผู้บริหารแผน และผู้บริหารแผนชั่วคราวในการพิจารณาของศาล และการประชุมเจ้าหนี้ในระหว่างที่บุคคลเหล่านี้ยังคงมีหน้าที่ตามตำแหน่งดังกล่าวด้วยโดยอนุโลม

ตามมาตรา ๕๐/๑๕ วรรคสอง โดยปกติลูกหนี้ต้องไปศาลหรือไปประชุมเจ้าหนี้ แต่อาจจะไม่ไปก็ได้ด้วยการร้องขอให้ศาลหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อนุญาต และในวรรคที่สามบัญญัติให้นำวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับกับผู้บริหารชั่วคราว ผู้ทำแผน ผู้บริหารแผน หรือผู้บริหารแผนชั่วคราวในการพิจารณาของศาลและการประชุมเจ้าหนี้ด้วย กล่าวคือนอกจากบังคับให้ลูกหนี้ไปศาลเพื่อตอบคำถามต่างๆ หรือเสนอความเห็นได้แล้วก็ปรับใช้ให้บุคคลตำแหน่งดังกล่าว ต้องตอบคำถามและสามารถที่จะเสนอความเห็นได้ด้วยการบริการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนตั้งผู้ทำแผน

มาตรา ๕๐/๒๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลสั่งให้ฟื้นฟูกิจการแต่ยังไม่มีการตั้งผู้ทำแผน ให้อำนาจหน้าที่ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของผู้บริหารของลูกหนี้สิ้นสุดลง ให้ศาลมีคำสั่งตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนหรือผู้บริหารของลูกหนี้เป็นผู้บริหารชั่วคราวมีอำนาจหน้าที่จัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อไป ภายใต้กำกับดูแลของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จนกว่าจะมีการตั้งผู้ทำแผน ในระหว่างที่ไม่สามารถมีคำสั่งตั้งผู้บริหารชั่วคราวได้ ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ชั่วคราว

มาตรา ๕๐/๒๐ วรรคหนึ่ง กล่าวถึงการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนมีการตั้งผู้ทำแผนว่าอาจมีการตั้งผู้บริหารชั่วคราวได้ และให้อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารของลูกหนี้สิ้นสุดลงซึ่งหมายถึงการพักการใช้อำนาจของผู้บริหารลูกหนี้ กล่าวคือยังคงเป็นผู้บริหารของลูกหนี้อยู่แต่จะถูกพักการใช้อำนาจ แต่ผู้บริหารของลูกหนี้อาจกลับมาใช้อำนาจในการบริหารกิจการก็ได้แต่ต้องอยู่ในสถานะของผู้บริหารชั่วคราว ซึ่งมีอำนาจหน้าที่จัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อไป และคราวนี้แทนที่ผู้บริหารของลูกหนี้

จะมีอำนาจโดยคำพิงก์ก็ไม่ใช่แล้ว เพราะหากว่ากลับมายุ่งในสถานะของผู้บริหารชั่วคราว ต้องอยู่ภายใต้กำกับดูแลของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จนกว่าจะมีการตั้งผู้ทำแผน คือ ตั้งผู้ทำแผนเมื่อใดอำนาจหน้าที่ผู้บริหารชั่วคราวนี้ก็สิ้นสุดลงเช่นเดียวกัน แต่อย่างไร ก็คืออาจจะตั้งผู้บริหารชั่วคราวทันทีไม่ได้ก็ได้ คือมีการเสนอให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็น ผู้บริหารชั่วคราวหรือตัวผู้บริหารลูกหนี้จะขอเสนอตัวเองเป็นผู้บริหารชั่วคราว แต่ศาล เห็นว่ายังไม่มีความเหมาะสม อย่างนี้จะทำอย่างไรเพราะว่าผู้บริหารของลูกหนี้หมดอำนาจ แล้วแล้วแต่ยังไม่มีผู้ทำแผน เพราะฉะนั้นกฎหมายจึงบัญญัติว่า ในระหว่างที่ไม่สามารถ มีคำสั่งตั้งผู้บริหารชั่วคราวได้ก็ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เองมีอำนาจจัดการกิจการและ ทรัพย์สินของลูกหนี้ชั่วคราวไปก่อนเพราะฉะนั้นตามปกติเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีอำนาจ ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินเลยเว้นแต่ว่าในกรณีที่ไม่มีทั้งผู้ทำแผน ไม่มีทั้งผู้บริหาร ชั่วคราวจึงจะเข้ามามีอำนาจจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้แต่เป็นอำนาจชั่วคราว กฎหมายฟื้นฟูกิจการจึงมีช่องทางที่ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์บริหารจัดการกิจการและ ทรัพย์สินของลูกหนี้น้อยมาก ต่างกับอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลาย ตามมาตรา ๑๕, ๒๐, ๒๒, ๒๓, ๒๔ ในกฎหมายฟื้นฟูกิจการถ้าไม่มีผู้ทำแผนแต่มีผู้บริหาร ชั่วคราวแล้วเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็มีอำนาจเพียงเป็นผู้กำกับดูแลไม่ได้เข้ามาบริหาร โดยตรง การกำกับดูแลจะอยู่ในลักษณะใดมีกำหนดรายละเอียดไว้ในวรรคสอง

มาตรา ๕๐/๒๐ วรรคสอง บัญญัติว่า ในการกำกับดูแลนั้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ ทรัพย์จะกำหนดอำนาจหน้าที่ รวมทั้งสั่งให้ผู้บริหารชั่วคราวทำคำชี้แจงในเรื่องบัญชี เรื่อง การเงินหรือเรื่องใดๆ เกี่ยวกับการจัดการกิจการและทรัพย์สิน หรือจะสั่งให้กระทำหรือ มิให้กระทำการใดๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

ในการกำกับดูแลนั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจหลายประการ ได้แก่

๑. มีอำนาจในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารชั่วคราวว่า ผู้บริหารชั่วคราว ควรจะมีอำนาจหน้าที่อะไรบ้าง คือกำหนดกรอบไว้เลยว่ามีอะไรบ้างเพื่อจะได้ตรวจสอบได้ง่ายหรือสะดวกในการที่จะกำกับดูแล

๒. มีอำนาจสั่งให้ผู้บริหารชั่วคราวทำคำชี้แจงเกี่ยวกับเรื่องบัญชี เรื่องการเงิน หรือเรื่องใด ๆ เกี่ยวกับการจัดการกิจการและทรัพย์สิน

๓. มีอำนาจสั่งให้กระทำหรือไม่ให้กระทำการใด ๆ ตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๕๐/๒๐ วรรคสาม บัญญัติว่า เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำขอ ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้บริหารชั่วคราวพ้นจากอำนาจหน้าที่ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะสั่งตั้งผู้บริหารชั่วคราวคนใหม่ขึ้นทำหน้าที่ก็ได้ ถ้าศาลไม่มีคำสั่งตั้งผู้บริหารชั่วคราวคนใหม่ ก็ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ชั่วคราวไปตามวรรคหนึ่ง

ผู้บริหารชั่วคราวถ้าก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ ขึ้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ขออำนาจศาลสั่งให้พ้นจากอำนาจหน้าที่ได้ และศาลก็อาจจะมีการสั่งตั้งผู้บริหารชั่วคราวคนใหม่ก็ได้คือเปลี่ยนตัวเสียเลยได้ ถ้าหากว่าเห็นว่าประพุดิตคนไม่สมควรหรือว่าก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ แก่กิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งถ้าหากว่าศาลยังไม่มีคำสั่งตั้งผู้บริหารชั่วคราว แต่ผู้บริหารชั่วคราวนั้นพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็เข้าสวมอำนาจตรงนี้เข้าไปมีอำนาจในการจัดการกิจการทรัพย์สินของลูกหนี้ชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง กรณีให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้ามาเป็นผู้มีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ต้องเข้าใจว่าไม่เหมือนอย่างกรณีของคดีล้มละลาย ก็คือเข้ามาใช้อำนาจเพียงขัดตาทัพจนกว่าจะได้ผู้บริหารชั่วคราวหรือจนกว่าจะได้ผู้ทำแผนตัวจริงเท่านั้น

มาตรา ๕๐/๒๐ วรรคสี่ บัญญัติว่า ให้ศาลแจ้งคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการและคำสั่งตั้งหรือให้ผู้บริหารชั่วคราวพ้นจากอำนาจหน้าที่ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบ และให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการในราชกิจจานุเบกษาและหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายไม่น้อยกว่าสองฉบับ และแจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทหรือนายทะเบียนนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยด่วน เพื่อนายทะเบียนจะได้จดแจ้งคำสั่งศาลไว้ในทะเบียนและแจ้งไปยังธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กรมการประกันภัยหรือหน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๕๐/๔ (๖) แล้วแต่กรณี เพื่อทราบด้วย

การแจ้งและโฆษณาคำสั่งนี้ก็เพื่อให้สาธารณะชนได้รับทราบว่าบัดนี้ศาลได้มีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการและหรือได้มีคำสั่งให้ตั้งผู้บริหารชั่วคราวหรือให้ผู้บริหารชั่วคราวพ้นจากตำแหน่งแล้วเพื่อให้รู้ว่าจะต้องติดต่อกับใครเป็นการแน่นอน ใครที่มีอำนาจในการบริหารจัดการมีฉะนั้นอาจลงไปติดต่อกับผู้บริหารของลูกหนี้ก็ได้ เพราะฉะนั้นก็จะต้องแจ้งทั้งไม่ว่าจะเป็นราชกิจจานุเบกษา หนังสือพิมพ์รายวัน แล้วก็นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท

ด้วย เช่น ให้รับทราบว่าจะขณะนี้ผู้บริหารชั่วคราวพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว เพราะฉะนั้น เวลาจะติดต่ออะไรก็ต้องติดต่อกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ จะไปติดต่อกับผู้บริหารของ ลูกหนี้หรือผู้บริหารชั่วคราวคนเก่าก็ไม่ได้เพราะหมดอำนาจ

มาตรา ๕๐/๒๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา ๕๐/๔๒ และมาตรา ๕๐/๖๔ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการแต่ยังไม่มีการตั้งผู้ทำแผนให้บรรดาสหิต ตามกฎหมายของผู้ถือหุ้นของลูกหนี้ระงับลง เว้นแต่สิทธิที่จะได้รับเงินปันผล และ ให้สิทธิดังกล่าวตกแก่ผู้บริหารชั่วคราวหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ แล้วแต่กรณี จนกว่าจะมีการตั้งผู้ทำแผน

กรณีนี้ก็สืบเนื่องจากการที่มีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการแต่ยังไม่สามารถที่จะตั้งผู้ทำ แผนได้ กรณีเช่นนี้สิทธิของผู้ถือหุ้นของลูกหนี้ต้องระงับลงในทันที เว้นแต่สิทธิที่จะได้ รับเงินปันผล คือถ้ายังคงมีเงินปันผลที่จะได้รับอยู่ผู้ถือหุ้นของลูกหนี้ก็ยังมีสิทธิอยู่ แต่ว่าอำนาจอื่น ๆ เช่น เรียกประชุมหรือว่าซักถามหรือว่าจะต้องอนุมัติการใด ๆ ที่ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ก็สิ้นสุดลง จะเห็นได้ว่ากฎหมายเราแตกต่างกับอีก หลาย ๆ ประเทศ ในบางประเทศกำหนดให้ผู้ถือหุ้นยังมีอำนาจอยู่ในกรณีที่อยู่ใน ระหว่างฟื้นฟูกิจการเพราะผู้ถือหุ้นอาจอยู่ในสถานะที่จะช่วยลูกหนี้ให้สามารถฟื้นฟูกิจการ ได้ แต่ของเราตัดสิทธิหมดเลยไม่สามารถที่จะเข้าร่วมในกระบวนการด้วยได้ ใน บางประเทศเช่นสิงคโปร์กำหนดให้ผู้ถือหุ้นสามารถจะยื่นขอให้ฟื้นฟูกิจการบริษัทได้ด้วย แต่ว่าในประเทศเราตัดสิทธิหมด เหมือนกับว่าผู้ถือหุ้นไม่มีตัวตนอยู่อีกต่อไปแล้ว ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ความผิดของเขาเลย เป็นความผิดของผู้บริหารของลูกหนี้เองแท้ ๆ ที่เอาเงินของ ผู้ถือหุ้นทั้งหลายมาลงทุน แล้วไม่ได้ผล แต่มาตรา ๕๐/๒๑ วรรคหนึ่ง เขียนไว้ปลอดภัย ว่ายังได้เงินปันผลอยู่ ส่วนสิทธิอื่นๆของผู้ถือหุ้นก็ให้ตกอยู่กับผู้บริหารชั่วคราวหรือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แล้วแต่กรณีจนกว่าจะมีการตั้งผู้ทำแผน

มาตรา ๕๐/๒๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ถ้าศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผน ให้ศาล แจ่งคำสั่งนั้นแก่ผู้ทำแผน เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้บริหารของลูกหนี้ และผู้บริหาร ชั่วคราวโดยไม่ชักช้า อำนาจหน้าที่ของผู้ทำแผนให้เริ่มแต่วันที่ศาลมีคำสั่งดังกล่าว และ ให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้บริหารลูกหนี้ หรือผู้บริหารชั่วคราวสิ้นสุดลง

มาตรานี้บัญญัติให้สอดคล้องรองรับกับกรณีของมาตรา ๕๐/๒๐ ที่กล่าวมาแล้ว ก็ถ้ามีผู้บริหารชั่วคราวสิทธิของผู้ถือหุ้นก็มาเป็นของผู้บริหารชั่วคราวด้วยจนกว่าจะมีการตั้งผู้ทำแผน เพราะถ้าศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนแล้วอำนาจหน้าที่ของผู้ทำแผนก็ให้เริ่มตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งดังกล่าว และให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้บริหาร ลูกหนี้ หรือผู้บริหารชั่วคราวสิ้นสุดลง เพราะฉะนั้นสิทธิของผู้ถือหุ้นที่เคยอยู่กับผู้บริหารชั่วคราวก็จะมาอยู่กับผู้ทำแผนทันที

มาตรา ๕๐/๒๔ วรรคสอง บัญญัติว่า เมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนแล้วให้หาความในมาตรา ๕๐/๒๐ วรรคสี่ และมาตรา ๕๐/๒๑ วรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลมกับให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายตามบัญชีรายชื่อที่ลูกหนี้หรือเจ้าหนี้เสนอต่อศาลและเจ้าหนี้ยื่นต่อที่ทราบ

กรณีในมาตรา ๕๐/๒๑ วรรคสาม ที่นำมาใช้บังคับโดยอนุโลมมีข้อความว่า เมื่อได้รับทราบคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการแล้วผู้บริหารของลูกหนี้ต้องส่งมอบทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี และเอกสารเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน และกิจการของลูกหนี้แก่ผู้บริหารชั่วคราว หรือแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ แล้วแต่กรณี โดยเร็วที่สุด เพื่อการนี้ให้ผู้บริหารชั่วคราวหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจเรียกให้ผู้ครอบครองส่งมอบทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี และเอกสารข้างต้นดังกล่าวแก่ตนได้ด้วย ดังนั้นเมื่อคำสั่งฟื้นฟูกิจการมีผลอย่างใดกับตัวผู้บริหารชั่วคราวก็จะมีผลอย่างนั้นกับทางผู้ทำแผนด้วย ก็คือว่าผู้ทำแผนก็มีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ครอบครองส่งมอบทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี เอกสารให้แก่ตน แล้วก็บังคับให้ผู้บริหารของลูกหนี้ต้องส่งมอบทรัพย์สิน ดวงตรา สมุดบัญชี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน หนี้สิน และกิจการของลูกหนี้แก่ผู้ทำแผนด้วย ส่วนในกรณีของมาตรา ๕๐/๒๐ วรรคสี่ ที่อนุโลมนำมาใช้บังคับก็เป็นกรณีที่ให้ศาลแจ้งคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการและคำสั่งตั้งหรือให้ผู้บริหารชั่วคราวพ้นจากอำนาจหน้าที่ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบแล้วให้มีการโฆษณาคำสั่งดังกล่าวตามที่กล่าวมาแล้ว เมื่อมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนแล้วก็ให้นำบทบัญญัตินี้ไปใช้ด้วย เพื่อที่จะได้มีการโฆษณาให้กับบุคคลทั่วไปหรือสาธารณะได้รับทราบด้วยว่าใครเป็นผู้ทำแผนที่จะมีสิทธิต่อจากผู้บริหารชั่วคราว

มาตรา ๕๐/๒๕ บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา ๕๐/๔๒ และมาตรา ๕๐/๖๔ เมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนแล้ว ให้อำนาจหน้าที่ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของ

ลูกหนี้ และบรรดาสิทธิตามกฎหมายของผู้ถือหุ้นของลูกหนี้ ยกเว้นสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลตกแก่ผู้ทำแผน และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๕๐/๑๒ (๕) มาใช้บังคับแก่ผู้ทำแผนโดยอนุโลม

อำนาจหน้าที่ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้จึงโอนมาเป็นทอดๆ จากผู้บริหารชั่วคราวมาสู่ผู้ทำแผน แต่ตามมาตรา ๕๐/๒๕ ย้ำให้เห็นว่าเมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนแล้วอำนาจหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ รวมถึงสิทธิตามกฎหมายของผู้ถือหุ้นของลูกหนี้ ยกเว้นสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัว ให้ตกแก่ผู้ทำแผน ฉะนั้นถ้ามีเงินปันผลขึ้นมาเมื่อไหร่ก็ต้องจ่ายเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้นของลูกหนี้ทันที แต่ในตอนทำแผนในที่สุดแล้วรายการในแผนอาจจะมีการลดหุ้นเพิ่มทุน บางทีมูลค่าหุ้นลดลงจากหุ้นละ ๑,๐๐๐ บาท เหลือหุ้นละ ๑ บาท โอกาสที่จะได้เงินปันผลคงยาก เพราะหุ้นจะมีการเปลี่ยนมือไปตลอดในการทำแผนและในการบริหารแผน และนอกจากนี้ในมาตรา ๕๐/๒๕ ยังมีข้อความสำคัญมากให้นำบทบัญญัติมาตรา ๕๐/๑๒ (๕) มาใช้บังคับแก่ผู้ทำแผนโดยอนุโลม ซึ่งความจริงแล้วข้อความนี้ก็มีอยู่ในมาตรา ๕๐/๒๑ วรรคสอง ซึ่งให้นำบทบัญญัติมาตรา ๕๐/๒๒ (๕) มาใช้บังคับแก่ผู้บริหารชั่วคราวและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โดยอนุโลมเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเมื่อมีการตั้งผู้บริหารชั่วคราวหรือให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจอย่างไรก็ตาม ก็หนีไม่พ้นข้อจำกัดสิทธิตามมาตรา ๕๐/๑๒ (๕) ในเรื่องของสภาวะพักการชำระหนี้ให้มีผลถึงทั้งผู้บริหารชั่วคราว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และผู้ทำแผนด้วยตามมาตรา ๕๐/๒๑ วรรคสอง และมาตรา ๕๐/๒๕ เว้นแต่จะเป็นการกระทำที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินการค้าตามปกติสามารถดำเนินต่อไปได้ แต่ข้อห้ามตามมาตรา ๕๐/๑๒ (๕) มิใช่ห้ามเด็ดขาดก็อาจขออนุญาตศาลให้กระทำได้ ดังนั้น ลูกหนี้ ผู้บริหารชั่วคราว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือผู้ทำแผนแล้วแต่กรณีก็ขออนุญาตศาลได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามในมาตรา ๕๐/๒๑ และมาตรา ๕๐/๒๕ ระบุด้วยว่าให้อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา ๕๐/๔๒ และมาตรา ๕๐/๖๔ ซึ่งในมาตรา ๕๐/๔๒ พูดถึงเรื่องในแผน เพราะฉะนั้นแผนอาจจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นก็ได้ ส่วนในมาตรา ๕๐/๖๔ ก็เป็นเรื่องที่ว่าผู้บริหารแผนอาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ทำข้อบังคับของลูกหนี้ขึ้นใหม่ หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับหรือข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิตามที่กำหนดในแผนหรือแผนที่แก้ไข โดยสรุปก็คือว่าในกรณีของมาตรา

๕๐/๔๒ และมาตรา ๕๐/๖๔ ดังกล่าวอาจจะกำหนดไว้ในแผนให้เป็นอย่างอื่นก็ได้ หรือกำหนดแนวทางไว้ในแผนแล้วกำหนดรายละเอียดโดยทำข้อบังคับของลูกหนี้ขึ้นใหม่ หรือมีการปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับหรือหนังสือ บริคณศาสตร์ในภายหลังก็เป็นเรื่องของผู้บริหารแผนไม่ใช่เรื่องของผู้ทำแผนเพราะพอมีผู้บริหารแผนแล้วผู้ทำแผนก็หมดอำนาจลง

การเบิกค่าใช้จ่ายของผู้ทำแผน

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่าเรื่องค่าใช้จ่ายของผู้ทำแผนไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายโดยตรง จึงเป็นอำนาจของศาลโดยกว้างที่จะกำหนดให้ ทั้ง ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ทำแผนมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ความจริงน่าจะเขียนไว้ในรายละเอียดพอสมควรเหมือนอย่างผู้บริหารแผนว่าค่าตอบแทนค่าใช้จ่ายควรจะเป็นอย่างไร แต่ในส่วนของผู้ทำแผนไม่ได้กำหนดไว้ก็เลยมีปัญหาที่ขึ้นมาสู่ศาลก็คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๒๓๖/๒๕๔๕ เมื่อพระราชบัญญัติล้มละลายฯ หมวด ๓/๑ ว่าด้วยกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้กำหนดให้ศาลเข้ามากำกับตรวจสอบและอนุญาตให้มีการกระทำการต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อให้แผนฟื้นฟูกิจการได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไป และศาลมีอำนาจในการแต่งตั้งผู้ทำแผนและผู้บริหารแผน รวมทั้งให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่งกรณีจึงรวมถึงการอนุญาตหรือมีคำสั่งอื่นใดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วย เช่นนี้เมื่อเกิดปัญหาประการใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินการฟื้นฟูกิจการและกฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ คณะกรรมการเจ้าหนี้ หรือที่ประชุมเจ้าหนี้ทั้งแผนกก็ได้กำหนดไว้เป็นประการอื่นโดยชัดแจ้ง บุคคลที่เกี่ยวข้องย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวต่อศาลได้โดยตรง

การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ทำแผนมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ ผู้ทำแผนจึงมีฐานะเป็นผู้แทนของลูกหนี้ในอันที่จะกระทำการใด ๆ แทนลูกหนี้ในช่วงเวลาจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการภายใต้บังคับของมาตรา ๕๐/๒๕ ประกอบด้วยมาตรา ๕๐/๑๒ (๘) แห่งพระราชบัญญัติล้มละลายฯ เพราะฉะนั้นการที่ผู้ทำแผนคนเดิมฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้ตรวจสอบรายงานการเงินกับพวก โดยอ้างว่ากระทำละเมิดต่อลูกหนี้ กรณีมิใช่เป็นกรณีที่จำเป็นเพื่อให้การปฏิบัติตามปกติของลูกหนี้สามารถดำเนินต่อไปได้ ศาลจะต้องพิจารณาถึงรายการค่าใช้จ่ายและค่าทนายความตามที่ผู้ร้องขอมาว่ามีเหตุจำเป็นและสมควรเพียงใด ปรากฏว่าศาลล้มละลายกลางยังไม่ได้มีการไต่สวน

ให้ได้ความจริง แต่มีคำสั่งว่าไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลที่จะอนุญาตให้นำเงินของลูกหนี้มาชำระค่าทนายความและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ทำแผนคนเดิม ผู้ร้องกับพวกรวม ๘ คน ต่อสูคดีที่มีผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินการตามแผน เมื่อไม่มีข้อกำหนดในเรื่องดังกล่าวไว้ในแผน อีกทั้งที่ประชุมคณะกรรมการเจ้าหนี้เสียงข้างมากมีมติไม่ให้นำเงินจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้มาชำระแก้ค่าใช้จ่ายดังกล่าว กรณีจึงไม่อนุญาตให้นำเงินของลูกหนี้มาชำระค่าใช้จ่ายดังกล่าวตามคำร้องของผู้ร้อง จึงมีคำสั่งให้ยกคำร้อง

ผู้ร้องอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่ผู้ทำแผนมาร้องขอค่าทนายความและค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการต่อสู้คดีของผู้ทำแผนคนเดิม เป็นหนี้ที่เกิดจากการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ตามมาตรา ๕๐/๖๒ (๑) เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่าเมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนแล้วผู้ทำแผนมีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ผู้ทำแผนได้ก่อตั้งขึ้นจึงถือว่ามีหนี้ผูกพันลูกหนี้ด้วย หากลูกหนี้โดยผู้ทำแผนหรือผู้บริหารแผนแล้วแต่กรณีไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็มีอำนาจบังคับชำระหนี้ได้ และหนี้ตามมาตรา ๕๐/๖๒ เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้โดยไม่ต้องขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการในหนี้ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ตามแผน ตามมาตรา ๕๐/๖๒ (๑) เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลแล้วผู้บริหารแผนสามารถนำเงินจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ไปใช้จ่ายต่อไป

ตามคำวินิจฉัยนี้เห็นได้ชัดเจนว่าการฟ้องร้องคดีกับผู้ตรวจสอบรายงานการเงินของบริษัทลูกหนี้ว่ากระทำความผิดฐานละเมิดเรียกค่าเสียหายไม่ใช่เป็นกรณีที่จำเป็นเพื่อให้การค่าตามปกติของลูกหนี้ดำเนินไปได้ กล่าวคือถึงไม่ฟ้องก็ไม่ได้มีเหตุขัดข้องอะไรก็คือกิจการก็ยังดำเนินต่อไปได้ ไม่ใช่ว่าถ้าต้องทำตรงนี้แล้วกิจการค่าถึงจะดำเนินต่อไปได้ คดีนี้มีเหตุพิเศษเป็นกรณีที่ผู้ตรวจสอบรายการการเงินถูกกล่าวหาว่าทุจริตเสียเอง และการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายด้วยเงินจำนวนที่สูงมากก็เสียค่าใช้จ่ายทนายและค่าธรรมเนียมศาลจำนวนมาก ซึ่งศาลฎีกาวางหลักว่าไม่ใช่เหตุจำเป็นเพื่อให้การค่าตามปกติของลูกหนี้สามารถดำเนินไปได้ และศาลจะต้องพิจารณาถึงรายการค่าใช้จ่ายและค่าทนายความตาม que ผู้ร้องขอมามีเหตุจำเป็นและสมควรเพียงใด เมื่อเหตุแห่งการนี้ศาลล้มละลายกลางยังไม่ได้มีการไต่สวนให้ได้ความจริงก็ควรมีคำสั่งว่าไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลที่อนุญาตให้นำเงินของลูกหนี้มาชำระค่าทนายความและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ทำแผนคนเดิม

ผู้ร้องกับพวกรวม ๘ คน ต่อสูคดีที่มีผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินการตามแผน ศาลล้มละลายกลางก็สั่งเลยว่าไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้เพราะฉะนั้นยกคำร้อง ผู้ร้องก็เลยอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยประเด็นนี้ว่า การที่ผู้ทำแผนมาร้องขอค่าทนายความและค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการต่อสู้คดีของผู้ทำแผนคนเดิม เป็นหนี้ที่เกิดจากการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ตามมาตรา ๕๐/๖๒ (๑) เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่าเมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้ทำแผนแล้วผู้ทำแผนมีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ หนี้ที่ผู้ทำแผนได้ก่อขึ้นจึงถือว่าผูกพันลูกหนี้ด้วย หากลูกหนี้โดยผู้ทำแผนหรือผู้บริหารแผนแล้วแต่กรณีไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็มีอำนาจบังคับชำระหนี้ได้ และหนี้ตามมาตรา ๕๐/๖๒ (๑) เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้โดยไม่ต้องขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการ เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลแล้วผู้บริหารแผนสามารถนำเงินจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ไปใช้จ่ายต่อไป ก็คือในที่สุดแล้วศาลเป็นผู้ที่อนุญาตได้โดยพิจารณาว่ามีความจำเป็นแค่ไหนเพียงใดขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล ในคดีนี้ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นกรณีที่มีเหตุทำละเมิดคือยักยอกขายทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้เกิดขึ้นผู้ทำแผนจึงรีบดำเนินการฟ้องร้องคดีเพราะว่าคดีละเมิดมันมีอายุความแค่ ๑ ปี จึงควรถือเป็นหนี้ที่เกิดจากการฟื้นฟูกิจการและให้มีสิทธิได้รับชำระหนี้โดยไม่ต้องขอรับชำระหนี้ในการฟื้นฟูกิจการตามมาตรา ๕๐/๖๒ (๑) จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาวางหลักก่อนว่า อำนาจในการพิจารณาในเรื่องค่าใช้จ่ายของผู้ทำแผนนี้เป็นอำนาจของศาลโดยทั่วไปเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการ ซึ่งผู้ร้องถ้าเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีก็สามารถจะร้องขอให้ศาลมีคำสั่งได้ จะเห็นได้ว่าวินิจฉัยตรงกันข้ามกับศาลล้มละลายซึ่งบอกว่า ไม่วินิจฉัยให้เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลจึงไม่อนุญาตให้นำเอาเงินของลูกหนี้มาใช้จ่ายได้ คงด้วยเหตุผลต้องการคุ้มครองประโยชน์ของทรัพย์สินของลูกหนี้โดยตรงกล่าวคือยังมีแนวความคิดเหมือนคดีล้มละลาย สำหรับคดีล้มละลายมีหลักว่าต้องพิทักษ์ทรัพย์สินไว้รอจนกว่าจะมีการขาย แต่ศาลฎีกาในเรื่องนี้วางหลักให้เห็นตั้งแต่แรกเลยว่าแนวความคิดของการฟื้นฟูกิจการต่างกับการล้มละลายคือแม้ลูกหนี้เข้าสู่การฟื้นฟูกิจการแล้วการดำเนินการของลูกหนี้ก็ยังคงควรต้องกระทำได้ถ้าเป็นไปได้ไปตามความจำเป็นปกติทางการค้า เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้โดยเฉพาะว่าจะกระทำมิได้จึงต้องขออนุญาตศาลก่อน

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ ๘/๒๕๔๗ ตามคำฟ้องคดีนี้ศาลมีคำสั่งให้

พื้นฟูกิจการของจำเลยและตั้งผู้ทำแผนวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ต่อมาปลายเดือน ธันวาคม ๒๕๔๓ จำเลยแจ้งเอาประกันภัยไว้กับโจทก์และค้ำชำระค่าเบี้ยประกันภัย หนี้ตามคำฟ้องจึงเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นหลังจากศาลมีคำสั่งให้พื้นฟูกิจการของลูกหนี้และตั้งผู้ทำแผนแล้ว จึงมีไฉ่หนี้ที่อาจขอรับชำระหนี้ในการพื้นฟูกิจการตามมาตรา ๕๐/๒๗ วรรคหนึ่ง แต่เป็นหนี้ที่ผู้ทำแผนได้ก่อขึ้น โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องร้องจำเลยต่อศาลที่มีเขตอำนาจตาม พระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา ๕๐/๖๒ (๑) เพียงแต่ว่าหากมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนศาล ล้มละลายกลางมีคำสั่งเห็นชอบด้วยแผน ในการฟ้องร้องของโจทก์ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับ ของมาตรา ๕๐/๑๒ (๔) ความสัมพันธ์ระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงเป็นไปตามบทบัญญัติว่า ด้วยความรับผิดชอบในทางแพ่ง เมื่อไม่ปรากฏว่ามีการนำหนี้ตามฟ้องมากำหนดไว้ในแผนพื้นฟู กิจการ กรณีจึงมีไฉ่ข้อพิพาทอันเนื่องเกี่ยวกับการพื้นฟูกิจการหรือแผนพื้นฟูกิจการโดยตรง คดีตามคำฟ้องของโจทก์จึงมีไฉ่คดีล้มละลาย อันจะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล ล้มละลายกลาง ตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณา คดีล้มละลาย พ.ศ. ๒๕๔๒

คดีนี้เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นหลังศาลมีคำสั่งให้พื้นฟูกิจการตามมาตรา ๕๐/๖๒ (๑) และถ้ามูลแห่งหนี้เกิดขึ้นก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยแผนก็จะต้องตกอยู่ภายใต้บังคับ มาตรา ๕๐/๑๒ (๔) ด้วย ซึ่งที่จริงแล้วผู้ทำแผนควรรับเอาหนี้นี้เข้ามาไว้ในแผนพื้นฟูกิจการ นี้เป็นข้อบกพร่องเมื่อไม่ใส่ไว้ในแผนพื้นฟูกิจการก็เลยคาราคาซังอยู่ เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ดังกล่าวเจ้าหนี้ก็มีสิทธิมาฟ้องร้องต่อศาลในเขตอำนาจได้ แต่หากมูลหนี้ันั้นเกิดก่อนศาล ล้มละลายกลางมีคำสั่งเห็นชอบด้วยแผนก็จะอยู่ในบังคับมาตรา ๕๐/๑๒ (๔) ด้วย และ เมื่อไม่มีการกำหนดมูลหนี้ดังกล่าวไว้ในแผนพื้นฟูกิจการคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกา เรื่องนี้จึงชี้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโจทก์กับจำเลยก็เลยเป็นความรับผิดชอบของบุคคลใน ทางแพ่งซึ่งไม่เกี่ยวกับเรื่องของการพื้นฟูกิจการ กรณีไม่ใช่ข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการ พื้นฟูกิจการหรือแผนพื้นฟูกิจการ ถ้ากำหนดไว้ในแผนมันก็จะเข้าอยู่ในลักษณะของแผน และร้องขอมาที่ศาลล้มละลายกลางได้เลย กรณีนี้จึงต้องไปยื่นฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจใน การพิจารณาในส่วนแพ่ง จะมาฟ้องร้องที่ศาลล้มละลายกลางไม่ได้ ก็ขอยุติเพียงเท่านี้.

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

หมายเลขโทรศัพท์

| | |
|--|-------------|
| สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ๘๘๗ - ๖๘๐๑ - ๐๓ | |
| เลขธิการสำนักอ | ภายใน ๔๐๗ |
| รองเลขธิการส | ภายใน ๔๐๘ |
| ผู้ช่วยเลขธิการ | ภายใน ๔๐๙ |
| ผู้อำนวยการ | ภายใน ๔๑๐ |
| แผนกทะเบียน | ภายใน ๔๐๓ |
| แผนกธุรการ | ภายใน ๔๐๔ |
| แผนกสอบไล่ | ภายใน ๔๐๕ |
| แผนกบริการ | ภายใน ๔๐๖ |
| แผนกตำราแล | ภายใน ๑๐๖ |
| แผนกสำนักงาน | ภายใน ๑๐๔ |
| (ส.ช.น.) (ชั้น | |
| ห้องสมุดเนติ | ภายใน ๓๐๒ |
| แผนกหนังสือ | ภายใน ๑๐๕ |
| แผนกทะเบียน | ภายใน ๒๐๘ |
| ศูนย์หนังสือ | ภายใน ๑๑๑ |
| แผนกประชาสัมพันธ์ | ภายใน ๐,๑๐๑ |

บ 22130

KU
36
๐246๖
2549
ส.1๐

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา.
รวมคำบรรยาย ภาคสอง
สมัยที่ 59 ปีการศึกษา 2549
เล่มที่ ๑๐.

